UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”

Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate

PERSPECTIVE ALE SECURITĂȚII ŞI APĂRĂRII ÎN EUROPA

SESIUNEA ANUALĂ DE COMUNICĂRI ŞTIINȚIFICE
CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ
- 19-20 NOIEMBRIE 2009, BUCUREŞTI -
Volumul 4

Coordonator
dr. Constantin MOŞTOFLEI

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI, 2009

Comitet ştiinţific:

Dr. Grigore ALEXANDRESCU
Dr. Gheorghe VĂDUVA
Dr. Nicolae DOLGHIN
Dr. Alexandra SARCINSCHI
Dr. Cristian BĂHNĂREANU

COPYRIGHT: Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării sursei

- Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor.

ISBN : 978-973-663-792-6 (online)

CUPRINS

PERIOADA POST-CONFLICT ŞI IMPLICAȚIILE EI ASUPRA SOLUȚIONĂRII LEGALE ŞI DURABILE A DIFERENDELOR INTERNE ŞI INTERNAȚIONALE
Florentin Adrian ILIE 11

INTERVENȚIA MILITARĂ, SOLUȚIA EXTREMĂ DE REALIZARE A OBIECTIVELOR DE SECURITATE
Florentin Adrian ILIE 17

DELIMITĂRI CONCEPTUALE ALE ACȚIUNILOR TERORISTE IZOLATE SAU ÎNDREPTATE CĂTRE DEMNITARI
Cornel IONESCU 22

TEORII ALE RELAȚIILOR CIVILI-MILITARI
Ovidiu MIHALACHE 28

SECURITATEA ÎN MEDIUL GLOBAL DE LUCRU
Valentin MITOCARU 34

CARACTERISTICILE OPERAȚIEI ÎNTRUNITE ÎN CONTEXT MULTINAȚIONAL
Silviu Gabriel MOLDOVEANU 42

COMPORTAMENTUL "HAOTIC" ŞI ORGANIZAȚIILE TERORISTE – PROVOCĂRI PENTRU APĂRARE
Marina MUSCAN 51

O INTERPRETARE PARADIGMATICĂ A PROCESĂRILOR DE TIP IDEOLOGIC
Marinel-Adi MUSTAȚĂ 59

ASPECTE PRIVIND CONCEPTUL DE CRIMĂ ORGANIZATĂ
Alin PAHONȚU
Sorin MIHAI 65

IMPLICAȚIILE CONFLICTULUI INTERETNIC TURCO - KURD ASUPRA SECURITĂȚII ÎN ORIENTUL MIJLOCIU
Ioan Nicolae PETRAŞUC
Cosmina COVATARIU 74

SECURITATEA INDIVIDULUI CA PURTĂTOR DE INFORMAȚII
Dr. Marius PETRESCU
Mioara BRABOVEANU.....82

SECURITATEA INFORMAȚIILOR PENTRU MEDIUL DE AFACERI
Dr. Marius PETRESCU
Dr. Neculae NĂBÂRJOIU.....89

VULNERABILITĂȚILE INFRASTRUCTURII CRITICE A SISTEMELOR DE ALIMENTARE CU APĂ
Lăcrămioara Mariana PETRIU.....95

GLOBALISMUL AMERICAN - O NOUĂ POLITICĂ DE SECURITATE
Ciprian POPESCU 109

ROMÂNIA – UN IMPORTANT PILON DE SECURITATE AL UNIUNII EUROPENE ÎN ACTUALUL CONTEXT AL RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE
Ciprian POPESCU 116

ROMÂNIA – O ANALIZĂ CLASICĂ A PUTERII NAȚIONALE
Marius PRICOPI 124

PRINCIPALELE CARACTERISTICI ALE DEZVOLTĂRII RURALE LA NIVEL NAȚIONAL ŞI EUROPEAN
Adrian Emanuil SEMCU 132

MIŞCĂRILE SEPARATISTE DIN TRANSCAUCAZIA, SURSE DE CONFLICT ŞI INSTABILITATE ALE RELAȚIILOR POLITICO-MILITARE ÎN ESTUL MĂRII NEGRE
Dr. Ion STAN 142

EVOLUȚIA CONCEPTULUI DE „SECURITATE NAȚIONALĂ”
Maria STOICOVICI.....152

MANIFESTĂRI ALE RĂZBOIULUI INFORMAȚIONAL LA ADRESA ROMÂNIEI
Alexandru TATU 160

RAPORTURI ECOGEOTEHNOPATOGENE ÎN MEDIUL BIOTIC, TENDINȚE ŞI INTERFERENȚE
Dr. Constantin TEODORESCU
Victor JALO
Dr. Marius ARGHIRESCU
Dr. Ion IONESCU.....168

RĂZBOIUL ÎMPOTRIVA TERORISMULUI. REALITATE, PREZENT ŞI PERSPECTIVE
Teodor Dragoş TROANȚĂ REBELEŞ..... 176

BIOMETRIA, LIBERTATEA UMANĂ ŞI DEMNITATEA UMANĂ, LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XXI
Dr. Mădălina Virginia ANTONESCU..... 186

THE „GREAT BALKANISM" INTO THE XXI ST CENTURY: A POSITIVE CULTURAL PERSPECTIVE
Dr. Mădălina Virginia ANTONESCU..... 216

LUPTA ÎMPOTRIVA CORUPȚIEI LA NIVELUL UE
Constantin PARASCHIVU
Cristina Maria APETROAIE..... 230

MANAGEMENTUL ADECVAT AL RISCURILOR PREMISĂ ESENȚIALĂ A EFICIENTIZĂRII ACTULUI MANAGERIAL MILITAR
Ştefan-Gheorghe ÎMPĂRATU
Gheorghe COTIUGĂ
Marius-Gabriel TOMOIALĂ..... 239

CAPABILITĂȚI DE CONDUCERE ŞI RESPONSABILITATEA ACTULUI DECIZIONAL
Lucian ISPAS..... 245

TRANSFORMAREA EUROPEANĂ ŞI EUROATLANTICĂ A ZONELOR SECURITĂȚII. CONSECINȚE PENTRU UCRAINA
Andryi VOLOŞIN..... 252

MANAGEMENTUL RISCURILOR DE SECURITATE ÎN DOMENIUL INFORMAȚIILOR CLASIFICATE – EFICIENTIZAREA PROCESELOR DE ANALIZĂ ŞI EVALUARE
Marian BACŞIŞ..... 264

DETERITORIALIZAREA – CONDIȚIA CULTURALĂ A GLOBALIZĂRII
Cristina Maria BANCIU..... 281

NOUL MEDIU DE SECURITATE – PROVOCĂRI CONTEMPORANE LA ADRESA NATO. O ANALIZĂ CONSTRUCTIVISTĂ
Dr. Bogdan ŞTEFANACHI..... 284

MANAGEMENTUL STRATEGIC MILITAR ŞI SECURITATEA NAȚIONALĂ
Dr. Mihaela HOARĂ..... 295

TEHNICILE DE ANALIZĂ STRATEGICĂ ŞI COMPETITIVĂ A RISCURILOR – PARTE DETERMINANTĂ A MANAGEMENTULUI RISCULUI INTEGRAT
Dr. Mihaela HOARĂ 302

CRIZELE POLITICO- MILITARE CONTEMPORANE
Dr. Vasile BOGDAN 307

O PROVOCARE PENTRU SECURITATEA ŞI APĂRAREA EUROPEI: CAZUL IRANULUI
Dr. Florin DIACONU..... 314

SOCIETATEA CUNOAŞTERII ŞI INFRASTRUCTURA INFORMAȚIONALĂ ÎN ETAPA ACTUALĂ
Dr. Marin DUMITRU
Ana-Maria-Raluca DUMITRU..... 324

LEGITIMITATEA MIJLOACELOR PAŞNICE ŞI MILITARE DE REZOLVARE A CRIZELOR CONTEMPORANE
Anelis-Vanina ISTRĂTESCU 348

GESTIONAREA CRIZELOR DIN MEDIUL INTERNAȚIONAL DE SECURITATE FĂRĂ IMPLICAREA COMPONENTEI MILITARE
Iulian MĂRGĂRIT..... 365

CONSIDERAȚII PRIVIND SECURITATEA PSIHOLOGICĂ A INDIVIDULUI
Nicuşor MOLDOVAN
Amelia-Mariana MOLDOVAN 368

CRIZA ŞI CONFLICTUL ARMAT. DETERMINĂRI ŞI INTERDEPENDENȚE ALE CHELTUIELILOR MILITARE CU ECONOMIILE ȚĂRILOR
Noris NICA 378

RECONFIGURAREA TERORISMULUI EUROPEAN? BASCII, REBELII KOSOVARI ŞI MODELUL MUJAHEDINILOR
Dr. Anghel ANDREESCU
Dr. Nicolae RADU
Dr. Sorin LĂZĂRESCU 393

TERORISM VS. GLOBALIZARE. PRETEXT AL MARILOR PUTERI PENTRU RECONFIGURAREA ZONELOR DE INFLUENȚĂ?
Dr. Nicolae RADU
Dan FRUNZETI..... 402

ECONOMIC SECURITY. ORGANIC DIMENSION OF NATIONAL SECURITY
Petre-Marius ROTARU 411

NOI PARADIGME ALE PĂCII ŞI RĂZBOIULUI
Sorin Marius MIHALACHE 417

IMPLEMENTAREA POLITICII MONETARE ÎN ROMÂNIA, COMPARATIV CU ZONA EURO
Antonel LUNGU 421

INDEX DE AUTORI 468

SECȚIUNEA 4:
PROVOCĂRI PENTRU APĂRARE

PERIOADA POST-CONFLICT ŞI IMPLICAȚIILE EI ASUPRA SOLUȚIONĂRII LEGALE ŞI DURABILE A DIFERENDELOR INTERNE ŞI INTERNAȚIONALE

Florentin Adrian ILIE*

The main idea underlying the current research is that any analysis of the post conflict period needs to take into account the three stages of a conflict: the pre-conflict context, the conflict per se and the post- conflict stage.

Thus, an exhaustive and concrete investigation of the post-conflict setting involves highlighting the interdependence between the aforementioned dimensions.

Therefore, any efforts towards identifying a legal and durable solution to a conflict have to be based on previous pre-conflict endevours to legally comply with the United Nations Charter and other international regulations of conflicts.

Hence, our hypothesis is that a breach of international legal framework for conflicts in the pre-conflict and conflict periods perpetuates in the post-conflict period as well. Furthermore, conflict illegality is sanctioned by all international actors and that adds further difficulty to finding durable solutions for conflicts.

Analiza perioadei post-conflict trebuie realizată, în opinia noastră în ansamblul declanşării, desfăşurării şi soluționării conflictului, pentru a-i fi foarte exact înțelese importanța şi conținutul, extrem de complex, derivate din realitatea că această etapă este esențială pentru viitorul actorilor implicați dar şi pentru zona în care s-au produs tensiunile care au condus la folosirea forței armate. Pornim de la faptul că întreaga desfăşurare a unui conflict trebuie privită ca un proces complex, cu cel puțin trei componente principale: perioada pre-conflict, conflictul propriu-zis şi perioada post-conflict.

Pentru rigoarea ştiințifică a demersului nostru ştiințific, considerăm necesară o precizare terminologică, respectiv de ce folosim noțiunea conflict şi nu război. Motivele sunt multiple dar dintre ele ne vom referi numai la două, după părerea noastră, cu mai multă relevanță: aria de cuprindere mai mare a conflictului față de război şi sugerarea ideii că nu orice conflict conduce la război, pe când reciproca este perfect valabilă, respectiv războiul este totdeauna un conflict de cea mai mare intensitate.

Pornind de la această considerație, în locul atât de cunoscutei formulări perioada inițială a războiului vom folosi în mod constant pe aceea de perioadă pre-conflict şi în aceeaşi logică vom utiliza sintagmele conflictul propriu-zis şi perioada post-conflict.

Din respect față de opinii care nu se suprapun celor avansate de noi, privitoare la periodizarea conflictelor, prezentăm în sinteză şi unele aparținând unor reputați specialişti, care identifică următoarele etape:

Escaladarea când tensiunea dintre părțile care se confruntă este maximă.

* **Căpitan de justiție militară, doctorand, Direcția pentru relația cu Parlamentul şi asistență juridică**

Posibilitatea apariției conflictului violent este mare. Un motiv principal al escaladării conflictului este agresivitatea argumentelor, indivizii tind să-şi suspende discursul şi acțiunea rațională înlocuindu-le cu acțiuni iraționale chiar violente.

De-escaladarea conflictului şi rezolvarea conflictului sunt două etape convergente, ambele au ca scop obținerea unei situații de calm şi cooperare intermediate de soluțiile raționale imaginate.

În comunicarea noastră, aceste două etape (de-escaladarea conflictului şi rezolvarea conflictului), vor fi analizate unitar, respectiv ca perioada post-conflict, care în înțelesul conferit de evoluțiile din ultimele decenii are menirea esențială de instalarea unei noi realități, complet diferită de cea existentă la declanşarea violențelor, ea fiind cauza acutizării tensiunilor până la stadiul de conflict armat.

Apreciem că pentru a putea studia concret şi într-o manieră exhaustivă perioada post-conflict, trebuie în primul rând relevată interdependența celor trei componente menționate anterior.

În aceste circumstanțe, rezultă că pentru a putea rezolva legal şi durabil un conflict, se impune îndreptarea atenției şi către celelalte perioade ale acestuia. În acest sens, se impune ca perioada pre-conflict să fie dedicată, în principal, atingerii parametrilor legali care să asigure, din punct de vedere juridic, conformarea cu regulile internaționale în materie, în special cu dispozițiile Cartei Națiunilor Unite[1], care în capitolul VII „Acțiunea în caz de amenințări împotriva păcii, de încălcări ale păcii şi de acte de agresiune", articolele 39-45, dintre care prezentăm:

„Articolul 39

Consiliul de Securitate va constata existența unei amenințări împotriva păcii, a unei încălcări a păcii sau a unui act de agresiune si va face recomandări ori va hotărî ce măsuri vor fi luate, în conformitate cu Articolele 41 si 42, pentru menținerea sau restabilirea păcii si securității internaționale.

Articolul 41

Consiliul de Securitate poate hotărî ce măsuri, care nu implică folosirea forței armate, trebuie luate spre a se da urmare hotărârilor sale si poate cere Membrilor Națiunilor Unite să aplice aceste măsuri. Ele pot să cuprindă întreruperea totală sau parțială a relațiilor economice si a comunicațiilor feroviare, maritime, aeriene, poştale, telegrafice, prin radio si a altor mijloace de comunicație, precum si ruperea relațiilor diplomatice.

Articolul 42

În cazul în care Consiliul de Securitate va socoti că măsurile prevăzute în Articolul 41 nu ar fi adecvate ori că s-au dovedit a nu fi adecvate, el poate întreprinde, cu forțele aeriene, navale sau terestre, orice acțiune pe care o consideră necesară pentru menținerea sau restabilirea păcii si securității internaționale. Această acțiune poate cuprinde demonstrații, măsuri de blocadă si alte operațiuni executate de forțe aeriene, maritime sau terestre ale Membrilor Națiunilor Unite."

În acord cu acestea, în condițiile în care prevederile internaționale nu sunt respectate, nu se mai poate vorbi despre legalitatea derulării conflictului propriu-zis şi, cu atât mai puțin a perioadelor pre şi post-conflict. Mai mult, ilegalitatea unui

[1] http://www.onuinfo.ro/documente_fundamentale/carta_natiunilor_unite/

conflict va fi sancționată şi respinsă de toți actorii internaționali ceea ce face imposibilă soluționare durabilă a unui conflict.

Una dintre concluziile cele mai importante ale ultimelor confruntări, este prelungirea, uneori exagerată, a duratei perioadei post-conflict. Dintre multele explicații care pot fi găsite, noi ne vom opri asupra imposibilității epuizării resurselor în timpul de regulă foarte scurt al confruntării militare propriu-zise. Partea însemnată de resurse rămasă neconsumată, este folosită, uneori mai violent decât în timpul războiului propriu-zis, în perioada post-conflict. Expresivă în acest sens este situația din Irak, unde după puținele luni de război, au urmat ani de confruntare iar desfăşurarea lor este în curs. Deci neconsumarea resurselor de toate categoriile (umane, materiale, propagandistice etc.) este unul dintre motivele prelungirii excesive a perioadei post-conflict, care la rândul ei solicită în mod obiectiv intervenția organismelor internaționale prin misiuni multinaționale în spatiile respective.

Un alt aspect semnificativ al conflictelor contemporane, este schimbarea raportului spațiu - timp în sensul că spațiul din care vin forțele s-a mărit enorm (fiind intercontinental) iar cel în care se desfăşoară acțiunile militare s-a micşorat vizibil (Kosovo, Irak, Afganistan) concomitent cu scurtarea perioadei războiului propriu-zis însoțită de prelungirea celei post-conflict.

Deosebit de relevantă este asimetria acțiunilor militare manifestată pe multiple planuri, asimetrie care nu constituie o noutate, dar care mai mult decât în alte etape istorice, a căpătat nuanțe şi manifestări cu consecințe directe asupra modului de reacție a comunității internaționale, inclusiv, sau în primul rând, prin operații multinaționale, pentru că asimetria se manifestă pe scară largă în perioada post-conflict, conducând în mod automat la prelungirea acesteia.

Una dintre consecințele nemijlocite ale prelungirii excesive a perioadei post-conflict este intervenția promptă şi oportună a comunității internaționale. Principalele organizații (ONU, OSCE, UE) au reacționat prin intermediul NATO sau a unor coaliții declanşându-se s-au declanşat multe acțiuni care prin modul de concepere, constituire a grupărilor de forțe, ducerea nemijlocita a războiului, durata perioadei post-conflict erau fără precedent şi care au condus la necesitatea operațiilor multinaționale de pace cu toate variantele lor (impunere, menținere, construcția păcii etc.).

Perioada post-conflict s-a modificat esențial atât în conținut dar şi ca durată, în urma declanşării şi amplificării războiului antiterorist, consecință directă a schimbării de profunzime a modului de ducere a acțiunilor, cu un inamic aflat peste tot şi nicăieri, foarte greu de identificat şi cuantificat, care recurge la procedee atipice de luptă şi care nu respectă prevederile dreptului internațional şi legile şi principiile luptei armate. Reacția firească la asemenea mod de acțiune este adoptarea propriilor metode la noua situație, concomitent cu grija fata de populația civilă, de menținerea mediului înconjurător în parametrii ceruți, de perpetuarea vieții în respectiva zonă şi de asigurarea drepturilor omului fără de care democrația şi pacea care vor să fie promovate nu sunt posibile. Lupta de stradă, pentru fiecare clădire sau adăpost, tunel, canal etc., se desfăşoară în condiții inegale şi în mod deosebit din cauza că teroriştii cunosc foarte bine terenul şi au o poziție diferită față de viața omului considerată valoare supremă în concepția Alianței şi supusă disprețului adversarului. În context

simțim nevoia să pledăm pentru legalitatea intervențiilor NATO, citând unul dintre participanții la Summitul de la Bucureşti[2], din 2-4 aprilie 2008, care în mod justificat se întreba: "Trăim intr-o lume in care modelul clasic de agresiune, cea impotriva căreia a fost gândit articolul 5 al Tratatului Atlanticului de Nord, pare de neconceput. Care mai este astăzi relevanta articolului 5?" şi oferea următorul răspuns: "Articolul 5 inseamnă solidaritate; inseamnă angajamentul de a acționa impreună pentru a raspunde oricarei amenințări care ii afectează pe membrii Alianței. Amenințarea sovietică din timpul Războiului Rece era atât de masivă şi de copleşitoare, incât erau vizați la unison toți membrii NATO. In lumea de astăzi nu numai că avem riscuri diferite, dar există şi amenințări care afectează selectiv, mai mult pe unii membri decât pe alții. Tocmai de aceea angajamentul politic si solidaritatea sunt esențiale". Apoi: Ce reprezintă NATO astăzi şi ce ar trebui să devină?" Răspunsul autorului: „Ori de câte ori recitesc Tratatul Atlanticului de Nord sunt uimit de cât de bine a supraviețuit trecerii timpului. Rămâne încă un document suficient de modern. Şi are un mesaj clar: NATO înseamnă capacitatea colectivă de a ne apăra valorile, interesele si teritoriul împotriva oricărei potențiale amenințări. Dacă acestea se schimbă, trebuie să modificăm modul în care ne apărăm împotriva lor. Insă filozofia şi principiile fondatoare ale NATO rămân intacte."

Am prezentat doar câteva dintre motivele prelungirii semnificative a perioadei post-conflict însă în opinia noastră, cel mai important argument îl constituie ampla acțiune, conjugată, a tuturor factorilor responsabili pentru pacea Planetei, în vederea soluționării legale şi durabile a diferendelor interne şi internaționale, creând astfel condițiile necesare pentru dezvoltarea normală şi democratică a tuturor celor implicați în conflict. Toate măsurile luate pentru revenirea la o situație normală sunt incluse în reconstrucția post-conflict (post-conflict reconstruction), care, în opinia aproape identică a multor specialişti cuprinde cinci domenii esențiale:

1. asigurarea securității (inclusiv în privința funcțiilor militare şi de poliție);
2. furnizarea serviciilor esențiale (de exemplu, apă, electricitate şi asistență medicală);
3. crearea structurilor politice (de exemplu, elaborarea unei constituții şi sistemul electoral);
4. crearea unei infrastructuri economice;
5. facilitarea reconcilierii între grupurile care s-au aflat anterior în conflict.

Analizând cu atenție aceste domenii, constatăm că în fiecare dintre ele sunt necesare reglementări juridice deosebit de ferme pentru ca timpul necesar instalării normalității în zona de conflict să fie cât mai scurt. Este de înțeles că din cauza conflictului, toate compartimentele vieții sociale sunt afectate, până la a le face imposibilă funcționalitatea, cu consecințe directe şi grave asupra populației din spațiul nemijlocit al conflictului, dar şi din întreaga zonă în care el s-a produs. Se susține de către unii reputați cercetători că:"Înaintea ultimului deceniu al secolului trecut, puțini au anticipat că reconstrucția post-conflict va deveni una dintre cele mai serioase şi de lungă durată provocări ale angajamentelor militare post Război Rece.

[2] Ronald Asmus, Director executiv al Centrului de Studii Transatlantice din cadrul German Marshall Fund (Bruxelles). http://www.revista22.ro/reinventarea-nato-4456.html

Activitatea de planificare şi de instruire, precum şi cunoştinţele celor implicaţi în acestea, erau modeste. Această lipsă de pregătire a condus la eşecul statelor şi al organizaţiilor internaţionale în încercarea de a edifica naţiuni, iar în unele cazuri, eforturile lor au produs chiar înrăutăţirea crizelor."[3]

Este interesantă poziţia Băncii Mondiale, care defineşte reconstrucţia post-conflict drept „sprijinul pentru tranziţia de la conflict la pace, prin intermediul reconstruirii cadrului socio-economic al ţării". Această orientare este împărtăşită şi de alte organisme internaţionale, pentru că ea vizează amplul proces de trecere cât mai repede posibil şi fără convulsii de la stare conflictuală la cea de pace. Una dintre problemele cele mai complicate care se ridică în acest sens, este cine să fie responsabil de această extrem de amplă acţiune, pentru că s-a ajuns la concluzia că ea este de regulă insuficient de coerentă, printre altele şi din motive care ţin de dificultatea coordonării ei şi a punerii sub autoritatea unui singur organism internaţional. Aceste considerente i-au condus pe mulţi analişti la concluzia că varianta optimă ar fi ca NATO, care a fost implicată în faza conflictului propriu-zis, să fie responsabilă şi pentru vasta acţiune a reconstrucţiei post-conflict (RPC). Dintre multele şi competentele opinii exprimate în acest sens, cu care suntem de acord fără rezerve ne-am oprit asupra aceleia formulate de Manjana Milkoreit, citată mai sus, care susţine că „Există multe întrebări în privinţa mediilor post-conflict, cum ar fi cele referitoare la cine ar trebui să-şi asume responsabilitatea din punct de vedere financiar, legal şi moral. Dar foarte puţini au în vedere un aspect: lumea ar trebui să fie mai bine pregătită să se angajeze în reconstrucţiei post-conflict. Conflictele din Irak şi Afganistan nu numai că au subliniat nevoia unei abordări comprehensive a RPC, ci au atras într-un mod fără precedent atenţia politică asupra acestui domeniu. Acest fapt oferă ocazia pentru realizarea unei schimbări majore la nivel instituţional. NATO ar putea reprezenta cheia pentru rezolvarea acestei provocări aparent de durată.

De ce? Deoarece Alianţa deţine deja o expertiză unică în privinţa stabilizării militare. Aceasta se implică de asemenea şi în sfera civil-politică, unde păşeşte însă cu atenţie pe un teren aproape necunoscut. NATO ar trebui să devină un expert în domeniul reconstrucţiei civile în aceeaşi măsură în care este deja în domeniul stabilizării militare.

În pofida poziţiei NATO, un efort internaţional de a crea capabilităţi PCR mai solide ar trebui să se concentreze asupra transformării NATO în organizaţia internaţională de reconstrucţie, prin asumarea de către Alianţă a rolului principal în cadrul unei reţele RPC de parteneriate globale cu state ne-membre şi organizaţii regionale şi internaţionale.

RPC solicită o combinaţie de expertiză militară şi civilă, dar nicio organizaţie nu deţine ambele capacităţi. Crearea unei interfeţe reale în cadrul cooperării între personalul militar şi cel civil constituie o provocare semnificativă din punct de vedere cultural şi al coordonării. NATO este organizaţia cea mai potrivită în vederea

[3] Manjana Milkoreit directorul Centrului pentru Afaceri Strategice şi Globale în cadrul Grupului pentru Politica Publică – un nou think tank din Berlin. (http://www.nato.int/docu/review/2007 /issue3/romanian/opinion.html).

îndeplinirii acestei sarcini”[4] Autoarea aduce în sprijinul opiniei sale patru consistente argumente:

a) experienţa dobândită de NATO;
b) abordarea civil-militară în cadrul practicilor NATO, folosind expertiza şi capabilităţile civile şi militare;
c) capacitatea NATO de a realiza comunicarea şi planificarea comună între numeroasele entităţi militare, civile, religioase, etc.;
d) redefinirea scopurilor şi misiunilor Alianţei şi posibilitatea acţiunii sale la nivel global.

Corelând principalele concluzii rezultate din lecţiile învăţate cu creşterea permanentă a complexităţii situaţiei post-conflict, ne exprimăm acordul fără rezerve la această abordare, considerând-o cea mai funcţională dintre toate cele exprimate şi experimentate până acum.

Concluzia majoră a comunicării noastre este că soluţionarea legală şi durabilă a complexelor probleme din perioada post-conflict este una dintre cele mai ample acţiuni din toată desfăşurarea conflictului şi că la înfăptuirea ei sunt chemate să participe toate organismele internaţionale, iar pentru a asigura coerenţă şi eficienţă, responsabilitatea principală ar rebui să fie a NATO.

Bibliografie:

[1]. http://www.onuinfo.ro/documente_fundamentale/carta_natiunilor_unite./
[2]. http://www.nato.int/docu/review/2007/issue3/romanian/opinion.html.
[3]. http://www.revista22.ro/reinventarea-nato-4456.html.
[4]. NATO Summit - Praga, 21-22 November 2002.
[5]. NATO Summit – Istanbul, 28-29 June 2004.
[6]. NATO Summit - Riga**,** 28-29 November 2006.
[7]. NATO Summit – Bucharest, 2-4 April 2008.

[4] Manjana Milkoreit directorul Centrului pentru Afaceri Strategice şi Globale în cadrul Grupului pentru Politica Publică – un nou think tank din Berlin. http://www.nato.int/docu/review/2007/ issue3/romanian/opinion.html).

INTERVENȚIA MILITARĂ, SOLUȚIA EXTREMĂ DE REALIZARE A OBIECTIVELOR DE SECURITATE

Florentin Adrian ILIE*

The evolution of the international environment after World War II is tightly connected to the adoption of the United Nations Charter in 1945.

This international treaty is considered the most important in the field of international peace and security regulations. From its very first articles the Charter prohibits the use of force, threats or warfare that violate state territorial integrity or political independence and that come in contradiction with United Nations principles.

However, Chapter VII allows the United Nations Council to establish the existence of any threat to peace, or act of aggression and to take nonmilitary action to restore international peace and security. If the latter fails, then the Council may take military action by deploying air force, naval and terrestrial armed forces of the UN members.

Consequently, the question that we aim to address is whether national security objectives justify the use of military intervention. If it does, then we further need to focus on whether the military intervention can take place regardless of international regulations or in accordance with the decisions of international institutions and alongside with their efforts towards securing peace and stability.

Creşterea permanentă a complexității relațiilor internaționale, urmare a dificultății predictibilității evoluțiilor pe toate planurile şi în mod deosebit a modului cum trebuie realizate obiectivele de securitate atât la nivel național cât şi global, ridică serioase probleme referitoare la conținutul şi interpretarea regulilor referitoare la folosirea forței în relațiile dintre state, unul dintre principiile fundamentale ale dreptului internațional şi ale construcției juridice în general, care reprezintă rezultatul evoluției normative şi istorice a societății omeneşti. Prin această aserțiune, dorim să sugerăm că preocuparea pentru această problemă esențială a relațiilor dintre state, nu este nouă, ea însoțind în fapt, permanent ampla acțiune de identificare a modalităților de a se creea condițiile realizării unor relații durabile între comunitățile umane, între state în primul rând, fără a se recurge la folosirea forței, care este urmată de grave deteriorări a situației din diferite zone geografice, iar uneori de pe întreaga planetă.

Nu ne-am propus ca în comunicarea noastră ştiințifică să facem un istoric al acestui principiu de drept internațional, dar pentru mai buna sa poziționare într-un context mai larg, vom face şi câteva trimiteri de ordin cronologic. Nu putem trece peste contribuțiile la ideea excluderii războiului, ale juristului olandez Hugo Grotius (1583-1645), în celebra sa lucrare "De jure belli ac pacis" publicată la Paris în 1625 (în care îşi propune trei scopuri: să întemeieze concluziile pe argumentele cele mai evidente cu putință, să pună într-o anumită ordine problemele tratate şi să deosebească lucrurile ce pot părea asemănătoare), din care rezultă fără echivoc incompatibilitatea războiului cu o viață normală la nivelul indivizilor şi statelor.

Primele tentative de eliminare a războiului ca mijloc de reglementare a

* **Căpitan de justiție militară, doctorand, Direcția pentru relația cu Parlamentul şi asistență juridică**

diferendelor dintre state şi de impunere a mijloacelor paşnice au avut loc către sfârşitul secolului al XIX-lea. Conferinţele de la Haga din 1899 şi 1907, reunite sub auspiciile "păcii, dezarmării şi arbitrajului" conţin numai recomandarea de a se folosi mijloace paşnice în soluţionarea diferendelor internaţionale. Pactul Societăţii Naţiunilor, intrat în vigoare la 10 ianuarie 1920, îşi propunea, printre principalele sale scopuri, pe acela de a veghea la menţinerea păcii şi de a oferi un cadru instituţional al organizării societăţii internaţionale în vederea evitării războaielor.

Cu toate aceste preocupări, până în perioada de după primul război mondial recurgerea la forţa armată în relaţiile dintre state a constituit un act licit. Războiul era considerat ca un mijloc legitim pentru rezolvarea diferendelor internaţionale, existând în acest sens un drept de a recurge la război (jus ad bellum). Conceptul de jus ad bellum implică, alături de dreptul de a recurge la război, şi dreptul învingătorului de a impune statului învins condiţiile sale la încheierea păcii. El avea, totodată, drept consecinţă tratarea nediferenţiată a participanţilor la conflictul armat, conceptele de agresiune, agresor şi victimă a agresiunii, cu implicaţiile politice şi juridice pe care le presupun acesta, apărând mai târziu.

Urmările catastrofale ale celor două războaie mondiale, au condus la o nouă abordare a folosirii forţei privind rezolvarea diferendelor dintre state şi în realizarea obiectivelor de securitate naţională.

Evoluţia societăţii internaţionale după cele de al doilea război mondial este strâns şi direct legată de adoptarea, în anul 1945, a Cartei Naţiunilor Unite.

Acest tratat internaţional, considerat şi la acest cel mai important în materia asigurării păcii şi securităţii internaţionale interzice, încă din primele prevederi războiul, precum şi ameninţarea cu forţa sau la folosirea acesteia fie împotriva integrităţii teritoriale ori independenţei politice a vreunui stat fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Naţiunilor Unite.

Cu toate acestea, capitolul VII din tratatul menţionat, acţiunile folosite în caz de ameninţări împotriva păcii, de încălcări ale păcii şi de acte de agresiune. Astfel, în cazul în care Consiliul de Securitate va socoti că măsurile de soluţionare paşnică nu ar fi adecvate ori că s-au dovedit a nu fi adecvate, acesta poate întreprinde, cu forţe aeriene, navale sau terestre, orice acţiune pe care o consideră necesară pentru menţinerea sau restabilirea păcii şi securităţii internaţionale. Această acţiune poate cuprinde demonstraţii măsuri de blocadă şi alte operaţiuni executate de forţe aeriene, maritime sau terestre ale Membrilor Naţiunilor Unite.

În acest context, se ridică întrebarea dacă obiectivele de securitate naţională pot conduce la utilizarea intervenţiei militare independent de deciziile organismelor internaţionale sau doar în baza şi alături de acestea. Răspunsul este fără echivoc şi anume că numai deciziile organismelor internaţionale constituie baza recurgerii la utilizarea forţei armate, în caz contrar se ajunge la grave încălcări ale independenţei şi suveranităţii statelor vizate de intervenţia militară. În acest sens, poate fi prezentată acţiunea Irakului asupra statului Kuweit din 1990, care situată în mod evident şi sfidător în afara dreptului internaţional, a condus la o energică ripostă a comunităţii internaţionale.

În cele mai multe studii privitoare la modul de aplicare a prevederilor Cartei Naţiunilor Unite, se evocă, uneori excesiv, articolele 39-42, de unde s-ar putea trage

concluzia incorectă că ONU ar sta pasivă până la acutizarea maximă a tensiunilor şi pentru a înlătura pericolul unei astfel de înțelegere, aducem în discuție articolul 34 care arată: „Consiliul de Securitate poate ancheta orice diferend sau orice situație care ar putea duce la fricțiuni internaționale sau ar putea da naştere unui diferend, în scopul de a stabili dacă prelungirea diferendului sau situației ar putea pune în primejdie menținerea păcii şi securității internaționale."

În opinia noastră, acest articol evidențiază caracterul activ şi de prevenire a situațiilor care să ajungă în stadiul violent, iar autorizarea folosirii forței armate (articolele 41-42), este situația extremă, când toate demersurile şi mijloacele au eşuat.

Tot în acest context, credem că este necesară evocarea şi analiza articolului 51 din Cartă, privitor la autoapărare, respectiv : "Nici o dispoziție din prezenta Cartă nu va aduce atingere dreptului inerent de autoapărare individuală sau colectivă în cazul în care se produce un atac armat împotriva unui Membru al Națiunilor Unite, până când Consiliul de Securitate va fi luat măsurile necesare pentru menținerea păcii şi securității internaționale. Măsurile luate de Membri în exercitarea acestui drept de autoapărare vor fi aduse imediat la cunoştința Consiliului de Securitate şi nu vor afecta în nici un fel puterea şi îndatorirea Consiliului de Securitate, în temeiul prezentei Carte, de a întreprinde oricând acțiunile pe care le va socoti necesare pentru menținerea sau restabilirea păcii si securității internaționale."

Considerăm deosebit de important acest articol pentru comunicarea noastră, deoarece el oferă cadrul unei discuții mai largi privind prezervarea obiectivelor de securitate națională, prin riposta de maximă violență, la un atac în raport cu care, statul victimă are dreptul legitim la autoapărare.

Pentru a aduce şi alte argumente ale respectării Cartei Națiunilor Unite, subliniem faptul că prevederile despre afirmarea şi consolidarea principiului nerecurgerii la folosirea forței şi a amenințării cu forța, se regăsesc şi în Actele Constitutive ale altor foruri internaționale, precum: Organizația Statelor Americane, Uniunea Africană, Liga Arabă, Organizația pentru Securitate şi Cooperare în Europa, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est, Organizația GUAM, Organizația pentru Cooperare de la Shanghai.

Documentele ulterioare Cartei Națiunilor Unite, au dezvoltat prevederile acesteia, în raport cu evoluțiile de pe scena internațională, iar dintre acestea enumerăm: Declarația Adunării Generale a O.N.U. asupra principiilor de drept internațional cu privire la relațiile prieteneşti şi de colaborare între state in conformitate cu Carta O.N.U., adoptată prin Rezoluția 2625/1970; Actul final de la Helsinki 1975; Carta Drepturilor si Îndatoririlor pentru Securitate şi Cooperare în Europa, Paris 1990.

În aceste documente, s-a pornit de la faptul că principiile fundamentale ale dreptului internațional sunt principii cu un grad maxim de abstractizare si generalizare cu aplicare universală şi având valoare imperativă, ele apărând valorile fundamentale ale relațiilor dintre subiectele dreptului internațional, care au ca principale caracteristici: universalitate; grad mare de abstractizare şi generalizare; interdependența dintre aceste principii; apărarea valorile fundamentale, având o importanță deosebită pentru omenire; inexistența ierarhizării între actele de drept.

În documentele menționate[1] s-au formulat următoarele principii fundamentale:
1. Principiul egalității suverane a statelor;2. Principiul autodeterminării;3. Principiul neamestecului in treburile interne ale altor state;4. Principiul nerecurgerii la forță sau la amenintarea cu forța;5. Principiul rezolvării prin mijloace pasnice a diferendelor internaționale;6. Principiul cooperării între state;7. Principiul îndeplinirii cu bună-credință a obligațiilor internaționale asumate în Carta O.N.U.;
8. Principiul inviolabilității frontierelor;
9. Principiul integrității teritoriale a statelor;
10. Principiul respectării drepturilor omului şi a libertăților fundamentale.

Potrivit acestor principii, obiectivele de securitate, se pot îndeplini, fără recurgerea la forța militară, dar cu condiția esențială ca ele să fie respectate, or istoria mai recentă, dar şi mai îndepărtată, a demonstrat că sunt frecvente cazurile de încălcare brutală a lor şi atunci, se ajunge, fără ca statul respectiv să o dorească, la intervenția militară, privită ca soluție extremă,utilizată atunci când toate celelalte demersuri au eşuat.

Considerăm esențială pentru asigurarea caracterului ştiințific şi ancorarea în noua realitate a lumi contemporane, sublinierea că NATO, în rândul membrilor cărora se află şi România, prin Tratatul de la Washington, a modificat fundamental abordarea obiectivelor de securitate şi în acest sens, insistăm pe faptul că de fiecare dată, Alianța şi-a afirmat deplina încredere în Carta Națiunilor Unite. Deosebit de semnificativă în acest sens, este Declarația Summitului NATO[2] de la Bucureşti, în al cărei prim articol se spune:

„Noi, şefii de stat şi de guvern ai țărilor membre ale Alianței Nord-Atlantice, ne-am întâlnit astăzi pentru a extinde Alianța şi pentru a întări în continuare capacitatea noastră de a răspunde actualelor şi noilor amenințări de securitate specifice secolului XXI. Am evaluat progresele semnificative pe care le-am făcut în ultimii ani pentru transformarea NATO, convenind că acesta este un proces care trebuie să continue. Recunoscând valoarea durabilă a legăturii transatlantice şi a NATO ca for esențial de consultări pe tema securității între Europa şi America de Nord, ne-am reafirmat solidaritatea şi coeziunea, precum şi angajamentul asupra viziunii comune şi valorilor democratice pe care le împărtăşim, cuprinse în Tratatul de la Washington. Principiul indivizibilității securității aliate este fundamental. O apărare colectivă solidă a populațiilor, teritoriului şi forțelor noastre este scopul central al Alianței şi rămâne sarcina de securitate cea mai importantă pe care o avem. Ne reiterăm încrederea în obiectivele şi principiile Cartei Națiunilor Unite."

Pornind de la realitatea că obiectivele de securitate pot fi grav afectate de terorism, în aceeaşi Declarație[3], la articolul 15, se afirmă: „Condamnăm în cei mai puternici termeni toate actele de terorism, oricare ar fi motivația lor sau modul de manifestare. Națiunile noastre rămân hotărâte să lupte împotriva acestui flagel, individual şi colectiv, atât timp cât este necesar şi în conformitate cu dreptul internațional şi principiile Națiunilor Unite. Teroriştii utilizează o varietate de arme

[1] http://www.preferatele.com/docs/drept/3/principiile-fundamen1.php
[2] http://www.summitbucharest.ro/ro/doc_201.html
[3] idem

convenţionale şi tactici, inclusiv tactici asimetrice şi pot încerca să folosească arme de distrugere în masă pentru a ameninţa pacea şi securitatea internaţionale. Acordăm o importanţă deosebită protecţiei populaţiilor, teritoriilor, infrastructurii şi forţelor noastre împotriva consecinţelor unor atacuri teroriste."

Utilizarea de către NATO, a forţei armate împotriva terorismului, după tragicele evenimente din 11 Septembrie 2001, este un exemplu al modului cum, în situaţii extreme, se poate recurge la intervenţia militară, pentru realizarea obiectivelor de securitate ale fiecărui membru al Alianţei.

Prezenţa României cu trupe în teatrele de operaţii alături de aliaţi este dovada cea mai convingătoare a îndeplinirii angajamentelor asumate, dar şi a modului de realizare a obiectivelor de securitate, prin folosirea, ca ultimă soluţie, a forţei armate.

Bibliografie:

[1]. **Tratatul Nord-Atlantic**, Washington DC, 4 Aprilie 1949, accesat la http://www.mae.ro/poze_editare/TRATATUL%20NORD-ATLANTIC.pdf.
[2]. http://www.summitbucharest.ro/ro/doc_201.html.
[3]. http://www.preferatele.com/docs/drept/3/principiile-fundamen1.php.
[4]. http://www.revista22.ro/reinventarea-nato-4456.html.
[5]. NATO Summit - Praga, 21-22 November 2002.
[6]. NATO Summit – Istanbul, 28-29 June 2004.
[7]. NATO Summit - Riga**,** 28-29 November 2006.
[8]. NATO Summit – Bucharest, 2-4 April 2008.

DELIMITĂRI CONCEPTUALE ALE ACȚIUNILOR TERORISTE IZOLATE SAU ÎNDREPTATE CĂTRE DEMNITARI

Cornel IONESCU*

According to the Dictionary of Military and Associated Terms, terrorism represents the calculated use of unlawful violence or threat of unlawful violence to inculcate fear, intended to coerce or to intimidate governments or societies in the pursuit of goals that are generally political, religious, or ideological. "Terror" comes from a Latin word meaning "to frighten", and terrorism is often recognizable by the following key criteria: violence, psychological impact and fear, political goals, deliberate targeting of non-combatants and unlawfulness or illegitimacy. Ever since people have started associating themselves in groups, there was almost always an individual who desired to eliminate the leader of the group. The reasons for committing an assassination vary, but frequent ones are based on political and revolutionary causes, economic motives, ideology and tribal/ethnic rivalry. In the National Security Strategy of Romania, terrorism is considered one of the most important threats to national safety.

Conform *Dicționarului de Termeni Militari*[1], editat de Ministerul Apărării al Statelor Unite, *terorismul* este definit ca „utilizarea intenționată a violenței nelegitime sau a amenințării cu o formă de violență nelegitimă pentru de a inocula teamă, aceasta având scopul de a constrânge sau de a intimida guverne sau chiar societăți întregi, urmărind atingerea țelurilor care sunt, în general, de natură politică, religioasă sau ideologică. *Măsurile de combatere a terorismului* reprezintă acțiunile întreprinse pentru contracararea terorismului la nivelul întregului spectru al amenințării; acestea pot fi încadrate în două clase. *Antiterorismul* este alcătuit din măsuri defensive folosite pentru a reduce vulnerabilitatea individuală sau teritorială la acte teroriste, printr-un răspuns limitat al forțelor civile şi militare locale. *Contraterorismul* se bazează pe operațiuni ce includ măsurile ofensive luate pentru a preveni, împiedica şi contracara acțiunile teroriste.

Totuşi, cuvântul *terorism* are o încărcătură emoțională şi politică distinctă, elaborarea unei definiții precise şi unanim acceptate devenind extrem de dificilă. Un studiu realizat de Armata Statelor Unite ale Americii în 1988 a arătat că, până la acea dată, fuseseră folosite mai mult de 100 de definiții pentru acest termen.[2] De asemenea, conceptul este şi el extrem de controversat, întrucât este deseori utilizat de către diferite state pentru a scoate în afara legii anumiți oponenți politici sau externi, şi pentru a-şi legitima propriile acțiuni prin care induc asupra acestora teroare. Astfel, terorismul a fost practicat de o gamă largă de partide politice (de stânga sau de dreapta), de grupuri naționaliste, religioase, revoluționare şi chiar de guvernele desemnate.

---

* **Colonel, Serviciul de Protecție şi Pază, doctorand în ştiințe militare şi informații în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”**

[1] US Department of Defense (19 August 2009), Joint Publication 1-02 Department of Defense, *Dictionary of Military and Associated Terms.*

[2] Dr. Jeffrey Record, *Bounding the Global War on Terrorism.*

Din punct de vedere *etimologic*, cuvântul provine din latinescul *terror*, care înseamnă „a înspăimânta”. *Terror cimbricus* a reprezentat o stare de panică şi pericol în Roma antică rezultată în urma atacurilor întreprinse de luptătorii tribului Cimbri în anul 105 î.Hr. Iacobinii au invocat acest precedent când au impus Regimul Terorii în timpul Revoluției Franceze. După plecarea de la putere a Iacobinilor, cuvântul terorist a devenit un termen ofensator, cu conotații negative. Deşi Regimul Terorii a fost instaurat de guvern, în zilele noastre „terorismul” se referă de obicei la omorârea unor persoane nevinovate de către un grup independent în aşa fel încât să creeze un spectacol media. De asemenea, termenul a fost utilizat chiar şi de Serghei Neceaev, care spunea despre sine că este un „terorist”[3]. Neceaev, „superbul tânăr fanatic", după cum îl numea Bakunin, a scris „Catehismul revoluționarului” - reprezentând statutul organizației ruseşti „Răzbunarea poporului" (înființată in anul 1870). Scopul acestei organizații a fost formulat astfel: „Cauza noastră este înfricoşătoare, desăvârşită, universală şi necruțătoare... Să ne unim cu brutele şi criminalii - singurii si adevărații revoluționari din Rusia." Primul om ucis de organizația lui Neceaev a fost chiar unul dintre membrii fondatori care a îndrăznit să critice conducerea organizației. Orice critică era interzisă. Neceaev plănuia o împărțire inechitabila a omenirii: „O zecime din omenire se bucura de libertatea personala şi are drepturi nelimitate asupra celorlalte nouă zecimi care trebuie să-si piardă personalitatea şi să devină un fel de turmă.”

În noiembrie 2004, un raport al Consiliului de Securitate al ONU descria terorismul ca orice acțiune „ce are ca scop producerea morții sau a vătămării corporale grave a civililor sau a non-combatanților cu scopul de a intimida populația sau de a constrânge guvernul sau o organizație internațională să întreprindă o anumită acțiune sau, din contră, sa îl împiedice pe acesta în anumite demersuri.”

Majoritatea definițiilor scot în evidență următoarele criterii-cheie: țintă, obiective, motive, făptaşi şi legitimitatea/legalitatea acțiunii. De asemenea, o manifestarea teroristă este în general urmată de o declarație a actorului principal.

- Violența - conform lui Walter Laqueur, membru al Centrului pentru Studii Strategice şi Internaționale, „singura caracteristică a terorismului asupra căreia s-a convenit este aceea că terorismul implică violență şi amenințări cu acte de violență.” Totuşi, aceasta nu poate da definiția fenomenului, întrucât există multe acțiuni de tip violent care nu sunt considerate a fi teroriste: războiul, revoltele, crima organizată, sau orice formă de atac criminal.
- Impactul psihologic şi teama creată - atacul are loc astfel încât severitatea şi durata impactului psihologic sa atingă cote cât mai înalte. Fiecare act terorist este un „spectacol” proiectat să aibă un impact puternic asupra unui public foarte larg. Teroriştii atacă adesea simboluri naționale pentru a-şi arăta puterea şi pentru a încerca să destabilizeze rădăcinile ideologice ale țării sau ale societății împotriva căreia luptă, putând ajunge să afecteze negativ imaginea guvernului, crescând totodată prestigiul grupării teroriste respective.

[3] Crenshaw, Martha, *Terrorism in Context*, Penn State University Press, University Park, PA, 1995, p. 77

➢ Atacul cu scopuri politice - este elementul comun al multor dintre actele teroriste. Terorismul se poate transforma într-o tactică politică, cum ar fi trimiterea de scrisori oficiale sau protestele, tactică folosită de activişti când aceştia consideră că niciun alt mijloc nu va putea avea un efect mai puternic în direcţia schimbărilor pe care şi le doresc. Dorinţa schimbării este atât de mare încât un eventual eşec este văzut ca o consecinţă mai gravă chiar decât moartea unor civili. Această situaţie este întâlnită mai ales când terorismul si credinţa religioasă sunt interrelaţionate. Carsten Bockstette, membru al Centrului pentru Studii Europene de Securitate „George C. Marshall", oferă o definiţie ce cuprinde elementele-cheie constitutive: „Terorismul este definit ca o violenţă de tip politic într-un conflict asimetric care are ca scop inducerea terorii şi a temerilor psihice prin victimizarea violentă şi distrugerea unor ţinte non-combatante (câteodată, figuri simbolice). Astfel de acţiuni sunt menite să trimită un mesaj din partea unor organizaţii ilicite, clandestine. Ţelul terorismului este de a exploata mijloacele de informare în masă pentru a atinge volumul maxim de publicitate posibil, publicitate utilizată, de fapt, ca un amplificator de forţă, influenţând astfel publicul-ţintă cu scopul final de a obţine îndeplinirea planurilor politice pe termen scurt şi mediu, şi, eventual, a celor pe termen lung care vizează încheierea conflictului, cu rezultatele scontate."[4]

➢ Atacul intenţionat asupra non-combatanţilor - natura distinctă a terorismului este caracterizată de vizarea civililor drept ţinte. Mai exact, intenţia criminală este arătată atunci când copii, mame si oameni în vârstă sunt vătămaţi sau chiar ucişi, cu toate ca aceştia nu reprezintă o ameninţare, ei fiind, în schimb, simboluri, instrumente, fiinţe corupte, reprezentanţi ai unei societăţi pe care teroriştii îşi doresc sa o anihileze.

➢ Lipsa legitimităţii şi ilegalitatea - anumite definiţii oficiale (mai ales guvernamentale) precizează şi acest criteriu pentru a permite diferenţierea între acţiuni autorizate de către un guvern (aşadar, „legitime") şi acţiuni întreprinse de către alţi actori, individuali sau care fac parte dintr-un grup. Aplicând acest criteriu, s-ar putea considera că anumite atacuri militare (de exemplu, bombardamentele asupra unui oraş) nu ar reprezenta acte de terorism daca ar fi autorizate de către o forţă guvernamentală. Astfel, această clasificare devine problematică şi nu este unanim acceptată, deoarece neagă existenţa *terorismului de stat*, şi presupune, pentru decelare, situarea implicită într-o anumită zonă a conflictului, în funcţie de perspectiva unuia dintre guvernele implicate.

Din momentul în care oamenii au început să se asocieze în grupuri şi să accepte un conducător unic, a existat întotdeauna cineva care - pentru un motiv oarecare - a dorit înlocuirea acestuia. Actul de asasinat politic este atât de strâns legat de evenimentele istorice, încât este greu să discernem dacă asasinatele au urmat cursul istoriei sau invers. În multe situaţii, ele au reprezentat importante puncte de inflexiune. De pildă, asasinarea lui Iulius Cesar în anul 44 î.Hr. a accelerat declinul Imperiului Roman. Luptele politice care au urmat după moartea împăratului au marcat începutul destrămării Imperiului. Având în vedere că s-a utilizat o gamă

[4] Bockstette, Carsten, "*Jihadist Terrorist Use of Strategic Communication Management Techniques*". George C. Marshall Center Occasional Paper Series, 2008.

extrem de largă de metode de asasinare a conducătorilor, măsurile de siguranţă pentru protecţia acestora au devenit din ce în ce mai stricte, dar s-au transformat cu timpul în adevărate surse de inspiraţie pentru mijloace inedite de atac menite să evite măsurile respective.

De exemplu, în 1560, Carol al II-lea al Franţei a fost asasinat prin îmbibarea paginilor unor cărţi cu otravă. Aceasta a făcut ca paginile să se lipească unele de celelalte. În momentul în care Carol şi-a înmuiat degetele pe limbă ca să poată întoarce paginile, s-a otrăvit încetul cu încetul. Ulterior, practic fiecare casă regală avea un degustător a cărui sarcină era aceea de a supraveghea personal modul în care erau pregătite bucatele regale. Deşi asasinatul ca instrument de soluţionare a unor probleme politice a fost dezaprobat în general de majoritatea persoanelor, în timpul războiului a devenit o activitate acceptată. Încercările de asasinat împotriva lui Adolf Hitler în cursul celui de-al Doilea Război Mondial au fost privite în mod favorabil de către Aliaţi. La rândul său, Hitler avea la dispoziţie o unitate de elită formată din ucigaşi bine instruiţi, care i-au deschis drumul spre putere. Moartea lui Dollfuss, cancelar austriac, în 1934, precum şi a altor figuri politice ale vremii au fost atribuite acestei unităţi de elită hitleriste.

Politica guvernului american cu privire la asasinate este prevăzută în Ordinul Nr. 12333, semnat de preşedintele Ronald Regan în 1981. „Salariaţii sau reprezentanţii guvernului SUA nu au dreptul să participe la asasinate sau să se asocieze în vederea participării la organizarea sau desfăşurarea unor asasinate”. Totuşi, pe timp de război, liderii sunt ţinte legitime, prin faptul că prin eliminarea lor se destabilizează structura de comandă a armatei inamice şi pentru că se doreşte slăbirea capacităţii de atac şi ripostă a inamicului. De aceea, „vizarea” lui Saddam Hussein în cadrul Operaţiunii „Furtună în Deşert” nu a reprezentat o încălcare a prevederilor legale.

Motivele planificării unor asasinate sunt multiple. Astfel, cauzele pot fi **politice sau revoluţionare**, când grupări sau persoane fanatice au ca ţintă guvernul, deoarece îl consideră a fi la originea represiunii, a nedreptăţii, a persecuţiilor, dorindu-şi, firește, schimbarea acestuia. Astăzi, majoritatea guvernelor din ţările recunoscute au cel puţin un grup de disidenţi care consideră că printr-o lovitură de stat îşi pot îndeplini scopurile. Primul ministru israelian Yitzhak Rabin a fost asasinat în timp ce părăsea un miting pentru pace, la primăria din Tel Aviv. Rabin a fost împuşcat de aproape de către Yigal Amir, membru al unei grupări (EYAL) care se opune cu vehemenţă procesului de pace din Orientul Mijlociu.

Cauzele economice constau în general în faptul că liderii aflaţi la putere pot crea anumite condiţii care pun în pericol securitatea financiară a unor indivizi sau grupări. Atentatul împotriva fostului Ministru de Externe SUA George Schultz, în august 1988, în Bolivia, s-a datorat implicării sale în programul de combatere a drogurilor, finanţat de ambele ţări. Numeroşi oficiali ai guvernului columbian au fost asasinaţi de către reţelele traficanţilor de droguri, pentru că politicile publice erau îndreptate în sensul eradicării traficului de droguri.

Există însă şi **cauze ideologice sau rivalitate etnică/tribală**, asasinul fiind convins că victima pune în pericol principiile pe care el le consideră a fi de o importanţă vitală. Atentatele determinate de rivalitatea tribală se datorează adesea

luptelor etnice din cadrul grupărilor care încearcă să preia controlul asupra teritoriului pe care locuiesc. Preşedintele Burundi-ului, Melchior Ndadaye, a fost asasinat cel mai probabil deoarece întreprinde eforturi importante pentru a echilibra componenţa etnică a armatei între triburile Hutu şi, respectiv, Tutsi.

Totuşi, asasinatele pot fi puse în practică şi de către **mercernari**. În 1932, s-a încercat asasinarea lui Benito Mussolini. Atacatorul a recunoscut ulterior ca o facţiune antifascistă din Italia îi oferise suma de 50.000 de dolari dacă ar fi reuşit să îl ucidă.

Capacitatea de a identifica o ameninţare care vizează oficialitatea protejată şi de a o îndepărta trebuie sa fie prioritară în cadrul unor acţiuni de prevenire şi combatere a terorismului pentru protecţia demnitarilor. Echipa de securitate şi liderul său trebuie fie capabili să comunice, să acumuleze, să gestioneze şi să proceseze o cantitate mare de informaţii, în interiorul echipei, dar şi cu alte agenţii implicate în misiune. Dacă un act vătămător este iminent sau a fost deja iniţiat, prima îndatorire a personalului este să protejeze şi să evacueze demnitarul către o zonă sigură. Dacă nu se reuşeşte evitarea ameninţării, responsabilitatea ofiţerului poate fi aceea de a o neutraliza în conformitate cu politicile de securitate ale ONU.

După cum precizează şi *Manualul de protecţie şi pază* al Departamentului de Pregătire şi Dezvoltare, din cadrul Serviciului de Securitate şi Siguranţă al ONU, principalul obiectiv al ofiţerului responsabil şi al echipei pe protecţie pe care o conduce este siguranţa personalităţii/demnitarului. Acesta trebuie să fie întotdeauna protejat de eventuale incidente vătămătoare, atacuri sau încercări de intimidare, fie că sunt cauzate de incidente intenţionate ori din cauza unor neglijenţe. Personalul trebuie să alcătuiască o veritabilă barieră care să protejeze şi, mai mult, să poată preveni un atac sau să îl împiedice să devină un atac reuşit pentru forţa inamică. Astăzi, serviciile de informaţii speciale, informaţii externe, de telecomunicaţii speciale sunt de o importanţă capitală pentru întreaga echipa de protecţie.

Combaterea terorismului poate fi definită ca: „totalitatea acţiunilor întreprinse de către guverne pentru a contracara pericolul, incluzând măsurile speciale iniţiate de structurile militare, de organele de ordine şi de profesioniştii pe linie de pază şi protecţie pentru reducerea probabilităţii unui atac împotriva unui obiectiv.” De asemenea, aceste măsuri mai cuprind şi „ acţiunile întreprinse ca ripostă la un eveniment, mergând de la folosirea unei echipe tactice într-o situaţie de luări de ostatici, până la bombardarea teritoriului unei ţări care patronează o anumită acţiune sau un anumit grup.”[5] Din punct de vedere strategic, măsurile de contracarare a terorismului sunt puse în aplicare respectând o anumită cronologie tactică. Astfel, primul stadiu al acestor acţiuni presupune abordarea nivelului politico-diplomatic (negocieri, schimburi în relaţiile diplomatice, sancţiuni, opţiuni militare), cel de-al doilea stadiu cuprinde măsurile antiteroriste întreprinse pentru a face faţă pericolului (analiza stării de pericol prin culegerea de informaţii, studierea punctelor vulnerabile etc. şi protecţia obiectivelor şi a demnitarilor - siguranţa acţiunilor, a personalului şi siguranţa fizică), iar al treilea stadiu este cel al reacţiilor tactice (atât acţiuni

[5] Gl. div. (r) dr. Arădăvoaice Gh, **Terorism, Antiterorism, Contraterorism**, Editura ANTET, 1997, p. 130.

antiteroriste, cât şi acţiuni contrateroriste - reacţii tactice, negocieri în problema ostaticilor, lovituri de răspuns etc.)[6]

În Strategia de Securitate Națională a României, terorismul este inclus printre principalele amenințări la adresa securității naționale, combaterea factorilor de risc generați de evoluția fenomenului terorist internațional şi de influențele acestuia asupra stării de securitate a țării noastre fiind un obiectiv esențial. Varianta adoptată de către Parlamentul României la 18 decembrie 2001 subliniază că *terorismul internațional se manifestă într-o formă acută fără precedent, prefigurând efecte multiple asupra securității statelor şi stabilității internaționale în general. În contextul în care constatăm o creştere a gradului de complexitate şi de impredictibilitate al terorismului internațional, va trebui ca măsurile interne de management al crizelor sa fie mai bine coordonate, sub cerința asigurării operative şi eficiente a participării țării noastre la eforturile internaționale de combatere a acestor amenințări. România îşi afirmă disponibilitatea de a participa, alături de comunitatea internațională la lupta împotriva terorismului internațional şi va dispune în permanență constituirea mijloacelor adecvate pentru combaterea acestuia*.[7]

Bibliografie:

[1]. US Department of Defense (19 August 2009), Joint Publication 1-02 Department of Defense, *Dictionary of Military and Associated Terms.*

[2]. RECORD, Jeffrey dr. ,*Bounding the Global War on Terrorism,* Decembrie, 2003, http://www.globalsecurity.org/military/library/report/2003/record_bounding.pdf.

[3]. CRENSHAW,Martha, **Terrorism in Context,** Penn State University Press, University Park, PA, 1995.

[4]. BOCKSTETTE, Carsten, **Jihadist Terrorist Use of Strategic Communication Management Techniques,** George C. Marshall Center Occasional Paper Series, 2008.

[5]. ARĂDĂVOAICE, Gh, gl. div. (r) dr., **Terorism, Antiterorism, Contraterorism,** Editura ANTET, 1997.

[6]. ANTIPA, Maricel, col. dr., **Securitatea şi terorismul. Prevenirea şi combaterea acțiunilor extremist-teroriste pe teritoriul României. Tendințe şi perspective la început de mileniu,** Editura Celsius, Bucureşti, 2004.

[7]. ARĂDĂVOAICE, Gh., gl. div. (r) dr., CRĂINICEANU, Iulian, gl. bg., NIȚĂ, Dan, lt.col. dr., **Amenințări, vulnerabilități şi riscuri la adresa demnitarilor,** Editura ANTET.

[6] Ibidem, pp. 134-137

[7] Hotărârea Parlamentului României nr. 36 din 18 decembrie 2001 privind adoptarea Strategiei de Securitate Națională a României, publicată în Monitorul Oficial nr. 822 din 20 decembrie 2001.

TEORII ALE RELAȚIILOR CIVILI MILITARI

Ovidiu MIHALACHE*

Having a separate ethos, a specific culture, different mentalities, the military system has all the characteristics of a different social system apart from the social system (country, nation and people) which it serves. Although it develops a separate "conscience", to have a status of equilibrium, the military system cannot be fully the independent, apart from the national social and political system. And it's this equilibrium which is difficult to be obtained because the normal distribution of power between the civil authorities and the military system is permanently under the pressure of one's or the other's poles of power. The way of looking at the civil-military relations was always influenced by certain subjective and objective variables dealing with economical, political and social factors, tradition, history or geopolitical issues. Furthermore the way of dealing with the civil-military relations begins with the type of influence the military or the civilians have on the political decisions in the field of defence, security policies, homeland security, including exclusive civilian policies. The civil-military relations continue to be an current agenda issue, either being the adepts of the idealistic theories (the heroic Armed Forces and the sovereign nation) or we see it as a employer-employee relation (the modernist theories) or even as a social partnership (the realistic theories

Relația civili-militari este o relație numai între liderii politici şi cei militari? Sau şi între societatea civilă şi cea militară? Căci, în timp ce societatea militară trebuie să urmeze regulile impuse de liderii militari (în relaționarea cu societatea civilă) societatea civilă nu are nici o interdicție în a urma alte reguli, altele decât cele impuse de liderii politici.

Mai mult, societatea militară este un integrum comportamental, de la liderii de top până la cel mai mic element tactic, soldatul. Pe când, lumea civilă se compune dintr-o sumă eterogenă de constituenți dintre care, într-adevăr, cel mai vizibil este elementul decizional, factorul politic. În sens invers, dacă lumea militară percepe lumea politică drept principal partener de discuție şi caută să găsească o balanță într-o comunicare în ambele direcții, lumea politică percepe acest "establishment" militar ca pe unul din nenumărații săi "subordonați". De aici şi una din cele mai importante caracteristici ale relației civili-militari în orice societate de tip democratic: dialogul inegal.

Dificultatea definirii unei relații optime dintre civili şi militari constă în două aspecte: pe de o parte conceptualizarea difuză a rolului militarilor (ca indivizi) în societate iar pe de altă parte percepția public despre rolul armatelor naționale.

1. Factori determinanți ai relațiilor civili-militari:

Definirea factorilor care influențează funcționarea relației civili militari nu numai că este foarte dificilă dar reprezintă şi un domeniu sensibil îndeobşte datorită faptului că ea pendulează în zona politică mai mult decât în zona cu adevărat „civilă". Cert este că aceştia pot fi împărțiți în factori **exogeni** (care țin mai mult de

* **Căpitan comandor (r.) lector universitar inginer**

condiționări externe) și **endogeni** (care țin mai mult de percepții interne, interese, culturi politice, tradiții și sisteme de valori). Dintre aceștia vom analiza doar trei și anume: relevanța provocărilor la adresa siguranței naționale, diferențele culturale dintre cultura politică și cea militară și viziunea asupra controlului democratic asupra forțelor armate.

1.1. Relevanța provocărilor la adresa siguranței naționale

Stabilizarea mediului de securitate european prin căderea Cortinei de Fier i integrarea statelor est-europene în structurile euro-atlantice au determinat, fără doar și poate, o anumită relaxare, nu neapărat a politicilor de securitate, cât, mai ales, a preocupărilor față de status-ul sistemului militar. O armată poate fi, în orice moment al existenței sale, în trei situații majore: crize, pace și război. Este evident că subiectivismul clasei politice va face ca atenția acesteia să se îndrepte cu pregnanță către armată doar în situații de criză și război, perioadele lungi de pace și stabilitate (mai ales în cazul unor alianțe teoretic stabile – așa cum clamăm în 2009) aducând și o atrofiere grosieră a sensibilității pro-militare.

Dacă amenințările la adresa securității interne, a ordinii publice rămân relativ constant, indiferent de condiționările externe (și/sau interne) este clar că și interesul factorului politic pentru instrumentele de forță interne va rămâne constant. Aici, din fericire, se întrevede o **politică a continuumului** care rivalizează cu o **politică ad-hoc** ce se opune, din nefericire, unei investiția continui și costisitoare în protejarea statului împotriva unor amenințări de tip militar**.** Și totul depinde de un anumit vizionarism al elementului politic în sesizarea adevăratelor pericole. La adresa securității statului și națiunii nu la adresa sistemului politic în vigoare la momentul respectiv. Puțini lideri politici au reușit să deceleze aceste pericole.

1.2. Diferențele culturale

Cultura specifică militarilor este grevată de un sistem de valori aparte care gravitează exclusiv în jurul ideii de asigurare a securității naționale (augmentat, în cazul României, de acțiunile în cadrul NATO – ce determină un subsistem de valori determinat de conceptul apărării comune). Dacă ar fi să trasăm două mari caracteristici ale relației civili-militari din punctul de vedere al culturilor (politice și militare) acestea s-ar centra pe: rolul militarilor în asigurarea securității și statutul militarilor în societate. Cultura militară are în centrul său ideea de patriotism atât ca sentiment cât și ca atitudine[1] ceea ce aduce în discuție valori perene ca tradițiile, istoria, simțul onoarei și lipsa compromisului în legătură cu apărarea țării. Machiavelli spunea că „prin obiectul său, politica are legi obiective pe care nu le are morala ; în consecință, *politica este autonomă în raport cu morala, produce și determină morala*". Dimpotrivă, fenomenul militar nu este independent de morală ci își extrage legitimitatea dintr-o anumită morală de bunăvoie însușită de membrii săi..Acestui tip de cultură i se contrapune o cultură politică mai ales către arta negocierii, arta compromisului și a strategiilor de duce la îndeplinire a diverselor

[1] D**r.** Petre Duțu, *Considerații asupra legăturii dintre interesul național și patriotism*, Impact Strategic nr. 3/2009.

interese politice şi/sau sectoriale. Dacă se adaugă şi volatilitatea spectrului politic (inerentă în orice ţară nu numai în România) se întrevede nu neapărat un conflict cultural cât mai ales o anumită dimensiune a disensiunilor. Şi aceasta nu în ideea asigurării siguranţei naţionale ci, mai ales, a modului de ducere la îndeplinire a acestui deziderat[2]. Similar, statutul militarilor se vede diferit din interiorul şi din exteriorul sistemului forţelor armate. Dacă, de exemplu, militarii se privesc pe ei înşişi ca pe asiguratori ai securităţii ţării, statut care cere ca „specificul profesional să determine societatea să le accepte militarilor [...] să fie diferiţi în multe privinţe faţă de ceilalţi membri ai săi”[3] există tendinţa, din partea liderilor politici[4] de a vedea această relaţie ca pe o strictă relaţie profesională, angajat-angajator (teoria modernistă a relaţiilor civili-miliari).

1.3. Viziunea asupra controlului democratic asupra forţelor armate

Huntington spune că “militarul, în mod normal se opune agresivităţii şi acţiunilor beligerante” ceea ce ne face să constatăm o diferenţă majoră dintre militarul definit astfel şi politicienii de top ai României contemporane, obişnuiţi cu ofensiva politică şi aflaţi permanent pe baricadele luptei politice. Războiul este o altă faţetă a politicii. Dar militarii au învăţat, prea adeseori “pe pielea” lor” că şi **politica este o altă faţetă a războiului.** În care ei sunt nu doar argument sau instrument de luptă ci, de multe ori, monedă de schimb sau refugiu politic[5]. De aceea, probabil, şi reticenţa adeseori afişată a militarilor în a accepta “cu zâmbetul pe buze” teoria

---

[2] De exemplu unul din factorii care grevează cel mai mult asupra relaţiei civili-militeri este **costul extrem de ridicat al menţinerii unei capacităţi militare moderne** cu influenţa sa evidentă asupra bugetelor naţionale ceea ce poate duce, uneori, la diferenţe majore de interpretare a priorităţilor în alocările bugetare.

[3] Lt.col dr. Ionel Goian, *Corelaţia cultură de securitate – cultură militară în cadrul structurilor din domeniul securităţii naţionale,* Impact Strategic nr.2/2008.

[4] O percepţie adeseori vizibilă în mentalul colectiv militar este accentuarea diferenţei profesionale dintre militari şi liderii politici (ca indivizi) prin compararea pregătirii teoretice şi practice continue a militarilor şi unii dintre decidenţii politic selecţionaţi prea deseori prin hazardul politic şi electoral.

[5] În octombrie 2009, oficiali militari ai coaliţiei din Afghanistan au “descoperit”, cu oroare, că forţele italiene au plătit cu sume deloc neglijabile insurgenţii din Surobi, la est de Kabul (transmise, se pare, din nefericire, prin canale CIMIC – cooperare civili-militari), pentru a evita victime în rândul italienilor (lucru care ar fi adus daune politice unui guvern Berlusconi din ce în ce mai instabil). Evident acest stil de gestionare a zonei de operaţii prin mituirea celor care ar fi trebuit să fie adversarii tuturor (deci şi ai NATO) a fost ţinută secretă. Inclusiv faţă de eşalonul care i-a înlocuit pe italieni (era vorba de un eşalon francez), iar aceştia, bineînţeles, au făcut propria lor pregătire de informaţii a câmpului de luptă în mod greşit, estimând pasivitatea localnicilor drept acceptare a operaţiilor militare. Când, de fapt, era doar mituire tipic italiană! La o lună de la plecarea italienilor, francezii au fost atraşi într-o ambuscadă. 170 luptători afghani au atacat eşalonul francez: 10 soldaţi au fost ucişi şi 21 răniţi. În plus, corpurile victimelor au fost mutilate, iar uniformele lor batjocorite. Dar, nu-i aşa, onoarea politicienilor italieni a fost salvată ! “Oroarea” oficialilor militari NATO a fost de altfel bine mimată căci, la două zile după eveniment, s-a aflat că şi canadienii procedau în mod similar şi, nu ştim dacă şi alţii. Şi atunci, cam care ar mai putea fi nivelul de încredere al acestor trei eşaloane naţionale (italiene, franceze şi canadiene) în proprii lor decidenţi politici?

"controlului democratic asupra forţelor armate". Căci, cine îl controlează pe controlor ?

Controlul democratic – două percepţii – două sisteme de referinţă:

a. Establishmentul politic, practic în integralitatea lui, percepe relaţia civili-militari ca pe **controlul democratic al forţelor armate:** din păcate şi în acest caz, ca şi în multe altele din politica românească post-decembristă, remarcăm o preluare nefericită, printr-o traducere neinspirată, a expresiei "democratic control". Căci diferenţa semantică dintre cele două cuvinte "control" (în limba română) şi "control" (în limba engleză) este enormă. Dacă în terminologia politică anglo-saxonă, "control" înseamnă nu numai a verifica, a limita ci şi a ghida, a orienta, a îndruma, în lexical politic românesc (dar, din nefericire şi în mentalul politic colectiv) termenul duce cu gândul mai mult la a verifica, a supraveghea, a păzi. Rămânând în spectrul mentalului politic, dacă în mediul anglo-saxon "a controla" forţele militare înseamnă, în mod preponderant, a conduce forţele militare astfel încât **să facă ceea ce trebuie**, în cutuma politică est-europeană (deci nu numai cea românească !) "a controla" înseamnă, în special, a supraveghea forţele militare pentru **a nu face ceea ce nu trebuie**. Probabil că o asemenea abordare provine din teama noilor clase politice est-europene de a nu reveni la perioadele de totalitarism dinainte de 1989. Ceea ce pare, totuşi, de neînţeles pentru militari, atâta timp cât nu Armata a fost vectorul (nici măcar secundar darămite principal) dezvoltărilor nedemocratice din România, în perioada 1945-1989.

b. Pe de altă parte, membrii sistemului militar[6] ar prefera o **cooperare pentru creşterea securităţii.** Într-adevăr, cel puţin în societăţile democratice (mai ales) militarii au tendinţa de a se concentra mai mult asupra asigurării capacităţilor necesare stabilizării unui anumit coeficient de siguranţă al statului decât pe rolul politic pe care, din nefericire, de prea multe ori leadershipul politic îl atribuie Armatei.

2. Modele ale relaţiilor civili – militari

Existenţa contemporană a relaţiei civili-militari, curentele de gândire care modelează percepţia celor doi poli de putere unul faţă de altul, sistemul ierarhic care caracterizează relaţia sunt văzute diferit în funcţie de mentalitatea şi cultura politică a naţiunii. De fapt, cel mai bun indicator al acestei relaţii este cine are câştig de cauză atunci când opiniile celor doi sunt divergente ?

Modelul idealist al relaţiei civili-militari pune pe prim plan tradiţiile istorice de luptă şi, ca un corolar, populismul de tip istoric este unul din motoarele acestei relaţii. De obicei are câteva „puncte fixe" la care se raportează mereu: faptele vitejeşti ale câtorva lideri mesianici şi / sau momente de maximă potenţă istorică a naţiunii. Folosit în mod extensiv, mitul politic al vârstei de aur a naţiei este adus mereu în discuţie mai ales prin supraexpunerea rolului militarilor în formarea şi / sau păstrarea

[6] Aici trebuie conştientizat un paradox al **dualităţii civice:** pe de o parte militarul este parte integrantă a naţiunii căreia trebuie să i se ofere o anumită cantitate de securitate dar, pe de altă parte, militarul, este şi cel care asigură securitatea. De aici şi dubla ipostază din care militarul tinde să judece nu atât fenomenul asigurării securităţii naţionale cât, mai ales relaţia dintre sistemul civil şi cel militar.

unor „cuceriri revoluționare”. Glorificarea faptelor de arme din trecut constituie un combustibil politic pentru conduceri autoritare sau semi-autoritare care utilizează la maximum emoția şi memoria colectivă a națiunii. În acest model nu se pune accent prea mare pe profesionalizarea membrilor forțelor militare, numărul, cantitatea fiind mai importante decât calitatea lor. De asemenea este aproape constantă recurgerea la doctrine populiste care, declară un război al poporului[7]. Armata devine astfel doar un agent de imagine al elitei politice[8]. Şi, bineînțeles şi relația dintre civili şi militari suferă o distorsiune atâta timp cât militarii nu mai au doar calitatea de membri ai forțelor militare ci şi cea de membri ai elitei politice. De fapt nici nu se poate vorbi de o influență în sensul adevărat al cuvântului a militarilor asupra sistemului civil atâta timp cât liderii forțelor militare sunt, simultan, ;i politicieni. Din multe puncte de vedere relația este grevată de un mare grad de obediență față de elementul politic, alăturarea armatei de factorul popular fiind doar una de imagine, armata fiind, de obicei, parte a simbolistici naționale, mijloc de legitimare a puterii politice.

Modelul modernist manifestat mai ales după încheierea celui de-al doilea război mondial, în special după naşterea aparatului birocratic al NATO. Modelul este specific mai ales statelor de anvergură politică şi economică medie sau redusă[9] cu amenințări diminuate la adresa securității naționale. Practica modernistă atribuie forțele militare un rol exclusiv extern. Acest sistem relațional face ca influența liderilor militarilor să fie drastic redusă nu numai asupra deciziilor de ordin operațional dar şi asupra întregului fenomen al securității naționale, implicarea politică a factorului militar fiind practic exclusă cu desăvârşire. Forțele militare, armata, sunt percepute ca un „rău” necesar iar „controlul democratic asupra forțelor armate” (aşa cum a fost discutat mai sus) este extrem de eficient. Influența militarilor este redusă asupra deciziilor majore legate de declararea războiului, participarea la misiuni externe, securitatea internă, apărare comună şi alte aspecte ale politicii militare. Apare permanent o anumită tendința de a transforma şi utiliza militarii doar ca pe nişte simpli mânuitori ai tehnicii militare. Abordarea poate părea economicoasă dar mai ales eficientă în cadrul unor acțiuni punctuale dar nu poate fi benefică pe termen lung şi nu permite flexibilitatea şi adaptabilitatea strategiilor majore din domeniul siguranței naționale mai ales în condițiile participării, cu drepturi egale, în cadrul unor alianțe de apărare comună. Este un model seducător pentru clasa politică atâta timp cât relația civili-militari se reduce la o relație tipic liberală dintre angajat şi angajator ceea ce face ca adoptarea oricăror decizii ce țin de securitatea națională să fie mai uşor de luat de către decidenții politici.

Modelul realist se bazează pe aşa numitele teorii ale concordanței şi percepe armata, în principal, ca pe un vector de promovare a intereselor generale ale națiunii. Interesant este că prima manifestare politică a acestui concept apare în secolul XIX,

[7] Doctrinele militare ante-revoluție din România – RAPDIP (Războiul de apărare dus de către întregul popor) şi RIP (Războiul întregului popor) atribuiau forțelor militare doar un rol de generare a forței, contribuția cea mai importantă în războiul de apărare fiind atribuit maselor.

[8] În multe cazuri, nesigure de sprijinul lor popular, elitele politice se bazează pe forțele militare pentru a obține necesara legitimitate.

[9] Din principiu ar trebui evitată expresia „state mici” căci, de exemplu, Canada, care se încadrează în acest model politic, nu poate fi clasificată ca o țară mică.

în SUA şi face apologia armatei ca instrument politic (mai degrabă decât militar) al protejării intereselor naţionale. Deşi este greu de definit care dintre modele este mai preferat de către militarii înşişi (datorită şi subiectivismului unui asemenea studiu) pare că acest model ar putea asigura cea mai mare stabilitate şi eficienţă al actului asigurării siguranţei naţionale. În plus acest model reprezintă o îmbinare atât a idealurilor naţionale cât şi a intereselor sectoriale ale statului. Modelul realist, seducător de altfel, mai ales pentru militari, aduce în prim plan rolul de partener social al sistemului militar. Deşi realismul aparţine gândirii germane[10] raportarea contemporană la acest curent se face prin prisma gândirii politice americane (care este port-drapel inclusiv în teoria realistă a relaţiilor civili-militari) şi care constă în pragmatismul care produce o celebră definiţie a adevărului : „Acţiunea încununată de succes produce istorie şi este adevărul". Cu alte cuvinte, valorile de adevăr şi fals dispar, rămânând doar acţiunea. Modelul realist vede relaţia civili-militari în termeni pragmatici, în care pe de o parte forţele militare sunt partenere ale elementului politic în definirea strategiilor de securitate iar pe de altă parte pragmatismul acţiunilor trebuie să ducă la protejarea intereselor (şi ale naţiunii dar şi cele sectoriale) astfel încât câştigurile să fie evidente de ambele părţi.

A defini relaţia civili-militari este mai ales un exerciţiu de percepţie politică, influenţat masiv atât de tradiţii şi valori dar şi de gradul de influenţă pe care factorul politic îl are nu numai asupra problemelor strategice dar şi asupra fiecărui detaliu al societăţii. În definitiv ţine de cultura politică a fiecărui popor.

Bibliografie:

[1]. DUŢU, Petre dr., *Consideraţii asupra legăturii dintre interesul naţional şi patriotism,* Impact Strategic nr. 3/2009.

[2]. GOIAN, Ionel, lt.col dr., *Corelaţia cultură de securitate – cultură militară în cadrul structurilor din domeniul securităţii naţionale*, Impact Strategic nr.2/2008.

[3]. HUNTINGTON, Samuel, **The Soldier and the State**, 1957.

[4]. JANOWITZ, Morris, **The Professional Soldier**, 1960.

[5]. JITCOV, Dana, **Bazele ştiinţei politice**, Curs- Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative, 2007.

[10] Realismul este definit genial de cancelarul Bismark: „*Politica este în primul rând forţă, şi în al doilea rând, tot forţă*".

SECURITATEA ÎN MEDIUL GLOBAL DE LUCRU

Valentin MITOCARU*

The article refers to the growth and diversification of the security actors due to the emergence of new states as actors with globalistic ambitions, transnational security actors in the shape of terrorist groups and religious or ethnic movements. The tendency towards reforming impulse and expantion of the organizations responsible for the European, euro-atlantic and global security-NATO, EU-togheter with the transformation and renegotiation of the main security agreement are also mentioned.

Schimbările ce survin în politica de securitate a pincipalilor actori ai scenei internaționale impun reconfigurări geostrategice importante şi la nivelul structurilor militare ale NATO şi ale principalelor țări membre. Desigur, deciziile radicale care trebuie luate nu pot fi evitate, dar acestea trebuie bine gândite şi pregătite.

Securitatea publică este un concept care nu poate fi redus la răspunsuri bazate numai pe politică, ci ar trebui să constituie un pilon orizontal al libertății cetățenilor, care să confrunte toate elementele care contribuie la generarea vulnerabilităților în iminența amenințărilor. Pentru a oferi un răspuns eficient şi funcțional, autoritățile trebuie să adopte strategii inteligente de securitate bazate pe cunoaşterea amenințărilor.

La cursurile intensive organizate de Microsoft Research Cambridge, la finele lunii martie 2003, unul dintre evenimentele-semnal a fost şi lansarea celei de-a doua ediții a cărții *Writing Secure Code*, a autorilor Michael Howard şi David LeBlanc, evenimentul fiind marcat de ultimul dintre cei doi autori. În plus, acesta a susținut două prelegeri al căror subiect a fost, firesc, tema cărții. Evenimentul nu a însemnat o simplă lansare de carte, ci a marcat contextul în care ea avut loc. Utilizatorii produselor Microsoft au observat că anul 2002 a fost unul lipsit de lansări ale noilor produse ale companiei şi chiar de îmbunătățiri ale versiunilor anterioare, aceasta şi datorită unei intervenții categorice a lui Bill Gates, în ianuarie 2002, ceea ce nu se mai întâmplase decât în decembrie 1995. Mesajul lui, adresat miilor de angajați Microsoft, era unul foarte clar: importanța securității informatice. Cu alte cuvinte, revizuirea problemelor securității produselor corporației. Astfel a ieşit prima ediție a cărții *Writing Secure Code*, cu subtitlul *Tehnici şi strategii practice de securizare a codurilor aplicațiilor într-o lume a rețelelor*, iar sub acesta, pe copertă, apare mesajul lui Bill Gates, care într-o interpretare liberă s-ar putea citi „*Bibliografie obligatorie pentru toți angajații Microsoft*" (în original – „*Required Reading at Microsoft*"). Că este un eveniment-semnal reiese şi din studiul publicat de The Economist, în 26 octombrie 2002, care începe cu trimiterea la mesajul lui Bill Gates. Întregul studiu, la

* **Absolvent al Colegiului Național de Apărare din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I" din Bucureşti şi al cursurilor de masterat în domeniul „Managementul Educațional în Cultura de securitate" din cadrul Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul" din Bucureşti**

rândul său, este altă formă de atenționare. Titlul este semnificativ – *Securizarea norilor: Un studiu al securității digitale*.

Într-adevăr, subiectul este de o maximă importanță, îndeosebi după incidentul de la 11 septembrie 2001, din SUA, obligând statele lumii să acționeze împreună împotriva unui posibil atac terorist mondial, acesta putându-se declanşa prin cyberspace, spațiul cibernetic al planetei. Poate şi din cauza amenințării la care sunt expuse, dar şi datorită experienței tragice trăite în septembrie 2001, SUA au lansat, în februarie 2003, cel mai categoric semnal, prin *The National Strategy to SECURE CYBERSPACE*. În cuvântul adresat națiunii, preşedintele SUA, George W. Bush, în introducerea strategiei amintite declară: „Temelia strategiei de securitate a spațiului cibernetic al Americii este şi va rămâne parteneriatul public-privat pentru implementarea acestei strategii. Numai acționând împreună putem construi un viitor mai sigur în spațiul cibernetic." Înaintea acestei afirmații, preşedintele marchează importanța strategiei la nivelul întregii societăți: „Securizarea spațiului cibernetic este un deziderat strategic extraordinar de dificil care necesită un efort coordonat şi concentrat din partea întregii noastre societăți – guvernul federal, guvernele statale şi locale, sectorul privat, precum şi al cetățenilor americani". Edificator este şi faptul că, atunci când sunt definite *prioritățile naționale de securizare a spațiului cibernetic*, una dintre acestea este intitulată: „*Securitatea națională şi cooperarea internațională pentru securizarea spațiului cibernetic*", ceea ce demonstrează că americanii recunosc faptul că securitatea oricărei țări depinde de securitatea planetară, iar componenta esențială este, în ultimul timp, spațiul cibernetic sau, cum plastic a intitulat The Economist, *Securitatea norilor sau securitatea digitală*. La ea ne vom referi în cele ce urmează.

Din studiile întreprinse în țările dezvoltate s-a ajuns la concluzia că, după atacul terorist din 11 septembrie 2001, softul de securitate, care se afla pe o poziție aproape neglijabilă (în cele mai bune situații situându-se pe locul cinci), a devenit prioritatea numărul unu.

Cheltuielile mondiale cu tehnologiile de asigurare a securității au crescut în anul 2001 cu 28% față de anul 2000. În anii următori se va înregistra o creştere şi mai mare. Dacă în anul 2001 statele lumii au alocat 6 miliarde de dolari, în anul 2005 se vor cheltui peste 13 miliarde pentru securizarea Internetului. Unii specialişti chiar se tem de proporțiile investițiilor în securitatea informatică, atenționând că vânzătorii de software vând teamă, iar *teama şi sexul au devenit două lucruri exagerate care conduc la cumpărături irațională ale oamenilor*. Alții, în schimb, nu ajung la aceeaşi concluzie, fiindcă apreciază că baza de pornire (cheltuielile anterioare cu securitatea) era foarte mică, destul de apropriată de zero. Cele mai multe firme, susțin ei, alocă securității 3% din bugetul alocat tehnologiei, iar aceasta din urmă primeşte 3% din venituri, ceea ce înseamnă 3% aplicat la 3%, adică 0,09% – mai puțin decât îi costă cafeaua într-un an, spun ei cu malițiozitate.

Din analizele realizate de CSI/FBI, rezultă că, la nivelul anului 2002, deşi 80% dintre respondenți au recunoscut că au înregistrat pierderi financiare, numai 40% au putut cuantifica pierderile. În intervalul 1997-2001, cele 503 organizații analizate au înregistrat pierderi cauzate de crime informatice în valoare de aproximativ 1,5 miliarde de dolari, iar în anul 2002, de 456 milioane de dolari.

Sub aspectul ameninţărilor „globale”, pentru al patrulea an consecutiv, s-au formulat întrebări referitoare la site-urile www. Dintre respondenţi, 98% au declarat că au astfel de site-uri, iar 52% dintre ei efectuează operaţiuni de comerţ electronic prin intermediul site-urilor. De asemenea, 38% dintre ei au fost victimele accesului neautorizat sau ale folosirii neadecvate a site-urilor în ultimele 12 luni.

Cele mai multe atacuri sunt orientate spre domeniile *.com*, ceea ce înseamnă 30% din atacurile site-urilor Web. Urmează, ca frecvenţă a atacurilor, cele orientate spre nume de domenii ale unor ţări (*.cn* pentru China; *.tw*, pentru Taiwan – ambele înregistrând 9% din atacurile mondiale).

Domeniile *.gov* au înregistrat o creştere a atacurilor cu 38%, iar cele militare (*.mil*) au înregistrat o creştere de 128% faţă de anul precedent.

Numele de domeniu *.il* (Israel) a fost victima unei creşteri a atacurilor cu 220%; *.in* (India) cu 250%, *.pk* (Pakistan) cu 300%, iar în top s-a aflat domeniul *gov.uk* (guvernul din Marea Britanie), cu 378%.

Cu uşurinţă se poate observa că bombardamentele din spaţiul cibernetic global se orientează spre anumite zone planetare şi anumite domenii, ceea ce conduce la ideea că se declanşează, de fapt, adevărat războaie informaţionale, despre care vom discuta în paragraful următor.

1. **Informaţie şi război informaţional**

Înaintea prezentării preocupărilor fiinţei umane pe planul războiului informaţional, credem că se cuvine să menţionăm doare câteva exemple din lumea celor care nu cuvântă, dovedindu-se astfel că, aşa cum zis-a Ahazverus, nimic nu-i nou sub soare. Literatura din domeniu începe seria exemplelor cu năstruşniciile cucului. Se ştie că acesta îşi depune ouăle în cuiburile altor păsări, dar pare de necrezut cum reuşeşte să păcălească 180 de alte specii de zburătoare. Totul îi reuşeşte prin manipulare informaţională şi exploatarea vulnerabilităţii sistemelor de protecţie ale altora. Este o adevărată „inginerie” modul în care el reuşeşte să schimbe culoarea ouălor în funcţie de cuibul în care le depune, ceea ce presupune mai întâi identificarea exactă a „proprietarului” cuibului, şi apoi trecerea peste sistemele de securitate ale acestuia, distrugând integritatea mediului respectiv. Mai putem spune, precum versul popular, „umblă cucu’ ca năucu’“!?!. Tehnicii lui i-a răspuns, într-un mod special, pupăza. Mai mult, şi pentru a le veni de hac celor de teapa lui Nică a lui Ştefan Apetrei, creează un mediu insuportabil altora, confecţionându-şi cuibul în scorburi foarte adânci pe care le garniseşte cu materii fecale. „Tehnica” aceasta au preluat-o japonezii în secolul XXI, presărând pe lângă căile ferate ale trenurilor rapide excremente de leu pentru a speria animalele din păduri şi a nu le lăsa să se mai expună accidentelor feroviare. Experimentul are mare succes prin această farsă informaţională, fiind mult mai ieftin decât barierele fizice de protecţie. Şi corbul utilizează o şiretenie pentru a-şi ademeni prada, apelând la o simulare a trăirii ultimelor clipe, prin zbateri specifice şi sunete impresionante, până la apropierea vânatului, când declanşează atacul decisiv. Exemplele pot continua cu diverse moduri de apărare sau de atac, dar nu putem încheia scurta incursiune fără să comparăm două sisteme total diferite. Unul se bazează pe o mulţime de şiretlicuri, pe care le-am putea numi „inginerii sociale”, lansate de vulpe, în ipostaza de atacant, iar celălalt se

bazează pe o singură metodă de „protecție fizică”, transformându-se într-un bulgăre de ghimpi – cu scop de apărare –, acesta fiind ariciul. În selectarea uneia dintre cele două metode, majoritatea realizatorilor de sisteme de securitate a averilor informaționale aleg varianta ariciului.

Istoria ne oferă o mulțime de exemple referitoare la măsurile de protecție sau de apărare a valorilor informaționale. Nu vom mai zăbovi asupra lor, căci prezentul ne oferă o gamă atât de diversificată, greu de surprins prin multitudinea cazurilor înregistrate. Tocmai din această cauză vom încerca să surprindem esențialul sau regulile generale ale luptei prin sau pentru informație, ceea ce a condus la apariția conceptului de război informațional.

Războiul informațional constă în acele acțiuni realizate cu scopul de a proteja, exploata, corupe, respinge sau distruge informații sau resurse informaționale, având ca finalitate obținerea unui avantaj, atingerea unui obiectiv sau câştigarea unei victorii majore asupra adversarului.

Operațiunile declanşate prin război informațional pot fi din următoarele categorii: penetrarea calculatoarelor, spioni umani, sateliți spioni, interceptări, camere de supraveghere video, război electronic, distrugerea fizică a componentelor de comunicații sau a sistemelor energetice, falsificări de documente, managementul percepției, operațiuni psihologice, viruşi, viermi, cai troieni, viruşi falşi, furtul de secrete comerciale, interceptarea datelor personale, contrafacerea de e-mail-uri şi multe altele.

Din simpla lor enumerare, putem trage concluzia că ele se pot înfăptui în timpul războaielor reale (cum au fost cele din Irak, Iugoslavia, Afganistan) sau al aşa-ziselor războaie reci. În funcție de circumstanțe, unele dintre ele sunt catalogate drept crime, altele sunt legale, dar condamnabile la capitolul etică. Unele părți sau guverne le consideră practici normale. În domeniul militar sunt asimilate conflictelor. În orice caz, tot ceea ce au ele în comun este ținta urmărită, de a exploata resursele informaționale în avantajul atacantului şi dezavantajul celeilalte părți, atacatul sau apărătorul. Astfel, putem să împărțim şi operațiunile în operațiuni de atac şi altele de apărare.

Operațiunile de atac urmăresc mărirea valorii unei resurse-țintă în favoarea atacantului şi diminuarea valorii ei pentru apărător, în timp ce *operațiunile de apărare* vizează contracararea potențialelor atacuri, pentru preîntâmpinarea sau diminuarea eventualelor pierderi. Se poate spune că nu este o luptă cu sumă zero, ci cu învingători şi învinşi. Valorile obținute nu sunt întotdeauna monetare sau materiale, ci militare sau convenționale, sau de altă natură.

Valoarea resurselor informaționale pentru un actor/jucător este o funcție de şase factori. *Primul* vizează relevanța resursei prin prisma preocupărilor şi angajamentului jucătorului. *Al doilea* se referă la aptitudinile jucătorului. El poate să aibă cunoştințe, abilități şi mijloace de utilizare eficientă a resursei. *Al treilea* factor este disponibilitatea resursei pentru jucător. Cel de-*al patrulea* se referă la disponibilitatea resursei pentru alți jucători. Dacă un document secret intră în posesia unui jucător, valoarea câştigată de acesta este imensă, mai mare decât era la proprietar. *Al cincilea* factor evidențiază integritatea resursei, ceea ce înseamnă completitudine, corectitudine, autenticitate şi calitate în ansamblu. Dacă un atacant

transmite pe canalele de televiziune ale altei țări informații prin care aceasta din urmă este discreditată este un real avantaj al atacantului. *Al şaselea* factor se referă la factorul timp. Valoarea unei resurse informaționale poate spori sau diminua în timp.

Operațiunile războaielor informaționale de atac produc rezultate de genul învins-învingător, prin alterarea disponibilității şi integrității resurselor informaționale, în favoarea atacantului şi defavoarea apărătorului. Se poate vorbi despre obținerea a trei rezultate în urma unui atac:

1. atacantul obține un acces mai mare la resursele informaționale;
2. apărarea pierde accesul total sau parțial la resurse;
3. integritatea resurselor este diminuată.

Operațiunile de apărare încearcă să protejeze resursele informaționale împotriva potențialelor atacuri. Scopul lor este de păstrare a valorii resurselor sau, în caz de atac încununat cu succes, să recupereze valorile pierdute. Defensiva sau apărarea poate fi văzută ca un tot format din cinci părți: prevenirea, descurajarea, indicații şi atenționări, detectarea, preparative în caz de urgență şi răspunsul. Operațiunile întreprinse şi tehnologiile utilizate se pot încadra în mai multe domenii dintre cele enumerate.

Securitatea informațională se apropie mult de războiul informațional defensiv, dar nu se confundă cu acesta, deoarece securitatea informațională vizează, în principal, resursele proprii şi măsurile de protecție împotriva erorilor, accidentelor şi dezastrelor naturale, dar şi a actelor săvârşite cu intenție. Războiul informațional defensiv se adresează resurselor fără proprietar, îndeosebi a celor din domeniul public, şi nu se preocupă de acte neintenționate.

Atât securitatea informațională, cât şi războiul informațional defensiv, deseori, sunt cuprinse în termenul *asigurare informațională*.

Războaiele informaționale implică nu numai calculatoarele şi rețelele de calculatoare, ci şi informațiile sub orice formă şi transmisia lor pe orice cale. Ele acoperă toate operațiunile declanşate împotriva conținutului informațiilor şi a sistemelor în care se află, inclusiv hard, soft şi practici umane.

2. Resursele informaționale

Resursele informaționale pot fi împărțite în cinci clase, după funcția pe care o au: containere, transportori, senzori, aparate de înregistrat şi procesoare. Nu se poate face o referire netă la includerea unei resurse într-o singură clasă, deoarece ea se poate regăsi în mai multe. Edificatoare sunt calculatoarele şi oamenii, greu de încadrat într-o anumită clasă.

Containerele sunt suporturi informaționale pe care sunt păstrate informațiile sau pseudo-informațiile, când e cazul. Fiecare obiect este purtătorul propriilor informații, al acelora ce-i descriu structura, putându-se spune că fiecare obiect este un container de informații. De un interes aparte se bucură obiectele care au un conținut informațional suplimentar. Printre ele se află memoria omului, a calculatoarelor, suporturile media, benzi, discuri ş.a. Containerele pot fi incluse unul în altul, cum ar fi cazul documentelor incluse în dosare, la rândul lor incluse în bibliorafturi, acestea depuse în dulapuri, şi ele încuiate în birouri ş.a.m.d. În cazul suporturilor informatice, datele sunt păstrate în fişiere, ele fiind incluse în directoare. În lumea reală, a avea

acces la o informație necesită trecerea peste anumite niveluri de protecție, poate în ordinea inversă a descrierii anterioare, dar în lumea electronică este posibilă trecerea peste aceste straturi realizate prin software – de exemplu, un disc poate fi citit direct, fără să fie deschis un fişier anume.

Transportorii sunt obiecte şi sisteme de comunicații care transmit sau transferă informațiile dintr-un loc în altul. Ei pot fi persoane, vehicule şi sisteme fizice de transport (camioane, planuri înclinate, benzi transportoare, tuburi cu vacuum ş.a.), sisteme poştale, sisteme de telecomunicații, inclusiv sistemele de telefonie şi telegrafie, sistemele de radio şi televiziune, rețelele de calculatoare, inclusiv Internet, Intranet.

Senzorii sunt echipamente care extrag informațiile din alte obiecte şi din medii diverse. Aici sunt incluşi senzorii umani, camerele de luat vederi, microfoanele, scannerele şi radarele.

Aparatele de înregistrat sunt echipamente prin intermediul cărora sunt plasate informațiile în containere. Aici se încadrează procesele umane, imprimantele, magnetofoanele/casetofoanele/reportofoanele.

Procesoarele de informații sunt obiecte care manipulează informații, de genul oamenilor, microprocesoarelor, precum şi softul şi hardul sistemelor informatice.

Termenul de *infrastructură informațională* se referă la resursele informaționale, inclusiv sistemele de comunicație, instituții sau persoane din domeniu. Se poate vorbi despre infrastructura informațională a apărării, infrastructura informațională națională şi infrastructura informațională globală.

Spațiul informațional se referă la agregarea tuturor resurselor informaționale aflate la dispoziția unei unități. Într-o firmă, el cuprinde angajații, documentele tipărite, sistemele informatice şi de comunicații, plus toate informațiile structurate existente în unitate sau în mediul ei de lucru.

Spațiul cibernetic, *cyberspace*, este spațiul informațional care însumează totalitatea rețelelor de calculatoare, cunoscut şi ca rețeaua rețelelor.

Spațiul de bătaie/luptă este un spațiu aparte, specific doar pe timp de război, şi constă în tot ceea ce se află în spațiul fizic, inclusiv semnalele comunicațiilor din eter.

Valoarea resurselor informaționale are două componente: o valoare de schimb şi una operațională. *Valoarea de schimb* este stabilită de piață şi este cuantificabilă, reprezentând prețul pe care îl oferă cineva pentru acea resursă. *Valoarea operațională* este dată de avantajele obținute în urma utilizării acelei resurse. Poate fi cuantificabilă, dar nu e o regulă generală.

Valoarea unei resurse pentru o parte nu este aceeaşi şi pentru cealaltă parte. Pentru un anumit jucător, după cum am afirmat anterior, valoarea este o funcție de şase factori: preocuparea şi angajamentul jucătorului, aptitudinile jucătorului, disponibilitatea resurselor pentru jucător, disponibilitatea resurselor pentru alți jucători, integritatea resurselor şi timpul.

3. Jucătorii

Într-un război informațional participă doi jucători: unul ofensiv şi altul defensiv. Primul, atacantul sau jucătorul ofensiv, este cel ce lansează o anumită

operaţiune asupra unei resurse informaţionale, iar cel de-al doilea, apărătorul sau jucătorul defensiv, îşi propune să se apere de operaţiunea declanşată de atacant.

De regulă, atacantul este „zmeul" sau „balaurul" sau „băiatul cel rău", dar o astfel de catalogare nu este valabilă în toate cazurile.

Jucătorii din ambele tabere pot acţiona individual sau în grupuri organizate (structurate) şi neorganizate (nestructurate). Ei pot acţiona la nivelul unui stat sau nu, putând fi sau nu finanţaţi. Pentru intrarea într-un război informaţional, un jucător trebuie să aibă un motiv, să dispună de mijloace şi să i se ofere posibilitatea de a o face.

Jucătorii ofensivi pot fi grupaţi în câteva clase generale: interni, hackeri, criminali, corporaţii, guverne şi terorişti.

Jucătorii defensivi sunt persoane fizice, organizaţii sau guverne. La nivelul persoanelor, apărarea constă în tot ceea ce se întreprinde pentru păstrarea secretului datelor cu caracter personal, a resurselor proprii, a menţinerii unei poziţii competitive pe piaţă ş.a. Organizaţiile vizează păstrarea unei poziţii competitive şi a resurselor lor. Pentru guverne, eforturile vor fi concentrate spre asigurarea securităţii informaţionale, a securităţii economice, siguranţei publice, a cadrului juridic ş.a. Guvernului îi revin obligaţii din următoarele categorii: identificarea, investigarea şi sancţionarea actelor criminale, servicii de contra-informaţii, apărare naţională, crearea cadrului protecţiei legale, definirea standardelor, precum şi inventarea şi realizarea noilor tehnologii de apărare.

Părţile angajate într-un război informaţional pot juca ambele roluri, de apărător şi atacant.

Într-o societate a cunoaşterii, intervenţia bazată pe cunoaştere, şi deci, pe evidenţă, este din ce în ce mai mult privită ca o eficienţă în formularea schemelor de răspuns. Securitatea bazată pe cunoaştere este securitatea inteligentă, bazată pe procese de coroborare, evaluare, analiză şi interpretare a informaţiilor referitoare la ameninţări care să dezvăluie coduri de comportament predictibile cu marje de eroare acceptabile.

Dezvoltarea adecvată şi implementarea capacităţilor, procedurilor şi măsurilor pentru informaţii sunt astăzi considerate ca factori esenţiali în combaterea eficientă a crimei organizate şi terorismului global pe termen lung. În aşa-numitele ştiinţe ale securităţii, informaţiile înconjoară activităţile, procesele şi instituţiile dedicate obţinerii, procesării şi diseminării datelor referitoare la zonele sau obiectivele de interes pentru securitate naţională.

Bibliografie:

[1]. DENNING, D.E., *Information Warfare and Security*, Addison-Wesley, Reading, Massachusetts, 1999.

[2]. GLIGOR, Constantin, **Geopolitica şi geostrategia în analiza relaţiilor internaţionale contemporane,** Ed. Universităţii Naţionale de Apărare Carol I, Bucureşti, 2005.

[3]. HOWARD, M., LeBlanc, D., **Writing Secure Code**, 2nd Edition, Microsoft Press, Redmond, Washington, 2003.

[4]. SFETCU, Celia, *Fragilitatea unui parteneriat strategic*, Observator militar, anul XVII, nr 10 (840), 2006.
[5]. Toma Gheorghe, Liteanu Traian, Degeratu Constantin, "Evoluția arhitecturilor de securitate sub impactul globalizării", Editura ANI, Bucureşti, 2007

CARACTERISTICILE OPERAȚIEI ÎNTRUNITE ÎN CONTEXT MULTINAȚIONAL

Silviu Gabriel MOLDOVEANU*

Mediul internațional de securitate actual este marcat de un pronunțat caracter de dinamism şi diversificare, generat într-o măsură covârşitoare de consecințele unor procese deosebit de complexe la nivel mondial, cum ar fi globalizarea şi fragmentarea, la care se adaugă formele clasice de vulnerabilități, riscuri şi amenințări.

Menținerea conflictelor, focarelor de tensiune tradiționale, a fenomenelor de instabilitate şi criză, a tendințelor de reproiectare geopolitică a unor zone (Asia Centrală, Zona Caucaziano-Caspică, Orientul Mijlociu Extins, Africa etc.) de marginalizare sau izolare a unor state, favorizează existența şi intensificarea unor riscuri şi amenințări cu impact major asupra securității naționale a diferitelor state.

Prevenirea şi contracararea riscurilor asimetrice şi a amenințărilor la adresa securității nu mai pot fi executate eficient exclusiv la nivel național, dată fiind extinderea acestora din punct de vedere al intensității şi ariei de manifestare. Astfel, concluzia la care a ajuns comunitatea internațională este evidentă, respectiv faptul că lupta împotriva acestor fenomene constituie o responsabilitate comună a tuturor statelor.

Se remarcă sporirea rolului comunității internaționale şi îndeosebi a organismelor internaționale specializate în soluționarea crizelor şi stoparea, sau cel puțin „înghețarea", unor situații conflictuale din diferite zone ale lumii.

În cadrul NATO, se constată creşterea capacității de intervenție în situații de criză şi a posibilităților de proiectare a forței în spațiile de interes, concomitent cu continuarea procesului de transformare a mecanismelor, structurilor şi a procedurilor de luare a deciziilor.

În acest context, procesul de transformare a Armatei României reprezintă o necesitate firească ce decurge din noile orientări strategice şi de transformare a Alianței. Acestea permit lărgirea gamei de obiective şi procese pentru a include structurarea şi pregătirea forțelor pentru participarea la apărarea colectivă, îmbunătățirea capacităților pentru întreaga gamă de operații de management al crizelor şi a celor pentru operații multinaționale[1].

Transformarea forțelor şi capabilităților actuale ale NATO pentru a desfăşura operații bazate pe efecte stabileşte trei scopuri: *realizarea superiorității decizionale, realizarea efectelor coerente şi realizarea susținerii şi desfăşurării întrunite*.

Structurile forțelor transformate ale NATO trebuie să fie agile, întrunite şi expediționare, uşor deplasabile, pentru a obține rapid efectul strategic, superioare tehnologic, sprijinite de o logistică integrată, multinațională şi să opereze într-un mediu interconectat. Puterea superioară, împreună cu viteza, precizia, cunoaşterea şi

* **Maior, doctorand, Serviciul Român de Informații**

[1] Strategia de Transformare a Armatei României, București, 2007

letalitatea vor înlocui masivitatea forţelor. Operaţiile vor fi întrunite şi combinate de la început, iar planurile vor materializa o cerinţă crescută a îmbinării componentelor terestre, aeriene, maritime, psihologice şi de operaţii speciale.

Pentru a atinge scopurile, comandanţii strategici se vor concentra pe rezultate operaţionale în forma conceptelor şi capabilităţilor în cadrul următoarelor obiective de transformare: superioritate informaţională; capabilităţi facilitate de reţea; angajament eficient şi manevra întrunită; CIMIC eficient; operaţii expediţionare; logistică integrată[2].

1. Operaţiile întrunite în context multinaţional

Operaţiile întrunite multinaţionale sunt acţiuni militare de amploare şi dimensiuni diferite, desfăşurate cu grupuri de forţe ale armatei, în cadrul coaliţiilor şi alianţelor, aflate sub control politic şi comandă unică şi cărora li s-a stabilit un obiectiv unic.

Operaţiile întrunite multinaţionale se desfăşoară atât în situaţie de război, cât şi pe timp de pace în cadrul operaţiilor de stabilitate şi sprijin.

Mandatul, contextul internaţional, factorii care influenţează eficienţa, obiectivele şi procedurile de coordonare şi cooperare evidenţiază o serie de caracteristici ale operaţiilor întrunite multinaţionale.

Succesul forţelor armate ale României într-un viitor conflict militar va depinde de: evitarea surprinderii, în special, în câmpul informaţional; capacitatea de a riposta eficient; cooperarea activă cu forţele partenere (aliate); activarea oportună a forţelor de rezervă; desfăşurarea cu profesionalism a operaţiilor întrunite; executarea apărării active; asigurarea protecţiei depline a forţelor[3].

Comandanţii forţelor întrunite folosesc puterea aeriană, terestră şi navală pentru atingerea scopului strategic al capturării unui inamic incapabil să lupte şi a scopului tactic, de a face aceasta cu un cost minim de forţe proprii. Văzut în felul acesta, nu există război terestru, război aerian sau război naval strict vorbind. Există un singur teatru de război, pe care toate forţele au oportunitatea, conform deciziei comandantului, de a obţine rezultatele dorite. Natura acţiunilor moderne cere spirit de echipă. Aceasta nu înseamnă că toate forţele vor fi egal reprezentate în fiecare operaţie.

Comandanţii forţelor întrunite vor alege, dintre forţele terestre, aeriene, navale şi speciale la dispoziţie, capabilităţile de care au nevoie. Echipa rezultată furnizează comandantului forţei întrunite abilitatea de a aplica forţa copleşitoare din diferite dimensiuni şi direcţii pentru a şoca, dezorganiza şi a înfrânge adversarii. Forţele întrunite, eficient integrate, nu prezintă nici o slăbiciune la acţiunile inamicului, în timp ce ele identifică şi atacă rapid şi eficient slăbiciunile inamicului. Acţiunile întrunite sunt esenţiale pentru victorie.

Liantul care menţine legăturile strânse în cadrul unei forţe multinaţionale este încrederea şi înţelegerea cu privire la obiectivele şi scopurile comune. Diferenţele

---

[2] *Strategic Vision: The Military Challenge* – 2004.

[3] Lt.col.lect.univ.dr. Liviu Balaban, *Consideraţii privind conceptele moderne ale operaţiilor întrunite.*

lingvistice reprezintă, de cele mai multe ori, cea mai presantă provocare. În cadrul tuturor operațiunilor multinaționale există o comandă operațională căreia i se subordonează toate forțele prezente în teatrul de operații respectiv.

În cadrul alianțelor, de regulă, sunt înființate structuri, sisteme şi proceduri de comandă şi control (C2), în timp ce coaliţiile pot adopta un alt mod de lucru, respectiv o structură C2 națională paralelă sau una care să aibă rol de comandă, fiind posibilă şi o variantă care să reprezinte o combinație a celor două.

Indiferent de structura de comandă, alianțele şi coaliţiile necesită o structură de legătură foarte consistentă. Succesul unei operațiuni multinaționale depinde în mare măsură de schimbul şi diseminarea oportună şi corectă a datelor şi informațiilor. Totodată, o altă provocare pentru operațiunile multinaționale o reprezintă logistica multinațională, însă multe dintre probleme pot fi rezolvate sau diminuate prin o înțelegere aprofundată a capacităților şi procedurilor înainte de inițierea operațiunilor. De regulă, comandanții forțelor multinaționale înființează secții logistice multinaționale anterior angajării în operațiuni pentru a facilita coordonarea logistică şi sprijinul operațiunilor multinaționale.

Schimbul oportun şi consistent de informații este de o importanță vitală pentru succesul unei operații internaționale de succes, care este determinat de capacitatea de a integra şi coordona forțele multinaționale implicate.

Acest schimb de informații impune existența unei culturi de încredere, bazată pe un mediu eficient al diseminării informațiilor care utilizează cel mai redus nivel posibil al clasificării informațiilor. Acesta trebuie să suporte schimburi de informații bilaterale şi multilaterale între statele majore şi forțele multinaționale, precum şi între statele majore şi guvernele fiecărei națiuni participante[4].

Trebuie avute în vedere cu suficient timp înaintea inițierii operației acțiunile necesare îmbunătățirii schimbului de informații cum ar fi standarde de marcare a informațiilor, standarde de executare a schimbului de informații şi utilizarea informații neclasificate (cum ar fi imagistica comercială).

Factorii de decizie națională au un rol crucial în organizarea şi derularea schimbului de informații, din perspectiva faptului că au responsabilitatea de a oferi liniile directoare necesare pentru a delimita şi stabili criterii de diseminarea a informațiilor.

Fiecare operațiune este condusă într-un cadru unic, având caracteristici politice, diplomatice, geografice, economice, culturale şi militare proprii. Considerațiile cheie implicate în planificarea şi conducerea operațiunilor întrunite multinaționale variază în funcție de contextul internațional şi de perspectivele, motivele şi valorile statelor din care provin forțele participante la operațiunea întrunită multinațională[5].

Operațiile întrunite multinaționale nu pot fi separate de influențele politice şi cele civile. Succesul unei operații necesită coordonare între sferele de acțiune politice, civile şi militare.

[4] Joint Publication 3-0, *Joint Operation*s, Joint Chiefs of Staff, 2006.
[5] Duță Paul Dănuț, **Instituții de securitate, Partea generală**, Editura Tehno Media, Sibiu, 2006.

În cadrul operațiilor întrunite multinaționale, sunt esențiale pentru unitatea de efort a statelor participante o serie de standarde, ce trebuie stabilite de către comandanții forțelor multinaționale. Ca un minimum, comandanții trebuie să se asigure că există o înțelegere comună pentru următoarele:

- Mandatul şi termenii de referință ai operației;
- Obiectivele politice ale tuturor participanților;
- Libertatea de acțiune a fiecărui comandant acordată de Autoritatea Națională de Comandă;
- Mijloace de rezolvare a disputelor referitoare la folosirea forței;
- Tipuri de forțe disponibile şi utilitatea fiecăreia;
- Capacitățile forțelor naționalelimite şi grad de operativitate;
- Mediul în care se desfăşoară operațiunile şi implicațiile acestora;
- Amenințări;
- Consimțământul părților;
- Concepția părților asupra forțelor multinaționale;
- Aprecierea manevrelor şi a logisticii;
- Factorii non-militari[6].

O caracteristică deosebit de importantă a operațiilor întrunite în context multinațional o reprezintă raționalizarea, standardizarea şi interoperabilitate între forțele multinaționale implicate în operația întrunită[7].

Aceste trei concepte sunt necesare pentru a obține o cooperare pragmatică, o utilizare eficientă a eforturilor de cercetare, dezvoltare, achiție şi sprijin, precum şi pentru construirea capacității de ducere a luptei la nivel multinațional.

Raționalizarea, standardizarea şi interoperabilitatea vizează următoarele dimensiuni:

- Integrarea şi sincronizarea eficientă a operațiilor prin utilizarea unor doctrine comune sau compatibile.
- Comunicarea şi cooperarea la toate eşaloanele forțelor multinaționale, în special pentru a preveni fraticidul şi pentru a promova schimbul de date şi informații în conformitate cu standardele de diseminare a informațiilor.
- Utilizarea în comun a resurselor.
- Îngrijirea răniților.
- Sporirea eficienței militare prin optimizarea capacităților individuale sau combinate.
- Sporirea eficienței militare prin asigurarea în comun a sprijinului de servicii şi a logisticii necesare.
- Stabilirea unor drepturi se survol şi acces pe teritoriu străin prin obținerea unor autorizări directe pentru personalul relevant.
- Asigurarea compatibilității tehnice prin dezvoltarea unor standarde pentru designul echipamentelor şi a întreținerii şi modernizării acestora. Astfel de echipamente trebuie să includă şi dispozitivele de comunicații criptate şi în clar.

[6] Idem.
[7] Joint Publication 3-16, *Multinational Operation*s, Joint Chiefs of Staff, 2007.

2. Factori şi caracteristici care influenţează eficienţa operaţiilor întrunite multinaţionale

Eficienţa cooperării dintre forţele participante la operaţii întrunite în context multinaţional depinde într-o mare măsură de o serie de factori, dintre care cei mai importanţi sunt:

a) scopurile urmărite de fiecare membru al alianţei (coaliţiei)

Acţiunile forţelor armate aliate pot avea diferite motivaţii, cum ar fi:

– îndeplinirea angajamentelor asumate printr-un tratat (convenţie);

– înfrângerea agresorului comun;

– preîntâmpinarea unor posibile acţiuni agresive militare viitoare etc.

Scopurile urmărite de membrii alianţei sau de unii dintre ei se pot schimba pe timpul desfăşurării acţiunilor, ceea ce atrage după sine adoptarea unui alt comportament strategic, iar dacă acest fapt s-ar petrece prin surprindere, continuarea acţiunilor ar putea fi pusă sub semnul îndoielii sau ar necesita regândirea lor sub toate aspectele[8].

Menţinerea coeziunii şi a unităţii de efort, factor important atât pentru planificarea, cât şi pentru desfăşurarea cu succes a acţiunilor necesită înţelegere şi capacitate de adaptare a punctelor de vedere ale tuturor ţărilor aliate, dându-se acestora posibilitatea să îndeplinească acele misiuni pe care le pot executa, fără apariţia unor probleme de natură politico-militară.

b) doctrina de luptă

Doctrina pentru Operaţiile Întrunite Multinaţionale stabileşte ansamblul noţiunilor şi al principiilor de întrebuinţare a forţelor armate ale României în operaţiile întrunite multinaţionale. Ea prezintă operaţiile multinaţionale la care România poate participa în cadrul unei alianţe, coaliţii sau al altor angajamente convenite şi evidenţiază structurile organizatorice întrunite, necesare coordonării operaţiilor de securitate (apărare) colectivă terestre, aeriene, maritime şi speciale, într-un mediu multinaţional[9].

Aceasta asigură orientarea militară necesară în exercitarea autorităţii de către comandanţii români aflaţi în teatrul de acţiuni militare, direcţionarea
activităţii de generare a forţelor, planificarea, transferul de autoritate şi executarea operaţiilor întrunite multinaţionale. Ea este compatibilă cu doctrinele operaţiilor multinaţionale ale armatelor unor state occidentale membre NATO.

c) nivelul de instruire

Alături de compatibilitatea doctrinelor de luptă, unul din factorii care contribuie la reuşita operaţiilor întrunite multinaţionale este şi nivelul de instruire al forţelor implicate, din perspectiva gradului de similaritate.

Acesta va fi influenţat de:

– gradul de profesionalizare a forţelor partenerilor;

– compatibilitatea doctrinelor de instrucţie;

---

[8] Lt.col.prof.mil. Mihai NEAG, *Factorii care influenţează cooperarea forţelor în operaţiile combinate (multinaţionale)*.

[9] Doctrina pentru Operaţiile Întrunite Multinaţionale, Bucureşti, 2001.

– gradul de integrare a sistemelor de instruire;

– nivelul tehnic al dotării specifice

d) interoperabilitatea tehnicii, a mijloacelor de lovire şi a altor echipamente

Din această perspectivă, în planificarea şi desfăşurarea acţiunilor este necesar ca:

– partenerii să-şi cunoască reciproc, cât mai bine, posibilităţile reale, atuurile de care dispun, dar şi vulnerabilităţile, sursele de incompatibilitate existente şi potenţiale;

– la elaborarea concepţiei şi a planurilor acţiunilor să se ţină seama de atuurile fiecărui partener, de vulnerabilităţile şi dificultăţile obiective la interoperabilitate;

– în limita posibilităţilor, discrepanţele prea mari să fie atenuate.

e) deosebirile culturale

Sunt determinate în mod deosebit de:

– sensibilităţile culturale;
– standardele de viaţă diferite;
– deosebirile în etica muncii şi responsabilitatea faţă de îndeplinirea misiunilor încredinţate;
– diferenţele între caracteristicile psihomorale ale naţiunilor din care provin trupele participante la operaţie;
– deosebirile de convingeri religioase;
– diferenţele de obiceiuri (alimentare, de viaţă cotidiană etc.);
– natura relaţiilor dintre ofiţeri şi soldaţi.

În sfârşit, extrem de importantă este respectarea reciprocă de către trupele aliate a sentimentelor de mândrie naţională, combaterea cu fermitate a manifestărilor de superioritate afişată, de aroganţă şi dispreţ faţă de valorile culturale, morale, etice, religioase etc. şi crearea spiritului de toleranţă în legătură cu deosebirile inerente.

f) limbajul;

Limba vorbită este mijlocul de comunicare între oameni, iar barierele de limbaj pot afecta calitatea cooperării între forţele aliate participante la operaţiile întrunite multinaţionale.

Diferenţele de limbă în cadrul forţei întrunite multinaţionale pot crea limitări asupra unităţii de efort, prin faptul că se diminuează viteza de reacţie a comandamentelor, toate documentele scrise trebuind traduse, şi astfel se reduce considerabil timpul afectat muncii de planificare a operaţiei; diferenţele lingvistice pot fi o sursă potenţială de greşeli şi neînţelegeri ce implică necesitatea constituirii la comandamentele operaţionale ale trupelor aliaţilor a unor echipe de traducători extrem de bine pregătite şi experimentate, cu o profundă înţelegere a fizionomiei luptei armate, care pot depăşi limitele de limbă şi de doctrină şi pot evita greşelile. Ca urmare, problema de limbă poate fi ameliorată prin identificarea din timp a sprijinului de translaţie şi utilizarea personalului de legătură, vorbitor a mai multor limbi.

g) încrederea reciprocă;

h) lucrul în echipă.

În acelaşi timp, există şi o serie de factori care reduc interoperabilitatea forţelor implicate în cadrul unor operaţii întrunite multinaţionale, printre care se numără restricţionarea accesului la informaţii de apărare naţionale, timpul limitat avut la

dispoziție, orice refuz de a coopera cu partenerii, diferențele de organizare militară, de înzestrare, de securitate, lingvistică, în ceea ce priveşte doctrina, nivelul de experiență şi, nu în ultimul, personalitățile conflictuale.

3. Operațiile întrunite de stabilitate şi sprijin

Acest tip de operații întrunite în context multinațional cuprind o gamă extinsă de activități şi acțiuni vizând realizarea unor obiective variate, incluzând îndeplinirea intereselor naționale, descurajarea şi prevenirea războiului, promovarea sau, după caz, reinstaurarea păcii, reducerea tensiunii dintre state sub nivelul conflictului armat şi rezolvarea crizelor internaționale, precum şi sprijinirea autorităților civile în rezolvarea situațiilor de criză internă.

Termenul „operațiuni militare de stabilitate şi sprijin" reprezintă în accepțiunea NATO o gamă largă de activități în care potențialul militar este utilizat în scopuri altele decât cele de operațiuni combative, în mod obişnuit asociate cu războiul.

În conținutul lor, operațiunile militare de stabilitate şi sprijin pot include elemente atât ale *operațiilor de luptă*, cât şi ale celor ce nu *presupun lupta*, desfăşurate în timp de pace, criză, precum şi în caz de război. Cu alte cuvinte, nu puține vor fi situațiile care prin fizionomia lor vor căpăta caracteristici similare războiului, incluzând acțiuni de luptă cu utilizarea capacităților militare pentru îndeplinirea obiectivelor stabilite[10].

Este dificil de făcut diferența dintre război şi acțiunile militare de stabilitate şi sprijin, mai ales când între părțile implicate există diferențe esențiale de opinii, iar potențialul militar nu se află într-un oarecare echilibru. Specialiştii militari americani optează pentru formula *„operații de menținere a stabilității"* care în contextul politico-militar actual ar corespunde mai mult tipologiei acestor operații.

Operațiunile de stabilitate şi sprijin constau în utilizarea tuturor capabilităților militare în toate tipurile de operațiuni, mai puțin războiul. Aceste acțiuni militare pot fi folosite pentru a completa orice combinație a utilizării instrumentelor de putere ale statului, atât înainte, în timpul sau după încheierea unui război sau conflict armat, ori fără a se ajunge la acesta.

Ulterior sfârşitului Războiului Rece, NATO a urmărit cu hotărâre întărirea celei de-a patra dimensiuni a securității prin cooperare, şi anume promovarea activă a stabilității.

Alianța Nord-Atlantică a căutat să încurajeze şi să promoveze stabilitatea atât instituțional, cât şi practic. Atât Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic (EAPC), Consiliul NATO-Rusia, Comisia NATO-Ucraina, cât şi Dialogul Mediteranean şi Inițiativa de Cooperare de la Istanbul constituie exemple ale cadrului instituțional creat de NATO pentru a promova stabilitatea dincolo de granițele statelor sale membre.

Operațiunile de stabilitate şi sprijin contribuie la atingerea obiectivelor strategice de securitate națională ale statelor ce le organizează şi uneori în egală măsură şi la atingerea celor privind securitatea internațională.

---

[10] Col.lect.univ.dr. Viorel Ostropel, *Considerații privind operațiile întrunite multinaționale de stabilitate şi sprijin.*

În timp de pace, misiunea principală a forțelor armate este de a asigura descurajarea oricărui tip de agresiune, adică atât acțiunile agresive externe cele interne, cât şi pe cele combinate.

Literatura militară de specialitate şi respectiv Doctrina pentru operații întrunite multinaționale, Doctrina Operațiilor Forțelor Terestre oferă o largă viziune asupra modului în care interesele şi obiectivele politice delimitează tipurile acțiunilor, ținând totodată seama de gradul de utilizare a forței armate.

În conformitate cu documentele precizate întâlnim următoarele tipuri de operații de stabilitate şi sprijin:

- asigurarea libertății de navigație şi de survol;
- asistența acordată unei națiuni;
- combaterea terorismului;
- controlul armamentelor;
- impunerea de sancțiuni;
- loviturile cu obiectiv limitat şi raidurile;
- sprijinul militar acordat luptei antidrog;
- sprijinul militar acordat autorităților civile;
- evacuarea necombatanților;
- demonstrațiile de forță;
- protecția navigației;
- căutarea – salvarea – evacuarea;
- sprijinul păcii.

4. Participarea militarilor români la operațiuni întrunite multinaționale de stabilitate şi sprijin

După 1989, Armata României a fost prezentă în numeroase zone fierbinți de pe glob, în cadrul unor operații întrunite multinaționale, cum ar fi:

- *Războiul din Golf*. Participarea României a avut la bază Rezoluția nr.678 a Consiliului de Securitate a ONU, armata română dislocând în zona de conflict Spitalul Chirurgical de Campanie nr.100, dislocat la Al Jubayl (Arabia Saudită), cu un efectiv total de 384 de militari şi 200 de paturi, în perioada 20 februarie - 20 martie 1991, în compunerea unei brigăzi logistice britanice, participante la acțiunile Forței Multinaționale de Pace din zona Golfului Persic.
- *Misiunea de observatori din Republica Moldova*. Armata României a participat cu un grup de observatori militari, dislocat în zona localității Tighina, cu un efectiv de 24 de ofițeri, în perioada mai 1992 - februarie 1993. Misiunea a fost constituită în baza mecanismului cvadripartit (cu participarea Republicii Moldova, României, Federației Ruse şi Ucrainei) de reglementare pe cale paşnică a conflictului din raioanele de răsărit ale Republicii Moldova.
- *Operațiunea Națiunilor Unite în Somalia* (UNOSOM II). Armata României a participat cu un Spital Militar de Campanie, dislocat la Mogadishu, cu un efectiv total de 236 de militari şi 50 de paturi, care

a acționat în perioada 6 iulie 1993 - 26 octombrie 1994. Pe lângă asistența medicală de urgență pentru trupele ONU, spitalul a acordat un ajutor umanitar substanțial populației locale.

- *Misiunea de Asistență a Națiunilor Unite pentru Rwanda (UNAMIR)*
- *Misiunea de Verificare a Națiunilor Unite pentru Angola III (UNAVEM III)*
- *Forța Multinațională de Protecție pentru Albania*. A inclus Detaşamentul Tactic "Sfântul Gheorghe", cu un efectiv de 391 militari, care a fost dislocat în localitățile Girokaster şi Tepelene, precum şi o grupă de stat major cu un efectiv de 10 ofițeri care au activat în structurile de comandă ale Operațiunii "ALBA" în perioada aprilie - iulie 1997.
- *Forța de Implementare a Păcii (IFOR)* şi *Forța de Stabilizare a Păcii (SFOR)* în Bosnia-Herțegovina, condusă de NATO.
- *Misiunea ISAF din Afganistan*.

Bibliografie:

[1]. *Doctrina pentru Operațiile Întrunite Multinaționale*, Bucureşti, 2001.
[2]. *Strategia de Transformare a Armatei României*, Bucureşti, 2007.
[3]. Joint Publication 3-0, *Joint Operation*s, Joint Chiefs of Staff, 2006.
[4]. Joint Publication 3-16, *Multinational Operation*s, Joint Chiefs of Staff, 2007.
[5]. *Strategic Vision: The Military Challenge* – 2004.
[6]. Lt.col.lect.univ.dr. Liviu Balaban, *Considerații privind conceptele moderne ale operațiilor întrunite.*
[7]. DUȚĂ, Paul Dănuț, **Instituții de securitate, Partea generală**, Editura Tehno Media, Sibiu, 2006.
[8]. NEAG, Mihai, lt.col.prof.mil., *Factorii care influențează cooperarea forțelor în operațiile combinate (multinaționale).*
[9]. OSTROPEL, Viorel, col.lect.univ.dr., *Considerații privind operațiile întrunite multinaționale de stabilitate şi sprijin.*

COMPORTAMENTUL "HAOTIC" ŞI ORGANIZATIILE TERORISTE – PROVOCĂRI PENTRU APĂRARE

Marina MUSCAN[*]

Terrorist organizations are entities that generate chaos within ordered systems as the western countries. Chaos is random, unpredictable, and uncontrollable. For systems involving human behavior as a driving force, this is not a bad approximation therefore the actions of terrorist organizations can appear hard to predict; chaotically applied or as a chaos generating long-term process. There is an underlying structure to Chaotic systems that sometimes allow us to make predictions about its long-term trend, and very short-term behavior. Some Chaotic systems can be driven in or out of Chaos. Terrorist organizations are systems which have some differences in the physical conditions, or parameters, from completely predictable systems. These are often known as ***control parameters*** *and they are useful for the military, or for anyone wanting to control the behavior of terrorist organizations. The following paper aims to identify some control parameters for the terrorist organizations that can be used in controlling their behavior.*

Introducere

Având în vedere situaţia globală actuală se poate spune că terorismul va continua să se dezvolte, ca şi fenomen, într-o formă sau alta. Vor continua să existe organizaţii teroriste care vor folosi mijloace deja cunoscute pentru a-şi transmite mesajele specifice şi vor fi, de asemena, organizaţii care vor adopta metode noi pentru a-şi duce la îndeplinire scopul existenţial; şi anume acela de răspândire a terorii.

Cu toate că vor exista întotdeauna diferenţe între grupurile teroriste există o constantă care le uneşte şi anume capacitatea acestora de a destabiliza alte sisteme organizate de pe scena internaţională cum sunt entităţile statale. Organizaţiile teroriste sunt şi vor fi în continuare actori nestatali creatori de haos pe scena internaţională. De aceea, lucrarea de faţă propune să aplice teoría haosului cu privire la organizaţiile teroriste ca modalitate de a stabili posibili *parametri de control* ce pot fi folosiţi ca puncte de ghidaj în stabilirea comportamentului acestor organizaţii.

Haosul ca şi fenomen nu este întâmplător, el poate fi determinat de entităţi organizate. În principiu orice fel de turbulenţă într-un sistem ordonat poate da naştere la un comportament haotic. Dacă turbulenţa în sine stă la baza efectelor haotice care pot apărea într-un sistem ordonat atunci sistemele creatoare de turbulenţe sunt sistemele haotice care pota vea un comportament raţional a cărui finalitate să fie producrea haosului.

Dacă aplicăm această teorie la organizaţiile teroriste vom observa că aceste pot avea o structură organizată cu scopul final de a produce teroare. Teroarea poate fi considerată factorul turbulent care inserat în alte structuri ordonate (formaţiunile statale) provoacă haos.

[*] **Doctorand al Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I"**

1. Teoria haosului

Fiecare organizație, fie ea statală sau non-statală are anumiți parametri care îi guvernează comportamentul pe scena internațională. Teoria haosului se centrează pe comportamentul acestor organizații.

Dacă analăzăm aceste elemente de comportament din perspectiva deterministă vom avea următoarele două cazuri:

Cazul 1

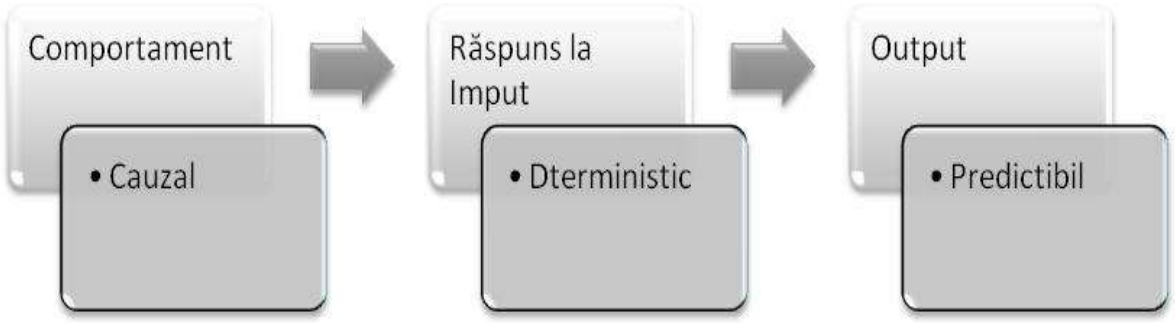

Fig. 1 Coportament cauzal cu rezultate previzibile[1]

Un actor cu un comportament bazat pe schema cauză efect va avea un răspuns bine determinat față de stimuli veniți din exterior şi ca urmare răspunsul său va fi predictibil ceea ce va determina ordine în sfera internațională în carea cesta acționează.

Cazul 2

Fig. 2 Comportament bazat pe liberul arbitru cu rezultate imprevizibile[2]

[1] DURHAM Susan E – "Chaos Theory for The Practical Military Mind" - a research paper presented to the Research Department Air Command and Staff College, martie 1997, (AU/ACSC/0229/97-03), p. 13

[2] Ibidem, p.13

Cazul 3

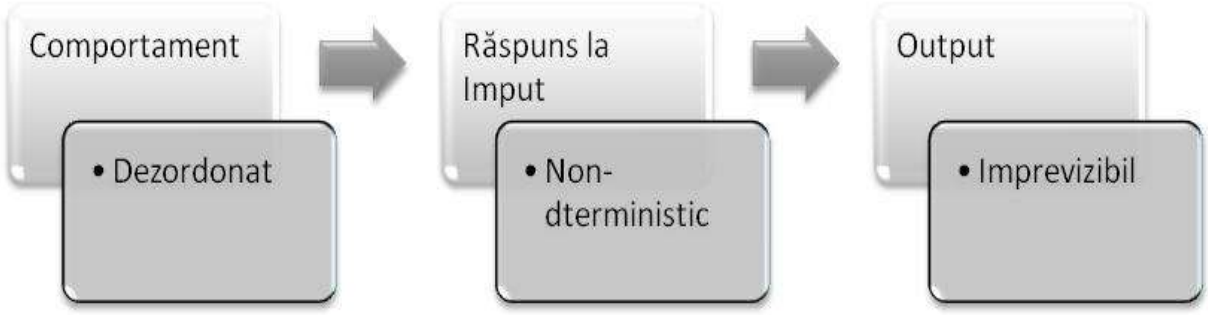

Fig. 3. Comportament dezordonat cu rezultat imprevizibil[3]

Atît în cazul 1 cît şi în cazul 2 prin faptul că răspunsul la imput-urile venite dina fara sistemului este imposibil de determinat rezultă un output iprevizibil. Astfel, feedback-ul este principalul motor al haosului în ceea ce priveşte sistemele ordonate, predictibile.

Din punctul de vedere al teoriei haosului vom avea următoarea schemă cuprinzând toate cele trei tipuri de comportament menționate ma sus cu răspunsuri deterministe sau non-deterministe la outputuri dar care au rezultate haotice pentru ceilalți actori statali:

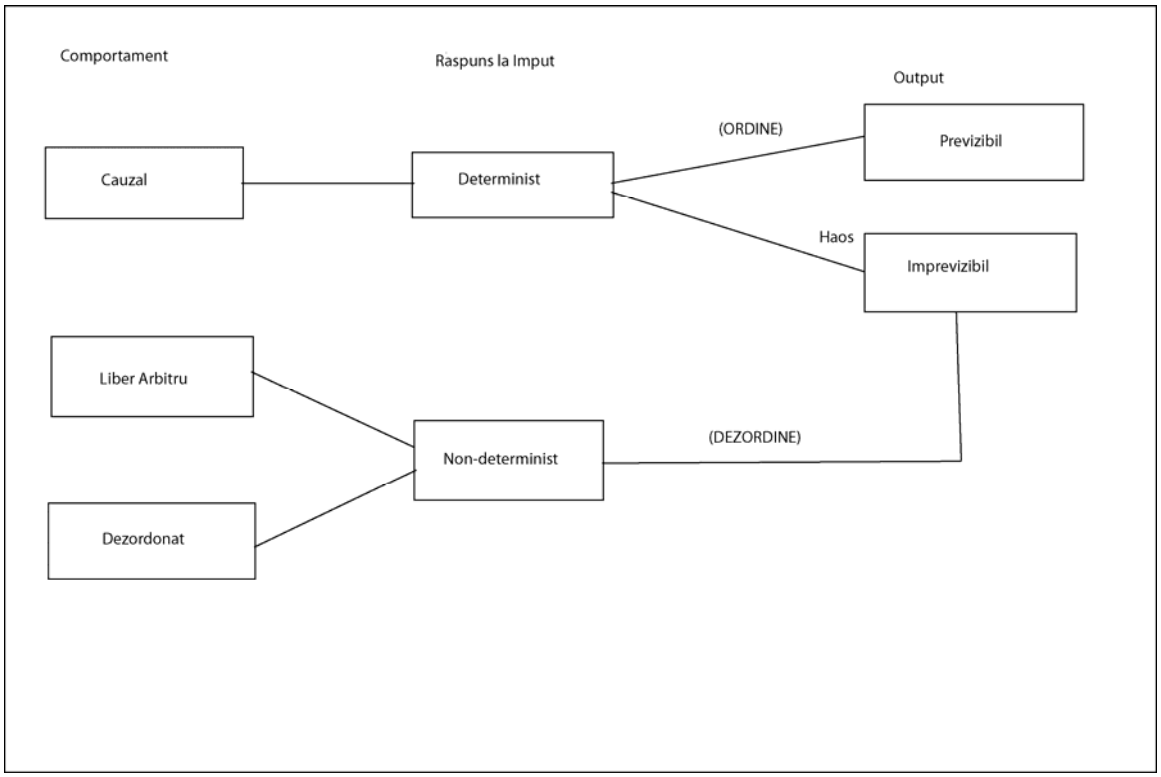

Fig. 4 Comportamente şi tipuri de răspuns[4]

[3] Ibidem, p. 13
[4] Ibidem, p. 14.

Conform schemei de mai sus "haosul" poate surveni în orice fel de sistem care prin acțiunile sale dă naştere unui "output" imprevizibil spre exterior. Această schemă se poate aplica mai ales asupra organizațiilor teroriste care emit spre exterior output-uri cât se poate de imprevizibile.

Haosul este rezultatul acțiunilor întreprinse în/de sisteme organizate. Parametrul prim care ne poate ajuta să prevedem existența unui output haotic este ăn primul rînd reprezentat de comportament care poate fi corelat apoi cu tipul de răspuns la imput. Haosul în sine nu este un fenomen imprevizibil ci unul ciclic care ne poate permite să facem nişte previziuni cu privire la tendințele sale pe termen lung şi cu privire la efectele sale pe termen scurt.

2. Organizațiile teroriste

Terorismul înseamnã utilizarea violenței în mod premeditat, şi cu motivații de ordin politic, împotriva necombatanților, de către grupuri sub-naționale care intenționează să influențeze audiența. De asemenea, terorismul mai înseamnă şi folosirea ilegalã a forței sau violenței împotriva persoanelor sau a unor proprietăți pentru a intimida sau constrânge un guvern, populația civilă, sau orice segment de populație, pentru a adopta o anumita politică sau anumite măsuri sociale. Astfel se poate spune că cyber-terorismul implică folosirea violenței vizuale sau psihologice, transmisa pe Internet şi preluată de către alte media de comunicare, cu scopul de a porduce panică în rândul comunităților şi de a distruge sentimentul de siguranță a publicului țintă. Scopul provizoriu este izolarea fiecărui individ şi dezintegrarea comunității; amenințările continue lucrează în direcția subminării senzației de siguranță, dereglând rutina cotidiană. Dar scopul strategic absolut al teroriştilor este să manipuleze opinia publică, astfel încât aceasta să preseze autoritățile cu putere de decizie să capituleze în fața pretențiilor teroriştilor.

Teroriştii de azi cunosc cele mai performante metode de diseminare a informației, folosindu-se de televiziune şi Internet.

Mesajele teroriste au un conținut de violență ridicat şi se bazează pe mediatizarea unor acțiuni specifice şi simbolice. Pericolul actual al celor mai multe atacuri teroriste este relativ ridicat la cel mai înalt nivel mediatic. Teroriştii sunt capabili să răspândească teroarea irațională, haosul, şocul şi groaza pentru a evoca impactul lor. Prin uciderea unui preşedinte, îi fac pe toți să se simtă amenințați. Prin torturarea, asasinarea, luarea de ostatici ceilalți se vor simți nesiguri. Distrugerea unor clădiri, avioane şi instituții de stat (asediul şcolii de la Beslan din Rusia) îi face pe ceilalți să se întrebe dacă nu cumva vor fi ei următorii. Arma omniprezentă a teroriştilor este mediatizarea fricii exagerate, care se transformă în anxietate ridicată, în special când este mediatizată de mass-media. Toate aceste imagini au fost postate pe internet şi au fost accesate de mii de utilizatori

În ultimul timp organizațiile teroriste au început să acorde o mare importanță diseminării mesajelor pe Internet şi a investit bani în formarea unei rețele estinse de web-site-uri.

Mesajele teroriste actúale prezintă acea dualitate între violență şi încercare de recrutare. Nu se mai opresc la ideea de a disemina teroare pură îndreptată spre Occident ci încearcă să atragă simpatie pentru cauza Islamului.

Rețelele teroriste au devenit organizații *„cu o vocație internațională“*, şi acea vocație este de răspândire a terorii, atât la nivel local, cât şi la nivel zonal sau global.

Organizațiile teroriste actuale au forma unor rețele internaționale a căror existență şi eficiență sunt condiționate de mai mulți factori care le conferă coeziune şi ordine.

Existența scopului organizțional esențial pentru funcționarea oricărei organizații. Organizațiile teroriste sunt create pentru răspândirea terorii/haosului.

Factorul uman – este reprezentat de membrii organizației şi variază în funcție de capacitatea organizației de a atrage membri şi simpatizanți. Este cunoscut faptul că unele organizații se confruntă cu probleme de „personal“, având în vedere că unii dintre membri se aruncă în aer fie accidental, fie voit.

Factorul uman reflectă prin acțiunile sale scopul organizației şi determină comportamentul haotic al acesteia. Scopul organizațional împreună cu factorul uman acătuiesc parametrul de comportament al organizației teroriste.

Teritoriul – având în vedere că unele organizații teroriste au membri care acționează pe teritoriul „inamicului“, se poate spune că, din punct de vedere spațial, organizațiile teroriste au întindere globală. Din punctul de vedere al teoriei haosului teritoriul reprezintă parametrul fază-spațiu.

Pentru detalierea acestui parametru se ia în calcul relația scop-acțiune a organizație teroriste. Se poate observa că sistemul în general poate fi comparat cu mişcarea unui pendul în sensul în care există patru faze în timp: identificare țintă, panificarea loviturii, execuția, efectul obținut.

În general, ca urmare a politicilor care prevăd ideea de a nu se negocia cu terorişii acestia îşi ating scopul declarat de puține ori. Avem în vedere aici, spre exemplu ETA al cărei scop declarat este obținerea independenței Țării Bascilor şi care a comis mai multe atentate în numele acestui scop declart dar care nu a fost atins până în prezent. Ca urmare terorişții pănuiesc un atentat, îl execută, se produce teroarea în sistemul organizat țintă dar scopul declarat nu este atins deci membrii organizației se întorc din nou la prima fază a acțiunii: aceea de identificare. Aşa cum o demonstrează şi figura următoare:

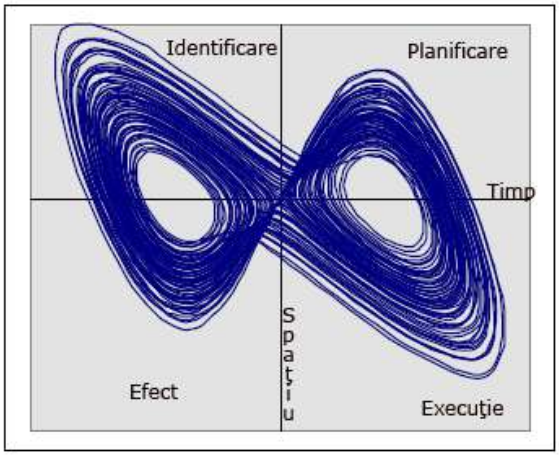

Fig. 5 Mişcare fractală în spațiu-timp[5]

[5] Ibidem, p. 24.

Astfel, dacă privim acțiunile mişcărilor teroriste din punctul de vedere al teoriei haosului vom observa că există o periodicitate în spațiu-timp a acțiunilor lor. Această mişcare periodică este definită de o poziție nulă/ centrală numită „punct atractor" care este reprezentat intenția atacului terorist. Astfel intenția atacului terorist devine un alt parametru de control pentru sistemul generator de haos care este organizația teroristă. Prin distrugerea punctului atactor (intenția) se poate determina stoparea mişcării haotice.

Puterea economică – este dată mai ales de fondurile de care organizația beneficiază, fie prin donații, fie prin sponsorizări, din partea altor state, care consideră aceste rețele ca „o armă strategică".

Puterea militară – este dată de arsenalele de care dispun organizațiile teroriste şi, acestea variază, predominanți fiind explozibilii şi armele de foc.

Strategie – se realizează în momentul în care sunt identificate țintele şi are la bază o analiză detaliată a țintelor şi a riscului.

Puterea economică, militară şi strategia sunt parametrii secundari de control ai organizației teroriste din punctul teoriei haosului deoarece aceşti parametrii sunt cei care asigură mişcarea haotică a organizațiilor teroriste nu elementul generator al comportamentului lor.

Astfel, avem trei tipuri de organizații teroriste după cum urmează:

Organizație	Analiza țintei	Controlul exercitat	Activități
Simplă/Ne-structurată	Nulă	Nedeterminat	Recrutare, hărțuire, propagandă
Structurată	Elementară	Determinat	Lovituri tactice cu scop demostrativ
Complexă	Detaliată	Control adaptativ	Lovituri strategice cu scop coercitiv

Tabel 1: Organizații teroriste[6]

După cum se observă fiecare dintre aceste tipuri de organizații teroriste este capabilă de un anumit tip de teroare mai mare sau mai mică în conformitate cu capacitățile sale deci nu lipsa de resurse duce la stoparea activităților lor ci mai degrabă controlul intenției.

Un alt parametru de control legat de cel anterior este reprezentat de voință.

Voința – este strâns legată de convingerile individuale ale membrilor organizației. Mai precis, membrii unei organizații sunt convinşi că singura soluție la problemele lor este violența. Astfel, ideea comiterii unui act violent devine perfect justificabilă în ochii unei astfel de persoane. Voința este parametrul de control care face ca acțiunile întreprinse de organizațiile teroriste să varieze pe parcursul timpului. Aceste acțiuni nu fluctuează în mod dicontinuu ci fluctuează din punctul de vedere al intensității. Astlef, se explică variația de amplitudine pe care o înregistrează atacurile

[6] Nelson Bill, Choi Rodney, Iacobucci Michael, Mitchell Mark, Gagnon Greg, **Cyberterror - Prospects and Implications,** Center for the Study of Terrorism and Irregular Warfare Monterey, CA, White Paper, prepared for: Defense Intelligence Agency, Office for Counterterrorism Analysis (TWC-1), 1999, p. 15.

teroriste. Cu cât voința membrilor organizației este mai coagulată cu atît atacul este mai organizat şi efectele sale mai grave.

Ca încheiere se poate afirma că aceşti actori asimetrici (organizațiile teroriste) sunt generatori de haos şi încearcă să influențeze alți actori simetrici să acționeze în beneficiul lor prin violența generată de membrii organizației împotriva altor indivizi membri ai altor entitățide pe scena internațională.

Concluzii

Conform teoriei haosului parametrii de control ai organizațiilor teroriste sunt:

1. Factorul uman care prin comportamentul său determină comportamentul haotic al organizației în sine;
2. Factorul spațiu-timp care determină existența ciclicității fenomenului haotic şi care ne poate permite să anticipăm anumite efecte pe termen scurt;
3. Intenția care este punctul focus/atractor al mişcării haotice şi care poate determina scoaterea unui sistem din haos;
4. Voința care determină amploarea mişcărilor haotice în timp.

Prin controlul exercitat asupra parametrilor menționați anterior se poate controla comportamentul acestor organizații şi prin urmare se poate controla activitatea acestora şi se poate micşora amplitudinea atacurilor pe termen mediu ducînd la încetarea lor pe termen lung.

Bibliografie:

[1]. DELCEA Cristian, *Ad-terorismul ca mijloc de evocare a emoțiilor negative* - Impact Strategic, nr. 1[18]/2006.

[2]. DURHAM Susan E., *Chaos Theory for The Practical Military Mind* - a research paper presented to the Research Department Air Command and Staff College, martie 1997, (AU/ACSC/0229/97-03).

[3]. FATTAH Hassan M.*, Al Qaeda Increasingly Reliant on Media* – The New York Times, versiunea electronică, 30 septembrie 2006 (http://www.nytimes.com/2006/09/30/world/30jordan.html?_r=1&oref=slogin) , accesat în data de 02.03.2008.

[4]. HOFFMAN Bruce, *The Use of the Internet By Islamic Extremists,* raport prezentat Comitetului pentru Informații (House Permanent Select Committee on Intelligence) în 4 mai 2006, publicat de RAND Corporation Arlington, VA, US.

[5]. IONESCU Costin, *Revoluția PR a militanților islamişti* – Săptămâna Financiară, ediția on-line, publicat în NR. 72, LUNI 7 AUGUST 2006, (http://www.sfin.ro/articol_5853/revolutia_pr_a_militantilor_islamisti.html), accesat în data de 02.03.2008.

[6]. HUDSON, Rex A., *The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why?*, Federal Research Division, Library of Congress, Washington DC, septembrie 1999.

[7]. GERWEHR, Scott, DALY, Sara, *Al-Qaida: Terrorist Selection and Recruitment"*, publicat în McGraw-Hill Homeland Security Handbook, 2006,

Chapter 5, p. 73-89, disponibil la http://www.rand.org/pubs/reprints/2006/RAND_RP1214.pdf, accesat la 21.01.2009.

[8]. NELSON Bill, CHOI Rodney, IACOBUCCI Michael, MITCHELL Mark, GAGNON Greg, **Cyberterror - Prospects and Implications,** Center for the Study of Terrorism and Irregular Warfare Monterey, CA, White Paper, prepared for: Defense Intelligence Agency, Office for Counterterrorism Analysis (TWC-1), 1999.

O INTERPRETARE PARADIGMATICĂ A PROCESĂRILOR DE TIP IDEOLOGIC

Marinel-Adi MUSTAȚĂ*

The security and defence projections imagined by today's top decision-makers are the end results of ideological analyses. When one becomes aware of this fact it is of paramount importance to explore the possibilities of this mode of reasoning and, when possible, to propose superior frameworks of interpretation. The article undertakes such an enterprise with the hope of clearly showing the limits of ideologies and the dramatic consequences they indirectly produce.

1. Interpretări pre-paradigmatice ale ideologiei

Primul utilizator al termenului *ideologie* este considerat a fi Antoine Destutt de Tracy (1754-1836), filosof francez care în seria de lucrări reunite sub titlul *Elements d'idéologie* pune bazele unei preconizate ştiinţe empirice a formării ideilor. Utilizarea noului termen avea menirea de a susține debarasarea cunoaşterii de prejudecățile mistice predominante în epocă, proces care ar fi trebuit să constituie fundamentul edificării unei societăți mai bune şi mai drepte.

Treptat, termenul capătă şi alte interpretări, dintre cele mai diverse. În fapt, apreciem ca fiind corectă şi aplicabilă conceptului în cauză, ipoteza enunțată de G. Sartori potrivit căreia, de-a lungul timpului pentru a putea acoperi domenii de studiu tot mai vaste dar şi mai nuanțate, oamenii de ştiință realizează o extindere (stretching) a semnificațiilor conceptelor, această evoluție repercutându-se însă negativ asupra preciziei în exprimare[1].

O confirmarea a intuiției lui Sartori şi, implicit, a stadiului interogărilor în domeniu, ne-o oferă şi autori precum Terry Eagleton[2] sau John Gerring[3] care realizează o inventariere a numeroaselor semnificații cu care termenul este în mod curent utilizat. După cum remarcă şi Eagleton, interpretările sunt consecința unor opțiuni teoretico-metodologice diverse care au condus la elaborarea unei mulțimi eterogene de interpretări, fără nici o legătură între ele, complementare sau aflate în raporturi de contrarietate şi care, totuşi, în opinia noastră, au un meta-numitor comun, anume faptul că nu oferă o interpretare satisfăcătoare, capabilă să orienteze practica cercetării sau cea a luării deciziei în gestionarea domeniului public al existenței sociale a oamenilor.

Ca alternativă la adoptarea voluntaristă a uneia sau alteia dintre interpretările vehiculate în acest *Turn Babel* construit în jurul termenului de ideologie, propunem

---

* **Locotenent, doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I", deține un articol cotat ISI publicat: *The Human Need for Sustainable Security* şi coautor la lucrarea „*Profesia militară în context social contemporan",* Editura Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu", Sibiu, 2008.**

[1] Culda, L., **Dimensiunea epistemologică a interogării existenței sociale a oamenilor,** Editura Licorna, Bucureşti.

[2] Eagleton, T., *Ideology: An Introduction*, Verso, London, 1991.

[3] Gerring, J., *Ideology: A Definitional Analysis,* Political Research Quarterly, 1997; 50; 957.

spre reflecţie posibilitatea situării cercetătorului în cadrul prefigurat de Th.Kuhn în lucrarea "Structura revoluţiilor ştiinţifice" [4]. Situarea în acest cadru îi permite analistului să se raporteze explicit nu numai la o definiţie sau alta ci, la paradigma pe care ar accepta-o odată cu optarea pentru una dintre interpretările concurente. Deşi însuşi Kuhn recunoaşte faptul că termenul de paradigmă este utilizat uneori tautologic (o paradigmă este ceea ce împărtăşesc membrii unei comunităţi ştiinţifice şi reciproca) sau cu o multitudine de semnificaţii (cel puţin douăzeci şi două) totuşi, apreciem că interpretarea potrivit căreia paradigma este un corpus de opţiuni ontologice, metodologice şi axiologice ce alcătuiesc posesiunea comună a practicienilor unei anumite discipline se detaşează prin claritate şi importanţă pentru cercetările ulterioare. Pentru scopurile prezentului demers avem în vedere în primul rând distincţia dintre stadiul pre-paradigmatic şi paradigmatic al interpretărilor vehiculate în interiorul disciplinelor ştiinţifice.

Iată, în interpretarea lui I. Pârvu, o descriere a demersurilor ştiinţifice aflate în stadiul preparadigmatic: „Un stadiu important din evoluţia unei discipline este, după Kuhn, cel preparadigmatic, anterior maturizării ei depline. El se caracterizează, în lipsa unui ansamblu standard de metode, a unei paradigme dominante şi unificatoare, prin: complementaritatea abordărilor, care-şi găsesc fiecare în parte justificări metafizice absolute, reluarea permanentă a problemelor fundamentale, dublarea dialogului cu natura printr-un dialog cu membrii altor şcoli sau orientări, existenţa unor controverse serioase asupra metodelor, problemelor şi criteriilor, care, adesea, nu se încheie printr-un acord, ci prin delimitarea mai exactă a poziţiilor, caracterul nesistematic, haotic al cercetărilor de tip empiric"[5].

În interpretarea lui L. Culda în stadiul pre-paradigmatic „interpretările se referă la aspecte disparate şi în modalităţi nesatisfăcătoare, contradictorii, încât nu se poate contura o explicaţie care să poată fi alternativa la celelalte interpretări" [6]. În momentul în care cadrul teoretic suport este suficient de elaborat încât să permită interpretări integratoare şi unitare ale obiectului de studiu în modalităţi satisfăcătoare, suficient de nuanţate pentru a fundamenta cercetări cu caracter aplicativ el devine paradigmă.

În cazul interpretărilor ideologiei, o diagnoză fie ea şi succintă ne sugerează faptul că interogările se află încă în etapa căutărilor, a disputelor cu caracter teoretic, a lipsei unor aprofundări ″normale″, toate acestea fiind caracteristice etapei pre-paradigmatice din evoluţia domeniului. Evident se poate pune problema dacă acest domeniu poate fi şi altfel, aceasta fiind una dintre obiecţiile majore la posibilitatea aplicării cadrului teoretic kuhnian în investigarea domeniilor mai soft ale ştiinţei, în speţă cele socio-umane. Pentru a răspunde la o astfel de obiecţie trebuie să depăşim nivelul orizontal, fie el şi structural-funcţionalist al interogării în favoarea celui vertical, istoricist, procesual. O astfel de opţiune ne determină să reformulăm interogarea *ce este cunoaşterea* în forma *ce poate fi cunoaşterea* în investigarea ideologiilor. Deşi evoluţiile paradigmatice din fizică pot fi catalogate ca spontane,

[4] Kuhn, T., **Structura revoluţiilor ştiinţifice,** Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1976.
[5] Pârvu, I.,**Teoria ştiinţifică**, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.
[6] Sartori, G., *Concept Misformation in Comparative Politics*, în American Political Science Review 64 (December):1035.

oare nu ar putea fi investigațiile orientate explicit către o astfel de finalitate în investigarea socialului? La momentul actual, cel puțin în domeniul epistemologiei, evoluția către o paradigmă cvasi-recunoscută de cercetători s-a realizat deja prin utilizarea tot mai largă a teoriei generale a sistemelor şi dezvoltarea uimitoare a aplicațiilor din toate domeniile pe care aceasta le face posibile. Avem aşadar creat un precedent care ne încurajează să perseverăm.

Sintetizând, în abordarea noastră, interpretarea paradigmatică a ideologiilor este cea care decurge dintr-o teorie cadru capabilă să ofere explicații cuprinzătoare şi unitare ale oamenilor şi existenței sociale (deci nu numai ale ideologiei) şi, care de asemenea, este suficient de nuanțată pentru a putea produce cercetări cu caracter aplicativ, testabile în diverse variante. Teoriile de rang secund pot produce rezultate utile care pot atrage unilateral atenția asupra unor aspecte care merită luate în seamă, pot fi integrate, eventual nuanțate în cadrul unei interpretări-cadru globale dar ele însele prin diversele decupări arbitrare ale obiectului de studiu nu pot fi suficient de relevante. În plus, cercetătorul nu are garanția că diversele aspecte eterogene şi de multe ori aflate în raporturi de contrarietate, semnalate de asemenea genuri de teorii vor putea forma vreodată un tot unitar.

2. Schița procesual-organică a procesărilor de tip ideologic

De o deosebită importanță pentru obiectivele întregului demers interpretativ propus, cu ample consecințe asupra praxisului deciziei o are şi analiza procesărilor de tip ideologic. În actualul stadiu al investigațiilor utilizăm interpretarea potrivit căreia, *ideologia este o interpretare cadru socială cu un puternic caracter normativ şi praxiologic constituită în prelungirea unei ontologii elaborate în orizontul filosofic de procesare, interpretare care se pronunță asupra „bunului mers al treburilor publice" (posibilităților de gestionare a spațiului public al existenței sociale a oamenilor) din perspectiva intereselor unei anumite clase sociale, a unei națiuni, a unui grup social distinct (muncitorii, marele capital, ecologiştii, creştinii etc.). Ideologia ne apare astfel ca răspunzând unei necesități de "vulgarizare" a ontologiei suport, direcție în care îşi construieşte propriile instrumente mai expresive şi mai versatile decât logicitatea rațiunii filosofice.*

De-a lungul timpului oamenii au interpretat cooperările ca fiind favorabile satisfacerii necesităților de care sunt animați. Pe măsura complicării acestor cooperări, a fost conştientizată şi nevoia unor normări, a unor reguli menite a pune ordine în interacțiunile dintre indivizi. Într-un prim stadiu aceste normări au avut un caracter spontan, natural, bazat pe experiența anterioară a participanților la interacțiune şi au dat naştere la comunitățile primitive. Deoarece existența în cadrul comunității şi-a dovedit viabilitatea s-au căutat căi de perpetuare a acesteia şi implicit de ameliorare a posibilităților de satisfacere a necesităților. Abordarea explicită de către înțelepții cetății a problematicii bunului mers al treburilor publice atestă conştientizarea acestor necesități. Treptat s-a conştientizat necesitatea unor intervenții sistematice întru organizarea şi coordonarea interacțiunilor şi inevitabil s-a pus problema celor mai bune modalități de realizare a acestora.

Capacitățile de procesare în interiorul cărora se conturează primele reflecții despre bunul mers al treburilor politice sunt cu preponderență empirice, deci puternic

particularizate de contextul spațio-temporal în care apar, iar atunci când reuşesc să depăşească prin analogii sau generalizări nivelul simțului comun ele au un profund caracter speculativ. Filosofările, deşi pot fi considerate construcții teoretice în măsura în care se decentrează de pe realii concreți în ideea interogări unor domenii abstracte, nu pot fi satisfăcătoare, fiind inevitabil vagi şi nepretabile unor evaluări sistematice. Posibilitățile de procesare socială specifice fiecărei comunități, cu limitele acestora, constituie fundalul în care se conturează diferite concepții de gestionare a spațiului public. Se conturează astfel idei politice care susțin o anume orânduială care însă de multe ori se decentrează de pe ideea de comunitate susținând mai degrabă anumite interese din interiorul acesteia. Situația aceasta este explicabilă deoarece în limitele gândirii empirice întregii şi consecințele perverse derivate din ignorarea acestora sunt extrem de greu de sesizat. Se promovează şi legitimează astfel dominări ale oamenilor de către oameni, justificate prin argumente de ordin material sau spiritual dar care în ultimă instanță afectează „cetatea". Expresii ale limitelor gândirii politice sunt şi diversele reconsiderări apărute de-a lungul timpului ca urmare a sesizării unor aspecte ignorate inițial sau interpretate nesatisfăcător care au produs rezultate şi consecințe derivate nefavorabile oamenilor.

Deşi reflecția sistematic-filosofică a produs anumite repere interpretate ca fiind favorabile, totuşi într-o primă etapă aplicarea acestora a avut mai degrabă un caracter sporadic, nesistematic. În toate timpurile suveranii au beneficiat de consiliere din partea înțelepților totuşi, nu se poate spune că vreuna dintre concepțiile acestora din urmă ar fi fost explicit utilizată ca sistem de referință real sau virtual (programatic) pentru gestionarea treburilor publice.

În momentul în care acest lucru se întâmplă, putem vorbi despre autonomizarea procesărilor de tip ideologic în raport cu filosofările despre existența socială a oamenilor. Raportul dintre filosofie şi ideologie este unul genetic, filosofia furnizând reperele ontologice, idealurile de atins, în timp ce ideologia îşi dobândeşte autonomia prin dezvoltarea unor modalități practice de atingere a idealurilor prescrise de filosof. Delimitarea aceasta este relevantă, deoarece mijloacele specifice reflecției filosofice diferă substanțial în raport cu cele caracteristice acțiunii ideologice.

În legătură cu acest din urmă aspect ne pronunțăm pentru introducerea în definirea conceptului de ideologie a caracterului puternic simbolic specific acestor tipuri de procesări. Unele ideologii par a depinde mult mai mult de simboluri non-verbale ca steaguri, imnuri, trupe care defilează, pentru a genera solidaritate, decât de argumente verbalizate consecința unor aprofundări teoretice. Atitudinea aceasta pare a fi justificată prin necesitatea ideologiilor de a se adresa unor „mase de oameni" considerați a nu fi dispuşi să se aventureze într-un demers interpretativ prea complicat, aşa cum ar solicita de exemplu lectura unei opere filosofice. De asemenea trebuie luate în considerare şi diversitatea situațiilor şi problemelor cărora li se adresează, în felul acesta justificându-se simplificările, de multe ori deformatoare pe care mesajul ideologic le conține în raport cu substanța filosofică din care îşi trage seva. Aceste simplificări sunt reliefate şi de mesajul care nu admite nuanțe, de tipul alb-negru, noi-ei, care consacră generalizări pripite de cele mai multe ori cu o vădită înclinație spre conflict şi confruntare.

Conflictul este de altfel o potenţialitate intrinsecă a ideologiei, dat fiind caracterul partizan (se promovează interesele unei anumite categorii sociale) al interpretărilor vehiculate. Problematica existenţei sociale interpretată prin prisma intereselor de clasă este astfel deformată simplificator, raporturile promovate fiind de tipul dominării şi confruntării, mai mult sau mai puţin ascunse.

Ideologia nu se preocupă numai cu inducerea unor concluzii ci caută să controleze limbajul utilizat şi modurile de gândire pe care oamenii le adoptă în procesul de identificare a problemelor şi de adoptare a unor soluţii. Un asemenea mecanism de control al interpretărilor pare a se sprijini pe expresiile stereotipe, limbajul de lemn caracteristic fiecărei ideologii precum şi prin utilizarea unor sloganuri specifice. De multe ori acest control este utilizat şi pentru a justifica sau ascunde acţiuni fără o bază ideologică.

Amintim în acest context o tendinţă deloc de neglijat a procesării ideologice de înglobare disparată a unor rezultate ştiinţifice de actualitate. Desigur că aplicarea acestora nu este riguroasă, de multe însă, reperele oferite de ştiinţă sunt utilizate cu scopul ascuns de a justifica o acţiune a cărei raţiune nu este ştiinţifică.

În ciuda caracterului lor predominant simbolic, procesările ideologice manifestă o remarcabilă înclinaţie spre pragmatism, înclinaţie reliefată şi de numeroasele reconsiderări a poziţiilor adoptate iniţial, abandonarea unor premise şi îmbrăţişarea concluziei reieşită de această dată din alte premise, toată această istoricitate fiind subsumată condiţiei necesare, dar nu suficiente, de a nu rămâne în urmă în raport cu reprezentările sociale vehiculate în prezent în lupta pentru putere.

Rezultatele şi consecinţele aplicării sistematice a ideologiilor sunt cel mai lesne de sesizat prin analiza stării actuale a lumii. Interesele înguste sunt încă motorul principal al acţiunii statelor pe scena relaţiilor internaţionale. De aici conflicte mai mult sau mai puţin explicite, conflicte care adâncesc prăpastia de comunicare între state. In prezent se caută un numitor comun prin tentative de resuscitare a unor alianţe sau uniuni. Cooperările astfel concepute sunt însă izvorâte tot din interpretări ideologice, promovează de multe ori dominări ascunse care nu pot să producă decât consecinţe contradictorii şi dezorganizante, care în ultimă instanţă dramatizează situaţia omenirii.

Si totuşi, în interiorul ideologiilor democrate, se tolerează o anumită libertate de expresie şi o receptivitate la consecinţele perverse pe care gestionarea ideologică a spaţiului public le generează. În felul acesta, prin sesizarea consecinţelor tot mai grave pe care procesările insuficient de performante le induc în existenţă, considerăm că procesarea ideologică îşi produce condiţiile propriei dezorganizări, pregătind treptat terenul pentru un nou tip de intervenţie cu caracter gestionar în existenţa socială a oamenilor, procesarea ştiinţifică.

Bibliografie:

[1] CULDA, L., **Dimensiunea epistemologică a interogării existenţei sociale a oamenilor,** Editura Licorna, Bucureşti.

[2] EAGLETON, T., **Ideology: An Introduction**, Verso, London, 1991.

[3] GERRING, J., *Ideology: A Definitional Analysis,* Political Research Quarterly, 1997; 50; 957.

[4]KUHN, T., **Structura revoluțiilor ştiințifice,** Editura ştiințifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1976.
[5] PÂRVU, I.,**Teoria ştiințifică**, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti.
[6] SARTORI, G., *Concept Misformation in Comparative Politics*, în American Political Science Review 64 (December):1035.

ASPECTE PRIVIND CONCEPTUL DE CRIMĂ ORGANIZATĂ

Alin PAHONȚU[*]
Sorin MIHAI[**]

All we have to do is open the TV, turn over the newspaper, or listen to the radio news and we will be surprised to see acts or actions on crime, gunrunners, flash monger, drug traffic or forbidden substances, and money laundry that greatly influence our daily life.

Indeed all these crimes perfectly fit the organized crime profile. Nevertheless, the organized crime has always been an issue, so that it can be supervised up to the creating of the human societies and also up to the moment of the first civilizations, while the evolution of this phenomenon is still an active issue.

1. Considerații generale

Crima organizată, acest flagel contemporan cu implicații profunde în toată lumea, necesită un antidot pe măsură pe care avem obligația să-l descoperim şi să-l folosim atât în combatere, cât şi în profilaxie.

Nu există un model unic la organizațiile criminale, acestea variind ca formă, norme de conduită, experiență, specializare în activitatea infracțională, arie de operare, tactici şi mecanisme de apărare, drept pentru care şi lupta de prevenire şi combatere a acestora presupune un grad sporit de complexitate.

Crima organizată poate fi percepută ca un produs social „pătruns în viața noastră socială şi politică", ce izvorăşte din tendința diferitelor grupuri de a folosi criminalitatea ca mijloc de mobilitate socială[1] şi chiar de acaparare a puterii[2].

Această teorie dezvoltată de A.J. Ianni şi Daniel Bell[3], afirmă că la baza crimei organizate se află un proces social. De exemplu în America, explică D. Bell, crima organizată este modul în care grupurile de emigranți sărăcite se ridică deasupra condiției de ghetou şi acționează pentru evitarea opresiunii şi a discriminărilor. Este una din explicațiile ce sunt date existenței Mafiei italiene sau altor grupări de crimă organizată cum sunt: organizațiile tong, triadele, yakuza, grupările columbiene, ruseşti etc[4].

Într-o teorie similară, denumită teoria transmisiunii culturale, Edwin Sutherland[5] argumentează comportamentul criminal ca fiind deprins, învățat, iar acest fapt implică ceva mai mult decât simpla imitare. Cei ce devin criminali cunosc o asemenea evoluție, atât datorită contactului lor permanent cu cei care încalcă legea, cât şi datorită relativei lor izolări de cei care respectă legea.

---

[*] **Comisar**, **Inspectoratul Județean de Poliție, Sibiu**
[**] **Căpitan, asistemt universitar, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu", Sibiu**

[1] Robert J.Kely, **Natura crimei organizate şi operațiunile ei specifice,** SUA, 1987, p. 5.

[2] Valerian Ciocodei, **Manual de criminologie**, Editura C. H. Beck, Bucureşti. 2007, p. 211.

[3] Dorean Marguerite Koening, *Confruntarea dintre sistemul justiției penale şi crima organizată în Statele Unite*, Raport la Colocviul preparator al Asociației Internaționale de Drept Penal, Egipt, 1977, în Revista Internațională de Drept Penal, vol.69, p. 306.

[4] Damian Miclea, **Cunoaşterea crimei organizate**, Editura Pygmalion, Ploieşti, 2002, pp.12-13.

[5] E. Sutherland, **White coilar crime,** Editura Dryden Press New York, 1949, p.53.

Sociologii au arătat că anumite zone, medii, „hrănesc" (încurajează) delicvența devenind terenuri propice pentru bande şi structuri ale crimei organizate. Acolo unde nu există alternativă, succesul şi bunăstarea traficanților de droguri şi a altor infractori implicați în activități criminale, constituiau modele demne de urmat pentru tineri[6]. Sursa crimei organizate îşi găseşte astfel locul în destrămarea şi proasta funcționare a sistemului (înțelegând sistemul în ansamblul său), ceea ce a făcut ca, după schimbările survenite în fostele state totalitare, crima organizată să se dezvolte cu mare repeziciune, surclasând structurile de drept, spulberând circuitele bancare, acaparând clasa politică, reuşind să intimideze ori să copleşească sistemul represiv[7].

În opinia majorității cercetărilor, crima organizată, ca fenomen, este o creație a ultimelor secole şi a apărut în diverse puncte de pe glob (S.U.A., China, Japonia, Italia) în condiții anumite şi având cauze specifice de ordin istoric şi social, sub diverse denumiri: mafia, yakuza, triade etc. Aceste organizații criminale au abordat criminalitatea ca modalitate de obținere a unor profituri ridicate prin săvârşirea unor infracțiuni specifice cum sunt: prostituția, jocurile de noroc, traficul de stupefiante, de persoane, de arme, contrabanda, spălarea banilor etc.

Potrivit opiniei formulate de F. Alder[8], crima organizată s-a manifestat totuşi cu mult înaintea acestei perioade, aşa cum vom prezenta în capitolul următor, chiar dacă nu s-au folosit denumiri specifice. În acest sens sunt exemplificate existența traficului ilegal cu sclavi sau a uneia din cele mai vechi infracțiuni ce a dăinuit de la începuturile navigației şi până astăzi, şi anume pirateria.

De asemenea, se poate aprecia că o serie de fapte şi grupări specifice crimei organizate au fost nu numai tolerate de state ce au obținut profituri uriaşe în decursul timpului, dar structurile sociale s-au şi implicat în comiterea şi organizarea lor, fiind ulterior scăpate de sub control. Spre exemplu, politica economică desfăşurată timp de peste trei secole de Compania engleză a Indiilor occidentale, a făcut din China o adevărată națiune de opiomani şi a dus la declanşarea celor două războaie ale opiului[9].

Astfel, la sfârşitul secolului XVIII-lea, o treime din populația masculină a Chinei era consumatoare de opiu. Pentru a stopa consumul opiului autoritățile chineze au somat pe toți negustorii străini să-şi aducă stocurile de opiu pentru a fi distruse, englezii protestând atunci când cele 1400 tone de opiu ce le aparțineau au fost aruncate la Canton în apele fluviului. Ca urmare, la 4 aprilie 1840 regina Victoria a Angliei a declarat război împăratului Chinei, război pierdut de China, iar prin pacea de la Nankin în 1842, englezii obțineau insula Hong Kong, precum şi stimularea comerțului cu opiu. A urmat al doilea război al opiului (1856-1858) câştigat de francezi şi englezi, iar prin pacea de la Tianjin. China a fost obligată să legalizeze comerțul cu opiu contra unei taxe vamale, ceea ce a dus la creşterea importului, dar şi la cultivarea macului, China devenind primul producător de opiu din lume, cu

---

[6] F.Alder şi alții, **Criminologia**, Ediția a II-a, Editura MacGrew N.J.All., SUA, 1995, p. 304.
[7] Damian Miclea, op. cit., p.13.
[8] F.Alder, op. cit., p. 305.
[9] Richard Bell, *Interzicerea stupefiantelor,* în Revista Interpol nr. 432/oct. 1991, în acelaşi sens V. Bercheşan şi C. Pletea, **Drogurile şi traficanții de droguri,** Editura Paralela 45, Bucureşti, 1998, p. 103.

100.000 de tone între 1905-1908[10]. Acest lucru a făcut ca opiul să se răspândească nu numai în regiune, ci şi în statele occidentale prin marele număr de imigranţi chinezi, indieni, filipinezi. Această perioadă a făcut să se perfecţioneze şi să se extindă organizaţiilor criminale denumite triadele chinezeşti. În faţa acestei situaţii, Occidentul a interzis comerţul ilicit cu droguri prin Convenţia de la Shanghai din 1909, la care au participat S.U.A., Germania, Franţa, Marea Britanie, Iran, Portugalia, Rusia şi Cambogia, ceea ce a constituit un început în lupta împotriva crimei organizate.

Ultimul deceniu al secolului al XX-lea s-a caracterizat printr-o veritabilă schimbare în toate domeniile vieţii economico-sociale şi politice, a gândirii şi a modului de viaţă. O doctrină retrogradă de înăbuşire a drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti s-a prăbuşit şi alta, opusă, îşi face loc pe spaţii geografice îndeosebi în Europa de Est, dar şi în Asia, Africa şi America Latină. Această schimbare s-a repercutat şi asupra criminalităţii, având în vedere că aceasta constituie suma unui ansamblu de factori favorizatori[11].

Dezvoltarea mijloacelor de transport şi a căilor de comunicaţie, a schimburilor comerciale şi a turismului la scară mondială, creşterea vitezei acestor mijloace de transport, a permis deplasarea tot mai rapidă a infractorilor în diferite ţări pentru săvârşirea de fapte penale, pentru a scăpa de răspunderea juridică, ori pentru a ascunde sau valorifica produsul infracţiunilor. Asistăm, astfel, la un fenomen de globalizare al comerţului, al pieţelor financiare, al protecţiei drepturilor omului etc[12]. Această tendinţă a dus în primul rând la dispariţia limitelor dintre naţional, regional şi internaţional şi la întrepătrunderea problemelor politice, economice şi sociale. În cadrul acestei tendinţe globalizarea s-a extins şi în sfera criminalităţii.

Deschiderea graniţelor a însemnat nu doar creşterea cooperării economice, culturale şi politice dintre state ci, coroborate cu instabilitatea economică şi slăbirea controlului la frontieră, a dus şi la creşterea criminalităţii. A apărut astfel criminalitatea organizată la nivel transnaţional şi transcontinental. Această tipologie a infracţionalităţii şi-a îndreptat atenţia spre anumite domenii, favorizate de climatul globalizării cum ar fi: traficul de stupefiante, traficul ilicit de arme, de materiale nucleare, terorismul, traficul de persoane, prostituţia, pedofilia, spălarea banilor, furtul şi contrabanda de maşini scumpe, furtul şi contrabanda cu obiecte din patrimoniul naţional, răpirea oamenilor de afaceri şi vedetelor în scopul răscumpărării, corupţia din companiile multinaţionale, pirateria maritimă şi aeriană etc. Crima organizată a îmbrăcat un aspect mondializat, aducând atingere siguranţei publice şi siguranţei naţionale, tulburând buna desfăşurare a activităţii organismelor economice, politice şi sociale[13].

De la o zi la alta formele de manifestare a criminalităţii organizate s-au diversificat, acestea trecând de la domenii tradiţionale, cum sunt jocurile de noroc, camăta şi prostituţia, la traficul internaţional de autoturisme furate, traficul cu opere

[10] Damian Miclea, **Combaterea crimei organizate,** Editura Ministerului Administraţiei şi Internelor, Bucureşti, 2004, p. 11.
[11] Ibidem, p. 12.
[12] Ion Chipăilă şi colectiv, **Globalizarea traficului de copii,** Editura Sitech, Craiova, 2006, p. 16.
[13] Ibidem, p. 24

de artă şi obiecte arheologice furate, frauda cu cărţi de credit, comerţul cu animale şi păsări rare etc., ajungându-se la organizarea activităţii infracţionale după modelul companiilor legale (sectoare de preluare, producţie, transport, valorificare, protecţie)[14].

Organizaţiile criminale sunt implicate tot mai mult în practici ilicite de dumping şi înregistrarea unor pierderi fictive, operaţiuni realizate deseori cu complicitatea unor funcţionari corupţi. O situaţie de noutate, exploatată de crima organizată, o constituie scăderea ofertei mondiale de organe umane pentru transplant.

Ca urmare, s-a dezvoltat o piaţă neagră cu astfel de organe care exploatează sărăcia, îndeosebi în ţările slab dezvoltate, iar progresele înregistrate în tehnicile de transplant a organelor prelevate sunt de natură a spori această activitate atât de sumbră[15]. Faţa nevăzută a profiturilor ilicite, realizate prin spălarea banilor cunoaşte mijloace din ce în ce mai sofisticate, iar sumele uriaşe obţinute sunt valorificate de cartelurile criminale pentru a ţine sub control importante instituţii financiar-bancare, sau instituţii economico-sociale, creându-se de multe ori adevărate monopoluri prin înlăturarea concurenţei.

Prin corupţie, arma cea mai uzitată, crima organizată, urcă spre vârfurile societăţii, cuprinzând instituţii vitale ale statului, punând în pericol siguranţa naţională.

Aşadar, în opinia majorităţii experţilor criminologi, magistraţi, poliţişti şi chiar politologi, unul dintre pericolele majore pentru societatea umană îl reprezintă **criminalitatea organizată**. Fenomenul a căpătat proporţii îngrijorătoare şi este unanim recunoscut că, în prezent, reţelele de crimă organizată se extind dincolo de frontierele naţionale, exploatând legăturile etnice, culturale şi istorice pe tot globul. Grupurile criminale organizate au început să devină tot mai sofisticate, folosindu-şi profitul, puterea şi influenţa pentru a-şi izola şi proteja ierarhia de orice tentativă de descoperire şi tragere la răspundere penală.

În concluzie, prin **act de crimă organizată** se înţelege orice act infracţional săvârşit de un membru al unei organizaţii sau asociaţii ori al grupului constituit în condiţiile amintite mai sus, dacă acel act a fost comis în folosul organizaţiei sau asociaţiei ori grupului din care acesta face parte. Este considerat, de asemenea, act de crimă organizată, actul săvârşit de către o persoana fizică care, deşi nu face parte din organizaţia, asociaţia sau grupul constituit în condiţiile de mai sus, prin activitatea sa ajută ori înlesneşte comiterea faptei.

2. Cauzele şi condiţiile amplificării fenomenului crimei organizate

Este unanimă opinia, în rândul specialiştilor, potrivit căreia, crima organizată este o ameninţare care afectează grav securitatea atât la nivel de naţiune cât şi la nivel internaţional. În acest context, trebuie spus că democraţiile în formare din Europa Centrală şi de Est sunt deosebit de vulnerabile la aceste ameninţări. Statele din aceste zone s-au confruntat - pe plan intern - cu o triplă transformare: de la economia

[14] Damian Miclea, op. cit. p. 12.

[15] I.Pitulescu, **Al treilea războ mondial, crima organizată,** Editura Naţional, Bucureşti, 1996, p. 15.

centralizată la cea de piață; de la regimul politic autoritar la cel democratic; de la un sistem centralizat, de securitate, la un sistem național de securitate, independent. Fiecare dintre ele se află în diferite stadii, tranziția făcându-se în moduri diferite.

Pe de altă parte, oportunitățile pentru criminalitate au crescut ca urmare a libertăților democratice, deschiderii spre lumea civilizată şi opțiunii pentru piețele libere. La începutul promovării acestor deziderate existau puține structuri care să reacționeze oportun la schimbări rapide, în special la schimbările economice.

Democrațiile în formare au avut şi mai au încă la dispoziție puține reglementări pentru a administra corect şi legal tranzacțiile economice. Astfel, infractorii şi-au putut desfăşura nestingheriți activitățile economice ilicite, cum sunt fraudele bancare, extorcarea, comerțul ilicit, formarea ilegală de corporații, delapidarea şi piața neagră. Una din consecințele deosebit de nocive a constituit-o proliferarea activităților ilicite ale grupurilor infracționale care au alimentat economia paralelă.

Este evident faptul ca în contextul restructurării politice, economice şi sociale, caracteristice perioadei de după 1989, precum şi al schimbării survenite în modul de gândire şi comportament al oamenilor, au apărut, printre altele, şi diverse fenomene negative, unele deosebit de periculoase de natură a altera însuşi conceptul de societate civilă.

Aşa se face ca pentru mulți indivizi şi chiar categorii de persoane, autentica libertate câştigată prin democratizare a însemnat, în fapt, conturarea acelor posibilități facile de săvârşire a unor infracțiuni cu înalt grad de violență şi cu moduri de operare deosebite.

Odată cu formarea şi consolidarea, în marile centre urbane, caracterizate de o viață social - politică şi economică tumultuoasă, a unor grupuri infracționale bazate pe interese materiale, de putere, presiune şi control, un număr de organizații criminale din străinătate şi-au creat şi continuă să-şi creeze legături în rândul infractorilor autohtoni şi al unor oameni de afaceri, funcționari publici, responsabili politici, etc., dispuşi a face compromisuri oneroase. Drept urmare, actele de contrabandă, traficul de droguri, prostituția, proxenetismul, afacerile cu autoturisme de lux, spălarea banilor, fraudele financiar-bancare, contrafacerea şi plasarea de monedă falsă, sustragerea şi comercializarea ilicită a obiectelor de artă şi patrimoniu, exploatarea ilegală a forței de muncă, introducerea frauduloasă de deşeuri toxice şi radioactive, transferurile ilegale de capital în străinătate ş.a., au dobândit un caracter tot mai organizat şi o dimensiune internațională.

În acest context o relevanță deosebită o prezintă crima organizată, ca fenomen global, care, datorită consecințelor negative produse, a constrâns organismele specializate la nivel de stat sau internațional să întreprindă măsuri mai hotărâte de prevenire şi de combatere.

Crima organizată vizează, în mod direct, obiective a căror realizare afectează grav securitatea națională, deoarece rețelele clandestine acționează sistematic, deplin conspirat, urmărind să controleze şi să pună în dependență, pe calea corupției, şantajului şi violenței, actul decizional la nivel statal.

În contextul marilor schimbări politice şi sociale contemporane, al dezechilibrelor internaționale şi al proceselor tensionate determinate de acestea, noile

forme de criminalitate au luat o amploare deosebită mai ales în ţările aflate în tranziţie la economia de piaţă.

O organizaţie criminală, prin modul său de structurare, flexibilitate şi deosebita capacitate de infiltrare în zonele vitale ale politicului şi economicului, prin întinderea sa mondială rapidă, prin recursul necondiţionat la violenţă, corupţie şi şantaj, reprezintă un pericol direct şi de mare actualitate, o sfidare la adresa societăţii moderne[16]. Codul lor moral presupune un deosebit simţ al demnităţii individuale şi pretinde o tăcere liber consimţită în problemele secrete. Acest sistem dăinuie de foarte mult timp şi este respectat cu rigurozitate[17]. Specificul local a fost dăltuit de-a lungul secolelor ca efect al rezistenţei la umilinţele provocate de cuceritorii străini, de guvernările locale rapace şi de jaful bandelor de răufăcători autohtoni.

Aşadar, putem spune că evoluţia fenomenului criminalităţii organizate se află în strânsă corelaţie cu dinamica întregului ansamblu economico-social, constituind o reflectare indirectă a disfuncţionalităţii acestuia[18].

3. Elementele definitorii ale criminalităţii organizate

Spre deosebire de acţiunile unor indivizi care, ocazional, se asociază pentru a comite infracţiuni, o organizaţie criminală constituie o asociaţie premeditată, concepută până la cele mai mici detalii în ceea ce priveşte rolul şi modul de acţiune al celor ce o constituie. Efectele sale: secătuirea puterii societăţii, ameninţarea stabilităţii guvernării, determinarea creşterilor taxelor, periclitarea securităţii individuale şi colective, controlul exercitat asupra sindicatelor şi influenţele asupra structurilor de putere politică şi economică[19].

În varianta clasică a unei organizaţii criminale pot fi o serie de trăsături specifice:

a. Structura – membrii organizaţiei au sarcini şi responsabilităţi în funcţie de pregătirea şi abilitatea specifică a fiecăruia, însă şi structura se caracterizează prin ierarhie strictă şi autoritate. O organizaţie criminală implică coordonarea unui număr de persoane în planificarea şi execuţia actelor ilegale.

Conform teoriei lui Donald R. Cressey[20] organizaţiile criminale dispun de o structură şi organizare formală, chiar birocratică care se prezintă astfel

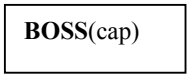

[16] Balsamo William, Carpozi Jr. George, **Mafia S.A.,** Editura All, Bucureşti, 2009, p.43.
[17] Ibidem, p. 48.
[18] Banciu D., **Tendinţe actuale ale crimei şi criminalităţii în România,** Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 2002, p. 146.
[19] Banciu D, *op. cit.*, p. 89.
[20] Donald R. Cressey, Edwin H. Sutherland, **Principles of Criminology,** Ediţia a-11-a, Editura Lanham, New York, 1992, p. 57.

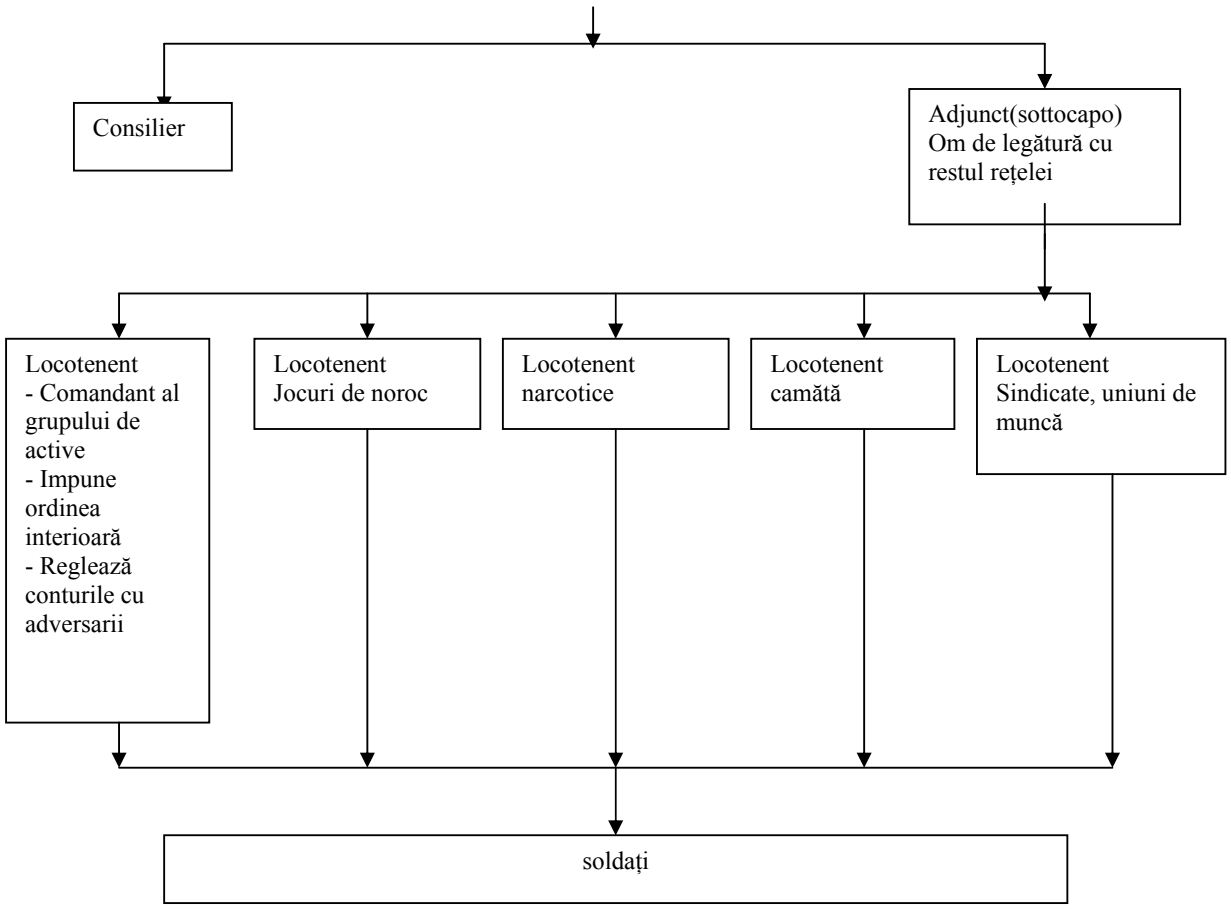

b. Ermetism şi conspirativitate. Această trăsătură derivă atât din vechea origine socio-culturală a fenomenului, cât şi din necesităţi obiective determinate de nevoia de autoprotecţie, de evitare a penetrării propriilor rânduri de către organismele abilitate prin lege. Într-o altă opinie avizată, pericolul grav pe care îl reprezintă aceste organizaţii criminale derivă din subcultura sa arhaică, mult mai interiorizată şi mai bogată, tradusă din selectarea riguroasă a recruţilor şi din capacitatea de fier de a impune membrilor săi reguli neiertătoare de conduită care sunt fără excepţie respectate. Discreţia şi respectarea legii tăcerii – *omerta* - sunt calităţi indispensabile pentru fiecare membru al unor astfel de organizaţii[21]. Componenţii lor riscă să fie eliminaţi fizic în caz de trădare. În ultimii ani, ca urmare a eforturilor depuse în plan naţional şi internaţional, un număr important al capiilor organizaţiilor criminale au fost capturaţi şi deferiţi justiţiei. Unii dintre ei au vorbit. Ca urmare regula conspirativităţii s-a întărit şi mai mult, limitând la minimum atât legăturile între membrii reţelei cat si circulaţia de informaţii în interiorul reţelei, sau asupra severităţii selecţiei de noi membri.

c. Flexibilitate, rapiditate şi capacitate de infiltrare. În timp organizaţiile criminale de tip mafiot au dovedit o extraordinară capacitate de adaptare atât în privinţa domeniilor preferate de activitate, cât şi la condiţiile concrete, social-politice şi istorice din ţările în care s-au constituit. Plecând de la domenii minore ale

[21] Balsamo William, Carpozi Jr. George, *op. cit.*, p. 87.

economicului, organizaţiile criminale au ajuns să coordoneze cea mai mare parte a traficului mondial cu stupefiante, arme, muniţii, să fie proprietare ale unor bănci şi societăţi de holding, să deţină hoteluri, cazinouri şi terenuri petrolifere să se implice în metode moderne ale crimei, cum ar fi frauda financiar- bancară, spălarea banilor şi criminalitatea informatică. În scopul atingerii obiectivelor proprii, structurile organizaţiilor criminale s-au implicat în lumea finanţelor, în politică, în justiţie şi politică[22].

d. Caracterul transnaţional al organizaţilor criminale. Deschiderea largă a frontierelor, elaborarea unei legislaţii extrem de permisive factorului extern, slaba dezvoltare economică, instabilitatea politică şi corupţia din ţările sărace au creat oportunităţi şi breşe excepţionale pentru expansiunea şi mondializarea organizaţiilor criminale.

e. Orientarea spre profit. Această trăsătură caracterizează activitatea organizaţiilor criminale. Câştigul este realizat prin menţinerea monopolului asupra domeniilor în care îşi desfăşoară activitatea: traficul cu narcotice, jocurile de noroc, pornografia, prostituţia, traficul cu arme[22] etc.

f. Utilizarea forţei. Este esenţială în atingerea propriilor obiective şi se manifestă prin intimidare, şantaj, corupţie şi violenţă. Aceste metode sunt utilizate în două direcţii: în primul rând, pentru a menţine disciplina în interiorul propriei structuri. Odată pătruns în ”interior”, recrutul învaţă ”codul onoarei” şi legea tăcerii. Indiscreţia sau trădarea sunt pedepsite cu moartea, indiferent dacă structura criminală se numeşte Mafia[23] (Anexa nr. 3), La Cosa Nostra, Yakuza, Triade, etc; cea de a doua direcţie se referă la pedepsirea acelor persoane care nu se supun cerinţelor şi intereselor criminale sau acţionează împotriva lor.

Caracteristicile crimei organizate în România

Fenomenul infracţional a cunoscut o creştere fără precedent, constituind o ameninţare la adresa comunităţii umane, a statelor şi instituţiilor democratice.

Nici România nu putea fi ocolită de acest flagel, care, în special în anii care au trecut de la Revoluţia din Decembrie 1989, a cunoscut creşteri explozive. O analiză, chiar şi succintă, a specificităţii formelor de manifestare a criminalităţii organizate la nivel naţional evidenţiază o serie de caracteristici, asupra cărora ne vom opri, pe scurt, în continuare.

a. Nivelul înalt de profesionalizare. Grupările criminale au adoptat şi perfecţionat principiile de organizare şi regulile de acţiune ale structurilor de tip mafiot. De asemenea, se manifestă tendinţe de intelectualizare a grupărilor criminale prin absorbţia, în interiorul acestora, a persoanelor ce ocupă funcţii oficiale în domeniul finanţelor, comerţului, băncilor, administraţiei, justiţiei dar şi a unor reputaţi avocaţi, experţi şi tehnicieni în cadrul comunicaţiilor şi logisticii[24].

b. Internaţionalizarea. Afacerile ilegale de amploare – contrabanda, evaziune fiscală, traficul de armament, de droguri, de materiale radioactive, taxa de protecţie şi

[22] Ibidem, p. 87.
[23] Ibidem, p. 88.
[24] Ibidem, p. 89.

"recuperările de debite"- nu se pot derula şi finaliza fără realizarea unui parteneriat între infractorii autohtoni şi cei ce acţionează pe teritoriul altor state.

c. Consolidarea fuziunii dintre grupurile criminale şi lumea politică. Se înregistrează în prezent tendinţa de "folosire a funcţiei publice"[25] pentru realizarea afacerilor, în spatele sau „pe spatele" căreia se derulează afacerile.

d. Organizarea în România a unei pieţe a traficanţilor şi consumatorilor de droguri. Deja se poate vorbi de "piaţa drogurilor"[26] în marile centre urbane şi universitare (**Bucureşti, Cluj, Iaşi, Constanţa, Timişoara, ş.a.**). Aproape zilnic, sunt depistaţi traficanţi şi consumatori de droguri, cetăţeni străini sau români, cu precădere, elevi si studenţi.

e. Intensificarea luptei, a disputelor directe intre grupurile organizate. Sunt numeroase situaţiile care demonstrează că în România criminalitatea de înaltă violenţă, tinde să fie o componenta de bază a crimei organizate. Edificatoare, pentru etapa analizată, sunt conflictele dintre arabi, chinezi, pentru supremaţia în en-gros-uri şi respectiv în cartiere.

f. Amplificarea economiei subterane. Economia subterană, economia paralelă, se alimentează şi se dezvoltă dintr-o mare diversitate de afaceri ilegale care produc o imensă masă monetară necontrolată. Principalele surse de alimentare sunt: contrabanda, evaziunea fiscală, munca la negru, taxa de protecţie, etc.

Concluzionând, putem spune că mutaţiile survenite în domeniul activităţii infracţionale, de la nivel naţional la cel transnaţional, au fost favorizate de o serie de factori, cum sunt: evoluţia conceptului de „spaţiu european comun", cu facilităţile ce le incumbă, care a deschis ferestre nesperate crimei organizate prin universalitatea reţelelor comunitare; sfârşitul războiului rece, triumful democraţiei în fostele ţări socialiste şi mecanismele rudimentare care le reglementează activitatea economică; creşterea valului migraţionist către ţările dezvoltate şi constituirea de reţele pe criterii etnice, care reprezintă adevărate enclave ale criminalităţii, greu de penetrat datorită barierelor lingvistice, culturale şi mecanismelor care le guvernează activitatea; revoluţia din domeniul comunicaţiilor care a condus la creşterea gradului de flexibilitate şi mobilitate a reţelelor infracţionale transnaţionale; liberalizarea deplasării persoanelor ca urmare a acordurilor şi înţelegerilor bi- şi multilaterale dintre state etc.

Având în vedere toate acestea, apreciem că în cazul în care instituţiile abilitate nu vor reacţiona prompt, atât prin demersuri legale, cât şi prin măsuri operaţionale extrem de energice, aşezămintele lumeşti, indiferent unde şi cum sunt ele constituite - pe principii etnice, culturale, de teritoriu ori de altă natură - vor plăti, firesc, profitorilor, propria lor indolenţă, neputinţă ori laşitate.

[25] Banciu D, *op. cit.*, p. 89.
[26] Ibidem, p. 92.

IMPLICAȚIILE CONFLICTULUI INTERETNIC TURCO - KURD ASUPRA SECURITĂȚII ÎN ORIENTUL MIJLOCIU

Ioan Nicolae PETRAŞUC [*]
Cosmina COVATARIU [**]

Turkey today is a geopolitical "pivot state", with a rich Islamic tradition that become, in the last few years, a regional power which ensures stability in the south-east of Europe.

Kurdish people still represent one of the most important security problem for both Middle East region and for the countries with Kurdish ethnic minorities, in particular. The Kurds, as a regional group, represent the source for multiple geostress factors, affecting all the security areas for the states involved.

A Kurdish state in the Middle East would threat the Turky's position as a regional power – a script turky's strategists and also iraqis, iranians, syrians and other countries do not agree with.

1. Starea actuală de securitate. Repere generale.

Evoluția mediului de securitate este dinamică şi complexă şi se caracterizează prin eforturile pentru integrare europeană şi euro-atlantică a statelor din sud-estul şi centrul Europei, preocupările Rusiei de a recâştiga un rol de decizie în problemele internaționale şi creşterea rolului țărilor asiatice în viața politică mondială.

La toate acestea se adaugă criza din zona Golfului şi din Asia Centrală, denunțarea de către Coreea de Nord a Tratatului de neproliferare a armelor nucleare, tensiunile în creştere dintre India şi Pakistan – țări posesoare de armament nuclear, efectele crimei organizate şi ale sărăciei. Sunt create condițiile ca stabilitatea şi securitatea mondială să fie influențate, din ce în ce mai mult, de aceşti factori.

Printre principalele caracteristici ale situațiilor zonale, regionale şi internaționale generatoare de crize se situează şi următoarele[1]: .

- apariția şi proliferarea unor tendințe de revizuire a frontierelor;
- criza resurselor;
- accelerarea traficului ilegal de mărfuri şi proliferarea contrabandei;
- emigrația spre țările dezvoltate şi stabile;
- apariția rețelelor transfrontaliere ale traficului de droguri, prostituției şi crimei organizate;
- înmulțirea societăților fantomă transnaționale care finanțează crima organizată şi terorismul;
- proliferarea diferendelor etnice;
- războaiele de secesiune etc.

---

[*] **Masterand al Şcolii Naționale de Ştiințe Politice şi Administrative, specializarea „Analiza şi soluționarea conflictelor"**

[**] **Masterand al Şcolii Naționale de Ştiințe Politice şi Administrative, specializarea „Analiza şi soluționarea conflictelor"**

[1] Gheorghe Văduva, Mihai-Ştefan Dinu, **Crizele politico militare ale începutului de mileniu**, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2005.

Analiza atentă a crizelor care au avut loc de la încheierea războiului rece reliefează câteva trăsături importante ale acestora care au făcut ca situaţia strategică cel puţin în Orientul Mijlociu, în Orientul Apropiat, în Balcani, în Caucaz, în Indonezia, la graniţa dintre India şi Pakistan, în Caşmir (în general, în Asia de Sud şi în Asia de Sud-Est), dar şi în unele zone din America Latină, să fie instabilă, conflictuală şi chiar periculoasă. Dacă, la acestea se adaugă şi atacurile teroriste ale ETA şi IRA, cele teroriste asupra Statelor Unite ale Americii sau în Turcia, Spania, Rusia şi în alte părţi asupra unor obiective de importanţă strategică sau, pur şi simplu, asupra populaţiei, avem o imagine concludentă asupra ariei de răspândire a acestora şi asamblării lor în planul finalităţii, al efectelor.

Realităţile unice fiecărei ţări şi condiţiile de dezvoltare diferite scot în evidenţă caracterul specific şi diversitatea naţiunilor, dar şi dificultăţile pe care comunitatea internaţională trebuie să le gestioneze şi soluţioneze. Chiar în condiţiile dialogului politic şi ale diplomaţiei preventive se menţin încă puncte de fricţiune generate, în special, de problemele unor minorităţi, de proliferarea terorismului şi crimei organizate, precum şi de competiţia pentru accesul şi controlul resurselor şi pieţelor de desfacere. Pe acest fond, al existenţei unor vulnerabilităţi ale sistemelor de securitate şi a unor probleme nesoluţionate, se pot iniţia conflicte locale care se pot propaga la nivelul întregii regiuni.

În continuare ne vom opri asupra un conflict localizat în Orientul Mijlociu, între forţele armate turce şi militanţii kurzi separatişti.

Relevanţa acestei analize este dată de o serie de factori ca:

- persistenţa conflictului în discuţie vreme de mai bine de 200 ani;
- dimensiunea şi ponderea semnificativă a grupului etnic kurd în cadrul populaţiei Turciei;
- tipul excepţional de localizare geopolitică a grupului – fragmentarea sa în şase state din Orientul Mijlociu;
- poziţionarea sa într-o zonă de extremă conflictualitate;
- dimensiunea majoră a grupului etnic kurd în cadrul populaţiilor din regiune – al patrulea grup regional ca mărime şi probabil cea mai mare naţiune din lume fără stat;
- particularitatea intervenţiilor externe în direcţia gestionării conflictului.

2. Elementele conflictului

Acest confict cu tematică etnică se desfăşoară, într-o accepţiune generală şi simplificatoare, între două grupuri – cel turc, majoritar şi dominant şi respectiv cel kurd, minoritar şi dominat. Ne vom opri mai întâi asupra ariei de conflict şi asupra fiecărui actor, pentru a înţelege poziţiile şi interesele acestora.

2.1. Turcia

Cu o suprafaţă mai mare decât orice ţară din Uniunea Europeană, cu o populaţie de 75 de milioane de locuitori, în mare majoritate musulmani, şi situată la intersecţia dintre Occident şi lumea islamica, Turcia are o importanţă geostrategică deosebită pentru democraţiile occidentale, fiind considerată unul dintre statele pivot ale lumii, de origine islamică. Este situat la o răscruce de civilizaţii, religii şi rute comerciale.

Ea este cea care veghează strâmtorile Bosfor şi Dardanele, asigurând echilibru şi stabiliate în S-E Europei.

Apartenenţa Turciei la "lumea liberă" şi după naşterea şi consolidarea URSS, neutralitatea Turciei în Al Doilea Război Mondial şi admiterea postbelică în NATO, cu tot ce a decurs din anii Războiului Rece, ca partener al lumii occidentale, au indus modificări de substanţă atât în modernizarea unei naţiuni, cât şi în interesul, evident, pentru rolul ei în economia de ansamblu a gestionării situaţiei explozive din Orientul Mijlociu. Bazele militare americane din Turcia, atât cele navale, dar mai ales cele aeriene de la Ingirlik si Diyabekir - utilizate intens în diferite situaţii de criză - au fost extrem de utile pentru realizarea proiectelor militare strategice ale SUA. Dezvoltarea economică, cu sincopele şi crizele inerente unei creşteri spectaculoase, au făcut din Turcia nu doar o mare piaţă de desfacere, ci şi un bun partener economico-financiar. De aici şi o anume schimbare de paradigmă a politicii externe turceşti, mult mai pragmatică, incisivă şi eficientă.

În interior, Turcia se confruntă cu problema minorităţii kurde şi ale fundamentalismului islamic în ascensiune (kurzii s-au opus armat Ankarei până de curând, în timp ce islamiştii ameninţă să câştige controlul asupra unor sectoare importante din societate şi viaţa politică). În exterior, un vechi conflict opune Turcia Greciei, pe tema Ciprului; concomitent, Ankara susţine comunităţile musulmane din Balcani, regimurile din Akerbaidjan şi din ţările musulmane Asia Centrală, incomodând evident Federaţia Rusă.

2.2. Partea Kurdă

Kurzii sunt un popor din familia indo-europeană care, după aşezarea lor în regiune în urmă cu circa 1500 de ani, în cadrul devastării de către trupele otomane în secolele XVI-XVIII a teritoriului Kurdistanului istoric, au fost deportaţi din regiune în teritoriile periferice ale Imperiului Otoman. Apoi, după stabilirea în 1750 a marelui regat kurd Zand, acesta cade în 1867 sub stăpânire otomană. Învinsă în primul război mondial de partea Puterilor Centrale, Turcia semnează în 1920 tratatul de pace de la Sèvres, care prevede ca populaţiei kurde să i se acorde "autonomie locală". Lucrurile se schimbă în 1922 când Turcia, victorioasă în războiul cu Grecia, obţine revizuirea clauzelor Tratatului de la Sèvres, iar noul Tratat de pace de la Lausanne, din 1923, împarte teritoriile locuite de kurzi între Turcia, Siria şi Irak.

După proclamarea republicii turce de către Mustafa Kemal în octombrie 1923, legislaţia noului stat nu recunoaşte kurzii ca minoritate, iar pe fondul a numeroase revolte reprimate violent, Kurdistanul turc este declarat "zonă militară", accesul străinilor în zonă fiind interzis din motive de securitate.

Ulterior, înfiinţarea PKK[2] în Turcia în 1974 consemnează debutul insurgenţei de notorietate din sud-estul Anatoliei, soldate după diferite estimări, cu 30.-40.000 victime.

După 1991, liberalizarea politică a regimului din Turcia condiţionată de deschiderea negocierilor de aderare la UE (decizie adoptată finalmente în decembrie 2004) a adus cu sine recunoaşterea kurzilor ca minoritate şi acordarea acestora de

[2] Acronimul de la Partiya Karkeran Kurdistan, în traducere „Partidul Muncitorilor din Kurdistan".

drepturi civile şi libertăţi politice, situaţia ameliorându-se în special după decapitarea PKK prin arestarea liderului Abdullah Öçalan în 1999 şi transformarea organizaţiei de gherilă PKK mai întâi în KADEK ("Congresul Libertăţii şi Democraţiei Poporului") în 2002 şi Kongra Gel (KDK) la sfârşitul lui 2003, împreună cu comunicarea angajamentului de a renunţa la dimensiunea sa militarizată.

2.3. Zona de conflict

Beneficiind de o localizare de excepţie - zona de confluenţă dintre Caucaz, Marea Caspică, Orientul Mijlociu, Marea Mediterană şi podişul Anatoliei - aşa numitul "Kurdistan" denumeşte platoul muntos de 230.000 mile^2, aproximativ 600 000 km^2, divizat de frontierele dintre Turcia, Siria, Irak, Iran, Azerbaidjan şi Armenia. Acest teritoriu este populat într-o proporţie covârşitoare de kurzi, care, împărţiţi în 800 triburi şi vorbind 35 limbi şi dialecte, însumează, în funcţie de estimare, între 20 şi 30 milioane. Jumătate dintre aceştia trăiesc în Turcia, în estul şi sud-estul podişului rectangular al Anatoliei (Anadulu[3]), acoperind 30% din teritoriul întregului stat şi denumită "Anatolia de Sud-Est" (denumirea oficială turcă), "Kurdistanul de Nord" (de către kurzi) şi respectiv "Armenia de Vest" (de către armeni).

3. Analiza conflictului turco – kurd şi consecinţele acestuia asupra mediului de securitate

Kurzii reprezintă una din cele mai importante probleme de securitate atât pentru regiunea Orientului Mijlociu, cât şi pentru statele cu minorităţi kurde în particular. Macrogrupul kurd este sursa unor multipli factori de geostress, care afectează practic toate sectoarele de securitate ale statelor implicate, astfel:

a) militar - prin separatismul care ameninţă integritatea teritorială a statelor;

b) politic - fiind ameninţată stabilitatea întregului sistem politic ale fiecărui stat, precum şi a setului ideologic care legitimează un status-quo care privează kurzii de drepturi egale cu cele ale majorităţii;

c) economic - prin implicaţiile celorlalte sectoare, dar şi prin costurile de pildă de 8,2 mld. USD anual suportate de Ankara în timpul insurecţiei kurde şi prin disparităţile socio-economice dintre provinciile kurde şi restul ţării în Turcia;

d) societal - ameninţată fiind capacitatea unei societăţi de a-şi menţine esenţa caracterului său în condiţiile variabile ale unor ameninţări posibile sau actuale, prin cele trei mecanisme clasice - migraţia (ex. regimurile turc şi fost irakian au deportat/evacuat/cauzat emigrarea a câteva milioane de kurzi), competiţia pe verticală (sporirea distinctivităţii etnice a grupului minoritar şi radicalizarea revendicărilor sale naţionaliste până la solicitarea independenţei depline) şi competiţia pe orizontală (într-un efect "de domino", inspirat de teoria "contagiunii", al importului de instabilitatea din direcţia conaţionalilor kurzi din statele învecinate);

e) ecologic – fiind cunoscut de pildă în atentatul comis de PKK la sfârşitul anului 1995, lângă Diyarbakir, la doar câţiva kilometri de oleoductul BTC, sau în

[3] Denumire provenită din limba greacă – anatolein („a răsări"), denumirea turcă fiind traductibilă prin „soare", „răsărit"

posibilitatea ocurenței unor catastrofe de tip ecologic legate de cele 20 de baraje de pe Tigru şi Eufrat (care izvorăsc în Kurdistanul turc şi sunt principala sursă de aprovizionare hidrică a Siriei şi Irakului).

Cât priveşte factorii care amplifică exponențial importanța geostrategică şi de securitate a minorităților kurde din statele Orientului Mijlociu, aceştia ar putea fi rezumați sintetic la:

a) mărimea populațională (al patrulea grup regional după mărimea sa de 30 milioanede unde şi cvasiunanimitatea considerării lor ca fiind „cea mai mare națiune fără stat") şi a suprafeței ocupate (circa 230.000 mile^2);
b) ponderea semnificativă a minorităților kurde în ansamblul populațiilor statelor: 20-25% în Turcia, 20-28% în Irak, 8-10% în Iran şi 7-9% în Siria;
c) configurația geopolitică cu totul particulară a macrogrupului populațional kurd – alăturat, dar fragmentat geopolitic în şase state vecine din Orientul Mijlociu;
d) localizarea geostrategică excepțională – la intersecția a numeroase axe de forță geostrategică, rute energetice şi de transport, totul într-o regiune de înaltă conflictualitate, la frontiera NATO cu Iran, Irak şi Siria şi, mai mult, faptul că cele trei state plus Turcia sunt variabile-cheie în ecuația regională de securitate.

Sub aspect militar se cuvine menționat faptul că în Kurdistan staționează două din cele patru armate ale Forțelor Armate Turce, iar conflictul s-a soldat în doar ultimii 25 ani cu zeci de mii de morți şi răniți, mii de sate distruse şi un caracter al mijloacelor utilizate care conferă concflictului interetnic toate atributele unui conflict militar. În dimensiunea clasică – cea militară – a securității naționale, se înscrie şi preocuparea constantă a Ankarei pentru evoluțiile din Kurdistanul irakian şi pentru strategiile de securitate națională.

Dupa ocuparea Irakului de către coaliția condusă de Statele Unite, gherilele kurde conduse de Partidul Muncitoresc Kurd au stabilit centre în Kurdistanul irakian şi au lansat atacuri armate transfrontaliere împotriva autorităților din Turcia. Forțată de opinia publică autohtonă, armata turcă a organizat incursiuni militare împotriva teroriştilor kurzi din Irak. La insistența americanilor, aceste incursiuni au fost limitate şi de scurtă durată. Astfel, intervențiile militare ale turcilor nu au avariat semnificativ bazele fortificate ale separatiştilor kurzi, care sunt protejati de restul populației kurde din Irak. Kurzii irakieni au armată proprie, guvern separat şi graniță reală cu restul Irakului.

Gherilele kurde nu au drept țintă doar armata turcă, ci atacă în mod similar şi forțele iraniene, pe teritoriul iranian, după care se retrag în nordul Irakului. Cu toate acestea, Statele Unite nu îşi exprimă aceeaşi solidaritate față de Iran ca şi față de Turcia în această problemă, iar Teheranul susține chiar că americanii îi sprijină pe rebeli în lupta antiiraniană. Protecția acordată de Washington Kurdistanului, războiul din Irak şi politica guvernului Bush în Orientul Mijlociu au degradat sever relațiile SUA cu Turcia.

La nivel regional, conflictul din Kurdistan complică major calculele de securitate națională ale actorilor implicați în complexul de securitate al Orientului Mijlociu într-un joc geostrategic având ca mize petrolul din Kurdistanul irakian, colaborarea transfrontalieră în domeniul militar dintre kurzi, probabilitatea unei noi intervenții militare a SUA şi tradiționala folosire a kurzilor din statele vecine în

funcție de propriul interes. În conflictul din provinciile turce din sud-est au intervenit astfel, având interese directe şi capabilități de negociere, Siria, Irakul şi Iranul.

Aşadar, problema kurdă prezintă interes atât pentru strategii statelor din regiune cât şi pentru cei din afara ei, cu atât mai mult cu cât kurzii au fost frecvent instrumentalizați prin alimentarea separatismului lor în statele vecine, în scopul atingerii unor obiective politice externe şi de securitate.

Nu poate fi omisă actuala rivalitate pentru supremație regională (în dimensiune economică, militară, politică, etc.) dintre Rusia, Turcia şi Iran, la a căror intersecție se află Kurdistanul, în direcția atragerii în "sfera de influență" a fiecăruia, a statelor emergente destrămării URSS. În războiul dintre Armenia şi Azerbaidjan de pildă, Rusia pe de o parte (susținând, alături de Occident, Armenia) şi Iranul şi Turcia pe de altă parte (aliați ai Azerbaidjanului) au ajuns la un pas de război. Similar, relațiile dintre Iran şi Turcia s-au tensionat suplimentar în cadrul conflictului din Tadjikistan, când Iranul a luat partea tadjicilor şiiți, iar Turcia a susținut minoritatea uzbekă sunnită.

Un rol important în politica externă turcă o are şi Uniunea Europeană, Tucia începând negocierile de aderare în octombrie 2005. Prin poziția sa strategică şi reformele democratice care au transformat-o în prima țară musulmană care nu este stat islamic, Turcia ar fi un membru-cheie în relațiile cu Orientul Mijlociu.

Este clar ca situatia din Orientul Mijlociu, îndeosebi conflictul arabo-israelian[4], cât si ambițiile Iranului constituie motiv de preocupare serioasă pentru Uniunea Europeană. În ambele cazuri, rolul activ al Turciei poate fi util politicii europene.

În privința Hamas[5], Turcia a cerut conducerii acestei organizații, imediat după castigarea alegerilor din Gaza, să renunțe la lupta armată împotriva Israelului şi să devină o organizație exclusiv politică, onorând astfel noua calitate dobandită în urma consultării populare[6].

Tot Turcia joacă un rol extrem de sensibil de mesager între Siria şi Israel, rol pe care este dispusă să îl joace în continuare, dacă acest dialog indirect va fi redeschis.

Şi legat de Iraq, Turcia joaca un rol important, chiar dacă mediat prin situația kurzilor din nordul țării, pronunțându-se pentru stoparea modificării compoziției etnice existente la acest moment în zona respectivă. Iar legat de Iran, țara cu care Turcia are aceeaşi graniță stabilită în urma semnării unui tratat în anii 1600, este prima interesată să urmarească cu mare atenție orice tentativă de asumare a unui rol conducător în zonă, sprijinit prin dobandirea unui potențial nuclear şi a unei capacități de transport la țintă a acestuia[7].

Statele Unite au presat puternic pentru integrarea Turciei in UE. Fiind o țară musulmană, seculară şi prooccidentală, având relații detensionate cu lumea arabă şi

[4] Mai precis, dintre Hamas care controlează Gaza, Hezbollah puternic în sudul Libanului şi Israel.
[5] Vladimir Alexe, *„Tripla Alianță": SUA-Israel-Turcia.*
[6] Ioan Mircea Paşcu, *Turcia, Orientul Mijlociu şi UE.*
[7] Iran a lansat primul său satelit, eveniment ce era programat a coincide cu a 30-a aniversare a revoluției islamice. Lansarea a produs îngrijorare în mediul internațional, pe fondul temerilor că Iranul ar putea folosi tehnologia spațială pentru a dezvolta rachete nucleare. (*Mediafax 4.02.2009*).

cu statul Israel şi având graniţe comune cu Iran, Irak si Siria, Turcia este considerată un aliat de mare valoare pentru Statele Unite. Parteneriatul turco-american a fost şi rămâne esenţial pentru strategia globală a Americii.

Concluzii

Turcia face eforturi sporite pentru a soluţiona conflictul cu etnicii kurzi şi pe cale diplomatică. Liderii de la Ankara poartă discuţii cu Partidului pro-kurd Societatea Democrată (DTP) referitor la o iniţiativă a guvernului menită să rezolve problema kurdă, iar Ministerul de Externe pune la punct planurile de introducere a unei serii de reforme care să confere mai multe drepturi kurzilor. Conform rapoartelor din presa turcă, noua iniţiativă va cuprinde programe de întoarcere în ţară a celor câteva mii de etnici kurzi refugiaţi, care trăiesc într-o tabără din nordul Irakului. Se consideră că întâlnirea dintre Premierul turc şi liderul DTP a avut loc anticipativ, înaintea demarării procesului de găsire a unei soluţii pentru problema kurdă pe care Abdullah Öçalan, liderul PKK aflat în detenţie, urmează să o propună.

Prin aceste demersuri, Turcia speră să garanteze principalilor lideri mondiali că este un important aliat al Europei şi al Statelor Unite, însă aderarea la Uniunea Europeană rămâne în impas, pilonii Uniunii Europene – Franţa şi Germania -, dar şi alte state preferând un acord de asociere cu Ankara şi nu aderarea acesteia.

Bibliografie:

Articole şi publicaţii de specialitate:

[1]. ALEXE, Vladimir, *Tripla Alianţă: SUA-Israel-Turcia,* www.ziua.ro, sept. 2006.

[2]. APAHIDEANU, Ionuţ , **Gestionarea Conflictelor Etno-Confesionale.**

[3]. CULCER, Rodica, *Turcia între propriul trecut şi viitorul U.E.,* revista ARARAT, nr. 16, 2005.

[4]. DINU, Mihai-Ştefan, **Componenta etnico-religioasă a conflictelor,** Ed. Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2005.

[5]. DOBRESCU, Paul , **Geopolitica**, Ed. Comunicare.ro, Bucureşti, 2008.

[6]. FILIPESCU, Nicolae, *Turcia şi puterile Occidentale*, 22 – Revista Grupului pentru Dialog Social, iunie 2007.

[7]. GARDELS, Nathan, **Schimbarea ordinii globale**, Editura Antet, 1998.

[8]. MORGAN, Stephen John, *Behind the Turkey-Kurdish Conflict,* http://www.thecheers.org/Politics/article_2484_Behind-the-Turkey-Kurdish-Conflict.html;

[9]. MUREŞAN, Dan, *Influenţa Uniunii Mediteraneene asupra negocierilor Turciei cu Uniunea Europeană,* Revista Tribuna, oct 2007.

[10]. PAŞCU, Ioan Mircea, *Turcia, Orientul Mijlociu şi UE,* Q-magazine, 8 feb 2009.

[11]. VĂDUVA, Gheorghe; DINU, Mihai-Ştefan, **Crizele politico militare ale începutului de mileniu,** Ed. Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2006.

Adrese web:

[1]. www.globalsecuriy.org - "Kurdistan - Kurdish Conflict"

[2]. http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/securitatea_nationala_si_religia.pdf
[3]. www.mediafax.ro
[4]. www.newsin.ro
[5]. www.ro.wikipedia.org
[6]. www.revista22.ro

SECURITATEA INDIVIDULUI CA PURTĂTOR DE INFORMAȚII

Dr. Marius PETRESCU[*]
Mioara BRABOVEANU[**]

Security *is a fundamental right* of the human being. It is a condition in which the dangers and the circumstances which may cause physical, psychical or material prejudices are controlled so as to allow for the defense of the individuals' and the entire human community's health and welfare.

Security is the resultant of a dynamic balance between the various components of life environment.

Security may be approached from a very large number of perspectives. From the viewpoint of the national interests, one may speak of a global, regional, national security layering, taking also account of the individual's security which acquires an ever greater importance within the national security strategies.

1. Dimensiuni

Orice persoană poate să îşi desfăşoare viaţa şi activitatea nestingherită dacă sunt create şi menţinute o serie de condiţii prielnice acestora, reprezentate, în principal, de: *sentimentul celui în cauză că nu există pericole* reale sau imaginare care i-ar produce daune fizice, materiale sau psihice; *existenţa unui sistem de control* din partea individului, a grupului uman şi/sau a statului asupra posibilelor pericole ce ar atenta la integritatea fizică, psihică etc. a unei persoane; *climatul psihosocial optim* prezent în grupul uman, în speciale, şi în societate, în general; *climatul de încredere între statele lumii* bazat pe colaborare, cooperare şi conlucrare în toate domeniile de activitate; *norme şi reguli de comportare, de convieţuire unanim recunoscute şi respectate* de toţi oamenii, atât ca indivizi, cât şi ca membri ai unor grupuri şi comunităţi umane, ai unor state şi uniuni de state.

Obiectivul final al guvernelor din zilele noastre îl reprezintă creşterea siguranţei cetăţeanului, care este considerată a fi „mai presus de siguranţa statului". Siguranţa cetăţeanului nu este un concept abstract. Domeniile sale sunt precise, iar gradul în care siguranţa cetăţeanului este garantată are, cel mai adesea, posibilităţi de a fi cuantificat. Asumarea siguranţei cetăţeanului drept concept central al politicilor de guvernare presupune înţelegerea actului de guvernare ca management al riscului.

Diminuarea riscului duce, practic, la creşterea siguranţei cetăţeanului. Este foarte important ca guvernarea să aibă în vedere scăderea factorilor de risc. Siguranţa cetăţeanului este un concept care nu se raportează doar la categoria de pericole care-l pândesc, în derularea diferitelor dimensiuni ale existenţei sale. El se referă în egală măsură la predictibilitatea existenţei sale. Incertitudinea, imprevizibilitatea constituie factori de risc care erodează demnitatea persoanei. Impredictibilitatea este o componentă arhaică a societăţii. O societate modernă, organizată pe norme, legi şi

[*] **Profesor universitar**
[**] **Doctorand**

reglementări stabile, îşi reduce arbitrariul, având un grad sporit de predictibilitate, util nu numai la nivelul siguranței personale, dar şi la cel al siguranței în afaceri sau al siguranței naționale.

Amenințările la adresa securității naționale şi implicit a cetățeanului se referă la: guvernarea incompetentă, corupția şi economia subterană, crima organizată, traficul de persoane, droguri şi materiale strategice, amenințările de natură ecologică, insecuritatea granițelor, traficul şi comerțul ilegal (arme, droguri, contrabandă, persoane), migrația ilegală, conflictul etnic şi religios, proliferarea armelor de distrugere în masă, proliferarea de tehnologie necontrolabilă, diminuarea resurselor naturale (ex. apa), terorismul, amenințările la adresa informațiilor, amenințările de natură militară, amenințările economice, amenințările sociale, amenințări de natură politică etc.

Astfel, siguranța cetățeanului se realizează prin subsumarea următoarelor dimensiuni:

a. **Securitatea economică***,* sau starea în care nici un pericol nu reduce accesul la resurse, la piețe şi capital. Starea economică a unui stat constituie o condiție primordială a securității militare şi politice;
b. **Siguranța alimentară**, legată de evoluția sectorului agricol şi de asigurarea pentru fiecare familie a unui minimum de subzistență. Agricultura trebuie aşezată pe baze capitaliste, ceea ce înseamnă că proprietatea trebuie separată de producție şi conectarea între acestea trebuie făcută pe baze manageriale şi cu muncă salariată. Politica agricolă trebuie centrată pe sprijinirea fermierului şi dezvoltarea piețelor agricole.
c. **Siguranța stării de sănătate**, prin continuitatea actului medical din punctul de vedere al îngrijirii, al supravegherii epidemiologice şi al condițiilor adecvate de viață. Astăzi riscul discontinuității actului medical este major şi este legat de lipsa medicamentelor, a materialelor sanitare şi a conditiilor corespunzătoare în unitățile medicale.
d. **Ocrotirea persoanei**, şi anume ocrotirea vieții, onoarei ți demnității acesteia. Statul este dator să-şi folosească autoritatea pentru a proteja cetățeanul de orice tentativă de aplicare a forței asupra acestuia. Amenințările la adresa siguranței personale sunt datorate violenței cu rădăcini culturale, economice şi sociale, accentuării inegalităților şi incapacității autorităților. Creşterea riscurilor legate de ocrotirea persoanei ține de dimensiunile crescânde ale alcoolismului pe fundalul sărăciei, de lipsa de soluții pentru protejarea sau integrarea anumitor categorii sociale, de neimplicarea instituțiilor statului în procesul de prevenire a violenței, de insuficiența resurselor societății civile în desfăşurarea unor acțiuni semnificative de prevenire a infracționalității.
e. **Siguranța proprietății,** echivalentă cu garantarea de către stat a proprietății.
f. **Siguranța investițională** ca şi concept amplu, care este rezultat al diminuării unui număr important de factori de risc. Aceste riscuri sunt: riscul instituțional, legislativ, concurențial, monetar, valutar, financiar, comercial.
g. **Siguranța locativă**, ce are în vedere dezvoltarea mecanismelor care să înlesnească accesul la o locuință, după puterea financiară a fiecăruia.

h. **Siguranța locului de muncă**. Incertitudinea locului de muncă este una dintre cele mai grave expresii ale lipsei de siguranță a cetățeanului.
i. **Siguranța familiei**. Riscuri: bolile, cresterea cazurilor de dizabilitati, mortalitatea accentuată în rândul copiilor, abandonul şcolar, copiii fără adăpost, delicvența juvenilă, destrămarea familiilor, alcoolismul unuia sau a ambilor părinți, creşterea dependenței de droguri, copiii abuzați fizic, sexual sau emoțional ori neglijați, creşterea violenței domestice.
j. Accesul la educație, securitatea educației;
k. Securitatea politică este determinată de stabilitatea organizațională a sistemului de guvernare şi a ideologiei care îl sprijină;
l. Securitatea societală, necesară individului pentru a evolua în cadrul societății, derivă din menținerea şi dezvoltarea caracteristicilor de limbă, cultură, religie, obiceiuri, adică identitatea unei națiuni;
m. Securitatea ecologică, menținerea biosferei planetare, precum şi asigurarea resurselor indispensabile mediului ambiant şi supraviețuirii unei comunități umane;
n. Securitatea militară nu mai înseamnă asigurarea inviolabilității teritoriale, ci protejarea individului împotriva violenței militare, a traiului şi condițiilor de viață.

2. Securitatea umană şi cultura de securitate

Societatea informațională este societatea în care producerea şi consumul de informație este cel mai important tip de activitate, informația este recunoscută drept resursă principală, tehnologiile informației şi comunicațiilor sunt tehnologii de bază, iar mediul informațional, împreună cu cel social şi cel ecologic – un mediu de existență a omului.

Societatea Informațională este societatea secolului al XXI-lea! Ea trebuie să creeze şi să asigure condiții echitabile pentru toți cetățenii planetei, de a avea acces la informații şi cunoştințe.

Societatea Informațională bazată pe cunoaştere trebuie să contribuie la o mai mare siguranță a respectării drepturilor fundamentale ale omului. Cei responsabili de aplicarea şi utilizarea tehnologiilor moderne ale informației şi comunicațiilor trebuie să se asigure că cetățeanului nu-i sunt amenințate drepturile, nu-i sunt puse în pericol viața şi securitatea personală. Mai mult, îi vor fi respectate şi consolidate în primul rând dreptul la educație, dreptul de a cunoaşte şi de a şti, dreptul la muncă, dreptul de a fi informat, dreptul de a călători liber în orice regiune a globului, dreptul de a alege şi a fi ales. Societatea Informațională trebuie să contribuie la consolidarea dreptului de proprietate, a dreptului de a scrie petiții, a dreptului la viața privată. Dar în acelaşi timp, Societatea Informațională trebuie să creeze şi cadrul adecvat pentru o viață socială sănătoasă, să blocheze germenii însingurării şi alienării, să ofere condițiile de dezvoltare a celulei de bază a societății care este familia.

Societatea Informațională trebuie să restrângă treptat drepturile statului la o singură obligație: aceea de a servi cetățeanul! Pentru aceasta, tehnologiile informației şi comunicațiilor trebuie să pună la dispoziție instrumente şi metode care să transforme actul de guvernare din unul preponderent birocratic într-unul din ce în ce

mai deschis, mai flexibil, mai transparent, mai creativ. Activitatea guvernamentală trebuie să fie din acest motiv mult mai orientată pe promovarea şi susţinerea "e-măsurilor" atât în plan organizaţional, cât şi în cel legislativ, în reorganizarea instituţiilor administrative. Conştient că îşi poate semna actul de condamnare la dispariţie, statul trebuie să încurajeze şi să sprijine un proces educaţional orientat spre tehnologiile viitorului, să încurajeze şi să sprijine dezvoltarea conceptelor şi aplicarea practică a acestora referitoare la democraţia electronică.

Prin informatizarea principalelor activităţi economice se constituie baza unei infrastructuri informaţionale capabile să răspundă mai bine dinamismului crescut şi mutaţiilor structurale la nivelul societăţii. Integrarea organică a tuturor sistemelor informatizate din cadrul societăţii duce la formarea macrosistemului societal a cărui funcţionare este asigurată de o infrastructură flexibila, nouă.

Societatea informaţională reprezintă o nouă etapă a civilizaţiei umane, un nou mod de viaţă, care implică folosirea intensivă a informaţiei în toate sferele de activitate şi ale vieţii umane, cu un impact economic şi social semnificativ. Acest tip de societate permite membrilor săi accesul larg la informaţiei, un nou mod de lucru şi de cunoaştere, amplifică posibilitatea globalizării economice şi creşterea coeziunii sociale. Dinamismul şi complexitatea noului tip de societate care antrenează o creştere continuă a volumului şi diversităţii informaţiilor prelucrate şi care utilizează pe scară largă *tehnologiile informaţiei şi comunicaţiilor* au condus la conceptul de *societate informaţională.*

Securitatea *este un drept fundamental* al fiinţei umane. Ea reprezintă o stare în care pericolele şi condiţiile care ar putea provoca daune fizice, psihice sau materiale sunt controlate într-o manieră care permite apărarea sănătăţii şi bunăstării indivizilor şi ale unei comunităţi umane. Securitatea este rezultanta unui echilibru dinamic între diferitele componente ale mediului de viaţă.

În general, securitatea poate fi abordată dintr-o multitudine de perspective. De asemenea, se poate vorbi de o stratificare a securităţii, după cum am mai menţionat, din prisma intereselor naţionale, pe niveluri: global, regional, naţional, avându-se în vedere şi securitatea individuală, care capătă o importanţă din în mai mare în cadrul strategiilor naţionale de securitate.

Prin ***cultură*** se poate înţelege totalitatea credinţelor, normelor, obiceiurilor, atitudinilor, regulilor şi practicilor comune pentru un anumit grup organizaţional. Cultura de securitate reprezintă o sumă de valori, norme, atitudini sau acţiuni care determină înţelegerea şi asimilarea conceptului de securitate şi a celorlalte concepte care derivă de aici: securitatea naţională, securitatea internaţională,securitatea colectivă, politica de securitate etc.

În elaborarea modalităţilor de creare şi promovare a unei culturi de securitate a nivelul indivizilor este foarte important să se ţină seama de valorile care caracterizează o anumită societate. Valorile sunt, evident, diferite, pentru că şi naţiunile sunt diferite. Dar trăind într-o societate informaţională, regulile ei de manifestare tind să fie omogene şi să nu mai ţină seama de diferenţele culturale ale naţiunilor.

Pe scurt, cultura de securitate vizează modalitatea de abordare a lucrărilor, concepţiilor membrilor organizaţiei, a atitudinilor, opiniilor, tradiţiilor, percepţiilor,

idealurilor, standardelor etice, din perspectiva conceptului de securitate. În mod explicit, dacă ne referim la atitudinea față de risc, la regulile şi la practicile pentru minimizarea acestuia, vorbim despre cultură de securitate sau de cultura securității.

3. Securitatea individului – deziderat major al comunității umane

Punerea individului uman şi a populațiilor în centrul preocupărilor internaționale constituie o nouă orientare a politicii de ajutor în sprijinul dezvoltării umane. În prezent, bunăstarea individului, pe lângă rolul jucat de factorul economic, începe să fie asociată cu alți factori, cum ar fi: longevitatea, sănătatea, accesul la educație sau la un nivel de viață adecvat, creşterea posibilităților de alegere a fiecăruia, implicarea activă în viața politică şi socială.

Accentul pus pe individ şi pe populația căruia acesta îi aparține, indiferent de rasă, religie, etnie etc., a condus la conceptul de „securitate umană globală". În sens general, securitatea umană globală vizează nu doar un evantai al amenințărilor la adresa individului şi populației căreia acesta îi aparține, ci semnifică preocuparea tuturor factorilor responsabili statali şi non-statali de a asigura binele ființei umane în totalitatea sa. Se au în vedere toate tipurile de amenințări ce pot afecta considerabil şi pe o perioadă de timp mai mare ființa umană din punct de vedere fizic, psihic, material, dar şi dezvoltarea acesteia liberă şi durabilă.

Securitatea umană globală reprezintă o preocupare constantă a ONU care, prin organismele sale specializate, acționează în direcția instaurării acestei stări benefice ființei umane şi comunității umane internaționale. În acest context, obiectivul fixat de ONU, în termeni de securitate, este o lume liberă de temeri.

Totodată, se recunoaşte faptul că pe lângă amenințarea de tip militar există şi alte pericole grave ce planează asupra securității umane, cum ar fi:

- violarea sistematică a drepturilor omului într-o serie de state ale lumii;
- interdicția ca organizațiile umanitare să ajute populația aflată în condiții precare de existență;
- încălcări repetate ale dreptului umanitar internațional;
- dezvoltarea criminalității internaționale;
- inegalitatea şanselor referitoare la accesul tuturor indivizilor la educație, îngrijiri medicale, protecție socială etc.

Putem aprecia că securitatea umană globală vizează nu numai un larg spectru de amenințări, ci încearcă totodată să asigura binele indivizilor umani.

Securitatea individului se centrează pe persoană, ca element al societății, accentul căzând nu pe stat, ci pe comunitatea din care acesta face parte.

Securitatea individului sau securitatea umană în sens restrâns are ca scop asigurarea integrității fizice a individului împotriva oricărei forme de violență ce rezultă sau nu dintr-un conflict. În sens extins, implică existența unei bunăstări a persoanei din punct de vedere economic, social, cultural etc.

Fiind o nevoie fundamentală a ființei umane, securitatea umană constituie o preocupare omniprezentă a oricărei comunități şi înseamnă mai mult decât absența riscurilor şi amenințărilor la adresa integrității fizice sau psihice a unei persoane. Se poate aprecia că securitatea individului este o resursă indispensabilă a vieții cotidiene

care permite unei persoane şi comunităţii în general să îşi înfăptuiască nestingherit aspiraţiile şi idealurile. Cu alte cuvinte, securitatea umană presupune controlul adecvat al pericolelor, nu absenţa lor totală, antrenând cu sine o senzaţie de bunăstare, de linişte şi fără teama zilei de mâine.

Concluzii

În zilele noastre informaţia a devenit deja cea mai apreciată comoară a omenirii. Ea poate să ofere protecţie şi securitate societăţii umane, fiind un element esenţial şi versatil în sensul că poate duce la evitarea unor situaţii care necesită utilizarea forţei sau a banilor, putând fi folosită în a-i convinge pe ceilalţi să acţioneze conform motivaţiilor celui care deţine informaţia, indiferent de interesul conştient al celorlalţi. Totodată, obţinerea, deţinerea şi utilizarea de informaţii au necesitat totodată şi limitarea (restrângerea) libertăţilor sau drepturilor cetăţenilor prin anumite tipuri de măsuri (de exemplu măsuri speciale pentru accesul la informaţiile clasificate).

Schimbările evidente intervenite în ultimele decenii pe plan mondial, atât în domeniul politic, social, dar şi tehnologic, prin explozia informaţională cu efecte asupra întregii societăţi umane, când circulaţia datelor şi informaţiilor se realizează aproape instantaneu, accelerează procesul de globalizare pe care omenirea îl traversează.

Informaţia a devenit *resursa esenţială a tuturor schimbărilor economice*, sociale sau politice ale unei lumi moderne şi totodată mijlocul principal de producţie, şi anume resursa-cheie a economiei informaţionale digitale, dar şi produsul principal al societăţii actuale, întrucât societatea informaţională se bazează în principal pe cunoaştere, pe generarea şi confruntarea de idei.

Implicarea mai activă şi mai eficientă a organizaţiilor internaţionale în înlăturarea efectelor nefaste ale globalizării obligă la reformarea hotărâtă a acestora, structurală şi funcţională şi la o implicare mai hotărâtă în gestiunea crizelor şi stoparea războaielor civile, în sancţionarea statelor care finanţează terorismul, susţin traficul de droguri, persoane şi armamente, ca fenomene globale ce afectează existenţa şi securitatea persoanei şi comunităţilor, dar şi în stoparea şi eradicarea sărăciei şi a nedreptăţilor umane.

Totul depinde de oameni, de modul şi de scopul în care gestionează informaţiile. Rămâne însă de văzut dacă informaţiile privind diverse potenţiale dezechilibre, din diverse domenii, aflate la dispoziţia decidenţilor, vor oferi mai multă protecţie în viitor, suficientă libertate cetăţenilor şi mai o mai solidă securitate zonală şi globală.

Bibliografie:

[1]. **Constituţia României**, Monitorul Oficial, Partea I nr. 767 /2003.

[2]. **Strategia de securitate naţională a României**, Hotărârea CSAT nr.62, Bucureşti, 2007.

[3]. DUŢU, Petre, *Globalizarea şi raportul dintre securitatea naţională şi securitatea internaţională*, „Impact Strategic", nr. 1/2005.

[4]. PETRESCU, Marius, NĂBÂRJOIU, Neculae, **Managementul informației**, vol. I, *Informații şi securitate*, Editura Bibliotheca, Târgovişte, 2006.
[5]. RIZEA, Marian, *Informație, protecție, libertate şi securitate*, Monitorul de petrol şi gaze" , Bucureşti, 2006.
[6]. PETRESCU, Marius, NĂBÂRJOIU, Neculae, BRABOVEANU, Mioara, **Managementul informației**, vol. II, *Informații clasificate*, Editura Bibliotheca, Târgovişte, 2008.

SECURITATEA INFORMAȚIILOR PENTRU MEDIUL DE AFACERI

Dr. Marius PETRESCU[*]
Dr. Neculae NĂBÂRJOIU[**]

The information security is a concept applicable to all types of environment including the business one. Here, a great volume of information and even confidential information is circulated that decisively influence the business efficiency.

Optimization of information security is carried out within the systems that the commercial business leaders use. They have to identify, especially under crisis, the weak points of the information security and undertake the necessary steps accordingly.

The effect of the security measures applied to the business environment can lead to the increase of resistance against competitive attacks, to the maintenance of profitableness and even to the decrease of criminality in and by means of informatics within the business environment.

1. Context

În condițiile în care societatea se consolidează drept societate informațională, mediul de afaceri nu poate face excepție de la această realitate, devenind puternic informatizat şi având, în acelaşi timp, o importantă componentă de afaceri în informatică. Drept urmare, criminalitatea în informatică (cybercriminalitatea) şi cea prin informatică, în domeniul economiei, sunt părți integrante ale criminalității în mediul de afaceri.

Trebuie avut în vedere, în acelaşi timp, şi escaladarea războiului informațiilor, precum şi orientarea sa preponderentă către domeniul economic, deoarece informația, tehnologia informației şi comunicațiile devin elemente fundamentale ale construcției mediului de afaceri, care impun, printre altele, dezvoltarea strategiei concurențiale, prelucrarea inteligentă a informațiilor pentru cunoaşterea comportamentului partenerilor şi concurenților şi a potențialului afacerilor, tratarea în cunoştință de cauză a riscului, incertitudinii negocierilor şi desfăşurării operațiunilor de confruntare şi înțelegere, precum şi structurarea întregului mediu de afaceri într-un proces de schimb de valori.

Drept urmare, avantajul celor care asigură, conştientizează şi acționează în domeniul construcției informatizate a propriei organizații se impune cu certitudine în fața celor care acționează după fler şi intuiție.

În România, au fost organizate, de-a lungul timpului, o serie de seminarii şi conferințe cu scopul declarat de informare şi conştientizare a mediului de afaceri asupra schimbărilor care au avut loc prin integrarea României în Uniunea Europeană, precum şi asupra oportunităților şi provocărilor pe care le-a adus integrarea graduală în sectorul comunicațiilor şi tehnologiei informațiilor.

---

[*] **Profesor universitar**
[**] **Profesor universitar**

2. Evoluția securității informatice

Tehnologiile informaționale şi comunicațiile electronice fac parte din familia tehnologiilor care generează schimbări fundamentale în societatea şi economia noastră. Chiar în condițiile crizei, piața românească de securitate a informației evoluează promițător şi se aşteaptă să aibă o curbă de creştere şi mai accelerată după o revenire firească, cu ajutorul Uniunii Europene, începând cu anul viitor. Trebuie să remarcăm că intrarea în UE a forțat companiile de la noi să se adapteze mediului de afaceri occidental.

Evoluția securității informației în România a fost una accelerată, multe companii fiind nevoite să se adapteze din mers la din ce în ce mai multe amenințări informatice, fără o dezvoltare planificată în direcția unor soluții integrate. Acest aspect implică la un moment dat nişte costuri de integrare, întucât securitatea informației nu este un concept punctual (nu se rezolvă doar prin achiziționarea unor tehnologii punctuale, gen firewall sau antivirus), ci necesită o abordare mult mai amplă, în care tehnologiile, interpretarea informațiilor provenite de la ele, răspunsul la incidentele şi practicile de management se regăsesc în fiecare. La ora actuală există companii româneşti care au ajuns la nivelul de maturitate al managementului securității necesar şi sunt interesate în acest moment de alinierea la cele mai bune practici de management (eventual de implementarea unui SMSI conform ISO 27001:2005 sau de achiziționarea unor soluții care permit managementul securității la nivelul întregii companii.

Firmele au o răspundere din ce în ce mai mare în acest sens: pe de o parte sunt confruntate cu nevoia de a proteja informațiile interne şi informațiile clienților şi partenerilor, de cealaltă parte constrângerile impuse de mediul de afaceri şi de diverse organisme se înmulțesc. Cu toate acestea situația nu este chiar atât de gravă: printr-o abordare corespunzătoare, cu o evaluare corectă a necesităților şi riscurilor şi printr-o planificare atentă, lucrurile pot fi îmbunătățite. Primul lucru pe care trebuie să îl înțeleagă companiile este că securitatea informației nu este o problemă a IT-ului, ci este o chestiune care ține de management. Aşa cum în unele bănci există ofițeri de risc sau responsabili cu securitatea fizică, ar trebui să existe personal dedicat şi pentru securitatea informației. Aceşti Security Officers vor avea responsabilitatea asigurării nivelului de securitate dorit de managementul companiei, planificării investițiilor în securitate şi asigurării educației personalului pentru asigurarea securității informației. Companiile au la îndemână o multitudine de soluții şi alternative, pornind de la tehnologii, servicii, personal, ajungând până la outsourcing-ul parțial sau chiar total.

Evoluția securității informatice la nivel mondial este complexă şi destul de gravă, însă este o situație care poate fi gestionată. Dacă până acum eram obişnuiți că atacatorii şi amenințările informatice erau explozii punctuale, cauzate de descoperirea unor noi vulnerabilități (mai ales în sistemele de operare sau în aplicațiile mai des folosite), fie de pulsiuni izolate (în cazul unor atacatori cu țintă identificabilă), în zilele noastre fenomenul s-a globalizat şi a fost acaparat de structuri organizate. Amenințările, chiar dacă nu sunt percepute aşa cum trebuie, sunt multe şi cât se poate de serioase. Cele mai cunoscute sunt atacurile de tip fishing, corporate espionage şi identity theft, împreună cu atacurile mai puțin

sofisticate cu care ne-am obişnuit deja, de tipul viruşilor, viermilor de reţea şi spam-ului.

3. Verigi slabe informaţionale

În general problemele de securitate sunt legate de comunicare, atât internă cât şi externă. Apariţia infracţiunilor informaţionale este posibilă mai ales datorită exploatării şi implicării personalului angajat sau fost angajat al organizaţiilor împotriva cărora s-au comis infracţiunile.

Criminalitatea informatică de personal este posibilă datorită mai multor factori, printre care:

a) lipsa de loialitate

Trebuie subliniat faptul că aproape 50% din problemele de securitate sunt interne şi sunt practic cauzate de persoane din interiorul companiei. Motivele lor sunt aceleaşi ca şi ale celor din exterior, deturnarea de fonduri, accesarea de informaţii privilegiate etc., iar în plus mai apar şi nemulţumirile din cauza unei disponibilizări, a neacordării unei prime sau a unei promovări, motivele celor din interior fiind mai numeroase. Urmările lipsei de loialitate a personalului sunt: divulgarea unor informaţii sensibile pentru securitatea companiei unor forţe interesate, spălarea banilor murdari sau însuşirea şi utilizarea unor sume importante de bani (fraude financiare de mare anvergură).

b) interesele străine

Atacul din exterior are ca urmări distrugerea sau neutralizarea surselor informaţionale, subminarea sau slăbirea capacităţii de comandă-control, întreruperea sistemelor operaţionale şi sprijinirea concurenţei neloiale împotriva celui vizat. Acest atac marchează necesitatea folosirii cu predilecţie a reţelelor de calculatoare, a Internetului, a mass-media comercială şi a tehnologiilor informaţionale pentru conducerea propagandei şi diversiunii. Pentru a avea succes atacul informaţional implică îndeplinirea următoarelor condiţii fără de care una sau mai multe obiective/ţinte nu vor putea fi neutralizate/distruse, astfel:

- capacitatea de a înţelege sistemele adversarului din punct de vedere acţional şi funcţional;
- folosirea unei diversităţi de mijloace pentru executarea atacului;
- capacitatea de a aprecia pagubele produse obiectivelor/ţintelor atacate.

Îndeplinirea acestor condiţii de către forţele şi mijloacele specializate fac posibilă îndeplinirea misiunilor de război informaţional. Aceste forţe şi mijloace sunt foarte diversificate şi tot mai performante, sub aspect tehnic fiind în concordanţă cu specificul componentelor acestui tip de confruntare şi cu nivelul atins.

c) responsabilitatea personalului din securitate

Orice organizaţie cu blazon are un firewall, un antivirus sau un alt mecanism care dă impresia de siguranţă totală. Există firewall, toată lumea stă liniştită, iar specialistul IT uită de entuziasmul cu care s-a lansat în comentarea principiului „apărarea în adâncime” şi cât de indignat a fost când a aflat că cele mai multe vulnerabilităţi ale sistemului informatic vin din interiorul organizaţiei. Personalul tehnic face schimb de informaţii şi creionează scenarii, dar bugetele sunt aprobate de

management, a cărui ocupație principală este ca afacerea să funcționeze, profitul să crească, cheltuielile să scadă. Dacă nevoia de securitate este expusă în termeni care nu sunt familiari unui management foarte ocupat şi bombardat cu tot felul de rapoarte de la toate departamentele, termeni cu legătură clară cu scopul afacerii, sunt toate şansele să apară neînțelegeri. Odată convins managementul de necesitatea punerii în practică a mecanismelor de protecție a sistemelor informatice, responsabilitatea personalului IT nu se opreşte aici. Trebuie să supravegheze elaborarea politicilor şi procedurilor de securitate (bineînțeles, în concordanță cu nevoile afacerii), punerea lor în practică, educarea personalului şi revizuirea periodică a acestor politici, pentru a se asigura că funcționează corespunzător în continuare. Ca urmare a lipsei de responsabilitate a personalului pot apărea: divulgări de informații secrete, dezvăluirea acțiunii mecanismelor de securitate sau a caracteristicilor măsurilor adoptate, încălcări grave ale normelor de securitate, care pot destabiliza întregul proces sau pot distruge resurse importante, pierderea inițiativei pe piața concurențială, precum şi a încrederii în mecanismul de securitate sau a eficacității măsurilor adoptate.

d) influențele

Asupra persoanelor angajate se pot exercita influențe comportamentale care duc la slăbirea sau anihilarea măsurilor de securitate – comisioanele, forțarea, constrângerea, corupția, frauda, violența etc. Provocarea sau întreținerea unei atmosfere tensionate în colectiv, neîncrederea şi suspiciunea între angajați, neizolarea punctelor de conflict şi adoptarea unei atitudini pasive, conciliante, neglijența în mânuirea suporților de informații sunt doar câteva exemple de motive care ar putea aduce schimbări în comportamentul angajaților. Spre exemplu, tentația de a câştiga cu un minim de efort (dar cu multe riscuri) anumite avantaje sau demotivarea unui angajat prins într-un colectiv dominat de neîncredere duce la înlesnirea sau colaborarea la atacuri, ştergerea urmelor atacurilor sau derutarea organelor de anchetă.

e) tulburările mentale sau emoționale

Capacitățile profesionale ale personalului sunt testate în cadrul interviului şi ies în evidență din certificările pe care le-a obținut. Dar testele şi certificările nu scot în evidență întotdeauna problemele medicale, tulburări mentale sau emoționale ale persoanei. Aceste tulburări pot constitui cauze ale comportamentului ambiguu, neorganizat sau chiar destabilizator. Oamenii bolnavi sunt utilizați în scopuri infracționale direct (prin subordonarea voinței) sau indirect (prin exploatarea „cenuşiului" zonei lor de responsabilitate); cu alte cuvinte ei sunt folosiți pe post de complici (cal troian) sau ca unealtă a infracțiunii. Pericolul este cu atât mai mare cu cât se ştie faptul că aceştia nu pot răspunde juridic de fapta lor. Pentru eliminarea acestui pericol este necesară consultarea autorităților medicale în vederea eliberării de certificate care să ateste sănătatea angajaților şi comportamentul lor psihic normal.

f) vulnerabilitatea la şantaj

Vulnerabilitatea la şantaj sau presiuni atât ale angajaților organizației, cât şi ale membrilor de familie sau apropiaților acestora, ale prietenilor ori colaboratorilor sau altor persoane care se bucură de afecțiune deosebită din partea angajatului se

determină după ce aceştia sunt studiaţi o perioadă de timp suficient de mare ca să li se descopere slăbiciunile şi preferinţele. Ameninţarea poate fi individuală sau de grup şi îmbracă diferite forme de violenţă sau şantaj şi în funcţie de tipul ameninţării, atacurile împotriva lor se pot produce fie direct şi foarte puternic, fie treptat şi gradat. Persoanele vizate sunt cele cu influenţă în cadrul organizaţiei (manageri, administratori), dar şi persoane care pot avea acces la informaţii sensibile direct sau indirect (secretare, gestionari, curieri).

g) vulnerabilitatea materială

Vulnerabilitatea materială este o formă a vulnerabilităţii la şantaj, bazat pe dificultăţile materiale ale oamenilor cu „slăbiciuni" pentru jocurile de noroc, alcoolism, viaţă nonconformistă sau sexuală excesivă. De regulă, atacurile împotriva acestui tip de oameni se produc direct şi dau rezultate imediat.

h) Falsificarea

Acest aspect al criminalităţii informatice se referă la falsificarea unor informaţii din afara sferei securităţii sau a celor confidenţiale, la acoperirea unor fraude în gestiune, la falsificarea deznodământului unor incidente izolate sau a unor atacuri nerepetabile fără a periclita fondul procesului sau al securităţii. Astfel de manifestări pot provoca omisiuni deliberate asupra rezultatelor negative sau neconcludente ale măsurilor de securitate adoptate, limitarea informaţiei necesare pentru asigurarea reacţiei normale de stabilizare a procesului. Falsificarea informaţiilor poate alimenta soluţii nerealiste şi lipsite de operativitate în structura procesului protejat, soluţii care, în caz de criză, duc la eşec din cauza necunoaşterii realităţii.

Concluzii

Securitatea nu înseamnă numai echipamente şi aplicaţii, cea mai mare parte a ei se bazează pe politici, proceduri şi educarea angajaţilor. S-a spus de nenumărate ori că siguranţa sistemului informatic stă în cea mai slabă verigă a acestuia, iar personalul neinstruit are toate şansele fie să devină ţinta atacatorilor, fie elementul ce generează cele mai multe vulnerabilităţi.

Degeaba există o politică privind folosirea de parole greu de ghicit dacă utilizatorul păstrează parola pe monitor, la vedere, pentru a-i fi mai uşor să o acceseze.

Angajaţii trebuie să dea dovadă de etică, să fie nişte persoane de încredere pe care organizaţia să se poată baza şi să ştie că datele ei sunt în siguranţă în mâna acestor oameni.

Conştientizarea nevoii de securitate de către organizaţii ar fi o altă problemă în calea criminalităţii informatice. Organizaţiile mediului de afaceri trebuie să înţeleagă că ignoranţa costă mai mult decât banii pe care i-ar da pe o soluţie de securitate mai complexă.

Bibilografie

[1]. ILIE, Gheorghe, **Securitatea mediului de afaceri,** Editura UTI Press, Bucureşti, 2006.

[2]. NĂBÂRJOIU, Neculae, **Metode moderne de management al firmei,** Editura Universitară, Bucureşti, 2007.
[3]. PETRESCU, Marius, NĂBÂRJOIU, Neculae, **Managementul Informațiilor,** vol. I, *Informații şi securitate*, Editura Bibliotheca, Târgovişte, 2006.
[4]. PETRESCU, Marius, NĂBÂRJOIU, Neculae, BRABOVEANU, Mioara, **Managementul Informațiilor,** vol. II, *Informații clasificate*, Editura Bibliotheca, Târgovişte, 2008.

VULNERABILITĂȚILE INFRASTRUCTURII CRITICE A SISTEMELOR DE ALIMENTARE CU APĂ

Lăcrămioara Mariana PETRIU*

The realities of the beginning of the millennium require a reassessment of risks and threats to national and international defense and security.

Recent experience shows that terrorists tend to seek production of low-cost events with high impact in which the attackers are willing to sacrifice their lives in order to obtain the greatest possible impact.

The terrorist attacks that took place around the world have shown that it is necessary to develop protective measures in water distribution and public water networks.

Therefore, the category „critical infrastructure" usually includes, all the vital structures of a society which, by their discontinuity, affect the society unable to exercise its functions, including water supply systems.

Knowledge of "critical infrastructures" issues and the cooperation in the field of their protection has become a necessity in the new security context.

1. Infrastructuri critice

Studiul pericolelor şi ameninţărilor la adresa infrastructurii critice reprezintă una dintre cele mai acute provocări la adresa societăţii contemporane. Această provocare, rezultantă directă a globalizării (privită ca „mega-tendinţă") se datorează, pe fondul creşterii complexităţii şi interdependenţei dintre sectoarele infrastructurii, ponderii tot mai mari a pericolelor şi ameninţărilor asimetrice.

De multe ori efectele se propagă şi dincolo de graniţele ţării afectate din cauza gradului înalt de integrare a sistemelor electronice, de telecomunicaţii, control al traficului aerian, a celor privind transferurile financiare, de transport feroviar etc.

Acesta este motivul principal pentru care, după atentatele cu bombă de la World Trade Center din 1993 şi Oklahoma City din 1995, sintagma „infrastructură critică" este folosită, pentru prima dată în mod oficial, de guvernul american[1].

Identificarea şi analiza naturii şi formelor de manifestare ale pericolelor şi ameninţărilor la adresa infrastructurii critice, în scopul evidenţierii perspectivei şi prospectivei evoluţiei acestora, sunt de maximă actualitate.

Pornind de la ideea consacrată conform căreia protecţia infrastructurii critice reprezintă una dintre determinările fundamentale ale securităţii naţionale, investigarea acestei relaţii din perspectiva unui viitor al prescripţiilor asiguratorii privind ordinea publică, ca reper al unor reacţii politice, economice şi sociale adecvate noilor cerinţe de apărare şi siguranţă, a constituit o altă preocupare fundamentală a studiului nostru ştiinţific.

* **Doctorand inginer, lacramioarapetriu@yahoo.com**

[1] *** Presidential Decision Directives – 39: *U.S. Policy on Counterterrorism*, June 21, 1995.

2. Principalele componente ale infrastructurii critice care au nevoie de protecţie şi securitate

Infrastructurile critice sunt, de regulă, vulnerabile la acţiunile unor factori interni/externi şi sunt supuse riscurilor de a fi distruse sau aduse în stare de nefuncţionare. Mai ales sistemele interdependente („sisteme de sisteme“) şi cele bazate pe tehnologie digitală care fac legătura între regiuni şi continente pot fi uşor atinse de dereglări cu impact pe scară largă, regională, continentală şi intercontinentală (sistemele financiar-bancare, de control vamal, de control al transporturilor etc.). De aceea, ele trebuie proiectate şi remodelate pornind de la această realitate. Dată fiind vulnerabilitatea în creştere, cât şi faptul că disfuncţionalităţile pot fi produse de cauze umane sau naturale, cât şi de ordin intern (probleme tehnologice), guvernele şi instituţiile competente acordă o atenţie sporită problematicii asigurării securităţii lor. Aceasta explică de ce atât reţelele/sistemele publice (guvernamentale, militare etc.), cât şi cele private sunt protejate prin măsuri fizice, juridice şi informaţionale împotriva acţiunilor/inacţiunilor de natură să afecteze funcţionarea şi securitatea acestora.[2]

Analizând aceste infrastructuri, nu se poate da o definiţie exactă a ceea ce reprezintă o infrastructură critică sau de importanţă deosebită, date pe parcursul timpului, nu poate fi considerată riguroasă. Ele ating oarecum chestiunea dar lasă loc de interpretare cu privire la care infrastructură se potriveşte definiţiei. Sectoarele specifice care au fost enumerate sunt şi ele ilustrative. Ele au fost incluse ca exemple, dar nu formează o listă completă. Mai mult, odată cu trecerea timpului, definiţia generală cu privire la ceea ce reprezintă o infrastructură de importanţă deosebită s-a extins de la cele vitale la apărarea şi securitatea economică a ţării, precum şi la continuitatea administraţiei centrale. Deopotrivă, lista infrastructurilor de protejat s-a extins de la acelea care sunt în primul rând necesare funcţionării apărării naţionale şi a economiei (exemplu: transport, energie, bănci şi finanţe) la obiective specifice care ar putea fi folosite pentru a cauza distrugeri masive şi/sau moarte (exemplu: producerea, transportul şi depozitarea materialelor nucleare, a anumitor agenţi biologici şi a chimicalelor periculoase sau toxice), dar care ar putea să fie sau să nu fie elemente de importanţă deosebită pentru apărarea sau economia naţională. Lista continuă să se extindă incluzând acele elemente importante pentru comunităţi individuale şi monumente şi simboluri naţionale. În lipsa unui proces mai riguros de identificare a infrastructurii de importanţă deosebită, lista ar putea să se tot modifice sau să se lărgească mereu, sau ar putea exista liste multiple.

Problematica *„infrastructurilor critice”* a devenit subiect sensibil, de importanţă vitală, în ultimul timp, în special datorită atacurilor posibile ori potenţiale asupra structurilor informatice de tip critic. Statele din spaţiul de securitate euroatlantic manifestă o preocupare constantă pentru constituirea unor structuri specializate destinate asigurării securităţii infrastructurilor critice.

„Infrastructura critică” este definită în „The U.S.A. Patriot Act” ca sisteme şi valori fizice sau virtuale, importanţă deosebită pentru Statele Unite, astfel încât

[2] Cojocaru Ilie, **Protecţia infrastructurilor critice**, Bucureşti, 2007, p. 23.

expunerea sau distrugerea acestor sisteme sau valori ar putea avea un impact negativ asupra securității, securității economice, stării de sănătate publică şi siguranță.

În concepția U.E. *"Infrastructurile critice se referă la acele obiective, rețele, servicii, active fizice şi mijloace informatice care, dacă sunt întrerupte sau distruse, vor avea un impact serios asupra sănătății, siguranței, securității sau a bunăstării economice a cetățenilor sau asupra funcționării efective a actului de guvernare din statele membre"*.

Ca urmare, au fost definite infrastructurile critice de importanță deosebită, pentru fiecare sector de activitate cu influență asupra securității naționale, precum şi a tipului de protecție.

Activele critice (elemente ale infrastructurilor critice) sunt acele entități economice funcționale, care oferă produse/bunuri şi servicii de utilitate publică, vitale pentru societate, a căror distrugere, degradare ori aducere în stare de nefuncționalitate produce efecte negative majore asupra populației, mediului şi securității economice la nivel național sau zonal.

O importanță deosebită trebuie acordata interdependențelor dintre infrastructuri. Nici una dintre infrastructurile cuprinse în listă, nu este complet izolată de celelalte. De exemplu, producerea de energie depinde de transport, transportul depinde de energie. Ambele depind de rețelele de informații. Rețelele de informații depind de energie. Din cauza acestor interdependențe un atac asupra unui segment al unei infrastructuri ar putea avea un efect destabilizator asupra altor infrastructuri. Identificarea şi accentul pus pe acele obiective care conectează o infrastructură cu alta ar putea reprezenta o cale profitabilă de a reduce impactul unui atac.

De exemplu, dacă sistemul informatic al unei structuri civile centrale este blocat, ca urmare a unui atac, urmările imediate, aparente, nu vor avea neapărat efecte majore. Dar dacă sistemele informatice (hardware şi software) care controlează traficul rutier şi feroviar, valvele din conductele cu gaz sau cu apă, sau sistemele de răcire ale unei centrale electrice pot comunica deja cu computere care au acces la Internet, iar acestea la rândul lor sunt accesate neautorizat de către sistemele infectate din structura centrală, este uşor de imaginat ce putere va avea atacatorul care va şti să utilizeze în scopuri violente facilitățile civile sus-menționate.

Vulnerabilitățile prezente în domeniul civil pot avea repercusiuni majore în domeniul securității naționale, însăşi siguranța respectivei țări fiind pusă în discuție. Chestiunile de costuri şi beneficii, pe termen scurt, la care se uită de obicei factorii de decizie din structurile guvernamentale, trebuie să facă loc chestiunilor care țin de siguranța națională, iar securitatea oricărui sistem informatic care poate fi utilizat pentru a avea acces la sisteme publice vitale ar trebui privită ca o problemă de siguranță națională, şi nu doar una de complezență şi aliniere formală la nişte standarde europene.

Infrastructurile critice, potrivit documentului Comisiei Europene[3], cuprinde:

- Instalații şi rețele din sectorul energiei (în special instalațiile de producere a electricității, de petrol şi de gaze, instalațiile de stocaj şi rafinăriile, sistemele de transport şi de distribuție);

[3] http://europa.eu.int/eurlex/lex/LexUriServ/site/fr/com/2004/com2004_0702fr01.pdf.

- tehnologii de comunicaţii şi de informaţii (telecomunicaţiile, sistemele de radiodifuziune, programele, materialul informatic şi reţelele, inclusiv Internetul etc.);

- finanţe (sectorul bancar, pieţele de valori şi investiţiile);

- sectorul de îngrijire a sănătăţii (spitale, instalaţii de îngrijire a bolnavilor şi băncile de sânge, laboratoare şi produse farmaceutice, servicii de urgenţă, de căutare şi de salvare);

- sectorul alimentar (securitate, mijloace de producţie, distribuţie şi industrie agroalimentară);

- sistemele de aprovizionarea cu apă (rezerve, stocaj, tratament şi reţele de distribuţie);

- transporturi (aeroporturi, porturi, instalaţii intermodale, căi ferate, reţele de tranzit de masă, sisteme de control trafic);

- producţie, stocaj şi transport ale produselor periculoase (materiale chimice, biologice, radiologice şi nucleare).

Reţele de alimentare cu apă

Aşa cum s-a precizat mai sus, în categoria *,,infrastructurilor critice"* sunt incluse şi sistemele de aprovizionare cu apă.

Structura unei reţele/sistem de alimentare cu apă

Figura 1 ilustrează o staţie municipală tipică de apă (infrastructură critică), sistemul de distribuţie a apei fiind considerat parte integrantă din staţie/reţea.

Sistemele de distribuţie a apei se compun din trei componente majore:

• staţii de pompare;
• depozit(e) de distribuţie;
• reţea(reţele) de conducte pentru distribuţie.

Acestea constituie active critice (elemente ale unei infrastructuri critice).

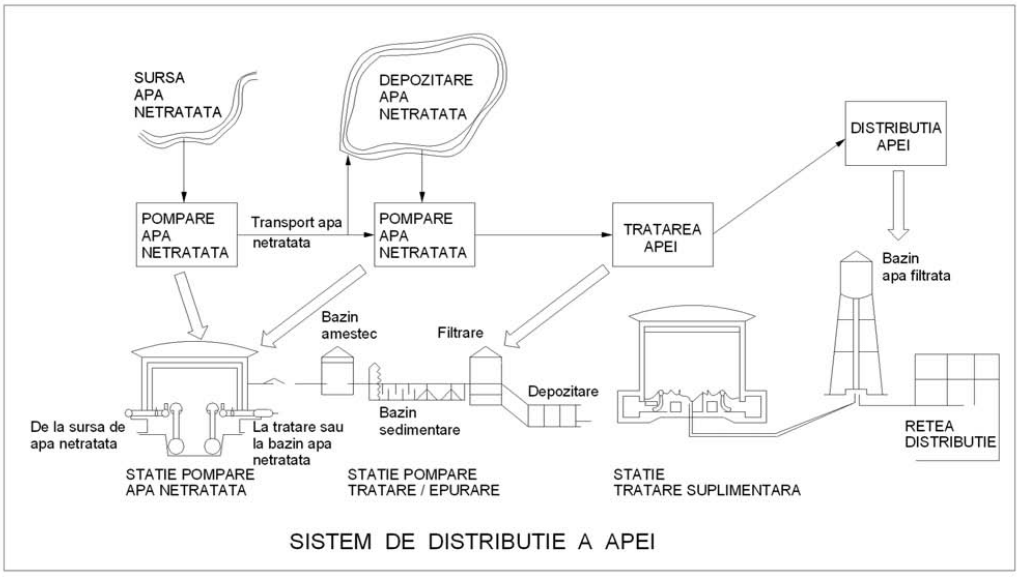

Figura nr. 1

Aceste active critice pot fi mai departe împărțite în subcomponente, care, pe rând, pot fi împărțite în sub-sub-componente.

De exemplu, componenta stația de pompare este constituită din subcomponente structurală (corp construcție), electrică, rețea de conducte şi unitate de pompare.

Unitatea de pompare poate fi împărțită, mai departe, în sub-subcomponente: pompă, electromotor, sistem de comandă, alimentare cu energie. Definiția exactă a componentelor, subcomponentelor şi a sub-subcomponentelor depinde de nivelul de detaliu necesar analizei şi, mai degrabă, de nivelul de detaliu al datelor existente. De fapt, conceptul de *componentă-subcomponentă-sub-sub-componentă* defineşte vag o ierarhie de blocuri utilizate la construirea rețelei/sistemului de distribuție a apei.

Figura 2 prezintă ierarhia într-o rețea/sistem de distribuție a apei (componente, subcomponente şi sub-subcomponente).

Un sistem/o rețea de distribuție a apei poate apărea că operează ca un sistem de componente independente.

Totuşi, aceste componente depind una de cealaltă astfel încât performanța uneia poate influența performanța alteia, ceea ce impune efectuarea unei analize a cerințelor şi a condițiilor de operare la care trebuie să răspundă sistemul şi abia apoi să se execute:

- proiectarea unui nou sistem de distribuție;
- modificarea şi extinderea unui sistem existent;
- analizarea defecțiunilor sistemului, cum ar fi rupturi de conducte, scurgeri, avarii la valve, la pompe;
- evaluarea fiabilității sistemului;
- mentenanța sistemului;
- optimizarea performanței şi operării sistemului.

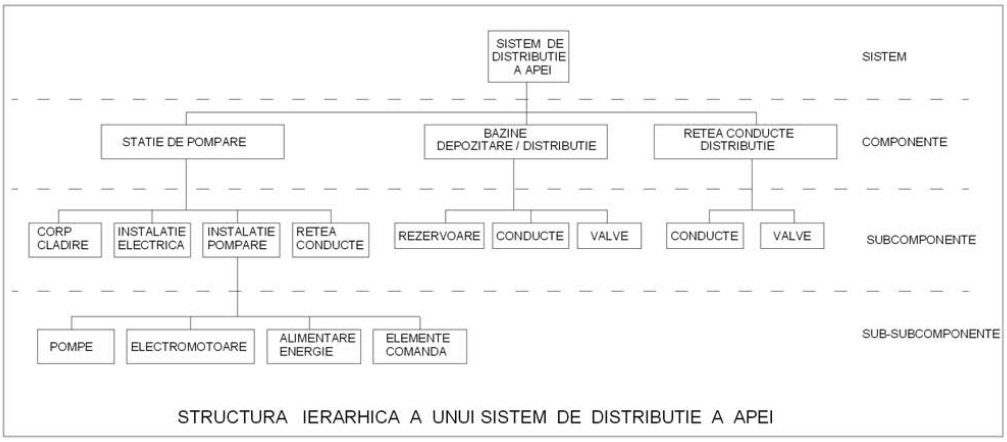

Figura nr. 2

Identificarea şi evaluarea amenințărilor

Amenințarea se referă la existența unei intenții şi la capacitatea cuiva (sau ceva) de a provoca consecințe dezastruoase. Amenințările sunt caracterizate atât prin mijloacele prin care se produc cât şi prin probabilitatea apariției. Un sistem poate fi confruntat cu mai multe amenințări. Categoriile de adversari care provoacă

ameninţări sunt împărţite în trei: din interior, din exterior şi din exterior in colaborare cu elemente interne.

Experienţa ultimilor ani demonstrează că teroriştii au tendinţa de a căuta producerea de evenimente cu costuri mici şi impact foarte mare, şi în care atacatorii sunt dispuşi să-şi sacrifice viaţa în scopul obţinerii unui impact cât mai mare. Atacatorii au devenit din ce în ce mai inovatori şi mai eficienţi în ceea ce priveşte acţiunile lor.

Atacurile teroriste ce au avut loc în toată lumea au demonstrat că este necesară dezvoltarea unor măsuri de protecţie şi în cazul apelor, a reţelelor de alimentare cu apă, de distribuţie a apei şi a staţiilor.

Un sistem de distribuţie format din conducte, ţevi, pompe, rezervoare de depozitare şi din anexe/accesorii/ dependinţe ca diferitele tipuri de valve, aparate de măsură şi control etc. oferă oportunităţi pentru acte de terorism deoarece sistemul este extensiv, relativ neprotejat şi accesibil şi, de multe ori, izolat. Distrugerea fizică a bunurilor sistemului de distribuţie a apei sau întreruperea alimentării cu apă pot fi mai probabile decât contaminarea. Un posibil atac terorist poate fi cu bombă, transportată cu o maşină sau un camion.

Bombele în maşini sau camioane necesită mai puţină pregătire, mai puţină pricepere şi mai puţini oameni decât atacurile complexe.

Totuşi, trebuie luate în considerare toate ameninţările, chiar şi acelea care pe moment par imposibile.

Astfel, probabilitatea unei ameninţări teroriste la „adresa” apei de băut este probabil foarte scăzută; totuşi, consecinţele ar putea fi extrem de severe pentru populaţia expusă. Sunt diferite tipuri de ameninţări cu probabilităţi diferite dar se pot identifica patru tipuri de ameninţări majore, prezentate mai departe.

Ameninţări fizice

Aceste ameninţări se referă la:

• distrugerea fizică a bunurilor sistemului sau întreruperea alimentării cu apă (pot fi mai probabile decât contaminarea). Un singur terorist sau un grup mic de terorişti ar putea uşor să paralizeze un oraş întreg prin distrugerea echipamentului potrivit;

• pierderea presiunii apei care compromite capacitatea de luptă cu focul (a pompierilor) sau poate facilita formări de bacterii în sistem;

• presiune mare care produce un „efect de ciocan de apă” prin deschiderea şi închiderea unor valve de control majore şi deschiderea/închiderea pompelor prea rapidă, provocând rupturi, spargeri în reţea.

Ameninţări cibernetice

• întreruperea fizică a unei reţele SCADA *(Supervisory Control And Data Acquisition)*;

• atacuri la sistemul central de comenzi pentru crearea unor avarii simultane;

• atacuri electronice folosind viruşi;

• supraîncărcare trafic în reţea;

• gâtuire trafic;

• utilizare software neautorizat;
• utilizare software malițios (modificarea datelor pentru a împiedica folosirea clorului sau a altui dezinfectant, având ca efect înmulțirea microbilor).

Amenințări biologice

Există câțiva agenți patogeni şi câteva biotoxine care sunt potențial rezistente la dezinfectarea prin clorurare şi sunt stabile în apă pe perioade relativ lungi.

Patogenii includ *Clostridium perfringens, ciuma* şi altele iar biotoxinele includ *botulinum, alfatoxin, ricin* şi altele. Chiar dacă apa are potențial de diluare, o particulă plutitoare poate dispersa patogeni în rețelele de apă potabilă. Alte sisteme mai sofisticate cum sunt microcapsulele pot fi de asemenea folosite pentru dispersarea patogenilor în rețelele de apă potabilă. Eficacitatea unui atac biologic față de efectele de diluare poate fi mărită prin introducerea unei *arme biologice* în apropierea robinetului.

De asemenea, sistemele de depozitare şi distribuție a apei pot facilita introducerea unei doze eficace de substanță toxică pentru un număr foarte mare de oameni.

Aceste sisteme pot facilita şi utilizarea unei doze cu nivel scăzut, cu efecte pe o durată mai lungă şi cu praguri de detecție mai scăzute

Amenințări chimice

Există liste cu substanțe chimice de război şi otrăvuri chimice industriale. Sunt cinci tipuri de agenți chimici de război:
• care atacă sistemul nervos;
• care provoacă boli de piele;
• care provoacă sufocarea;
• care contaminează sângele;
• halucinogeni.

Identificarea şi evaluarea vulnerabilități lor

Vulnerabilitatea este o slăbiciune care conduce (sau care poate fi folosită pentru a conduce) la consecințe dezastruoase.

Vulnerabilitatea unui element de infrastructură este o funcție a însăşi proiectării sistemelor de protecție (fizică sau de altă natură) şi a schimbărilor ce intervin pe parcursul timpului. Proiectarea unui element de infrastructură defineşte punctele forte şi punctele slabe asociate cu un anumit atac, aceste puncte forte şi slăbiciuni pot fi evaluate odată cu evaluarea elementelor şi parametrilor de proiectare. Sistemele de protecție sunt proiectate să protejeze infrastructura față de o gamă de amenințări. Aceste sisteme sunt caracterizate de: capacitatea lor de a detecta apariția unei amenințări, capacitatea de a întârzia amenințarea sau de a răspunde la amenințare cu forțe de protecție sau cu contramăsuri. Schimbările care se produc pe măsura trecerii timpului, cum ar fi îmbătrânirea, uzura morală sau automulțumirea pot influența vulnerabilitatea unui element de infrastructură.

Atacurile dau la iveală sau chiar exploatează vulnerabilități din interiorul infrastructurii, care sunt ascunse în profunzime sau care devin vizibile numai în

condiții extreme sau circumstanțe neobișnuite. Sistemele de protecție pot provoca vulnerabilități în interiorul infrastructurii sau chiar a sistemului de protecție dacă furnizează informații greşite respondenților sau factorilor de decizie, cum ar fi sugerarea că totul este normal, când, de fapt, un atac este în curs sau prin identificarea greşită a locului unde se produce un atac.

În cazul rețelelor de apă, elementele esențiale pentru evaluarea vulnerablității, sunt:

1) caracteristicile sistemului/rețelei de apă, incluzând misiunea şi obiectivele sale;

2) identificarea şi prioritizarea consecințelor ce trebuie evitate;

3) determinarea bunurilor critice care pot fi obiect al actelor răuvoitoare care ar genera consecințe grave;

4) evaluarea posibilității (probabilitate calitativă) unor acte răuvoitoare din partea adversarilor;

5) evaluarea măsurilor de contraacțiune existente;

6) analizarea riscurilor curente şi dezvoltarea unui plan prioritizat pentru reducerea riscurilor.

Analiza interdependențelor

Termenul **„interdependențe de infrastructură”** se referă la acele legături fizice sau cibernetice din interiorul sau din exteriorul infrastructurilor de importanță deosebită – energie (electrică, petrol, gaze naturale), telecomunicații, transporturi, sisteme de furnizare a apei, servicii bancar-financiare, servicii de urgență şi servicii guvernamentale.

Este necesar să se identifice legăturile structurale directe dintre şi în interiorul infrastructurii care sprijină facilitatea de importanță deosebită aşa cum este recunoscută de organizație. Îndeplinirea acestei sarcini necesită o înțelegere detaliată ale funcțiilor organizației, ale infrastructurii interne şi a felului în care acestea sunt legate de infrastructuri externe.

Scopul analizei interdependenței infrastructurilor este de a evalua infrastructurile (interne şi externe) care sprijină funcționarea facilitaților de importanță deosebită, împreună cu interdependențele şi vulnerabilitățile asociate acestora.

Analiza activelor fizice

Scopul analizei fizice a activelor este de a se examina sisteme şi operații fizice pentru a putea stabili dacă există sau nu vulnerabilități. Aici sunt incluse: examinarea utilizării activului, sisteme redundante şi proceduri de acționare în caz de urgență.

Rezultanta cheie a acestei analize trebuie să fie graficele care prezintă tendințele. Analiza datelor istorice trebuie suplimentată cu interviuri făcute la locurile de dispunere a activului şi cu inspecții. Subiecte asupra cărora trebuie să se concentreze pe perioada unei inspecții vor include următoarele:

- tendințe în politica de personal;
- tendințe în privința întreținerii şi a cheltuielilor;
- tendințe în investițiile de infrastructură;
- istoricul productivității infrastructurii;

• componente de importanță deosebită şi sisteme în care pot apărea ambuteiaje;
• sisteme de comandă per ansamblu;
• folosirea şi dependența de sisteme SCADA;
• legăturile personalului de operare cu aspectele de securitate fizică şi IT;
• politici şi proceduri adecvate;
• comunicațiile cu alte utilități regionale;
• comunicațiile cu furnizorii externi de infrastructură;
• structuri organizaționale adecvate.

Analiza nivelului de securitate al proceselor

Prin analiza nivelului de securitate al proceselor se înțelege procesul sistematic de a nu-i permite unui adversar potențial (inclusiv concurența sau agenții ei) accesul la informațiile, capacitățile şi intențiile organizației gazdă. Aceasta implică identificarea, controlul şi protecția activităților generale privind planificarea şi execuția unor activități sensibile (clasificate).

Evaluarea trece în revistă toate procesele şi practicile folosite pentru a nu se permite unui adversar potențial acces la informații sensibile sau nesensibile care în mod inadecvat ar putea ajuta sau facilita unui individ sau unei organizații să aibă o influență nejustificată asupra operării unui sistem. Această evaluare trebuie să includă şi o trecere în revistă a pregătirii de securitate şi a programelor de alertă, discuții cu angajați cheie şi inspecții ale principalelor facilități. Informațiile care sunt accesibile prin accesul public trebuie şi ele revizuite.

Politicile şi procedurile prin care se administrează securitatea,

- asigură bazele pentru identificarea şi rezolvarea problemelor;
- stabileşte standarde de referință pentru implementarea politicilor;
- defineşte şi comunică rolul, responsabilitățile, autoritatea şi răspunderea (aşa numitul „R la pătrat, A la pătrat") pentru toți indivizii şi organizațiile care interfațează cu sistemele de importanță deosebită.

Acestea constituie coloana vertebrală a luării de decizii zilnice în operațiile de securitate. Procedurile şi politicile de securitate devin deosebit de importante în momentele în care multiple părți trebuie să interacționeze pentru a se obține nivelul dorit de securitate şi când, din aceste politici, pot rezulta ramificații legale substanțiale.

Politicile şi procedurile de securitate trebuie trecute în revistă pentru a determina dacă:

- se adresează factorilor cheie ce afectează securitatea;
- înlesnesc o respectare eficientă, implementare şi aplicare;
- se referă sau se conformează standardelor stabilite;
- asigură o îndrumare clară, comprehensivă;
- stabilesc rolul, responsabilitățile, răspunderea.

Evaluarea securității fizice

Scopul evaluării securității fizice îl constituie examinarea şi evaluarea sistemelor deja instalate (sau a celor ce sunt planificate a fi instalate) şi identificarea posibilelor îmbunătățiri pentru eliminarea sau diminuarea vulnerabilităților în acest domeniu. Prin securitate fizică se înțeleg: sisteme de control acces, bariere, sisteme de închidere şi chei, permise de trecere, dispozitive de detectare a efracției şi dispozitivele asociate de alarmare sau de afişare, televiziune cu circuit închis (evaluare şi supraveghere), iluminat (interior şi exterior), echipamente de comunicații (telefoane, stații radio, intercomunicații, celulare etc.), surse de energie (linii, baterii, generatoare), semne de avertizare, cablaje de securitate, forțe de protecție şi intervenție. La sistemele fizice de protecție se urmăreşte proiectarea, instalarea, operarea, întreținerea şi testarea.

Evaluarea securității fizice trebuie să se focalizeze pe acele locuri care au legătură directă cu infrastructura critică, incluzând sisteme informatice şi funcționale. În mod standard se includ acele facilități care adăpostesc echipamente critice, active informaționale sau rețele destinate funcționării infrastructurilor critice. Pot fi incluse şi alte facilități pe baza criteriilor specificate de organizația pentru care se face evaluarea. Nivelurile securității fizice sunt corelate cu valoarea activelor societății, cu nivelul de amenințare şi cu costurile asociate protecției acestor active. Odată ce a fost stabilit costul implementării/menținerii securității fizice, acestea pot fi comparate cu valoarea activelor, astfel se furnizează conducerii informațiile necesare pentru luarea unor decizii. Sarcina evaluării securității fizice se focalizează pe ierarhizarea activelor societății; ceea ce înseamnă că majoritatea activităților de evaluare vizează activele cele mai importante.

Estimarea riscurilor

Pentru estimarea riscurilor se pot utiliza metode cantitative sau calitative.

Metodele cantitative, apreciate pentru calitatea de a furniza valori numerice determinate prin calcul, sunt foarte dificil de utilizat datorită dificultății de a identifica sau estima valori unanim acceptate pentru probabilități şi consecințe. Aceste metode pot fi utilizate, însă, pentru analize parțiale sau pentru analize cost-efect.

Astfel, pentru evaluarea riscului de securitate asociat unui activ critic se poate utiliza formula de estimare (calcul):

R=PA*(1-PE)*C

unde:

R = riscul asociat cu atacul asupra activului critic;

PA = probabilitatea de producere a atacului;

PE = probabilitatea ca sistemul de protecție să respingă atacul;

C = consecințele unui atac reuşit.

Metodele calitative se bazează pe evaluări ale valorilor parametrilor şi încadrarea acestora conform unor scale prestabilite.

Metodologie de planificare a răspunsului la incident

În fig. 3 este prezentată o metodologie bazată pe evaluarea calitativă a riscului, care:

- evaluează vulnerabilitatea;
- asigură pregătirea pentru evenimente extreme;
- răspunde în caz că apar evenimente extreme;
- readuce funcționalitatea la condițiile normale (asigură continuitatea).

Schema poate fi împărțită în două secțiuni, prima secțiune constând în evaluarea activelor stației incluzând stația fizică, oamenii, nivelul de cunoaştere, tehnologia informației (platforma IT) şi clienții. Cea de-a doua secțiune a schemei consemnează procesul de-a lungul timpului începând cu pre-evaluarea şi activitățile de planificare, urmate apoi de acțiuni de răspuns ca rezultat la un eveniment extrem şi, în cele din urmă, activitățile de recuperare post-eveniment.

Metodologia reprezintă un instrument care poate ajuta managementul stațiilor să identifice vulnerabilitățile şi să evalueze potențialele vulnerabilități împreună cu documentația procesului de decizie, angajarea rațională şi ordonarea relativă a riscurilor.

S-a utilizat o scală de 4 niveluri: Foarte mare, Mare, Moderat, Scăzut.
(1, 2, 3, 4 – pentru gradul de amenințare şi A, B, C, D - pentru vulnerabilitate)
Diagrama permite estimarea riscurilor, respectiv:

• 1A, 1B, 1C, 2A, 2B, 2C – Reprezintă riscuri inacceptabile, care trebuie tratate cu prioritate maximă şi maximă urgență;

• 1D, 2C, 2D, 3B, 3C – Riscuri față de care societatea trebuie să adopte o atitudine selectivă (unele dintre aceste riscuri putând fi foarte
grave, altele apropiindu-se de limita de acceptabilitate);

• 3D, 4A, 4B, 4C, 4D – Riscuri minore, la pragul de acceptabilitate, față de care societatea va dispune măsuri manageriale.

Analiza de impact

Consecința (în urma producerii unui eveniment) reprezintă gradul de impact asupra intereselor celor implicați.

Consecințele - şi potențialul de a provoca consecințe – sunt armele majore cu care teroriştii luptă pentru a-şi îndeplini planurile. Consecințele pot apărea în diferite dimensiuni, inclusiv pierderea de vieți omeneşti sau rănirea unor persoane, pierderi economice, pierderea de către populație a încrederii in guvern, inconveniente de ordin personal etc. cu mai multe subcategorii pentru fiecare dintre acestea. Aceste consecințe apar atunci când un sistem eşuează să funcționeze pentru ceea ce a fost conceput sau atunci când un adversar produce o avarie prin folosirea resurselor unui sistem într-un mod in care nu a fost planificat.

Consecințele se pot produce fie direct, ca rezultat imediat al unui eveniment sau atac, fie indirect, pe măsură ce efectele fizice, logistice si psihologice ale atacului se răspândesc pe arii extinse. Consecințele reale sau cele percepute pot fi amplificate de evenimente ce apar în zone urbane cu densitate mare de populație (ceea ce măreşte numărul de morți şi răniți) efecte la scară mare şi/sau extinse.

3. Planificarea răspunsului în situaţi de urgenţă: reacţie, răspuns, recuperare / refacere

Staţiile de apă trebuie să aibă un plan de operare/ răspuns în caz de urgenţă (Plan de Continuitate în Situaţii de Urgenţă - PCSU) elaborat în urma consultării cu reprezentanţi ai Inspectoratului pentru Situaţii de Urgenţă, Poliţiei, Ministerului Mediului etc..

Planul de răspuns în caz de urgenţă trebuie considerat un document „viu" care necesită adaptări şi completări periodice (când apar schimbări notabile sau măcar anual).

Spre exemplificare, enumerăm cinci tipuri diferite de incidente:

A. Contaminare: ameninţare cu material nespecificat;
B. Ameninţare de contaminare la un eveniment major;
C. Anunţ din partea oficialilor din sănătate despre potenţiale contaminări;
D. Intruziune în reţeaua SCADA;
E. Avarie structurală semnificativă în urma unui act intenţionat.

Prin extrapolare, acţiunile de răspuns, recuperare şi remediere pentru cele cinci tipuri enumerate mai sus pot fi utilizate apoi ca ghid şi pentru alte ameninţări sau acte intenţionate pentru a suplimenta PCSU existent, astfel încât să se poată reacţiona la dezastre naturale şi/sau alte urgenţe.

Concluzii

Caracterul continuu al provocărilor, generate de noi riscuri şi ameninţări, impune noi reguli, valori şi atitudini/comportamente, acceptate şi asumate de opinia publică şi statele democratice, cât şi proiectarea de noi tehnici de guvernare/ administrare a resurselor societăţii. Acestea sunt determinate de:

- progresul ştiinţific accelerat şi inovaţia tehnologică, vulnerabilitatea în continuă creştere a sistemelor vitale şi riscurile pe scară largă, cu impact transfrontalier;
- interdependenţa sporită între posibile accidente/ disfuncţii de ordin tehnic sau la nivelurile social şi cultural;
- globalizarea în expansiune şi concentrarea unor procese/fenomene; persistenţa discrepanţelor la nivel mondial; schimbări în domeniul capacităţilor de reglare a acestora, de la nivelul unui singur guvern, la o multitudine de factori, structuri, instituţii implicate);
- punerea în discuţie a unor orientări/abordări/ concepţii de bază şi noile schimbări apărute în domeniul evaluării riscurilor şi a gestionării acestora;
- abordările tradiţionale sunt depăşite; confruntate cu ineficienţa, inconsistenţa, incorectitudinea şi lipsa de transparenţă, ele nu mai reprezintă, în mod evident, singurele dileme majore existente.

Infrastructurile critice rămân un domeniu care se cere foarte bine investigat, monitorizat, analizat, evaluat, prognozat şi ameliorat. Toate statele, Uniunea Europeană, în ansamblul ei, Statele Unite ale Americii şi alte ţări, alianţe, structuri de securitate internaţionale şi regionale îşi intensifică eforturile pentru a identifica, supraveghea, optimiza şi proteja infrastructurile vitale ale ţărilor, societăţilor, reţelelor şi ale lumii.

Bibliografie:

[1]. ALEXANDRESCU, Grigore, dr., VĂDUVA, Gheorghe, dr., **Infrastructuri critice: Pericole, amenințări la adresa acestora: Sisteme de protecție,** Editura ALEXANDRESCU, Grigore, dr., **Amenințări la adresa securității,** Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2004.

[2]. Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2006.

[3]. ANDREESCU, Anghel, TOMA, Gheorghe, **Conflictele sfârşitului de mileniu,** Editura Timpolis, Bucureşti, 1999.

[4]. CIOBANU, Oana Magdalena, *Infrastructurile critice şi analiza de risc a noilor amenințări simetrice,* Revista „Intelligence" nr. 15, Bucureşti, 2009.

[5]. COJOCARU, Ilie, **Protecția infrastructurilor critice**, Bucureşti, 2007.

[6]. Presidential Decision Directives – 39: *U.S. Policy on Counterterrorism*, June 21, 1995.

[7]. COJOCARU, Iulian, *Importanța protejării infrastructurilor critice*, lucrare prezentată la Forumul Regional al Energiei – FOREN 2008, Neptun, 15-19 iunie 2008.

[8]. DUMITRACHE, Lucian, BARBĂSURĂ, Alexandru, ENE, Cătălin, **Protecția infrastructurilor critice în spațiul euroatlantic,** Editura ANI, Bucureşti, 2008.

[9]. HARTMAN, William J., http://globalization.about.com/cs/whatisit/ whatisit.htm.

[10]. MUREŞAN, Mircea, TOMA, Gheorghe, **Provocările începutului de mileniu – convenționale, neconvenționale, asimetrice,** Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2003.

[11]. MUREŞAN, Liviu, dr. ec., *Geopolitica şi abordarea conceptului de protecție a infrastructurilor critice naționale*, în „Alarma", nr. 1, 2009.

[12]. MUREŞAN, Liviu, dr. ec., *Summitul – NATO Bucureşti 2008 şi problematica infrastructurilor critice.*

[13]. NICOLAESCU, Gheorghe SIMILEANU, Vasile, **Informație – management – putere. Războiul informațional,** Editura TOP FORM, Bucureşti, 2004.

[14]. NICOLAESCU, Gheorghe, gl. bg. dr., **Gestionarea crizelor politico-militare,** Colectia GeoStrategie, Editura Top Form, Bucureşti, 2003.

[15]. ONȚANU, Neculai, lucrare disertație CNI, *Corelația protecției infrastructurilor critice cu strategia de securitate națională*.

[16]. POP, Adrian http://www. Eurisc.org/index.php

[17]. PORTER, Keith, Globalization: What Is It?, 2004 Globalization and Asymmetrical Warfare, *Air Command and Staff College, Air University*, Maxwell Air Force Base, Alabama, aprilie 2002.

[18]. TOMA, Gheorghe, **Securitatea națională din perspectiva noilor arhitecturi de securitate ale începutului de secol – incertitudini, realități, perspective,** Editura ANI, Bucureşti, 2006.

[19]. TOMA, Gheorghe, **Securitatea națională sub impactul amenințărilor asimetrice – realități, provocări, schimbări,** Editura ANI, Bucureşti, 2006.

[20]. *Infrastructurile critice*, în revista „Profil” nr. 10, din martie 2006, Bucureşti, publicație a Serviciului Român de Informații.
[21]. VASILE, Gabriel, http://www.marketwatch.ro/articol/2543, *„Protecția infrastructurilor critice – cerință esențială”*.
[22]. cssas.unap.ro/ro/pdf._publicații/is14.pdf.
[23]. eur-lex.europa.eu/LexUriServ.douriCELEX:52007DC0267:RO:NOT.
[24]. http://europa.eu.int/eurlex/lex/LexUriServ/site/fr/com/2004/com2004_0702fr01.pdf
[25]. http://www.Revista22.ro, *„Energia, infrastructura şi securitatea cetățeanului”*.

GLOBALISMUL AMERICAN - O NOUĂ POLITICĂ DE SECURITATE

Ciprian POPESCU[*]

After September 2001, the president of USA, George W Bush made a declaration: we are fighting together for a fair peace that helps the liberty, but again an invisible enemy. This declaration, tell us that the USA Army will fight inside and outside of his borders to prevent a new attack again the world. (The new security concept, based on the USA National Strategy (2002)).

Probably, the victims of World Trade Center, is not enough for the terrorist, and we must destroyed through warning defense and globalization through security has dangers and an ugly dark side. But it can also bring tremendous opportunities and benefits for all nations on the world.

Sfârşitul secolului XX a provocat o schimbare inimaginabilă până atunci în relaţiile internaţionale şi în echilibrul mondial de putere. Căderea zidului Berlinului (1989) şi reunificarea Germaniei; prăbuşirea blocului sovietic, începând cu dezagregarea cercurilor de state comuniste satelitare din Europa de Est (1989) şi continuând cu implozia Uniunii Republicilor Sovietice (1991) care a împărţit Rusia între o zonă asiatică de control pierdută (CSI constituind la acel moment o artificială legătură politică între republicile asiatice şi fostul hegemon; o continuare forţată de a menţine o coeziune iremediabil distrusă; o construcţie ce nu va ajunge la dimensiunile şi importanţa fostului URSS) şi Europa, reprezintă evenimentele cheie care au anunţat sfârşitul vechii ordini internaţionale politice. După 1991, SUA se găsesc în postura unică din punct de vedere istoric, de a reprezenta singurul pol de putere credibil[1] în a construi şi a menţine inclusiv prin intermediul organizaţiilor internaţionale – de tip ONU, NATO, NAFTA, prin parteneriatele strategice cu Marea Britanie sau cu Japonia, securitatea şi stabilitatea la nivel mondial.

La începutul perioadei anilor 90 se considera că este vorba de o regenerare a tendinţei multipolare de organizare a sistemului mondial, în condiţiile în care prăbuşirea URSS semnifica înlocuirea unei distribuţii stricte de putere cu o „pierdere a distribuţiei" însoţită de un mare grad de inegalitate.

Rusia, China, Marea Britanie, Franţa, Germania sunt incapabile de a combate tendinţele unipolariste, percepute ca o ameninţare iminentă la adresa unui multipolarism înţeles ca unic factor de stabilitate. Nu trebuie totuşi confundat multilateratismul, ca o evoluţie clară şi bine determinată a statelor pentru întărirea cooperării între ele sub forma instituţionalizată a organizaţiilor internaţionale sau sub forma flexibilă şi periodică a grupurilor de lucru, gen G-8, cu un tip de coaliţie ad-hoc, un soi de alianţă cu interese temporar convergente, creată special pentru a

[*] **Plutonier major, U.M. 02210 Iaşi**

[1] Vlad Constantin, **Relaţii internaţionale politico-diplomatice contemporane**, Editura Fundaţiei „România de mâine", Bucureşti, 2001, p.77

răspunde unui interes comun strict determinat, fără a lăsa urme la nivel juridic internațional[2].

1. De la izolaționism la implicare mondială

Se poate spune că unii analişti politici[3] constată rapida transformare a Americii în decursul unui secol, dintr-un stat vestic izolat, într-o putere mondială. Acest mod de abordare a politicii externe a SUA a fost posibilă şi datorită unui concept american de securitate, inițial axat pe idea contestării hegemonului britanic (Anglia secolului XIX, ca imperiu maritim) şi a extinderii puterii americane în Pacific şi spre Filipine, a apărut odată cu primul război de cucerire al Americii din 1898. Prin Doctrina Monroe(1823), SUA şi-au arogat statutul de unic apărător al securității din emisfera vestică, interzicând orice tentativă de dominație a marilor puteri europene în America Latină, continuând cu dominația navală a SUA asupra Oceanelor Atlantic şi Pacific şi accentuarea puterii economice(33% din PIB-ul mondial). De aici rezultă ideea că prima etapă a formării conceptului american de securitate este axată pe constituirea Americii ca o insulă continentală, concentrându-se pe apărarea țărmurilor sale[4].

Odată cu al doilea război mondial, europocentrismul şi preeminența Europei ca pol principal de putere ia sfârşit, iar succesoarele hegemonului european devin SUA şi URSS, bipolarismul declanşând o competiție acerbă dintre o mare putere maritimă-SUA şi o principală putere de uscat într-o zonă pivot a politicii mondiale – URSS, această perioadă oferind conceptului de securitate american o importantă miză, extinzându-se la nivel global prin două intrumente pe atât de vulnerabile, pe atât de periculoase: ideologic şi folosirea amenințării nucleare, în contextul unui noi razboi, cel al Războiului Rece. Astfel, conceptul american de securitate capătă dimensiuni globale şi odată cu terminarea Războiului Rece, transformându-se dintr-un concept axat pe doctrina îngrădirii blocului sovietic, a cursei înarmărilor şi a probabilității de slăbire a competitorului sovietic, într-un concept al afirmării fățişe a unipolarismului american şi al valorilor sale. Pentru a exemplifica acest nou concept de securitate se poate observa trecerea de la dimensiunea națională (apărarea teritoriului şi a populației sale) repusă odată cu atentatele de la 11 septembrie 2001(se vehicula în acea perioadă chiar şi mitul puterii invicibile)la un concept de securitate axat pe doctrina loviturii preventive, acela al luptei împotriva terorismului internațional. Astfel acest nou concept permite atât SUA ca stat, cât şi a SUA ca stat membru al NATO, de a susține şi permite intervenția în scopul democratizării, al înlăturării nucleelor teroriste[5] care pot deveni factori peturbatori şi de amenințare într-o lume

[2] Roche Jean-Jacques, *Consequences pratiques des nouvelles theories de la securite dans la gestion des crises de l-apres guerre froide*, în Studia Diplomatica, vol LVII, nr. 1/2004, pp.140-141, prin care lacunele multilateralismului ar fi şi crizele regionale ce amenință marile puteri, Cecenia - în cazul Rusiei, Kosovo, Bosnia Herțegovina în cazul Europei de Sud –Est(privit sub aspectul lipsei de credibilitate internațională, a legitimității juridice a intervențiilor).

[3] Brzezinski Zbingniew, **Marea tablă de şah,** Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2000, p. 40-41,considera America ca „o putere de o bogăție şi forță de dominație fără precedent în istoria omenirii".

[4] Kissenger Henry, **Are nevoie America de o politică externă?,** Editura Incitatus, 2002. p.205.

[5] Amenințarea nucleară este înlocuită de amenințarea loviturii preventive în cazul calificării de către hegemon *a unui stat de drep rebel care întreține legături cu rețele teroriste.* În cazul Irakului,

aflată într-un proces continuu de schimbare şi în acelaşi timp lovită de o puternică criză care ar putea incetini noul proces de implementare a unei păci durabile la nivel global.

Astfel, America trebuie să-şi dezvolte un concept de securitate care să răspundă provocărilor eurasiatice, Eurasia fiind privită ca o "*inimă a lumii*", a cărei stăpânire asigură supremația mondială, printr-o nouă viziune asupra Europei, conformă atât cu interesele sale prin întărirea legăturii transatlantice prin prisma NATO, prin extinderea NATO spre Est, lucru deja realizat, prin continuarea parteneriatului NATO-UE, un parteneriat considerat vital pentru asigurarea securității globale.

2. Momentul 11 septembrie 2001 – o ruptură a securității tradiționale

Odată cu 11 septembrie 2001, clasificarea națiunilor lumii după criterii ideologice, în speță, totalitarism distructiv/libertate şi egalitate – discursul fostului preşedinte american, G. W Bush, la West Point în data de 1 iunie 2002, îndeamnă la depăşirea acestor ideologii. Astfel Strategia Națională de Securitate a SUA insistă atât în preambul cât şi în capitolul I asupra unei viziuni idealiste a rolului SUA, exprimată prin sintagma" Vom lupta întotdeauna pentru o pace justă, care să favorizeze libertatea" ca garant al echilibrului între puteri(SUA posedând o putere şi influență fără precedent şi deocamdată neegală în lume). Astfel acest concept de securitate american se converteşte într-un instrument de promovare a principiilor libertății, a societății libere, la nivel global, argument exprimat şi prin faptul că după perioada post-bipolară, SUA şi-au asumat obligații fără precedent. Interesant de menționat este caracterul inedit al luptei împotriva terorismului global, față de orice alt război istoric prin prisma duratei nedeterminate, putând fi purtată pe mai multe direcții şi ceea ce este cel mai important – împotriva unui inamic invizibil.

Reamintind faptul că acest concept de securitate priveşte atât latura națională cât şi cea globală, acesta stipulează anumiți paşi care trebuie făcuți în eradicarea terorismului, şi nu numai:

- destrămarea şi distrugerea organizațiilor teroriste de acțiune globală şi atacarea corpului lor de decizie;
- încurajarea partenerilor regionali de a-şi coordona eforturile şi de a izola teroriştii, ceea ce presupune acordarea de sprijin al SUA pentru acel stat în eliminarea rețelelor teroriste;
- cooperarea cu statele aliate pentru destrămarea rețelelor de finanțare a terorismului;

Dar nu trebuie uitat faptul că "*Bătălia împotriva terorismului internațional*" presupune o strategie globală, în care SUA ar putea face uz de poziția sa prin:

- susținerea unor guverne moderate şi moderne în lumea musulmană având ca suport combaterea condițiilor şi ideologiilor care promovează terorismul;

---

legătura dintre regimul lui Saddam Hussein şi rețeaua Al-Qaeda nefiind încă fi dovedită, s-a apelat la justificarea „folosirii probabile a războiului contra SUA, a armelor chimice şi de distrugere în masă, de către dictator".

- diminuarea condiţiilor care stau la baza terorismului prin focalizarea eforturilor şi resurselor riscului terorismului;
- utilizarea diplomaţiei publice efective pentru promovarea valorilor democraţiei în guverne ce sponsorizează terorismul global.

Astfel spus, securitatea SUA presupune, după atentatele din 11 septembrie 2001, o apărare a teritoriului şi poporului american, a intereselor naţionale interne şi externe prin identificarea şi distrugerea ameninţării înainte de concretizarea acesteia într-un atac direct asupra SUA[6] cât şi a statelor aliate în NATO.

Ceea ce-i situează în viziunea fostului preşedinte american, G. W Bush pe teroriştii la nivelul tiranilor sunt armele de distrugere în masă (baza legală pentru aplicarea doctrinei preventive invocată în anihilarea acestor reţele de terorişti este art.51/ Carta ONU) drept care este extins, în viziunea americană şi la situaţia luării de măsuri de apărare de către o naţiune care este ţinta unui atac, împotriva unor forţe ce reprezintă însă un pericol iminent de atac, chiar şi în condiţiile unui risc asimetric.

În discursul său de la West Point, G. W Bush extrapolează punctul de vedere mai sus exprimat în două variante:

- forţele noastre vor fi suficient de puternice pentru a-i convinge pe adversari să nu continue dezvoltarea militară în scopul depăşirii sau egalarii puterii SUA;
- asumarea unipolarismului prin impiedicarea formării unei coaliţii anti-americane.

3. Evenimentele majore ale scenei istorice post bipolare – factori definitori în naşterea noului concept american de securitate

Rădăcinile noului concept de securitate, aşa cum a fost el definit în Strategia Naţională/2002 pornesc de la realitatea istorică pe care Războiul Rece a produs-o: căderea blocului sovietic şi dispariţia singurei contraponderi a puterii americane. Următoarele evenimente majore care au contribuit vizibil sau subtil la cristalizarea doctrinei apărării preventive ca optim răspuns al hegemonului la o lume complexă, a ameninţărilor asimetrice sunt tot atâtea repere pentru observarea reacţiilor sale în faţa provocărilor globaliste.

Kosovo – ca testare a capacităţilor de acţiune la nivel global al NATO (securitatea Alianţei privită într-un context global, în care aceasta trebuie să dispună de capacităţi rapide de intervenţie în cazul crizelor regionale din afara teritoriului Alianţei, stipulate în art.3 şi art.5 din Tratatul de la Washington din anul 1949). Noul concept strategic al Alianţei (Roma - 1991) identifică o „concepţie mai largă asupra securităţii", datorită profundelor mutaţii survenite în contextul de securitate prin apariţia unor riscuri complexe, ce provin din direcţii multiple care „ţin mai puţin de eventualitatea unei agresiuni deliberate împotriva teritoriului Aliaţilor, cât de consecinţele negative ale instabilităţilor ce ar putea decurge din gravele dificultăţi economice, a se vedea şi actuala criză economică care macină economia mondială,

[6] Capitolul III al Strategiei americane/2002 conţine temeiul de facto (politic dar şi juridic, deşi SUA încearcă o acreditare internaţională a doctrinei preventive ca mijloc legal şi permis de combatere a terorismului global) al intervenţiei în Irak din 2002-2003.

sociale şi politice, inclusiv prin rivalităţile entice şi litigiile teritoriale" întâlnite în state din Europa Centrală şi de Est.

În "Declaraţia asupra Kosovo", a fostului secretar de stat american Madeline Albright de la Luxemburg din 28 mai 1998 aceasta a afirmat că intervenţia NATO s-a dovedit a fi aprobată în virtutea abilităţii sale de a acţiona *„creativ şi viguros în Bosnia*". Ulterior oficialul american evidenţia punctul de vedere al SUA în cadrul Consiliului Nord Atlantic şi anume:

- desfiinţarea instituţiilor "anti Dayton";
- prevenirea războiului în Europa de Est.

Astfel NATO prin prisma SUA crează prin intervenţia sa in Kosovo un triplu efect:

- divizarea Europei, în paralel cu conştientizarea lipsei de eficacitate a UE în reglementarea crizelor;
- acreditarea ideii de intervenţie umanitară;
- de a dovedi eficacitatea menţinerii NATO ca legătură transatlantică şi de a testa capacităţile Alianţei de reacţie la nivel global.

Afganistan – reprezintă prima încercare de intervenţie pe baza unor motive antiteroriste(securitatea SUA şi a aliaţilor săi ameninţată în mod direct de un inamic neconvenţional, identificat ca „reţeaua teroristă a lui Ben Laden").

În ciuda invocării art.5 al Alianţei, SUA a decis să meargă singură în ofensiva afgană. Refuzul de a include forţe NATO în Cadrul operaţiunilor iniţiale se explică prin durerea deosebită resimţită de opinia publică americană, superioritatea trupelor americane de a ocupa primele poziţii în teatrul de luptă din Afganistan şi a frustrărilor acumulate în timpul conflictului din Kosovo. Astfel în prima etapă, SUA au fost sprijinite de UE din punct de vedere militar şi nu unitar cum şi-ar fi dorit statele europene, sperând prin acest mod să încurajeze multilateralismul american, dar operaţiunile au fost conduse de trupele americane asistate de partenerul tradiţional, Marea Britanie, trupele europene începând să joace un rol mai activ doar după ocuparea Kabulului, prin crearea ISAF, care ulterior în 2003 a fost transferată sub comandă NATO.

Irak – ca a doua intervenţie cu justificare antiteroristă[7] (cu o pondere mai intensă în dovedirea legăturii dintre regimul lui Sadam Hussein şi deţinerea ilegală de arme de distrugere în masă, decât în ceea ce priveşte liantul dintre regimul lui Hussein şi reţeaua lui Ben-Laden).

Noţiunea de acţiune preventivă, ca miez al noului concept de securitate american[8] este strâns legat de noţiuni precum ar fi:

- războiul împotriva terorismului ce presupune o reacţie de amploare a statului ameninţat, un răspuns tradiţional – războiul – ceea ce dovedeşte seriozitatea cu care este tratat inamicul neconvenţional;

[7] Pauly Lansford, *Strategic Preemption – US Foreign Policy and the Second Iraq War, p.8* – atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 au forţat administraţia Bush în aşi reafirma politica sa de securitate legată de terorism.

[8] Cusimano Maryann K., Beyond Sovereignity: *the Rise of Transsovereign Problems în Beyond Sovereignity: Issues for a Global Afenda,* Boston, 2000, p.4.

- deținerea de arme de distrugere în masă, asociat cu prezența unui guvern totalitar şi cu o folosire anterioară a unor astfel de arme pentru soluționarea unor crize locale;
- încălcarea gravă şi sistematică a drepturilor omului, asociată, de asemenea, cu izbucnirea crizelor etnice, religioase, a războaielor civile în interiorul unui stat, prezența unui guvern totalitarist care nu respectă drepturile omului.

Solidaritatea transatlantică, întărită şi redefinită prin atentatele de la World Trade Center a cunoscut o lovitură extrem de puternică odată cu declararea intențiilor SUA de a ataca Irakul[9] şi a intervenției americane în Irak. Ca drept repercursiune şi UE a fost divizată artificial între „Vechea Europă" – țările care s-au pronunțat împotriva intervenției şi „Noua Europă" – țările care au susținut intervenția[10], după expresia fostului secretar al apărării SUA, Donald Rumsfeld.

4. Terorismul global şi „ axa răului" – două riscuri la adresa americii

„Axa Răului" formată exclusiv din state non-occidentale devine o concretizare a ideii de „legitimitate unipolară", de plasare a anumitor zone, de o manieră unilaterală, înafara a ceea ce reprezintă la un moment dat *„ comunitatea internațională"*(concept vag cu un conținut permanent schimbător, în funcție de interesele marilor puteri care guvernează sistemul).

„Axa Răului", în viziunea SUA înglobează state cu un sistem de guvernare totalitarist (Coreea de Nord, Irak, Afganistan), majoritatea din lumea arabă suspectate de a avea legături tradiționale cu terorismul, deținătoare de arme interzise de comunitatea internațională. Asistăm şi la o *„Axă a Răului"* flexibilă, cu entități statale înlocuibile fără ca noțiunea de outsider să se perimeze.

Asumarea obiectivului de a destrăma şi distruge rețelele teroriste implică şi interzicerea sponsorizărilor viitoare, a sprijinului şi acordării de adăpost teroriştilor, inclusiv prin „obligarea statelor din sistemul unipolar de a-şi asuma responsabilitățile suverane", obligație a sistemului unipolar preluat de rezoluția ONU 1373/2001 – „Threats to International Peace and Security Caused by Terrorist Acts". Această constrângere combinată cu folosirea instrumentelor de constrângere a statelor de a le determina să refuze, în virtutea dreptului lor suveran, a acorda azil politic sau a primi, cu orice titlu, persoanelor calificate de administrația SUA drept „terorişti", reprezintă o altă concretizare a „ relațiilor internaționale ale SUA la nivel global".

---

[9] Războiul din Irak a marcat punctul culminant al politicii unilateraliste promovate de fosta administrație Bush., întărită prin expresia „când este vorba de propria noastră securitate, dacă trebuie să acționăm, vom acționa. Şi nu avem nevoie de aprobarea ONU pentru a acționa", SUA utilizând pentru prima dată conceptul de „ Coaliția celor dispuşi".

[10] Pauly/Lansford, Strategic Preemtion – US Foreign Policy and the Second Iraq War, pag 9, - administrația Bush a fost permanent criticată pentru acțiunile sale militare. Încă, invazia din Irak are un suport tacit şi formal din partea unor state membre a NATO.

Bibliografie:

[1]. BRZEZINSKI Zbingniew, **Marea tablă de şah,** Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2000.

[2]. CUSIMANO Maryann K., Beyond Sovereignity: *The Rise of Transsovereign Problems în Beyond Sovereignity: Issues for a Global Afenda*, Boston, 2000.

[3]. KISSENGER Henry, **Are nevoie America de o politică externă?,** Editura Incitatus, 2002.

[4]. Rezoluția ONU 1373/2001*,Threats to International Peace and Security Caused by Terrorist Acts.*

[5]. LANSFORD, Pauly, *Strategic Preemption – US Foreign Policy and the Second Iraq War.*

[6]. ROCHE Jean-Jacques, *Consequences pratiques des nouvelles theories de la securite dans la gestion des crises de l-apres guerre froide*, în Studia Diplomatica, vol LVII, nr. 1/2004.

[7]. VLAD Constantin, **Relații internaționale politico-diplomatice contemporane**, Editura Fundației „România de mâine", Bucureşti, 2001.

ROMÂNIA – UN IMPORTANT PILON DE SECURITATE AL UNIUNII EUROPENE ÎN ACTUALUL CONTEXT AL RELATIILOR INTERNAȚIONALE

Ciprian POPESCU[*]

The Europe must ensure its security, value and interests. The defense and the security not depend of the concept or declaration, but depend on his economy capacity. The power of UE depend of capacity with the members of UE can resolve the problems inside of UE without diverging opinion and the Lisbon threat bring us a new breath of security and calls on all the states of UE to ensure the security and peace. Romania it is an important member of UE which provide the security, and this affirmation based on the decision of Romanian parliament to support the Lisbon Threat.

Transformările produse în mediul internațional de securitate în ultimii ani au făcut ca toată atenția sa fie îndreptată către clarificarea unor viziuni privind consolidarea păcii şi securității europene, la reducerea stărilor conflictuale, implicit la eliminarea lor acolo unde este cazul, a cauzelor ce le generează. Ce este important de menționat este necesitatea creării de instrumente[1] necesare care să poată permită eliminarea sau reducerea riscurilor, amenințărilor şi totodată apariția unora noi.

Aceasta va presupune identificarea la scară europeană a vulnerabilităților şi a posibilelor riscuri, amenințări ce ar crea şi menține surse de instabilitate în Europa.

1. Participarea României la Politica Externă de Securitate Comună

„Reconfigurarea relațiilor dintre componentele specifice ale securității, precum şi înțelegerea proceselor din sfera securității mondiale şi europene obligă statul român să-şi readapteze strategia proprie la evoluțiile mediului de securitate, integrând-o într-o viziune sistemică mai largă, pentru a-şi spori capabilitatea de contracarare a riscurilor şi amenințărilor ce pot afecta interesele României”[2] dar în acelaşi timp să aibă la bază şi prevederile Tratatului de la Lisabona în domeniul politicii de securitate şi apărare.

1.1. România un important pilon al PESA în asigurarea securității într-o Europa pe care o dorim a fi unită

Pentru România, integrarea în UE şi nu în ultimul rând în NATO a însemnat garantarea securității naționale. Unul din cele mai importante interese naționale, pentru România o constituie cooperarea, care reprezintă cea mai bună strategie de securitate.

Securitatea Națională a României se proiectează şi este transpusă în practică de către statul român prin politica sa de securitate – parte a politicii generale – pe care

[*] **Plutonier major, U.M. 02210 Iaşi**

[1] Acest proces implică strategii multiple, resurse şi nu în ultimul rând cooperarea dintre statele membre ale Uniunii Europene.

[2] **Strategia națională de securitate a României,** Guvernul României, Bucureşti, 2007

acesta o desfăşoară pe plan intern şi extern. Securitatea naţională are la bază prevederile Constituţiei şi a legislaţiei în vigoare, a normelor general-admise de dreptul internaţional, precum şi pe prevederile tratatelor la care România este parte semnatară. Toate aceste politici de securitate naţională se regăsesc în Strategia de Securitate Naţională care defineşte interesele naţionale de securitate, precizează obiectivele ce conduc la protejarea şi afirmarea acestor interese, evaluează mediul internaţional de securitate, identifică factorii de risc din mediul intern şi internaţional, trasează direcţiile de acţiune şi principalele mijloace pentru asigurarea securităţii naţionale a României.

Securitatea naţională a României are ca obiective primordiale promovarea şi apărarea intereselor fundamentale ale României, protejarea cetăţenilor români şi garantarea drepturilor fundamentale şi a libertăţilor individuale ale acestora, asigurarea libertăţii de acţiune a statului român în relaţiile internaţionale, în condiţiile dinamicii care caracterizează mediul internaţional.

Discutând în continuare despre securitatea naţională a României, putem afirma cu certitudine că aceasta este influenţată şi de poziţia sa geografică, considerată a fi la confluenţa a patru spaţii: central-european, sud-est european, răsăritean şi cel al zonei Mării Negre, zonei Caucazului şi Asiei Centrale, cu prelungire spre cea a Mediteranei şi a Orientului Mijlociu. Această poziţie de confluenţă a patru mari zone sensibile oferă atuuri în promovarea cooperării intraregională şi interregională, atât ca stat membru sau stat cu statut de invitat cât şi ca observator în cadrul organizaţiilor internaţionale. Prin participarea ca membru al Uniunii Europene la iniţiative, procese şi operaţii militare din Africa, Orientul Mijlociu şi Asia Centrală, România a dovedit că are un potenţial ridicat de promovare a stabilităţii şi securităţii atât la nivel regional cât şi global. Practic din 1991, ţara noastră a participat cu peste 10.000 de militari la operaţii de menţinere a păcii, de răspuns la crize şi combaterea terorismului. De asemenea deţinerea preşedinţiei O.S.C.E. în 2001, a constituit o oportunitate de afirmare a rolului şi potenţialului României, de implicare activă în mecanismele diplomaţiei preventive şi în sprijinul măsurilor de creştere a încrederii şi securităţii în Europa[3].

Pentru a avea o Europă unită şi puternică, care să facă faţă la noile tipuri de ameninţări, trebuie ca procesul de construcţie europeană să aibă la bază naţiuni puternice, cu conştiinţă de sine şi care în momente dificile să-şi unească forţele pentru a putea elimina orice tip de ameninţări. Niciodată polemicile care vor apărea în interiorul Uniunii Europene nu va menţine o Europă unită ci dimpotrivă va crea rivalităţi, divergenţe de opinie, ceea ce se va reflecta prin decizii incoerente, bazate numai pe interesele unor anumite state şi de aici rezultanta putându-se vedea în

[3] Mariana Ancuţ, Teza de doctorat, **Influenţa tratatelor internaţionale de securitate privind controlul armamentului asupra strategiilor naţionale de apărare a ţărilor din Orient**, Universitatea Naţională de Apărare "Carol I"., Bucureşti, 2008, pp.185 -188.

generic vorbind - butoiul cu pulbere al Europei – Kosovo, în care anumite state nu au ţinut cont de faptul ca Serbia reprezintă un stat independent şi suveran[4].

Pentru a susţine afirmaţiile că România este un participant activ la *Politica Europeană de Securitate şi Apărare*[5], am sintetizat o parte din concepţiile care stau la baza acestora. Astfel un document important este *Concepţia angajării* care se concretizează în două documente, unul cu caracter militar – *Doctrina pentru operaţiile întrunite multinaţionale - şi unul cu caracter politic – Legea nr. 42 din 15.03.2004 privind participarea forţelor armate la misiuni în afara teritoriului naţional*[6].

Legea condiţionează tipurile de misiuni la care pot participa forţele armate: *de apărare colectivă, în sprijinul păcii, de asistenţă umanitară, tip coaliţie, exerciţii comune sau individuale, ceremoniale. Prevederile capitolului II din legea nr. 42 din 15.03.2004 face o distincţie clară între misiunile de apărare colectivă, în sprijinul păcii, de asistenţă umanitară, tip coaliţie faţă de celelalte trei: exerciţii comune, exerciţii individuale şi ceremoniale.*

Participarea României la misiunile în sprijinul păcii şi de asistenţă umanitară, la operaţii de stabilizare şi de reconstrucţie, la iniţiative de cooperare regională au demonstrat că România este nu numai un consumator de securitate ci şi un generator de securitate şi stabilitate. Mai mult, România este prezentă cu forţe substanţiale în toate teatrele de operaţii[7]. Sunt nenumărate publicaţiile internaţionale care scriu despre cum detaşamentele româneşti sunt la înălţimea exigenţelor unor astfel de misiuni, cum au fost pregătiţi şi cum sunt conduşi. Pe lângă misiuni de tip *peace-keeping* forţele armate au mai participat la misiuni de observare. România a participat sau participă cu observatori în cadrul următoarelor misiuni: UNMIKA din Kosovo, OSCE din Georgia cu 5 monitori de frontieră, MONUC din Congo cu 27 de observatori militari, UNMEE din Eritreea cu 8 observatori militari, MINUCI din

[4] Apreciată drept un actor important al regiunii, în dubla calitate de membru al UE (chiar dacă alte state membre au avut o poziţie diferită), România a demonstrat prin acţiunile sale, că se poate constitui într-un vector solid de stabilitate atât la nivel regional cât şi în plan subregional favorizând cooperarea, înţelegerea, reconcilierea şi aplanarea unor dispute istorice mai vechi sau mai noi. Acest lucru este reflectat de poziţia României care nu a acceptat să recunoască independenţa provinciei Kosovo, chiar daca UDMR – partid care a participat la guvernare a susţinut cu tărie recunoaşterea independenţei provinciei Kosovo.

[5] Putem observa că practic, din 1991, România a demonstrat public implicarea sa activă în operaţiile organismelor internaţionale de asigurare şi menţinere a securităţii. Consider, că putem spune că România a fost un actor activ şi înainte de 1989, zona în care s-a manifestat fiind însă indiscutabil cu mult mai mare şi cuprinzând zone în care sunt state nemembre ale vreunui tratat internaţional de securitate. Începând din 1991 şi până în 2008, România a participat cu peste 10.000 de militari în misiunile de menţinere a păcii, cu un spectru variat de forţe: batalioane de infanterie şi geniu, spitale de campanie, poliţie militară, capacităţi de transport etc.

[6] Mariana Ancuţ, op. cit., pp.185 -188.

[7] Se cunoaşte faptul că România, ca participant activ la reconstrucţia unei noi arhitecturi de securitate participă la misiunile din Afganistan cu 1100 de militari, iar în Irak să rămână doar un mic contingent de militari care să asigure pregătirea armatei irakiene. A se vedea si recenta vizită a preşedintelui României în Irak cu ocazia încheierii misiunii *Iraqi Freedom* de către trupele române din data de 05.06.2009.

Coasta de Fildeş cu 2 observatori militari, UNMIL din Liberia cu 3 observatori militari, UNAMA din Afganistan cu 1 observator militar[8].

Angajamentele luate de România în cadrul UE vizează toate aceste aspecte ale securităţii prin: continuarea operaţionalizării forţelor destinate Uniunii Europene şi implementarea *Obiectivelor Forţei*, finalizarea restructurării sistemului logistic de nivel strategic şi operativ, continuarea achiziţiilor de echipamente noi şi a programelor majore de înzestrare, conform cerinţelor *Obiectivelor Forţei şi a Concepţiei de înzestrare a Armatei României*, extinderea implementării unor cerinţe ale Obiectivelor Forţei (instruire, competenţă lingvistică, comunicaţii şi informatică) la nivelul forţelor de generare şi regenerare, creşterea contribuţiei cu forţe la Forţa de Răspuns a NATO şi pentru Uniunea Europeană, evaluarea sistemică şi structurală a domeniilor principale ale procesului de integrare operaţională a Armatei în cadrul NATO şi Uniunii Europene şi fundamentarea deciziilor de corecţie şi îmbunătăţire a politicilor, proceselor şi programelor în derulare, participarea la activităţile *Echipelor Integrate de Dezvoltare şi Echipelor de Proiect* organizate sub egida Agenţiei Europene de Apărare (European Defence Agency – EDA), în funcţie de interesele naţionale şi de planurile şi programele elaborate la nivelul Ministerului Apărării Naţionale[9].

În Strategia de Transformare a Armatei României se arată că: „Până în anul 2015, Armata României va fi în măsură să pună, anual, la dispoziţia Alianţei un pachet de forţe, a cărui mărime să asigure atât îndeplinirea angajamentelor faţă de Alianţă cât şi posibilitatea susţinerii forţelor dislocate în teatrele de operaţii. În etapa integrării operaţionale în Uniunea Europeană (2008-2015) nivelul de ambiţie constă în respectarea graficului anual de operaţionalizare a structurilor dislocabile, astfel încât, către sfârşitul acestei perioade să fie realizate cerinţele Alianţei în ceea ce priveşte raportul între ponderea forţelor dislocabile şi a totalului de forţe terestre, precum şi între ponderea forţelor terestre dislocate sau pregătite pentru a fi dislocate şi totalul forţelor terestre. De asemenea, în această perioadă se va definitiva procesul de realizare a structurilor de generare şi regenerare, astfel încât acestea să asigure atât completarea structurilor dislocabile cât şi îndeplinirea misiunilor ce le revin[10]". Prin urmare, scopul strategic general al apărării armate a ţării se face prin operaţii întrunite de apărare, ofensive sau din gama acţiunilor asimetrice. Demn de remarcat este afirmaţia fostului secretar general al NATO, Jaap de Hoop Scheffer[11] care sublinia că Forţa de Răspuns a NATO „este determinată să completeze Forţa Europeană de Reacţie Rapidă şi nu să o înlocuiască.....

---

[8] Bejinariu Petru, Teză de doctorat, **Evoluţia riscurilor şi ameninţărilor la adresa securităţii naţionale din perspectiva integrării României în structurile de securitate colectivă**, Universitatea Naţională de Apărare "Carol I"., Bucureşti, 2005, p.269.

[9] www.mapn.ro - **Strategia de Transformare a Armatei României,** 2007.

[10] Idem.

[11] http//www. setimes.com - Lordul George Robertson, fost secretar general al NATO afirma despre Jaap de Hoop Scheffer că este persoana potrivită pentru a garanta faptul că NATO va rămâne cea mai de succes alianţă defensivă din lume.

Majoritatea ţărilor UE sunt şi membre ale NATO. De aceea, orice este de făcut trebuie făcut într-o manieră complementară[12]". Prin urmare, toate iniţiativele care vizează securitatea europeană sunt distincte datorită ideii de a crea o organizaţie de securitate şi de apărare europeană pe principiul *„separabil, dar nu separat"* de NATO, mai ales în ceea ce priveşte forţele şi mijloacele folosite.

În mod adiacent, scopul UE în privinţa recuperării decalajelor existente în domeniul capacităţilor militare oferă României şanse mari în procesul de transformare la care este supusă societatea civilă dar şi instituţiile militare.

2. Tratatul de la Lisabona, implicaţii asupra României ca stat membru al Uniunii Europene

Acest tratat reprezintă un document susţinut activ de România, care a fost ratificat de ţara noastră la începutul anului 2008, cu o largă majoritate în Parlament iar în data de 11 martie a fost depus şi instrumentul de ratificare a Tratatului, etapă care încheie în mod normal, în ceea ce priveşte procedura de ratificare.

Noul cadru oferit de Tratatul de la Lisabona este benefic atât Uniunii, în ansamblul său cât şi României, implicit influenţând funcţionarea României în cadrul European.

În actualul mediu de securitate, caracterizat de schimbări în natura şi complexitatea ameninţărilor, *România ca stat membru al UE au aderat la acel instrument numit Politica Europeană de Securitate şi Apărare (PESA ca parte componentă a PESC)*. Atât prin Tratatul de la Lisabona cât şi prin convergenţa dintre politici externe a României şi PESC a Uniunii, România a demonstrat că este şi a rămas un participant activ la dialogul politic din cadrul UE, joacă un rol constructiv în cadrul PESC prin participarea la reuniunile tip *Gymnich şi Euromed*[13]. Nu trebuie uitat faptul că, România ca stat membru al UE contribuie la formularea *Poziţiilor, Declaraţiilor şi demersurilor Uniunii Europene* şi le aplică, iar ce este de menţionat iarăşi, că participă la reuniunile tuturor structurilor de lucru ale Consiliului pe tema PESC/PESA.

Continuând în aceeaşi idee, România este un membru şi participant activ al unor instituţii formate sau nu prin Tratatul de la Lisabona, şi anume: Centrul Satelitar al UE (EUSC), de la Torejon - Spania, Institutul de Studii de Securitate al UE (ISS) din Paris şi Agenţia Europeană de Apărare (EDA).

Pe linia contribuţiei în plan militar, România participă în cadrul celor două Grupuri Tactice de Luptă, cu forţe incluse în cadrul Grupului Tactic de Luptă HELBROC[14], precum şi în cadrul unui alt Grup Tactic de Luptă ce va fi activat în al doilea semestru al anului 2010, alături de Italia şi Turcia. De asemenea, în plan civil, România pregăteşte contribuţia aferentă Obiectivului Global Civil 2010[15], pentru luna

[12] Ioan Ciupei, **Apărarea colectivă a României,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare "Carol I"., Bucureşti, 2007, p.24.

[13] Constantin Gheorghe Balaban, **Politica Externă a României – Note de Curs**, Editura Universitară, 2009, pp. 45- 46.

[14] Grupul Tactic de Luptă Helbroc va fi pus la dispoziţia UE în acest prim semestru al anului 2009. Grupul este alcătuit din forţe aparţinând Greciei, României, Bulgariei şi Ciprului.

[15] **Civilian Headline Goal 2010.**

noiembrie 2009, fiind programată o Conferință de Îmbunătățire a Capacităților Civile la care vor participa Miniştri Afacerilor Externe din cadrul UE alături de Înaltul Reprezentat al UE pe probleme de Politică Externă şi Securitate comună PESC.

Această etapizare a importanței acordate de România ca stat membru al Uniunii Europene conduce la conturarea unui profil de membru responsabil, acest lucru fiind demonstrat şi prin ratificarea şi depunerea instrumentelor de aderare la Tratatul de la Lisabona. Nu trebuie uitată şi menţiunea făcută de preşedintele României, Traian BĂSESCU cu ocazia discursului avut la întrevederea cu membrii corpului diplomatic, la Palatul Cotroceni din 19 ianuarie 2007, în care afirma că, ne motivează să căutăm avantajele unei integrări depline, un viitor mai sigur şi mai prosper clădit, de data aceasta pe solidaritate cu partenerii noştri europeni.

Analiza noului decor european şi global după depunerea instrumentelor de ratificare a Tratatului de la Lisabona are şi o evidentă miză pentru reflecția strategică. Acesta este contextul în care se cuvine a fi evaluate noile răspunderi pe care România şi le asumă, începând cu 1 ianuarie 2007. Cu atât mai mult cu cât, în mediul actual de securitate, statele membre ale UE, între care şi România, au decis să creeze un instrument specific de acțiune şi anume cum aminteam mai sus, PESC/PESA. Astfel unele din principalele priorități sunt:

- o acțiune dinamică, politico-diplomatică pentru punerea în valoare a statutului României, al şaptelea stat ca dimensiune şi potențial în UE;
- depăşirea etapei de monitorizare post-aderare, prin reformele interne şi acțiune diplomatică eficientă al nivelul UE;
- prin susținerea unor soluții rapide pentru intrarea în vigoarea Tratatului de la Lisabona şi prezervarea avantajelor[16];
- pregătirea instituțională a diplomației româneşti pentru participarea activă în viitorul serviciu diplomatic extern al UE.

Aceasta este linia directoare a politicii externe româneşti ancorată în dimensiunea de securitate şi apărare, pe care preşedinția prin vocea preşedintelui Traian Băsescu a trasat-o la întâlnirea cu Corpul diplomatic acreditat la Bucureşti din ianuarie 2007, care este înscrisă ca prim obiectiv de guvernare, în planul politicii externe, de securitate şi apărare în perioada 2005-2008, prin consolidarea rolului României ca membru activ şi influent în cadrul Uniunii.

Prin intermediul MAE, România s-a asociat în mod activ procesului de redefinire instituțională a Uniunii, concretizată prin adoptarea Tratatului de la Lisabona. Astfel, MAE a asigurat participarea activă a României în decursul întregului proces de definire a unui mandat clar privind viitorul Tratat (adoptat de Consiliul European la data de 23 iunie 2007), precum şi în desfăşurarea Conferinței Interguvernamentale (CIG) de redactare a documentului, desfăşurată în semestrul II din anul 2007. Ulterior, MAE a asigurat participarea României la nivel înalt la semnarea Tratatului de la Lisabona din 13 decembrie 2007.

[16] www. stiri.rol.ro/content/view/30737/2.

Concluzie

Ca stat al Uniunii Europene, România trebuie să contribuie la edificarea unei Europe unite, puternice în cadrul unui spațiu comun al democrației, libertății, securității, stabilității şi prosperității. Astfel, România trebuie să fie interesată ca succesul construcției comunitare care face această entitate unicat atât de atractivă să se perpetueze inclusiv într-o Uniune lărgită şi ar presupune o mai mare responsabilitate şi implicare în toate etapele construcției sale.

Aderarea României la UE nu a fost şi nu este o asociere sau o aliniere la această structură. România are responsabilitatea de a pune umărul la construirea unei Uniuni extinse şi împreună cu ea să deschidă noi perspective Europei. Procesul de construcție europeană trebuie să aibă ca țintă o Europă unită şi puternică, o Europă a solidarității şi a toleranței. O Europă unită înseamnă, deopotrivă, națiuni puternice cu conştiință de sine, care vor găsi în Uniunea Europeană cadrul cel mai adecvat de afirmare.

Cadrul Național va rămâne un punct de referință esențial al afirmării identității naționale şi al consolidării democrației. Regulile şi politicile comune ale UE vor trebui să se bazeze pe valorile şi principiile împărtăşite fără rezerve de toți membri săi. Stabilitatea din vecinătatea granițelor externe ale Uniunii este o garanție suplimentară a menținerii bunăstării şi securității în cadrul acesteia. Considerarea, că noile provocări şi amenințări cu care lumea contemporană se confruntă, respectiv cea a terorismului, proliferării armelor de distrugere în masă, imigrației ilegale, traficului de droguri şi de ființe umane evidențiază faptul că regiunea extinsă a Mării Negre a devenit unul dintre avanposturile Uniunii Europene prin Politica de Vecinătate în lupta pentru combaterea acestora. Existența în regiune a unor „conflicte înghețate" - Transnistria, Abhazia, Cecenia, Osetia de Sud şi Nagorno-Karabah – pot oricând să „inflameze" întreaga zonă, completează fizionomía de securitate şi impune o atitudine specifică. De aceea trebuie încurajată şi susținută vitalizarea valorilor democrației la scara întregului continent european.

Securitatea şi dezvoltarea durabilă sunt din ce în ce mai mult noțiuni complementare şi care chiar se condiționează reciproc, aspectele nemilitare ale securități devin tot mai pregnante, ceea ce ar trebui să modifice comportamentul indivizilor şi entităților politice.

Bibliografie:

[1]. ***Guvernul României, ***Strategia națională de securitate a României***, Bucureşti, 2007.

[2]. ANCUȚ, Mariana, Teza de doctorat, **Influența tratatelor internaționale de securitate privind controlul armamentului asupra strategiilor naționale de apărare a țărilor din Orient,** Universitatea Națională de Apărare "Carol I"., Bucureşti, 2008.

[3]. BALABAN, Constantin Gheorghe, **Politica Externă a României – Note de Curs,** Editura Universitară, 2009.

[4]. BEJINARIU, Petru, Teză de doctorat, **Evoluția riscurilor şi amenințărilor la adresa securității naționale din perspectiva integrării României în**

structurile de securitate colectivă, Universitatea Națională de Apărare "Carol I", Bucureşti, 2005.
[5]. CIUPEI, Ioan, **Apărarea colectivă a României,** Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I", Bucureşti, 2007.
[6]. www.mapn.ro
[7]. http//www. setimes.com
[8]. www. stiri.rol.ro

ROMÂNIA – O ANALIZĂ CLASICĂ A PUTERII NAȚIONALE

Marius PRICOPI*

We cannot ignore power. In a constantly changing world, power remains the immutable essence of international relations, and at the same time of national security and defense.

Taking into consideration classical factors (such as geography, natural resources, population or diplomacy), this paper sets forth an accurate assessment of Romania's national power, and also an estimation of the influence that the Romanian state cold exert in bilateral relations and within the international organizations in which it is fully integrated.

1. Introducere

Puterea reprezintă principiul suprem al relațiilor internaționale. Ultimă garanție a securității, puterea determină politica externă a statelor şi strategiile lor de securitate. De altfel, istoria relațiilor internaționale este istoria luptei pentru putere. Pe marea tablă de şah, mutările statelor urmăresc interesul național şi maximizarea puterii.

Aprecierea puterii unui stat este necesară pentru formularea corectă a obiectivelor de politică externă şi de securitate şi pentru identificarea mijloacelor de punere în aplicare a lor. Această lucrare reprezintă o evaluare a puterii naționale a României, pornind de la două categorii de factori[1]: cei relativ stabili (geografia, resursele naturale, capacitatea industrială, pregătirea militară şi populația) şi cei supuşi schimbării constante (moralul național şi calitatea diplomației).

2. Factorul geografic

În mod evident, cel mai stabil factor de care depinde puterea unei națiuni este geografia. Este un truism a spune că importanța actuală a acestui factor nu este egală cu cea de la începutul secolului trecut; dar este greşit să presupunem, aşa cum se face adesea, că evoluția fără precedent a transporturilor şi a comunicațiilor a eliminat în întregime această caracteristică. Ea este cu siguranță mai puțin importantă astăzi decât acum cincizeci sau o sută de ani; însă poziția geografică rămâne un factor de permanentă importanță, de care trebuie să țină cont politica externă a României, oricât de diferit ar fi impactul asupra deciziilor politice de astăzi în comparație cu alte perioade ale istoriei.

De-a lungul timpului, România a fost considerată fie stat balcanic, fie est-european, fie central-european ori, mai recent, ca făcând parte din Europa mediană[2].

---

* **Ofițer, masterand la Facultatea de Ştiințe Politice, Relații Internaționale şi Studii Europene, Universitatea „Lucian Blaga", Sibiu**

[1] Teoretizarea elementelor puterii naționale este realizată de Hans Morgenthau în lucrarea sa de referință: **Politica între națiuni. Lupta pentru putere şi lupta pentru pace**, Iaşi, Editura Polirom, 2007.

[2] Nicula, D. S., *România în context geopolitic european şi mondial*, disponibil la: http://niculadragossorin.files.wordpress.com/2009/02/curs7.pdf.

Din punct de vedere geo-strategic, România se află la intersecţia axelor geo-economice Vest – Est (Europa Occidentală – Spaţiul ex-sovietic) şi Nord Vest – Sud Est (Germania şi Europa Centrală – Asia Mică şi Orientul Apropiat). Totodată, România se află situată la intersecţia unor axe geo-economice în curs de consolidare: axa mărilor (Marea Caspică - Marea Neagră - Marea Mediterană) şi axa fluviilor şi canalelor (Rhin - Main - Dunăre), legând Marea Nordului cu Marea Neagră.

În plus, statul român este inclus în trei coridoare principale de transport paneuropean:

- IV: Berlin - Praga - Bratislava - Györ - Budapesta - Arad - Craiova - Bucureşti - Giurgiu - Sofia - Istanbul;
- VII: calea navigabilă trans-continentală (Dunăre - Main - Rhin, legând Marea Neagră cu Marea Mediterană);
- IX: Helsinki - Sankt Petersburg - Paskov - Vitebsk - Ljubasivka - Chişinău - Bucureşti - Plovdiv (Bulgaria).

Începând cu 2007, România reprezintă frontiera de Est atât a NATO, cât şi a UE. În această calitate, statul român urmăreşte să joace un rol substanţial în procesul de definire şi implementare a politicilor stabilizatoare, de cooperare şi asistenţă de securitate ale NATO şi Uniunii Europene în Europa centrală, de est şi de sud-est.

Dată fiind proximitatea geografică, experienţa istorică, valorile specifice comune şi conexiunile sale regionale, interesul primordial al României în acest domeniu constă în democratizarea, dezvoltarea economică, stabilitatea şi orientarea fermă a regiunii spre integrarea europeană, simultan cu sporirea contribuţiei proprii şi asumarea unui rol pro-activ mai pronunţat ca factor de securitate regional. În acest context, eforturile strategice vor fi direcţionate pentru soluţionarea problemelor de securitate care afectează încă Balcanii de Vest şi vecinătatea estică a României, în aşa fel încât cele două regiuni să poată intra, treptat, într-un proces efectiv de integrare europeană şi euroatlantică[3].

3. Resursele naturale

Un alt factor stabil care exercită o influenţă importantă asupra puterii unei naţiuni în relaţie cu celelalte îl constituie resursele naturale. Să începem cu elementul de bază al acestor resurse, şi anume hrana: un stat cu resurse alimentare proprii suficiente sau aproape suficiente deţine un mare avantaj asupra celui care, neavând destule resurse, le importă, riscând astfel subdezvoltarea sau foametea.

O ţară care îşi asigură necesarul de alimente din resurse interne nu trebuie să-şi redirecţioneze energiile naţionale şi politica externă dinspre obiectivele primare, pentru a fi sigură că populaţia nu va muri de foame în timpul unui eventual război. Deoarece asemenea ţări sunt relativ puţin preocupate de această problemă a aprovizionării, ele au fost capabile să-şi urmărească mai intens şi mai concentrat strategiile. *Asigurarea alimentelor din resursele proprii a reprezentat întotdeauna o mare sursă de putere*.

Dimpotrivă, resursele permanent precare de hrană constituie originea unei eterne vulnerabilităţi în politica internaţională. Indiferent de alte elemente ale puterii

[3] **Strategia de securitate naţională a României**, Bucureşti, 2007, p. 29.

naţionale aflate la dispoziţie, deficienţele în aprovizionarea cu alimente obligă un stat să acţioneze pe plan extern mai curând dintr-o poziţie vulnerabilă decât de forţă.

Ceea ce este valabil pentru asigurarea hranei se aplică şi celorlalte resurse naturale importante. Importanţa relativă şi absolută pe care o au materiile prime depinde în mod necesar de tehnologia militară dintr-o anumită perioadă. Anumite resurse au câştigat în importanţă comparativ cu celelalte. Fenomenul s-a produs ori de câte ori schimbările fundamentale de tehnologie au determinat utilizarea unor noi materiale sau au sporit valoarea celor deja existente.

4. Capacitatea industrială

Exemplul petrolului ilustrează şi semnificaţia unui alt factor al puterii unei naţiuni: capacitatea industrială. Calitatea şi capacitatea productivă a uzinelor, cunoştinţele angajaţilor, abilitatea inginerilor, geniul inventiv al omului de ştiinţă, organizarea managerială – toţi sunt factori de care depinde capacitatea industrială Creşterea drastică a importanţei capacităţii industriale pentru puterea naţională a accentuat şi distincţia tradiţională dintre marile puteri şi micile puteri. Lucrul care le deosebeşte este independenţa lor industrială potenţială şi capacitatea lor tehnologică avansată.

România prezintă nu numai oferte de tranzitare a petrolului brut, ci şi de prelucrare a materiilor prime aduse din regiunea caspică. Ţara noastră dispune de un sistem destul de dezvoltat de conducte, atât pentru petrolul brut (circa 4.500 km), cât şi pentru produsele petroliere (circa 2.500 km), sistem care poate fi uşor conectat, cu minime investiţii, la sistemul central-european de transport.

României îi aparţine cel mai mare şi mai activ port la Marea Neagră, Constanţa, având complet operaţionale terminale speciale în dublu sens pentru ţiţei (24 milioane tone pe an) şi pentru produsele petroliere (12 milioane tone anual), cu rezervoarele aferente (1,7 miliarde m^3 capacitate). Într-o perspectivă nu prea îndepărtată, Constanţa urmează să devină, graţie lucrărilor de anvergură declanşate, al doilea mare port al Europei (după Rotherdam) şi, totodată, unul dintre cele mai mari din lume.

România beneficiază şi de o capacitate de rafinare a petrolului (peste 30 milioane tone anual) care depăşeşte cu mult producţia proprie de petrol (uşor peste 6 milioane tone anual) şi necesarul intern de produse petroliere. Are, aşadar, o capacitate de rafinare excedentară.

În plus, România este singura ţară din zonă inclusă în ambele programe ale Uniunii Europene (TRACECA şi INOGATE) care au drept ţintă zăcămintele de petrol şi gaze naturale din regiunea caspică şi căile de transport ale acestora către Europa Centrală şi de Vest.

5. Pregătirea militară

Pregătirea militară acordă factorilor geografici, resurselor naturale şi capacităţii industriale importanţa reală pentru puterea unei naţiuni. Dependenţa puterii naţionale de această dimensiune este prea evidentă pentru a necesita o discuţie lungă. Ea cere structuri militare capabile de a sprijini politica externă dorită. Abilitatea de acest tip

derivă dintr-un număr de factori, printre care cei mai importanți sunt: inovația tehnologică, conducerea, cantitatea şi calitatea forţelor armate.

Fără îndoială, fenomenul care a marcat Armatei României în ultimii ani îl reprezentă *profesionalizarea*. Printre motivele unei asemenea importante opțiuni politico-militare se numără[4]:

- realizarea cu succes a reformei din armată;
- înfăptuirea cerințelor unor tratate şi convenții internaționale la care România este parte;
- criteriile de admitere a României în NATO şi UE;
- înzestrarea armatei cu echipamente militare şi tehnică de luptă moderne;
- eficiența şi eficacitatea în acțiunea militară;
- democratizarea societății româneşti;
- caracteristicile şi tendințele de evoluție ale mediului de securitate națională, zonală, regională şi globală;
- reforma din armatele statelor membre ale Alianței Nord-Atlantice.

Aşadar, puterea națională a României este dependentă de numărul de oameni şi arme, precum şi de distribuția lor între diferitele categorii ale forțelor armate. Armata României poate stăpâni bine inovațiile militare. Liderii săi militari pot excela în strategiile şi tacticile potrivite noilor tehnologii ale războiului. Cu toate acestea, România poate fi slabă din punct de vedere militar şi, în consecință, şi politic, dacă nu are la dispoziție aparatul militar care, în forța sa ca întreg şi în puterea părților componente, să nu fie nici prea mare, nici prea mic pentru misiunile pe care poate fi chemat să le îndeplinească.

Cât de mare trebuie să fie aparatul militar pentru ca statul român să şi-l poată permite, ținând cont de resursele şi angajamentele sale? Necesită preocuparea pentru puterea națională o producție masivă de tehnică militară pe timp de pace sau resursele trebuie angajate ținând cont de schimbările rapide în tehnologie, în cercetare şi în producția unor cantități limitate de arme perfecționate? De calitatea răspunsului acordat acestor întrebări, dar şi altora, va depinde puterea viitoare a României în relațiile cu alte națiuni.

6. Populația

Revenind de la factorii materiali sau parțiali materiali la cei pur umani, trebuie să facem diferența între componentele cantitative şi cele calitative. În timp ce printre ultimele enumerăm caracterul național, moralul național, calitatea diplomației şi a guvernării în genere, prima necesită a fi discutată în termenii dimensiunii populației.

Nu ar fi corect, bineînțeles, să spunem că există o relație direct proporțională între populația unei țări şi puterea sa. Deşi nu este justificat a considera că o țară este foarte puternică doar pentru că populația sa este mai numeroasă decât populația din cele mai multe state, totuşi nici o țară nu poate deveni sau rămâne o mare putere dacă nu face parte din rândul statelor celor mai populate de pe pământ.

Este deci evident că o națiune nu poate fi o mare putere fără o populație suficient de numeroasă pentru a crea şi implementa instrumentele materiale ale

[4] Duțu, P., Moştoflei, C., Sarcinschi, A., **Profesionalizarea Armatei României în contextul integrării în NATO,** Bucureşti, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, 2003, p. 7.

puterii naţionale. Pe de altă parte, o populaţie numeroasă poate avea şi o influenţă negativă drastică asupra puterii naţionale, întrucât astfel de state sunt nevoite să redirecţioneze resursele limitate dinspre dezvoltarea puterii naţionale spre hrănirea şi îngrijirea populaţiei. Numărul mare de locuitori, departe de a fi un element al puterii naţionale, reprezintă un obstacol pentru sporirea sa. Pentru asemenea naţiuni, armonizarea dimensiunii populaţiei cu resursele naturale este o necesitate.

În cazul României, populaţia a scăzut cu aproximativ un milion de persoane faţă de 1992, când s-a efectuat penultimul recensământ. Tendinţa demografică s-a modificat radical, revenindu-se practic la valorile existente în 1977, în condiţiile în care în perioada 1977-1992 s-a înregistrat o creştere a numărului de locuitori ai României cu aproximativ un milion de persoane. Astfel, în timp ce în 1992 pe teritoriul ţării noastre se aflau 22.810.035 persoane, în 2002 s-au înregistrat 21.680.974 de persoane, România ocupând din acest punct de vedere locul nouă în Europa[5].

Evoluţia populaţiei a fost influenţată în primul rând de scăderea accentuată a natalităţii şi, totodată, de soldul negativ al migraţiei externe, toate acestea conducând la un ritm mediu anual de scădere a numărului de locuitori de 0,5%.

Datele recensământului relevă că România se confruntă în continuare cu o accentuare a procesului de îmbătrânire demografică, tendinţă cu profunde implicaţii la nivel social, economic etc. Drept urmare, pe fondul scăderii natalităţii, se constată o creştere a ponderii populaţiei adulte şi a celei vârstnice şi cu precădere a celor de peste 60 de ani.

Având în vedere tendinţa actuală de creştere a numărului de persoane în vârstă şi, totodată, scăderea ponderii tinerilor din totalul cetăţenilor din România, structura socio-economică a populaţiei continuă să confirme faptul că populaţia activă şi ocupată este în scădere.

Toate aceste elemente demografice influenţează direct şi semnificativ puterea naţională a României.

7. Moralul naţional

Mai dificil de definit şi mai puţin stabil, dar nu mai puţin important decât toţi ceilalţi factori în determinarea puterii naţionale este ceea ce propunem a fi denumit moralul naţional. Acesta este gradul de hotărâre cu care o naţiune sprijină strategiile externe pe timp de pace şi de război. El influenţează toate activităţile unei naţiuni; sub forma opiniei publice, oferă un factor intangibil, fără sprijinul căruia nici un guvern, democratic sau autoritar, nu este capabil să-şi urmărească politicile în mod eficient, în cazul în care le-ar putea măcar implementa.

Factorul decisiv pentru moralul unui popor îl reprezintă *buna guvernare*. Buna guvernare constituie o condiţie esenţială a securităţii şi prosperităţii, instrumentul prin care democraţia trece din planul conceptelor şi al teoriilor, în planul vieţii reale.

Strategia de securitate naţională a României apreciază drept repere ale bunei guvernări[6]:

[5] *Ibidem*, p. 10.
[6] **Strategia de securitate naţională a României**, Bucureşti, 2007, pp. 42-47.

- administrație publică profesionistă şi eficientă;
- justiție democratică;
- combaterea corupției.

Astfel, eficiența administrației publice constituie o condiție esențială pentru asigurarea securității şi prosperității cetățenilor României. În prezent, România are instituții democratice mai puternice, aflate într-un proces dinamic de consolidare şi perfecționare, capabile să asigure funcționarea normală a statului. Economia de piață funcțională, instituții credibile şi responsabile aflate în slujba cetățeanului, justiție independentă şi structuri corespunzătoare pentru aplicarea legii sunt reperele majore ale unei funcționări stabile şi democratice a statului, pe baza valorilor şi principiilor ce definesc statutul României de țară membră a comunității europene şi euroatlantice.

Ca pilon major al bunei guvernări, consolidarea independenței şi eficienței justiției şi creşterea încrederii populației în actul de justiție reprezintă o altă prioritate importantă, menită să garanteze calitatea europeană a acestei activități.

În ceea ce priveşte lupta împotriva corupției, este imperativ necesar ca instituțiile să funcționeze potrivit legii, să colaboreze şi să fie integrate într-un sistem în care informațiile vitale trebuie să circule în mod profesionist, în condiții de legalitate şi în mod oportun, responsabilitățile să fie clare şi să nu se suprapună, iar atribuțiile să fie îndeplinite în limitele legii, la timp şi cu eficiență maximă.

8. Calitatea diplomației

Dintre toți factorii care compun puterea unei națiuni, cel mai important, oricât ar fi de instabil, rămâne calitatea diplomației. Ceilalți factori care determină puterea națională sunt doar materiile prime din care este creată puterea unei națiuni. Calitatea diplomației unei națiuni îmbină diferite elemente într-un tot integrat, le conferă direcție şi greutate şi trezeşte potențialitățile, oferindu-le suflul puterii reale.

Conducerea politicii externe de către diplomații săi este, pentru puterea națională pe timp de pace, ceea ce reprezintă strategia şi tactica militară a liderilor săi în război. Este arta de a combina diferitele elemente ale puterii naționale pentru a obține efectul maxim asupra acelor chestiuni din relațiile internaționale care afectează cel mai mult interesul național.

S-ar putea spune că diplomația este creierul puterii naționale, aşa cum moralul este sufletul[7]. Dacă viziunea este tulbure, judecata deficitară şi hotărârea slabă, toate avantajele poziției geografice, ale asigurării din resurse proprii a hranei, resurselor materiale şi producției industriale, ale pregătirii militare, dimensiunii şi calității populației vor valora puțin pentru națiune pe termen lung. O națiune care deține toate aceste avantaje, dar nu şi o diplomație adecvată poate obține succese temporare prin forța brută a resurselor sale. Pe termen lung însă, probabil le va epuiza, folosindu-le ezitant şi risipitor pentru atingerea obiectivelor naționale.

Națiunile trebuie să se bazeze pe calitatea diplomației lor de a acționa ca un catalizator pentru diferiți factori care constituie puterea. Cu alte cuvinte, aceşti factori aduşi pe scena internațională de către diplomație sunt ceea ce se cheamă puterea unei națiuni. În consecință, *este de o maximă importanță ca buna calitate a serviciului*

[7] Morgenthau, H., *op. cit*., p. 179.

diplomatic să fie constantă. Şi cel mai bun mijloc de a asigura acest lucru este dependența de tradiții şi instituții, mai curând decât de apariția unor indivizi ieşiți din comun.

În ceea ce priveşte statul român, printre realizări de politică externă majore ale ultimilor ani amintim[8]:

- România a devenit stat membru al Uniunii Europene;
- România şi-a întărit securitatea națională prin rolul activ asumat în NATO, prin consolidarea parteneriatului strategic cu SUA şi prin participarea la politica europeană de securitate şi de apărare;
- Marea Neagră a fost adusă pe harta politicii internaționale;
- România a contribuit substanțial la apropierea Republicii Moldova de structurile europene;
- A fost dinamizată diplomația economică;
- S-au făcut paşi importanți spre relansarea pe baze pragmatice a relațiilor României cu state din afara Uniunii Europene.

Planificarea strategică şi punerea în practică a politicii externe a României vizează, în continuare, cinci obiective majore:

1) Asumarea cât mai rapidă de România a statutului de membru cu drepturi depline al UE;

2) Asumarea unui rol activ în dezbaterile şi procesul decizional al Alianței Nord-Atlantice;

3) Promovarea unei politici regionale active şi pragmatice, orientate spre angajarea partenerilor din regiuni vecine şi din spațiul euro-atlantic în proiecte de cooperare cu impact cuantificabil pentru stabilitatea, prosperitatea şi asumarea valorilor europene;

4) Reflectarea pe plan extern a intereselor economice, culturale, sociale şi de imagine, prin transformarea diplomației româneşti într-una pragmatică, care să recurgă în mod activ la instrumente moderne precum diplomația economică, diplomația publică şi diplomația culturală;

5) Protejarea intereselor şi identității cetățenilor români aflați în străinătate prin oferirea de servicii consulare moderne, eficiente şi de calitate.

Concluzii

Analizând toți aceşti factori, devine evident faptul că România are un potențial de putere extraordinar. Poziția sa geostrategică este unică, însă variatele şi bogatele sale resursele naturale trebuie puse în valoare printr-o capacitate industrială națională sporită. Deşi cu o populație în scădere, România continuă să ocupe locul 10 ca număr de locuitori din cele peste cincizeci de state europene.

Profesionalizarea Armatei Române este o poveste de succes. Chiar dacă se confruntă în continuare cu numeroase lipsuri, trupele române proiectează cu succes puterea națională în teatre precum Afganistan sau Kosovo. Buna guvernare rămâne o problemă delicată, în schimb calitatea diplomației româneşti a cunoscut progrese

[8] **Raport privind politica externă a României,** Ministerul Afacerilor Externe, 2008, pp. 5-7.

vizibile, binevenite fiind în acest sens şi inițiative precum înființarea Institutului Diplomatic Român.

România trebuie să devină conştientă de puterea sa; ea trebuie să maximizeze eficiența tuturor elementelor de putere națională şi să utilizeze acest mix pentru a-şi spori prestigiul pe plan internațional. Numai astfel România poate deveni, în sfârşit, un actor de talie mondială.

Bibliografie:

[1]. DUȚU, P., MOŞTOFLEI, C., SARCINSCHI, A., **Profesionalizarea Armatei României în contextul integrării în NATO,** Bucureşti, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, 2003.

[2]. MORGENTHAU, H., **Politica între națiuni. Lupta pentru putere şi lupta pentru pace,** Iaşi, Editura Polirom, 2007.

[3]. **Raport privind politica externă a României,** Ministerul Afacerilor Externe, 2008.

[4]. ***Strategia de securitate națională a României,** Bucureşti, 2007.

PRINCIPALELE CARACTERISTICI ALE DEZVOLTĂRII RURALE LA NIVEL NAȚIONAL ŞI EUROPEAN

Adrian Emanuil SEMCU[*]

The adherence and integration in the European Union represents a factor of pressure for rapid reforms in the field of Romanian agriculture and rural economy due to the necessity of fast integration in the European rural economy.

Romania's adherence to the European Union represents the beginning of a new phase in agricultural economy and rural development. In this context, Romania must quickly adapt its agricultural economy and rural development in order to be able to integrate in the European Union internal market and adopt, as its own policy, the Common Agricultural Policy.

Modelul european de agricultură se bazează pe un sector competitiv, orientat spre piață şi cu multiple funcții publice cum sunt: protejarea mediului înconjurător; oferirea unor aşezări rezidențiale rurale convenabile populației din spațiul rural; integrarea agriculturii cu mediul înconjurător şi cu silvicultura. Politica Agricolă Comună a Uniunii Europene îşi deplasează accentul de la subvențiile directe acordate agriculturii (Pilonul I al PAC) spre dezvoltarea globală a economiei rurale şi spre protejarea mediului înconjurător (Pilonul II al PAC).

Economia rurală românească, dominată de agricultură în cea mai mare parte, este slab integrată în economia de piață, prin modul în care sunt înțelese şi aplicate tehnicile de marketing, prin bunăstarea cetățenilor din zona rurală şi urbană şi prin bunăstarea producătorilor agricoli. Prin urmare, producătorii români trebuie să acționeze în concordanță cu realitatea economică existentă pe plan mondial şi național, să sară o serie de etape în dezvoltarea rurală, să aplice metode tehnice şi economice care să le ofere stabilitate şi eficiență economică. Producătorii sunt nevoiți să producă în conformitate cu cerințele piețelor interne şi internaționale, să se adapteze cu promptitudine la nevoile consumatorilor.

1. Situația economică generală a mediului rural românesc comparativ cu cel european

România dispune de un potențial de dezvoltare important, însă nefolosit. România reprezintă 6% din suprafața totală a Uniunii Europene şi 4% din populația acesteia. Investițiile şi competitivitatea din România constituie elemente care trebuie îmbunătățite pentru accelerarea creşterii economice şi asigurarea unei convergențe a veniturilor cu statele din UE. În anul 2005, România deținea mai puțin de 1% din PIB-ul Comunității Europene, înregistrând o creştere rapidă a PIB-ului pe cap de locuitor, dar rămânând la 34% din media Uniunii celor 25[1]. Aceste discrepanțe sunt în curs de diminuare, în urma integrării în Uniunea Europeană. Economia românească s-a dezvoltat într-un ritm rapid până la sfârşitul anului 2008, comparativ cu economia

[*] **Doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I"**

[1] Institutul Național de Statistică – **Anuarul Statistic al României**, 2006

din UE, iar nivelul PIB a crescut în această perioadă. După înregistrarea unui declin important, către sfârşitul anilor 1990, economia românească şi-a reluat creşterea începând cu anul 2000 şi a înregistrat o rată anuală medie de creştere de 5%. Vârful acestei evoluţii a fost atins în 2004, cu o rată de creştere a PIB-ului de 8,5% faţă de anul anterior. Ca urmare a apariţiei crizei economice mondiale, în anul 2008 ritmul de creştere s-a redus la 4,5%, iar pentru anul 2009 se aşteaptă un declin de circa 7,5%.

Populaţia rurală nu este distribuită uniform. Există diferenţe semnificative din punctul de vedere al densităţii populaţiei, pe tot teritoriul României. Majoritatea comunelor cu mai puţin de 50 locuitori/km² sunt grupate în partea de vest a ţării, comparativ cu zonele din est şi din sud, unde predomină comunele, cu densităţi ale populaţiei de 50-100 locuitori/km². Cele mai populate zone rurale sunt cele din nord-estul ţării, unde rata natalităţii este ridicată, şi în regiunile din sud, puternic industrializate. Există mari disparităţi, determinate în special de influenţa reliefului la nivel regional şi judeţean, în acest context remarcându-se cele 24 de comune şi oraşe care se suprapun în totalitate sau parţial cu Rezervaţia Biosferei Delta Dunării unde densitatea medie a populaţiei este de 28,7 locuitori/km².

Zonele rurale dispun de un potenţial de creştere substanţial şi au un rol social vital. Conform definiţiei[2] din legislaţia naţională, zonele rurale din România acoperă 87,1% din teritoriul ţării, cuprinzând 45,1% din populaţie (la 1 iulie 2005, conform indicatorilor Institutului Naţional de Statistică[3]), şi anume, 9,7 milioane de locuitori. Densitatea medie a populaţiei din zonele rurale a rămas relativ constantă de-a lungul anilor (la circa 45,1 locuitori/km²). Definiţia OCDE pentru noţiunea de ruralitate[4] conduce la cifre uşor diferite, însă permite comparaţiile pe plan internaţional.

Deşi asemănătoare din punctul de vedere al distribuţiei în teritoriu, populaţia României are un nivel de ruralitate mult mai pronunţat, ponderea populaţiei rurale din România reflectând incidenţa mai mare a acesteia faţă de alte ţări din UE, unde aşezările rurale sunt mai puţin populate şi la scară mai redusă, ca alternativă faţă de concentrările urbane. Multe dintre aceste comunităţi rurale contribuie, într-o mică

[2] Din punct de vedere administrativ, teritoriul României este organizat, la nivel NUTS 5, în 319 localităţi (dintre care 103 municipii – cele mai importante oraşe), care formează zona urbană, şi 2.851 comune, care constituie zona rurală (la 31 decembrie 2005), conform Legii 350/2001 privind amenajarea teritorială şi urbanismul şi Legii 351/2001 referitoare la aprobarea Planului Naţional de Amenajare Teritorială. La rândul lor, comunele sunt, în majoritatea lor, formate din mai multe sate (existând, în total, 12.946 sate), care nu au responsabilităţi administrative. Pentru ca o comună să devină oraş, trebuie aprobată o lege specifică. Oraşele şi comunele sunt grupate în judeţe (nivel NUTS3), care au funcţii administrative. Cele 42 judeţe sunt grupate în 8 regiuni de dezvoltare (NUTS2), care nu au funcţii administrative.

[3] În prezent, România dispune de o bază de date care cuprinde indicatorii relevanţi ai zonelor rurale, definiţi conform legislaţiei naţionale. Analiza din Planul Naţional Strategic se bazează pe aceşti indicatori; în viitor, se va examina posibilitatea aplicării metodologiei OCDE.

[4] Definiţia OCDE, care ia în considerare densitatea populaţiei de la nivel local, clasifică drept rurale unităţile administrative de stat de la nivel local cu mai puţin de 150 locuitori/km². Apoi identifică trei categorii de regiuni (de nivel NUTS3 sau NUTS2): majoritar rurale (cu peste 50% din populaţie, aflată în comunităţi rurale), intermediare (între 15 şi 50% din populaţie, în comunităţile rurale) şi majoritar urbane (cu mai puţin de 15 % în comunităţi rurale).

măsură, la creşterea economică, însă îşi păstrează structura socială şi modul tradiţional de viaţă.

Restructurarea agriculturii şi revitalizarea economiei rurale pot constitui pârghii importante de dezvoltare. Contribuţia agriculturii la PIB a fost întotdeauna ridicată. Valoarea adăugată brută (VAB) a agriculturii a reprezentat 12,1% din PIB şi 13,6% din totalul VAB (INS, 2006). Cu toate acestea, contribuţia agriculturii la VAB rămâne scăzută, având în vedere resursele neutilizate. Populaţia angajată în agricultură şi silvicultură, de exemplu, are o pondere mult mai mare (32%), reflectând şomajul şi o productivitate redusă a muncii. Restructurarea agriculturii va avea un impact deosebit asupra economiei rurale în general, având în vedere că agricultura continuă să rămână cea mai importantă activitate din spaţiul rural şi o sursă esenţială de venit pentru gospodării. Restructurarea activităţilor la nivelul fermelor şi intensificarea capitalului pentru fermele comerciale va duce inevitabil la utilizarea unei forţe de muncă mai scăzute, pentru îmbunătăţirea competitivităţii. Experienţa din alte sisteme agricole, din statele membre sau din alte ţări, reprezintă punctul de plecare în acest sens. Populaţia activă reprezintă 46,3% din totalul locuitorilor din spaţiul rural şi poate contribui la susţinerea creşterii economice din zonele rurale, în situaţia existenţei mijloacelor de stimulare adecvate.

Dezvoltarea economică a regiunilor rurale implică rezolvarea unei probleme deosebit de importante şi anume declinul populaţiei din ţara noastră şi cu preponderenţă din zonele rurale, peste care se suprapune migrarea internaţională, care este legată în principal de categoria de vârstă mai tânără, din spaţiul rural. Migrarea externă a devenit un aspect cu o amploare semnificativă pentru România, în special în ultimii ani. Deşi nu există date oficiale complete în acest sens, estimările indică faptul că peste 2 milioane de români – sau circa 10% din totalul populaţiei lucrează în străinătate (în ţări ca Spania, Italia, Grecia şi Germania[5]), iar majoritatea lor optează numai pentru angajări temporare. Potrivit Open Society Foundation, incidenţa migrării în străinătate pare să fie mai mare în rândul bărbaţilor decât în rândul femeilor şi mai ridicată în rândul populaţiei tinere, faţă de adulţi şi vârstnici.

Migrarea în străinătate atrage după sine costuri sociale, dinamica intensă a migrării necompensând capacitatea de reacţie a sistemului de asistenţă socială şi, prin urmare, au loc separări ale membrilor familiilor, copiii rămânând în grija rudelor din ţară.

În ceea ce priveşte piaţa muncii, se remarcă o urbanizare crescută a populaţiei active. Astfel, creşterea economică înregistrată în perioada 2000-2008 a avut ca principală caracteristică concentrarea acesteia în mare parte în sectoarele urbane, non-agricole ale economiei, ceea ce a determinat atragerea populaţiei active în zonele urbane. Migrarea în exterior a populaţiei rurale tinere, alături de îmbătrânirea populaţiei rurale, conduce la un declin al forţei de muncă disponibile din spaţiul rural.

În profil regional, tendinţele privind gradul de ocupare a populaţiei din totalul populaţiei active, se reflectă diferit, în funcţie de specificitatea socio-economică zonală şi de transformările complexe ce au avut loc în cadrul economiei naţionale, ca

[5] Conform Open Society Foundation, noiembrie 2006.

urmare a procesului de restructurare. Caracteristicile regionale ale acestui fenomen sunt:

- reducerea ponderii agriculturii, ca domeniu de activitate pentru locuitorii mediului rural, din regiunile Vest, Nord-Vest, Centru şi Bucureşti şi orientarea spre sectorul industriei şi al serviciilor în aceste regiuni;
- menținerea interesului pentru sectorul agricol în regiunile Nord-Est, Sud-Est, Sud şi Sud- Vest, unde populația ocupată înregistrează fie stagnări, fie creşteri de efectiv;
- reorientarea populației spre sectorul serviciilor, în detrimentul sectorului industrial în regiunile Nord-Est, Sud-Est, Sud şi Sud-Vest, evoluție generată, pe de o parte de dinamica ascendentă a sectorului serviciilor, iar pe de altă parte a recesiunii resimțită de sectorul industrial.

Majoritatea celor care lucrează în agricultură sunt proprii lor angajați, iar agricultura reprezintă doar 3,2% din numărul total de angajați din economia țării. Economia rurală non-agricolă utilizează numai 24,5% din populația rurală activă. Numărul locurilor de muncă din sectorul non-agricol rural s-a diminuat în intervalul 1998-2005. Acest declin se explică prin micşorarea sau restructurarea sectoarelor rurale non-agricole, creşterea migrării în exterior, în rândul populației active şi veniturile medii scăzute din zona rurală, care generează mai puțină ocupare şi mai puține oportunități de diversificare. Diversificarea activităților din zona rurală rămâne o problemă care trebuie rezolvată; numai 457.000 locuitori rurali (10% din totalul locurilor de muncă din rural) lucrau în sectorul meşteşugăresc.

Pe piața muncii din zona rurală se observă, ca o caracteristică pregnantă, importante diferențe regionale. Prin urmare, agricultura ca principală activitate ocupațională a scăzut în importanță în vestul, nord-vestul şi centrul țării. Forța de muncă rurală din aceste regiuni s-a orientat din ce în ce mai mult către sectorul industriei şi cel al serviciilor. Totuşi, ponderea agriculturii în totalul gradului de ocupare s-a menținut sau chiar a crescut în restul regiunilor. La rândul său, şomajul rural înregistrează nivelele cele mai ridicate în sudul țării şi cele mai scăzute în vestul şi sud-vestul țării. La nivel regional, se observă că cea mai mare pondere de ocupare în sectorul non-agricol din mediul rural se înregistrează în Regiunea de Centru, cu un procent de 30,8% în sectorul secundar şi 24,6% în sectorul terțiar, în timp ce în Regiunea de Sud-Vest se înregistrează cea mai scăzută pondere (10,9%, respectiv 10,3%)[6].

Putem concluziona că economia rurală este slab diversificată şi încă dependentă de activitățile agricole, ceea ce are drept consecință venituri reduse pentru întreprinzătorii din mediul rural, iar discrepanța față de zonele urbane se măreşte din ce în ce mai mult.

Referitor la venitul gospodăriilor, acesta diferă de la o gospodărie la alta, astfel că în zonele rurale media venitului/persoană/lună este de aproximativ 95 Euro, în timp ce în zonele urbane este stabilit în jurul sumei de 135 Euro. Venitul, la nivelul gospodăriilor rurale, provine în special din producția agricolă şi asigură aproximativ 45% din venitul total, pe când în zonele urbane un procent de 61,1% provine din

[6] Institutul Național de Statistică, **Anuarul Statistic al României**, 2005.

salarii. Media venitului provenit din activitățile non-agricole la nivel de gospodărie a fost în anul 2005, de aproximativ 12 Euro/lună reprezentând, doar 4,1% din venitul net[7].

2. Economia rurală şi calitatea vieții

Promovarea unei dezvoltări echilibrate, în vederea realizării coeziunii economice şi sociale impune acordarea unei atenții deosebite dezvoltării zonelor rurale în care trăieşte aproape 50% din populația României. În prezent în România funcțiile economice ale acestor zone depind aproape în întregime, de existența activităților agricole. Necesitatea restructurării activităților la nivelul fermelor agricole împreună cu îmbunătățirea capitalului fermelor comerciale şi orientarea inevitabilă către o ocupare parțială în agricultură va determina eliberarea unei părți considerabile a forței de muncă din sectorul agricol.

Această situație explică necesitatea creării de locuri de muncă alternative, precum şi a surselor de venituri adiționale din activități non-agricole, alături de reorientarea forței de muncă spre activități non-agricole productive şi către dezvoltarea serviciilor pentru populația rurală. Dezvoltarea micro-întreprinderilor este recunoscută ca fiind sursa cea mai semnificativă de creare de locuri de muncă şi obținerea de venituri în spațiul rural, atât pentru economiile deja dezvoltate cât şi pentru cele în curs de dezvoltare.

Analiza micro-întreprinderilor din spațiul rural evidențiază capacitatea redusă a acestora de a răspunde necesității de a furniza locuri de muncă pentru populația din spațiul rural (o medie mai mică de 3 locuri de muncă/micro-întreprindere). În anul 2008, micro-întreprinderile reprezentau 13% din numărul total de micro-întreprinderi la nivel național şi aproximativ 4,2 micro-întreprinderi/1000 locuitori. Micro-întreprinderile existente în spațiul rural acoperă o gamă limitată de activități productive şi servicii şi nu valorifică suficient resursele locale. Majoritatea micro-întreprinderilor s-au orientat către comerț (aprox. 70% din totalul micro-întreprinderilor din sectorul serviciilor), datorită recuperării rapide a investițiilor şi a unei experiențe minime necesare pentru organizarea unor astfel de activități, în timp ce industria prelucrătoare deține doar 16% din totalul micro-întreprinderilor din spațiul rural.

Veniturile gospodăriilor agricole provin în mare parte din producția agricolă în detrimentul veniturilor monetare, în timp ce în urban veniturile unei gospodării provin în principal din salarii. Media venitului provenit din activitățile non-agricole, la nivel de gospodărie, în mediul rural a fost în anul 2007, de aproximativ 12 Euro/lună, reprezentând 4,1% din venitul net. Având în vedere numărul mic al micro-întreprinderilor în spațiul rural şi nivelul redus al veniturilor obținute din activități non-agricole, se impune necesitatea creării de noi micro-întreprinderi care vor revitaliza economia rurală prin crearea de locuri de muncă pentru populația rurală în sectorul non-agricol şi creşterea veniturilor acesteia. O atenție deosebită trebuie acordată femeilor din spațiul rural, dat fiind faptul că datele statistice arată că acestea dezvoltă afaceri într-un număr mult mai redus decât bărbații. În acelaşi timp tinerii

[7] *Tendințe sociale,* Institutul Național de Statistică, 2005.

reprezintă categoria cea mai afectată de şomaj (13,9% reprezintă rata şomajului în rândul tinerilor de 15-24 ani, faţă de media ratei şomajului în rural de 5,2%) şi care manifestă tendinţa cea mai mare de a pleca spre mediul urban şi peste graniţe.

Economia rurală prezintă diferenţieri semnificative în funcţie de regiuni, de trăsăturile demografice specifice, sociale şi economice. Această diferenţiere este vizibilă mai ales în ceea ce priveşte sărăcia în spaţiul rural românesc, reflectată într-un nivel scăzut de trai al populaţiei şi lipsa de surse de venituri alternative. Activităţile specifice, altele decât cele agricole şi forestiere în spaţiul rural, depind de distribuţia teritorială/comerţ şi de alte activităţi ale lanţului de distribuţie. Se poate spune că principalele activităţi depind de resursele naturale locale disponibile, de relieful şi de tradiţiile zonei. Din datele statistice rezultă că agricultura, industria alimentară şi silvicultura sunt de o importanţă primordială pentru economia rurală, prezenţa activităţilor non-agricole, legate de sectorul primar, mai ales exploatarea resurselor naturale şi procesarea, fiind nesemnificative în termeni economici.

Activităţile non-agricole din spaţiul rural includ: mineritul, producerea de energie, silvicultura, procesarea produselor alimentare, mici activităţi comerciale, de servicii şi meşteşugăreşti. Cu excepţia industriei miniere şi a industriei energetice, activităţile non-agricole sunt derulate cu precădere de către micro-întreprinderi şi întreprinderi mici şi mijlocii (IMM-uri). Totuşi, economia rurală este slab diversificată şi încă dependentă de activităţile agricole, ceea ce are drept consecinţă venituri reduse pentru întreprinzătorii din mediul rural.

Analiza activităţilor comerciale, de artizanat şi servicii indică faptul că, în ciuda aparenţelor, numărul de locuitori din zona rurală, ocupaţi în activităţile de acest tip, e nesemnificativ. În realitate, aceste activităţi reprezintă o parte componentă a unei pieţe a muncii neoficiale în spaţiul rural. Totuşi, venitul care poate fi obţinut din aceste surse acoperă doar necesarul pentru subzistenţă, existând nevoia acută de dezvoltare a acestor activităţi care pot contribui la dezvoltarea economiei rurale, în ansamblul ei. În alte state membre s-a văzut că există un potenţial important în cadrul sectorului, dacă se acordă destul sprijin şi acesta este dezvoltat. În ceea ce priveşte localizarea ativităţilor, meşteşugurile, acestea sunt concentrate în Nord-Est şi Sud, şi în proporţia cea mai mică în Vest. Astfel, pe regiuni, există mari disparităţi care sunt şi mai accentuate între judeţe şi comune.

Distribuţia serviciilor este uneori inexistentă în comune şi sate, situaţia acestui sector, ca şi a infrastructurii, reprezentând o barieră în calea dezvoltării altor activităţi rurale, pentru crearea de oportunităţi ocupaţionale alternative. Sprijinirea furnizării serviciilor în comunităţile rurale reprezintă un factor important pentru ridicarea calităţii vieţii şi de sporire a atractivităţii zonelor rurale.

Turismul rural şi agro-turismul (specific legate de activităţile din fermă) sunt activităţi generatoare de venituri alternative, ceea ce oferă posibilităţi de dezvoltare a spaţiului rural, datorită peisajelor unice, ariilor semi-naturale vaste, ospitalităţii înăscute a locuitorilor din mediul rural. Conservarea tradiţiilor, culturii, a specialităţilor culinare şi a băuturilor precum şi diversitatea resurselor turistice rurale oferă potenţial pentru dezvoltarea acestui sector. Prin urmare este necesar un proces de modernizare, dezvoltare şi inovare pentru turismul românesc, precum şi de creare de servicii turistice moderne şi competitive. Turismul este afectat de lipsa organizării,

promovării şi diseminării informaţiilor din centrele turistice şi de numărul limitat al acestor centre ce activează la nivel local. Turismul rural nu este dezvoltat astfel încât să preîntâmpine cerinţele pieţei atât la nivel naţional cât şi internaţional, în mod deosebit, existenţa infrastructurii de turism nu răspunde cerinţelor turiştilor în ceea ce priveşte structurile de cazare cât şi cele recreaţionale, atât din punct de vedere calitativ cât şi cantitativ.

Putem concluziona referitor la turismul rural că, deşi în ultima perioadă numărul de unităţi de primire turistică a crescut, cel al centrelor de promovare turistică este limitat, considerent pentru care este necesară concentrarea asupra sprijinirii şi promovării turismului rural.

O componentă importantă a vieţii satului este cultura, domeniu care poate contribui în mod specific la creşterea gradului de atractivitate a satului pentru populaţia tânără. Mijloacele prin care se transmite cultura în mediul rural sunt: căminele şi alte aşezăminte culturale, bibliotecile, cinematografele, radioul, televiziunea şi internetul. În ultimii 10-15 ani s-a putut constata o continuă degradare a mediului cultural al României pe fondul reducerii sprijinului financiar acordat domeniului, atât din partea bugetului public, cât şi din partea finanţatorilor privaţi.

Patrimoniul cultural al satului românesc reprezintă o sursă importantă de dezvoltare atât la nivel regional cât şi la nivel local, capitalul simbolic fiind esenţial pentru identitatea culturală reprezentată prin valori, obiceiuri şi îndeletniciri, credinţe şi simboluri împărtăşite de către comunitate. Manifestarea identităţii culturale, a tradiţiilor şi a obiceiurilor este influenţată de regiune, care reprezintă mai mult decât o locaţie geografică. Date fiind acestea, menţinerea identităţii culturale trebuie să includă câţiva factori, cum ar fi educaţia şi consumatorii de cultură. În acest sens, protejarea moştenirii rurale este extrem de importantă în ceea ce priveşte dezvoltarea turismului rural ca modalitate de promovare a satelor româneşti, cu un efect pozitiv asupra atragerii turiştilor şi cu beneficii economice pentru populaţia locală. Conservarea tradiţiilor, culturii, obiceiurilor din mediul rural şi promovarea specialităţilor culinare şi a băuturilor tradiţionale reprezintă mijloace de creştere a potenţialului turistic în multe alte ţări. România are activităţi culturale semnificative care nu sunt exploatate din lipsă de organizare, promovare şi dezvoltare.

Zonele rurale din România sunt afectate de lipsa infrastructurii şi a deficienţelor acesteia care afectează atât dezvoltarea economică, cât şi calitatea vieţii. Cele mai importante nevoi sunt legate de drumuri, alimentare cu apă potabilă, reţeaua publică de canalizare, gestionarea deşeurilor, energie electrică, energie termică, accesul la internet, educaţie şi formare, precum şi alte servicii.

În mediul rural, drumurile constituie ruta de transport cea mai importantă, dar calitatea, şi în general, dezvoltarea acestora şi a traficului este încă departe de a îndeplini standardele europene. Doar jumătate dintre comune au acces direct la reţeaua de drumuri iar din acest motiv se poate spune că reţeaua de drumuri actuală deserveşte doar 3/5 din totalul populaţiei rurale, iar mai mult de 25% dintre comune nu pot utiliza drumurile în perioadele cu precipitaţii abundente.

În 2005, drumurile publice în România acopereau o suprafaţă de 79.904 km, iar dintre acestea 80% reprezentau drumuri judeţene şi drumuri comunale. Lucrările efectuate în ultimii ani s-au concentrat în special pe reparaţii şi modernizări ale reţelei

de drumuri naţionale. Resursele financiare limitate au făcut ca drumurile judeţene şi comunale să fie serios neglijate, iar calitatea şi gradul lor de utilizare au scăzut dramatic. Doar 10,6% din drumurile judeţene şi drumurile comunale au fost modernizate, dintre care 30,7% au fost acoperite cu îmbrăcăminţi rutiere uşoare[8].

Alte dificultăţi în mediul rural sunt legate de accesarea serviciilor medicale şi educaţionale, accesul populaţiei rurale la educaţia de bază şi la serviciile de sănătate este împiedicat de serviciile de transport deficitare, cu un impact negativ asupra fluxului urban – rural al medicilor şi profesorilor. Putem concluziona că drumurile adecvate reprezintă o condiţie esenţială pentru dezvoltarea economică, pe lângă celelalte domenii ale dezvoltării umane şi sociale.

Asigurarea unei reţele de apă potabilă curentă reprezintă o altă problemă majoră ce condiţionează calitatea vieţii şi dezvoltarea activităţilor economice în spaţiul rural. Doar 33% dintre locuitorii mediului rural (3,4 milioane de locuitori) au acces la reţeaua publică de apă, iar în ceea ce priveşte reţeaua de apă caldă situaţia este mult mai critică (MMDD 2004). Dat fiind acest lucru, majoritatea gospodăriilor (70%), folosesc fântânile pentru consumul de apă. În 2003, 43,6% din lungimea totală a reţelelor de alimentare cu apă potabilă se află în zonele rurale, iar 56,4% în zonele urbane.

În ceea ce priveşte reţeaua publică de canalizare, aceasta este încă într-o fază incipientă în mediul rural, la sfârşitul anului 2004, 373 de comune (10% din totalul populaţiei rurale) beneficiau de o reţea de canalizare[9]. Putem concluziona că diferenţele dintre zonele urbane şi cele rurale sunt foarte mari în ceea ce priveşte infrastructura de canalizare. În 2003, 93,2% din lungimea conductelor traversa oraşele şi doar 6,8% satele.

În mediul rural, în general, serviciile pentru gestionarea deşeurilor sunt slab dezvoltate sau chiar inexistente în unele localităţi. De regulă, transportul la locurile de depozitare se efectuează în mod individual de către generatori. O mică parte dintre localităţile rurale şi în special localităţile rurale situate în vecinătatea centrelor urbane sunt deservite de servicii organizate numai pentru gestionarea deşeurilor. Pe lângă depozitele de deşeuri municipale din zona urbană, în România s-au identificat 2.686 spaţii de depozitare în zona rurală cu o suprafaţă de cel mult un hectar.

În spaţiul rural, conectarea la reţeaua publică de alimentare cu energie electrică rămâne o problemă. În România există un număr de 37.977 de gospodării amplasate în 1.772 de localităţi rurale parţial electrificate şi 3.327 de gospodării situate în 121 de localităţi neelectrificate (MIRA-2007).

Capitalul uman prezintă importanţă deosebită pentru dezvoltarea rurală. Dezvoltarea rurală şi diversificarea economiei rurale depind de nivelul educaţiei, al cunoştinţelor şi calificării. Deşi îmbunătăţirea şi menţinerea unui nivel adecvat al infrastructurii de bază este un element important în dezvoltarea socio-economică a mediului rural, formarea profesională reprezintă „motorul", pentru o bună dezvoltare.

Educaţia şi formarea sunt esenţiale pentru comunităţile rurale, dar în ceea ce priveşte infrastructura şcolară există discrepanţe evidente. Deşi se poate spune că

[8] Institutul Naţional de Statistică, **Anuarul Statistic al României**, 2006.
[9] Idem.

numărul de şcoli din mediul rural, depăşeşte necesităţile populaţiei, calitatea educaţiei este redusă, pe de o parte din cauza slabei dotări a infrastructurii educaţionale, iar pe de altă parte, datorită nivelului de pregătire şi experienţă al profesorilor. Cele mai multe dintre şcoli au nevoie de renovări, de mobilier, de utilităţi de bază şi materiale didactice. Infrastructura şi facilităţile aferente educaţiei profesionale şi educaţiei primare constituie instrumente importante pentru reconversia forţei de muncă agricole în forţă de muncă non-agricolă. Structurile de învăţământ profesional şi primar sunt esenţiale pentru reconversia profesională a lucrătorilor agricoli, deoarece majoritatea agricultorilor au doar cunoştinţe elementare de mecanică sau din alte domenii tehnice. Nivelul scăzut de instruire se reflectă în calitatea forţei de muncă din mediul rural, fiind un factor restrictiv pentru dezvoltarea economică din această zonă. Diversificarea activităţilor economice nu este susţinută de lucrători cu formare sau experienţă specifică diverselor tipuri de meserii, deoarece sistemul educaţional nu a fost adaptat cerinţelor specifice din mediul rural.

Instituţiile de învăţământ din spaţiul rural, reprezentate de grădiniţe, unităţi primare şi gimnaziale sunt slab dotate în ceea ce priveşte materialul tehnic şi didactic. Tehnologia IT şi echipamentele hardware şi softeware sunt rar întâlnite în cadrul şcolilor din spaţiul rural, în timp ce echipamentul necesar formării profesionale sau pentru ucenici este învechit sau lipseşte. O problemă suplimentară o constituie dificultatea de a atrage personal calificat în zonele rurale. În general, se poate spune că, în zonele rurale, educaţia este chiar mai slabă calitativ decât în cele urbane, din cauza problemei permanente a finanţării.

Stabilitatea veniturilor în gospodărie are un efect puternic asupra participării la actul educativ. Copiii din familiile muncitorilor cu venituri scăzute sau din familiile de pensionari sunt de două ori mai expuşi riscului de abandon şcolar, comparativ cu copii din familiile cu o sursă stabilă de venit. În plus, în mediul rural situaţia este mai dramatică deoarece apare riscul mărit de abandon al şcolii de către copiii aflaţi în situaţiile descrise. Alte motive ale abandonului şcolar, constatate în special în rândul copiilor din comunităţile rurale montane sunt: sărăcia extremă, lipsa mijloacelor de transport şi slaba motivaţie cu privire la câştigul economic ca rezultat al educaţiei. Slaba calitate a educaţiei în zonele rurale, datorată lipsei de personal didactic calificat, acţionează, de asemenea, ca un factor demotivant.

Furnizarea şi accesul la serviciile medicale reprezintă o problemă cheie pentru asigurarea unei mai bune calităţi a vieţii în comunităţile rurale şi pentru dezvoltarea economică şi socială a zonelor rurale. În acelaşi timp, zonele rurale, mai ales cele cu populaţie dispersată, reprezintă provocări unice pentru gestionarea şi utilizarea serviciilor. Este nevoie să se îmbunătăţească sprijinul comunitar pentru grupurile vulnerabile, cum ar fi vârstnicii, mai ales cei care trăiesc în locuri izolate. Problema vârstnicilor din zonele rurale nu s-a bucurat de o atenţie prea mare din partea părţilor interesate; ca şi în alte ţări, acest grup are nevoie de o grijă specială, pentru care însă nu există personal calificat disponibil. De asemenea, nivelul scăzut de dezvoltare economică a generat probleme legate de existenţa, calitatea şi accesibilitatea serviciilor de asistenţă socială şi în special în cadrul serviciilor de îngrijire temporară sau permanentă în cămine pentru persoane vârsnice.

Concluzionăm că situația serviciilor şi infrastructurii afectează puternic calitatea vieții în spațiul rural şi constituie o piedică pentru dezvoltarea activităților economice.

Bibliografie:

[1]. DUMITRU, Mihail, DIMINESCU, Dana, LAZEA, Valentin, Institutul European din România, *Dezvoltarea rurală şi reforma agriculturii româneşti*, Evenimentul Românesc, Tipogrup Press, Bucureşti, 2004.

[2]. GHICA, Luciana, **România şi Uniunea Europeană,** Editura Meronia, Bucureşti, 2006.

[3]. RÂMNICEANU, Irina, Institutul European din România, *Dileme ale europenizării politicii de dezvoltare rurală. Implicații pentru România*, Evenimentul Românesc, Tipogrup Press, Bucureşti, 2004.

[4]. Institutul Național de Statistică, **Anuarul Statistic al României,** 2006.

[5]. *Ordinul 138/2008 al ministrului agriculturii şi dezvoltării rurale pentru completarea Ordinului ministrului agriculturii şi dezvoltării rurale şi al ministrului administrației şi internelor nr.143/2005 privind definirea şi caracterizarea spațiului rural*, Monitorul Oficial, Partea I nr. 170/ 05.03.2008.

MIŞCĂRILE SEPARATISTE DIN TRANSCAUCAZIA, SURSE DE CONFLICT ŞI INSTABILITATE ALE RELAȚIILOR POLITICO-MILITARE ÎN ESTUL MĂRII NEGRE

Dr. Ion STAN*

Separatist movements in Eastern Black Sea have been prepared a long time ago, almost at same way that the separatist movements in the Balkan Region have been prepared. The changing of the ethnic composition of some small regions but strategically very important had been started even before World War I, by population transfer, forced colonization or deportation.

The ingenuity is that majority population in these regions could be easily manipulated to revolt and separation by means of destabilizing factors, specially prepared for this purpose, at the same time with instigating the public opinion.

Instability of political-military and other kind of relations in Transcaucasia, the ex-Soviet states and other neighboring states is nurtured and maintained by interest groups that can act more easily inside or around bodies of decision also.

Though the conflicts are again frozen and the parties are invited by the European Union and other international mediation forums, to sit at the negotiation table, separatist movements are maintained in tension, with the risk that anytime the rival forces can restart their fights.

Figura 1: Diferende sau conflicte „înghețate", în Regiunea Transcaucaziană

* **Comandor (r), cercetător ştiinţific**

Din studiile efectuate, rezultă că mişcările separatiste din jurul Mării Negre au fost pregătite în mod abil, cu foarte mult timp înainte, de către conducerea politică de la Moscova, aşa cum au fost pregătite şi cele din Zona Balcanică. Chiar şi România a fost instigată la un moment dat, tot de către puterea de la Moscova, să creeze Regiunea Autonomă Maghiară, care nu putea să ducă decât la enclavizare şi la dezbinare pe criterii etnice.

Încă înainte de Primul Război Mondial s-a recurs la schimbarea componenței etnice în regiuni mici dar foarte importante din punct de vedere al strategiei politico-militare, astfel încât, prin transfer de populație şi colonizare forțată sau deportări, s-a ajuns în situația că în regiunile respective au devenit majoritare comunități de oameni care aparțin etnic, cultural şi religios altor popoare decât celui în mijlocul căruia trăiesc, prin metoda „puiului de cuc".

Ingeniozitatea constă în faptul că populația majoritară din aceste regiuni a putut fi uşor manipulată spre revoltă şi separare, plecând de la nemulțumiri şi neînțelegeri mărunte, ațâțate prin provocări şi amplificate cu ajutorul unor factori destabilizatori special pregătiți în acest sens, sensibilizând în acelaşi timp şi opinia publică internațională. Puterea interesată, care a acționat în acest mod pervers, nu a mai avut nevoie de declanşarea unui război pentru a-şi impune voința ci, după declanşarea revoltelor interne, şi-a trimis forțele armate pentru "asigurarea stabilității şi impunerea păcii" în regiune.

Acest aspect a putut fi observat şi în Estul Mării Negre, mai ales în cele trei regiuni separatiste din Georgia: Adjara, Abhazia şi Osetia de Sud. În Regiunea Nagorno-Karabakh situația este diferită, dar a fost mult mai gravă încă de la început, prin implicarea Armeniei şi prin dezastrele provocate.

Conducerea armeană din Regiunea Autonomă Nagorno-Karabakh, din RSS Azerbaidjan, creată de Stalin în 1923, a trecut treptat la aplicarea unor reguli discriminatorii şi după 1960 au început ostilitățile între cele două populații vecine, care au fost permanent instigate la agresivitate.

Pe 20 februarie 1988, deputații armeni din Consiliul Național al Regiunii Autonome Nagorno-Karabakh au votat unirea regiunii cu Armenia, după care a urmat o serie de acțiuni ostile împotriva populației minoritare din fiecare zonă. Ca rezultat al progromului declanşat, un mare număr de refugiați azeri au părăsit Armenia şi Nagorno Karabakh, respectiv armenii din Azerbaidjan s-au refugiat în zonele cu majoritate armeană. În toamna anului 1988, intensificarea conflictelor interetnice în interiorul şi în jurul Regiunii Nagorno-Karabakh a determinat conducerea sovietică de la Moscova să acorde o mai mare putere legală Autorităților Republicii Azerbaidjan față de această regiune. [1]

În confuzia care s-a creat după cutremurul care a devastat nordul Armeniei în decembrie 1988, autoritățile sovietice au arestat liderii armeni ai Comitetului Karabakh, o coaliție anticomunistă care lupta pentru democrație şi suveranitate națională. Încercând să le stăvilească opoziția, nu a făcut altceva decât să întărâte şi

[1] Nagorno-Karabakh, http://www.globalsecurity.org/military/world/war/nagorno-karabakh.htm, la 22.09.2009

mai mult spititele. Propunerea lui Gorbaciov de a întări autonomia Regiunii Nagorno-Karabakh în interiorul Republicii Azerbaidjan nu a satisfăcut niciuna dintre părți, așa că între cele două popoare a luat naștere un conflict lung și neconvingător.

În iunie 1989, numeroase organizații naționaliste neoficiale și-au unit forțele și au format Mișcarea Pannațională Armeană din Nagorno-Karabakh, căreia guvernul armean i-a asigurat recunoașterea oficială. Mai târziu, într-o sesiune comună, Sovietul Suprem Armean și Consiliul Național, care era forul legislativ al Regiunii Autonome Nagorno-Karabakh, au proclamat unirea regiunii cu Armenia, față de care Azerbaidjanul a protestat pe toate căile.

În decembrie 1991, deși a fost boicotat de către azerii din regiune, a avut loc un referendum în Nagorno-Karabakh, care a aprobat crearea unui stat independent. Atunci a fost ales un Consiliu Suprem, care a solicitat recunoașterea internațională, dar nu s-a îndeplinit ceast obiectiv. Curând după obținerea independenței Azerbaidjanului, separatiștii armeni, sprijiniți din exterior, au trecut la acțiuni violente și, după un război sângeros, au preluat controlul asupra Regiunii Nagorno-Karabakh precum și asupra zonelor înconjurătoare, învecinate Armeniei, astfel că aproximativ 20% din teritoriul Azerbaidjanului se află acum sub stăpânirea lor. Aproape un milion de azeri au fost obligați să-și părăsească locuințele din aceste regiuni și să se refugieze în alte locuri mai sigure de pe teritoriul Azerbaidjanului. [2]

Consiliul de Securitate al ONU a condamnat agresiunile armenilor și a impus un acord de încetare a focului, intrat în vigoare începând din luna mai 1994, dar schimburile de focuri peste liniile de demarcație nu au încetat niciodată cu adevărat.

Acordul de încetare a focului, mediat de Rusia, a intrat în vigoare după ce Forțele Armate Armene din Nagorno-Karabakh cuceriseră județele învecinate, și linia frontului s-a fixat la o distanță suficient de mare pentu ca armamentul Forțelor Armate ale Azerbaidjanului să nu bată până la capitala lor, Stepanakert. Rusia, SUA și Franța au încercat să aducă părțile la masa tratativelor, dar fără nici-un rezultat.

Deși este nu este un stat mare, Armenia beneficiază de un puternic lobby în țările occidentale și nu este dispusă să facă un compromis în ceea ce privește soluționarea conflictului cu Azerbaidjanul. Armenia, neavând ieșire la mare, suferă consecințele izolării față de toate proiectele de transporturi comerciale, dar și ale embargoului economic impus de Turcia și Azerbaidjan cu mai mulți ani înainte.

Rusia a trimis Armeniei arme, între 1993 și 1995, apoi Armenia a semnat un nou tratat de prietenie cu Rusia, pe baza căruia s-a semnat și un acord prin care Gazpromul rusesc furnizează Armeniei gaze naturale. [3]

În prezent Enclava Nagorno-Karabagh este o entitate politică, nerecunoscută de nici un alt stat, care, alături de Armenia, se manifestă ca un tot unitar și, odată cu trecerea anilor, își sporește șansele pentru o recunoaștere de jure (dezideratul armean) spre deosebire de un restitutio in integrum (obiectivul azer de reinstaurare, chiar și numai formală, a jurisdicției sale asupra teritoriului enclavei). [4]

---

[2] Idem.

[3] Idem.

[4] http://ro.altermedia.info/international/nagorno-karabagh-recunoatere-de-jure-vs-restitutio-in-integrum_5377.html

Printre alte tentative de soluționare pe cale pașnică a crizei, Azerbaidjanul a propus Armeniei să fie de acord ca oleoductul Baku-Ceyhan să traverseze și teritoriul său, în schimbul retragerii forțelor din Nagorno-Karabakh, dar a primit un refuz categoric. O soluționare definitivă a conflictului ar însemna cedări substanțiale din partea armenilor, fapt care este puțin probabil, întrucât aceştia se află în avantaj. Acum timpul lucrează în favoarea armenilor, deoarece se înrădăcinează din ce în ce mai mult în conştiința publică ideea că acel teritoriu le aparține, iar contextul geopolitic regional favorizează menținerea stării actuale. Oficialii provinciei Nagorno-Karabakh au spus că se vor orienta către o cale proprie de recunoaştere internațională, după modelul Kosovo.

Potrivit Reuters, în martie 2008, preşedintele Azerbaidjanului, Ilham Aliyev, a precizat că armata țării sale este gata să intervină în forță, dacă va fi necesar, şi a anunțat cumpărarea de echipament militar şi arme pentru a pregăti o eventuală incursiune asupra regiunii ocupate de armeni. Acesta a mai adăugat că un eventual conflict în Nagorno-Karabakh poate fi rezolvat numai pe principiul integrității teritoriale a Azerbaidjanului. În acelaşi timp, actualul preşedinte al Armeniei, Serzh Sarksyan, a declarat că îşi doreşte o rezolvare paşnică a acestui incident. [5]

În orice caz, situația la care s-a ajuns în acest moment nu favorizează nici pe armeni nici pe azeri, deoarece oricare din variantele prezentate pentru soluționarea conflictului dintre Armenia şi Azerbaidjan presupune crearea de noi nedreptăți şi nemulțumiri în rândul populației locale. Războiul din Nagorno-Karabakh a produs pierderi de ambele părți, iar motivul real al conflictului este foarte vechi, ascuns în spatele declarațiilor politice şi acuzațiilor de discriminare etnică şi genocid. Fiecare parte consideră că are dreptate şi nu vrea încă să cedeze sau să accepte anumite compromisuri la masa tratativelor. Din cauza acțiunilor militare dintre Armenia şi Azerbaidjan, economiile ambelor țări au avut de suferit.

În noiembrie 2008, preşedintele Armeniei, Serzh Sargsyan, şi preşedintele Azerbaidjanului, Ilham Aliyev, au semnat un accord extraordinar, primul de acest fel după 15 ani, prin care amândoi garantează intensificarea eforturilor de rezolvare a conflictului din Regiunea Nagorno-Karabakh.[6]

Adjara, o regiune georgiană cu populație majoritar musulmană, aflată la granița cu Turcia, şi-a manifestat mai puternic tendința de obținere a independenței față de Georgia atunci când aveau şi susținerea militarilor ruşi, care încă mai staționau în Batumi. Rusia a menținut o Bază Militară în Batumi, capitala regiunii, aceasta devenind sursă de tensiune cu Georgia. În iulie 2005 Rusia a început retragerea acesteia, proces încheiat în 2007. [7]

Adjarii încă nu au renunțat la separare, dar nu mai au sprijinul necesar. Acum înțelegem motivul ruşilor de a renunța la susținerea separatiştilor din Adjara. Le erau suficiente mişcările separatiste din Abhazia şi Osetia de Sud pentru menținerea presiunii asupra Georgiei şi pentru o eventuală destabilizare a întregii regiuni transcaucaziene, iar, pe de altă parte, Adjara se află mai degrabă sub influența

[5] http://www.ziua.net/news.php?data=2008-03-04&id=4169, accesat la 25.09.2009.
[6] http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1249486/Serzh-Sarkisyan, accesat la 25.09.2009.
[7] Adjara, http://en.wikipedia.org/wiki/Adjara, accesat pe 25.09.09.

Turciei, atât prin populaţia sa preponderent musulmană cât şi prin poziţia geografică. Cine dădea garanţia că Adjara nu se va alătura Turciei după recunoaşterea independenţei? Deci efortul lor ar fi fost în zadar.

Mişcările separatiste din Abhazia şi Osetia de Sud au fost stimulate permanent, până când au devenit cauza sau pretextul declanşării unui război adevărat între Rusia şi Georgia, în august 2008. Chiar dacă războiul a fost de scurtă durată, impactul a fost major asupra relaţiilor politico-militare care vizează Eurasia în ansamblu, dar şi asupra populaţiei locale.

În august 2004, pentru prevenirea înrăutăţirii situaţiei, OSCE a decis să trimită mai mulţi observatori în zonă, ca o etapă a realizării unei mai mari stabilităţi. Schimbările produse atunci la Tbilisi şi o atitudine activă a SUA urma să deschidă noi perspective de negociere.[8] Oricum, Georgia nu acceptă secesiunile din Abhazia şi Osetia de Sud, susţinând o soluţie de integritate teritorială, cu largă autonomie locală şi retragerea forţelor de pace ruseşti.

Instabilitatea relaţiilor politico-militare, economice şi de altă natură din Transcaucazia, dintre statele ex-sovietice şi celelalte state învecinate este alimentată şi menţinută şi de grupurile de interese care pot să acţioneze mai uşor în interiorul sau în jurul organelor de decizie.

Rezolvarea pe cale paşnică a diferendelor, organizarea vieţii în condiţii de bună vecinătate şi colaborare, precum şi unirea forţelor democratice într-un efort comun, la care să se adauge şi sprijinul extern, ar duce la dezvoltarea şi îmbogăţirea întregii regiuni, în mod echilibrat, dar împărţirea profitului nu s-ar mai putea face şi cu participarea celor puternici din afara regiunii.

Independenţa declarată în 2008 de cele două regiuni, recunoscută doar de către Federaţia Rusă, nu schimbă cu nimic situaţia juridică din regiune, dar raportul de forţe şi modul de implicare în rezolvarea problemelor de securitate şi stabilitate regională s-au modificat substanţial. Rusia şi-a întărit poziţia în întreaga regiune, de la Marea Neagră până la Marea Caspică, în timp ce Statele Unite se pare că au dat un pas înapoi, iar extinderea NATO a fost frânată în mod considerabil.

Deşi acum conflictele sunt din nou îngheţate, iar părţile sunt invitate de Uniunea Europeană şi alte foruri internaţionale de mediere, să se aşeze la masa tratativelor, mişcările separatiste sunt menţinute în stare de tensiune, existând riscul ca oricând forţele rivale să reînceapă luptele. Riscul cel mai mare ar fi atragerea în acţiunile militare a unor forţe care nu aparţin regiunii, ceea ce ar duce în mod inevitabil la intervenţia armată a forţelor NATO sau a altor forţe strategice, pentru restabilirea ordinii şi democraţiei regionale, obligând cele două mari puteri mondiale, Rusia şi Statele Unite, să intre în război una împotriva celeilalte.

Nicio ţară din lume nu poate trăi total izolată, fără să facă schimburi economice şi de altă natură cu celelalte ţări, pentru a asigura toate cele necesare bunului trai al întregii populaţii şi menţinerii echilibrului natural regional. Conflictele îngheţate împiedică o cooperare mai fructuoasă între NATO, UE, Rusia şi statele din

[8] Institute for Security and International Studies (ISIS), *Black Sea Regional Profile: The security situation and the region-building opportunities*, July – September 2004, Sofia, 2004, p. 7.

Transcaucazia şi furnizează o scuză permanentă pentru prezența militară a Rusiei în regiunile separatiste.

1. Regiunea Transcaucazia - o bombă cu focoase şi declanşatoare multiple, care poate afecta securitatea României

Când vorbim despre problemele din Transcaucazia, ne gândim în primul rând la conflictele înghețate legate de regiunile separatiste Nagorno-Karabakh, Osetia de Sud, Abhazia şi Adjaria, principalele "focoase" ale unei bombe complexe cu mai multe declanşatoare, interne şi externe, mai mult sau mai puțin vizibile. Oricare dintre acestea s-ar aprinde, ar arunca în aer toată regiunea, aprinzând prin influență şi celelalte focare din interiorul şi din jurul Transcaucaziei, zguduind din temelii toată structura de relații, care părea că tinde spre unitate şi bună înțelegere.

O "explozie în lanț" produsă în Transcaucazia ar cutremura toate regiunile adiacente şi s-ar resimți chiar şi peste ocean. Din păcate nici România nu este ferită de consecințele nedorite ale confruntărilor din Estul Mării Negre.

"Bomba" a fost construită cu migală, cu mult timp înainte, iar o parte din "butoanele de declanşare" au fost păstrate în mod strategic în mâna ruşilor, pentru a fi folosite doar în caz de strictă necesitate. Conflictele înghețate, precum şi crizele politico-militare şi economico-financiare din Spațiul Transcaucazian, zonă de mare interes pentru România, au o configurație aparte şi o desfăşurare imprevizibilă. Suntem cu toții conştienți că este foarte posibil ca să reizbucnească unele dintre conflictele aşa-zis înghețate, iar conflictele declanşate ar putea să capete un final dramatic pentru toți actorii de pe scenă.

Evoluția evenimentelor analizate a dovedit că, din punct de vedere geopolitic şi geostrategic, spațiul dintre Marea Neagră şi Marea Caspică nu este gestionat în mod corespunzător. Situația de aici se aseamănă foarte mult cu ceea ce s-a întâmplat în fosta Iugoslavie. Victimele şi distrugerile produse au lăsat răni adânci în sufletele celor care au suferit pierderi sau au fost alungați din căminul lor.

Un conflict încă nerezolvat, care a adus Caucazul de Sud în prag de război generalizat, este cel ruso-georgian. Sprijinirea făţişă a separatiştilor din Osetia de Sud şi Abhazia de către forţele ruseşti, a stârnit şi mai mult aversiunea georgienilor faţă de ruşi, ducând la îndepărtarea Georgiei de CSI şi la orientarea sa definitivă către vest, către structurile euro-atlantice.

După summitul NATO de la Bucureşti, unde s-a discutat despre oportunitatea începerii negocierilor de aderare a Ucrainei şi Georgiei, situația din Estul Mării Negre a scăpat de sub control. Studiind articolele din presă şi comentariile apărute în diverse publicații, am constatat că, la începutul lunii august, nimeni nu se aştepta să se declanşeze un război direct între Rusia şi Georgia, iar după încleştările produse, nimeni nu se gândea că acesta se va încheia atât de repede.

S-a văzut că pentru trecerea de la conflict mocnit la război nu a mai fost decât un pas. În acest caz „butoanele de declanşare a exploziei" s-au aflat în acelaşi timp în mai multe mâini, nu numai la Moscova sau la Tbilisi, iar pasul decisiv s-a făcut prin surprindere. Este cert că, în ambele tabere, totul a fost pregătit din timp, cu mare atenție, calculându-se mai mulți paşi înainte, ca la jocul de şah sau cel de „go", dar se pare că fiecare dintre cei doi actori, de pe scena politico-militară din regiune, se

aştepta de la ceilalţi actori din Europa sau America să aibe o reacţie diferită faţă de cea care s-a produs în realitate.

Înainte ca violenţele din Caucaz să se transforme într-un adevărat război, Vladimir Putin îşi exprima părerea că „eventualele acţiuni ale Georgiei nu vor rămâne nepedepsite". Şi ele s-au produs. Mărul discordiei a fost Osetia de Sud, un teritoriu de aproape patru mii de kmp, situat la aproximativ 100 km nord de capitala georgiană, Tbilisi. O ofensivă a armatei georgiene în această regiune separatistă a determinat răspunsul în forţă al Rusiei. Dar, în timp ce armata georgiană este învinovăţită pentru atacurile din capitala Osetiei de Sud, forţele ruseşti sunt acuzate de bombardamentele din Gori.[9]

Mai interesantă este însă reacţia forţelor separatiste din Abhazia, care au creat un alt front de luptă chiar în momentul când forţele georgiene se confruntau cu forţele ruseşti pătrunse pe teritoriul Osetiei de Sud, fără să fi fost agresate sau măcar ameninţate cu forţa.

Stabilitatea Regiunii Transcaucaziene trebuie să devină o preocupare internaţională mult mai serioasă, întrucât consecinţele ar fi fost mult mai grave, chiar dezastruoase, dacă vâlvătaia războiului ar fi cuprins şi Regiunea Nagorno-Karabakh. Din fericire „butoanele detonatoare" pentru bomba numită Nagorno-Karabakh, au fost bine protejate. Ba mai mult, Azerbaidjanul, care nu a încetat să viseze reluarea controlului asupra regiunilor proprii ocupate de armeni, face într-un fel jocul Rusiei, de care se teme şi se fereşte.

Pentru majoritatea comentatorilor, derularea acţiunilor nu a avut un înţeles foarte clar. Dar la o analiză mai atentă, putem să tragem unele concluzii privind adevăratele determinări, intenţii sau speranţe ale celor care au iniţiat acţiunile militare. Provocările la care au fost supuse părţile aflate în conflict puteau să fie şi opera altor forţe, mai mult sau mai puţin cunoscute, dar foarte interesate de destabilizarea politico-militară a regiunii şi de culegerea ulterioară a roadelor.

Sunt exprimate presupuneri că unele dintre acţiunile provocatoare au fost puse la cale chiar de forţele proprii, pentru a putea justifica recurgerea la forţă. Suprapunând toate informaţiile deţinute, nu putem găsi vinovată o singură parte de declanşarea războiului. Fiecare are dovezi că a fost provocat sau că a trebuit să acţioneze în interesul populaţiei proprii din regiunile în care a avut loc intervenţia militară. Scenariul se potriveşte în mare măsură cu ceea ce s-a întâmplat cu aproximativ zece ani înainte în Zona Balcanică.

Credem că şi dorinţa exprimată în mod oficial de către conducerea de la Tbilisi, de aderare la NATO, precum şi opoziţia fermă a conducerii de la Moscova, a dus la înăsprirea bruscă a relaţiilor dintre Rusia şi Georgia. Oricum, Rusia a fost cea aspru criticată pentru agresiunea militară asupra unui stat independent.

În ceea ce priveşte Transcaucazia, zonă a întâlnirii mai multor identităţi culturale şi a convergenţei unor interese geo-strategice diferite, europene, asiatice şi euro-atlantice, tocmai confruntarea culturală şi geo-politică va fi determinantă pentru

[9] Dr. Constantin-Gheorghe Balaban, *Conflictul din Caucazul de Sud provoacă îngrijorarea UE, NATO şi SUA,* Impact Strategic Nr. 3/2008, p 30.

stabilitatea din regiune şi pentru rolul regiunii, în întregul său, în cadrul ordinii, securităţii şi stabilităţii globale.

Populaţia transcaucaziană a fost traumatizată în ultimele două decenii de starea de subdezvoltare în care a lăsat-o Imperiul Sovietic şi terorizată de pericolul dezmembrării teritoriale stimulat în mod direct sau indirect de Federaţia Rusă, care nu mai poate să-şi păstreze influenţa în zonă decât prin metoda ”dezbină şi stăpâneşte”, aplicată cu succes încă de pe vremea lui Stalin.

Cu toate că Georgia, Armenia şi Azerbaidjanul au fost declarate şi recunoscute în mod oficial ca state independente, în 1991, Guiev afirma că „de fapt ele pot fi considerate ca formaţiuni pseudostatale”, din cauza conflictelor interne armate, generate de tendinţele separatiste ale regiunilor Nagorno Karabakh, Osetia de Sud, Abhazia[10].

Scenariile privind împărţirea Transcaucaziei între NATO, Uniunea Europeană şi Eurasia (CSI), respectiv plasarea ţărilor din zonă sub umbrele de securitate care sunt opuse, au favorizat exacerbarea conflictelor locale cu tentă separatistă. Se vede clar că, atâta timp cât ţările transcaucaziene sunt prooccidentale, există în interiorul teritoriului lor enclave proruseşti gata oricând să declanşeze conflicte interetnice intens mediatizate, prin care să poată demonstra opiniei publice mondiale nedreptăţile la care sunt supuse şi necesitatea separării lor teritoriale.

După cum se vede, enclavele au fost create cu mult timp înainte, aglomerând familiile de aceeaşi etnie sau religie, separându-le treptat de celelalte familii şi realizând inversarea raportului între majoritate şi minoritate. După ce zeci şi sute de ani au convieţuit bine împreună, ca buni vecini, s-au găsit metode prin care vecinii au fost provocaţi la ură, unii împotriva altora, menţinând o stare de psihoză permanentă prin care fiecare se simte ameninţat de către vecinii săi de altă etnie sau de altă confesiune religioasă şi este gata să riposteze violent.

De la starea de tensiune nu a mai fost decât un pas până la starea de conflict, în care s-a plecat de la mici nedreptăţi, trecându-se la violenţe şi răzbunări reciproce. În această situaţie, în loc să se aplice legile naţionale sau internaţionale, prin care să fie pedepsit vinovatul, s-a trecut direct la acuzaţii, violenţe şi distrugeri asupra familiilor sau întregului neam, asupra locuinţelor şi locaşelor de cult ale presupuşilor vinovaţi, un rol dezastruos în escaladarea violenţelor avându-l chiar mass media, care nu de puţine ori a prezentat realitatea în mod deformat, în funcţie de interesul urmărit.

Întotdeauna a existat o forţă în umbră care a dirijat şi stimulat desfăşurarea acţiunilor în sensul prielnic, pentru a se ajunge la rezultatul stabilit dinainte, adică doar crearea tensiunii şi justificarea intervenţiei forţelor străine pentru impunerea păcii sau impunerea separării totale şi alipirea regiunii la teritoriul ţării susţinătoare.

Faptele rămân de necontestat şi, în cele din urmă, adevărul iese la iveală, lăsând răni adânci în inimile celor care au pierdut copii, soţi, fraţi, rude apropiate sau prieteni dragi. Dacă toţi conaţionalii ar fi conştienţi că deasupra lor există o singură divinitate, indiferent ce nume poartă, în funcţie de religia fiecăruia, nu ar mai exista

[10] http://www.revolutionarydemocracy.org/rdv10n2/georgia.htm, L. Gurjiev, Oil and Blood: Imperialism Is Unable to Digest the Caucasian-Caspian Morsel, accesat la 25.09.2009.

conflicte interreligioase. Dacă toţi ar fi conştienţi că se nasc egali, indiferent de rasă, etnie sau culoare a pielii, nu ar mai exista conflicte interetnice.

În mod normal sărăcia şi nedreptăţile sociale crează condiţiile de trecere la violenţă împotriva celor care fură sau exploatează, dar orice motiv poate fi invocat la un moment dat pentru a recurge la forţă, mai ales dacă cei implicaţi sunt sub influenţa alcoolului, drogurilor sau armelor psihotronice, stimulatoare a stării de nervozitate şi de panică. Este greu de presupus că oamenii care sunt sănătoşi mintal pot să devină violenţi pentru a se autoapăra, fără să fie provocaţi tot prin violenţă.

Profitând de incertitudinile şi lipsa de orientare strategică care persistă în Regiunea Transcaucaziană, companiile particulare sau transnaţionale au penetrat mai uşor mediul de afaceri şi au acaparat, inclusiv prin corupţie, cele mai rentabile domenii de activitate, concentrând puterea economică şi financiară în anumite centre de putere, din care au finanţat şi sprijinit forţe politice din ambele tabere, pentru ca să se asigure că hotărârile adoptate ulterior le sunt favorabile.

Deşi au ieşit la iveală diverse acte de corupţie, dând naştere unor scandaluri intens mediatizate, rezultatele au fost de fiecare dată aceleaşi, concretizându-se doar în acuzaţii şi justificări, dar fără niciun inculpat. Morala şi dreptul au trecut în plan secund, iar în prim plan s-au instalat cu precădere luptele pentru apărarea propriilor interese, intro stare de haos, prin care câştigă numai cei puternici.

Cele mai multe focare de risc şi ameninţare, care contribuie la menţinerea stării de haos, „se află în lumea interlopă, în cea a reţelelor mafiote, a traficanţilor de droguri, dar şi în cea a economiei internaţionale subterane, în zona extremismului politic şi etnic, precum şi în cea a fundamentalismului islamic”.[11]

În primii ani care au urmat dezmembrării URSS, când şi Rusia trecea prin perioada de tranziţie, având propriile probleme dificile de rezolvat, inclusiv cu mişcările separatiste din Caucazul de Nord, ţările occidentale au putut să pătrundă aproape nestingerite în fostele ţări comuniste, contribuind la democratizarea lor.

Separat sau împreună, în cadrul organismelor şi organizaţiilor de colaborare la Marea Neagră, puterile occidentale au participat la crearea sistemului capitalist şi la iniţierea pieţei libere în ţările din Transcaucazia, fiind direct interesate să atragă de partea lor toate forţele locale şi să le scoată definitiv din sfera de influenţă a forţelor politico-militare şi economico-financiare ruseşti.

Dar nici Rusia nu a cedat terenul decât în aparenţă. După 1991, ea şi-a menţinut în regiune minimul necesar de forţe militare de intervenţie, cel puţin o divizie, cu toată logistica necesară, împărţite în regiunile separatiste. Astfel, populaţia separatistă din Transcaucazia este menţinută într-o stare de tensiune ridicată, gata să explodeze oricând, la o anumită acţiune declanşatoare, bine orchestrată din exterior.

În acelaşi timp, regiunea constituie una din rutele cheie pentru introducerea heroinei şi a tehnologiilor de ameninţare ale grupărilor teroriste pe pieţele europene. Pentru prima dată în mai mult de un secol, rutele comerciale aflate sub controlul statelor europene sunt folosite în prezent ca o componentă a comerţului ilicit provenit din Estul Mării Negre. În plus, cele patru conflicte îngheţate monitorizate şi de OSCE

[11] Dr. Gh. Văduva, M. Şt. Dinu, **Crizele politico-militare ale începutului de mileniu,** Editura UNAp, Bucureşti, p. 9.

(Abhazia, Osetia de Sud, Adjaria şi Nagorno-Karabakh) se află în această regiune, considerată în prezent ca zonă tulbure, prielnică transportului pentru arme, narcotice şi victime ale traficului cu fiinţe umane, dar reprezintă şi un mediu propice pentru terorism şi crimă organizată cu caracter transfrontalier.

În consecinţă, putem spune fără rezerve că Transcaucazia este ca un butoi de pulbere sau, mai degrabă, ca „o bombă complexă, cu multiple focoase şi cu mai multe butoane declanşatoare independente". „Focoasele" sunt focarele de risc şi instabilitate, reprezentate în primul rând de regiunile separatiste, dar şi de punctele cheie de producere şi tranzit al ţiţeiului şi gazelor naturale, iar „butoanele declanşatoare" sunt în mâna grupurilor de interese.

Bibliografie

[1]. Institute for Security and International Studies (ISIS), *Black Sea Regional Profile: The security situation and the region-building opportunities*, July – September 2004, Sofia, 2004.

[2]. BALABAN, Constantin-Gheorghe, dr., *Conflictul din Caucazul de Sud provoacă îngrijorarea UE, NATO şi SUA*, Impact Strategic Nr. 3/2008.

[3]. BALTĂ, Corneliu, dr., *Securitatea la Marea Neagră*, Colocviu Strategic, Nr. 9/2005, Editura Universităţii Naţionale de Apărare.

[4]. SEREBRIAN, Oleg, "Va exploda estul?: Geopolitica spaţiului pontic", Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1998.

[5]. VĂDUVA, Gh., dr., DINU, M. Şt., **Crizele politico-militare ale începutului de mileniu,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti.

[6]. http://www.globalsecurity.org/military/world/war/nagorno-karabakh.htm

[7]. http://ro.altermedia.info/international/nagorno-karabagh-recunoatere-de-jure-vs-restitutio-in-integrum_5377.html

[8]. http://www.ziua.net/news.php?data=2008-03-04&id=4169,

[9]. http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1249486/Serzh-Sarkisyan

[10]. http://en.wikipedia.org/wiki/Adjara

[11]. http://www.revolutionarydemocracy.org/rdv10n2/georgia.htm

EVOLUȚIA CONCEPTULUI DE „SECURITATE NAȚIONALĂ”

Maria STOICOVICI

Un passage en revue des étapes par lesquelles est passé le terme de sécurité est une bonne occasion pour constater que la sécurité a existé depuis toujours en tant qu'état d'âme mais que la Guerre Froide a fait apparaître le syntagme « sécurité nationale » englobant la simple sécurité et après, qu'elle acquît de nouvelles acceptions.

De nos jours, on tend de dégager des théories sur la sécurité où celle-ci est soit conçue comme une question de survie à une menace existentielle, en un mot, comme une question de défense et de stratégie, soit analysée du point de vue de ses aspects historique, philosophique, politique ou linguistique.

1. Istoricul conceptului de „securitate”

Noțiunea de securitate atinge astăzi toate aspectele vieții. Auzim vorbindu-se din ce în ce mai des de securitatea individului, securitate națională, securitate socială, securitate aeriană, securitate rutieră sau alimentară. Pe de o parte oamenii evocă nevoia, dorința de securitate iar pe de alta noțiunea de securitate li se pare atât de evidentă încât nu se mai ostenesc să-şi pună întrebări în privința ei. Dar Arthur Koestler susține că « lucrurile cele mai evidente sunt cele care merită cel mai mult să fie examinate ».

Avem sentimentul că securitatea a existat dintotdeauna, când ea de fapt este un concept destul de recent. Mai precis, securitatea a exprimat până de curând conotații absolut diferite. Mai mult, în timpul ultimului secol, acest concept s-a modificat considerabil.

Dacă ne referim la istoria veche, conceptul de securitate nu a fost utilizat aproape niciodată înainte de secolul XX în chestiunea relațiilor internaționale şi nici în politică. Prin 1940, interesul pentru securitate (sau grija de securitate) era cvasi-inexistent, comparat cu rolul predominant pe care avea să-l joace mai târziu. Răsturnarea avea să se producă la sfârşitul celui de-al doilea război mondial şi în timpul Războiului Rece , odată cu asimilarea securității cu securitatea națională.

Si chiar dacă încercăm să căutăm urme ale conceptului de securitate mai sus în timp, vom descoperi o evoluție destul de neaşteptată. Inainte vreme, securitatea ca şi concept era legată în mod esențial de suflet şi de spiritualitate. Era o noțiune teologică. Securitatea era considerată ca o stare de spirit, o viziune a lumii şi o stare spirituală în sens atât psihologic cât şi moral. Termenul grec ataraxia - liniştea sufletului- a fost utilizat pentru a descrie starea de securitate. El avea însă o conotație negativă. Securitatea corespundea lipsei de probleme emoționale sau spirituale , înțelese ca lipsă de griji. Intre securitatea subiectivă şi cea obiectivă, cea mai importantă era ultima. In situația actuală, securitatea obiectivă , adică securitatea în fața amenințărilor obiective, reale şi constatate are prioritate. În plus, dimensiunea socială, cea care dă posibilitatea abordării securității colective, nu făcea parte din problematică. Securitatea era o afacere personală care nu avea nimic în comun cu statul , societatea sau alte sfere colective.

În epoca trecerii de la greaca veche la latină, ataraxia a fost tradus prin termenul latin securitas. Conotaţia se apropie mai mult de ceea ce numim astăzi siguranţă (safety în engleză), altfel spus stabilitate, protecţie, etc. Asta înseamnă că versiunea romană a termenului de securitate avea un caracter mult mai obiectiv. Grija şi consideraţia pentru securitate puteau de acum înainte să fie împărtăşite de mai mulţi indivizi şi constituiau în consecinţă baza unei înţelegeri comune , a unui demers comun şi a unor măsuri comune. Noţiunea a rămas totuşi, într-o mare măsură morală, psihologică şi subiectivă. Dacă suntem în siguranţă, nicio nelinişte, nicio reticenţă sau vreun motiv de reflecţie nu ne stăpâneşte şi ne aflăm, prin urmare, fără instinct de conservare şi cu siguranţă pe o pantă periculoasă, dacă ne raportăm în primul rând la forţele divine.

Acest punct de plecare istoric ne conduce către o combinaţie destul de surprinzătoare a moralei şi a securităţii. Dacă suntem într-o situaţie sigură, în accepţia medievală, nu avem nelinişti, neplăceri, reticenţe, griji. Adică suntem fără stimă, nu ne cunoaştem pe noi înşine, suntem fără vigilenţă, fără respect pentru noi-înşine sau pentru alţii.

Să fii în securitas semnifică să nu ai îndoieli, gânduri ascunse, să fii înainte de toate convins de existenţa lui Dumnezeu. Credinţa nu este un atu pentru cei care se bucură de securitas. Din acest motiv, toate dimensiunile etice pe care le asociem de bunăvoie creştinismului dispar. Tot ce este legat de îndoială sau de deznădejde nu are motiv să existe. Totul este considerat ca sigur , evident, previzibil, de înţeles. Acest lucru implică faptul că eşti automat protejat de tot ceea ce poate să constituie o ameninţare individuală.

În Evul Mediu, cele două concepţii s-au disociat pentru a lua fiecare o altă orientare. Conceptul de certitudo (certitudine) a detaşat reflecţia privind securitatea bazată pe cunoaştere de conceptul de securitas (securitate). Certitudo semnifica siguranţă în cunoaştere, în reflecţie, în convingere. Securitas a reţinut sensul de siguranţă trăită de fiinţa umană („a fi la adăpost de orice pericol, sentiment de încredere şi de linişte pe care îl dă cuiva absenţa oricărui pericol”. De aici, deviaţia de sens a deschis calea unui concept modern de securitate , care a putut să se dezvolte.

Cel mai important pentru noi este că securitatea s-a eliberat de aspectul subiectiv al ameninţării, al pericolului şi al riscului, de dimensiunea sa morală, de relaţia sa cu cosmosul, cu Dumnezeu şi cu celelalte fiinţe umane. Securitatea a fost transformată în lucru. Când convingerea de a şti (certitudo) s-a disociat de securitate (securitas) pentru a deveni o categorie morală în ea-însăşi, securitatea a fost abandonată lumii materiale. De acum înainte, nu mai e necesar să facem apel la aprecieri umane pentru a evalua o ameninţare contra securităţii, securitatea este o practică care se bazează pe o reflecţie obiectivă, o reflecţie privind ameninţările externe şi nu ameninţările interne.

Consecinţa pentru perioada istorică următoare , perioada feudală, a fost că această accepţiune s-a tradus uşor într-o reflecţie economică privind furnizarea de servicii. Devenea de acum înainte posibil să cumperi şi să vinzi securitate. Funcţia feudală a prinţului era să ofere securitate celor care aveau mijloacele să remunereze acest serviciu. Prima reflecţie în economie politică a fost deci elaborată ca un sistem de apărare.

Războiul Rece a modificat conceptul de securitate . Din anii 40 până în anii 70 accepția termenului „securitate" era destul de limitată. Pe de o parte amenințarea atomică a conferit un conținut exclusiv nuclear conceptului. Toate celelalte amenințări imaginabile au fost ocultate de amenințarea atomică care era baza singurului echilibru geopolitic. Pe de altă parte, s-a explicat că securitatea era națională prin întinderea şi obiectul său şi că problemele de securitate de mai mică importanță (şi a fortiori cele de mai mare importanță) nu aveau aceeaşi forță ca cele privind cele două mari puteri. Înainte de cel de-al doilea război mondial , noțiunea de „securitate națională" era practic necunoscută.

Când preşedintele american Truman a semnat „Legea privind securitatea națională" (National Security Act) în 1947, această stare de fapt s-a schimbat radical. Securitatea națională şi-a însuşit securitatea grație puterii conceptului de Război Rece. Şi această accepțiune s-a impus în lumea întreagă timp de 40 de ani. În cursul Războiului Rece , securitatea a cunoscut o formidabilă renaştere prin recunoaşterea unei amenințări reale sau imaginare îndreptate contra statului național. Securitatea, care califica un fel de situație fără amenințare, o protecție generală contra unui pericol potențial, s-a opus într-o primă fază apărării, care era o măsură relativă la un atac real.

2. Conceptul de „securitate națională"- generalități

Înțelegând prin securitate acea stare în care trebuie să se afle individul, grupurile sociale, statul, pentru a se putea dezvolta liber şi a-şi promova interesele proprii, rezultă că securitatea se manifestă la toate nivelurile de organizare socială şi în toate domeniile de activitate.[1] S-au născut întrebările fireşti legate de obiectul care trebuie protejat, de modalitățile prin care se realizează securitatea şi de modul de asigurare a consensului actorilor implicați în acest proces.

Obiectul securității poate fi înțeles pe mai multe niveluri:

- nivelul statal, unde sunt apărate teritoriul şi suveranitatea;
- nivelul societal sau colectiv, unde trebuie conservate identitatea culturală, ideologia şi civilizația;
- nivelul individual, unde scopul este bunăstarea şi supraviețuirea.

Corespunzător acestor niveluri, căile de asigurare a securității diferă, precum şi actorii implicați.

Conceptul de securitate națională înglobând pe acela de securitate, a evoluat pe cele trei niveluri amintite, acordând o mare importanță apărării de către stat a intereselor sale suverane, prin utilizarea atât a mijloacelor militare, în special, (în perioada de până la terminarea Războiului Rece) cât şi a celor nemilitare ale securității.

În accepțiunea tradițională, termenul de securitate se referă la efortul de apărare a integrității teritoriului național, la protejarea populației țării, la protecția independenței politice şi a suveranității naționale, împotriva exercitărilor de forță din exterior. Principalul actor responsabil pe acest palier este statul-națiune (tipul ideal

[1] Dănuț –Mircea Chiriac, **Politici şi strategii de securitate la începutul secolului XXI,** ed. Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2005.

fiind cel în care granițele etnice şi culturale coincid cu cele politice - Danemarca,Japonia) în accepțiunea sa modernă. Modalitatea de asigurare a securității este, predominant, cea militară.

În contextul Războiului Rece, confruntarea militară Est-Vest şi cursa înarmării nucleare au dat naştere unei „dileme de securitate”[2] greu de depăşit. În dorința de a asigura capacitățile militare necesare unui răspuns potrivit amenințării provenind din partea cealaltă a „Cortinei”, administrațiile şi-au asumat volens nolens riscuri majore la adresa securității propriilor populații. Față de această situație au fost formulate critici la adresa consecințelor greu de imaginat ale unei posibile utilizări a arsenalului nuclear, a modului de utilizare a bugetelor naționale – dirijarea fondurilor către înzestrarea armatelor, în defavoarea unor capitole care asigură de fapt stabilitatea la nivelul societății.

Cu timpul, s-a simțit nevoia de extindere a conceptului de securitate, nevoie devenită evidentă după terminarea Războiului Rece, şi a fost lărgit conceptul de securitate prin includerea dimensiunilor economică, socială şi ecologică.

Declarația Alianței Nord-Atlantice, principala organizație de apărare şi securitate colectivă, de la Roma din 1991, consacră angajamentul NATO pentru „o abordare largă a stabilității şi securității cuprinzând aspectele politice, economice, sociale şi ecologice, împreună cu indispensabila dimensiune militară”.

Amenințările la adresa securității lumii moderne sunt multe. Alături de terorism pot fi enumerate : accentuarea sărăciei, tranziții economice dificile care duc la creşterea inegalităților Nord - Sud, crima organizată, proliferarea armelor de distrugere în masă, dislocări masive de populație, dezastre naturale, degradarea ecosistemelor şi competiția în creştere pentru pământ şi resurse naturale.

Globalizarea amenințărilor la adresa securității presupune căutarea unor soluții la nivel global, scopul fiind realizarea unui mecanism eficient de schimbare paşnică, mecanism care să permită identificarea şi rezolvarea marilor probleme ale omenirii : înlăturarea războiului din sfera relațiilor internaționale, prosperitatea generală, asigurarea resurselor, conservara mediului, etc.

Amenințările lumii moderne nu mai provin de la un adversar bine definit, prin urmare şi modul de abordare şi soluționare a noilor riscuri de securitate trebuie să depăşească decizia « clasică » de creştere a cheltuielilor militare şi dislocare de forțe armate. Deținerea de armament şi de forțe armate nu mai reprezintă o garanție pentru asigurarea securității individului şi societății.

Statul se află în imposibilitatea de fi singurul furnizor de securitate, fiind nevoit să coopteze societatea civilă şi agenții economici într-un efort conjugat. În acest context, modalitățile de asigurare a securității se schimbă la rândul lor, pentru a îngloba ansamblul de instrumente şi politici interne în domeniile respective.

Cauzele şi efectele provocărilor depăşesc granițele naționale. Cooperarea regională şi globală a cunoscut o intensificare post-Război Rece tocmai datorită acceptării acestei evidențe.

---

[2] La începutul anilor ‘50, John Hertz a lansat această idee, noțiune în care încercările de întrajutorare a statelor pentru a-şi asigura propriile interese de securitate, tind să conducă la o creştere a insecurității celorlalte state, întrucât fiecare interpretează propriile măsuri ca fiind defensive, iar pe cele ale celorlalți ca potențial amenințătoare.

În abordarea conceptului de securitate se au în vedere o serie de determinări de ordin geopolitic şi geostrategic care au favorizat evoluţia relaţiilor internaţionale de la confruntare la dialog.Aceste determinări sunt rezultatul interferenţei unor procese de anvergură europeană , euro-atlantică sau mondială, cum ar fi : dizolvarea structurii bipolare a arhitecturii de securitate şi crearea premiselor pentru structurile multipolare , care se află la rândul lor în competiţire cu cele unipolare ; manifestarea unor fenomene integraţioniste în toate domeniile , atât din perspectiva statelor ca subiecte de drept internaţional, cât şi din cea a organizaţiilor şi instituţiilor ; creşterea rolului organismelor internaţionale de securitate în prevenirea şi rezolvarea crizelor ; reducerea riscurilor şi ameninţărilor convenţionale şi amplificarea celor neconvenţionale ; deschiderea procesului de lărgire a NATO şi adoptarea noului concept strategic (Summit-ul de la Washington şi de la Praga) ; opţiunea fermă a statelor din Europa de Est pentru integrarea în structurile de securitate euroatlantice ; deschiderea procesului de creare a Uniunii Europene.

Toate aceste aspecte influenţează starea de spirit a populaţiei care îşi poate pierde încrederea în autorităţile statului şi poate deveni , din nefericire, din apărător, un pericol la adresa unor valori naţionale, a securităţii generale.

De asemenea, trebuie acceptat şi faptul că, în dezbaterea asupra conceptului, securitatea este un concept construit social, cu semnificaţii specifice în contexte sociale şi istorice specifice. Prin urmare, există posibilitatea ca fiecare actor să aibă reprezentări diferite ale acestuia, punând accentul, în circumstanţe şi momente distincte, pe una sau alta dintre dimensiunile securităţii, evident cu consecinţe diferite în practică.

Discursul referitor la securitate este cel care legitimează dreptul statului de a-şi asuma un rol activ, de intervenţie, precum şi alegerea unui anumit mod de acţiune. Dincolo de facilitarea şi promovarea cooperării inter-statale în diverse formate regionale şi internaţionale, diplomaţiei îi revine rolul de a asigura consensul actorilor statali şi non-statali asupra sensului şi semnificaţiei conceptului de securitate. Diplomaţia modernă este orientată spre prevenirea conflictelor în orice stadiu al acestora. Mai mult, diplomaţia modernă presupune cooptarea de noi actori, alături de ministerele afacerilor externe, în promovarea interesului naţional şi asigurarea securităţii.

Securitatea naţională nu se poate realiza decât într-un sistem de securitate, deoarece riscurile şi ameninţările la adresa acesteia depăşesc graniţele statelor şi posibilităţile acestora de a le preveni şi contracara. La rândul său, sistemul de securitate cuprinde un ansamblu de principii, norme şi cunoştinţe referitoare la securitate, adoptate de un grup de state, recunoscute pe plan internaţional , precum şi instituţiile şi instrumentele prin care se verifică şi se impune respectarea acestora.

3 Teoretizarea securităţii

Cea mai cunoscută lucrare conceptuală asupra securităţii este articolul lui Arnold Wolfers referitor la securitatea naţională. Afirmând că securitatea este un „simbol ambiguu”, care „s-ar putea să nu aibă absolut niciun înţeles”, a frânat într-un fel avântul de abordare majoră a relaţiilor internaţionale.

Plecându-se de la concepția greșită prin care securitatea națională era privită în termenii puterii naționale şi de către politicieni şi de către strategi, s-a ajuns la o uniformitate dăunătoare a tratării problemei.[3]

Literatura referitoare la securitate se situează de partea empirică iar lucrările care tratează domeniul securității provin în general din subdomeniul studiilor strategice. Securitatea națională sau internațională vizează politica externă, economică şi militară a statelor, intersectarea acestora în zone de schimb şi de dispută, precum şi structura generală a relațiilor pe care le crează.

Studiile despre securitate au fost generate de entuziasmul pentru securitatea colectivă izvorât din consecințele primului război mondial, dar au fost abandonate odată cu eşecul Ligii Națiunilor. La începutul anilor '50, John Hertz lansează ideea de dilemă a securității, de care am vorbit puțin mai înainte.

Sub influența *viziunii realiste* asupra lumii, ce construieşte domeniul relațiilor internaționale pe principiul „balanței de putere", securitatea a fost concepută ca o chestiune de supraviețuire la o amenințare existențială. Este vorba de o supraviețuire fizică a statului-națiune şi de o agresiune armată potențială contra lui. In acest fel, ea a fost redusă la o chestiune de protecție şi de apărare şi, prin urmare, a constituit obiectul privilegiat al studiilor de apărare şi de strategie. Ca urmare, chiar şi analizele relațiilor internaționale s-au mărginit la a percepe securitatea mai mult ca un obiect empiric decât ca un concept.

Tot ca urmare a acestei tendințe, realismul fuzionează noțiunile de securitate şi de putere, securitatea fiind considerată ca un derivat al puterii şi ca un indicator al succesului statelor în competiția militară. Studiile respective nu au făcut decât să privilegieze perspectiva empirică neglijând o dimensiune fundamentală a securității, aceea ontologică şi epistemologică. La vremea lor, Hobbes, Descartes şi Heidegger au arătat că securitatea are legătură cu Ființa, cu existența acesteia, cu cunoaşterea, cu relația cu celelalte ființe umane, cu medierea între viață şi moarte, cu medierea între haos şi ordine. Mergând mai departe, Michaël Dillon afirmă că, dacă securitatea a constituit astfel fundamentul gândirii politice moderne, sarcina practicii politice a fost « să securizeze securitatea », instrumentalizând tehnologia. Tehnologia nu a fost concepută decât în cadrul statului, fără de care şi în afara căruia metafizica occidentală a fost incapabilă să conceapă securitatea.

Sfârşitul anilor 70 aduce în prim plan fenomene noi precum mondializarea, transnaționalizarea, fragmentarea, emergența rețelelor, diasporele, etc. Ordinea, certitudinea neorealiştilor sunt înlocuite cu îndoiala, teama epistemologică, incertitudinea. Se repune în discuție demersul clasic, pentru că se vrea să se ştie dacă s-ar putea continua să se conceapă securitatea ca o chestiune de apărare şi de strategie. In anii 80, internaționaliştii au început să-şi pună problema obiectelor referente, sectoarelor şi dimensiunilor securității.

Barry Buzan va încerca să găsească răspunsul la întrebarea legată de relația dintre securitate şi apărare şi va încerca să teoretizeze problema securității. El va arăta în cartea sa *People, States and Fear*, publicată în 1983, că securitatea nu se

[3] Dănuț- Mircea Chiriac, **Politici şi strategii de securitate la începutul secolului XXI,** ed. Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2005, p. 11.

reduce numai la securitatea națională (sau securitatea statului) ci că ea se lărgeşte cuprinzînd noi obiecte şi sectoare, precum cel militar, politic, economic, de mediu şi societal. El încearcă să-şi explice acest fenomen, arătând că lărgirea domeniului securității este rezultatul apariției unor noi amenințări « obiective » la adresa societăților occidentale. Separând securitatea subiectivă de cea obiectivă, analiza lui Buzan încearcă să distingă între « adevăratele » şi « falsele » amenințări şi nu se desprinde cu adevărat de viziunea realistă făcând din stat obiectul referent şi din guverne actorii săi centrali. Obiectivarea amenințării de către Buzan, a oferit internaționaliştilor posibilitatea să lărgească aria studiilor de securitate în alte sectoare precum cel economic, ecologic, demografic, identitar, etc. şi să o aprofundeze, introducând obiecte referente precum : internațional, regional, local sau societate, națiune, comunitate, grup, individ, etc.

In zilele noastre, demersul postrealist, poststructuralist, postmodern transpare din analizele unei noi generații de autori precum Ole Waever, Rob Walker sau ale Şcolii de la Copenhaga, ale lui Michaël Dillon sau ale autorilor reuniți sub numele de *Critical Security Studies*. Ei au început să exploreze conceptul de securitate din punctul de vedere al aspectelor sale istorice, filosofice şi politico-lingvistice.[4]

Ole Waever urmează analiza lui Buzan dezvoltând un nou obiect referent (securitatea societală) şi adoptând un demers constructivist şi lingvistic.

Michaël Dillon se inspiră din lucrările lui Heidegger, analizând securitatea dintr-o dublă perspectivă inseparabilă, filosofică şi politică.

Autorii din Critical Security Studies aparțin unor orientări diferite dar sunt cu toții de aceeaşi părere că este necesar să se renunțe la viziunea clasică a securității şi să se introducă noi teme precum drepturile omului, dezvoltarea, gender studies, emanciparea, etc. şi-şi pun problema raportului dintre securitate şi ordinea politică ce-i corespunde. Unul dintre punctele lor comune este dorința de a transforma demersul instrumental al securității într-un demers reflexiv, căci pentru ei securitatea nu este contrariul insecurității. Ei refuză să o considere ca un dat teoretic şi vor să o de-esențializeze şi de aceea o percep în egală măsură ca şi concept şi ca practică.

Bineînțeles, fiecare are şi păreri diferite în problemele securității. Spre pildă, Waever consideră securitatea un concept autoreferențial, în timp ce Williams şi Krause, precum şi autorii lui Critical Security Studies, un concept derivat, fără semnificație în sine, dependent de un obiect şi de semnificația ce-i este atribuită, iar pentru Dillon, ea are legătură cu ontologia.

Bibliografie:

[1]. BERNARD, Adam, Dominique David, André Dumoulin, Bruce George, Eric Remacle, **La nouvelle architecture de sécurité en Europe**; Ed. GRIP, 1999.

[2]. BLIN, Arnaud, *Sécurité : de la défense à la sécurité collective et humaine ;* in http://www.irenees.net/fr/fiches/notions/fiche-notions-95.html.

[3]. Dănuț –Mircea Chiriac, *Politici şi strategii de securitate la începutul secolului XXI,* ed. Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2005.

[4] Ole Waever, **Securitatea ca act de vorbire: analiza politică a unui cuvânt,** Centrul pentru Pace şi Cercetarea Conflictelor, Copenhaga, 1989.

[4]. BUFFOTOT, Patrice, **Europe des armées ou Europe désarmée?,** Ed. Michalon, 2005.
[5]. *Sécurité européenne et Défense nationale*, Actes du Colloque de Lille, 11 décembre 1998, La Documentation française, Paris, 2000.

MANIFESTĂRI ALE RĂZBOIULUI INFORMAȚIONAL LA ADRESA ROMÂNIEI

Alexandru TATU

We believe that the importance of information and communications systems for society and global economy heats up the value and quantity of information transmitted and stored on these systems.

In the current security context, the most common form of aggression is the opponent's information, reflected by the information unprovoked action, taken against its information field, in order to damage information, information systems and decision processes.

In our opinion, is essential for Romania to have permanent warning capabilities, evaluation, analysis and riposte, which enable the achievement of national interests in the information area.

Introducere

Mediul de securitate al începutului mileniului trei a coincis cu apariția şi evoluția unor fenomene noi, în majoritatea cazurilor necunoscute sau cunoscute foarte puțin, cum sunt terorismul, traficul clandestin cu materiale strategice, migrația de persoane, limitarea resurselor naturale şi altele. De asemenea, ştiința a contribuit la descoperirea şi dezvoltarea unor tehnologii avansate, ale căror aplicații şi implicații au revoluționat existența umană şi au determinat mutații deosebite în planul relațiilor interumane şi al celor internaționale deopotrivă.

Caracteristica generală a noului mediu de securitate constă în diminuarea riscurilor convenționale şi, ca urmare, eliminarea premiselor apariției unui conflict armat de amploare continentală sau regională, concomitent cu amplificarea riscurilor şi amenințărilor neconvenționale care au dus, printre altele, la revigorarea alarmantă a naționalismului etnic şi religios şi la adâncirea decalajelor economice şi sociale, cu efecte negative asupra securității.

Conjunctura mondială actuală, mai ales cea din Europa, dar şi dezvoltarea tehnologică contemporană, nu mai oferă cadrul necesar pentru desfăşurarea unor acțiuni violente, de război clasic.

În prezent, mediul informațional se caracterizează prin vulnerabilități şi incertitudini privind evoluția în perspectivă a securității statelor, ceea ce determină creşterea interdependenței dintre acestea în adoptarea şi aplicarea măsurilor de securitate.

Creşterea dependenței mondiale față de sistemele informaționale sofisticate şi interconectarea dintre acestea poate produce riscuri şi vulnerabilități de natură informațională şi al securității din ce în ce mai mari. Odată cu această dezvoltare a tehnologiei informației, au apărut o serie de noi amenințări la adresa siguranței individului, a guvernelor şi organizațiilor amenințări ce trebuiesc prevăzute şi diminuate

Pe plan internațional, se vorbeşte tot mai mult despre afectarea intereselor naționale ale statelor prin acțiuni nonviolente şi nevăzute, în cadrul cărora un loc primordial îl ocupă cele care privesc războiul informațional.

Ca în oricare alt domeniu de activitate, şi în cel privind informațiile şi sistemele informaționale pentru securitate națională există anumite vulnerabilități, ce pot fi folosite de potențialii adversari. Acestea trebuie identificate, cunoscute şi prevenite, pentru a nu le permite adversarilor să le exploateze în interesul lor.

Amenințările informaționale definesc stările de pericol potențial, care se pot produce într-o perioadă de timp determinată, create de forțe ostile prin atitudini, acte, fapte care creează stări de dezechilibru şi instabilitate informațională sau de altă natură, cu impact asupra securității naționale.

Amenințările informaționale privind securitatea națională sunt cu atât mai periculoase, cu cât necesarul de informații reale şi oportune pentru luare deciziilor şi executarea acțiunilor stabilite este mai mare şi trebuie asigurat în timp cât mai scurt. Acestea pot fi generate atât de factori externi, rezultați din acțiunile intenționate ale adversarului contra informațiilor, bazate pe vulnerabilitățile informaționale ale conducerii, cât şi de factori interni din sistemele informaționale, ale căror acțiuni frauduloase sunt generate de condițiile organizatorice, tehnice şi funcționale ce reflectă slăbiciuni şi lipsuri în activitate, neprovocate de inamic.

Factorii externi pot fi cunoscuți din timp prin studiul doctrinei şi modului de acțiune a forțelor ostile, precum şi a cercetării efectuate asupra acestora, dar acțiunea lor concretă se va simți doar odată cu declanşarea amenințărilor care exploatează unele sau altele dintre vulnerabilitățile sistemelor informaționale în scopul distrugerii sau neutralizării acestora.

Factorii interni, constituiți din persoane rău intenționate, trădători sau intruşi în sistemele informaționale, pot fi identificați din timp prin acțiuni de contrainformații, iar acțiunile lor pot fi neutralizate prin proiectarea corectă, dotarea cu echipamente de comunicații şi de calcul performante şi sigure, prin stabilirea precisă şi în detaliu a condițiilor de funcționare, exploatare şi securitate a sistemelor informaționale.

Specialiştii militari care au studiat războiul contemporan afirmă că acesta s-a extins enorm, luând forme care altădată nu-i erau specifice, şi se desfăşoară continuu, manifestându-se ca un război permanent, prin confruntări în diferite domenii (politic, economic, informațional), prin crize şi conflicte militare.

În cadrul acestuia, războiul informațional ocupă un loc din ce în ce mai important, fiind deopotrivă un război fizic, care urmăreşte întârzierea utilizării de către adversar a mijloacelor de culegere, transmitere, prelucrare şi diseminare a informațiilor prin dezorganizarea rețelelor informaționale, şi un război virtual, prin care se încearcă realizarea supremației sau cel puțin superioritatea informațională.

În mod evident, tehnologia informației şi comunicațiilor are implicații majore şi asupra securității şi apărării naționale.

România se poate aştepta la agresiuni informaționale nu numai în situații de criză sau conflictuale. Țara noastră trebuie să dispună încă de pe timp de pace de instrumentul necesar care să fie într-o permanentă stare de vigilență şi care să poată riposta adecvat la eventualele agresiuni informaționale.

Dimensiunea militară a războiului informațional se constituie într-un amplificator al forței militare. În activitățile militare, la pace, dar în mod deosebit pe timp de criză sau de război/conflict armat, mediul informațional nu mai poate fi ignorat.

Specialiştii din domeniul securității informației sunt aproape unanim de acord că, în pofida faptului că au crescut în mod dramatic amenințările la adresa sistemelor informaționale, au fost diversificate şi eficientizate soluțiile de protecție şi securizare care permit reducerea vulnerabilităților sistemelor şi, în consecință, scăderea riscurilor. Acest adevăr este însoțit de un altul, deseori disimulat sau neaccentuat – costurile foarte mari necesare pentru protecția informațională. În timp ce o amenințare reală la adresa unui sistem informatic solicită sume, plecând de la câteva sute până la cel mult câteva mii de dolari, costurile securizării pot atinge sume cu şase zerouri. În timp ce o amenințare se manifestă punctual, securizarea sistemelor informaționale trebuie să aibă în vedere mulțimea posibilelor amenințări.

Influențele pe care le aduce acestui domeniu, pot fi grupate în patru mari categorii:

1. Tehnologia informației şi comunicațiilor, ca motor al noilor evoluții şi transformări de ordin economic şi social cu implicații la nivel național, regional sau mondial.
2. Implicarea în dezvoltarea infrastructurilor naționale critice şi de interes strategic (sistemul energetic național, sistemul de sănătate, educație, transporturi feroviare, aeriene şi chiar rutiere etc.).
3. Creşterea dependenței de comunicații şi informatică, ca suport al lanțului de decizie politico-militară şi strategică, prin crearea condițiilor de creştere calitativă şi cantitativă a volumului de informații şi transferul acestuia în timp real.
4. Dezvoltarea tehnicii, echipamentelor şi sistemelor specifice domeniului de apărare, atât în zona energetică (armament, muniție), cât şi în zona de comandă şi control.

Analizând în esență societatea informațională, putem evidenția unele amenințări şi vulnerabilități, care pot conduce la definirea şi calcularea unor riscuri la adresa securității naționale

***Amenințări**:*

1. Piața forței de muncă în domeniul TIC, salariile mari din țările dezvoltate conduc la migrația tinerilor specialişti spre aceste țări.
2. Numărul redus de politici de atragere a partenerilor şi investitorilor strategici, comparativ cu alte țări europene (cu capital, tehnologie, piață), care să permită dezvoltarea în țară a unor competențe pentru realizarea de sisteme, produse-program complexe şi a dezvoltării infrastructurii informaționale, pe baza unor tehnologii avansate.
3. Decalajul tehnologic existent față de țările dezvoltate în domeniul cercetării, inovării.
4. Posibilitatea inițierii de amenințări informatice (viruşi, spioni informatici, hackering etc.), atacuri de tip cyber-terorism, dezinformări, manipulări

informaționale etc., de către persoane sau grupuri de persoane cu investiții minime, fără restricții de poziție geografică, oră, cultură, naționalitate etc.

5. Lipsa unor instrumente foarte clare şi precise ce pot fi utilizate în scopul predicției evenimentelor.

6. Creşterea îngrijorătoare a atacurilor informatice asupra sistemelor din domeniul utilităților publice.

Vulnerabilități:

1. Nivelul scăzut la magistralele de comunicații şi internet, datorită politicii de prețuri şi a nivelului încă scăzut al investițiilor în infrastructura de acces.

2. Mediul de afaceri insuficient de stimulativ pentru utilizarea noilor tehnologii informaționale şi de comunicații şi pentru deschiderea către e-business şi e-commerce.

3. Slaba aplicare a legislației privind respectarea dreptului de autor în domeniul tehnologiei informației, cu urmări asupra nivelului încă ridicat al pirateriei software.

4. Nivelul mediu al salariilor specialiştilor din administrația publică este mic, comparativ cu cel din țările dezvoltate şi cu cel din sectorul privat.

5. Numărul mic al aplicațiilor informatice existente.

6. Datele se păstrează redundant în cadrul mai multor instituții publice.

7. Flux dezorganizat de primire şi procesare a informațiilor în cadrul instituțiilor publice.

8. Inexistența unui sistem eficient de evaluare a activităților.

9. Nivel încă ridicat al birocrației.

2. Preocupări la nivel național privind securitatea informațională

Potrivit Strategiei de Securitate Națională a României, şi pentru țara noastră se conturează noi factori de risc, respectiv cei asimetrici nonclasici, între care mai importanți sunt:

- terorismul politic transnațional şi internațional, inclusiv sub formă informatică;
- acțiuni teroriste ce atentează la siguranța infrastructurii critice a României;
- accesarea ilegală a sistemelor informatice;
- acțiunile premeditate de afectare a imaginii României pe plan internațional;
- agresiunea economico-financiară;
- provocarea deliberată de catastrofe ecologice.

Dintre principalele tipuri de vulnerabilități legate de informații şi sisteme informaționale pentru care trebuie luate măsuri de prevenire şi contracarare sunt enumerate: menținerea la un nivel scăzut a insfrastructurii informaționale şi întârzieri în realizarea acesteia la standardele impuse de dinamica globalizării; deficiențe în protecția informațiilor clasificate.

Strategia militară a României evidențiază existența riscurilor privind războiul informațional, dar acest lucru nu este suficient pentru a elimina efectele apariției unui astfel de fenomen. Potrivit strategiei, războiul informațional ar avea ca prim obiectiv izolarea României în societatea globală, prin lipsa infrastructurii, tehnologiei şi personalului specializat. Potrivit unor analize, România este în momentul de față

ținta unui război informațional agresiv declanşat din exterior cu sprijin intern, țintele principale fiind sistemul financiar, sistemul fiscal, sistemele de telecomunicații. Afectarea infrastructurii acestor sisteme se consideră că este cauzată de neglijență, lipsa unor strategii naționale coerente de asigurare a securității infrastructurilor critice ale României, lipsa politicilor de securitate la nivelul instituțiilor guvernamentale, financiare, de învățământ etc.

Economia şi securitatea națională sunt total dependente de tehnologiile informaționale şi de infrastructura informațională.

În centrul infrastructurii informaționale, de care depinde omenirea, se află internetul, un sistem conceput inițial pentru folosirea în comun a cercetărilor neclasificate între oamenii de ştiință care nu erau suspectați de folosirea abuzivă arețelei. Este acelaşi internet care astăzi conectează milioane de calculatoare din diferite rețele, rezolvând cele mai multe servicii de bază ale națiunilor şi conducând la funcționarea infrastructurilor. Aceste rețele de calculatoare, de asemenea, controlează obiecte fizice, cum sunt transformatoarele electrice, trenurile, stațiile de pompare, containerele chimice, radarele, bursele de valori toate existând dincolo de spațiul cibernetic. O mare varietate de actori rău intenționați pot declanşa atacuri împotriva structurii informaționale critice. Unii deja au făcut-o.O preocupare majoră trebuie să fie orientată spre atacurile cibernetice organizate, capabile să cauzeze destabilizarea infrastructurii naționale critice, a economiei sau a securității naționale. Complexitatea tehnică solicitată pentru înfăptuirea unui astfel de atac este destul de ridicată şi, parțial, explică de ce încă nu s-au înregistrat astfel de atacuri până acum. Totuşi, nu trebuie să fim prea încrezători. Au fost cazuri în care atacatorii organizați au exploatat unele vulnerabilități care ne-au demonstrat că dispun de capacități distructive şi mai mari. Incertitudinea există, precum şi intenția şi performanțele tehnice necesare, după cum au dovedit-o câteva atacuri anterioare. Analizele amenințărilor cibernetice sunt strict necesare pentru identificarea tendințelor pe termen lung ale amenințărilor şi vulnerabilităților. Ceea ce se ştie este faptul că instrumentele şi metodologiile înfăpturii atacurilor sunt larg răspândite, iar capacitățile tehnice şi complexitatea utilizatorilor porniți pe provocarea unui adevărat dezastru se află în creştere. Pe timp de pace, duşmanii pot declanşa acte de spionaj asupra guvernului, centrelor de cercetare ştiințifică universitară şi companiilor private. De asemenea, ei încearcă să pregătească terenul pentru administrarea loviturilor din spațiul cibernetic în cazul unei confruntări, prin cartografierea sistemelor informaționale ale unui stat, identificând principalele ținte şi plasând în infrastructura națională porți ascunse de intrare şi alte mijloace de acces. Pe timp de război sau criză, adversarii vor încerca să intimideze liderii politici naționali prin atacarea infrastructurilor critice şi a funcțiilor de bază ale economiei sau prin erodarea încrederii publice în sistemele informaționale. Atacurile cibernetice asupra rețelelor informaționale ale oricărei țări pot avea consecințe grave, cum ar fi întreruperea funcționării unor componente cheie, provocarea pierderilor de venituri şi proprietăți intelectuale sau chiar pierderea vieților omeneşti. Contracararea unor astfel de atacuri necesită realizarea unor componente riguroase cum încă nu există în prezent, dacă se doreşte reducerea vulnerabilităților şi prevenirea sau diminuarea forței capacităților îndreptate împotriva infrastructurilor critice.

În general, sectorul privat este cel mai bine structurat şi echipat pentru a răspunde la un eventual atac cibernetic. Privind în interior, asigurarea continuității activității guvernului presupune asigurarea siguranței propriei sale infrastructuri cibernetice şi a activelor necesare pentru atingerea misiunii şi exercitarea serviciilor.

Pe plan extern, rolul unui guvern pe linia securității cibernetice este acela al garantării cazurilor în care costurile tranzacțiilor sunt ridicate sau atunci când barierele legale conduc la probleme ce necesită o coordonare deosebită; cazurile în care guvernele operează în absența forțelor sectorului privat; creşterea conştientizării.

Angajarea parteneriatului public-privat este componenta de bază a strategiei de securizare a spațiului cibernetic. Acest adevăr este argumentat. Parteneriatul se confruntă cu problema coordonării. Partenerii pot îmbunătăți, în mod semnificativ, schimbul de informații şi cooperarea.

Angajamentul public-privat va lua o mare varietate de forme şi se va adresa conştientizării nevoii de instruire, performanțelor tehnologice, remedierii vulnerabilității şi operațiunilor de reconstituire a sistemului.

Rolul guvernului în aceste cazuri şi în altele este justificat doar atunci când beneficiile intervenției depăşesc costurile asociate. Acest standard este important doar în cazurile în care există soluții viabile din partea sectorului privat pentru remedierea potențialelor amenințări şi vulnerabilități. Pentru fiecare caz trebuie să se acorde atenție costurilor şi impactului unei acțiuni anume a guvernului, comparativ cu alte acțiuni complementare, non-acțiuni, luând în considerare şi soluțiile prezente şi viitoare ale sectorului privat.

Acțiunile guvernamentale de securizare a spațiului cibernetic sunt justificate din mai multe motive: al jurisdicției şi încadrării atacurilor, protecției rețelelor şi sistemelor critice pentru securitatea națională, al recomandărilor şi atenționărilor, precum şi al protecției împotriva atacurilor organizate capabile să producă daune economiei. Activitățile instituțiilor guvernamentale trebuie, de asemenea, să susțină cercetarea şi dezvoltarea tehnologică pentru a permite sectorului privat să asigure o mai bună securizare a unei părți din infrastructura principală a națiunii.

La nivelul României, în ultimii ani, au început să apară din ce în ce mai multe reglementări legislative privind protecția şi securitatea informațiilor. Lucrurile s-au schimbat odată cu proliferarea şi pe teritoriul țării a tehnologiilor informaționale şi de comunicații care au eliminat barierele de timp, spațiu şi localizare a prelucrării, stocării şi transmiterii informațiilor. Chiar dacă sunt încă multe lacune în această privință, se poate spune că este un început bun pentru trecerea României la societatea informațională şi a cunoaşterii.

S-ar putea spune că, cel puțin din vedere legislativ, România se apropie de climatul juridic internațional şi al țărilor dezvoltate în privința securității informațiilor. Însă, mai sunt multe aspecte de rezolvat, care țin de procedurile de aplicare a legislației, de educația şi instruirea în acest domeniu, de conştientizarea factorilor decizionali în privința riscurilor la care sunt supuse sistemele informatice ale organismelor pe care le conduc. De asemenea, nu există o strategie elaborată în privința securizării spațiului cibernetic, în care să fie definite foarte clar obiectivele, prioritățile, măsurile şi actorii responsabili, elemente de această natură regăsindu-se doar pe alocuri în Strategia de Securitate Națională, Doctrina națională a informațiilor

pentru securitate, Legea siguranței naționale şi celelalte legi care reglementează securitatea informațiilor, a activităților care apelează la mijloace electronice de prelucrare a datelor etc.

Concluzii

Credem că importanța informației şi a sistemelor de comunicații pentru societate şi economia globală se intensifică odată cu valoarea şi cantitatea informației transmisă şi stocată pe aceste sisteme. În concluzie, ca societate devenim din ce în ce mai dependenți de accesul şi procesarea rapidă a informației.

În societatea informațională, conceptul de război, ca acțiune specifică a manifestării umane, cu scopul de a se impune adversarului, prin forță, voința proprie, considerăm că s-a schimbat fundamental în concordanță cu dezvoltarea ştiințifică şi tehnologică, apărând noi forme de acțiune sprijinite pe informații.

În opinia noastră, războiul informațional a devenit mai mult decât o realitate în oricare din ipostazele situaționale – pace, criză, război -, constituind în contextul globalizării revoluției informaționale, suportul şi modalitatea de a dezvolta sau dezamorsa o situație de criză, de a susține lupta armată şi de a o zădărnici pe cea a adversarului.

În actualul context de securitate, cea mai frecventă formă de agresiune este cea informațională a adversarului, materializată prin acțiuni informaționale neprovocate, întreprinse împotriva câmpului informațional propriu, în scopul afectării informațiilor, sistemelor informaționale şi a proceselor de decizie.

În opinia noastră, este esențial ca România să dispună de capacități permanente de avertizare, evaluare, analiză şi ripostă, care să-i permită realizarea intereselor naționale în acest mediu informațional.

Era informațională creează noi mijloace de influențare şi noi scopuri, iar acest proces în opinia noastră determină noi mijloace de obținere a succesului.

Superioritatea tehnologică nu este importantă prin ea însăşi. Puterea militară convențională nu oferă mijloace adecvate pentru apărarea tuturor resurselor esențiale ale unui stat modern, determinându-ne să considerăm că pentru a proteja o națiune, granițele sale trebuie apărate în toate mediile: terestru, maritim, aerian, electromagnetic, în cadrul spațiului cibernetic, precum şi în planul voinței naționale.

Din analiza coroborată a tuturor aspectelor menționate, se desprind următoarele concluzii:

- războiul informațional nu este un nou principiu al influențării acțiunii, nu constituie o schimbare a logicii războiului, nu reprezintă sfârşitul războiului tradițional, nu constituie o formă de război numai prin aspectul dat lui de către informație;

- războiul informațional reprezintă dominarea prin intermediul şi cu ajutorul informației, atât în timp de pace cât şi în timp de război;

- războiul informațional reprezintă mai mult ca oricând o confruntare desfăşurată în timp de pace sau astfel spus, o influențare ostilă;

- războiul informațional reprezintă modificarea din interior a modalităților de influențare, precum şi folosirea de noi mijloace pentru realizarea modalităților mai vechi de influențare.

- războiul informațional aduce câteva aspecte noi: noi categorii de trupe, noi mijloace de obținere a victoriei, complexitatea crescută, noi scopuri ale influențării, evoluția de la reacție la anticipare.

În concluzie, creşterea dependenței mondiale față de sistemele informaționale sofisticate şi interconectarea dintre acestea pot produce oportunități semnificative şi vulnerabilități informaționale din ce în ce mai mari.

Bibliografie:

[1]. BĂLĂCEANU, I., **Revoluția tehnologică contemporană şi impactul ei asupra potențialului militar,** Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2001.

[2]. BĂLĂCEANU, I., **Câmpul de luptă modern sub impactul tehnologiilor contemporane,** Editura Ars Docendi, Bucureşti, 2003.

[3]. BOARU, Gheorghe, PĂUN, Vasile, **Monografie - Războiul informațional şi operațiile informaționale,** AM 1530, Editura A.I.S.M., Bucureşti, 2003.

[4]. BOARU, Gheorghe, **Războiul informațional şi operațiile informaționale,** AM 1595, Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2004.

[5]. BOARU, Gheorghe, **Războiul informațional şi operațiile informaționale,** AM 1595, Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2004.

[6]. BOARU, Gheorghe, Doina MUREŞAN, *Studiu privind e-defence şi societatea Informațională, societatea cunoaşterii,* Sesiunea de comunicări ştiințifice „Sisteme informaționale-2008".

[7]. BOARU, Gh., PREDA S., *Opinii privind impactul tehnologiei asupra fizionomiei conflictelor militare ale viitorului*, Sesiunea de comunicări ştiințifice „SI-2008".

[8]. BOARU, Gh, Nicuşor OPREA, *Armele şi țintele războiului informațional,* Sesiunea de comunicări ştiințifice „SI-2008".

[9]. HARIUC, Constantin, *Identificarea şi contracararea agresiunilor informaționale*, Editura Licorna, Bucureşti, 2000. .

[10]. IRIMIA, Ion, DAMIAN, Ion, STOICA, Victor, *Scopul, obiectivele şi caracteristicile razboiului informațional,* Buletinul A Î S M, nr. 1/2002.

[11]. MUREŞAN M., VĂDUVA Gh., **Războiul viitorului, viitorul războiului,** Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2006.

[12]. POPA Anca-Monica, *Războiul informațional - o abordare epistemologică,* GMR, nr. 6, 2000.

[13]. POPA, Vasile, **Tehnologie şi inteligență în conflictele militare**, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2004.

[14]. POPA Radu, *Abordări moderne privind Războiul informațional*, GMR.Nr.4-2007.

RAPORTURI ECOGEOTEHNOPATOGENE ÎN MEDIUL BIOTIC, TENDINȚE ŞI INTERFERENȚE

Dr. Constantin TEODORESCU*
Victor JALO**
Dr. Marius ARGHIRESCU***
Dr. Ion IONESCU****

Nowadays, the human beings are concomitantly subjected to more different types of radiations that are dangerous for their health.

In this work are presented some of the most powerful sources of pathogenic influence that lead to the destruction of the human being's fine physical fields, with severed consequences for health. Also, are presented the most efficient system for bio-informational protection.

1. Radiațiile Termopatogene

Lumea actuală şi cu atât mai mult cea viitoare este greu de imaginat fără calculatoare, televizoare şi alte aparate electronice. Revoluția industrială a dat şansa omenirii să-şi sporească în mod substanțial posibilitățile fizice şi intelectuale cu ajutorul maşinilor. Cu ajutorul computerelor s-a deschis pentru omenire un câmp larg de acțiune, a fost accelerat progresul economic general.

Conform datelor analiştilor de la "Gartner Dataquest" pentru sfârşitul lunii aprilie 2002 în lume au fost fabricate 1 miliard de calculatoare (!).

În anul 2008 în lume erau 2 miliarde de calculatoare şi peste 6 miliarde de telefoane mobile(!).

În rândul vechilor surselor nocive, deja cunoscute, intră: liniile de înaltă tensiune, transportul electric, autovehiculele, toate tipurile de aparate electrice şi altele.

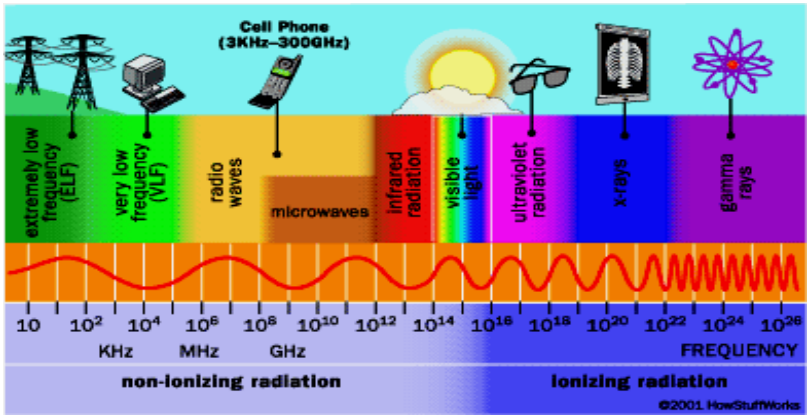

Figura 1

---

* **Profesor universitar, Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir", Bucureşti**
** **Cercetător ştiințific, Centrul de Tehnologii Bioinformaționale, Compania NEOTEK, Bucureşti**
*** **Inginer, Examinator OSIM, Bucureşti**
**** **Profesor universitar, Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir", Bucureşti**

În această listă s-au adăugat şi cele noi, mult mai periculoase, sursele de radiaţie patogenă: computere personale, televizoare, cuptoare cu microunde, telefoane mobile, radiotelefoane, antene, aparate de copiat, instalaţii de radiolocaţie şi cele Roentgen, aparate de fizioterapie, instalaţii dentare cu ultrasunete şi alte "bunuri ale civilizaţiei". (Fig. 1)

Creşte rapid şi consumul de energie. Omul, involuntar, se află permanent sub acţiunea periculoasă pentru sănătatea sa a radiaţiilor câmpurilor negative artificiale, create de sistemele electronice şi de sistemele de alimentare cu energie electrică. Iar intensitatea acestui fond electromagnetic negativ din sfera vieţii creşte rapid.

Radiaţia electromagnetică artificială a tuturor aparatelor electronice de pe planetă depăşeşte nivelul câmpului geomagnetic total al pământului de 1 milion de ori (!)

O parte însemnată a bolilor "de computer" apărute este determinată de faptul că acţiunile nocive ale unui asemenea mijloc popular şi, la prima vedere, inofensiv precum este calculatorul sunt încă pe departe necunoscute pentru mulţi.

Trebuie subliniat faptul că monitoarele moderne ale PC, televizoarele, telefoanele mobile, transportul electric şi alte aparate electronice produc câmpuri magnetice şi electrice alternative slabe faţă de câmpul magnetic static al pământului şi decât câmpurile electrice ale acestuia.

A fost greu de suspectat că acele câmpuri electrice şi magnetice alternative, generate de aparatele amintite mai sus, pot fi atât de periculoase pentru sănătate. Şi numai în ultimul timp, datorită creşterii numărului de date privind influenţa negativă a acestor câmpuri asupra sănătăţii umane, interesul cercetărilor în această direcţie a crescut în mod substanţial.

Este stabilit în mod cert că asupra utilizatorului a aparatelor electrice acţionează un întreg complex de factori de intensitate a radiaţiilor, ascunse pentru organele noastre de simţ obişnuite a căror acţiune extrem de negativă se dezvoltă în mod treptat, ascuns şi pe măsura acumulării lor în organismul uman.

De aceea, cele mai grave îmbolnăviri pot apărea numai după câteva luni, uneori chiar ani, când deja este foarte greu de remediat efectele nocive ale acestora.

1.Structura bioinformaţională a organismului uman

Fig. 2

Din punct de vedere medico-biologic, omul reprezintă un sistem complex cu un câmp de torsiune strict individual, care cuprinde inclusiv date privind starea de sănătate şi codurile genetice ADN. Complexitatea câmpului de torsiune al omului este determinată de un număr uriaş de substanţe chimice - surse primare de câmpuri de torsiune din organismul acestuia, de caracterul complex al repartiţiei în spaţiu a acestor substanţe în corp, de dinamica complexă a transformărilor biochimice în procesul vieţii şi al activităţii. (Fig. 2)

Sub acţiunea câmpului de torsiune stâng, celulele organismului sunt supuse unor anumite modificări structurale şi fiziologice, drept rezultat: dereglarea sistemului nervos şi cardiovascular, a sistemului imunitar şi hormonal etc.

Se formează defecte de comunicare în schimbul de informaţii, dezintegrarea legăturilor structurale reciproce prezente iniţial în modelul genetic al omului. Procesele de antibiorezonanţă apărute în acest cadru dereglează rezonanţa absolut armonioasă între niveluri şi duc la o serie de îmbolnăviri serioase şi greu tratabile.

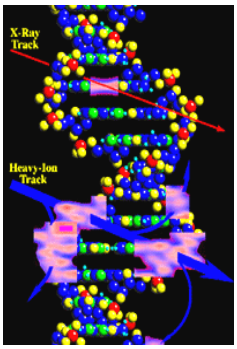

Fig. 3

Într-un asemenea spaţiu informaţional polarizat în stânga, la toate organismele vii se produce minimalizarea treptată a energiei atomilor şi electronilor, ceea ce conduce la încetinirea tuturor proceselor biochimice. Ca urmare a acestui fapt, apar unele dereglări cunoscute în organismul uman, care depind de intensitatea acţiunii câmpului de torsiune şi a duratei contactului cu acesta. (Fig. 3)

Toate aceste surse duc la evoluţia nefavorabilă a sarcinii; probabilitatea de avort se măreşte de 2,7 ori; naşterea copiilor cu malformaţii cong măreşte de 2,3 ori; bolile canceroase, leucemie; inhibarea sistemului de reproducere; dereglarea ciclului menstrual; întârzierea maturizării sexuale; dereglarea stării psihice şi emoţionale (sindromul de stres, agresivitatea, irascibilitatea etc.); înrăutăţirea vederii (cu 0,1% pe an în cazul lucrului la PC de peste 4 ore zilnic!); dereglarea sistemului imunitar.

O îngrijorare deosebită o provoacă creşterea numărului de copii care sunt supuşi influenţei negative a radiaţiilor electromagnetice.

În cazul prezenţei unui copil peste 50(!) de minute pe zi în faţa ecranului de televizor sau de computer, scade de 1,4(!) ori capacitatea de a memora informaţii noi, se observă dereglarea activităţii neuroreflexe superioare, sporeşte probabilitatea de apariţie a cancerului la creier de 8,2 ori.

Zona creierului afectată de radiaţii după utilizarea telefonului mobil timp de 10 min.

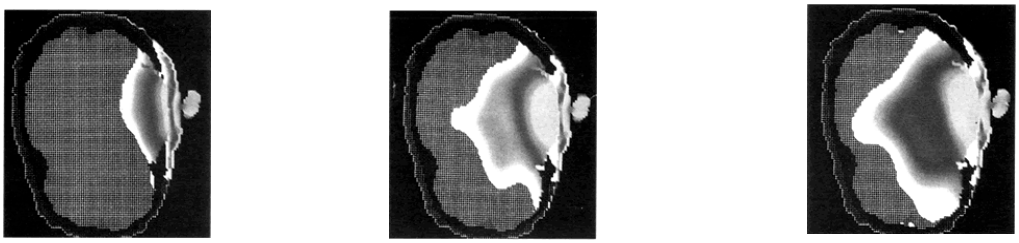

Adult Copil 12 ani Copil 3 ani

Fig. 4

Drept rezultat al acestei influenţe, apare excitabilitatea sporită, agresivitatea, caracterul închis, scăderea nivelului de asimilare a informaţiilor noi.

2. Zonele geopatogene ale pământului

În vechime aceste zone au fost denumite ca „locuri primejdioase”, iar chinezii le-au denumit prin termenul de „dinte al dragonului”. În geobiologie a fost introdus deja de mult timp termenul de „zone de excitaţie”, întrucât s-a demonstrat modificarea stării funcţionale a omului spre rău, aflat într-o zonă sau focare

geopatogene. Acestea sunt situate strict perpendicular pe suprafaţa pământului şi o străpung complet, neavând intensitate proprie. (Fig. 5)

Aceste fasii energetice nocive au laţimea benzii de la 20 până la 40 centimetri. Formează nişte dreptunghiuri cu lăţimea de la 130 la 150 centimetri şi lungimea de până la 2 metri.

Fig. 5

Zonele geopatogene creează câmpuri puternice cu polarizare de stânga, foarte nocive pentru vegetaţie, animale şi, în mod deosebit, pentru oameni.

În aceste zone mortale iarba nu creşte, tulpinile pomilor sunt răsucite în stânga, iar pe unele dintre ele sunt prezente chiar tumori canceroase.

Aceluiaşi pericol cu urmări foarte grave pentru sănătate sunt supuşi absolut toţi oamenii. Tumorile canceroase, osteoporoza, îmbolnăvirile cardiovasculare, psihice, a sistemului reproductiv, endocrin sunt doar câteva din cele mai frecvente.

Daca patul sau locul de muncă sunt străbătute de aceste fâsii sau se află chiar la intersecţia lor, omul se află în mare pericol, pentru că este o zonă foarte nocivă, cu influenţă chiar mortală.

Oamenii de ştiinţă confirmă, că la oamenii care se află peste opt zile într-o zonă geopatogenă apar unele simptome comune: disconfort, slăbiciuni generale, somnolenţă sau insomnie, dureri permanente de cap şi ameţeli, tensiune inexplicabilă, nervozitate, frică, arsuri şi junghiuri în tot corpul, spasme intermitente la picioare.

O şedere mai prelungită va conduce la îmbolnăvirea de leucoză, de scleroză laterală, la dereglarea circulaţiei cerebrale, fenomene spastice, spasme cronice, strabism, migrene şi la creşterea inexplicabilă a temperaturii până la 39-40^0 C.

Zonele geopatogene în locurile de domiciliu sau în cele de muncă ale oamenilor trebuie recunoscute ca un factor de risc ridicat şi este necesar să fie luate toate măsurile pentru depistarea şi neutralizarea acestora.

Pomii aflaţi sub influenţa nocivă a câmputilor de torsiune din stânga produse de zonele geopatogene. (Fig. 6)

Fig. 6

Se poate observa că în aceste zone mortale iarba nu creşte, tulpinile pomilor sunt răsucite în stînga şi pe ele sunt prezente tumori canceroase.

Zonele geopatogene creează câmpuri puternice cu polarizare în stânga, foarte nocive pentru vegetație, animale şi, în mod deosebit, pentru oameni.

Aceluiaşi pericol cu urmări foarte grave pentru sănătate sunt supuşi absolut toți oamenii.

Tumorile canceroase, osteoporoza, îmbolnăvirile cardiovasculare, psihice, ale sistemului reproductiv, endocrin sunt doar câteva din cele mai frecvente.

3. Influențele psiho-emoționale

Dacă înainte aceste fenomene au fost considerate drept superstiții, astazi îşi găsesc explicație şi confirmare stiintifica.

Oameni cu „ochi răi", „deochiul", „descântecele" şi „blestemele" sunt doar cateva noțiuni care ne însoțesc pe parcursul mai multor secole. Şi nu degeaba…

Uneori nici nu ne dăm seama cât de des suntem supuşi influenței negative din partea altor oameni.

Fig. 7

Este cunoscut faptul că există o categorie de persoane care au capacitatea de a exercita influență asupra câmpului informațional al altor oameni, mai mult, deseori, fără să-şi dea seama de acest lucru.

Dar sunt şi alții care, în mod conştient, stăpânesc asemenea capacități şi acțiunea lor poate fi atât benefică, cât şi patogenă. Şi cu cât este mai puternică influența, exact cu atât se modifică, se deformează şi se micşorează biocâmpul nostru, iar spre sfârşitul zilei acesta devine slab şi neuniform, începem să simțim o oboseală uriaşă, scăderea forțelor şi a dorințelor.

Există şi influențe interne psihice asupra structurilor proprii de câmp informational ale omului însuşi: excitațiile, furia, ura, supărarea, răutatea, invidia, amărăciunea, gelozia, setea predominantă pentru îmbogățirea materială şi pentru vorbe murdare precum şi alte defecte umane. Toate acestea provoacă în jurul sursei nişte vibrații energetice puternice, iar vibrațiile sunt în măsură să deformeze câmpul energetic propriu. (Fig. 7)

În toate cazurile este vorba de distrugerea câmpului informațional al omului de către nişte clustere anomalice mari ale câmpurilor fizice fine sau de aşa numita radiație torsionică cu polarizare de stânga. Aceste raze anomalice pătrund peste tot, acționează asupra tuturor oamenilor, indiferent de sex, vârstă şi stare de sănătate, iar nivelul acestor radiații, odată cu dezvoltarea civilizației, creşte în mod constant.

S-a stabilit faptul că influențele câmpurilor electromagnetice generează anomalii în comportamentul oamenilor şi al animalelor. Noi avem cunoştințe despre bioritmurile corpului uman, care sunt strâns legate de mişcarea Pământului. Modificările în pulsația energiei Pământului influențează nemijlocit asupra presiunii sângelui, respirației, funcționării inimii, sistemului imunitar al organismului şi producerii de hormoni.

S-a demonstrat că celulele canceroase supuse unei radiații de numai 60Hz (ca normă 10Hz) încep să crească de 6 ori mai repede, în comparație cu ritmurile obişnuite.

4. Simptomele primare ale deteriorarii campului bioinformational a omului

Scăderea memoriei, oboseala generală, starea de somnolenţă sau insomnia, durerile de cap cronice, ameţelile, depresiile, psihozele şi nevrozele cu sentimentul de neîncredere, refugiul „în sine”.

Acestea sunt deosebit de periculoase la vârsta copilăriei şi cea a adolescenţei.

Dezvoltarea în continuare a acestei stări primare de "preboală" conduce la dezorientarea sistemului imunitar, cu toate urmările ce decurg de aici: procese tumorale, bolile sistemului endocrin, uro-genital, cardiovascular etc.

De aceea, una dintre problemele stringente de igienă din ultimul timp o reprezintă înlăturarea tuturor urmărilor nocive posibile pentru sănătatea omului. La ora actuala, singura solutie pentru a ne feri de aceste campuri periculoase reprezinta folosirea mijloacelor de protectie bioinformationala.

5. Torser - generatorul torsionic

Fig. 8

După numeroase experimente, pe parcursul a mai multor ani, a fost descoperita tehnologia pentru protecţie împotriva influentelor nocive a radiaţiilor de către un grup de oameni de ştiinţă din Rusia si Ucraina.

Aceasta tehnologia este bazata pe campuri de torsiune, care au fost descoperite de **A.Einstein**.

Pe baza acestor tehnologii a fost creat un dispozitiv unicat nu numai din punct de vedere al proprietatilor de protecţie, dar şi al celor de însănătoşire: generator de camp de torsiune de dreapta sub denumirea comerciala **TORSER**. (Fig. 8)

Reprezintă un dispozitiv de protecţie bioenergetica principial nou, bazat pe legile studiate privind interacţiunea câmpurilor informaţionale (de torsiune). Din punct de vedere al construcţiei şi al acţiunii sale, acesta nu are analogi în practica mondială, ceea ce în mod sigur, permite să fie numit dispozitiv bazat pe noile tehnologii de vârf ale secolului XXI.

Dacă radiaţia, care exercită influenţă negativă asupra omului, nu poate fi ecranată, atunci de ce nu ar putea fi deviată?

Tocmai pe acest principiu funcţionează **TORSER**. Influenţa negativă este înlăturată tot cu ajutorul unui tip de camp, dar care este pozitiv şi inofensiv pentru om.

În jurul utilizatorului se creează o zonă "curată" şi, ca urmare a acestui fapt, în organismul uman începe procesul de autorefacere. De aceea, destinaţia dispozitivului **TORSER** este aceea de a crea în jurul omului o zonă de protecţie, corecţie şi sigură din punct de vedere bioinformational. (Fig. 9)

Fig. 9

TORSER neutralizeaza radiaţia negativa, creând un obstacol în apariţia legăturilor energo-informaţionale între sursa de radiaţii şi om. Ca urmare a acestui fapt, indicatorii fiziologici ai organismului uman se menţin la parametri normali.

6. Construcţia TORSER

Din punct de vedere al construcției, **TORSER** se compune din câțiva cilindri concentrici de aceeaşi înălțime, amplasați coaxial unul în altul, executați dintr-un material dielectric special, iar în spațiul dintre aceştia sunt amplasați cilindrii metalici de dimensiuni mai mici, fabricați din diferite metale speciale. Aceşti cilindri metalici din interiorul dispozitivului, cu dimensiunile şi proporțiile lor geometrice determinate, asigură formarea unor câmpuri de torsiune statice de formă complexă.

Spațiul dintre cilindri este umplut cu un polimer complex (compoziția acestuia este know-how), care este supus acțiunii unui anumit generator activ de câmp de torsiune din dreapta, în timpul polimerizării acestuia, ceea ce permite realizarea polarizării de spin (din partea dreaptă) a biopolimerului. (Fig. 9)

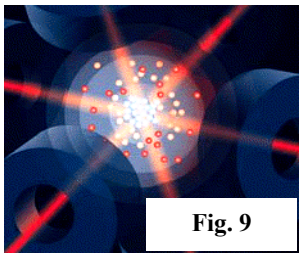

Fig. 9

Pentru ridicarea gradului de sensibilitate a polimerului față de acțiunea câmpului de torsiune, înainte de polarizare, în material se introduc, unele adaosuri paramagnetice (combinații complexe ale cuprului, aurului si metaloide). Moleculele adaosurilor se introduc în catenele polimerilor şi, prin interacțiune cu câmpul de torsiune exterior şi cu câmpul creat de cilindrii, forțează moleculele legăturilor polimerului să se alinieze în direcția necesară.

Structura obținută în felul acesta se păstrează în timpul întăririi polimerului. Ca rezultat al acestui fapt, câmpul static de torsiune formal al dispozitivului se măreşte în mod substanțial, ceea ce ridică la maxim eficiența protecției.

Caracterul unicat al dispozitivului **TORSER** constă în posibilitatea de acțiune locală şi la distanță asupra omului şi faptul că nu necesită alimentare electrică.

Dacă biocâmpul este dereglat, epuizat fondul energo-informațional al organelor interne şi al sistemelor, atunci chiar şi o utilizare pe termen foarte scurt a dispozitivului **TORSER** exercită o acțiune de restabilire simțitoare.

Una dintre cele mai avansate metode electrofizice de cercetare a stării şi a energeticii omului o reprezintă metoda de vizualizare cu descărcare în gaze - bioelectrofotografia, bazată pe efectul cunoscut al lui Kirlian ("fotografierea in câmpul electric de înaltă frecvență").

Parametrii imaginii prin descărcare în gaze depind de proprietățile obiectului cercetat şi, în felul acesta, analizând caracterul luminescenței induse de către obiecte, apare posibilitatea de a judeca despre starea energetică a obiectului într-un moment concret. În acest cadru caracteristica de bază a acestei metode constă în prelucrarea computerizată, bazată pe metode şi concepții matematice moderne, şi extragerea unei concluzii concrete pentru analiza ulterioară sau pentru evaluările experților.

S-a demonstrat faptul că intensitatea, caracterul şi structura luminescenței depind în mare măsură de starea inițială a obiectului, de nivelul proceselor vitale ale acestuia, de starea funcțională a anumitor organe şi țesuturi, cât şi de specificul proceselor patologice, în cazul unor îmbolnăviri.

Bibliografie:

[1]. CARON, J.M. GAUTIER, SCHAAF, A. A. ULYSSE, J. VOZNIAK. J. **Comprendre et enseigner la planete terre** .

[2]. VOEVODA, B.I . (DonGTU), E.G.Sobolev, A .N. Rusanov, O.V.Savtchenko. (OAO « UkrNTEK) « Géodynamique et ses manifestations écologiques ». Travaux scientifiques de l'université technique de Donetsk. 2001.
[3]. AKIMOV, A.E, Etude euristique des problèmes de nouveaux éloignements. EGS – conceptions , Preprint MNTC VENT N7A, M., 1991.
[4]. RUSANOV, A., *Influence des antennes relais sur les êtres vivant*, V conférence internationale scientifique 2005. Dnepropetrovsk.Volume 2.

RĂZBOIUL ÎMPOTRIVA TERORISMULUI. REALITATE, PREZENT SI PERSPECTIVE

Teodor Dragoş TROANȚĂ REBELEŞ*

Structured in three chapters, our scientific paper is trying to realize a coherent and realistic view on the current situation in Afghanistan, departing from the 9/11 terrorist attacks that lead to the invasion in Afghanistan, the creation of International Security Assistance Force (ISAF) and the current efforts of the international community to secure and stabilize Afghanistan.

Introducere

În condițiile unei societăți globale în care amenințările la adresa securității au căpătat caracteristici transnaționale, acțiunile teroriste începute cu atacurile din SUA de la 11 septembrie 2001 au pus comunitatea internațională în fața unui val de consecințe tot mai greu de gestionat.

Prof. Thomas J. Schoenbaum identifică terorismul, armele de distrugere în masă, conflictele regionale şi războaiele civile, sărăcia, pandemiile şi degradarea mediului înconjurător ca amenințări principale la adresa păcii şi securității la începuturile secolului 21.

Problema reală şi cea mai stringentă a societății mondiale este prevenirea şi combaterea terorismului, acțiune care se poate realiza numai prin cooperarea şi reacția concertată împotriva acestui „***INAMIC COMUN*”.**

Lucrarea de față tratează probleme actuale de maximă importanță, având în centrul atenției punctul cheie al agendei internaționale de securitate – lupta împotriva terorismului, demersul nostru ştiințific reprezentând o încercare de a atrage atenția asupra situației din Afganisthan.

1. Războiul împotriva terorismului. Cadru legal internațional

Atacurile teroriste din 11 septembrie, atacuri ce au distrus turnurile gemene din New York, au afectat Pentagonul, au condus la accidentul din Pennsylvania şi au ucis peste 2800 persoane, au reprezentat evenimentul tragic ce a condus la afirmarea terorismului ca amenințară primară la adresa securității şi au contribuit în mod decisiv la reorganizarea şi transformarea agendei internaționale la început de secol 21.

Ca răspuns al atacurilor teroriste din 11 septembrie, Statele Unite au invocat dreptul la auto-apărare în momentul invaziei din Afganisthan, Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite afirmând acest drept prin rezoluțiile 1368 şi 1373 din 2001, fiind evident că un atac terorist dă naştere dreptului la auto-apărare conform uzanțelor dreptului internațional, la fel cum sub aceleaşi uzanțe un stat care oferă un paradis sau

* **Cercetător, Şcoala Națională de Studii Politice şi Administrative**

o bază pentru teroriști poate fi subiect al actelor armate de auto-apărare chiar dacă nu statul în cauză a orchestrat atacurile[1].

Rezoluția 1368 a Consiliului de Securitate a ONU , adoptată la 12 septembrie 2001, afirmă în articolul 1:

„Consiliul de Securitate condamnă fără echivoc în cei mai puternici termeni atacurile teroriste ce au avut lor în New York, Washington D.C. şi Pennsylvania la 11 septembrie 2001 şi priveşte aceste acte, la fel ca orice alt act de terorism internațional, ca o amenințare la adresa păcii şi securității internaționale [2] ". Preambulul rezoluției notează recunoaşterea de către Consiliul de Securitate a „dreptului inerent de auto-apărare individuală sau colectivă în conformitate cu Carta Națiunilor Unite".

De asemenea Rezoluția 1373 a Consiliului de Securitate a ONU , adoptată la 28 septembrie 2001, „reafirmă dreptul inerent de auto-apărare individuală sau colectivă recunoscut de Carta Națiunilor Unite după cum a fost menționat în rezoluția 1368[3]".

Rezoluția 1377 adoptată de Consiliul de Securitate la 12 noiembrie 2001, conține concluziile întâlnirii Consiliului la nivel ministerial, ocazie cu care a fost adoptată Declarația asupra efortului global de combatere a terorismului, afirmând în preambulul său:

„Actele de terorism internațional constituie una dintre cele mai serioase amenințări la adresa păcii şi securității internaționale în secolul 21...constituind o provocare pentru toate Statele şi Umanitate.[4]"

Ultimul document oficial al Consiliului de Securitate la care facem referire este rezoluția 1378 adoptată la 14 noiembrie 2001, până la momentul începutului operațiunilor din Afganisthan.

Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite vine în sprijinul eforturilor internaționale de eliminare a terorismului si recunoaste urgența situației de securitate şi politică din Afganisthan, astfel:

„Condamnă regimul Taliban pentru acceptarea ca Afganisthanul să fie folosit ca bază pentru exportul terorismului de rețeaua Al Qaeda şi alte grupări teroriste şi pentru asigurarea unui adăpost în condiții de siguranța lui Osama Bin Laden, Al Qaeda şi altora asociați cu ei şi în acest context suportă eforturile poporului afghan de înlocuire a regimului taliban.[5]"

---

[1] Thomas J. Schoenbaum, „International Relations: the path not taken: Using International Law to promote world peace and security", Cambridge University Press, New York, 2006, Pag. 111

[2] Security Council, Security Council Resolution nr. 1368 – S/RES/1368/2001, Security Council meeting 4370, 12 septembrie 2001, articolul 1

[3] Security Council, Security Council Resolution nr. 1373 – S/RES/1373/2001, Security Council meeting 4385, 28 septembrie 2001, preambul

[4] Security Council, Security Council Resolution nr. 1377 – S/RES/1377/2001, Security Council meeting 4413, 12 noiembrie 2001, preambul

[5] Security Council, Security Council Resolution nr. 1378 – S/RES/1378/2001, Security Council meeting 4415, 14 noiembrie 2001, preambul

Articolul 51[6] al Cartei Naţiunilor Unite prevede şi dreptul colectiv la auto-apărare, drept care permite unui stat atacat să primească sprijin militar sau asistenţă civilă de la aliaţi, acest drept validând organizaţii precum Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord care tratează atacurile orientate împotriva unui stat membru al organizaţiei, precum un atac împotriva tuturor membrilor.

Chiar dacă la scurtă vreme de la evenimentele tragice din septembrie, organizaţii internaţionale precum NATO, Organizaţia Statelor Americane sau Naţiunile Unite au adoptat documente oficiale prin care au invocat dreptul expres prevăzut în Cartă, si anume dreptul la auto-apărare colectivă, oferind asistenţă Statelor Unite la fel ca multe state europene care şi-au exprimat intenţia de participare la războiul din Afganisthan, Statele Unite au refuzat alegând opţiunea unei conlucrări bilaterale cu Marea Britanie.

De asemenea, deşi statele aliate ale SUA, membre ale NATO, au invocat articolul 5[7] al Tratatului Atlanticului de Nord declarând atacurile de la 11 septembrie împotriva SUA ca atacuri împotriva tuturor membrilor si oferind sprijinul lor şi posibilitatea desfăşurării războiului sub auspiciile NATO, atitudinea SUA a rămas una unilaterală, alegând să formeze o alianţă ad hoc prin care să răstoarne guvernul taliban din Afganisthan.

La data de 7 octombrie 2001, la nici măcar o lună de la tragicele evenimente din septembrie, atacurile mixte declanşate de forţele militare americane şi britanice au semnalat începerea Operaţiunii Enduring Freedom – Afganisthan (OEF - A) - prima operaţiune militară pornită în cadrul războiului împotriva terorismului.

La aceeaşi dată Ambasadorul american la Organizaţia Naţiunilor Unite - John D. Negroponte, a transmis o scrisoare oficială către Preşedintele Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite, invocând principiul auto-apărării, respectând astfel obligaţiile internaţionale si justificând folosirea forţei „direcţionată împotriva Al Qaeda, organizaţia teroristă responsabilă pentru atacurile de la 11 septembrie şi împotriva regimului taliban care gazduia Al Qaeda în Afganisthan.[8]”

---

[6] Art. 51: „Nimic din prezenta Cartă nu trebuie să afecteze dreptul individual sau colectiv la auto-apărare dacă un atac armat are loc împotriva unui membru al Naţiunilor Unite, numai până atunci când Consiliul de Securitate a luat măsurile necesare pentru menţinerea păcii şi securităţii internaţionale. Măsurile luate de Membri în exercitarea drepturilor lor la auto-apărare trebuie raportate imediat Consiliului de Securitate şi nu trebuie în nici un fel să afecteze autoritatea şi responsabilitatea Consiliului de Securitate...”.

[7] Art. 5: „Părţile au convenit că un atac armat împotriva uneia sau mai multora dintre ele în Europa sau America de Nord va fi considerat un atac împotriva tuturor şi ca urmare covin ca în cazul în care un astfel de atac armat are loc, fiecare dintre ele, în exercitarea dreptului la auto-apărare individual sau colectiv, recunoscut de art. 51 al Cartei naţiunilor Unite, va asista Partea sau Părţile atacate, prin luarea de îndată, individual sau concertat cu alte Părţi, asemenea acţiuni considerate necesare, incluzând folosirea forţelor armate, pentru a restaura şi menţine securitatea zonei Atlanticului de Nord.

Asemenea atacuri armate şi toate măsurile adoptate ca rezultat, trebuie să fie raportate imediat Consiliului de Securitate. Aceste măsuri trebuiesc terminate când Consiliul de Securitate a luat măsurile necesare pentru a restaura şi menţine pacea şi securitatea internaţională.”

[8] David Armstrong, Theo Farrel, Helene Lambert, „International Law and International Relations”, Cambridge University Press, New York, 2007, p. 125.

2. Evoluția situației din Afganisthan;i crearea ISAF

După cum am enunțat anterior, la data de 7 octombrie 2001 atacurile mixte declanşate de forțele militare americane şi britanice au semnalat începerea Operațiunii Enduring Freedom – Afganisthan (OEF - A), prima operațiune militară pornită în cadrul războiului împotriva terorismului.

La scurt timp de la înlăturarea de la putere a regimului taliban din Afganisthan şi reuşita invaziei trupelor aliate conduse de SUA, care a pus capăt războiului civil afghan de peste 20 de ani, comunitatea internațională era determinată să încheie conflictele tragice din Afganisthan şi să promoveze reconcilierea națională, pacea durabilă, stabilitatea şi respectul pentru drepturile omului în țară, dupa cum s-a afirmat prin documentul oficial al Acordului de la Bonn, independența, suveranitatea națională şi integritatea teritorială a Afganisthanului[9].

Acordul oficial de la Bonn (Acordul pentru Aranjamentele Provizorii din Afganisthan în aşteptarea restabilirii Instituțiilor Guvernamentale Permanente), semnat de reprezentanții Națiunilor Unite asupra Afganisthanului în prezența Reprezentantului Special în Afganisthan al Secretarului General al Națiunilor Unite, a reprezentat primul acord internațional menit să contribuie la crearea statului Afganisthan şi la realizarea unui plan de guvernare al țării.

Acordul prevedea înființarea unei Autorități Afghane Interimare şi care să primească oficial transferul de putere la 22 decembrie 2001, cu un mandat inițial de şase luni, urmat apoi de un nou mandat de doi ani până la realizarea alegerilor.

Anexa 1 a Acordului de la Bonn, deşi recunoaşte responsabilitatea primară a poporului afghan însuşi în realizarea securității, legii şi ordinii în țară, prevede solicitarea participanților către comunitatea internațională de a sprijini noile autorități afghane în realizarea şi pregătirea forțelor de securitate şi militare afghane[10]. Astfel este adusă în discuție crearea unei Forțe Internaționale de Securitate, forță mandatată de Națiunile Unite, autorizată de Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite, menită să asiste şi să asigure menținerea securității în Kabul şi în zonele alăturate[11].

Rezoluția 1386 a Națiunilor Unite crează Forța Internațională de Asistență pentru Securitate (ISAF) este responsabilă, în conformitate cu articolul 1, cu „asistența pentru Autoritatea Afghană Interimară în menținerea securității Kabulului şi zonelor alăturate, astfel încât Autoritatea Afghană Interimară şi personalulul Națiunilor Unite să poată opera într-un mediu de securitate[12]”.

Luând în considerare scrisoarea oficială a Secretarului de Stat pentru Afaceri Străine şi Afaceri ale Commonwealth-ului Regatului Unit al marii Britanii şi Irlandei de Nord din 19 noiembrie 2001, este creată Forța Internațională de Asistență pentru Securitate (ISAF), formată din contribuția a 16 națiuni sub comanda Generalului Major John McColl.

Din anul 2003, de la preluarea Forței Internaționale de Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, operațiunile desfăşurate de ISAF au cunoscut o continuă

[9] Bonn Agreement, 5 decembrie 2001, preambul.
[10] Bonn Agreement, 5 decembrie 2001, Anexa 1, art. 1-2.
[11] Bonn Agreement, 5 decembrie 2001, Anexa 1, art. 3.
[12] Security Council, Security Council Resolution nr. 1386 – S/RES/1386/2001, Security Council meeting 4415, 20 decembrie 2001, art. 1.

extindere, urmărind instaurarea unui climat de securitate necesar reconstrucției economice şi statului de drept şi legitimarea guvernului afghan pe întreg teritoriul țării.

ISAf a cunoscut 4 stagii majore de dezvoltare din momentul preluării conducerii ISAF de către NATO prin autorizarea dată de ONU afirmată în rezoluția Consiliului de Securitate nr. 1510 din 13 octombrie 2003, dupa cum urmeaza:

Stagiul 1 – expansiune în zona de Nord pornită spre sfârşitul anului 2003

Stagiul 2 – început la 31 mai 2005 prin extinderea operațiunilor în Vest, contribuie astfel la extinderea autorităților de la Kabul, stabilind condițiile necesare pentru reconstrucție şi asigurând securitatea procesului electoral prezidențial din octombrie 2004. Alegerile prezindențiale din 2004 au reprezentat un punct critic pentru dezvoltarea democratică a Afganisthanului şi realizarea dezideratelor adoptate la Bonn, dezvoltarea democratică culminând cu realizarea alegerilor parlamentare din septembrie 2005.

Stagiul 3 – expansiunea ISAF, ce a presupus intrarea în regiunea de Sud a Afganisthanului, procesul fiind început la 31 iulie 2006

Stagiul 4 - şi ultim, a început în octombrie 2006 şi a presupus mutarea a aproximativ 10.000 de trupe noi sub comanda ISAf, forța totală ajungând la acea dată la 31.000, presupunând operativitate pe tot cuprinsul Afganisthanului pentru întâia oară.

3. Realitate, prezent şi perspective

În prezent, eforturile internaționale din Afganisthan reunesc operațiunile conduse în cadrul Operation Enduring Freedom şi operațiunile Forței Internaționale de Asistență pentru Securitate (ISAF) sub comanda Generalului Stanley McChrystal, este formată din 43 de națiuni, numărând un total de 70 030 trupe[13], în timp ce Armata Națională Afghană contribuie cu un număr de aproximativ 93 980 trupe.

Scopurile principale urmărite de comunitatea internațională în Afganisthan, în viziunea NATO urmăresc sprijinirea guvernului afghan în asigurarea securității, îmbunătățirea actului de guvernare, reconstrucția şi dezvoltarea, toate aceste considerente contribuind la realizarea unui stat sigur, stabil care nu reprezintă o amenințare la adresa securității internaționale.

Raportul Anual pentru 2009 asupra Afganisthanului realizat de divizia Diplomație Publică a NATO notează eforturile comunității internaționale orientate asupra celor trei direcții – securitate, guvernare, reconstrucție şi dezvoltare – dar recunoaşte şi existența dificultăților în realizarea dezideratelor urmărite.

După cum remarcau Bajraktari şi Roady de la prestigiosul Centru Belfer pentru Ştiință şi Afaceri Internaționale al Harvard Kennedy School, „actorii internaționali principali implicați în Afganisthan: Statele Unite, NATO şi Națiunile Unite au atins un punct negativ, problemele existente nefiind rezolvate continuând să submineze eforturile din Afganisthan[14]”.

[13] Conform datelor oficiale furnizate de ISAF în octombrie 2009.

[14] Bajraktari, Roady, „Afganisthan: Changing the frame, changing the game”, Discussiion Paper 09-02, Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School, martie 2002, p. 10.

Problemele principale identificate de autori sunt în număr de cinci, după cum urmează:

1. Lipsa clarității scopului misiunii din Afganisthan şi lipsa acordului asupra obiectivelor.

2. Lipsa coordonării între actorii internaționali şi guvernul afghan.

3. Resurse insuficiente.

4. Focus asupra guvernului central în detrimentul inițiativelor la nivel local, districtual şi provincial.

5. Focus asupra Afganisthanului în detrimentul regiunii.

Principalele soluții şi propuneri identificate urmăresc reafirmarea misiunii coaliției astfel încât fiecare actor să înțeleagă scopul şi obiectivele şi să realizeze eforturile utilizând aceiaşi termeni (pentru SUA şi NATO scopul să fie securitatea şi obiectivul stabilizarea Afganisthanului şi regiunii pentru a nu reprezenta zone sigure pentru terorişti, în timp ce obiectivul urmărit al Națiunilor Unite să fie transformarea Afganisthanului într-un stat stabil şi viabil). Totodată se afirmă că obiectivul fundamental urmărit nu poate fi atins în scurt timp, forțele SUA, NATO şi ONU trebuind să rămână prezente pentru o perioadă de minim 20 de ani.

O altă observație pertinentă solicită implicarea actorilor regionali în succesul misiunii din Afganisthan, statele vecine şi actorii regionali trebuind să împartă viziunea Alianței bazată pe principiul conform căruia Afganisthanul şi regiunea nu trebuie să reprezinte o zonă sigură pentru activitățile teroriste.

Puncte de vedere asupra situației negative din Afganisthan sunt exprimate şi de binecunoscutul think-tank cu sediul central în Washington, Carnegie Endowment for International Peace. În raportul Carnegie din luna iunie asupra situației din Afganisthan, sunt subliniate problemele întâmpinate de coaliția internațională din Afganisthan, raportul exprimând clar că situația din Afganisthan se deteriorează.

Printre elemenentele majore identificate se menționează: lipsa de direcție clară a coaliției internațională şi controlul inițiativei strategice de către insurgența talibană; incursiunile semnificative din ultimele luni ale insurgenței, care au condus la controlul zonei de Sud şi Est, securizarea zonelor din Pakistan şi deschiderea de noi fronturi în Nord, inclusiv zona din jurul Kabulului devenind incertă.

Lipsa unei strategii productive a Forței de Coaliție poate pleca de la modul în care insurgența talibană este privită, ca o problemă locală care trebuie rezolvată la nivel local, nefiind luată în considerare dimensiunea națională, în timp ce combatanții talibani sunt caracterizați ca fiind înapoiați, medievali şi organizați în grupuri dispersate[15].

Raportul Carnegie notează că insurgența conține o dimensiune dinamică națională, că talibanii sunt capabili să adopte strategii planificate şi să realizeze acțiuni coordonate, adaptându-se şi contracarând mişcările coaliției internaționale.

De asemenea alte rapoarte asupra situației din Afganisthan, precum cel formulat de International Crisis Group sugerează dezvoltarea de către talibani „a unui aparat sofisticat de comunicații ... utilizând toată paleta media, exploatând eşecurile

[15] Gilles Derensoro, *The talibans winning strategy in Afganisthan,* Carnegie Endowment for International Peace, Washington D.C., 2009, p. 10.

politicilor formulate la Kabul şi ale Forţei Internaţionale, având ca rezultat slăbirea suportului public pentru construcţia naţională[16]".

În acelaşi timp observaţiile de la faţa locului sugerează în cadrul insurgenţei existenţa unui leadership eficient, a unei reţele logistice funcţională la nivel naţional, o reţea de inteligence impresionantă, capacitatea de a învăţa din greşeli şi de a exploata slăbiciunile adversarilor, aceste elemente fondând opinia specialistului Giles Derensoro[17] şi anume că organizaţia şi scopurile urmărite de insurgenţa talibană reclamă reformarea strategiei internaţionale din Afganisthan.

Raportul Carnegie reclamă adoptarea unei strategii naţionale care să contracareze eforturile insurgenţei, sugerând un număr de 4 soluţii:

1.Mutarea atenţiei de la leadershipul local al talibanilor din Afganisthan şi orientarea spre centrul de comandă din Pakistan, în timp ce se vor realiza presiuni asupra Pakistanului să ia măsuri directe împotriva insurgenţilor.

2. Orientarea resurselor în acele zone în care insurgenţa este încă slabă: zona Kabul şi zona de Nord, contracarând strategia talibană de extindere geografică şi etnică a războiului.

3. Schimbarea strategiei „riscante" de concentrare a trupelor de suport în provinciile Helmand şi Kandahar şi întărirea cu trupe în anul 2010.

4. Viziunea greşită a NATO asupra insurgenţei şi lipsa unui răspuns coerent la nivel naţional, ofensiva curentă din Helmand fiind ultimul exemplu al acestei strategii direcţionate greşit[18].

United States Institute of Peace (ISP), instituţia de prestigiu finanţată de Congresul SUA, notează de asemenea situaţia precară existentă în Afganisthan şi necesitatea adoptării unei strategii noi. În raportul prezentat de Institut în faţa Congresului SUA la 2 octombrie 2009, sunt evidenţiate minusurile strategiei din Afganisthan, care au permis reafirmarea insurgenţei talibene şi au condus la incapacitatea Coaliţiei Internaţionale de a asigura un climat de siguranţă în Afganisthan.

USIP reclamă de asemenea „necesitatea asigurării securităţii teritoriale la graniţa Afganisthan-Pakistan, de unde multe dintre marile provocări insurgente emană[19]", subliniind existenţa centrelor de comandă care operează din Pakistan, inclusiv cu suportul anumitor elemente ale guvernului pakistanez.

Probleme fundamentale ale insucceselor înregistrate în Afganisthan, sunt reprezentate şi de lipsa suportului clar şi a resurselor suficiente - necesare forţelor internaţionale şi partenerilor din Afganisthan in a implementa un plan clasic de

[16] International Crisis Group*, Taliban propaganda: winning the war of words*, Asia Report no. 158, iulie 2008, p. 1

[17] Expert situaţie Afganisthan, Prof. Universitatea Sorbona Paris şi Institutul de Studii Politice din Rennes, cercetător Carnegie End. For Int. Peace

[18] Gilles Derensoro, *The taliban"s winning strategy in Afganisthan,* Carnegie Endowment for International Peace, Washington D.C., 2009, p. 10.

[19] USIP Report/Congressional testimony, Beth Ellen Cole, *Afganisthan and Iraq: Perspectives on US Straregy,* Washington D.C., octombrie 2009

contra-insurgență, după cum se remarcă într-un raport al Concil on Foreign Relations (CFR)[20].

CFR evidențiază clar importanța redefinirii strategiei şi obiectivelor din Afganisthan – spre acele obiective realizabile şi de importanță critică – precum şi importanța sprijinirii autorităților afghane în a-şi controla singuri viitorul şi a dezvolta o forță națională capabilă să realizeze deziderateleurmărite[21].

L3 Communications Holding Inc., important consultant în domeniul consultanței militare şi de inteligence, care a desfăşurat acțiuni în Afganisthan începând din 2003, a subliniat de asemenea încă din 2007 importanța adoptării unei strategii reformate bazate pe colaborarea dintre forțele Coaliției Internaționale şi Forța de Securitate Națională a Afganisthanului, precum şi importanța existenței unei forțe naționale funcțională şi pregătită adecvat. Raportul L3 Comm. Coclude - „stabilitatea şi securitatea din regiune sunt dependente de dezvoltarea forțelor naționale militare şi de poliție[22]" .

RAND Corporation, o altă organizație de profil, identifică într-un raport[23] realizat pentru Oficiul Secretarului Apărării SUA provocările cheie din Afganisthan:

1. Provocările din domeniul guvernării, care au încetinit eforturile de contracarare a insurgenței: problema corupției din interiorul guvernului şi implicarea în comerțul cu droguri, incompetența şi corupția din interiorul poliției naționale, lipsa unui sistem de justiție viabil.

2. Stabilirea unui sanctuar de securitate al insurgenților în vecinătatea şi în interiorul Pakistanului şi respectiv suportul extern primit din partea rețelelor globale teroriste, a anumitor membrii ai guvernului pakistanez şi triburi locale din Afganisthan şi Pakisthan, ceea ce a permis grupărilor insurgente să îşi adapteze tacticile, tehnicile şi precedurile, devenind organizații eficiente.

3. Minimul suport internațional pentru guvernul afghan şi lipsa resurselor necesare pentru reconstrucție.

Împărtăşind punctele de vedere ale Council on Forreign Relations şi L3 Comm.precum şi ale altor organizații, organizația RAND reclamă lipsa trupelor militare şi de poliție afghane adecvate, incapabile să asigure granițele Afganistanului şi necesitatea pregătirii acestora pentru a contracare eforturile insurgente. De asemenea într-un comentariu dat publicității la 5 octombrie 2009, se evidențiază progresele slabe înregistrate în crearea unei forțe interne (militară şi de poliție), capabilă să asigure securitatea în Afganisthan, expertul RAND concluzionând asupra slabei performanțe şi corupției existente în interiorul forțelor de poliție şi asupra incapacității forțelor militare de a asigura securitatea[24].

---

[20] Boot, Kirkpatrick, *How to win in Afganistan*, Council on Foreign Relations, 3 septembrie 2009

[21] Council on Forreign relations, Greg Bruno, *The cost of commitment in Afghanistan,* 8 octombrie 2009.

[22] L3 Comm. Hold. Inc., *Performance as strategy, 2007 annual report,* 2007, p. 9.

[23] RAND Corporation, Seth G. Jones, *Counterinsurgency in Afganistan*, RAND Counterinsurgency Study Vol. 4, 2008.

[24] RAND Corporation, Nora Bensahel, *How to tell if were winning the Afghan War,* 5 octombrie 2009.

Pe fondul unui suport în scădere din partea populației pentru eforturile întreprinse, creşterii numărului de victime în rândul forțelor de coaliție (Operations Enduring Freedom şi ISAF) şi în rândul populației civile, în condițiile unei transformări continue ale insurgenței, organizațiile devenind mai bine pregătite şi mai eficiente, într-un mediu de instabilitate şi nesigur este evident din punctul nostru de vedere că situația din Afganisthan continuă să se înrăutățească.

Concluzionăm lucrarea noastră - subliniind necesitatea creşterii suportului internațional pentru eforturile întreprinse în Afganisthan, importanței dialogului şi implicării autorităților regionale în asigurarea unui climat de securitate zonal şi nu în ultimul rând adoptarea unei strategii coerente şi adecvate orientată asupra atingerii onor obiective critice reale.

Bibliografie:

[1]. BAJRAKTARI, Roady, *Afganisthan: Changing the frame, changing the game,* Discussiion Paper 09-02, Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School, martie 2002.

[2]. **Bonn Agreement**, 5 decembrie 2001.

[3]. BOOT, Kirkpatrick, *How to win in Afganisthan*, Council on Foreign Relations, 3 septembrie 2009.

[4]. Council on Forreign relations, Greg Bruno, *The cost of commitment in Afghanistan,* 8 octombrie 2009.

[5]. ARMSTRONG, David, Theo FARREL, Helene LAMBERT, **International Law and International Relations,** Cambridge University Press, New York, 2007.

[6]. BRUMBERG, Daniel, Dina SHEHATA, **Conflict, identity and reform in muslim world**, US Institute of Peace, august 2009.

[7]. DERENSORO, Gilles, **The taliban's winning strategy in Afganistan,** Carnegie Endowment for International Peace, Washington D.C., 2009.

[8]. NAU, Henry R., **Perspectives on international relations: power, institutions, and ideas,** CQ Press, Washington DC, 2007.

[9]. International Crisis Group, *Taliban propaganda: winning the war of words,* Asia Report no. 158, iulie 2008.

[10]. L3 Comm. Hold. Inc., *Performance as strategy, 2007 annual report,* 2007.

[11]. SEMPLE, Michael, *Reconcilition in Afganistan,* US Institute of Peace, septembrie 2009.

[12]. North Atlantic Treaty Organization, **North Atlantic Treaty**, Washington D.C., semnat 4 aprilie 1949/efectiv 24 august 1949.

[13]. RAND Corporation, Seth G. Jones, *Counterinsurgency in Afganistan*, RAND Counterinsurgency Study Vol. 4, 2008.

[14]. RAND Corporation, Nora Bensahel, *How to tell if we're winning the Afghan War,* 5 octombrie 2009.

[15]. Security Council, **Security Council Resolutions nr. 1368, 1373, 1377, 1378, 1386.**

[16]. SCHOENBAUM, Thomas J., **International Relations: the path not taken: Using International Law to promote world peace and security**, Cambridge University Press, New York, 2006.
[17]. United Nations, **Charter of the United Nations,** San Francisco, semnată 26 iunie 1945/efectivă 24 octombrie 1945.
[18]. USIP Report/Congressional testimony, Beth Ellen Cole, *Afganisthan and Iraq: Perspectives on US Strategy,* Washington D.C., octombrie 2009.

BIOMETRIA, LIBERTATEA UMANĂ ŞI DEMNITATEA UMANĂ, LA ÎNCEPUTUL SEC. XXI

Dr. Mădălina Virginia ANTONESCU[*]

At the begining of XXI Century, the academics must be concerned in identifing the ***next possible sources of abuses and violations of human basic rights****, as the human dignity, the human liberty, the liberty to have and to manifest its religious belief, the liberty of conscience and other rights and liberties inherited from the high international juridical order of XX Century. It has to be developed urgently, in our opinion,* ***new and advanced legal mechanisms of protection of human basic rights and liberties, capable to limit and to prevent that the new technologies and sciences, as the biometric instruments, be converted progressively, into mechanisms for the dominance of the human being and of totalitarisn control****. This is a very serious challenge for the XXI century society, because* ***biometry cannot be applied without affecting, in their exercise and in their very essence, the sacred body of basic human rights and liberties.*** *We are considering that no state, group of states, regional organization or entity of integration as EU, can impose to a sovereign state and to a sovereign people to accept biometric identification and control through the implementation of biometric passports and identity cards. EU member statescannot invoke, in our opinion, their quality of states participating to an entity of integration in order to make application of EU juridical acts regarding biometric passports and identity cards, because, in this situation,* ***they are acting against the very core of the international law in force, that is the legal protection of human rights. Human rights are ius cogens*** *and, in this juridical imperative and erga omnes quality, they are suffering no violation and no derogation in international law level.* ***EU member states cannot separe themselves from their obligations of international law, and they cannot support the priority of the communitarian order against the international order****. Otherway, these states might put under discussion their real sovereign character and their real capacity to respect the international legal obligations. We consider that, irrespective of what order they are participating, the EU member states must respect human basic rights, such as they are protected by the high legal order of the end of XX century.* ***Neither the EU member states, neither the EU institutions, if EU is claiming to be a real community of law and not to fall into a totalitarian leeway, cannot come in non-compliance with human basic rights****, that are in danger to be infringed by adoption of internal and European measures regarding biometric documents to persons leaving into a democratic society,* ***where communitarian treaties and national constitutions are proclaiming the sacrality and the supremity, the inalienability of these rights****. Challenges of XXI Century are provoking the academics to take a ferm attitude in order to prevent the violations of human* ***rights through non-democratic forms and applications of technology, as we are considering the biometric documents issue****. This is a view from the Eastern European side, that is instrinsec linked to the orthodox vision about the human person as divine creation of a Merciful Creator. And this vision must be linked to fundamental right and liberty as human dignity, human liberty, the liberty of religious conviction, that in* ***Romania, as majoritarian orthodox country****, are claiming protection on international and European levels,* ***facing the non-democratic and non-Christian nature of biometric documents.***

Motto:

"Lucrul cel mai ruşinos al unei stăpâniri este pândirea şi iscodirea oamenilor. Magistraţi ai republicii Crotona! Să nu aveţi astfel de obiceiuri ruşinoase!"

Pitagora, Legile morale şi politice

[*] **Cercetător ştiinţific, Institutul de Drept Român**

Acest articol este conceput **ca un avertisment, în special, la adresa juriştilor sec. XXI**, cu privire la pericolele deosebit de grave cu care acest secol al înaltelor tehnologii se confruntă, cât şi al posibilității apariției unor **abuzuri grave, care *să nu fie percepute ca atare sau care să fie minimalizate* de către o altă latură a societății acestui secol, abuzuri la adresa drepturilor omului.**

Tehnologia în sine nu este nici bună, nici rea însă ea se poate converti foarte uşor într-un instrument de putere, de dominație, de control al omului de către om.

În acest secol, mai mult ca niciodată, omul trebuie să ştie să îşi prețuiască şi să îşi păstreze libertatea şi demnitatea sa, în fața asaltului tehnologic asupra vieții sale intime, private, familiale, sociale şi politice. Când toate aceste domenii pe care ne-am obişnuit să le vedem ca expresii ale nevoilor de intimitate, de comunicare, de dialog, de schimb de idei şi de informații, de exprimare liberă a personalității individului vor cădea sub controlul şi supravegherea tehnologică, **atunci visul de libertate al omului sec. XXI va eşua într-o derivă totalitaristă în formă agravată**, din care va fi foarte greu să iasă şi care va compromite concepția **evoluției** umane, a **progresului** în modul de organizare socială şi politică.

Noi însă, ca juriști ai acestui secol, ne facem o onorantă datorie de a avertiza **societatea sec. XXI să continue a prețui libertățile şi drepturile omului, aşa cum au fost ele stabilite la nivelul documentelor sec. XX** în materie de protecție juridică şi chiar **să le întărească** prin alte documente internaționale cu valoare universală, şi pe de altă parte, **să aducă în atenția şi să condamne** în societatea civilizată internațională a sec. XXI **orice derivă** de la această protecție cuvenită drepturilor omului, inclusiv arătând afectările juridice ale aplicării biometriei asupra omului sec. XXI şi asupra vieții sale, asupra dreptului său de a călători şi de a se identifica în raport cu alți semeni şi cu autoritățile statelor.

Mai mult ca niciodată, trebuie să considerăm că omul sec. XXI nu este o maşinărie fără suflet şi fără demnitate ci o personalitate complexă şi unică, ale cărui demnitate, libertate şi viață, precum şi toate celelalte drepturi inerente ființei sale, orice stat care se consideră democratic (inclusiv societatea statelor civilizate) este obligat să le respecte.

1. Europa - un continent care nu trebuie să compromită ideea de democrație şi să nu se îndrepte spre noi forme de totalitarism

Continentul european este, privit în continuitatea parcursului său istoric, ca un continent al extremelor dar şi al inovațiilor, al marilor idei reformiste, care au constituit un model şi pentru organizările politice şi ideologice ale altor regiuni ale lumii. **Nu întotdeauna Europa s-a ridicat la înălțimea misiunii sale auto-asumate, de a oferi un model de civilizație,** căzând, dimpotrivă, în unele perioade de conflicte şi de crize interioare, în totalitarisme şi în extremisme care i-au compromis pentru mult timp, pretenția de a se constitui într-un continent al toleranței față de persoana umană şi într-un cadru de promovare a valorilor ataşate de aceasta.

Bătrânul continent a fost un continent care a consacrat şi ideea statului-națiune dar care s-a confruntat şi cu violentele perioade ale nazismului, fascismului sau

comunismului, toate cu grave repercusiuni asupra valorilor legate de persoana umană, a relației politice şi juridice dintre om şi stat.

Ca o contrabalansare a acestor eşecuri şi momente negative din istoria sa agitată, în sec. XX au luat progresiv ființă o serie de mecanisme europene de apărare a drepturilor omului, completate cu o serie de tratate internaționale şi de documente politice şi juridice de importanță esențială pentru apărarea drepturilor omului, care au ridicat nivelul de protecție juridică a drepturilor omului şi rolul asumat de țările democratice vestice într-o asemenea chestiune. Aceste instrumente juridice au dus treptat la o extindere a interesului şi altor țări din regiune față de aceste mecanisme de protecție a drepturilor omului, fie ele convenționale sau instituționale, astfel încât **substantivul «Europa» a început să fie pus în strânsă legătură cu această idee de respectare a drepturilor omului** iar **calitatea de stat european să fie mai puțin una geopolitică sau politică şi mai mult, o calitate juridică, de stat care se obligă să respecte drepturile şi libertățile fundamentale ale omului**, bazându-şi întreaga organizare politică pe acestea.

Aceasta extindere a interesului tot mai multor țări **de a se defini juridic ca state europene**, adică de a se obliga juridic, prin ratificarea numeroaselor documente europene în materie de drepturi ale omului dar şi prin aderare la o serie de organizații internaționale având ca obiectiv principal salvgardarea şi respectarea drepturilor şi a libertăților fundamentale ale omului, a dus **la o echivalare practic, între « Europa »,** continent al legilor, al democrației, al respectării persoanei umane la cele mai înalte standarde juridice față de alte regiuni ale globului **şi ideea de « drepturi ale omului ».**

Europa, la sfârşitul sec. XX şi începutul sec. XXI se defineşte şi continuă să se definească, politic şi juridic, ca un continent unde persoana umană este respectată şi unde drepturile şi libertățile sale fundamentale sunt aplicate şi respectate de statele care se definesc în acest sens a fi europene, **la cele mai înalte standarde.**

Europa este, în ansamblu dar în special, prin nucleul statelor puternice din democrațiile **vestice** (Germania, Franța, Marea Britanie, Spania, Italia**)** un spațiu care **exportă** un model de protecție şi de promovare a respectării drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului în spațiul terț, non-european. Acest model decurge din şi dezvoltă mecanismele de protecție a drepturilor omului care există în prezent la nivel internațional (sistemul juridic ONU dar şi întreg setul convențiilor şi pactelor internaționale în materie). Cu toate acestea, observăm cu îngrijorare, **o tendință de transformare a ideii de democrație europeană**, strâns legată, dacă nu chiar centrată în jurul respectării drepturilor omului şi a libertăților sale fundamentale, prin încercarea de introducere, în anumite țări, inițial, pentru ca apoi acest fenomen să fie extins la nivel european, a unor **documente electronice, indiferent de tipul lor** (paşapoarte, alte documente de călătorie, cărți de identitate).

Trebuie să ne întrebăm, la sfârşitul sec. XX, dacă noi, în calitate de cetățeni europeni, de cetățeni care participă la crearea unei Europe unite, a păcii, a toleranței

față de semeni, a celor mai înalte standarde în materia drepturilor omului[1], **dacă noi beneficiem de suficiente garanții juridice ca să putem combate această tendință clară spre statul polițienesc,** observabilă, din păcate, pe un continent care dorește să își asume și un rol internațional de promotor al standardelor sale de protecție a drepturilor omului, în alte regiuni ale globului. Or, ne întrebăm noi, **cum poate Europa să își asume singură acest rol, dacă ea se confruntă cu această tendință de slăbire a vocației sale democratice și de orientare spre un stat polițienesc, bazat pe valori contrare drepturilor omului?**

Europa a fost întotdeauna un continent ale extremelor însă nu este de dorit ca să își abandoneze aceste standarde superioare de protecție a drepturilor omului, consacrate în numeroase documente internaționale și apărate la nivelul unor mecanisme europene (precum Consiliul Europei sau Curtea Europeană a Drepturilor Omului), în favoarea instaurării, la sfârșitul sec. XX, a unui stat polițienesc. Și unde vedem noi întâmplându-se aceasta? Chiar la nivelul uneia dintre construcțiile politice cele mai grandioase din frământata istorie a Europei, la nivelul unui sistem politic complex dar care a fost constituit de statele democratice și care se dorește a fi un cadru politic și juridic **de apărare și promovare a drepturilor omului, așa după cum chiar tratatele sale întemeietoare o mărturisesc[2].**

Uniunea Europeană trebuie să fie, cu tot dinamismul său, o construcție a cărei complexitate **să nu afecteze ideea de democrație și nici să limiteze drepturile omului**, așa cum sunt ele protejate și apărate **în prezent**. Mai bine spus, UE trebuie să își asume **ca misiune fundamentală, înainte de orice**, protecția și respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, și în primul rând, a cetățenilor

---

[1] A se vedea aici **răspunsul răsăritean la adresa tipului de Europă unită care să facă posibilă întâlnirea reală între Vest și Est.** Este vorba aici de un proiect politic cu adevărat înțelept și democratic al Europei Unite: Hristodul Aghioritul, **La apusul libertății**, trad. de Zenaida Luca, Editura Sophia, 2000, pp. 35-36.

[2] Să luăm, de exemplu, preambulul Tratatului de la Maastricht, modificat prin art. 1/tratatul de la Lisabona, unde UE apare ca o ordine ce dezvoltă tocmai drepturile și libertățile pe care le încalcă prin actele instituțiilor sale (Comisia, Consiliul UE): „inspirându-se din moștenirea culturală, religioasă și umanistă a Europei, din care s-au dezvoltat **valorile universale care constituie drepturile inviolabile și inalienabile ale persoanei, precum libertatea, democrația, egalitatea și statul de drept".** Ca efect al acordării personalității juridice Uniunii prin Tratatul de la Lisabona (art.46 A/TUE), vedem în noul titlu II (al TUE, modificat prin tratatul de la Lisabona), art. 6, alin. 2, că **UE, ca entitate juridică, va adera la CEDO**, fără ca vreuna din competențele Uniunii definite de tratate, să fie modificată de această aderare. Cu alte cuvinte, **UE va rămâne o entitate parțial de integrare însă ea nu trebuie să forțeze acest caracter**, **invocându-l pentru a se sustrage de la aplicarea dispozițiilor CEDO.** Mai departe, să urmărim noul art.6, alin 3/TUE, în modificarea Tratatului de la Lisabona, prin care UE vrea să fie luată drept comunitate de drept: „se afirmă că **drepturile fundamentale**, astfel cum sunt garantate prin Convenția Europeană a Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale și astfel cum rezultă din tradițiile constituționale comune statelor membre **constituie principii generale ale dreptului Uniunii**". Deci nu doar că aceste drepturi protejate de CEDO și de tradițiile constituționale ale statelor membre **sunt recunoscute de UE** ca entitate de integrare dar Uniunea **își bazează întreaga ordine juridică pe ele** (ceea ce vine **ca o corectare, în opinia noastră, a poziției autarhice a CJCE care proclamase autonomia și specificitatea ordinii juridice comunitare față de dreptul internațional și implicit, față de drepturile omului**, care constituie miezul dreptului internațional).

europeni[3], care locuiesc pe acest imens teritoriu ce constituie un spațiu **politic** european.

UE trebuie să fie, înainte de toate, un mecanism de apărare a drepturilor omului, atât în relația dintre individ şi instituțiile UE cât şi în relațiile dintre individ şi statele membre, şi mai mult, în relația dintre individ şi state terțe (dacă UE pretinde că are şi misiunea de a deveni în lume actor internațional sau promotor al respectării drepturilor omului).

Or, nu se poate ca UE să îşi asume **pe plan extern** (în relațiile cu state terțe, conform tratatului de la Lisabona[4]) acest rol de protecție a drepturilor omului şi de combatere a abuzurilor săvârşite în această materie iar în acelaşi timp, să vedem cum instituțiile sale îşi asumă **în interiorul spațiului european**, un rol contrar, prin acte juridice europene[5] care promovează un model contrar democrației şi statului de drept,

---

[3] Prin Tratatul de la Lisabona, noul art. 6 /TUE, alin. 1, UE ca **nouă entitate juridică se obligă expres să recunoască drepturile, libertățile şi principiile prevăzute de Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene din 7 decembrie 2000**, astfel cum a fost adaptată la 12 decembrie 2007 la Strasbourg. Această Cartă **nu a intrat în vigoare** pe sistemul actual al tratatelor (Maastricht, Amsterdam, Nisa). Deci, până la intrarea în vigoare a tratatului de la Lisabona care o încorporează, ea nu are valoare juridică obligatorie (deşi Preşedinții PE, Consiliului UE şi Comisiei au semnat şi au recunoscut oficial Carta la 7 dec. 2000). Consiliul European de la Nisa a **decis o examinare a problemei** statutului juridic al Cartei în cadrul dezbaterilor privind viitorul UE, lansate la 1 ianuarie 2001. Până în prezent, Carta nu are valoare juridică obligatorie. A se vedea: Augustin Fuerea, **Drept comunitar european. Partea generală,** Editura All Beck, 2003, Bucureşti, p. 101.

[4] Noul art. 2/TUE, în modificarea Tratatului de la Lisabona, care spune că „**în relațiile sale cu restul comunității internaționale,** Uniunea îşi afirmă şi promovează valorile şi interesele şi contribuie la protecția cetățenilor săi. Aceasta contribuie la pacea, securitatea, dezvoltarea durabilă a planetei, solidaritatea şi respectul reciproc între popoare, comerțul liber şi echitabil, eliminarea sărăciei **şi protecția drepturilor omului** şi, în special, a drepturilor copilului, precum **şi la respectarea strictă şi dezvoltarea dreptului internațional, inclusiv respectarea principiilor Cartei ONU**". Acest articol se leagă de obligația Uniunii, conform Tratatului de la Lisabona, existentă în noul art. 10 A/TUE, alin. 1 din cap. I.

[5] *Regulamentul Consiliului nr. 2.252/2004 privind standardele pentru elementele de securitate şi elementele biometrice integrate în paşapoarte şi în documentele de călătorie emise de statele membre*, publ. în Jurnalul Oficial al UE nr. L 385 din 29 decembrie 2004; *decizia Comisiei nr. C (2005) 409 pentru stabilirea specificațiilor tehnice aferente dispozitivelor de securitate şi elementele biometrice integrate în paşapoarte şi în documente de călătorie emise de statele membre*. Aceste acte juridice sunt emise în fostul pilon JAI (actualul CPJP, după modificarea operată prin Tratatul de la Amsterdam, care vizează comunitarizarea sau trecerea în pilonul CE a domeniilor privind **vizele, azilul, imigrația, politicile privind circulația persoanelor**). Deci, în aceste din urmă domenii se pot adopta acte comunitare obligatorii şi direct aplicabile în statele membre UE. Aceasta este însă **viziunea comunitaristă, care se opune celei internaționaliste având în centru drepturile omului ca *ius cogens*** de la care UE nu se poate sustrage şi nici statele membre UE sub pretextul apartenenței la o ordine de integrare. În al doilea rând, **aceste acte juridice comunitare nu pot restrânge *în esența şi nici în exercițiul lor*, drepturile şi libertățile fundamentale ale ființei umane,** adica dreptul la libertate, demnitate, libertatea convingerilor religioase şi altele, pe care aceste acte juridice comunitare, în opinia noastră, le încalcă, şi a căror anulare se poate cere de către particulari în fața judecătorului național ca judecător de drept comun în ordinea juridică comunitară. Eventual, judecătorul național, în sistemul UE, poate cere oprirea cauzei deduse şi sesizarea **cu recurs prejudicial, a CJCE**, care are competența de a interpreta

afectând direct ideea de protecție a drepturilor omului şi însuşi modelul european de protecție a drepturilor omului.

La ce ar mai servi intrarea în vigoare a Cartei drepturilor fundamentale ale UE, în urma intrării în vigoare a tratatului de la Lisabona, dacă, prin introducerea în unele țări ale UE a unor măsuri normative favorabile documentelor electronice (biometria), acest spațiu ce se doreşte unul al democrației europene se va transforma într-un mare spațiu polițienesc?

2. Ideea paşapoartelor şi a cărților de identitate electronice, un prim pas spre instaurarea unui regim polițienesc la nivel european

Pentru a vedea **cum afectează paşapoartele şi cărțile de identitate electronice drepturile şi libertățile fundamentale ale omului**, materie în care UE se consideră o promotoare a acestora, trebuie să plecăm, înainte de toate, de la **locul pe care îl ocupă,** printre drepturile omului şi libertățile sale fundamentale, **libertatea şi demnitatea umană**.

Acestea sunt consacrate într-unul din documentele internaționale ratificate de majoritatea statelor lumii, state care, prin efectul acestei ratificari, se consideră părți ale comunității statelor, adică ale unei societăți internaționale **structurate în acord cu principiile dreptului internațional public**. Astfel, Carta ONU intrată în vigoare la 24 octombrie 1945, consacră încă din Preambulul său, ca răspuns la o perioadă istorică măcinată de două războaie mondiale şi de totalitarisme care au anihilat drepturile şi libertățile esențiale pentru persoana umană, angajamentul popoarelor Națiunilor Unite de « a îşi afirma credința *în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea şi valoarea* ***persoanei umane***".

Deci**, încă din Preambulul Cartei ONU**, ca document juridic cu valoare **esențială pentru întregul drept internațional public în vigoare**, observăm că se afirmă expres un angajament juridic al popoarelor Națiunilor Unite de a sprijini şi de a îşi asuma rolul de protejare a drepturilor fundamentale ale omului, **şi în mod expres, a demnității şi valorii persoanei umane**. Doar aceste două sintagme juridice sunt suficiente spre a demonstra că întreg dreptul internațional în vigoare, are în centrul său, ca o inimă juridică, acest nucleu de drepturi şi libertăți fundamentale ale omului, şi că, în mod aparte, are **în centrul său demnitatea şi valoarea persoanei umane**. Observăm că Preambulul nu foloseşte termenul de « individ » ci pe aceea de « persoană umană », ca o dovadă implicită a rădăcinii creştine a teoriei drepturilor omului, noțiunea de « persoană[6] » fiind una cu puternice rădăcini în concepția

---

tratatele şi actele instituțiilor UE. Cu toată această competență, **CJCE trebuie însă să se raporteze la normele de drept internațional fundamentate pe drepturile omului şi nu să facă abstracție de ele, prin adoptarea unei viziuni restrictive, autarhice**.

[6] În ortodoxie, ca una din rădăcinile profunde ale proiectului Europei Unite, Sf. Scriptură arată că omul a fost făcut nu oricum, ci **după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu** (se subliniază deci, **unicitatea şi totodată, cinstea deosebită dată de Dumnezeu, în Sf. Treime, omului,** pe care l-a zidit cu mânile Lui, în ziua a şasea (Facerea, 1, 26 şi Facerea, 2, 7). Apoi, crearea Evei din coasta lui Adam (Facerea 2, 22-23). Prin ***chipul şi asemănarea lui Dumnezeu*** se înțelege mănunchiul de puteri sufleteşti, adică rațiunea, voința, simțirea cu care omul se îndreaptă spre Dumnezeu în mod continuu. ***Asemănarea lui Dumnezeu*** este, în ortodoxie, înfăptuirea acelei desăvârşiri prin împreună lucrarea harului dumnezeiesc cu silința omului. ***Chipul lui Dumnezeu în om*** înseamnă

creştină asupra omului şi rolului său în lume. **Capitolul 1, art. 1 din Carta ONU** menționează expres, printre scopurile Națiunilor Unite, şi pe cel al realizării cooperării internaționale, inclusiv în "promovarea şi încurajarea **respectării drepturilor omului şi libertăților fundamentale pentru toți,** fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie".

Prin urmare, observăm din această formulare **legătura juridică strânsă între principiul nediscriminării şi principiul respectării drepturilor omului**, adică statele, pe tărâmul dreptului internațional, în relațiile dintre ele precum şi dintre ele şi organizații internaționale interguvernamentale sunt obligate să aplice şi să respecte normele internaționale în materia drepturilor omului ținând înainte de toate, cont de principiul nediscriminării între oameni. Această corelare juridică între cele două princpiii de drept internațional este una esențială, în opinia noastră, în combaterea introducerii, **obligatorii sau opționale**, a **documentelor electronice** (fie paşapoarte, cărți de identitate sau alte documente emise de autoritățile unui stat privind persoana umană).

În art.2 din capitolul 1, din Carta ONU, membrii organizației îşi asumă expres **obligația juridică de exercitare cu bună–credință a *obligațiilor asumate potrivit Cartei ONU,*** deci, în speță, considerăm că nu este permis ca un stat membru ONU precum România, să introducă măsuri sau să emită acte juridice, indiferent de tipul lor (legi, hotărâri de guvern, ordonanțe de urgență) cu încălcarea principiului bunei-credințe. **În orice act juridic pe care îl emite sau la care devine parte, fie că este vorba de un act de drept intern, fie că este vorba de un act juridic de drept internațional** (tratat, convenție, pact, chiar şi declarație) **un stat membru ONU are în primul rând, obligația juridică,** pe baza art. 2, cap. 1 din Carta ONU, de a îşi îndeplini cu bună-credință obligațiile derivate din calitatea sa de stat membru ONU şi deci, **de a nu contraveni principiilor referitoare la drepturile omului, consacrate în Carta ONU.**

Un stat membru ONU, deci şi România, în cazul nostru, trebuie să pornească, **înainte de toate, de la acest principiu al îndeplinirii cu bună-credință a obligațiilor sale juridice internaționale, asumate potrivit Cartei ONU**. Cu alte cuvinte, România trebuie să respecte dar şi să îndeplinească (obligație activă) drepturile şi libertățile fundamentale ale omului; în al doilea rând, România trebuie să îşi îndeplinească obligațiile sale în materia drepturilor omului **potrivit spiritului şi literei Cartei ONU**, deci plecând de la acest document juridic fundamental pentru întregul drept internațional public. Numai astfel, România poate dovedi că se achită

---

stăpânirea peste făpturile pământului, rațiunea şi voința liberă în năzuința spre Dumnezeu, adevăr şi bine. **Omul nu este o făptură oarecare, ci este încununarea întregii zidiri, este un mini-cosmos. Prin trupul său, el face legătura cu lumea iar prin sufletul său, el face legătura cu Dumnezeu. Omul a fost făcut să fie făptura aleasă a slavei dumnezeieşti**. A se vedea **Credința ortodoxă,** Editura Mitropoliei Moldovei şi a Bucovinei, Iaşi, 2007, pp. 61- 64. Deci, prin biometrie se încalcă, din punct de vedere ortodox, acest chip şi asemănare a lui Dumnezeu, devreme ce omul devine robit chipului biometric, măsurătorii, devine asimilabil cu un număr, ştergându-se unicitatea, demnitatea, libertatea şi rațiunea sa. Omul devine un robot, un sclav, o maşinărie fără suflet, deci **omul biometric nu este o evoluție a societății tehnologice a sec. XXI ci dimpotrivă, un regres, deoarece tehnologia este folosită pentru înrobirea omului şi nu pentru a îl ajuta pe acesta a fi mai bun sau să se îndrepte spre Dumnezeu, în sensul de mai sus.**

de această obligație, a îndeplinirii cu bună credință (**deci de a nu răstălmăci, de a nu restrânge** sfera acestor drepturi şi libertăți fundamentale) a obligațiilor în materia drepturilor omului.

Atunci c**ând este invocată calitatea de stat membru UE de către un stat membru ONU, în cazul nostru, România**, în reglementarea problemei documentelor electronice şi a incidenței lor asupra drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului, considerăm că trebuie să se plece de la art. 2, cap. 1 din Carta ONU. **Principiul bunei credințe, care este un principiu de *ius cogens,* are tocmai o funcție de prevenție**, adică descurajează statul să interpreteze obligațiile sale internaționale juridice într-un **sens restrictiv, distorsionat sau mai mult, contrar** drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului, aşa cum se degajă ele din Carta ONU şi din documentele juridice internaționale în vigoare.

Cu alte cuvinte, **România nu poate invoca** (fără a nu încălca automat) principiul enunțat la art. 2, pct.2, cap. 1 din Carta ONU, **calitatea sa de stat membru UE contra calității sale de stat membru ONU** şi deci, **contra obligațiilor** pe care şi le-a asumat în această calitate.

Altfel spus, **România nu poate stabili unilateral, o ierarhie între cele două calități juridice ale sale, cea de stat membru UE şi cea de stat memebru ONU,** deşi UE este bazată pe o ordine juridică *de integrare*[7] iar ONU rămâne un spațiu juridic al *cooperării suverane* între state (nivel interguvernamental, am spune, în limbajul UE). Deşi jurisprudența CJCE a consacrat specificitatea şi autonomia ordinii juridice europene în raport cu dreptul internațional[8], considerăm că **nu putem separa UE de dreptul internațional,** deoarece UE trebuie să rămână o asociație de state **suverane,** şi nu să se transforme într-un suprastat care să pună în cauză suveranitatea statelor membre. Cum ar putea acestea să îşi mai asume apoi obligații în planul dreptului internațional şi cum ar mai putea fie egale juridic cu celelalte state membre ONU, dacă participă la o structură bazată pe un transfer de suveranitate? **Această problemă trebuie tratată cu deosebită atenție de statele membre UE cât şi de instituțiile europene** dar şi trebuie dezbătută la nivele **cât mai aproape de**

[7] În speța Van Gend and Loos din 5 februarie 1963, CJCE consideră Comunitatea Europeană **o nouă ordine de drept, admițând existența limitării, în anumite sectoare, a drepturilor suverane ale statelor,** ca şi prin speța Costa C. Enel din 15 iulie 1964. În această ultimă speță, CJCE merge mai departe, văzând în Comunitatea Europeană o **ordine fundamentată pe limitarea de competențe sau transferul de puteri de la statele membre la Comunitate**. Curtea adaugă că „transferul de către state, din ordinile lor de drept intern către ordinea de drept comunitar, a drepturilor şi obligațiilor fundamnetate pe tratate, aduce cu sine o **limitare permanentă a drepturilor lor suverane, consecința fiind preminența dreptului comunitar asupra celui național".** A se vedea pe larg, Mădălina Virginia Antonescu, **Instituțiile UE în perioada post-Nisa. O perspectivă de drept constituțional,** Editura Lumen, 2007, Iaşi, p. 121.

[8] Jurisprudența CJCE subliniază **caracterul autonom** al ordinii juridice comunitare însă în raport cu dreptul intern al statelor membre UE. Dar această autonomie poate fi privită, în opinia CJCE, în mod implicit, şi față de dreptul internațional, devreme ce CJCE afirmă că tratatele comunitare **sunt mai mult decât tratate obişnuite, adică ele sunt autonome**, scapă incidenței dreptului internațional prin scopul lor de a crea o ordine juridică **proprie**, integrată sistemului juridic al statelor membre şi care se impune jurisdicțiilor acestora (deci, ordine supranațională sau de integrare). A se vedea Costa c. Enel, 15 iulie 1964. A se vedea: Augustin Fuerea, **Drept comunitar european. Partea generală**, Editura All Beck, 2003, p. 71.

cetățeanul european, pentru că Europa are o întreagă tradiție politică bazată pe ideea statului-națiune, pentru că UE este formată nu din orice fel de state-națiune ci din state **cu identități naționale foarte puternice**, care țin la caracterul lor suveran şi la identitatea lor națională.

De asemenea, UE trebuie să ia în considerare **modelul democratic bazat pe respectul drepturilor omului**, impus încă de la începutul construcției europene **şi să nu se transforme într-un stat polițienesc, care ar compromite încă o dată eforturile de pacificare ale acestui continent cu o istorie atât de conflictuală.**

În al doilea rând, nici CJCE, în calitatea sa de interpret al tratatelor comunitare dar nici instituțiile UE, prin actele lor juridice, **nu trebuie să admită o punere în cauză a caracterului suveran[9] al statelor membre** şi **nici să instituie prin actele lor, ierarhii între calitatea de membru UE şi cea de membru al diferitelor OI** (în speță, ONU) al statelor ce compun UE.

România, **ca stat suveran**, are obligația de a respecta ***cu prioritate*** **obligațiile sale internaționale legate de drepturile omului, chiar dacă este stat membru UE;** adică, ea trebuie să respecte cu prioritate față de orice altă obligație a sa ca stat membru într-o OI, spiritul şi litera art.2, pct. 2, cap. 1 din Carta ONU (altfel poate atrage incidența articolului 6, cu rol sancționator, din Carta ONU, prin măsura expulzării din organizație, pentru un stat care încalcă în mod persistent **principiile Cartei ONU**, deci inclusiv principiile din materia drepturilor omului).

Caracterul de încălcare **persistentă** poate fi dovedit în speță, prin acțiunea sistematică, repetată, a statului român de a aduce atingere concretă principiilor Cartei ONU, în speță celor care protejează dreptul la demnitatea şi la libertatea persoanei umane, prin **introducerea de măsuri interne concrete**, de aplicare a unor norme juridice care **afectează în esența lor** aceste drepturi şi libertăți fundamentale ale omului, în speță, prin introducerea documentelor electronice şi crearea bazelor de date personalizate aferente acestora.

Ori, cum **drepturile omului reprezintă corpul de drept constrângător, de *ius cogens* pentru dreptul internațional** iar introducerea documentelor electronice de către un stat membru ONU constituie **nu o restrângere ci mai mult, o încălcare flagrantă a demnității şi libertății persoanei umane**, deci a unor **drepturi care, ca *ius cogens*, fac parte din corpul normativ cu valoare sacră, imperativă, opozabilă *erga omnes***, rezultă că nu se poate invoca de către un stat membru ONU, incidența art. 2, pct. 7, cap. 1 din Carta ONU (adică, incompetența de intervenție a Națiunilor Unite în chestiuni *care aparțin esențial competenței interne a unui stat*).

Cu alte cuvinte, un stat membru ONU, în speță România, **nu ar putea invoca** în favoarea sa, pentru a se sustrage de la obligația de îndeplinire cu bună-credință a

[9] În realitate însă, contrar ordinii juridice internaționale bazate pe suveranitatea statelor, ordinea juridică comunitară este întemeiată **pe tratate cu natură specială** (de integrare, datorită duratei lor nelimitate, a lipsei vreunei proceduri de denunțare a tratatului şi nici a unei proceduri de excludere a unui stat din UE - în TUE). Mai mult, jurisprudența CJCE (prin hotărârea Costa C. Enel, cauza 6/64, 15 iulie 1964), a subliniat **caracterul definitiv al limitării drepturilor suverane ale statelor membre**. Iată deci, **o restrângere a suveranității operată pe plan comunitar**, care scoate în evidență specificitatea ordinii juridice comunitare ca ordine de integrare **față de ordinea de drept internațional întemeiată pe suveranitatea neştirbită a statelor.**

obligațiilor asumate potrivit Cartei ONU (inclusiv a obligațiilor legate de respectarea drepturilor omului), faptul că este vorba de « o chestiune esențial ținând de competența sa internă ». În acest caz, considerăm că se face o aplicare distorsionată, în litera şi nu în spiritul art. 2, pct.7, cap. 1 din Cartă, deoarece acest punct 7, menit să prezerve principiul suveranității statului nu poate fi invocat într-o chestiune ținând de încălcarea de către un stat membru ONU a unei obligații derivând din Cartă, în primul rând, **a unei obligații ținând de respectarea drepturilor omului care constituie *ius cogens* pentru întregul drept internațional în vigoare.**

Cu alte cuvinte, considerăm că **nu se poate invoca principiul suveranității statului împotriva principiului respectării drepturilor omului**, deoarece între ele trebuie să existe mereu **o strânsă corelare şi o aplicare a lor întotdeauna cu bună-credință**, deci nu se poate invoca un principiu esențial de DIP precum cel al suveranități statului pentru a restrânge sau a înlătura de la aplicare un alt principiu esențial de DIP, precum cel al respectării drepturilor omului.

Un alt document internațional pe care orice stat membru ONU şi totodată, membru UE (cazul României) trebuie să îl ia în seamă în materia respectării drepturilor omului, atunci când se gândeşte să ia măsuri de introducere a documentelor electronice, este **Declarația Universală a Drepturilor Omului[10].**

Acest document juridic internațional este important deoarece reprezintă primul document internațional cu vocație de universalitate în domeniul protecției drepturilor omului, primul prin care se urmăreşte o concepție unitară a comunității internaționale privind drepturile şi libertățile omului[11].

Or, observăm **încălcarea flagrantă** a valorilor ocrotite juridic prin acest important document, de către actele normative interne adoptate de România la momentul de față[12], prin biometrie (care tratează omul ca pe un număr şi ca pe o bază de date personale purtătoare, nu ca pe o persoană umană unică, înzestrată cu libertate, cu rațiune, demnitate, inteligență şi suflet).

În speță, este vorba de încălcarea, prin act de drept intern, a unei obligații internaționale asumate de România în materia drepturilor omului, un act juridic care încalcă totodată, un principiu de *ius cogens*, aşa cum am arătat mai sus: **HG. 557 din 26 aprilie 2006, privitoare la introducerea paşapoartelor electronice** în care sunt stocate datele biometrice ale persoanei, imaginea facială, impresiunea digitală, culoarea ochilor şi alte elemente de identificare. Aceasta este o hotărâre de guvern **emisă, în opinia noastră, cu nerespectarea obligațiilor internaționale asumate de România pe plan internațional în materia drepturilor omului.**

---

[10] Adoptată sub egida ONU, în 1948, Adunarea Generală ONU adoptând în acest domeniu peste 60 de convenții şi declarații.

[11] Raluca Miga-Beşteliu, **Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public,** Editura All-B, 1998, Bucureşti, p. 173.

[12] OUG 94/2008, HG 1319/2008, OUG 207/2008, HG 1566/2008 şi HG 557/2006, în materia paşapoartelor şi actelor biometrice. Observăm că este vorba de acte juridice emise de guvern, care nu respectă textul constituțional (în speță, art. 11 şi art. 20 şi nu numai, din Constituția României, articole pe care le vom menționa pe parcursul lucrării), deci sunt neconstituționale, prin abuzul realizat de guvern, această neconformitate cu Constituția şi cu spiritul ei constituind deci, temei juridic pentru sesizarea Curții Constituționale.

Această hotărâre de guvern **pune România într-o lumină proastă cu privire la gradul de protecție al drepturilor omului acordat de statul român, ca stat de drept şi ca democrație bazată pe drepturile omului**, deoarece el se împotriveşte ***întregului set*** de drepturi şi libertăți fundamentale ale omului (privite într-o necesară **interconectivitate**). Căci, în speța noastră, încălcarea prin această hotărâre de guvern care nu ține seama de litera şi de spiritul dreptului internațional, a **demnității** umane atrage *eo ipso* şi încălcarea **libertății** umane, în ultimă instanță a **dreptului la viață,** deoarece un individ controlat prin mijloace electronice nu mai îşi este propriul său stăpân ci **altcineva dispune de acesta, inclusiv de viața sa**. Nu considerăm deloc că este un raționament hazardat, ci dimpotrivă, că **secolul XXI aduce violări specifice drepturilor omului, care, netratate şi neanalizate corect, riguros şi cu responsabilitate de către juriştii sec. XXI pot duce la derive totalitariste deosebit de grave**, punând în pericol demnitatea umană, libertatea umană, viața individului în societate şi în familie, conştiința de sine, libertatea religioasă şi de expresie, precum şi progresul umanității în ansamblu.

Supravegherea biometrică a ființelor umane **este de natură să le afecteze în mod direct şi iremediabil calitatea lor juridică şi nu numai, de persoane umane, în sensul Cartei ONU şi a documentelor internaționale în materia drepturilor omului, în vigoare şi asumate de statele democratice autentice.**

În România, introducerea acestor măsuri normative nu a fost însoțită sau precedată de o dezbatere publică, nici nu s-a organizat vreun referendum național aşa cum ar cere normele elementare ale viețuirii într-o societate democratică autentică, deşi România are atât statutul de țară membră ONU cât şi de stat membru UE, deci şi-a asumat obligații juridice care nu pot ignora drepturile omului aşa cum sunt ele consacrate în documentele internaționale în vigoare şi pe care UE[13] însăşi nu le poate ignora, în ciuda caracterului său de integrare.[14]

În al treilea rând, din ianuarie 2011, România (stat al cărei constituții proclamă în mod expres caracteruău l sdemocratic şi de stat de drept), **se transformă practic, în opusul acestui regim politic, devenind un stat polițienesc, prin introducerea** (obligatorie sau opțională[15]) **a *cărților de identitate* electronice cu cip.** Stocarea în acest cip a datelor biometrice ale unei persoane şi ideea implantării, mai departe, a acestui cip în corpul persoanei umane, nu conferă doar posibilitatea de supraveghere a acesteia de la distanță sau accesul la datele sale personale **dar duce la încălcarea**

[13] CE, pe sistemul actual de tratate, fiindca doar ea are personalitate juridică. Abia prin tratatul de la Lisabona, art. 46A/TUE, UE primeşte personalitate juridică.

[14] A se vedea hotărârea CJCE, Costa C. Enel 15 iulie 1964. Hotărârea CJCE Van Gend and Loos, din 5 februarie 1963

[15] În **ambele cazuri se realizează o violare a dreptului la libertate, a demnității umane, în însăşi esența lor,** deoarece nici cu acordul persoanei în cauză nu se poate admite **o restrângere sau o desființare a** acestui drept fundamental al omului, altfel s-ar da naştere **la abuzuri ale autorității de stat şi la punerea în discuție a esenței sacre şi inerente persoanei umane, inviolabile şi inalienabile a acestor drepturi şi libertăți.** Adică, aceste drepturi **nu se pot înstrăina** în folosul altei persoane sau autorități de stat sau instituții UE, cu voia sau fără voia persoanei respective. Inalienabilitatea demnității, a vieții şi a libertății umane (care sunt *ius cogens*) este consființită în documentele de drept international pe care statele membre UE şi în speță, România, sunt obligate să le respecte, ca state părți.

flagrantă a întregului corp de norme juridice referitoare la drepturile omului consacrat în documentele internaţionale în vigoare.

Cu alte cuvinte, prin mai multe acte normative cu valoare juridică **inferioară** Constituţiei României şi legilor interne, se introduc treptat pe teritoriul unui stat membru UE şi membru ONU care şi-a asumat expres pe plan juridic internaţional obligaţia de respectare a drepturilor omului, o serie de măsuri care transformă persoana umană într-un individ supus controlului, **ducând la aneantizarea libertăţii şi a demnităţii umane**.

Avertizăm din nou asupra riscului deosebit de grav al apariţiei în plin secol XXI, a unor *noi forme şi modalităţi de sclavie*, considerând că supravegherea biometrică este un nou tip de sclavie[16], care nu poate fi în niciun fel compatibilă cu normele juridice în vigoare care apără drepturile omului şi libertăţile fundamentale.

Invocarea de către România a **valorii obligatorii şi direct aplicabile** a regulamentului Consiliului UE şi a deciziei Comisiei Europene[17] **nu este de natură**

---

[16] A se vedea art. 6, alin.1, art. 7 (definiţia sclaviei, în sensul Convenţiei), din *Convenţia suplimentară cu privire la abolirea sclavei, traficului cu sclavi şi a instituţiilor şi practicilor analoge sclaviei*, adoptată la 7 septembrie 1956 de conferinţa plenipotenţiarilor Naţiunilor Unite, convocată în aplicarea dispoziţiilor rezoluţiei 608 (XXI) a Consiliului Economic şi Social din 30 aprilie 1956. Intrată în vigoare la 30 aprilie 1957, cf. dispoziţiilor art. 13. Ratificata de România la 13 noiembrie 1957, prin Decretul 375, publicat în Buletinul Oficial al României, partea I nr. 33 din 9 decembrie 1957. De asemenea, atât actele europene sus menţionate cât şi actele juridice interne menţionate în speţă **încalcă prevederile art. 1, alin. 1 ale *Convenţiei privind sclavia*** (unde sclavia este definită ca fiind statutul sau condiţia unei persoane asupra căreia este exercitată **oricare putere sau toate puterile ataşate dreptului de proprietate**) şi art. 2, care prevede expres obligaţiile pe care statele părţi trebuie să le ia pentru **abolirea totală a sclaviei în toate formele sale**). Convenţia a fost semnată la Geneva la 25 septembrie 1926, intrată în vigoare la 9 martie 1927. România a ratificat Convenţia prin Decretul nr. 988 publicat în Buletinul Oficial al României, partea I, nr. 76 din 1 aprilie 1931. Deci **România nu poate adopta noi forme de sclavie** (**biometrică,** în speţă), care să permită exercitarea, în sensul art. 1, alin. 1 din Convenţie, a unei puteri asupra unei fiinţe umane şi de a îi defini astfel statutul sau condiţia, cum se încearcă prin biometrie, ca încălcare directă a libertăţii şi demnităţii omului, **indiferent că România este membru al unei entităţi parţial de integrare precum UE.**

[17] A se vedea, spre exemplu, **nota de fundamentare la HG 557 din 26. 04.2006,** act juridic ce încalcă, în opinia noastră, cele mai elementare drepturi ale omului, aşa cum au fost consfiinţite în Constituţia României, art. 1, alin. 3, precum şi în documentele juridice internaţionale la care România este parte. Această notă de fundamentare este, în opinia noastră **o notă mai curând specifică unui regim poliţienesc decât unuia autentic democratic**, deoarece pune accentul pe **impunerea unor măsuri interne decât pe dezbaterea lor la nivel cetăţenesc**, invocând **în mod incorect şi abuziv** necesitatea absolută de aplicare a reglementărilor europene din domeniu, **fără ca să ia în seamă unul din marile principii stabilite prin Tratatul de la Maastricht.** Dacă este să ne referim doar la modul de funcţionare al ordinii juridice comunitare, tratatul impune luarea deciziilor în UE (şi în statele membre UE) **la un nivel cât mai aproape de cetăţean** (care presupune nu doar respectarea principiului transparenţei instituţionale şi decizionale dar şi consultarea cetăţeanului în acest proces). Mai mult, Tratatul de la Lisabona (noul art. 8B/TUE; noul art. A/TUE, alin. 1; noul art. 8C/TUE) spune clar că UE este constituită pe baza unei **democraţii reprezentative**, în care un rol de seamă este acordat **parlamentelor naţionale**, şi sunt prevăzute multe mecanisme de implicare a cetăţenilor în procesul decizional al UE. O asemenea notă de fundamentare internă, care accentuează aspectul impunerii normei comunitare sub pretextul că e

să ducă la sustragerea de către statul român de la obligaţiile sale asumate pe plan internaţional, vizând respectarea drepturilor omului, aşa cum decurg ele din Carta ONU şi din marile documente de drept internaţional în vigoare ratificate de România.

Altfel spus, **România nu se poate auto-exonera** invocând acte normative europene, **de la respectarea normelor şi principiilor juridice internaţionale legate de materia drepturilor omului, care constituie *ius cogens***.

Or, **libertatea şi demnitatea persoanei umane**, ca principiu juridic cu valoare sacră, imperativă, opozabilă *erga omnes*, **constituie unul din pilonii întregului drept internaţional în vigoare.**

Ordinea juridică comunitară, cu tot caracterul său de integrare şi cu toată specificitatea şi autonomia proclamate de CJCE[18] nu poate constitui o excepţie de la dreptul internaţional public şi nici o derogare de la acesta. Adică, ordinea juridică comunitară, din care fac parte regulamentul Consiliului şi decizia Comisiei mai sus menţionate, **nu se poate constitui într-o restrângere a *ius cogens*** din planul dreptului internaţional public, cu atât mai mult, **nu poate fi folosită ca justificare, de către un stat membru UE de a încălca *ius cogens*** în speţă principiul libertăţii şi al demnităţii umane, **de a îi restrânge sau de a îi distorsiona înţelesul**. Făcând aceasta, ***un stat se situează automat în afara Cartei ONU şi a întregului sistem juridic şi instituţional elaborat sub egida acestuia.***

Ori, un stat **nu poate avea o opţiune** între dreptul internaţional public bazat pe Carta ONU şi dreptul european, desigur, dacă se doreşte un stat democratic şi interesat în cel mai înalt grad de respectarea drepturilor omului. Un stat **nu poate alege să respecte cu precădere sau exclusiv** dreptul european **şi să se desprindă** de dreptul internaţional având în centrul său principiul respectării drepturilor omului ca *ius cogens*. Poate fi o manifestare de suveranitate, dar nu o atitudine democratică, aşa cum se pretinde a fi un stat membru UE.

Numai dacă am admite o părăsire a idealurilor democratice de către UE, ar însemna să aibă sens o asemenea opţiune (alegerea respectării exclusive sau prioritare a dreptului european, ca drept de integrare, unde nu mai decide statul naţiune ci decid instituţiile UE, dintre care nu toate reprezintă interesul statului), ceea

---

obligatorie şi direct aplicabilă, **fără să ţină seama de identitatea naţională a României ca stat majoritar ortodox,** identitate naţională pe care UE se obligă să o respecte **atât pe sistemul tratatelor în vigoare cât şi prin Tratatul de la Lisabona**, este o notă de fundamentare care nu ţine seama de caracterul democratic al statului român şi de UE ca o comunitate de drept, în care drepturile omului şi identitatea naţională a unui stat membru sunt respectate. La fel, art. 1/TUE în modif. Tratatului de la Amsterdam, alin. 2, spune clar că este vorba de o uniune « în care deciziile să fie luate, pe cât posibil, cu respectarea deplină a **principiului transparenţei şi la nivelul cel mai apropiat de cetăţeni** ».

[18] Considerăm că **CJCE nu poate acţiona decât cu respectarea tuturor normelor de protecţie a drepturilor omului.** Cu alte cuvinte, jurisprudenţa ei trebuie să vină în sensul **întăririi drepturilor omului**, **nu al restrângerii lor prin invocarea greşită, în acest caz, a caracterului de integrare a ordinii juridice comunitare.** Altfel, CJCE se va transforma într-o curte totalitară a unui drept european scizoid, adică rupt de materia drepturilor omului care continuă să fie pilonul întregului drept internaţional în vigoare.

ce nu este de dorit, pentru cetățenii unui spațiu politic care se dorește un model democratic pentru alte regiuni ale lumii.

3. Obligația de conformitate a unui stat membru UE cu normele protejând drepturile omului, ca *ius cogens*

În **Declarația Universală a Drepturilor Omului**[19], chiar Preambulul său debutează cu o referire expresă la **principiul demnității umane**, precum şi la **principiul egalității şi al inalienabilității drepturilor omului**[20]. Cu alte cuvinte, acest document-pilon pentru întreaga materie a drepturilor omului şi pentru întregul drept internațional în vigoare, consideră **încă din primul alineat al Preambulului său** că demnitatea este o valoare **inerentă omului**, şi că drepturile oamenilor se bazează **pe egalitate şi pe inalienabilitate.** Deci, niciun act juridic intern sau internațional **nu poate deroga** de la prevederile Declarației (de la care pleacă şi pe care se bazează juridic **întreaga materie a drepturilor omului** dezvoltată ulterior de la această rădăcină juridică).

Niciun act juridic intern sau internațional (şi aici avem în vedere **şi actele emise de instituțiile UE, care nu trebuie să fie o ordine ruptă**[21] **de dreptul internațional**)[22], **nu poate pune în discuție drepturile şi libertățile fundamentale ale omului, nu le poate relativiza sau restrânge, nu le poate încălca şi nu poate deschide calea încălcărilor atât a drepturilor omului, în esența lor şi în litera** actelor juridice internaționale prin care sunt protejate **dar şi în ceea ce priveşte caracterul lor** (caracter inerent persoanei umane, pe care o are valoarea demnității; caracterul egal şi inalienabil pe care îl au drepturile omului, în ansambul lor **unitar şi interdepedent**).

---

[19] Semnată de România la 14 decembrie 1955, ca stat membru ONU.

[20] „Considerând că recunoaşterea **demnității inerente tuturor membrilor familiei umane şi a drepturilor lor egale şi inalienabile** constituie **fundamentul libertății, dreptății şi păcii în lume**" (alin. 1, Preambul).

[21] Dacă ar fi una ruptă de dreptul internațional, ordinea juridică europeană ar putea foarte uşor să alunece pe panta totalitarismelor, întrucât ar invoca în mod nejustificat şi forțând limita juridică, caracterul de integrare al ordinii juridice comunitare. **O invocare disproporționată a caracterului de integrare a ordinii juridice comunitare ar duce nu doar la o justificare** (greşită profund, în opinia noastră şi ilegală) **a ruperii de dreptul internațional** dar mai ales, la deschiderea (prin jurisprudența CJCE) a posibilităților de încălcare a dreptului internațional **de către statele membre UE şi de către instituțiile UE, în numele obiectivelor de integrare**. Deci, noi considerăm că ordinea juridică comunitară nu poate fi ruptă de ordinea de drept internațional bazată pe drepturile omului şi pe drepturile statelor, aşa cum sunt afirmate de Carta ONU. **Nu poate fi o ordine juridică a UE schizoidă, adică a autonomiei fără limite**, **a autonomiei ca nerespectare a dreptului internațional** ci dimpotrivă, **o ordine responsabilă** care nu împinge statele membre să îşi încalce obligațiile pe planul dreptului internațional în numele respectării obligațiilor lor în cadrul acestei ordini de integrare. **Nu există ordine de integrare valabilă, cu nerespectarea unor norme de *ius cogens*, a drepturilor omului**, în acest caz, a libertății, demnității umane şi a libertății religioase şi de conştiință, **prin actele de identitate biometrice şi prin actele de călătorie biometrice care încalcă şi libertatea de circulație**, afectând tocmai **fundamentele democratice** ale statelor şi ale construcției europene pe care UE afirmă că le respectă.

[22] Hotărârea CJCE Van Gend and Loos, din 5 februarie 1963

Deci nicio țară sau grup de indivizi, nicio organizație internațională interguvernamentală sau non-guvernamentală sau alte entități juridice de drept intern sau internațional, **nu pot introduce, achiesa, susține, promova sau impune** (în funcție de natura şi de competențele lor) proiecte, acte normative, propuneri sau opinii **care să afecteze aceste caractere juridice ale drepturilor omului şi în particular, ale demnității umane.** În special, **autoritățile unui stat** (în speță, ale României), nu pot emite niciun fel de acte juridice **date cu încălcarea flagrantă a drepturilor omului şi a caracterelor juridice** [23] (deci, drepturi cu valoare obligatorie, enunțate încă din primul alineat al Preambulului DUDO, ca document ce constituie rădăcina juridică a întregului domeniu al drepturilor omului).

Nicio autoritate internă sau internațională nu poate adopta prin actele sale, prevederi care să afecteze **caracterul inerent** al demnității umane **şi caracterele de egalitate şi de inalienabilitate** ale drepturilor omului[24]. Cu alte cuvinte, statul, prin autoritățile sale, nu poate separa individul care trăieşte pe teritorul său şi care este supus jurisdicției sale, de drepturile sale fundamentale, de demnitatea sa şi nici de exercițiul lor.

Statul român nu poate separa cetățeanul român ca ființă umană, de esența drepturilor omului şi nici de exercițiul acestor drepturi, care îi sunt **garantate prin documente internaționale obligatorii pentru România,** dacă aceasta vrea să se considere membru al comunității civilizate a statelor sec. XXI.

Pentru a sublinia **interdependența dintre demnitate, drepturile omului în general şi libertatea cuvântului şi a convingerilor**, alineatul 2 din Preambulul

---

[23] Pentru că, aceste acte, prin încălcarea unui drept fundamental şi a unei libertăți fundamentale a omului, care au valoare de *ius cogens*, **sunt lovite de nulitate absolută**. În acest sens, a se vedea doctrina de drept internațional, care consideră că *ius cogens*, ce fundamentează ordinea publică de drept internațional **lasă fără forță juridică orice acord sau acțiune unilaterală care ar contraveni acestor principii**. Cf. H. Mosler- *The International Society as a Legal Community*, în RCADI, 1974, IV, pag. 34. La fel, în speța *Barcelona Traction*, CIJ recunoaşte că, prin natura lor, obligațiile statelor față de comunitatea internațională în ansamblul său, **sunt obligații opozabile *erga omnes***. Deci, spunem noi, urmând această linie de gândire, **statele membre UE trebuie să se considere în continuare legate de aceste obligații de drept internațional cu opozabilitate *erga omnes*** (printre care se consideră că figurează şi normele de protecție a drepturilor omului, precum dreptul elementar la viață şi la demnitatea umană, la libertate şi la libertatea convingerii religioase), **neputând opune calitatea lor de membru într-o entitate parțial de integrare precum UE pentru a relativiza sau a încălca aceste drepturi şi libertăți fundamentale ale ființei umane**.

[24] Tratatele prin care statele **ar încerca să deroge de la normele de *ius cogens*** sunt considerate de doctrina de drept internațional ca fiind lovite de sancțiunea nulității. Dar nu numai **tratatele ci şi actele unilaterale** ale unui stat contrare normelor de *ius cogens* sau **o anumită conduită a unui stat** care contravine unei norme de *ius cogens* trebuie să fie sancționate de comunitatea internațională pentru nencoformitate cu *ius cogens* şi **considerate ca ilegale din punct de vedere al dreptului internațional**. A se vedea: Raluca Miga Beşteliu- op. cit., pp. 80-81. Continuând acest punct de vedere internaționalist, considerăm că, *a fortiori*, un stat trebuie **să respecte *ius cogens* şi pe plan regional**, deci şi în interiorul unei entități de integrare ca UE, deoarece *ius cogens* sunt norme ce **nu suferă nicio derogare**, precum spune art. 53 din Convenția de la Viena asupra dreptului tratatelor din 1969. **Instituțiile UE (Consiliul UE şi Comisia), în opinia noastră, având în vedere cele de mai sus, nu pot adopta niciun fel de acte juridice care să se aplice direct şi imediat în ordinea juridică a statelor membre, *dacă aceste acte sunt contrarii normelor de ius cogens.***

DUDO se constituie într-un alt avertisment juridic împotriva pericolului actelor de barbarie şi a proiectelor de făurire a unei lumi care să desconsidere şi să afecteze sacralitatea acestor drepturi.

Preambulul DUDO mai face referiri concrete la spiritul şi litera Cartei ONU, pe care o priveşte ca un document **al popoarelor Naţiunilor Unite** (din nou, o referire clară la **popoare** ca la comunităţi de persoane umane înzestrate cu deplinătatea drepturilor şi libertăţilor recunoscute pe plan internaţional care sunt inerente persoanei fiecăruia dintre ele, care sunt egale şi inalienabile, deci nu pot fi înstrăinate de către individ nici unui alt individ şi nici statului). Dacă statele au intrat în UE punând în comun suveranităţile lor pentru a le exercita la un nivel superior[25], aşa cum spun unii analişti ai procesului de integrare european, nu este însă permis să afirmăm că, implicit, şi oamenii au transferat din drepturile lor, inerente persoanei umane, Uniunii Europene, pentru ca ele să fie exercitate în comun la nivel superior sau prin intermediul instituţiilor UE.

Cu alte cuvinte, dacă admitem că în UE are loc un transfer de suveranitate sau de atribuţii suverane de la statul membru la nivelul decizional superior, **nu putem admite că acest transfer ar presupune sau ar fi însoţit de un transfer al drepturilor omului, de la cetăţenii UE către nivelul de guvernare al UE** (şi **nici de către statele UE**, în numele cetăţenilor lor, care aici trebuie văzuţi ca persoane umane). **O entitate de integrare precum UE nu poate relativiza drepturile omului** prin niciunul din actele emise de instituţiile sale, **nu poate obliga statele membre să încalce drepturile omului în relaţia cu proprii lor cetăţeni**, drepturi pe care aceste state s-au angajat la nivel internaţional să le respecte, adică să nu le limiteze, să nu le încalce, să nu le pună în discuţie (dacă vor să se numească state de drept şi democraţii autentice).

Caracterul direct aplicabil şi imediat al actelor juridice comunitare emise de instituţiile UE nu poate pune în discuţie drepturile omului, de care beneficiază cetăţenii UE şi toţi care locuiesc şi muncesc pe teritoriul UE, dacă această entitate vrea să se definească o comunitate de drept (o comunitate care respectă norma internaţională, în speţă, drepturile omului). Degeaba UE şi statele membre doresc o intrare în vigoare a Cartei Fundamentale a Drepturilor Omului[26], dacă nu respectă dreptul internaţional aşa cum **este acesta deja în vigoare** la nivel internaţional.

Altfel spus, această încălcare a drepturilor omului prin impunerea sau sugerarea adoptării de către statele membre UE a actelor de identitate şi a paşapoartelor biometrice sau cu cip, **nu doar că ignoră întregul corp al dreptului internaţional al sec. XXI bazat pe concepţia deosebit de evoluată a DUDO**, care emană din modul de redactare al fiecărui alineat al său, ci exprimă deriva societăţilor democratice din UE către totalitarism electronic, către societatea de supraveghere.

Deci se ajunge astfel, la o desprindere a construcţiei UE ca ordine de integrare **autonomă**, în care instituţia UE îşi arogă dreptul de a emite acte juridice cu caracter

[25] De unde şi paradoxul sistemului UE (menţinerea suveranităţii şi asocierea în vederea integrării). A se vedea: Iordan Gh. Bărbulescu, **De la Comunităţile Europene la Uniunea Europeană. Uniunea Europeană, aprofundare şi extindere,** Editura Trei, Bucureşti, 2001, p. 83.

[26] Implicit, prin intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona.

de integrare prin care impune sau sugerează, după caz, statelor membre să adopte acte cu cip biometric, de ordinea de drept internațional deja în vigoare.

UE se auto- proclamă o ordine juridică auto-suficientă, în afara unei alte ordini, cea a dreptului internațional în vigoare, o ordine democratică a sec. XX, o ordine deosebit de evoluată, născută din suferințele istorice ale derivelor totalitariste, o ordine respectuoasă cu drepturile omului până la a le sacraliza. Vedem cum, treptat, ordinea de integrare europeană, în loc să întărească ordinea de drept internațional, în special în materia drepturilor omului, se duce încet spre o concepție totalitaristă, **se îndepărtează de concepția evoluată asupra omului** pe care se fundamentează întreaga ordine de drept internațional şi se orientează spre o concepție proprie, din păcate schizoidă şi represivă, **bazată pe încălcarea acestor drepturi prin biometrie şi prin controlul asupra individului sub pretextul asigurării protecției sale.**

În nicio societate democratică autentică, nu se poate face confuzia între control şi libertate, între siguranța individului şi încălcarea drepturilor sale. Întotdeauna drepturile şi libertățile omului sunt puse în poziția **preeminentă** şi **nu permit relativizare**, dacă este o societate autentic democratică, adică una bazată pe statul de drept şi pe respectarea drepturilor omului.

UE, ca o comunitate de drept, este la începutul decadei 2010-2020 **în poziția accentuării unei mişcări schizoide, începute odată cu afirmația CJCE a autonomiei ordinii juridice comunitare față de dreptul internațional**[27]**.** Această afirmație esențială pentru deriva spre totalitarism a UE, reflectă o etapă crucială în evoluția UE, dinspre comunitatea de drept (adica a conformității sale, a instituțiilor sale, a întregului său proces decizional, cu dreptul internațional bazat pe pilonul drepturilor omului) şi înscrierea pe o traiectorie greşită, în opinia noastră, spre o derivă totalitară ce poate pune în pericol serios întregul proces de integrare europeană şi însăşi ideea de Uniune Europeană, de construcție bazată pe democrație şi respectarea drepturilor omului.

În loc să ajungă o mega-cetate **a unei concepții şi mai evoluate** în materia respectării drepturilor omului decât cea deja existentă şi care este bazată pe experiența tragică a Europei sfâşiate de ororile celor două războaie mondiale, UE **coboară** această concepție **spre o nouă barbarie, spre zorii unei epoci europene a totalitarismului electronic, în care individul este urmărit şi controlat în numele securității sale şi a cetății.**

Or, observăm această **incorectă asociere** între libertatea şi demnitatea umană, pe de o parte şi securitatea persoanei şi a cetății, pe de altă parte.

Cât priveşte **securitatea persoanei**, aceasta este una asigurată de stat dar care **nu trebuie să primeze asupra libertății, vieții şi demnității sale, asupra libertății de circulație şi de convingere, asupra libertății de exprimare şi a celorlalte drepturi şi libertăți inerente persoanei sale**, consacrate la nivel intern şi internațional. Toate drepturile şi libertățile omului trebuie privite în **indisolubilă asociere**, deoarece ele au un caracter interdependent, încălcarea uneia duce la

[27] Hotărârea CJCE Van Gend and Loos 5/2/63, nr. 26/62 şi hotărârea CJCE Costa C. Enel 15 /07/64, nr. 6/64.

încălcarea celorlalte, şi împreună, la o regresie a societăţii umane la începutul sec. XXI, dinspre civilizaţie spre noua barbarie tehnologică.

Juriştii sec. XXI trebuie să fie foarte atenţi la a proteja individul şi întreaga ordine internaţională lăsată moştenire de sec.XX ca o ordine a civilizaţiei juridice în centrul căreia se află omul şi tot setul său de drepturi şi de libertăţi fundamentale, pe care constituţiile statelor democratice sunt obligate să îl prescrie şi pe care autoritatea de stat trebuie să îl aiba in vedere în mod permanent, prin toate actele şi instituţiile sale. În al doilea rând, cât priveşte **securitatea naţională**[28], aceasta nu poate fi transformată din excepţie cu aplicabilitate limitată la unele cazuri precis delimitate

[28] Constituţia României, art. 49 prevede **excepţiile** care pot duce la r**estrângerea** unor drepturi şi a unor libertăţi. Observăm că este vorba de **restrângere, nu de încălcare sau de ignorare**, **nu de afectare a acestor drepturi şi libertăţi în esenţa lor, în existenţa lor.** Măsura restrângerii este una **limitată,** vizează **exerciţiul** dreptului şi al libertăţii, este una **temporară şi proporţională** cu situaţia care a creat-o şi este una **excepţională,** adică are caracter de excepţie, nu de regulă. Ca excepţie, ea trebuie să fie clar delimitată în aplicarea sa **prin lege şi numai prin lege**, deci să fie delimitată de Parlament prin act normativ **superior** ca forţă juridică actelor guvernului şi oricăror alte acte emise de autorităţi administrative şi care se dau în aplicarea legii (hotărâre de guvern, ordonanţă de urgenţă, ordonanţă etc). Excepţiile în care poate fi luată măsura restrângerii sunt **enumerate limitativ** (observăm că nu se pot adăuga la cele enunţate de Constituţie, întrucât este vorba **de o măsură restrictivă a unor drepturi şi libertăţi**). Deci, observăm că nu sunt menţionate pericolul terorismului internaţional sau al crimei organizate; deoarece Constituţia nu le enumeră expres printre excepţiile ce duc la restrângere, ele nu pot fi adăugate de legiuitor în absenţa unei prevederi constituţionale, mai cu seamă având în vedere **caracterul excepţional al întregului art. 49 care presupune aplicarea lui limitată la cazurile expres prevăzute**: apărarea securităţii naţionale, a ordinii, a sănătăţii ori a moralei publice, a drepturilor şi libertăţilor cetăţenilor, desfăşurarea instrucţiei penale, prevenirea consecinţelor unei calamităţi naturale sau ale unui dezastru ori ale unui sinistru deosebit de grav. De asemenea, Constituţia permite restrângerea excepţională şi numai prin lege, a exerciţiului **unor** drepturi şi libertăţi, nu a exerciţiului tuturor drepturilor şi libertăţilor, deoarece atunci nu ar fi stat de drept şi democratic ci totalitarism. În al doilea rând, Constituţia nu se referă aici la drepturile elementare la viaţă, demnitate şi libertate ale persoanei umane, căci ele constituie *ius cogens*, de la care nu se permite nicio derogare pe plan intern, regional sau internaţional, mai ales dacă facem corelarea cu art. 11 şi cu art. 20 din Constituţie. În al treilea rând, alin. 2 din art. 49 Constituţia României vine **să întărească garanţia juridică a protejării drepturilor şi libertăţilor omului chiar şi în situaţia excepţională de aplicare a măsurii restrângerii exerciţiului lor.** Astfel, restrângerea, ca să fie constituţională, trebuie să fie **dispusă numai dacă este necesară într-o societate *democratică*** (deci, trebuie să se coreleze la spiritul democratic al guvernării, nu să reprezinte un pretext spre totalitarism, aşa cum este biometria bazată pe însemnarea şi pe supravegherea electronică a fiinţei umane). Restrângerea trebuie în plus, **să fie proporţională** cu situaţia care a creat-o (deci, în mod firesc, restrângerea este şi o măsură **temporară,** căci ea **este o excepţie de la regula deplinătăţii exerciţiului drepturilor şi libertăţilor într-o societate democratică**, deci trebuie să **ia sfârşit** când situaţia care a generat-o ia sfârşit, situaţie care trebuie **să fie doar una din cele enumerate de alin. 1, art. 49 şi nicio altă situaţie**). Restrângerea trebuie aplicată **în mod nediscriminatoriu** şi, lucru extrem de important pentru argumentarea noastră juridică, ea nu trebuie să aducă atingere **existenţei** dreptului sau libertăţii. Restrângerea apare deci ca o excepţie însă aceasta nu poate duce la încălcarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului, care au valoare de *ius cogens*. Niciun moment restrângerea **nu poate lua caracter definitiv, extins la alte situaţii neprevăzute de art. 49 şi nici nu poate introduce limitări la adresa existenţei** dreptului şi a libertăţii în sine. Căci ar fi nu doar neconstituţională, ci lovită de **nulitate absolută pentru neconformitate cu o normă de *ius cogens*** pe plan internaţional.

de constituţie şi de legile ţării, într-o regulă de a interveni peste drepturile omului şi de a le restrânge exerciţiul. Căci autorităţile statului nu pot restrânge decât **exerciţiul unor** drepturi, însă doar în cazurile **legale şi excepţionale** şi doar **proporţional cu situaţia**, ele **nu pot restrânge drepturile omului în esenţa lor**. Pe de altă parte, nici securitatea naţională şi nici invocarea unor cazuri ambigue, care pot da naştere cu uşurinţă unor abuzuri şi care nu privesc fiinţa umană în mod direct (precum « lupta împotriva terorismului internaţional »), nu pot fi folosite pentru a justifica introducerea unor politici represive faţă de toţi cetăţenii unui stat şi nici pentru restrângerea exerciţiului drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale. Or, introducerea în speţă a actelor de călătorie şi de identitate cu cip biometric constituie **o parte a acestei politici represive a statului faţă de om**, în care invocarea argumentului de securitate naţională sau de ordine publică **este unul extras forţat din contextul său juridic excepţional** şi introdus într-o **nouă logică, a controlării individului de către autorităţile statului prin mijloace electronice**, **control care încalcă flagrant toate documentele internaţionale ce protejează drepturile omului** în faţa acestor abuzuri pe care statul sec. XXI este tentat să le introducă în relaţia sa cu individul.

Să citǎm aici, din multitudinea de documente juridice internaţionale care consacră protecţia drepturilor omului în relaţia omului cu statul şi cu orice entitate juridică internă şi internaţională, doar art. 1 DUDO[29]. Conform acestui articol, este consacrat indubitabil faptul că **toate fiinţele umane se nasc libere şi egale în demnitate şi în drepturi** (ca o expresie a înaltei civilizaţii juridice a sf. sec. XX, civilizaţie care, din păcate, este părăsită şi relativizată de o nouă tendinţă de edificare a unei ordini totalitariste electronice).

Acest articol creează, în opinia noastră, **o concepţie organicistă despre stat şi oricare autoritate vremelnică**, internă sau internaţională, deoarece şi statul este condus tot de oameni iar aceşti oameni nu pot fi mai egali sau mai liberi în raport cu alţii, adică cu cei pe care îi conduc. Dacă omul beneficiază încă de la naştere de libertate şi de egalitate în raport cu toate celelalte fiinţe umane, beneficiul acestui drept îl va însoţi, în mod logic, pe tot parcursul vieţii sale, până după moartea sa fizică iar acest beneficiu natural al oricărui om, **de a se bucura de libertate şi de egalitate în raport cu toţi ceilalţi oameni, nu poate fi relativizat de niciun act normativ intern, european, internaţional prin care un grup de oameni să urmărească şi să obţină controlul asupra altor oameni**, **utilizând mecanismele de putere statală sau internaţională şi mijloacele tehnologice, dintre care pe cele biometrice**. Statul nu este o abstracţiune, dimpotrivă, conform concepţiei organiciste de la care pleacă DUDO şi toate documentele în materie de drepturile omului, reprezintă un grup de oameni care deţin temporar puterea, care exercită un act de guvernare şi care trebuie sa respecte drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului, dacă sunt parte la instrumentele juridice care le protejează.

Dacă plecăm de la art. 1 DUDO o să vedem că nu se face referire la state, la organizaţii, la uniuni de state ci **doar la fiinţele umane**, fiind indicat deci (ca

[29] „Toate fiinţele umane se nasc libere şi egale în demnitate şi în drepturi. Ele sunt înzestrate cu raţiune şi conştiinţă şi trebuie să se comporte unele faţă de celelalte în spiritul fraternităţii".

expresie a acestei civilizații juridice înalte pe care este întemeiată DUDO şi care va rămâne oamenilor din sec.XXI), modelul de comportament după care ființele umane trebuie să se comporte: « unele față de celelalte în spiritul fraternității ». Este o preluare a unei idei iluministe însă care depărtează omul de tentația sa primordială de a folosi puterea spre a controla pe celălalt şi spre a îl aservi (spre a îi răpi libertatea sau demnitatea sau ambele).

Art. 1 DUDO este deci, o **garanție juridică de bază** a întregii ordini de drept internațional de la sf. sec. XXI şi care trebuie respectată de către toate statele părți. Dilema statelor membre UE este însă aceea de a nu şti dacă să acorde întâietate obligațiilor din ordinea internațională sau celor născute din integrarea lor în ordinea juridică UE. Or, această **ordine juridică a UE este una autonomă față de dreptul internațional**, conform opiniei CJCE. Aceste state membre UE au deci, o poziție destul de dificilă în raport cu două ordini diferite din care fac parte concomitent. Aceste două ordini juridice, începând cu hotărârea CJCE[30], exprimă două drumuri diferite în evoluția ideii despre om, despre drepturile lui şi relația sa cu statul.

Prin hotărârea CJCE de mai sus, rezultă că **statele membre UE sunt împărțite între ordinea veche, cea a dreptului internațional, moştenită de la sf. sec. XX** şi care este **una a înaltei civilizații juridice** deoarece **se fundamentează pe respectarea drepturilor omului** tocmai ca o consecință a înțelegerii suferințelor europenilor prin cele două războaie mondiale, şi cealaltă ordine juridică, una nouă. În această ordine nouă, de integrare, statele se găsesc acum, la începutul sec. XXI, confruntate nu doar cu problema transferului de suveranitate[31] (prima breşă a ordinii juridice a UE în sistemul westfalic, al statului suveran) ci şi cu problema **relativizării drepturilor omului** (prin actele instituțiilor UE care sugerează sau impun introducerea cărților de identitate şi a paşapoartelor cu cip biometric). Această ordine, în loc să adopte drumul consolidării şi al accentuării civilizației înalte juridice a sf. sec. XX (adică să nu fie o ordine ruptă de dreptul internațional) inițiază o traiectorie care o va duce spre deriva totalitaristă electronică, prin anularea libertății, a demnității omului şi prin **impunerea treptată a unei societăți a supravegherii electronice, în care orice individ, înainte să fie considerat ființă umană bucurându-se de toate drepturile pe care i le recunoaşte ordinea juridică internațională, dimpotrivă, decade la statutul de potențial infractor, de eventual terorist,** de individ care este vânat, controlat, urmărit, supravegheat, indiferent dacă a comis sau nu o infracțiune. Or, aceasta este **premisa totalitaristă** pe care se construieşte, din păcate, ordinea juridică a UE, atunci când CJCE proclamă **ruperea ei de dreptul internațional**, adică obligă statele să acorde prioritate normei juridice comunitare în fața normei interne (şi trebuie să ținem seama că, prin normele interne, statul se obligă să respecte angajamente internaționale, inclusiv în materia drepturilor omului[32]). Deci, o ordine juridică de integrare se auto-consideră **nu doar liberă față de ordinea internațională ci se consideră suficient de liberă încât să impună**

[30] Hotărârea CJCE Van Gend and Loos 5/2/63, nr. 26/62 şi hotărârea CJCE Costa C. Enel 15 /07/64, nr. 6/64

[31] Pe larg, asupra acestei probleme juridice, a se vedea Mădălina Virginia Antonescu, op. cit., pp. 119-122.

[32] De pildă, art. 20 din Constituția României sau art. 11, alin. 2 din Constituție.

prioritatea sa juridică față de orice altă normă pe care statul membru UE are obligația de a o respecta (internă sau internațională, care nu are caracterul de integrare al ordinii UE). Cu aceste două premise juridice, ordinea juridică a UE devine practic, **deschisă abuzurilor şi unei tentații totalitare, căci o ordine ruptă de ordinea drepturilor omului care este miezul dreptului internațional**, o ordine care nu mai consideră că ființele umane sunt libere şi egale în drepturi, devreme ce, în numele procesului de integrare, statele membre UE trebuie să încalce aceste drepturi, devine o **ordine juridică totalitară**, devine primul totalitarism postmodern, cel al sec. XXI, apărut, din păcate, tot în Europa.

Art. 2 din DUDO dă fiecărei ființe umane **deplinătatea** prevalării de drepturile şi libertățile din DUDO iar în plus, alin. 2 din art. 2 precizează că statele care au ratificat-o « **nu pot face nicio deosebire** bazată pe statut politic, juridic sau internațional al țării sau al teritorului de care aparține ***o persoană***, fie această țară sau teritoriu… *supuse unei limitări oarecare a suveranității* ». Observăm că este un articol perfect aplicabil şi situația statelor membre UE[33] , deoarece UE poate fi privită (nefiind stat ci o uniune de state compusă din teritoriile supuse jurisdicțiilor acestora) ca un teritoriu supus *« unei limitări oarecare a suveranității* [34]» (o referire implicită la teritoriile statelor membre UE). Deci statele UE nu pot invoca această calitate juridică (de stat membru UE) contra drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului, în speță, ale cetățenilor lor, indiferent că aceştia sunt pe teritoriul UE (adică, al oricărui stat membru UE) sau în exteriorul acestuia. Art. 2 are o aplicație teritorială universală (adică aplicabil tuturor statelor care au adoptat Declarația), **datorită universalității drepturilor omului**.

[33] Abia prin Tratatul de la Lisabona, UE obține personalitate juridică, ceea ce este foarte important, căci din acest moment, coroborat cu transferul de suveranitate de la state, nu se mai poate face abstracție de ea: UE devine o entitate juridică, deci capabilă să îşi asume drepturi şi obligații pe plan internațional şi deci**, aptă să îşi angajeze direct responsabilitatea în justiția internă, europeană şi internațională pentru încălcări ale drepturilor omului, în speța noastră.** Prin sistemul actual de tratate (Maastricht, Amsterdam, Nisa), UE nu are personalitate juridică, deşi statele transferă atribuții suverane în favoarea unei ordini juridice de integrare, cum afirmă CJCE. Tratatul de la Lisabona va permite, în opinia noastră, **responsabilizarea directă a UE pentru încălcările asupra drepturilor omului, chiar în propriul său sistem jurisdicțional, inclusiv** în fața instanțelor de drept comun (în ordinea juridică a UE) care sunt cele naționale ale statelor membre UE. De asemenea, **statele membre UE care au ratificat Convenția Europeană a Drepturilor Omului au obligația de a o respecta** în litera şi spiritul ei, adică de a nu încălca drepturile omului garantate în această Convenție, prin introduceea actelor biometrice sau cu cip, de identitate sau de călătorie. Neavând personalitate juridică, UE nu poate să îşi asume obligația de a fi parte la această Convenție (doar după adoptarea Tratatului de la Lisabona şi ratificarea sa de toate statele membre UE se pune această problemă).

[34] Despre transferul de atribuții suverane şi numeroasa doctrină de drept comunitar care recunoaşte existența limitărilor aduse suveranității statelor membre prin participarea lor la o entitate de integrare ca UE, inclusiv recunoaşterea acestui lucru de către CJCE, a se vedea Mădălina Virginia Antonescu, op. cit., pp. 116-123 şi mai departe.

La fel, prin biometrie considerăm că se încalcă flagrant **setul celor trei drepturi fundamentale ale omului** (în speță, drepturile cetățeanului european[35] al cărui **stat are obligația de a aplica în ordinea sa internă un act juridic al unei instituții UE prin care să se introducă actele biometrice de identitate şi de călătorie**).

Aceste trei drepturi menționate în art. 3 DUDO sunt **inerente oricărei persoane umane (dreptul la viață, la libertate şi la securitatea sa[36])**. Dreptul la securitate este aici un drept individual, pe care îl are orice persoană umană, laolaltă şi strâns legat[37] cu dreptul la viață şi cu dreptul la libertate, menționate în acelaşi articol. Nu este un drept pe care să îl răstălmăcească autoritatea de stat pentru a introduce încălcări sau restricții asupra drepturilor omului, sub pretextul că îi asigură securitatea sa.

Art. 4 din DUDO se constituie într-o altă garanție juridică puternică pe care ordinea dreptului internațional, ca ordine înalt civilizată a sec. XX o acordă individului, ferindu-l de orice formă de totalitarism şi de represiune. Prin acest articol se interzice clar şi neechivoc orice formă de sclavie sau de robie precum şi traficul cu sclavi. La prima vedere, juristul sec. XXI este tentat să îl considere un articol învechit, adică unul care nu mai îşi găseşte aplicarea în societatea noastră evoluată de unde sclavia a dispărut, prin abolirea ei odată cu destrămarea colonialismului şi a formelor de guvernare care o permiteau. Sclavia este astăzi sinonimă cu o societate primitivă, represivă, inumană, dictatorială, în care nu sunt respectate drepturile omului sub nicio formă.

Societățile bazate pe sclavi, despre care învățăm la istorie, ni se par forme îndepărtate, crude, coercitive, care nu mai pot reveni în zilele noastre sau în viitor, care sunt interzise şi înlăturate din modalitatea de a face guvernarea politică în sec. XXI.

Însă, la o privire atentă, observăm că fenomenele de crimă organizată cu care societățile acestuia se confruntă şi care au luat forme transnaționale, adică traficul cu ființe umane, sunt tot forme moderne de sclavie, în care oamenii se vând şi se cumpără de către alți oameni, cu ignorarea tuturor normelor din materia drepturilor omului. Deci statul sec. XXI nu a reuşit să stârpească total orice formă de sclavie,

---

[35] Şi nu doar ale cetățeanului european ci şi ale oricărei ființe umane trăind sau aflându-se pe teritoriul oricărui stat membru UE, căci **aici nu contează calitatea de cetățean european ci calitatea juridică de ființă umană,** recunoscută de DUDO şi pornind de la ea, de toate celelalte documente internaționale în materia drepturilor omului.

[36] Nu se confundă cu excepția de interes public, a prezervării securității publice, de către stat; această excepție nu poate restrânge drepturile omului decât în cazurile specificate expres şi limitativ de legi speciale şi care să nu contravină constituției acelui stat precum şi caracterului de *ius cogens* al drepturilor omului pe care orice stat trebuie să îl respecte.

[37] Autoritățile de stat trebuie deci, să respecte **aceste prevederi internaționale care au prioritate în ordinea internă, pe baza art. 20, alin. 1 şi 2 din Constituția României şi care trebuie aplicate cu bună credință (art. 11)** dar trebuie să respecte totodată şi caracterul **inviolabil al libertății individuale şi al siguranței persoanei, cum spune art. 23, alin. 1 Constituția României,** deci să nu emită acte biometrice şi cu cip şi nici să constituie baze de date personale aferente acestora, deoarece încalcă, printre altele, şi aceste articole sus menționate.

însă important este că societatea civilizată a statelor continuă să privească sclavia ca pe o faptă în total dezacord cu respectarea drepturilor omului şi să o interzică.

Însă apar noi provocări pentru juriştii sec. XXI, apar provocările unor societăţi asaltate de tehnologii de supraveghere, care forţează şi asaltează din toate părţile această cetate a înaltei civilizaţii juridice, care se bazează pe materia drepturilor omului, adevărat far spiritual, prin care măsurăm gradul de civilizaţie al sec. XX şi înc. sec. XXI.

Juriştii sunt cei abilitaţi să observe, să analizeze şi să condamne încălcările postmoderne ale drepturilor omului prin noile forme pe care le poate îmbrăca o practică represivă sau care violează aceste drepturi **în esenţa lor.**

Juriştii sec. XXI, departe de a privi la art. 4 DUDO ca la un articol-reminiscenţă a vremurilor trecute, **trebuie să îi observe actualitatea** şi aplicarea la situaţia în care o societate **începe să facă trecerea dinspre respectarea drepturilor omului şi statul de drept, spre o societate poliţienească, a supravegherii electronice** (inclusiv prin emiterea actelor cu cip biometric, de identitate şi de călătorie, care impun stocarea datelor personale ale individului, la care, progresiv, se vor adăuga şi alte date despre el şi viaţa lui, într-o bază de date continuu îmbogăţită). Nu ne interesează dacă este o bază de date internă sau una internaţională, dacă are acces restrâns (numai unii oameni, care pot fi, să zicem, poliţişti europeni sau autorităţile statului membru UE resepctiv) sau dacă baza permite teoretic, accesarea sa de către cetăţeanul urmărit sau de către orice persoană interesată. Important este că **această bază de date există, şi că ea poate fi folosită inclusiv pentru a restrânge drepturile omului**, pentru **a da naştere unei noi forme de sclavie, pentru a face pe unii mai egali şi mai liberi decât alţii**, şi pentru **a pune în discuţie, în final, viabilitatea şi actualitatea întregii ordini internaţionale de drept din sec. XX**.

Când art. 4 spune clar că « nimeni nu va fi ţinut în sclavie, nici în robie, că sclavia şi traficul de sclavi sunt interzise **sub toate formele lor », aici trebuie să avem în vedere perfecta lui actualitate (întrucât interzice expres şi formele postmoderne de sclavie, adică supravegherea şi controlul individului prin acte cu cip biometric)**, cât şi valoarea **absolută** a interdicţiei, care vizează toate statele ce au adoptat DUDO. Prin urmare, statele membre UE şi România în speţă, **au obligaţia expresă de a se abţine de la introducerea sub orice formă a sclaviei,** adică **nu pot adopta niciun act prin care să introducă o formă de sclavie (cum este sclavia postmodernă prin actele de identitate şi de călătorie biometrice sau cu cip)**. Mai mult, prin interpretare sistematică, adică ţinând cont de întregul text al Declaraţiei, care este miezul întregii materii a drepturilor omului, art. 4 trebuie privit ca fiind instrinsec legat de celelalte articole ale Declaraţiei, **ce protejează drepturile şi libertăţile fundamentale ale persoanei umane, indiferent că ea are sau nu calitatea de cetăţean european.**

Interzicerea, sub toate formele, a sclaviei şi a robiei, include, la nivel universal, privind toate persoanele umane şi toate statele care au adoptat Declaraţia, şi interzicerea sclaviei postmoderne prin acte cu cip biometric şi bazele de date aferente acestora. Uniunea Europeană nu poate obliga statele membre, sub pretextul caracterului de integrare al ordinii juridice din care ele fac parte, ca acestea să ignore

art. 4 şi prohibiția sa expresă şi să introducă, cu violarea acestui articol, acte cu cip biometric oricărei ființe umane de pe teritoriul UE.

La fel, atunci când analizăm **gradul de încălcare** prin acte juridice interne sau ale unor instituții UE, a drepturilor omului, aşa cum sunt ele protejate prin documentele internaționale în vigoare, trebuie să avem în vedere şi art. 12 DUDO. Acest articol se constituie într-o **altă garanție juridică** la adresa protecției recunoscută internațional oricărui om, **a vieții sale particulare, familiale, a domiciliului, a corespondenței sale, a onoarei sau reputației sale**. Toate acestea pot fi foarte uşor puse sub semnul întrebării, atunci când individul respectiv **trăieşte într-o societate în care sunt admise, opțional sau sunt introduse obligatoriu, modalități de supraveghere electronică şi de stocare a datelor sale personale, de către autorități ale statelor** (ulterior, existând riscul ca aceste date să fie preluate şi persoane care nu sunt autorități ale statului, de grupuri infracționale, de terorişti, care să afecteze viața acelui individ şi să îi determine opțiunile sale fundamentale de viața prin accesul la datele sale personale şi prin supravegherea vieții sale).

Aceste lucruri, **de neconceput în orice societate democratică axată pe respectarea drepturilor omului**, vedem cum se încearcă a fi acreditate, la începutul sec. XXI, în numele (culmea!) unei sporite protecții a omului de către stat sau al reducerii unor pericole internaționale (terorismul, crima organizată). Însă adepții acestei societăți a sec. XXI nu țin seama de gradul în care încalcă axa dreptului internațional în vigoare care este materia drepturilor omului, şi nici de faptul că ei îndeamnă tocmai la crearea unei societăți în care toți să fie considerați drept potențiali infractori şi în care **ființa umană să ajungă din persoană liberă, un sclav al statului**, ceea ce constituie **primul pas spre un sistem represiv, expresie a folosirii non-juridice şi non-etice a tehnologiei în sec. XXI, a decăderii de la standardele înalte ale civlizației sec.XX.**

Statul nu îşi poate transforma cetățenii săi în sclavi şi nicio persoană umană de pe teritoriul sau care nu are cetățenia sa, sub nicio formă, dacă vrea să se mai numească stat democratic sau civilizat.

Introducerea paşapoartelor cu cip biometric, de către un stat (nu neapărat de către un stat membru UE, însă în speță, România este un membru UE) încalcă expres şi art. 13 DUDO care proclamă **libertatea de circulație şi a alegerii reşedinței de către orice persoană.**

Biometria nu poate fi folosită **nici măcar opțional** de către un stat, căci ea deschide drumul unor abuzuri la adresa persoanei umane, **reprezentând riscul ca, într-o altă etapă, ceea ce a fost adoptat ca « opțional » să devină obligatoriu pentru toți cetățenii acelui stat şi deci, să încalce de o manieră vizibilă art. 13 DUDO şi drepturile omului în general, care sunt toate interconectate.**

Biometria este legată de constituirea unei baze de date despre acel individ, spre accesul la baza de date, despre persoanele care au acces la ea, despre riscul ca alte persoane decât cele competente să aibă acces la ea, inclusiv în scopul prejudicierii acelei persoane, de spionarea, supravegherea acestei persoane în scopul completarii sau formării sau actualizării bazei de date, **ceea ce subordonează individul unei concepții a atotputerniciei statului față de el şi îl transformă în sclav**. Cum statul nu este o abstracțiune **ci un grup concret de guvernanți** care dețin vremelnic

puterea coercitivă asupra celor guvernați, **este foarte uşor să se cadă în tentația folosirii în scopuri ne- democratice a bazelor de date şi al aservirii indivizilor, pentru perpetuarea controlului asupra lor**. Dintotdeauna, politica a fost un joc al puterii iar acum, mai mult ca niciodată, **incapacitatea oamenilor sec.XXI de a controla folosirea tehnologiei pentru a evita derivele totalitariste şi fascinația controlului absolut asupra omului**, duce la o **posibilitate sporită de încălcare a drepturilor omului** aşa cum au fost ele protejate şi consacrate prin civilizația juridică a sf. sec. XXI.

Punerea lor sub semnul întrebării prin societatea polițienească a controlului electronic şi biometric ar consacra **ruperea de o civilizație juridică** (cea a sec. XX întemeiată pe drepturile omului şi pe obligațiile statului față de persoana umană) şi intrarea într-o ordine represivă, a totalitarismului electronic, de supraveghere, care s-a despărțit de ordinea onusiană şi a intrat într-o fază integrațională regională autarhică (adică auto-suficientă, cum este cea a UE).

Or, ordinea UE, pentru a fi una veritabil democratică, nu poate fi una autarhică, nu se poate rupe de dreptul internațional, aşa cum a considerat în jurisprudența sa, CJCE, deschizând fără să vrea, o traiectorie spre aceste forme postmoderne de încălcare a drepturilor omului care sunt supravegherea prin biometrie a persoanei umane.

De asemenea, impunerea de către un stat membru a cărților de identitate şi a paşapoartelor biometrice (în speță, prin hotărârile de guvern şi OG deja menționate la începutul articolului) încalcă, în opinia noastră, art. 18 DUDO, deoarece **nu ține cont de identitatea religioasă a majorității acestei țări, care este o identitate specifică poporului român** (adică una **multi-dimensională:** este o identitate **națională,** în acelaşi timp, deoarece poporul român s-a născut ca unul creştin, conform lucrărilor de specialitate[38], şi este o identitate **tradițională,** adică **istorică**, deoarece pe tot parcursul istoriei sale frământate, poporul român şi-a menținut şi şi-a apărat ortodoxia, adică ceea ce consideră ca o identitate religioasă şi națională, totodată). **Legătura indisolubilă între aspectul de neam (ulterior național), cel tradițional şi cel religios, constituie o împletire unică a trei dimensiuni în ceea ce se numeşte identitatea românească.**

---

[38] Prea Fericitul Patriarh Teoctist, **Despre rolul Bisericii Ortodoxe Române în viața poporului român,** pp. 14-16, în Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, **Istoria Bisericii Ortodoxe Române,** Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2006. Despre **identitatea neamului românesc ca identitate creştin ortodoxă**, a se vedea pp. 17- 482. Este deci, ***de neimaginat a nu se ține cont de această identitate național-religioasă specifică poporului român*, atât de către autoritățile de stat române cât şi de instituțiile UE, atunci când emit un act juridic** (național sau comunitar) **cu privire la identitatea națională a unei țări membre UE,** ***pentru care pot fi aduse de orice cetățean român de religie ortodoxă în fața instanțelor de drept comunitar*** (începând cu cele naționale, care sunt instanțe de drept comun în ordinea jurisdicțională comunitară) ***pentru nerespectarea unui drept fundamental al omului, care este dreptul la libertatea religioasă,*** drept pe care **UE prin tratate şi statul român (prin Constituție** şi prin tratatele internaționale la care este parte şi care sunt drept intern prin ratificare de către Parlament), se angajează să îl respecte, ca drept al omului.

Or tocmai această identitate, a unui stat membru, **se obligă UE să o respecte**[39], atât pe sistemul tratatelor în vigoare dar şi din perspectiva tratatului de la Lisabona.

Din această optică trebuie să privim noi obligaţia de respectare pe care o are statul român ca stat membru UE, a art. 18 DUDO (preluat şi de alte documente juridice internaţionale). Art. 18 precizează că **orice persoană** (deci, indiferent că este sau nu cetăţean european) are dreptul la **libertatea gândirii a conştiinţei şi a religiei**, ceea ce implică şi libertatea de **a îşi manifesta** religia sau convingerile sale. Conform acestui articol, se instituie o **garanţie juridică expresă** în favoarea libertăţii religioase, de gândire şi de conştiinţă, menită să protejeze orice persoană umană de pericolul încălcării acestor drepturi inerente ale sale.

În afară de viziunea ortodoxă asupra persoanei umane[40], care consideră omul nu o maşinărie lipsită de suflet, nu un robot, nu un sclav, ci o fiinţă înzestrată cu raţiune, cu liber arbitru de către Dumnezeu, îl consideră ca fiind **chip şi asemănare a lui Dumnezeu,** ca fiind creaţie divină pentru care Fiul lui Dumnezeu S-a jertfit şi a înviat din morţi, urcând la Cer cu dubla Sa fire, cea omenească şi cea dumnezeiască, şi ocupând Tronul împărătesc de-a dreapta Tatălui, în înfăţişarea Sa cea omenească, ca semn al preţuirii omului, al reacordarii cinstei sale iniţiale, de dinainte de căderea adamică[41], în afară de această viziune care este **opusă fundamentală biometriei** şi omului biometric ca om antihristic, **orice persoană** care nu are această viziune ortodoxă dar care consideră că prin biometrie i se încalcă libertatea sa de gândire şi de conştiinţă sau religia sa, alta decât cea ortodoxă, **poate invoca în favoarea sa acest art. 18** care îl protejează, în instanţele competente pentru a îi asigura satisfacerea acestor drepturi ale sale.

---

[39] Să citäm numai art. 1a/TUE, în modificarea Tratatului de la Lisabona, care spune clar (pentru statele membre, pentru instituţiile UE, pentru cetăţenii europeni şi pentru **toate persoanele care se află** pe teritoriul statelor membre UE): **baza Uniunii este constituită tocmai din valorile pe care biometria nu le respectă, iar în ceea ce priveşte o ţară majoritar ortodoxă ca România, pe care biometria le ignoră cu desăvârşire**. UE se întemeiază pe valorile demnităţii umane, libertăţii, democraţiei, egalităţii, statului de drept, precum şi **pe respectarea drepturilor omului**, inclusiv al drepturilor persoanelor care aparţin minorităţilor. Dacă UE acordă o aşa de mare atenţie persoanelor care aparţin minorităţilor şi respectării drepturilor lor, **este ilogic să ignore drepturile persoanelor aparţinând majorităţii din acea ţară, drepturi întemeiate pe tradiţiile constituţionale ale statului român, şi mergând până înainte de apariţia constituţiilor statului naţional român**; căci dreptul la afirmarea identităţii religioase ortodoxe este ***un drept istoric, un drept naţional, un drept inseparabil legat de fiinţa naţională a poporului român***. **Nu se poate discuta de poporul român şi de identitatea sa naţională cu ignorarea voită a identităţii sale ortodoxe**. Deci UE, când se angajează să respecte valorile de mai sus, trebuie să observe şi cum le încalcă, prin acte ale instituţiilor sale precum cele privind actele biometrice. Art. 1a /TUE îl punem în strânsă corelare cu art. 3a/TUE în modificarea Tratatului de la Lisabona, prin care ***UE se obligă să respecte identitatea naţională a statelor membre, inerentă structurilor lor fundamentale politice şi constituţionale***. Or **România este un stat majoritar ortodox**, prin tradiţia şi prin istoria sa specifică, indiferent că aceasta este sau nu agreată de unii sau de alţii. ***UE nu are deci, nicio competenţă de a pune în discuţie, de a ignora sau de a relativiza identitatea naţională ortodoxă a statelor membre, acolo unde ele sunt majoritar de această religie, opusă fundamental aplicării biometriei asupra persoanei umane***.

[40] **Credinţa ortodoxă**, op. cit, p. 64.

[41] Op. cit, p. 109.

De acest art. 18, **statele care au adoptat DUDO** trebuie să țină cont, ca de o obligație juridică internațională, care, fiind o obligație ținând de materia drepturilor omului, prevalează asupra oricăror dispoziții de drept intern deci şi asupra tuturor actelor juridice interne [42] .

Alte garanții juridice importante pentru protejarea persoanei umane, indiferent că este sau nu cetățean european, deci **indiferent de apartenența sa politică la o entitate de integrare precum UE,** sunt : art. 28, art.29 si art. 30 din DUDO, ca document de bază pentru întregul corp juridic internațional al drepturilor omului. Conform art. 28, fiecare persoană are dreptul de a benficia pe plan social şi internațional, de **existența unei ordini care să permită ca drepturile şi libertățile enunțate în această declarație să îşi poată găsi o realizare *deplină***. Deci acest articol nu doar că impune statului (în speță, statului român, care a adoptat Declarația şi pentru care, conform Constituției sale, obligațiile în materie de drept internațional prevalează față de cele de drept intern[43]) să construiască şi să păstreze o ordine în

[42] În temeiul juridic al art. 20 din Constituția României şi al art. 11 din acelaşi text. Conform art. 20, alin. 1 din Constituția României, **interpretarea şi aplicarea** prevederilor **constituționale** referitoare la drepturile **şi libertățile cetățenilor** nu se pot face oricum ci **doar în concordanță cu DUDO, cu pactele şi cu celelalte tratate la care România este parte.** Deci, orice altă interpretare şi aplicare a acestor dispoziții (inclusiv cele referitoare la dreptul la libertate, la demnitatea umană, la libertatea convingerilor religioase, la intimitatea vieții familiale, intime, private) este potrivit, art. 20 alin. 1, neconstituțională. **Raportarea nu se face aici la normele de drept comunitar ci la drepturile omului, aşa cum au fost reglementate pe plan internațional** şi pe care UE le preia ca atare**, ca fundament juridic al său** (pe sistemul tratatelor în vigoare dar şi al Tratatului de la Lisabona).

[43] Alin. 2, art. 20 din Constituția României, legea fundamentală a statului român, spune în mod expres că în caz de **neconcordanțe** între pactele şi tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care România este parte şi legile interne **au prioritate reglementările internaționale**. Aceasta este regula generală, pe care o considerăm incidentă în cazul de față, deoarece este vorba de tratate şi de pacte care pleacă de la dispozițiile DUDO şi pe care le preiau, între ele şi DUDO existând o concordanță nu doar de **spirit ci şi de literă**. Statul român deci, trebuie nu doar *să interpreteze* legile interne **din perspectiva oferită de normele internaționale în materia drepturile omului** (şi art. 20 nu lasă niciun dubiu asupra acestei obligații juridice) dar trebuie *să şi aplice* **norma internațională** când există o neconcordanță între legea internă şi prima, în materia drepturilor omului. Această prevedere este una din garanțiile juridice oferite de Constituția României asupra faptului că statul român este un stat de drept, venind în completarea şi în spiritul art. 1, alin 3, prin care România este proclamată de textul constituțional « **stat de drept, democratic şi social, în care demnitatea omului, drepturile şi libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane**, dreptatea şi pluralismul politic reprezintă valori **supreme**, în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român şi idealurilor Revoluției din decembrie 1989, şi sunt garantate ». Am subliniat aici tocmai acele valori pe care ***statul român are obligația de a le garanta şi care au o valoare supremă*** **nu doar prin calificarea lor expresă ci şi prin aşezarea lor în textul constituțional**, în primul articol al titlului I. Deci, **orice act normativ intern (lege, hotărâre de guvern, ordonanță, ordonanță de urgență etc.) al oricărei autorități române, care nu respectă acest articol, şi caracterul suprem al valorilor proclamate de el, este nu doar un act juridic ne-democratic ci şi un act ne-constituțional**. Deci HG şi alte acte juridice interne cu privire la actele de identitate şi de călătorie biometrice, încălcând aceste valori supreme ale demnității omului, drepturile şi libertățile omului, libera dezvoltare a personalității umane, **sunt acte neconstituționale**, indiferent de pretextul sub care sunt adoptate (de pildă, securitatea publică sau pericolul terorismului internațional al crimei organizate etc.) Formularea art. 1, în toate

care persoana umană să îşi realizeze drepturile şi libertăţile enunţate în DUDO dar mai mult, articolul impune statului să asigure persoanei umane o realizare **deplină** a acestor drepturi şi libertăţi. Cu alte cuvinte, **nu este permisă nicio restrângere sau derogare, nicio încălcare** a acestei obligaţii juridice pe care şi-o asumă statele şi pe care ele trebuie să o respecte, indiferent de calitatea lor de membre ale unor organizaţii internaţionale sau entităţi de integrare precum UE. Ori, **prin introducerea actelor de identitate şi a celor de călătorie biometrice şi cu cip se încalcă şi acest articol**, devreme ce nu doar că persoana umană nu îşi poate găsi în ordinea statului român ca stat membru UE expresia deplinei realizări a drepturilor şi libertăţilor sale dar mai mult, prin actele biometrice se încalcă flagrant tocmai esenţa acestor drepturi şi libertăţi, enunţate de DUDO şi preluate de alte importante documente juridice internaţionale.

« *Îndatoririle faţă de colectivitate* » pe care le are individul, menţionate de art. 29 DUDO nu trebuie scoase din contextul art. 29 şi al întregii Declaraţii spre a fi răstălmăcite şi înţelese ca o obligaţie a persoanei umane de a accepta impunerea acestor acte biometrice sau a cipului, sub pretextul supunerii sale faţă de colectivitatea în care trăieşte. Această interpretare a noastră este întărită şi de următoarele alineate ale art. 29, care **nu permit statelor să folosească diferite pretexte pentru a restrânge** drepturile şi libertăţile omului în scopuri contrarii celor permise de DUDO în alin. 2, art.2 sau art. 3.

Deci statul român, chiar dacă este membru al UE, trebuie să îşi amintească faptul că **UE pretinde să fie recunoscută ca o comunitate de drept, şi nu ca una represivă**, deci **el poate să invoce perfect valabil**, căci toată ordinea juridică internaţională îi dă dreptate, **argumentul preeminenţei drepturilor omului faţă de obligaţiile sale ca stat membru UE.** Deoarece UE, dacă este o comunitate autentic democratică, nu se va putea împotrivi, în deciziile şi actele instituţiilor sale, invocării de către un stat membru a incidenţei şi a protejării drepturilor omului în ordinea juridică europeană. **Un stat membru UE nu poate fi un stat democratic dacă încalcă obligaţiile sale internaţionale şi caracterul de *ius cogens* al drepturilor omului, pentru a nu periclita, spune el, integrarea în UE.**

Or, UE îşi propune să fie o societate a statelor democratice, în care drepturile omului să fie la mare cinste: dacă acesta este scopul propus de UE şi de statele membre când au consimţit în mod liber să adere la această entitate, **atunci ele trebuie să admită prioritatea drepturilor omului faţă de orice normă de drept european**. Cu alte cuvinte, ***caracterul de integrare al normei juridice comunitare nu poate prevala asupra unei norme internaţionale care protejează drepturile omului, norma care are caracter de ius cogens***.

Dacă UE sau statele membre nu sunt de acord cu acest lucru, înseamnă că ele vor fi **gata să sacrifice drepturile omului pentru adâncirea integrării**, şi deci, calea spre deriva totalitaristă este deschisă iar juriştii care cred în înalta civilizaţie juridică a sec. XX, în cea bazată pe suveranitatea statelor şi pe drepturile omului,

---

alineatele sale, în speţă a alineatului 2 nu prevede ***nicio excepţie şi nicio derogare*** de la aceste valori ***supreme*** şi de la ***obligaţia de garantare*** a acestora, pe care o are statul român ca stat de drept şi democratic.

trebuie să se preocupe serios de această atitudine scizionistă a ordinii juridice europene şi a statelor membre UE cât şi a UE în sine.

Iată ce spune art. 30 DUDO, pentru a sublinia caracterul imperativ, universal aplicabil (deci şi ordinii juridice de integrare a UE) al drepturilor omului pe care le încalcă aplicarea iresponsabilă a biometriei: « nicio prevedere a prezentei Declaraţii nu poate fi interpretată ca implicând **pentru un stat, un grup sau o persoană**, dreptul de a se deda la o activitate sau de a săvârşi vreun act ***care să conducă la desfiinţarea drepturilor şi libertăţilor enunţate în prezenta Declaraţie***».

Observăm că UE nu este un stat ci o entitate inedită însă **statele membre UE** care au adoptat această Declaraţie au în mod expres obligaţia de a respecta art. 30 DUDO. Şi nu doar statele membre ci şi grupurile sau persoanele din aceste state, nu pot nici săvârşi activităţi sau acte **care *să conducă la desfiinţarea* drepturilor şi libertăţilor protejate de DUDO. Deci nu doar activităţile şi actele *în sine*, prin care se desfiinţează aceste drepturi şi libertăţi dar şi cele *care conduc* la desfiinţarea drepturilor şi libertăţilor din DUDO, adică a celor ce *sunt susceptibile să ducă* la desfiinţarea acestor drepturi şi libertăţi, sunt interzise prin DUDO.**

Statele membre UE (în speţă, statul român) nu pot interpreta nicio prevedere a DUDO ca implicând pentru ele, pentru vreun grup sau vreo persoană sub jurisdicţia lor sau nu, dreptul de a se deda la o activitate sau de a săvârşi vreun act care să conducă la desfiinţarea drepturilor şi al libertăţilor enunţate în DUDO. Deci statul român nu are voie să interpreteze niciuna din dispoziţiile DUDO într-un mod care să conducă în final, la desfiinţarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului şi **aceasta este una dintre garanţiile cele mai puternice pe care societatea internaţională în ansamblul său**, le impune oricărui actor (stat, grup, persoană) care vrea să interpreteze în favoarea acţiunilor sale şi cu încălcarea drepturilor şi libertăţilor protejate, prevederile DUDO.

Statul român nu se poate prevala de niciun pretext sau argument de ordine publică, de siguranţă publică, de război contra terorismului etc., **pentru a săvârşi vreun act sau a se deda la o activitate care să conducă la desfiinţarea acestor drepturi şi libertăţi**. Or, introducerea actelor biometrice, a cipurilor, cum am văzut mai sus, nu restricţionează **ci desfiinţează în însăşi esenţa lor** drepturile şi libertăţile protejate de ordinea juridică internaţională, **în numele obligaţiei de conformitate a statului membru UE cu caracterele de integrare ale unui act juridic comunitar** (aplicabilitate directă şi imediată[44]).

În concluzie, considerăm că drepturile omului, cel mai important aquis internaţional imperativ al ordinii juridice internaţionale a secolului XX, nu pot fi relativizate de nicio ordine juridică, de integrare sau nu, atâta vreme cât o compun

[44] Cel mai important, pentru statele membre şi pentru UE ca o comunitate de drept, este **de a nu folosi principiul priorităţii dreptului comunitar în raport cu dreptul intern al statelor membre, *ca o ştirbire a suveranităţii acestora sau a identităţii lor naţionale, pe care UE se angajează expres să o respecte*.** Deci, art. 145 alin 2 din Constituţia României trebuie în mod necesar să fie interpretat prin prisma obligaţiei UE de a respecta identitatea naţională a statelor membre, astfel cum a fost consacrată prin noul art. 6, alin. 3 /TUE, în modif. Tratatului de la Amsterdam (în vigoare) şi cum apare în Tratatul de la Lisabona (noul art. 3a/TUE, alin2).

aceleaşi state care au pe plan internaţional, obligaţia de a respecta dreptul internaţional şi drepturile omului şi care, prin constituţia lor, cum e cazul României, **le recunosc prioritatea în raport cu legea internă**[45].

[45] Deci HG şi OUG-urile în speţă, sunt pe **plan intern neconstituţionale** şi deci, Curtea Constituţională trebuie sesizată pentru neconformitatea lor cu articolele 11 si 20 din Constituţia României dar şi cu art. 1, alin. 3, şi alin. 5, art.22, art. 23, alin.1, art. 25, art. 26, art. 27, art. 28, art. 29, art. 49 din Constituţie. Art. 107 din Constituţia României spune clar că hotărârile guvernului sunt acte emise pentru *organizarea executării* **legilor**, deci ele trebuie să respecte în intregime actele juridice superioare (legile Parlamentului român, care, potrivit Constituţiei, este organul reprezentativ **suprem** al poporului român şi **unica** autoritate legiuitoare a ţării- art. 58, alin. 1). Aceste HG-uri trebuie să respecte în primul rând, Constituţia României (legea supremă, conform art. 1, alin. 5 din Constituţie, care stabileşte ierarhia actelor juridice interne). La fel, cf. art. 107, alin. 3, ordonanţa de guvern este un act emis *doar în temeiul unei legi speciale de abilitare*, care trebuie să respecte limitele şi condiţiile prevăzute de aceasta. Niciun fel de HG, de OG sau de OUG nu poate trece peste o lege a Parlamentului şi nici peste Constituţia României, cu atât mai mult peste o normă de *ius cogens* respectată la nivel internaţional ca normă imperativă, universală, opozabilă *erga omnes*. Orice act al guvernului emis cu nerespectarea legii de abilitare a Parlamentului, cu nerespectarea Constituţiei române este un abuz al autorităţii de stat, atrage neconstituţionalitatea sa, care constituie temei juridic de sesizare a Curtii Constituţionale. **Din punct de vedere al dreptului internaţional, HG şi OUG în speţă, încalcă normele de *ius cogens* în materia drepturilor omului, deci sunt lovite de nulitate absolută.**

THE „GREAT BALKANISM" INTO THE XXI CENTURY: A POSITIVE CULTURAL PERSPECTIVE

Dr. Mădălina Virginia ANTONESCU*

Este adevărat că Balcanii pot scăpa din stereotipurile istorice de "periferie haotică", "împărțită între interesele divergente ale marilor puteri" şi "incapabilă să se ridice asupra intereselor efemere" pentru a construi o solidaritate transnațională bazată pe cultura şi istoria comună? Secolul XXI, un secol al globalizării, al multiplelor identități şi niveluri de autoritate aruncă aceste provocări asupra Balcanilor. Este oare zona Balcanilor capabilă să se definească într-o manieră pozitivă, prin abandonarea atitudinii sale de auto-victimizare, a conflictelor eterne, pentru a construi un model pozitiv de "balcanism", drept o cultură adaptată la nevoile secolului XXI? Pot fi convertiți Balcanii într-o regiune de libertate, securitate şi justiție, înzestrată cu forțe regionale de poliție capabile să limiteze fenomenele transnaționale ale crimei organizate care, din nefericire, în prezent, definesc Balcanii ca pe o zonă vulnerabilă?Europa contemporană, un continent al solidarității,trebuie să recunoască Balcanii ca parte a construcției politice a Uniunii Europene, ca pe o zonă deschisă către solidaritatea regională inspirată din modelul statal (steagul balcanic, stema balcanică, drept instituții regionale reprezentative şi, în acest punct, de ce să nu fie pusă în discuție ideea unui Parlament balcanic care să coopereze simultan cu nivelurile de autoritate naționale, cu parlamentele naționale ale regiunii şi, de asemenea, cu Parlamentul European, ca nivel reprezentativ european, pentru a modela UE ca pe o rețea transnațională de autorități multiple şi interdependente).

Înțelegem că „Marele Balcanism"depăşeşte toate stereotipurile negative, care au înfrânt capacitatea regiunii de a fi un furnizor credibil de cultură profundă şi spirituală pentru Europa de Vest. De asemenea, „Marele Balcanism" este legat de ideea de construcție a unui spațiu comercial deschis către bănci şi, de asemenea, către societățile comerciale balcanice pentru a sprijini schimburile financiare şi economice în regiune, pentru a le întări dezvoltarea. Aparența centrelor high-tech de promovare a sectorului de tehnologie înaltă constituie, de asemenea, un nivel al dezvoltării Balcanilor în secolul acesta. Nu ne putem permite să uităm, de asemenea, creşterea nivelului balcanic de solidaritate de bază prin organizarea de parade folclorice; festivalurile de teatru, dans şi chiar crearea de case de modă, inițiind stiluri vestimentare elegante sau uzuale. Din toate aceste elemente separate, noua identitate balcanică poate deveni, în acest secol al multiplelor identități, o contribuție esențială la crearea unei civilizații UE complete.

1. Negative image of Balkans in the history and the meaning of "little Balcanism"

The **Balkan identity** must be seen no more as a negative one or as being "traditionally" associated with genocides and devastated territories or to a political situation of ethnical conflicts and fury of local wars[1].

* **Cercetător ştiințific, Institutul de Drept Român**

[1] Balkan peoples have passed during the history from the non/territorial, ethnic and religious communities, with their members enjoying of free circulation in the Ottoman Empire territories ("millets") to the Western political model of nation-state based on inviolable territories; this transition, in some opinions, is not an appropriate formula for the region that never solved its problems related to ethnicity. It is a problem of the capacity of state to adapt its structures to other situation that the Western Europe, and not a characteristic of old times and non-civilized barbarians. Urs Altermatt, "*The ethno-nationalism in Europe. The Predictions of Sarajevo*", trad. by Johann Klusch; Polirom, Iaşi, pp. 95-96.

These imagines, perpetuated by mass media in a genuine combat of information and stereotypes are, since the collapse of the Yugoslavia Federation, the origin to call Balkans "a region of dangerous potential"[2], of violent local policies imposing a clear delimitation between ethnical groups of a dissipated federal nation. In a XX Century, **"balkanization"** have become a pejorative meaning[3] for a policy of regional fragmentation practiced by local centers of power in order to conquer the domination upon it[4] . The notion has been used initially to describe the Russian policy of XIX Century upon Balkan states as Albania, Bulgaria, Greece, Yugoslavia and their successors[5]. The "postmodern" negative nuance of the political term was associated with this region after the end of Yugoslavia Federation, between 1991-1996, at present being linked to genocide and ethnical cleansing. It is a savage face of Balkans, a heritage not only of XX Century but of historical times when Balkans was considered strategic periphery for powerful continental empires.

In fact, this pejorative identity was formed in relation to empire[6], as a region which stability and prosperity were seen as guarantees for the imperial centre to dominate Europe and to maintain its superstructure as civilizational imperial entity, as the "superior identity of the civilized Europe". In contrast, Balkans has suffered of "peripheral complex", being qualified as "the savage, inferior, alien identity of Europe" [7] . Balkans have provoked by their "barbarian" existence, a separation between "two Europes" (the successor of Great Romano-German Empire and the successor of Great Byzance; between Germany and France as occidental centers of power and Russia as neo-Byzantine center of hegemony for the South-Eastern Europe).

Balkans and the temptation of each great power to conquer Europe, to identify itself with the European Identity are suggesting a zone of imperial tensions and

---

[2] Alexandru Duțu, **The idea of Europe and the evolution of the European conscience,** Ed. All, 1999, Bucharest, pp. 73-74; 81.

[3] Maria Todorova in dialogue with Stelian Tănase, *A double identity: Balkan and European*, in "The Sphere of the Policy" review, no. 25/february 1995, p. 6.

[4] Sergiu Tămaş, **Political Dictionary. Institutions of Democracy and Civic Culture;** Publishing House of Romanian Academy, 1993, Bucureşti, p. 29.

[5] Graham Evans, Jeffrey Newnham, **Dictionary of International Relations,** trad. Anca Irina Ionescu; Editura Universal Dalsi, 2001, p. 55.

[6] "It is "balkanic", everything that endures the tyranny of the physical environment and keeps the burden of the past"; "the term names all that is opposite, through customs, culture, level of life, to the Occident"; its political sense, the "balkanization" is suggesting the result of the Ottoman Empire division into rival states and their subordination to the tensioned great powers after the death of "the great invalid of the Europe"; "the future of the Balkans is concerning the whole Europe whose peace Balkans have troubled many times"; "no one want to be balkanized, one is always the Balkan of another" and "Balkans are rather a problem than a region". A Blanc, "*Géographie des Balkans*", Paris, PUF, 1965, col. "Que sais-je?", pp. 5-6; quoted by Geogios Prevelakis, in "*Balkans. Culture and Geopolitics*"; Editura Corint, Bucureşti, 2001, trad. Nicolae-Şerban Tanaşoca, p. 22.

[7] Geogios Prevelakis, op. cit., p. 19.

turbulences that have exploded each time when empires have tried to impose to the continent their own type of "Pax Romana"[8].

Today, Balkans are seen by integrated Europe as a sort of periphery that needs strongly a **clear regional policy** capable to insure stability, cooperation and prosperity in the zone in order to "civilize" it, to make a successful assimilation of it by the European supranational body. Balkan region needs to "become occidental", to be a natural part of the "transatlantic link", of the new imperial civilization. A periphery that mustn't transform itself into a factor of instability for European Union and for NATO[9], that needs no more violent pacification and unsuccessfully strategies of peace – keeping, but **a secured zone capable to bring personal and creative contribution to the European civilization**, a non-marginalized zone integrated into the supranational "unique European space of liberty, security and justice" proposed as unional objective into the Amsterdam Treaty / 1999.

"Little Balkanism", as a historical and political concept keeping the burden of fragmentizing tendencies of political violence, of a genuine pathology of ethnical instability, must be no more the true identity of Balkans, the "barbarian face" compromising European efforts to unify and to maintain peace on the old continent. "Little Balkanism" associated with cunning political strategies, with corruption of entire political systems, with an excess of bureaucracy in all spheres of quotidian life, is also a concept that reveals undesirability to integrate Balkans into the "civilized zone" based on democratic European values as the respect for law and for citizens, transparency of political state institutions, loyal cooperation but separation between state powers or a greater involvement of citizens in the public affairs.

As a specific region of a Europe integrating into the most complex and original system of the world, Balkans must be receptive to the general movement of unifying the continent and not to be disconnected from this trend, not to be left aside as a territory of "historical barbarism

For this reason, the initiative must start from Balkan leaders, from Balkan civil society, from Balkan elites, as well as from the EU leaders, civil societies or cultural and political elites thinking in a European, not nationalistic way. **A true partnership between Balkans and EU**[10], initiated at the macro-regional level, must be a first

---

[8] Marian Popa, *The Balkans Crusades*, in *The Balkans* review no. 2/2000, p. 22. Also, Predrag Simic, *Les Balkans existent-ils*?, in *Cahiers de Chaillot*, no. 4/avril 2001; Institut d'Etudes de Securité, UEO, pp. 20-21.

[9] On a contrary, representing the unique opportunity for the EU to develop stable agreements in CFSP matter. Because, today Western Balkans are a true menace for the security and stability of present and future EU member states as well for the credibility and authority of the EU as global actor. See Predrag Simic, op. cit., p. 36.

[10] In the opinion of Neagu Djuvara, it is not indicated for Romania to accelerate the "unity of Balkans", because national interests are oriented towards West, rather than being involved in a Balkan policy. See Neagu Djuvara in dialogue with Liana Ionescu, "*Our interests are rather toward West*", in *The Sphere of the Policy*, no. 25/febr. 1995, p.11. It is definitely, a very personal point of view, reflecting the personal creative energy at the civilization level, of the Balkans, a perspective that considers Balkans as never evolving from its historical status, as being eternally condemned to the past, as never succeeding to integrate itself as a specific and great region in the EU structures. It is a view starting from the premise of the "Balkan complex" that must not be absolutised.

condition to transform Balkans from disintegrated periphery into a solid body of common interests, accepted to become a regional part of the Union.

In the era of globalization, not only nation-states must be seen as unique subjects of integration but also global actors as **macro-regions** like the Balkans, legally represented as such- and not by the states of the region- into the European structures (from OSCE to the Council of Europe and the European Union) and equally, at the European negotiations of adhesion.

European Identity of the Balkans in the XXI Century

The process of European integration is a complex strategy having as main goal to unify the continent without using violent or discriminating methods or instruments, as in the past. A process which treats **all types of partners** (from classic political actors as states to postmodern actors as regions, macro-regions, European Transnational Companies, European Syndicates etc.) as equal, avoiding that states (as principal and traditional policy-making) decide in the name of global actors. **States of Balkans** cannot be anymore, under the pressure of globalization, the unique voice of this region[11]; civil NGO-s of Balkans, civil society must become partners of dialogue with European leaders. Also, representatives of the Balkan region (transnational Balkan leaders) must find their distinct place in the political system of the EU.

2. Balkans as the periphery of an Aphrodite-Empire

This perspective starts from the idea referring to the EU as to a new type of imperial superstructure[12], based not on violent methods to enlarge its territories but on European expansion **in conformity with international law and classical multilateral procedures for entering into an international organization**.

But the EU is equally, **a hybrid type of empire**, the complexity of its nature being an important cause of its originality: it is a mixture between state and supra-state elements, with confederal and federal features, completed with some elements defining an international organization.

The modality of expansion to Aphrodite–Empires like EU is exclusively made by non-military instruments like political dialogue; by the access of the states candidates to European non-reimbursable financial aids; by accession negotiation; by ratification of a classical multilateral treaty or by approval of the treaty by referendum. An Aphrodite-Empire never expands by using military methods or bloody politics. In fact, EU is illustrating the **great scission between traditional empires** (dominating their peripheries by politics of fragmentation, marginalization, exploitation; conquering territories by illegal methods, using armies and violence; breaking international customs and regulations and imposing their own imperial law) that we are calling **"Phallus - Empires"** -a martial type of empire- **and postmodern**

[11] The majority of visions about the chances of Balkans "to catch the EU train" are founded on the states exclusive role, a limited perspective that must be surpassed in order to search for all possible appropriate options to identify and promote "the civilized, stable and democratic Balkans" in the EU structures.

[12] Mădălina Virginia Antonescu, **European Union – an Empire of XXI Century?,** Editura Cartea Universitară, Bucureşti, 2004.

empires, called "Aphrodites-Empires" (based in their expansion on the respect of international norms; being recognized by international community as legal political entities – as international organizations; having their own imperial sovereignty formed through definitive, irreversible transfer of national sovereignties from member states to a distinct and superior level; seducing peripheries by their "success formula" of democracy, stability, prosperity and justice, equally by the perspective to be integrated into a global center of power that will control the transnational phenomena and the chaotic fluxes, capable to insure a clear European Identity.

There are empires made especially to insure a compatibility between old order (of nation - states) and new, postmodern order (of global actors), between national sovereignties and identities and the transnational, regional and imperial sovereignties and identities.

There are empires designed **to "civilize globalization"**, to preserve within a continental system of power, the main functions of the state and the state itself as main source of legitimacy for the empire (due to the fact that in the international community of XX Century, states was and they are continuing to be the unique carriers of sovereignty).

As a periphery of such an Aphrodite – Empire, Balkans are seduced by the political culture of the West (respect of human rights; democracy; a space of liberty, security and justice; an unique market with four liberties of circulation; economic and social cohesion and solidarity between member states claiming that no discrimination may occur in the system, and that poor or industrialized regions of Europe can beneficiate of financial support from member states). Thus, Balkan region are called to integrate itself into the new European civilization, by its own will, not by force. In fact, EU is protecting at highest juridical level the rights of minorities, a problem that constitutes a source of conflict for the non-integrated Balkans. Opposing to historical empires conceived as "prisons of people" accrediting a privileged minority and exploiting others, EU is based on fundamental principles like non–discrimination between minorities living in its territory; on protection of their diversity and of their ethnic and national identity.

Integrated in Europe, the Balkan region will develop itself as a great civilized region[13], based on multilateral and on integrationist principles as:

- solidarity between Balkan states (integrated and non – integrated)
- solidarity between Balkan states and Western EU members
- solidarity between Balkan states and states of Central Europe
- equality between all states participating to the European integration process (as a preliminary condition to exclude any type of discrimination concerning a separation between periphery and the center within the EU system)

[13] A visionary article based on Balkans as a concept and also as innovative strategy, as passing through **a Renaissance period,** occupying a central place in the IIIrd millennium efforts to identify new ways (inclusively a movement of integration to regional level) in order to make Balkans a part of the present Europe, is the article signed by Vladimir Stambuk, *The Balkans: a Concept for the Future*, in *Review of International Affairs,* vol. XLIX, Belgrade, no. 1065/1998, pp. 10-13.

- respect of human rights as a condition for all Balkan states to "civilize their region" and to participate, as a parts of a single region, to the EU integrationist process
- good – neighborhood for all Balkan states, permitting to stabilize the region, to pass from a historical negative conception to an European unity guided political conception
- economic and social cohesion between Balkan states and between EU and Balkans (as inherent part of the future EU system), allowing to the participants to surpass the peripheral situation of fragmentation and historical discord and the formation of a real **partnership with EU** (that would abandon the vision of an exploiting center of power upon its poor periphery).
- the appearance of **a regional trend similar to EU**, promoting a "**Balkan integration**"[14] , as a **complementary process** facilitating **the integration of the whole region in the EU system**, possibly by developing entire packages of **regional integrationist types of institutions, mechanisms and norms** that would help adapting the states to the second wave of the EU integration (after its I-st phase of legislative harmonization of the states with the communitarian acquis, as a process conceived to be applied exclusively by candidate **states**)[15]. EU is actually transforming into a federal entity. States of the Balkan periphery have only adapted their orders to the **communitarian** level of EU development (formally overtaken in 1993 by the appearance of EU as political system). After the ratification of the European Constitution, in the second phase, the process of integrating Balkans into the EU system need to adapt **the entire region** to the new **European** type of legislation and of evolution. This adaptation of the periphery to the performances of the center needs **more actors- particularly, the macro-regions-, than exclusively the states**. It needs that **the region itself** becomes conscious of its integration in EU, and receive a legal statute of **subject of European Law**, that give to the Balkans the capacity to assume on federal European level distinct rights and obligations

[14] That is **more than the classical and vulnerable policy of the state multilateralism** promoted by regional documents with juridical or political value (from the Pact of Stability in the South-East of Europe / 1999 to the "Charter on Good Neighborly Relations, Stability, Security and Cooperation in South-Eastern Europe") , based all on **the state** capacity to solve the complex problems of the Balkan region and neglecting the other postmodern scenarios that could **enlarge and multiply** the chances of the region to open towards Europe, to not be rejected as "ancient, obsolete, or savage".

[15] Other authors are considering that **every governing mechanisms in the region must evolve towards the conferral to an enlarged Europe** not only of **unity but also of flexibility** in dealing with the Balkan problems; in this approach, the involvement of international community is vital, but we consider that is necessary also, the active presence of **Balkans themselves** in rebuilding the civilization dimension of the region. See Petre Roman, *The Balkans and NATO modernization,* in *Studies of Security*, no. 1(2)/2004, p. 10. See also, Nils Andersson, *The Return of Protectorates*, in Beaumarchais Center for International Research, *Powers and Influences* by Arnaud Blin, Gérard Chaliand, François Géré; trad. Narcisa Şerbănescu, Editura Corint, Bucureşti, 2001, pp. 34-41.

and also, to accelerate the integration of states in the EU system[16] (due to an active contribution of **Balkan region, represented by its own policy-making and jurists, by its own Balkan institutions and charters**, to the increase of the importance of the regional level authority in the system of European multi – levels sovereignties).

3. "The Great Balkanism" in the XXI Century

This concept is more than a reaction to retrieve the confidence of the Occident (by the courage to initiate structures of a new regional identity in the Southeastern Europe); it is more than assuming a regional identity[17] that for many time was underestimated, criticized or ignored as "barbarian", as "non-European". Opposed to the concept of **"little Balkanism"** used in a pejorative way by the "high–tech West" in order to depict local phenomena of political crisis and regional instability and violence, the new concept is proposing to give to the Balkans a new face in a century marked by globalization, in order to cope with historic negative, stereotypical image[18].

"Great Balkanism" is based on recovering for the people of the region the proud to be regional, to be Balkan; on re-creating the features of **a positive and great regional civilization** starting with the moments of Balkan unity and moments of Balkan regional conscience; on creating **a positive contribution of this region to the European process of integration**; on proving the postmodern and high-tech character of the Balkans in the III rd millennium by stimulating a regional economy based on human resources, on free circulation in a possible Balkan Space of elites and workers, of capitals and goods. Balkans can become in this century a high–tech center, basing its market only on new technologies and on free circulation of experts.

"Great Balkanism" can create **its own foreign policy** on matters of Balkan importance, supported by **legal representatives of Balkans** (not confounded with

---

[16] In other opinion, the idea of **solidarity between Balkan peoples** has been on the political field rather **an utopia** (from the Byzantine orthodox coalition to the anti-ottoman crusade or the so-called "Entente Balcanique "), as well as all types of initiatives of unification, confederation or Balkan Federations (projects on autonomous Balkans) that have been only generous projects but never based on the stable realities. Cf. Nicolae-Şerban Tanaşoca, "*Afterword"* at Georgios Prevelakis, op. cit. pp. 202-203.

[17] Regional identity, in a state -centric approach, is seen as a **contribution of the present Balkan states**, through intergovernmental classical mechanisms (characteristic to the XX Century than to the XXI Century) to the integration of the region in EU structures. In fact, it is not **"the Balkan integration**" but **the accession of Balkan states to EU**, to **the "superior" European identity**. See the opinion expressed by Predrag Simic, op. cit., p. 35.

[18] During the meetings of the Council of Europe, it was expressed the idea of **a "decentralized, regionalized Europe**" (opposed to the menace of falling into "balkanization", into a chaotic, uncontrolled fragmentation of the periphery into rival, conflictual mini-regions) **as a source of stability and unity of the Europe** (based **on powerful and complementary macro-regions** controlled simultaneously by states and by European institutions in order to avoid to separate it into little autonomous unities). See the discussion of Working Group no. 3 (*Cultural Identities, National Identities, European Identity*) in "*Europe: The Roads to Democracy. The Council of Europe and the architecture of Europe*", Colloquies organized by the Secretary General of the Council of Europe, Strasbourg, 18-19 September 1990, pp. 98-101.

state representatives), within the future Europe institutions composed equally of states and regions.

"Great Balkanism" can initiate personal mechanisms of establishing democracy in the zone because the absence of Balkan unities, of Balkan elections for a Balkan Parliament are the source of traditional lack of unity, that in the age of globalization must be surpassed.

A **"regional space of democracy, stability and justice"** is not a Western model but a **necessity** to improve the level of multilateral cooperation between states by adopting integrationist models helping Europe in its cultural diversity to left behind a past of discord and wars that has appeared due to the perpetuation of a "civilized world" and a "satellite but instable zone" stereotype.

"Great Balkanism" is capable to built **a regional culture of IIIrd millennium**, integrated in the European Union Civilization, based on solidarity between states of Balkans; on Balkan political, military, economic **systems** connected to "the occidental culture"; on Balkan laws centered on the respect of human rights (**a Balkan Charter of Fundamental Rights of Persons**), on the respect of rights of the nature (**a Balkan Charter of Nature Rights**) that insure a high level of juridical protection for the Balkan environment in order to actively contribute to the project of "Great Europe"; on a regional market economy mixed with social dimension; on the creation of **Balkan forums for discussions between civil societies of this region**, in order to identify and promote the Balkan identity; on the organization of **powerful institutions representing the Balkans** in all organisms of Europe and proving a closer contact with Balkan people than present the bureaucracy of international organizations; on institutions promoting Balkan interests of peace and stability in the international community (including United Nations), as consultative bodies affiliated to the main international actors.

"Great Balkanism" can be seen as a source of being aware of Balkan diversity, of Balkan culture and traditions, of this specific civilization with Islamic, orthodox, catholic features; as a source of spiritual zone in a materialistic Europe[19] but also, as a hope to restore the positive political identity in the Europe of XXI Century through Balkan lobby at international organizations, playing an important role in maintaining peace and democracy in Balkans; through personalities with Balkan cultural dimension; through Balkan political parties in the European Parliament; through a Commission of Balkans in the collegial technocratic institution of European Commission; through a Committee of Balkan region with consultative role, as the Committee of Regions; through a Balkan Chamber of Judges within the European Court of Justice, specialized in solving disputes between Balkan states and their

[19] Alexandru Duțu, op. cit., pp. 239-240.

citizens and the EU institutions or other EU members states[20].

This concept is starting from the idea of **complementarity between two processes of European integration** (one type of macro-integration as EU, another type of regional integration like Balkans), equally from the idea of the **Balkan states solidarity** in order to form a coherent position within the European body, together with the premise of Balkans as a distinct part of European integration, as a contributor to the European Civilization of XXI Century.

4. From multilateral diplomacy to the regional integration in Balkans

Europe of our days is conceived under the objective of "unity in diversity"; in global terms, it means that the Europe of a federal/supranational body controlling the globalization trends of XXI Century will be **a complex one**, involving regional, sub-regional, national and European levels of authorities and, in a postmodern sense, even of sovereignties. Thus, the **Balkan type of integration** will be an inherent structure of EU system, **creating a whole network of connections between the Balkan level of political decision and the EU one**, as:

- a **sub-regional Balkan citizenship**, complementary to the national citizenship of the Balkan states and with the EU supranational citizenship, as main factor to gather people from the region under a **Balkan political identity**, as a part of European Identity;
- a **Balkan territory**, grouping territories of states integrated or not (yet) integrated in EU, open to EU products and capitals, developing coherent policies in order to attract European financial aids, projects and resources and facilitating integration of the region as a whole in EU (as a part of AELS or of Schengen space);
- a **Balkan sovereignty**, formed as a specific obligation of the Balkan states to transfer a part of their national sovereignty not directly and not entirely to supranational European institutions but **also to regional level** (as a concrete application of the **multi-level sovereignty** conception of the EU system);
- **Balkan institutions** especially designed to facilitate the integration of the region as a whole in the EU structures: a Balkan Committee for relations with EU; a Balkan Mission open to European Parliament; a Balkan Group of Political Dialogue and Economic Initiative within European Council; a Balkan sub-Commission with consultative role and special relations with European Commission; Balkan Centers of Information open in all EU capitals, including the national capitals of EU member states; Balkan unities for rapid intervention at the disposal of the EU III rd pillar (CFSP); a Balkan Foreign Bureau necessary to promote a Balkan diplomacy and to make lobby at the EU for the Balkan

[20] **Because it is essential for the Balkan region to involve itself in solving its problems**, without the intervention of great powers; by avoiding in the future to accept "its historical destiny as European periphery bearing all the materialized tensions between great powers", Balkans must have a personal duty to be aware of its strength, of its identity, of its unity as region. See the opinion of the famous author Maria Todorova, in dialogue with Stelian Tănase, op. cit., p. 7. The EU integration process must not be qualified as a "form of historical pressure over Balkan peripheries to be integrated or to die at the barbarian level", but a chance to affirm itself as a part of XXI Century Europe.

integration in EU structure, identifying strategic interests and objectives of the region regarding the relation with EU;

- **the Balkan body of norms,** implemented by the Balkan states in order to facilitate the transition to the EU constitutional order, after the end of the second phase of harmonization with the EU acquis. This body of regional laws will be based on multilateral treaties signed by states of the region but having as objective **to adapt the entire Balkan order of law to the juridical standards of the EU legislation;** to introduce a special relation of **conventional compatibility** between obligations assumed by the states on multilateral regional field with the EU framework and its specific obligations; to consider Balkans as a region oriented towards European integration, and not making a regional policy isolated from this integrationist goal.

Balkans in XXI Century must evolve from a **multilateral** framework recognizing the **states** as unique actors contributing to the Balkan cooperation, towards a **regional integration centered diplomacy** that **follows** the European concept of integration, without separating from it.

Multilateral diplomacy practiced in Balkans especially in the XX Century has failed[21] in reaching to a real solidarity, to a regional concept of identity, **due to main factors as**: fragile alliances based on absolute concept of sovereignty of little states as unique way of defense front of great powers territorial claims; fragmentized zone of ethnical disputes; treatment of Balkans by the great powers as a **"disordered periphery**"[22]; the absence of major powers from regional alliances or abandonment of these alliances/agreements by them; non-appropriate ways of these alliances to defend their values, institutions and peoples against raptures (violent policies of aggressive states); a non-military defensive dimension; insufficient degree of solidarity between members of alliance, that cannot reach to real Balkan policy or identity.

These gaps are inherent to the multilateral approaches[23] and constitute in the XXI Century an overtaken dimension of the Balkan strategy to reassert its place into a civilized, stable and legal order.

---

[21] See as a type of multilateral fragility, the causes of the "*Small Entente*", Ed. Ştiinţifică, Buc., 1968, pp. 312-326.

[22] Claude Karnoouh, "*A war can hide another war: delenda Serbia est*" in "*The Sphere of Policy*", no. 75/1999, p. 35.

[23] Still, there are opinions based on the **essential character of multilateral approaches** (the state-centered opinions), arguing for their viability in the global XXI Century; see Dimitrios Triantaphillou, "*The Greek Approach to the Balkans*", in "*The Southeast European Yearbook*", 1997-1998, Hellenic Foundation for European and Foreign Policy; ed. Thanos M. Verenis, Dimitrios Triantaphillou, Athens, 1998, pp. 213-214. I think that the Balkan diplomacy of XXI Century will be **a diplomacy of legal representatives of the region** (a Balkan political dimension) and secondary (or completed by) **a diplomacy of Balkan states** having political interests in the zone.

5. The Balkanic Spirit as a part of European Identity

Balkans cannot be reduced to the classic interstate cooperation in specific fields as the energy, the infrastructure, the economic area or the cultural heritage. Multilateral approach presents the disadvantage of stressing the role of states[24] as exclusive representatives of Balkans interests, not disposed to renounce to their classical attributes of political decisions in favor of other actors like the macro-regions in order to create a genuine regional unique identity. Common policies that states of the region are trying to identify have never formed **a Balkan identity of XXI Century** but are used to promote **the states temporary and specific interests regarding the region**. **It is not a permanent and institutionalized interest about the region to integrate itself in the EU structures**[25]. Isolated, national strategies projecting a fragmentizing and non-coherent political vision about the Balkans are adapted by the states in order **to compete** one with other and gain the "prize" of being integrated in the "civilized Europe", to left Balkans behind. **"Couples" formulas** gathering two states united not by a common strategy or by a common action with a regional dimension but through a mutual promise to not disturb one another in the political competition between states to be accepted in the EU structures, are transitory formulas and are falling many times in moments of contesting and discord. For these reason, it is vital for the Balkan actors (states and non-state actors) to contribute actively to the formation of a real positive postmodern identity.

To be a part of Europe means to be proud of belonging to the Balkan region; such an attitude is formed by several initiatives as:

- introducing in **national schools and universities programs dedicated to the Balkan common history**[26], without being focused on nationalist

[24] The most illustrative example of **classic multilateralism in the region** is the adoption of the Stability Pact for the Southeastern Europe (Cologne/1999) as a political initiative of the EU to encourage and enforce cooperation between countries of the zone to involve them in politic, economical, security integration in Europe. The **materialization** of this multilateral approach were the Charter on Good Relations of Neighborhood, Stability and Cooperation in Southeastern Europe (adopted at Bucharest / 2000) but also, an **integrationist**, visionary, economic project: The Memorandum Concerning Liberalization of Trade and Facilities for this area, based on the improvement of the free-trade agreement network until 2002 and also, on the creation of a market with 55 millions consumers. Other integrationist materialization of this projects are the creation of **a Regional Center of Weapons Control, Verification and Implementation of Assistance** (Zagreb) together with a regional project to reduce small weapons number (approved in November 2001). See *Law interests: the Stability Pact in Southeastern Europe* by Erhand Busek, in Balkans review, no. 25-26, Sept. 2002, p. 10. Also, Waheed Waheedullah, *Procesi I Bashkëpunimit në Europën Juglindore (South Eastern Europe Cooperation Process*), in "*Diplomacy*", Albanian Diplomatic Academy, no. 3, March 2002, pp. 56-59.

[25] But, through adaptation of the individual Balkan states **to common values and economic integration of EU**, it can be possible **to create an enlarged European space, as foundation for a regional integration**. See Franz- Lothar Altman, *"The Adhesion of Southeastern and Central States to EU: problems and perspectives*", in *Southeastern and Central States on the Way towards EU. Rapport on Problems and Perspectives of Integration – 1996*, Editura Werner Weidenfeld; Bertelsmann Foundation; EURISC Foundation, Bucureşti, 1997, pp. 252-253.

[26] Alexandru Duțu, op. cit., p. –

approaches or exacerbating violent moments of discord between ethnic or nations historically living in this zone;

- by supporting **Balkan daily newspapers**; by consolidating the participation of **a Balkan elite and public opin**ion;
- by creating **Balkan cyber-spaces** dedicated to **e-government in the region** (the creation of transparent and democratic **Balkan institutions** controlled directly by the citizens of Balkan states, in order to facilitate in a better way for the interests of the region, its integration in the EU structures);
- by forming also, a **Balkan Cultural Direction** in the European regional organizations and also in the national states of the region;
- by publishing **books of Balkan civilizations and training teachers and researchers to specialize themselves in this field**;
- by promoting **partnerships** between new-formed **Universities of Balkan Studies** (Balkan Civilization; Balkan Languages and History; Balkan Arts and Sports; New Concept of Balkan Administration; Informatics and High Technologies; Balkan Law and Policy Universities) and foreign Universities of Western Europe; creating a scientific Balkan elite by initiating doctoral and post-doctoral studies in Balkan social sciences .

To better define this **new regional identity related to the challenges of XXI Century**, other aspects must be evoked, suggesting the hypothesis to build a **postmodern Balkan Civilization** such as:

- a better identification of the **Balkan political dimension** at national and European levels[27]: a Balkan flag; a capital of Balkan integrationist structure and Balkan institutions having headquarters in many national capitals of nation-states of the region; a regional anthem and a day of Balkans celebration, as identification of a possible international organization in the region with integrationist profile (**The Organization of Balkan Region**) and complementary the EU system;
- **mixed bodies and technical organisms** composed of Balkan representatives state leaders, of civil societies and EU bureaucrats;
- adaptation of the existing forms of Balkan multilateral cooperation (CEFTA, BSEC, SECI, Central Southeastern Initiative, SEECP etc.) to integrationist models and their affiliation to EU structures[28];

---

[27] Because **the existing EU regional projects are characteristics to a Ist phase in the development of a new Balkan identity**: reconstructing Balkan countries devastated by local wars; maintaining peace and stability in that region; nominating a EU Special Representative for Southeastern Europe; developing a Common Strategy for the Western Balkans –projects that are intending to make Balkans escape from the "violent past" and to embrace the common policy for the future, a policy complementary to the EU values. See Andreea- Loredana Buşă, *The Stability Pact for Southeastern Europe. An overview,* in *Euro-Atlantic Studies* no. 3/2000, Centre for Euro-Atlantic Studies, University of Bucharest, pp. 125-127.

[28] Especially in order that **the region** receive appropriate means to fight against organized crime, a key threat to the Balkan stability, **in order to take control of its borders** (Lord Robertson; Agence France Presse, 22 May 2003). The **EU objective to integrate all the Balkans States into the**

- creation of a **sub-regional common market** (within EU market)[29] based on common legislation and open to the Balkan commercial societies, capitals and products, destined to facilitate the competition and the integration of the economy of the region into the unique European market, without create a great gap between the "two parts of the Europe";
- promotion of **a Balkan cultural style of XXI Century**, from Balkan theaters, music and literature to Balkan fashion houses designing clothes or Balkan models of cars, houses, gardens; Balkan super-markets, disco-houses, Balkan cyber-forums, libraries or Balkan shows - "The Days of Balkans Festival of Arts, Sports or Techno-dance"; "The Balkan Nights of Poetry, Painting and Postmodern Literature", "The Balkan Week of Dance and Songs Contest" etc. These elements of the new style of the region can be **financed through EU special funds** as well from state or private resources[30].

Balkans must have two dimensions: one focused on the **elite** awareness of Balkan necessity to preserve this region as such within EU; other is devoted to make Balkan new cultural style open to the **people**[31].

It is important that, in the age of regional process of integration and in order to avoid falling into the negative statute of a fragmented, scorned and bloody periphery[32], Balkans rise as a Phoenix from its past and prove that is capable to bring

---

Union, as **one of EU priority tasks**, was reaffirmed at the EU-Balkan Thessaloniki Summit of June 2003. It is a political guarantee of EU to involve Balkans in its future strategy, to choose enlargement towards peripheries based on the present framework (cooperation with **existing** states and not fragmentizing the zone in **rival sub-states**). See Graeme P. Herd, *Asymmetries of Dual Enlargement: from the Baltic to Balkans,* Oct. 2003, in "Croatian International Relations Review", vol. IX, no. 32/2003, Institute for International Relations, Zagreb, p. 99-100; 103.

[29] Albert Rakipi, "*I leave Europe tomorrow…",* in "Debating Integration", Albanian Institute for International Studies; Tirana, 2003, p. 157-158. Also, Ermelinda Meksi – "*The Albanian dimension of integration*", in the same collective work, p. 22.

[30] Even in a conventional document as the Stability Pact it is stressed the need to find **new forms of regional cooperation, new policies handled by citizens of Balkan states**; the Pact is seen as a trend in Balkans, to move away from **the sacrosanct nation-states** to **cooperating entities**; "Balkan countries have to learn to redefine themselves in a new multicultural, multipolarized and globalized world"; see Christophe Solioz, *Prospects for Balkan Stability*, Workshop III. 3*:Cluster of Competence on the OSCE and Preventive Diplomacy*, 4th International Security Forum, Geneva, 15-17 Nov. 2000, p. 10. It is a perspective proposing a separation between Western center and Balkan periphery; in this opinion, Balkans must adapt to the globalization by renouncing to nation-states utopia, without being protected neither by a transatlantic formula of integration, nor by a regional (EU or Balkan) one.

[31] About the positive sense of "Balkanization" in our country (based on three elements, as: completing domestic reforms; consolidating regional security and exporting successful Balkan model), in the study of Janusz Bugajski, "*The Balkans as Global Model: Three Dimensions of Security"*, in *Debating Integration*, op. cit., p. 106. Also, Enika Abazi, *Albania and Europe. Catching the train Europe*, *Debating Integration*, op. cit., pp. 42-46.

[32] That political objective is similar to the EU need to secure its borders, **to "Europeanize" the Balkans**, to elaborate prospects for lasting peace in this region, to establish good neighborhood relations in order to escape from peripheral pressures by filling **the "normative gap"** with juridical networks of states obligations making Balkans a space of security and stability. See *Central and Eastern Europe on the way into the EU*, International Bertelsmann Forum, June 25-26 1999,

a specific and new dimension to the postmodern EU entity, in a way that multilateral forms of past and even present cooperation haven't succeed in doing so.

Warsaw, p. 26-27. Chris Patten, *Une vision européenne pour les Balkans*, in *Revue de l'OTAN*", été /automne 2000, *Construire la stabilité dans les Balkans*, p.13. See new postmodern ways to define Balkans as a complex systems and future priorities for it, in Panagiotis Roumeliotis, *The Process for Stability and Good Neighborliness in Southeastern Europe*, in *The Southeast European Yearbook,* 1997-1998, op. cit., pp. 228-234.

LUPTA ÎMPOTRIVA CORUPȚIEI LA NIVELUL UE

Constantin PARASCHIVU*
Cristina Maria APETROAIE

Lupta împotriva corupției constituie una dintre direcțiile de acțiune la nivelul Uniunii Europene, prezentă, cu precădere, pe agenda de lucru a Comisiei Europene, vizând noile state membre, precum şi pe cele în curs de aderare la UE.

Un rol important în lupta împotriva corupției revine Oficiului European de Luptă Antifraudă (OLAF), structură a cărei misiune constă în protejarea intereselor financiare ale UE şi cetățenilor săi, a reputației tuturor instituțiilor UE şi care şi-a prezentat recent raportul anual, care acoperă activitatea oficiului în perioada 01 ianuarie – 31 decembrie 2008. Raportul prezintă o sinteză a investigațiilor oficiului în perioada analizată, activitățile desfăşurate în domeniul monitorizării fondurilor europene, precum şi alte date ale activității oficiului.

În concepția OLAF, un rol important revine „internaționalizării" procedurilor de evaluare a modului în care statele pun în aplicare prevederile dispozițiilor internaționale, dar cu toate acestea, obiectivul de armonizare a instrumentelor de protecție a intereselor financiare ale UE nu a fost încă atins de către toate cele 27 state membre.

Mecanismul de cooperare şi verificare instituit de către CE este utilizat pentru a monitoriza progresul şi pentru a oferi sprijin în ceea ce priveşte remedierea deficiențelor, OLAF având un rol important în aceasta privință.

Lupta împotriva corupției constituie una dintre direcțiile de acțiune la nivelul Uniunii Europene (UE), prezentă, cu precădere, pe agenda de lucru a Comisiei Europene (CE) vizând noile state membre, precum şi pe cele în curs de aderare la UE.

Pentru a combate fraudele şi corupția, în principal în legătură cu utilizarea fondurilor comunitare, UE a înființat OLAF, a cărui principală misiune constă în protejarea intereselor financiare ale UE şi ale cetățenilor săi, precum şi a reputației instituțiilor europene.

Obiectivele OLAF constau în investigarea fraudelor, a actelor de corupție[1], a altor activități ilegale, inclusiv a erorilor comise la nivelul instituțiilor europene. De la înființarea sa, OLAF a deschis mai mult de 3.000 de cazuri, aproximativ 300 de persoane fiind condamnate de tribunale penale din țările membre ale UE, pe baza investigațiilor OLAF. Oficiul este mandatat să efectueze inspecții, verificări şi investigații în cadrul instituțiilor, organismelor, oficiilor şi agențiilor „administrative" ale UE. Trebuie subliniat că în competențele sale nu este şi cea de a solicita aplicarea procedurilor penale, oficiul poate doar să facă investigații şi să prezinte dosarele întocmite autorităților judiciare naționale, cu recomandarea de

* **Inginer**

[1] OLAF estimează impactul financiar al cazurilor pe care le-a instrumentat de la înființarea sa *(1999)* la mai mult de 6,2 miliarde EURO. În cursul anului 2008, impactul acestor cazuri este estimat la 285 milioane EURO.

începere a urmăririi penale împotriva persoanelor care se fac vinovate de afectarea intereselor financiare ale UE.

Instituţiile, organismele, birourile şi agenţiile UE sunt obligate să înainteze Oficiului, la cererea sa sau din proprie iniţiativă, orice informaţie legată de posibile cazuri de fraudă, acte de corupţie sau de orice altă activitate ilegală. Acestea transmit orice document sau informaţie pe care le deţin, referitor la investigaţiile curente interne.

OLAF poate acţiona şi la nivelul organismelor statelor membre, putând furniza asistenţă şi colaborează pentru investigarea unor cazuri de corupţie, în măsura în care acest lucru este permis de legislaţia naţională.

De asemenea, OLAF contribuie la elaborarea şi dezvoltarea de metode de combatere a fraudei şi a oricăror alte activităţi ilegale în detrimentul intereselor financiare ale UE.

Deşi este parte a CE, Oficiul deţine independenţă operaţională.

La sfârşitul anului 2008, OLAF avea 475 de angajaţi din ţările membre şi un buget de cca. 53 milioane EURO.

Privitor la cooperarea OLAF, sume tot mai importante din fondurile comunitare sunt derulate prin intermediul altor organizaţii internaţionale donatoare sau implicate în implementarea proiectelor de ajutorare/asistenţă la care UE este parte. OLAF trebuie să coopereze activ, pe diferite paliere, cu un număr în creştere de organizaţii internaţionale şi, în particular, cu serviciile de investigaţii administrative ale acestora.

Prin auditări ale serviciilor de investigaţii administrative din cadrul organizaţiilor internaţionale, OLAF are drept obiectiv verificarea capacităţii instituţiilor care primesc fondurile UE de a investiga acuzaţiile de fraudă sau corupţie. Aceste revizuiri au, de asemenea, scopul de a pune bazele unor standarde şi de a promova o cooperare mai bună.

Sfera de interes pentru OLAF, în acest domeniu, cuprinde Secretariatul, organismele, agenţiile, fondurile şi programele ONU, Oficiul acordând o atenţie deosebită implementării Acordului privind Cadrul Financiar şi Administrativ[2] şi clauzelor de verificare ale acestuia.

OLAF este interesat să dispună de toate instrumentele necesare pentru îndeplinirea mandatului său (în special monitorizarea modului de cheltuire a fondurilor UE care sunt dirijate prin intermediul organismelor ONU). UE a contribuit la bugetul ONU cu peste 1 miliard EURO în ultimii cinci ani (contribuţia a fost în 2007 de 1,4 miliarde EURO, înregistrând o creştere cu 700% faţă de anul 2000).

În prezent, OLAF pregăteşte o revizuire semnificativă a cooperării sale cu Oficiul ONU al Serviciilor de Supraveghere Internă şi cu Banca Mondială, având în vedere aranjamente cu Misiunea UE în KOSOVO (EULEX) şi Global Fund.

[2] FAFA - Financial and Administrative Framework Agreement.

Oficialii UE apreciază că pentru combaterea corupției se impune adoptarea unei strategii unitare pentru a preveni şi sancționa infracțiunile relevante, precum şi pentru a realiza un control eficient al corupției în toate statele membre ale UE.

Lupta împotriva corupției şi a criminalității organizate la nivelul UE nu are încă eficiența scontată, ca urmare a existenței următoarelor neajunsuri:

✓ termenul de *„corupție"* nu este clar definit şi încadrat din punct de vedere juridic[3];

✓ lupta împotriva corupției nu se află în centrul *acquis*-ului comunitar, iar UE nu oferă măsuri concrete de direcționare a luptei anticorupție în statele membre şi țările candidate;

✓ mecanismele de monitorizare permit CE doar evaluarea, în timp, a progreselor statului respectiv;

✓ nu există *„standarde"* în domeniu pe care statele membre să le respecte/implementeze;

✓ performanțele țărilor membre în domeniul luptei împotriva corupției nu se pot compara;

✓ identificarea progreselor în lupta împotriva corupției sunt, în mare măsură, arbitrare, de multe ori CE fiind acuzată, de către statele membre, că aplică *„standarde duble"*;

✓ în loc să stabilească propriile instrumente de monitorizare, UE le foloseşte pe cele existente la nivel mondial, concepute pentru a evalua respectarea convențiilor internaționale şi mai puțin pentru evaluarea efectului măsurilor anti-corupție;

✓ accentul se pune, în continuare, pe indicatorii de intrare *(conformitatea cu reglementările şi procedurile existente),* în dauna celor de ieşire *(impactul măsurilor întreprinse asupra corupției).*

În cursul lunii iulie 2009, OLAF şi-a prezentat **raportul anual, care acoperă activitatea oficiului în perioada 01 ianuarie – 31 decembrie 2008,** care pune la dispoziție detalii despre investigațiile oficiului în perioada analizată, activitățile desfăşurate în domeniul monitorizării fondurilor europene (*destinate ajutoarelor externe*), acordate de către UE direct sau prin intermediul organismelor/programelor ONU şi/sau ale altor organizații internaționale, precum şi alte date ale activității oficiului. În 2008 au fost luate 645 de decizii la cazurile investigate *(cu 18% mai multe decât în 2007).*

[3] Convenția Națiunilor Unite împotriva corupției *(UNCAC)* nu conține o definiție juridică a acesteia. O cauză a eşecurilor în lupta împotriva corupției este legată de mentalitatea *(eronată)* conform căreia corupția este o componentă a criminalității *„fără vinovați",* un rezultat al faptului că toți cei implicați în acte de corupție *(inclusiv cei care dau mită)* nu doresc dezvăluirea şi sancționarea acestor acte.

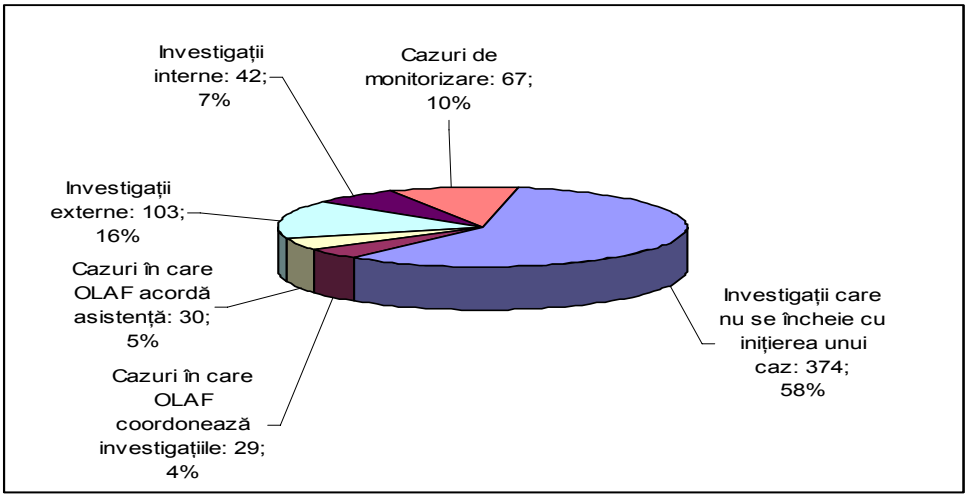
Investigaţii interne: 42; 7%
Cazuri de monitorizare: 67; 10%
Investigaţii externe: 103; 16%
Cazuri în care OLAF acordă asistenţă: 30; 5%
Cazuri în care OLAF coordonează investigaţiile: 29; 4%
Investigaţii care nu se încheie cu iniţierea unui caz: 374; 58%

Fig.1. Decizii adoptate de OLAF în cursul anului 2008 (total 645 cazuri)

Din cele 645 decizii adoptate, 204 *(reprezentând 31%)* au fost decizii de continuare[4] *(fig. 2)* a cazului *(„follow-up"),* înregistrându-se o uşoară descreştere faţă de 2007, când s-a dat decizie de continuare în 210 cazuri.

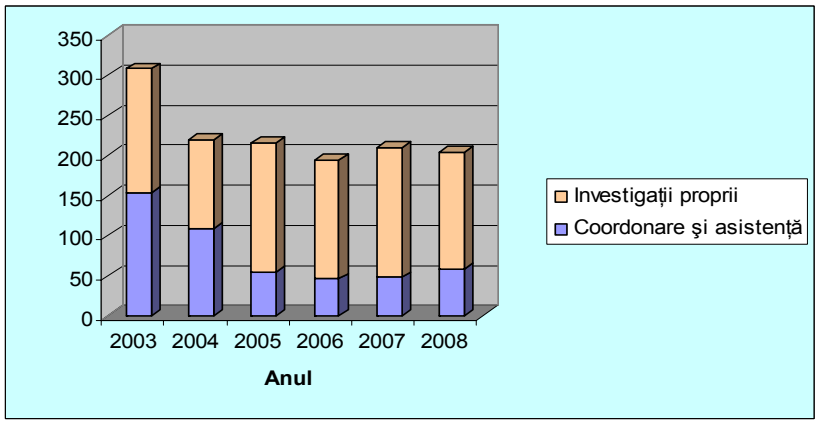

Fig.2. Numărul deciziilor de continuare a investigaţiilor, pe ani calendaristici şi natura investigaţiilor

Domeniile în care statele membre ale UE nu exercită responsabilităţi specifice *(Politici interne ale UE şi Ajutoare Externe)* au reprezentat o proporţie importantă a cazurilor noi deschise de OLAF. Aceste evoluţii *(fig. 3)* reflectă preocuparea OLAF de a se concentra pe acele domenii în care, valoarea adăugată a activităţii sale este cea mai mare.

[4] Proporţia cazurilor în care s-a dat decizie de continuare a menţinut un trend crescător, în 2008 reprezentând mai mult de 65% din cazurile închise, faţă de mai puţin de 45% înainte de 2004. Aceste date confirmă politica OLAF de a-şi canaliza resursele cu prioritate pentru investigarea celor mai serioase cazuri, în domeniile în care are un mandat fără echivoc.

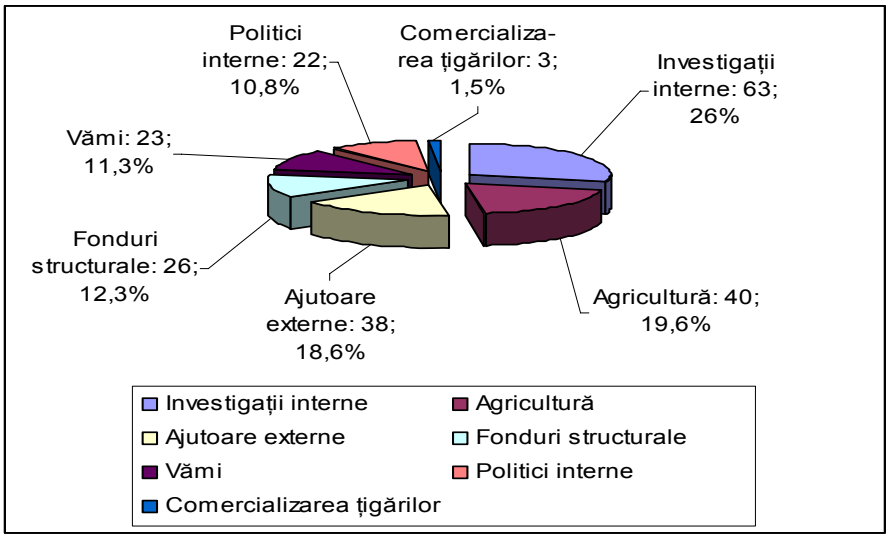

Fig.3. Numărul deciziilor de continuare a investigaţiilor adoptate de OLAF, în cursul anului 2008

În scopul reducerii duratei de soluţionare a cazurilor *(care conduce la creşterea eficienţei activităţii sale şi, implicit, la reducerea costurilor administrative),* OLAF monitorizează consecvent ***durata, în luni, a cazurilor investigate*** *(vezi fig.4),* reducerea acesteia reprezentând una dintre priorităţile oficiului.

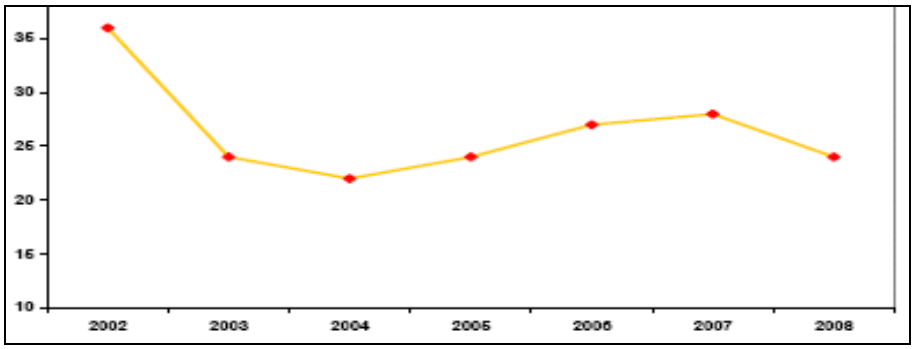

Fig.4. Durata, în luni, a cazurilor investigate de OLAF

Aproximativ 60% din cazurile instrumentate de OLAF sunt închise în mai puţin de doi ani, ceea ce este remarcabil având în vedere complexitatea cazurilor şi faptul că, de regulă, în fiecare caz sunt implicate instituţii / persoane din mai multe state, cu sisteme legislative şi juridice diferite.

Privind cazurile investigate de către OLAF, se constată o creştere a cazurilor finalizate cu decizia de continuare a investigaţiilor[5], aceste cazuri reprezentând, în prezent, peste 65% din cazurile procesate. Activităţile operaţionale ale OLAF sunt direcţionate către:

- investigaţiile interne;

[5] *„Follow-up”* - este o fază de monitorizare, care include diferite activităţi desfăşurate de către Oficiu pentru a se asigura că instituţiile comunitare competente şi autorităţile naţionale au pus în practică măsurile legislative, administrative, financiare sau judiciare recomandate de către OLAF. *„Follow-up”* poate include şi sprijin operaţional pentru cei în cauză.

- verificarea cheltuielilor directe;
- verificarea modului de utilizare a ajutoarelor externe, a fondurilor de pre-aderare, a fondurilor structurale destinate pentru modernizarea agriculturii, comerțului, controlului vamal, sistemului de accizare şi de colectare a TVA.

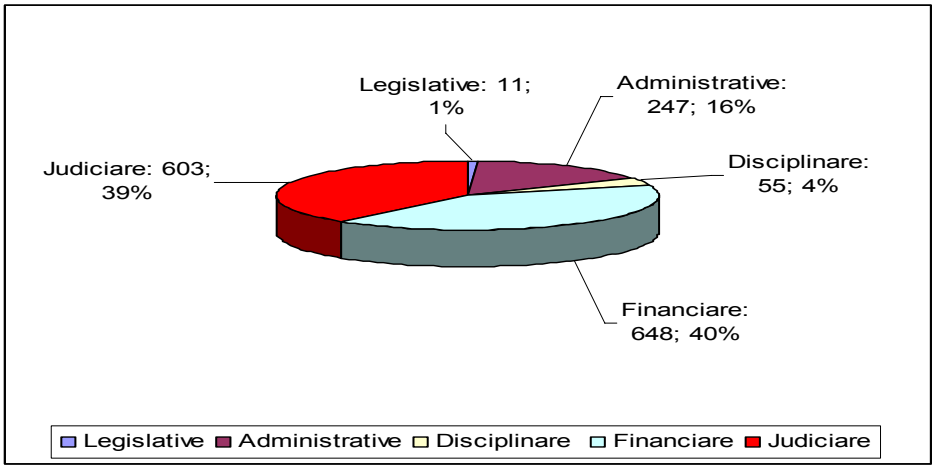

Fig.5. Tipurile de măsuri adoptate în cazurile investigate de OLAF: a. financiare: 40%; b. judiciare: 39%; c. administrative: 16%; d. disciplinare: 4%; e. legislative: 1%.

Conform repartiției geografice (*fig.6*), cele mai multe cazuri au vizat BELGIA şi LUXEMBURG (care au cea mai mare parte a instituțiilor europene), urmate (*raportat la populație*) de BULGARIA, **ROMÂNIA** şi GRECIA *(în 2007, aprox. 55% dintre cazurile noi înregistrate au provenit din următoarele state membre - AUSTRIA, BELGIA, BULGARIA, GERMANIA, ITALIA şi **ROMÂNIA**).*

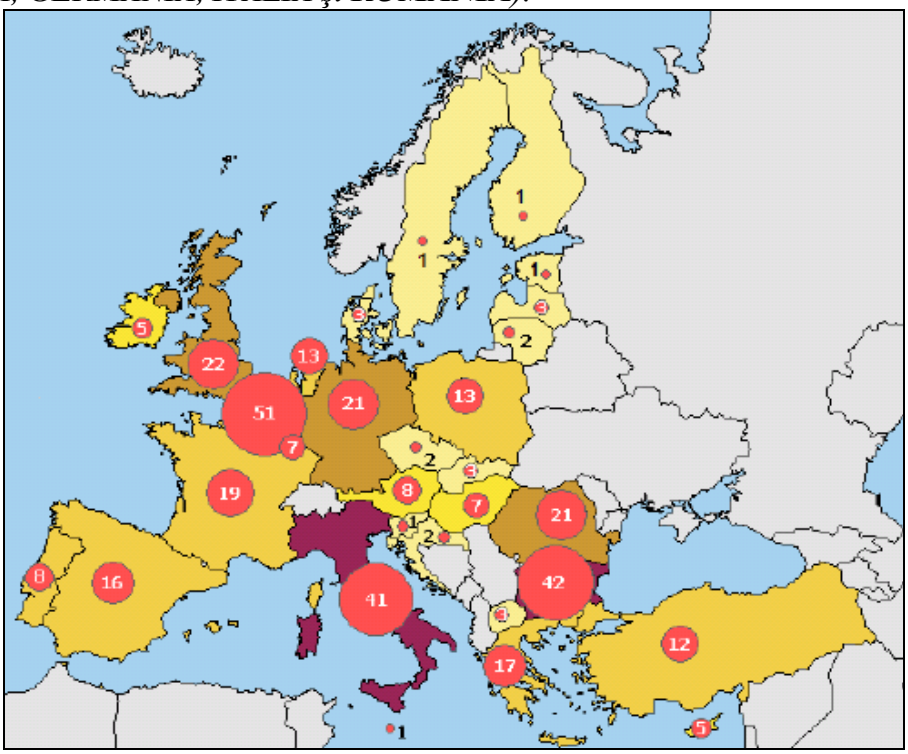

Fig.6. Repartiția geografică a investigațiilor OLAF, în derulare la sfârşitul anului 2008
(425 de cazuri, dintre care 351 se derulau în țări membre ale UE sau țări candidate)

În concepția OLAF, în combaterea corupției, un rol important revine *„internaționalizării”* procedurilor de evaluare a modului în care statele pun în aplicare prevederile dispozițiilor internaționale, fiind stabilite **trei modele**:

- monitorizare de către organul executiv al unei organizației internaționale relevante;
- evaluare de către un grup de experți;
- auditare *(peer review)* de către o parte sau toate statele membre.

Obiectivul de armonizare a instrumentelor de protecție a intereselor financiare ale UE nu a fost încă atins de către toate cele 27 state membre.

Aceasta conduce la abordări judiciare diferite asupra instrumentelor prin care ar trebui să se asigure protecția intereselor financiare ale UE în statele membre, iar printre statele în care, potrivit OLAF, situația trebuie să fie evaluată mai atent se numără Bulgaria şi **România**.

Mecanismul de cooperare şi verificare instituit de către CE este utilizat pentru a monitoriza progresul şi pentru a oferi sprijin în ceea ce priveşte remedierea deficiențelor, OLAF având un rol important în aceasta privință, alături de EUROJUST şi EUROPOL.

În cursul anului 2008, OLAF a continuat să colaboreze cu **EUROJUST** în baza Memorandumului de Înțelegere semnat în 2004.

OLAF şi EUROJUST au încheiat *(24.09.2008)* un *Aranjament practic pentru îmbunătățirea, în continuare, a cooperării în lupta împotriva fraudelor financiare.*

Pentru EUROJUST şi OLAF, acest aranjament constituie o întărire a cooperării şi colaborării, în conformitate cu competențele şi sarcinile specifice.

Aranjamentul conține prevederi legate de schimbul de informații generale şi date personale.

De la înființarea ***Grupului Comun de Lucru*** *(2004),* cooperarea în cazurile de interes comun s-a îmbunătățit continuu. OLAF a fost implicat (*în anul 2008*) în cinci cazuri coordonate de EUROJUST, între cele două instituții desfăşurându-se trei reuniuni de coordonare.

De la semnarea aranjamentului administrativ cu **EUROPOL** *(aprilie 2004),* s-au derulat **întâlniri regulate între OLAF şi responsabilii din cadrul secțiunii economice a EUROPOL**.

Au fost întărite relațiile bilaterale cu EUROPOL, fiind reflectate, în parte, prin inițierea negocierilor pentru semnarea unui acord administrativ, similar celui parafat cu EUROJUST.

OLAF şi EUROPOL au în obiectul de activitate combaterea traficului de țigări şi protecția monedei EURO *(împotriva falsificării)*. **Resursele de analiză**, combinate cu experiența operațională a OLAF, pot asigura evitarea duplicării eforturilor în combaterea fraudelor. În urma analizării activității de combatere a corupției la nivelul UE în 2008 au rezultat următoarele aspecte:

- se manifestă un proces periculos de amplificare a fenomenului de corupție;

- o serie de companii din întreaga lume s-au implicat/lăsat antrenate în relații de natură penală, comportamentul tipic structurilor de criminalitate organizată, devenind aproape *„un standard”* în derularea relațiilor de afaceri;

- interesul actorilor economici de a face profit, ambițiile politicienilor, nevoile de finanțare ale partidelor politice, lăcomia funcționarilor sunt adeseori conectate între ele, conducând la o „sofisticare” a corupției, pentru abordarea căreia, în prezent, nu există instrumente judiciare;

- incompetența conduce de asemenea la corupție. Supraîncărcarea birocrației de stat face necesară asistarea agenților economici de către persoane specializate, eventual din zona guvernamentală sau aflată în legături cu aceasta;

- în domeniul luptei împotriva corupției, nu există modalități de acțiune unanim acceptate. Soluția nu se reduce la utilizarea instrumentelor de drept penal.

În numeroase state s-au dezvoltat rețele de corupție la nivelul instituțiilor sociale, a partidelor politice, a guvernelor, sistemelor judiciare, în administrație, în poliție şi armată, mai puternice decât instrumentele penale convenționale cu care se acționează împotriva lor.

Corupția are potențialul de a destabiliza orice sistem social, putând genera acte de anarhie şi violență.

Se poate ajunge la astfel de evoluții atunci când cetățenii ajung la concluzia că respectul de sine şi interesele lor sunt abuzate de lideri corupți, că societatea şi economia sunt dezagregate.

Nu se poate vorbi de o luptă adevărată împotriva corupției atâta vreme cât sistemul *(social, economic, judiciar)* nu funcționează.

Oricând se vor găsi persoane care au interesul să „rezolve” favorabil o problemă şi un funcționar binevoitor, dispus „să le ajute”. Un climat economic defavorabil concură la manifestarea unui comportament corupt, mai ales în afaceri.

Investigațiile OLAF, de la înființarea sa (1999), au avut drept rezultat recuperarea a peste 1 miliard EURO din fondurile comunitare, în condițiile în care oficiul estimează că impactul financiar al cazurilor pe care le-a instrumentat se ridică la peste 6,2 miliarde EURO. Numai în cursul anului 2008, impactul acestor cazuri este estimat la 285 milioane EURO.

DIAGRAMA DE ORGANIZARE A OLAF

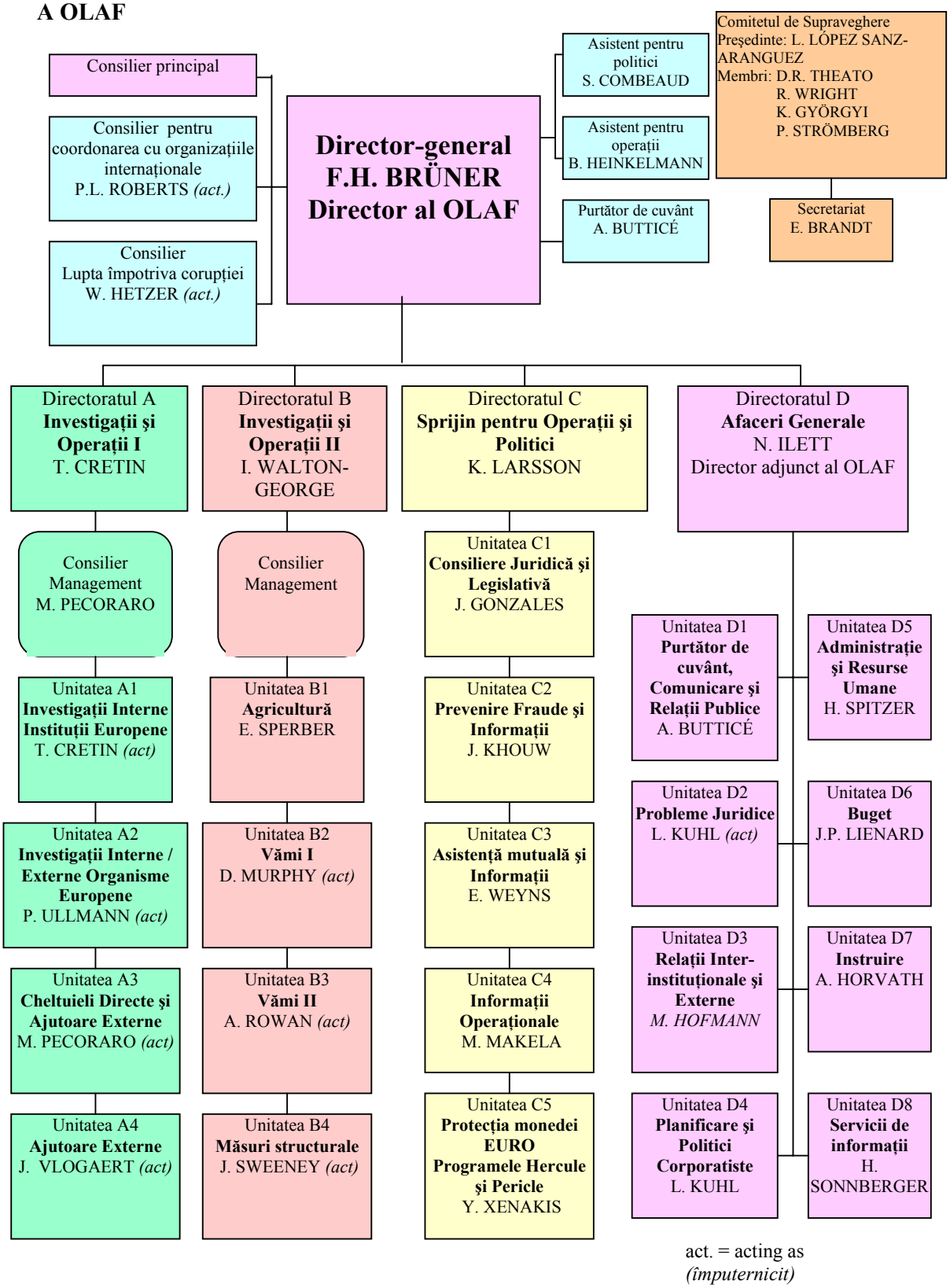
Consilier principal
Consilier pentru coordonarea cu organizațiile internaționale P.L. ROBERTS (act.)
Consilier Lupta împotriva corupției W. HETZER (act.)
Director-general F.H. BRÜNER Director al OLAF
Asistent pentru politici S. COMBEAUD
Asistent pentru operații B. HEINKELMANN
Purtător de cuvânt A. BUTTICÉ
Comitetul de Supraveghere Președinte: L. LÓPEZ SANZ-ARANGUEZ Membri: D.R. THEATO R. WRIGHT K. GYÖRGYI P. STRÖMBERG
Secretariat E. BRANDT
Directoratul A Investigații și Operații I T. CRETIN
Directoratul B Investigații și Operații II I. WALTON-GEORGE
Directoratul C Sprijin pentru Operații și Politici K. LARSSON
Directoratul D Afaceri Generale N. ILETT Director adjunct al OLAF
Consilier Management M. PECORARO
Consilier Management
Unitatea C1 Consiliere Juridică și Legislativă J. GONZALES
Unitatea A1 Investigații Interne Instituții Europene T. CRETIN (act)
Unitatea B1 Agricultură E. SPERBER
Unitatea C2 Prevenire Fraude și Informații J. KHOUW
Unitatea A2 Investigații Interne / Externe Organisme Europene P. ULLMANN (act)
Unitatea B2 Vămi I D. MURPHY (act)
Unitatea C3 Asistență mutuală și Informații E. WEYNS
Unitatea A3 Cheltuieli Directe și Ajutoare Externe M. PECORARO (act)
Unitatea B3 Vămi II A. ROWAN (act)
Unitatea C4 Informații Operaționale M. MAKELA
Unitatea A4 Ajutoare Externe J. VLOGAERT (act)
Unitatea B4 Măsuri structurale J. SWEENEY (act)
Unitatea C5 Protecția monedei EURO Programele Hercule și Pericle Y. XENAKIS
Unitatea D1 Purtător de cuvânt, Comunicare și Relații Publice A. BUTTICÉ
Unitatea D5 Administrație și Resurse Umane H. SPITZER
Unitatea D2 Probleme Juridice L. KUHL (act)
Unitatea D6 Buget J.P. LIENARD
Unitatea D3 Relații Inter-instituționale și Externe M. HOFMANN
Unitatea D7 Instruire A. HORVATH
Unitatea D4 Planificare și Politici Corporatiste L. KUHL
Unitatea D8 Servicii de informații H. SONNBERGER
act. = acting as (împuternicit)

MANAGEMENTUL ADECVAT AL RISCURILOR PREMISĂ ESENȚIALĂ A EFICIENTIZĂRII ACTULUI MANAGERIAL MILITAR

Ştefan-Gheorghe ÎMPĂRATU[*]
Gheorghe COTIUGĂ[**]
Marius-Gabriel TOMOIALĂ[***]

At present when the economy of our country is recessing as a result of the global recessing, it is absolutely necessary to maintain an adequate security climate to limit the results of the economic crisis.

One of the efficient methods to stop the economic decline and create an adequate security environment is to make efficient the managerial act at the level of each entity.

For reaching the planned targets, the management of public entities including the management of military structures at all levels must take all necessary measures for an adequate administration of the identified risks.

The foresight and adequate administration of the potential risks in the military field have both immediate, medium and long term profits by reaching the planned annual targets and fulfillment of major programs of endowment with efficient financial, human, material and time resources.

1. Riscul în domeniul militar

Scopul principal al oricărei operații militare îl reprezintă obținerea victoriei şi implicit impunerea voinței învingătorului asupra învinsului. De aceea, o preocupare atentă s-a acordat, în literatura de specialitate, factorilor care determină succesul în luptă. Principalii factori, luați în considerare ca fiind determinanți în asigurarea succesului în luptă, sunt următorii:

− superioritatea numerică în personal şi tehnică de luptă, privită nu neapărat în sens absolut, ci considerată pe direcția principală a loviturii;

− calitatea tehnicii de luptă din dotare, cu mențiunea că acest factor este în contradicție cu primul. Cu cât o armată deține tehnică mai sofisticată din punct de vedere tehnologic, cu atât prețul acesteia va fi mai mare şi cu atât îşi va permite o cantitate mai redusă. De aceea, trebuie căutat un compromis între cei doi factori.

− pregătirea trupelor, adică gradul de instruire al armatei. În condițiile în care armele sunt tot mai scumpe şi mai sofisticate din punct de vedere tehnologic, profesionalismul militarilor devine o necesitate;

− calitatea comandanților, care poate fi în luptă mai importantă decât superioritatea numerică sau calitatea armamentului;

− moralul trupelor (dorința de a lupta a armatei), fără de care nu se poate obține victoria;

− terenul;

[*] **Colonel inginer, Direcția audit intern din Ministerul Apărării Naționale**
[**] **Locotenent colonel, Direcția audit intern din Ministerul Apărării Naționale**
[***] **Căpitan inginer, Direcția audit intern din Ministerul Apărării Naționale**

- doctrina etc.

Dincolo de aceşti factori, pe care am putea să-i numim „constanți”, în sensul că trebuie avuți întotdeauna în vedere la planificarea şi desfăşurarea operațiunilor militare, fără îndoială că există mulți alți factori care pot apărarea în mod individual la fiecare operațiune.

De aceea, se poate spune că, un factor important în ecuația fiecărei operațiuni militare îl reprezintă incertitudinea cu privire la rezultatul acesteia. Indiferent de cât de bine este planificată o operațiune militară, de resursele de care se dispune pentru efectuarea acesteia, de moralul trupelor etc., întotdeauna va exista un grad, mai mic sau mai mare de incertitudine privind rezultatul obținut.

Prin urmare, fiecare operațiune militară implică asumarea unor riscuri mai mari sau mai mici privind rezultatul acesteia. Chiar dacă afirmația reprezintă un truism, important este nu numai conştientizarea ei ci şi identificarea riscurilor asumate în vederea gestionării acestora pentru reducerea efectelor posibile asupra rezultatului unei operațiuni, în cazul manifestării lor.

2. Managementul riscurilor în domeniul militar

Aspectele prezentate anterior, referitoare la incertitudinea şi riscurile din domeniul militar, conduc în mod firesc la analizarea posibilității aplicării procesului de management al riscurilor în acest domeniu. În acest scop, se porneşte de la definiția acestui concept.

Managementul riscurilor[1] reprezintă o metodă logică şi sistematică de stabilire a contextului identificării, analizei, evaluării, întreprinderii de acțiuni, monitorizării şi comunicării riscurilor asociate oricărei activități, funcții sau proces de o manieră care să permită organizațiilor să minimizeze pierderile şi să maximizeze oportunitățile.

Conform literaturii de specialitate, asumarea unor riscuri este necesară în orice domeniu, întrucât singura cale de a evita complet un risc este de a nu face nimic, ceea ce ne oferă siguranța doar a faptului că nu vom realiza ceva. Spre deosebire de cele afirmate, inactivitatea în domeniul militar, poate fi generatoare de riscuri ce pot avea consecințe catastrofale în economia unei operațiuni militare.

Armata, dincolo de specificul propriu, poate fi privită ca orice altă organizație căreia i se alocă o cantitate de resurse (umane, materiale, financiare) pentru atingerea unor obiective (securitate națională, instruire, achiziții de tehnică etc.). De aceea, abilitatea acestei organizații de a-şi desfăşura activitatea în condiții de risc şi incertitudine şi de a răspunde evenimentelor neplanificate (pozitive sau negative) reprezintă un prim indicator al capabilității acesteia de a-şi atinge obiectivele.

Dacă în perioada Războiului Rece se putea vorbi despre organizațiile militare ca având un buget „nelimitat”, în care cheltuielile militare erau prioritare şi în care se punea problema numărului de divizii sau al parității strategice, în perioada actuală armata dispune de bugete reduse comparativ cu acea perioadă, strâns legate de performanța economică realizată de statul respectiv. În plus, organizația militară intră în competiție cu celelalte organizații pentru asigurarea accesului la resurse, fapt ce

[1] Adaptare după definiția din standardul AS/NSZ 4360:1999 Risk Management, Australia 1999.

conduce implicit la aplicarea aceloraşi criterii de evaluare. De aceea, constrângerea bugetară actuală afectează puternic strategia militară, conducând la regândirea factorilor care pot influența lupta armată.

În prezent, pentru orice organizație, expunerea[2] la risc a devenit tot mai mare, mai complexă, mai diversificată şi mai dinamică, din cauza schimbărilor rapide în tehnologie, creşterii vitezei de comunicare, fenomenului de globalizare etc. Astfel, organizațiile funcționează astăzi într-un mediu total diferit comparativ cu cel de acum cinci ani. Studiile efectuate[3] au relevat faptul că multe organizații percep o creştere în numărul şi severitatea riscurilor cărora le fac față. Ca urmare a diversității riscurilor şi managementul acestora necesită o abordare largă.

În contextul în care riscurile care afectează organizațiile se manifestă sau pot influența şi domeniul militar, implementarea unui management adecvat al riscurilor, în orice organizație militară, reprezintă o necesitate.

În armată, scopul fundamental al managementului riscurilor îl reprezintă mărirea probabilității de îndeplinire a misiunilor primite, la un nivel minim acceptabil al pierderilor.

O abordare bazată pe managementul riscurilor facilitează procesul de fundamentare al deciziilor, asigurând corelația între obiectivele strategice, planurile de implementare şi bugetele alocate. Astfel, identificarea riscurilor privind acțiunile posibile şi evaluarea consecințelor acestora asigură stabilirea priorităților, alocarea rațională a resurselor disponibile pentru acestea, alegerea celei mai bune soluții posibile şi stabilirea unor indicatori de performanță pentru evaluarea rezultatelor obținute.

Un proces eficace de management al riscurilor trebuie să conducă la diminuarea acestora şi gestionarea lor numai în cazul în care beneficiile obținute depăşesc costurile implicate.

Astfel, în contextul existenței unei diversități de riscuri cărora o organizație trebuie să le facă față, este necesar a fi identificate riscurile semnificative, care pot afecta atingerea obiectivelor stabilite.

În procesul gestionării riscurilor, orice persoană are la dispoziție cel puțin următoarele opțiuni posibile, cunoscute în buna practică şi sub denumirea de „cei 5 T”:

- tolerare, caz în care riscul este ignorat;
- transfer, când riscurile sunt mutate în sarcina altcuiva (de exemplu un asigurator);
- terminare, însemnând eliminarea riscurilor (renunțarea la activitatea generatoare de riscuri);
- tragere de foloase de pe urma oportunităților ce pot decurge din risc;
- tratare, când se acționează asupra lui prin implementarea unor proceduri de control intern pentru a deveni un risc rezidual.

[2] Expunere la risc: consecințele, ca o combinație de probabilitate şi impact, pe care le poate resimți o organizație în raport cu obiectivele prestabilite, în cazul în care riscul se materializează.

[3] Conform Entreprise Risk Management, implementing new solutions – The Economist Intelligence Unit (EIU).

Referitor la gestionarea riscurilor, un aspect foarte important îl reprezintă nivelul ierarhic la care se decide acest lucru. Un nivel ierarhic corespunzător pentru luarea deciziei de gestionare asigură minimizarea riscurilor prin utilizarea eficace a uneia sau mai multor opțiuni prezentate anterior. În figura de mai jos este prezentat un exemplu de proces al managementului riscurilor.

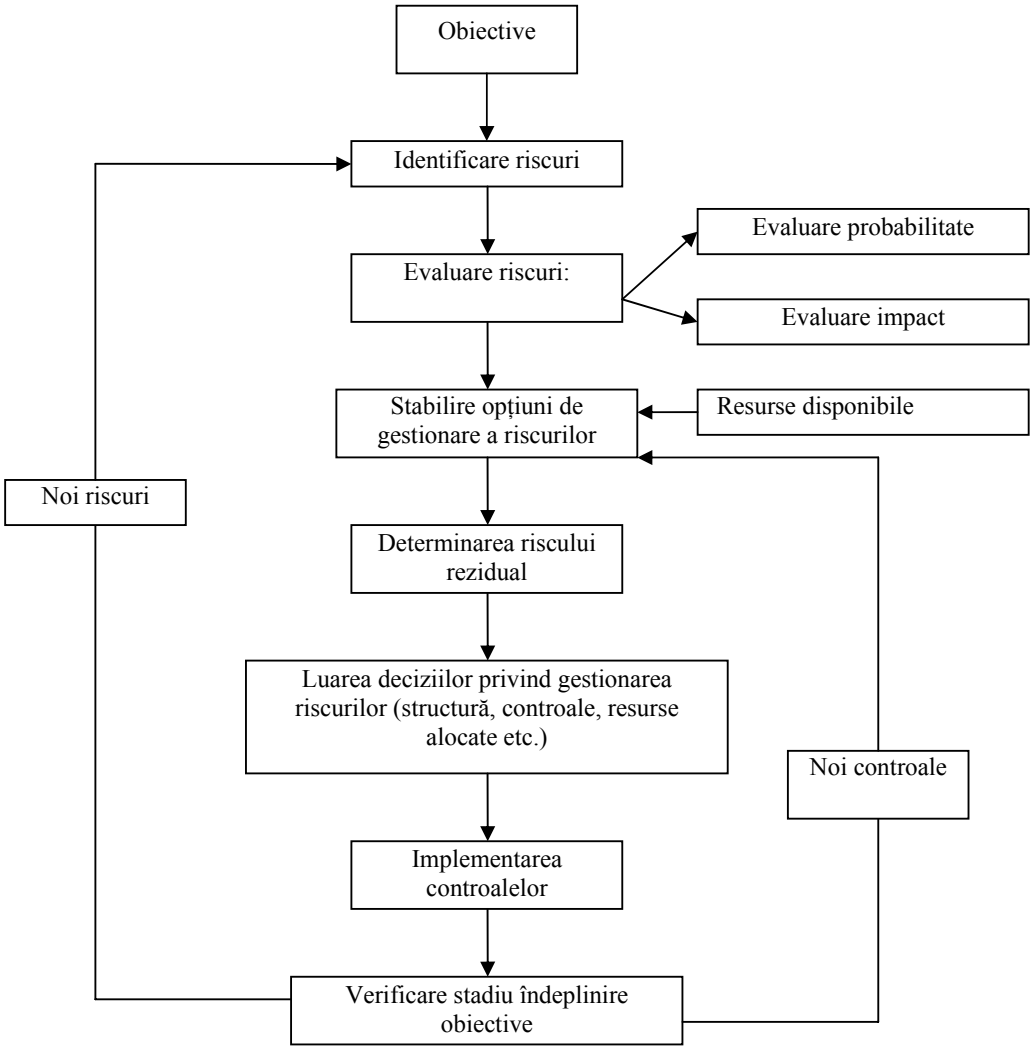

După cum se poate observa, abordarea procesului de management al riscurilor porneşte de la obiectivele stabilite, pentru care se identifică riscurile semnificative. Se asigură astfel, creşterea probabilității de îndeplinire a obiectivelor. De asemenea, trebuie menționat faptul că procesul este unul interactiv, iar repetarea paşilor acestuia asigură perfecționarea activităților de management al riscurilor identificate în cadrul organizațiilor.

În implementarea procesului de management al riscurilor trebuie evitată organizarea şi gestionarea acestuia pe funcții individuale, concentrarea pe riscurile operaționale particulare, în special pe cele ce sunt uşor de gestionat, sau perceperea lui ca un număr de procese izolate, birocratice şi distincte de preocupările de zi cu zi ale managementului organizației.

Eficacitatea managementului riscurilor poate fi asigurată numai dacă sunt prezente următoarele elemente:

- managementul riscurilor este încorporat în procesele normale de conducere a organizației, nefiind ceva aparte (la fel ca şi controlul intern);
- este în sarcina întregului personal al organizație, fiind integrat în cultura acesteia;
- este o parte integrantă a bunelor practici de management;
- nu este tratat ca o sarcină separată, necesară îndeplinirii unor cerințe;
- se concentrează pe riscurile strategice şi pe riscurile semnificative din organizație, nu neapărat gestionabile.

În domeniul militar, pe lângă riscurile cu impact ridicat şi probabilitate mare de apariție, trebuie gestionate şi acele riscuri cu un nivel al impactului ridicat dar cu o probabilitate scăzută. Această abordare are la bază ultimele evoluții în mediul economic global, în care unele organizații au suferit pierderi importante ca urmare a declanşării unor evenimente având o probabilitate foarte redusă de apariție însă cu un nivel al impactului deosebit de ridicat.

Nu în ultimul rând, specificitatea riscurilor din domeniul militar reprezintă un argument în plus în implementarea unui proces de management al riscurilor la nivelul fiecărei organizații militare şi la nivelul ministerului în ansamblul său. Astfel, aşa cum s-a prezentat la început, factorii care determină succesul operațiilor militare sunt de multe ori în contradicție unul cu altul, necesitând o gestionare adecvată a riscurilor pe care le poate implica fiecare dintre aceştia. De exemplu, procesul de management al riscurilor trebuie să aibă în vedere asigurarea unui echilibru între primii doi factori, respectiv cantitatea şi calitatea armamentului. De aceea, pentru a creşte probabilitatea succesului în luptă, implementarea unui proces de management al riscurilor într-o organizație militară va asigura gestionarea adecvată şi eficace a acestora, cu mult timp înainte de manifestare.

Concluzii

După cum se cunoaşte, victorii militare strălucitoare au fost obținute prin asumarea unor riscuri mari de către învingător şi neglijarea lor de către cel învins. Ignorarea unui risc semnificativ, în prezent, poate avea consecințe severe în viitor. De aceea, trebuie reconsiderată gândirea privind asumarea riscurilor, alegându-se nu calea evitării ci a gestionării lor. Implementarea unui proces adecvat şi eficace al managementului riscurilor poate asigura unei organizații militare sporirea probabilității de atingere a obiectivelor şi succesul operațiunilor militare în viitor.

Bibliografie:

[1]. CLAUSEWITZ, Carl von, **Despre război**, Editura Antet.
[2]. U.S.A. Army – FM3-100.12, Risk management, 2001.
[3]. SUN Tzu, **Arta războiului**.
[4]. HM Treasury – Management of risk - A strategic overview, 2001.
[5]. Ministerul Finanțelor publice, Metodologie de implementare a standardului de control intern „Managementul riscurilor”, 2007.

[6]. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO) – The internal Control Framework.
[7]. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO) – Enterprise Risk Management – Integrated Framework.

CAPABILITĂȚI DE CONDUCERE ŞI RESPONSABILITATEA ACTULUI DECIZIONAL

Lucian ISPAS*

The transformation process of the military, initiated at NATO structures level, resulted in changesalso for command and control structure in Romanian Army both in terms of doctrines, force and capabilities organisation and structure and in terms of training, educations and human resources mangement.

Land Forces acknowlwdged the need for transformation, their reconfiguration processbeeing a necessity deriving from the strategie euro-atlantic and european orientations and participationin coallition-type military operations in various operation thetres together with alliance partners.

1. Introducere

Pentru definirea sintetică a conducerii militare se foloseşte din ce în ce mai des sintagma *comandă şi control*, considerată vitală pentru îndeplinirea obiectivelor militare, prevenirea riscurilor, gestionarea crizelor şi a conflictului armat în caz de război, care este apreciată ca fiind abilitatea de a folosi forțele şi mijloacele adecvate misiunilor primite, la locul şi momentul cel mai favorabil pentru interesele coaliției.

Comanda şi controlul reprezintă exercitarea autorității şi a *conducerii* de către comandant asupra forțelor din subordine, în scopul îndeplinirii misiunilor ordonate. Funcționalitatea comenzii şi a controlului este asigurată prin pregătirea personalului, logisticii, comunicațiilor, dexteritatea şi procedeele folosite de comandant în planificarea, direcționarea, coordonarea şi controlul forțelor şi al mijloacelor, pentru îndeplinirea misiunilor[1].

2. Procesul de comandă şi control din perspectiva luării deciziilor.

Înainte de a examina procesul de comandă şi control din perspectiva luării deciziilor, să identificăm tipurile de decizii care sunt luate de comandanți în mod curent.

Comandanții unităților consideră că deciziile importante care le aparțin sunt cele operaționale, în sensul în care ei apreciază că operația trebuie condusă. Astfel, cele rezultate din ordinele date către comandanții subordonați vizează atingerea obiectivelor operaționale specifice. În concluzie, aceste decizii operaționale se reflectă în funcția de comandă ca fiind un element de bază în folosul comandanților. În plus, având în vedere modul de lucru curent, comandanții de la fiecare eşalon trebuie să țină seama şi de următoarele aspecte:

- să fie bine informați despre evenimentele semnificative care influențează operațiile conduse de ei;
- să poată transforma informațiile primite în decizii oportune;

* **Maior, lector universitar doctorand, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu", Sibiu**

[1] *Glosarul NATO de termeni şi definiții AAP-6*, 1995.

- să poată urmări în timp modul de executare a deciziilor ce afectează rezultatele operațiilor.

Din aceste sumare cerințe rezultă că, pentru conducerea forțelor, un comandant va lua două tipuri de decizii, unele *organizaționale* şi altele *informaționale*.

Comanda unităților se exercită de către comandamente (comenzi). În unele situații de criză şi pe timp de război acestea se dispun în puncte de comandă (de bază, de rezervă, înaintat, ajutător).

Comandamentul este structurat pe compartimente, grupate în funcție de eşalon, natura unității, tipul şi specificul misiunii executate de către aceasta, precum şi de gradul de asigurare cu personal şi acționează integral sau numai cu anumite structuri pentru îndeplinirea misiunii primite (deduse).

Deciziile organizaționale sunt necesare nu numai pentru stabilirea ierarhiei de comandă în executarea deciziilor operaționale, dar şi pentru stabilirea fluxului de informații şi pentru identificarea procesărilor intermediare care vor fi necesare în sprijinul deciziilor curente şi al ordinelor emise.

Deciziile informaționale sunt necesare, dar adesea acestea nu menționează ce se întâmplă în mod curent, ci se referă doar la necesarul de informații pentru hotărârile comandanților, astfel încât aceştia să poată decide ce fel de acțiuni vor fi adoptate.

Pentru fiecare comandant există un proces de comandă şi control necesar pentru luarea şi executarea deciziilor operaționale care se bazează, în primul rând, pe prioritatea celor de natură informațională, ambele fiind luate în interiorul unei structuri stabilite din timp, prin deciziile organizaționale. Acestea din urmă stabilesc relațiile de comandă, modul de raportare la ele şi creează cerințele de comunicații. Deoarece deciziile organizaționale modelează sistemul de comandă şi control, iar în acelaşi timp determină necesarul propriu de resurse, comandanții au nevoie să ia în calcul capabilitățile şi limitele individuale ale comandanților şi statelor majore din eşaloanele subordonate, precum şi facilitățile de comandă, control şi comunicații, pentru a face posibilă luarea deciziilor informaționale şi operaționale necesare.

O mare parte din sistemele de comandă şi control existente sunt destinate pentru suportul deciziilor informaționale fabricate pe durata procesului de luare a deciziei.

Elementele de incertitudine care limitează o evaluare a situației, sunt numeroase; informațiile disponibile sunt, de regulă, ambigue, incomplete şi contradictorii şi, adesea, sosesc prea târziu, după ce au fost transmise imperfect sau recepționate cu erori. În plus, rapiditatea cu care rapoartele sosite în timp real pot fi înțelese este dependentă de volumul anterior al schimbului de informații.

Informația nu se transportă întotdeauna în stare brută (neprelucrată), direct de la rețelele de senzori la cel care ia decizia; de aceea, trebuie să luăm în considerare nu numai *legăturile* dintr-un sistem de raportare, dar şi *nodurile*, adică acele locuri din sistem unde deciziile intermediare sunt luate pe durata filtrării, corelării şi analizei datelor despre situație.

Decizia reprezintă opțiunea comandantului privind executarea operației şi se elaborează în baza *concepției operației*, care va fi detaliată în cadrul unui *plan de operație.*

Asumarea deciziei reprezintă un act de înaltă responsabilitate pentru comandant. Această responsabilitate revine cu atât mai mult din autoritatea cu care este investit comandantul respectiv în planificarea şi conducerea operației respective.

Exercitarea comenzii şi controlului şi implicit a conducerii forțelor într-un teatru de operații multinațional presupune însă unele aspecte de particulare a căror analiză ne-o propunem, în cele ce urmează.

3 Conducerea forțelor în teatrul de operații multinațional

Procesul de transformare al forțelor militare, inițiat la nivelul structurilor NATO a generat modificări şi în structurile de comandă şi control din Aranta României. Acesta constă în modificări atât din punct de vedere al doctrinelor, organizării şi structurii forțelor, capabilităților, cât şi la nivelul instruirii şi educației, managementului resurselor umane, achizițiilor şi programării bugetare.

Forțele Terestre au subscris necesității de transformare, procesul de reconfigurare a acestora reprezentând o necesitate firească ce decurge din noile orientări strategice euroatlantice şi europene şi participarea la operații militare tip coaliție în diferite teatre de operații alături de partenerii din alianță.

Exercitarea comenzii şi controlului Forțelor Terstre implicate în misiuni într-un teatru multinațional trebuie privită din două perspective. Pe de o parte este necesară o delimitare a acesteia din perspectiva autorităților implicate (internaționale sau naționale), iar pe de altă parte din perspectiva tipului de autoritate (politică sau militară).

Statul Major General pregăteşte şi conduce structurile militare care participă la misiuni militare în afara teritoriului național[2]. De asemenea, *tot în ceea ce priveşte compunerea de comandament* Forțele Terestre au în compunere comandamente operaționale *la nivel operativ şi tactic*, cele aeriene comandamente *operaționale,* iar cele navale comandamente *operaționale/de flotă*[3].

Forțele Terestre participă la misiuni în teatrele de operații, de regulă în cadrul unei forțe întrunite multinaționale iar conducerea operațiilor în acest context se execută pornind de la necesitatea unei acțiuni concertate, sinergice şi strict focalizate pe obiectivele strategice.

În concepția NATO se operează cu structuri multinaționale aliate şi forțe întrunite multinaționale. Între cele două concepte există deosebiri esențiale în ceea ce priveşte, în mod special, apartenența forțelor participante la operații multinaționale.

Astfel la operațiile aliate întrunite iau parte numai forțe aparținând statelor membre NATO, spre deosebire de operațiile întrunite multinaționale unde, deşi gestionarea situațiilor conjuncturale revine NATO, participarea poate fi una extinsă, cu forțe din afara alianței Nord-Atlantice. Aşadar, printr-o asemenea concepție se

[2] Legea nr. 346 din 21 iulie 2006 privind organizarea şi funcționarea Ministerului Apărării, Monitorul Oficial nr. 654, art.12.

[3] Ibidem, art.23.

oferă posibilitatea ca țări din afara alianței să participe activ la soluționarea noilor provocări la adresa stabilității şi securității internaționale.

Operațiile întrunite multinaționale la care pot participa Forțele Terestre sunt acele operații la care participă forțe din două sau mai multe țări şi iau parte cel puțin două categorii de forțe armate.

Operațiile aliate întrunite se pot desfăşura la toate cele trei niveluri (strategic, operativ şi tactic) cu participarea următoarelor tipuri de forțe armate:

- forțe comandate, sunt acele forțe care se află încă din timp de pace sub comandă operațională sau sub control operațional NATO;
- forțe subordonate operativ, sunt prevăzute pentru acțiuni sub control NATO;
- forțe care sunt prevăzute pentru acțiuni viitoare sub comandă NATO, vor întări forțele angajate inițial.

Conceptul de Forță Întrunită Multinațională (Combined Joint Task Force - CJTF), reprezintă o adaptare a structurilor NATO la evoluția mediului de securitate european, şi are o compunere variabilă, alcătuit din structuri aparținând mai multor categorii de forțe ale armatei, din diferite țări contributive, organizat pentru operații de stabilitate şi sprijin, necesitând o conducere multinațională, care să înglobeze toate categoriile de forțe, prin intermediul unui comandament. Acesta asigură gestionarea de către NATO a noilor provocări la adresa stabilității şi securității şi oferă posibilitatea țărilor din afara Alianței Nord-Atlantice să participe la acest proces.

Conceptul are în vedere realizarea următoarelor obiective[4]:

- NATO să aibă capacitatea de a acționa şi în afara teritoriului Alianței Nord-Atlantice şi să disloce în scurt timp forțe multinaționale întrunite necesare gestionării situațiilor de criză apărute;
- crearea unei structuri de comandă modulare care să asigure participarea statelor nemembre NATO la operații multinaționale;
- stabilirea unui cadru comun pentru utilizarea unor facilități NATO de către UE.

Conceptul CJTF a fost lansat la sfârşitul anului 1993, şi a fost aprobat la Summit-ul de la Brussells din 1994 . Cu această ocazie, şefii de stat şi de guvern ai Alianței solicită ca viitoarea dezvoltare a conceptului să reflecte disponibilitatea lor de a pune la dispoziție mijloacele disponibile ale NATO, pe baza deciziei de la caz la caz a Consiliului Nord-Atlantic, pentru desfăşurarea operațiunilor conduse de Uniunea Europeană. În plus, dezvoltarea procesului a fost legată de cooperarea politico-militară în contextul Parteneriatului pentru Pace (PfP)[5].

Necesitatea care a dus la crearea acestui concept s-a conturat în noul context de securitate din Europa, marcat de apariția unor riscuri de intensitate redusă, dar imprevizibile, pentru pacea şi stabilitatea generală. S-a convenit ca viitoarele măsuri în materie de securitate să implice formațiuni militare multifuncționale, multinaționale şi uşor de desfăşurat, structurate conform tipurilor specifice de misiuni militare care urmau a fi executate.

[4] **Doctrina pentru operații întrunite multinaționale**, Bucureşti, 2001, p. 36.
[5] **Manualul NATO**, 2001, NATO Office of Information and Press, Brussels, Belgium, p. 260.

Procesul parcurge mai multe faze de implementare, după stabilirea cadrului politico-militar al conceptului în cadrul întrunirii miniştrilor de externe şi ai apărării din țările membre NATO de la Berlin din iunie 1996. Prima fază de implementare a stabilit viabilitatea conceptului prin exerciții de stat major care au implicat trei comandamente CJTF „bază". A doua fază a fost destinată analizei privind capabilitatea Alianței de a disloca, la scară redusă şi apoi la scară mare, a comandamentelor cu baza la sol sau pe nave de suprafață, precum şi a necesității de a nominaliza alte comandamente CJTF „bază"[6].

La nivel strategic, potrivit deciziilor autorităților naționale, Statului Major General îi revine responsabilitatea exercitării conducerii operaționale, respectiv a comenzii militare a forțelor armatei şi acțiunilor acestora angajate în contextul multinațional.

Şeful Statului Major General, cea mai înaltă autoritate militară a armatei, consiliază preşedintele țării şi ministrul apărării naționale şi are responsabilitatea exercitării comenzii asupra forțelor participante la operațiile multinaționale, prin structurile specializate.

La nivel operativ, conducerea şi controlul acțiunilor militare multinaționale se exercită de către *comandantul contingentului național* desemnat în acest scop, cu delegarea de autoritate stabilită şi transferul de autoritate, în funcție de situația şi natura operațiilor întrunite multinaționale.

Eficiența forței întrunite pentru a desfăşura operații depinde, într-o măsură însemnată, de aranjamentele de comandă şi control stabilite de la nivelul cel mai înalt până la ultimul nivel de comandă[7].

Unitatea comenzii asigură coeziunea necesară planificării şi desfăşurării operațiilor la nivel strategic, operativ şi tactic şi este unul din elementele pe care se fundamentează principiul operațiilor „unitatea de efort".

Aplicarea acestui principiu presupune stabilirea unor relații de comandă clare prin care să se asigure, atât libertatea de acțiune a comandanților pentru îndeplinirea misiunilor, cât şi limitările generate de considerente politice ori de ordin operațional. Acestea sunt[8]:

- comanda națională/Full Command;
- comanda operațională/Operational Command - OPCOM;
- controlul operațional/Operational Control - OPCON;
- comanda tactică/Tactical Command – TACOM;
- controlul tactic/Tactical Control – TACON.

De regulă, comandantul forței întrunite naționale are majoritatea forțelor alocate în OPCOM, iar în operațiile multinaționale, comandantul forței întrunite va avea majoritatea forțelor în OPCON.

Pentru realizarea cooperării şi coordonării cu aliații şi cu organizațiile internaționale, pentru desfăşurarea operțiilor într-un teatru de operații se înființează

[6] *The Readers Guide to the NATO Summit in Washington*, 23-25 April 1999, NATO Office of Information and Press, Brussels, Belgium, p. 69.

[7] **Doctrina Armatei României**, Bucureşti, 2007, p. 73.

[8] Ibidem, p. 75.

şi funcţionează, pe lângă acestea, *structuri de reprezentare militară şi echipe/ofiţeri de legătură.* Conducerea acestora se exercită de către şeful SMG.

Comanda operaţională a Forţelor Terestre române pe timpul participării la operaţii, pe teritoriul naţional sau în afara acestuia, în subordinea unui comandament aliat sau de coaliţie, este, de regulă, atribut naţional. Controlul operaţional al forţelor române participante la operaţii pe teritoriul statului român sau în afara acestuia se realizează de către comandamentul aliat sau al coaliţiei, prin transfer de autoritate (TOA). La nivel naţional, TOA se aprobă de către şeful SMG.

Lanţul de comandă în baza căruia se exercită comanda şi controlul este structurat ierarhic, include toţi comandanţii din Armata României, asigurând:

- realizarea principiului unităţii de comandă,
- conducerea centralizată, concomitent cu execuţia descentralizată,
- reacţii coordonate ale forţelor,
- unitatea acţiunilor militare,
- scurtarea timpului necesar luării deciziei.

Pe timpul *angajării efective* a forţelor conducerea operaţiilor multinaţionale întrunite este rezultatul deciziilor colective luate de către guvernele suverane în cadrul coaliţiei sau alianţei. Baza deciziilor o reprezintă scopurile şi interesele comune. Pentru asigurarea unităţii de comandă, comandantul Forţei Întrunite va deţine controlul operaţional asupra tuturor forţelor în cadrul zonei de operaţii.

Structura de comandă în zona de responsabilitate asigură acţiunea concertată a capacităţilor militare ale categoriilor de forţe ale unei singure sau mai multor naţiuni, astfel încât să se realizeze decisiv şi eficient obiectivele operaţionale vizate de comandantul Forţei Întrunite.

Cooperarea în interiorul teatrului de operaţii este principiul care asigură fundamentul încrederii, având la bază aplicarea comună a doctrinei întrunite. Familiarizarea cu procedurile standard de operare se realizează prin exerciţii întrunite multinaţionale planificate de către membrii alianţei pe teritoriul unuia sau mai multor state membre NATO.

Datorită eterogenităţii forţelor militare şi civile participante şi a importanţei acţiunilor acestora, conducerea este de o complexitate aparte, iar acţiunile unor unităţi relativ mici pot avea impact politic.

Întregul efort pentru atingerea obiectivului final stabilit este coordonat pe baza planului de operaţie, avându-se în vedere sincronizarea efectelor în timp şi spaţiu.

Caracterul eterogen al structurii forţelor participante (unităţi militare aparţinând mai multor naţiuni, poliţie, pompieri, organizaţii civile naţionale şi internaţionale, agenţii guvernamentale etc.), nu trebuie să afecteze în nici un fel concentrarea eforturilor pentru îndeplinirea obiectivelor stabilite.

Eventualele neclarităţi în înţelegerea obiectivelor politice stabilite de autorităţile constituţionale abilitate ale statului român trebuie să fie înlăturate prin solicitarea ordinelor scrise de la eşalonul superior.

Datele şi informaţiile de cercetare obţinute din diferite surse, constituie baza estimării comandantului şi a planificării operaţiilor.

Unitățile de sprijin de luptă şi cele de logistică trebuie să aloce resurse şi să asigure servicii în folosul tuturor forțelor angajate în operație.

Cunoaşterea în profunzime şi aplicarea cu rigurozitate a regulilor de drept internațional şi a legilor țării reprezintă un factor determinant al succesului oricărei operații.

La înapoierea din teatrul de operații se trece la *faza de regenerare a forțelor* pentru acordarea perioadei de refacere, revenirea la programul de instruire obişnuit sau prin sistemul de învățământ militar, completarea stocurilor, mentenanța echipamentelor.

Conducerea forțelor implicate în desfăşurarea acțiunilor militare în teatrele de operații constituie astfel un element cheie al asigurării succesului fiind totodată şi un element component definitoriu al puterii de luptă. Atributele conducerii militare trebuie să fie puse în practică, credem noi, pornind de la abordarea cuprinzătoare (Comprehensive Approach – CA) pentru aplicarea coordonată şi integrată a tuturor elementelor puterii unei națiuni sau alianțe pentru a crea acele efecte care duc la atingerea obiectivelor dorite pe baza unor decizii responsabile şi adânc fundamentate în nevoile şi cerințele câmpului de luptă actual.

Bibliografie:

[1] **Glosarul NATO de termeni şi definiții AAP-6,** 1995.

[2] **Legea nr. 346 din 21 iulie 2006 privind organizarea şi funcționarea Ministerului Apărării**, Monitorul Oficial nr. 654.

[3] **Doctrina pentru operații întrunite multinaționale**, Bucureşti, 2001.

[4] **Manualul NATO**, 2001, NATO Office of Information and Press, Brussels, Belgium.

[5] *The Readers Guide to the NATO Summit in Washington*, 23-25 April 1999, NATO Office of Information and Press, Brussels, Belgium.

[6] **Doctrina Armatei României**, Bucureşti, 2007.

TRANSFORMAREA EUROPEANĂ ŞI EUROATLANTICĂ A ZONELOR SECURITĂȚII. CONSECINȚE PENTRU UCRAINA

Andryi VOLOŞIN*

This paper represents the process of European and Euro-Atlantic transformation of security areas into the context of Ukraine integration in NATO and EU. There is analyzed the influence of the political environment and the policies in the sphere of the Russian Federation security into the Euro-Atlantic security architecture. There is also analyzed the new role of France in the European and Euro-Atlantic security area. There are analyzed measures regarding the enhancement of the efficiency for the Ukraine foreign policy regarding national security.

Integrarea în sistemul colectiv de securitate euroatlantic rămâne prioritatea principală a politicii de stat a Ucrainei pentru a-si asigura securitatea națională. Aceasta este în corespondență cu realizarea următoarelor sarcini:

- garantarea necondiționată a suveranității de stat a Ucrainei, integrității sale teritoriale prin recunoaşterea comunității internaționale a frontierelor din 1 decembrie 1991;
- neîngăduirea destabilizării vieții politice interne în Ucraina a actorilor străini şi (sau) a creației lor;
- realizarea politicii externe independente numai pe baza Constituției şi a legilor Ucrainei, având în vedere interesele naționale vitale;
- asigurarea securității energetice, sprijinirea producătorilor naționali, crearea condițiilor pentru o dezvoltare economică durabilă;
- protejarea intereselor cetățenilor Ucrainei în străinătate, asigurarea nivelului de viață acceptabil al populației, drepturile democratice şi libertatea persoanei.

Temeiul legal al integrării Ucrainei în Uniunea Europeană şi NATO este compus din următoarele acte:

1. Rezoluția Radei Supreme a Ucrainei «Cu privire la direcțiile principale ale politicii externe a Ucrainei (de la 02.07.1993 № 3360-XII), datorită faptului că «Statele occidentale care sunt membri UE şi NATO aparțin unui loc stabilit în sistemul internațional contemporan şi de conducere a mecanismelor instituționale interstatale, a proceselor globale şi regionale» proclamă, că «trăsătura definitorie a politicii externe a Ucrainei în aceste țări este stabilirea unor relații de parteneriat politic şi militar»[1];

2. Legea Ucrainei «Despre baza securității naționale a Ucrainei» (de la 19.06.2003 № 964-IV), care defineşte «asigurarea participării Ucrainei cu drepturi depline la sistemele europene şi regionale de securitate colectivă, dobândirea calității de

* **Director adjunct la Institutul de cercetări economice internaționale L'viv, Expert al Institutului național de cercetări strategice, Ucraina**

[1] http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3360-12

membru al Uniunii Europene si NATO»[2] direcţiile de bază ale politicii naţionale de securitate în sfera politicii externe;

3. Decretul Preşedintelui Ucrainei «Despre strategia securităţii naţionale» (№105/20007) «aderarea Ucrainei la sistemul de securitate european şi euroatlantic, care prevede o cooperare reciproc avantajoasă cu Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord, crearea condiţiilor pentru ca Ucraina să adere la NATO, participarea la programele de securitate ale Uniunii Europene şi OSCE»[3] şi recunoaşte ca o prioritate strategică pentru politica de securitate naţională, care, la rândul său, este un factor determinant în procesul de asigurare a condiţiilor externe favorabile pentru dezvoltarea şi securitatea ţării;

4. Ministerul Afacerilor Externe al Ucrainei a stabilit o listă de sarcini în 2009. Dintre acestea, poziţii cheie sunt:

- finalizarea negocierilor cu privire la asocierea dintre Ucraina şi Uniunea Europeană;
- asigurarea realizării «Cartei parteneriatului strategic dintre Ucraina şi SUA»;
- elaborarea Programului naţional anual «Ucraina — NATO» cu privire la integrarea Ucrainei în alianţa Atlanticului de Nord;
- finalizarea inventarierii tuturor obiectivelor ce sunt folosite de flota Federaţiei Ruse în Crimeea, sfârşirea procesului demarcaţiei frontierei ucraineano-ruse şi delimitarea zonei maritime în marea Azov şi strâmtoarea Kerci. Transferarea relaţiilor strategice cu Federaţia Rusă în drepturi egale, reciproc avantajoase, pragmatice[4].

Declararea de MAE al Ucrainei ca sarcina e nu numai de a traduce întreg spectrul de parteneriat al Ucrainei cu instituţiile de securitate europene şi euroatlantice în plan practic, dar şi să demonstreze starea lor reală şi perspectivele statului ca membru cu drepturi depline în UE şi NATO.

Aceste sarcini depind în mare măsură de voinţa şi capacitatea NATO şi UE de a realiza mecanisme specifice de cooperare reciproc avantajoase cu Ucraina în domeniul politicii de securitate şi apărare. Conţinutul acestei cooperări, la rândul său, va fi determinat de transformarea internă a arhitecturii de securitate euroatlantice.

Procesul transformării europene şi euroatlantice din spaţiul securităţii ca unul dintre factorii determinanţi de influenţă asupra politicii de securitate naţională în Ucraina se prezintă sub forma următoarelor componente:

1. Sistemul de relaţie — angajament, competenţă şi responsabilitate în cadrul reţelelor militaro-politice din acest domeniu uneşte statele;
2. Rolul şi locul instituţiilor de securitate colectivă în noile condiţii geopolitice şi geoeconomice;
3. Apariţia unor noi ameninţări la adresa securităţii naţionale pentru ţările Europei.

[2] http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15
[3] http://www.president.gov.ua/documents/5728.html
[4] Пріоритетні завдання Міністерства закордонних справ України на 2009 рік //www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/22678.htm

Astăzi sistemul mondial al relațiilor internaționale, care a urmat prăbuşirii URSS, este normalizat într-o anumită măsură în formatul «SUA — singura superputere mondială - toate celelalte state», trec printr-o etapă crucială de transformări calitative noi. Începutul schimbărilor globale a fost reprezentat de evenimentele de la 11 septembrie 2001, când grupări teroriste extrateritoriale se stabilesc ca actori diferiți ai relațiilor internaționale şi de fapt forțând guvernele naționale la transformări cardinale a sistemelor de asigurare a securității în contextul combaterii terorismului internațional.

Permanente tradiții pentru «lumea westfalică», normele dreptului internațional (jurisdicția exclusivă a gvuernului național pe întreg teritoriul statului național) sunt devalorizate de recunoaşterea provinciei sârbe Kosovo ca stat suveran. Proclamarea în 17 februarie 2008 a parlamentului din Kosovo de despărțire a acestui teritoriu din Serbia şi independent ca stat este un eveniment care de fapt a împărțit sistemul dreptului internațional la «înainte şi după Kosovo». Recunoaşterea suveranității provinciei sârbe Kosovo de cei «Şapte Mari» şi majoritatea țărilor UE a fost catalizatorul prăbuşirii status quo-ului geopolitic. Independența Kosovo a provocat aşa-numitul «efect domino», alte autoproclamări şi forme de teritorii naționale nerecunoscute au primit un precedent juridic internațional de a-şi legitima statutul lor. Situația actuală a securității internaționale se caracterizează prin pierderea treptată a categoriilor juridice de drept internațional ca «suveranitate națională», «integritate teritorială», «garanții de securitate internațională», «norme de drept internațional», care definesc conținutul relațiilor interstatale. «Dreptul ca forță » de fapt s-a schimbat în «forța ca drept».

Trebuie să vorbim despre formarea în principiu a unei noi paradigme de relație în triunghiul geopolitic «SUA - UE - Federația Rusă» al cărei cuprins va stabili noile realități ale spațiului de securitate.

Ucraina în spațiul de securitate european şi euroatlantic

În pofida presiunii considerabile ale SUA, «greii» militaro-politici europeni - Germania, Franța, Italia, la summit-ul NATO de la Bucureşti din 2008 au arătat lipsa de voință a Vechii Europe de a acționa în calitate de «donator de securitate» pentru Ucraina şi Georgia.

Punctul 23 din «Declarația Summit-ului de la Bucureşti» consacrat apelului Ucrainei şi Georgiei în ce priveşte aderarea la Planul de acțiune pentru dobândirea calității de membru NATO (MAP): «NATO salută aspirațiile euroatlantice ale Ucrainei şi Georgiei pentru dobândirea calității de membru NATO. Am fost de acord astăzi, că aceste țări vor deveni membre ale NATO. MAP este următorul pas pentru Ucraina şi Georgia pe calea lor directă spre aderare. Prin urmare vom începe o perioadă de angajare intensă cu aceste țări la cel mai înalt nivel politic pentru a rezolva problemele care rămân, în contextul aplicării lor la MAP»[5] nu conține dispoziții cu caracter obligatoriu privitoare la termenul intrării Ucrainei în Alianța

[5] http://www.ukraine-nato.gov.ua/nato/ua/news/detail/11970.htm?lightWords

Nord Atlantică şi (chiar) pentru MAP. Un alt «val de extindere» a Alianței în anul aniversar 2009, include Albania şi Croația.

Printre motivele complexe care au dus la refuzul țărilor membre NATO de a da Ucrainei MAP-ul, sunt următoarele:

- nivelul scăzut de sprijin al populației pentru aderarea Ucrainei la NATO;
- lipsa de consens între structurile de putere (elita conducătoare) ale Ucrainei pentru integrarea euroatlantică a țării;
- opoziția rigida a Federației Ruse pentru aderarea Ucrainei şi Georgiei la NATO.

Cuprinsul relațiilor dintre Ucraina şi UE sunt definite de următorii factori:

- în 2008, s-a încheiat o durată de 10 ani a acțiunii «Acordului de parteneriat şi cooperare» dintre Ucraina şi UE;
- în decembrie 2008, Comisia Europeană a publicat inițiativa Poloniei şi Suediei de «parteneriat estic» îndreptat spre găsirea mecanismelor de cooperare mai strânsă între UE şi Ucraina şi alte țări vecine: Armenia, Azerbaidjan, Georgia şi Moldova. Parteneriatul estic este o declarație de intenție şi nu cuprinde normele juridice obligatorii ale mecanismelor;
- în martie 2007, încep negocieri pentru un «Nou acord consolidat», al cărui scop este de a asocia relațiile de tranziție între Ucraina şi UE şi primirea confirmării oficiale a perspectivei de membru;
- Ucraina a aprobat inițiativa preşedintelui Franței N. Sarkozy, cu privire la dezvoltarea politicii europene de securitate, exprimându-şi dorința de a adera la noua structură de securitate europeană[6].

Inițiativele proclamate ale Franței, Suediei şi Poloniei cu privire la noi forme de cooperare între UE şi Ucraina sunt măsuri paleative, deoarece nu conțin mecanismele concrete ale integrării şi vizează, în primul rând, în atingerea unei «pauze strategice» în relațiile dintre părți, cu menținerea deja a existenței pozitive a rezultatului muncii.

Nu există premise reale pentru aprofundarea nivelului de cooperare al Ucrainei şi UE în contextul de definire a termenului de membru deplin al UE. Acest lucru este ca o criza generală a «Proiectului de integrare europeană», astfel şi cu dezacordul Ucrainei cu criteriile de membru (politice, economice, juridice) de la Copenhaga.

Astăzi, singurul cadru instituțional de bază al relațiilor Ucrainei şi UE rămâne formatul «Politicii Europene de Vecinătate» (PEV), adoptat de UE in 2004 pentru țările vecine (Ucraina, Belarus, Moldova, Georgia, Armenia, Azerbaidjan, Algeria, Iordania, Israel, Palestina alte țări din Orientul Mijlociu), care este pur declarativ şi nu oferă norme obligatorii privind perspectivele de aderare la UE. «Planul de acțiune» PEV nu conține asigurarea mecanismelor securității pentru țările vecine şi de sprijinire a valorilor socioculturale paneuropene, statul de drept, protecția drepturilor minorităților şi dezvoltarea unor relații de bună vecinătate pe principiile

[6] 45 Мюнхенська конференція з питань безпеки //www.rian.ru/politics/20090207 /161298671.html.

economiei de piaţă şi a dezvoltării durabile. Noua tendinţă în procesul transformării spaţiului de securitate euroatlantic este de a consolida rolul de securitate economică.

Ţările membre NATO şi UE nu au găsit o pârghie adecvată împotriva poziţiei Federaţiei Ruse privind Ucraina şi Georgia, care la nivel legislativ şi-au exprimat dorinţa de a se integra în instituţiile de securitate euroatlantice şi, simultan, deschid tranzitul resurselor energetice spre Europa.

Asigurarea securităţii naţionale a Ucrainei, ca stat suveran şi perspectiva integrării ei euroatlantice, depind în mare măsură de politica Federaţiei Ruse în spaţiul ex-sovietic. Acest lucru nu este atât de mult pentru a consolida potenţialul militaro-politic rus, cât pentru criza generală a NATO si UE.

Noul rol al Federaţiei Ruse în procesele internaţionale

După 10 ani de profunde transformări interne, după epoca lui Boris Elţân, Federaţia Rusă şi-a recăpătat treptat statutul de superputere mondială, sfera intereselor naţionale care cuprinde nu numai spaţiul republicilor ex-sovietice. Rusia încearcă un dialog la nivel de egalitate cu SUA privitor la arhitectura de securitate europeană şi euroatlantică.

Printre problemele complexe, care caracterizează procesul complicat şi controversat al relaţiilor dintre Ucraina şi Federaţia Rusă, ca state suverane, o problemă cheie este rămânerea flotei ruse la Marea Neagră pe teritoriul ucrainean. După prăbuşirea URSS, Rusia, în diferite grade, şi-a menţinut prezenţa militară pe teritoriile din aproape toate statele ex-sovietice. Menţinerea prezenţei militare ruseşti face de fapt imposibilă integrarea euroatlantică a Ucrainei. Slăbiciunea autorităţilor ucrainene în prima perioada a statului a permis Rusiei să păstreze pârghiile militaro-politice pentru a influenţa situaţia în Ucraina. În 2017, prezenţa militară rusească provoacă Ucrainei un statut geopolitic nedeterminat.

Tocmai retragerea forţelor militare ruse a creat pentru statele baltice premisele necesare de transformare calitativă a politicii de securitate naţională, care în cele din urmă le-au permis integrarea în NATO şi UE.

Unul din factorii determinanţi pentru înţelegerea locului şi rolului Rusiei în transformarea europeană şi euroatlantică a spaţiului securităţii este realizarea sub semnătura preşedintelui Federaţiei Ruse Dmitri Medvedev, la 12 iulie 2008, a noii «Concepţii a politicii externe a Federaţiei Ruse»[7]. Adoptarea de către Rusia a acestui document conceptual a devenit viziunea oficială a elitelor ruseşti despre locul ţării lor în secolul XXI. Stabilizarea sistemului politic şi (în special) creşterea economică pe termen lung a dus la schimbări fundamentale în poziţia Federaţiei Ruse în relaţiile cu SUA, Uniunea Europeană şi cu ţările din CSI.

Concepţia declară dorinţa înaltei conduceri politice a Rusiei, de a recâştiga statutul regional (în perspectivă — mondial) de superputere, creând astfel o contrapondere la dominaţia geostrategică a SUA şi NATO. Spaţiul ex-sovietic în acest context este specific unei baze de mare «renaştere geopolitică» a Rusiei. Acest lucru este demonstrat de următoarele dispoziţii ale Concepţiei:

[7] http://www.kremlin.ru/text/docs/2008/07/204108.shtml

- «Direcţiile prioritare a politicii externe a Rusiei sunt dezvoltarea cooperării bilaterale şi multilaterale cu ţările membre CSI.
- Rusia va creşte cooperarea cu statele membre ale CSI în asigurarea securităţii reciproce, inclusiv combaterea provocărilor şi ameninţărilor comune.
- Rusia susţine o atitudine negativă la extinderea NATO, inclusiv la planul de primire ca membrii ai alianţei a Ucrainei şi Georgiei şi, de asemenea, la apropierea infrastructurii militare a NATO de graniţele Rusiei, ce încalcă principiul egalităţii securităţii, duce la apariţia de noi linii de demarcaţie în Europa, contrar obiectivelor de îmbunătăţire a colaborării cu găsirea de răspunsuri la provocările reale ale prezentului».[8]

Concepţia a legitimat fără precedent poziţia dură a elitei conducătoare ruse, prin declaraţia lui Vladimir Putin la conferinţa de securitate de la München din 2007, în următoarele teze:[9]

- «Sistemul juridic al Statelor Unite ale Americii a traversat frontierele sale naţionale în toate domeniile şi se impune în alte state.
- Procesul de extindere a NATO nu are nici o legătură cu modernizarea Alianţei şi cu asigurarea securităţii în Europa. Dimpotrivă, aceasta este o provocare serioasă, ce reduce nivelul de încredere reciprocă.
- Rusia este o ţară, ce a avut întotdeauna privilegiul de a face politică externă independentă. Noi nu avem de gând să schimbam această tradiţie şi azi.»

Specific politicii externe, demersul lui V. Putin nu a găsit un răspuns adecvat din partea actorilor spaţiului securităţii euroatlantice. Federaţiei Ruse, de fapt, i-a fost dat un «cec în alb» de a acţiona la discreţia sa în spaţiul ex-sovietic.

Soluţia Federaţiei Ruse în «războiul gazelor» a fost o demonstraţie vie a noii politici externe ruseşti. În condiţiile crizei financiare globale, scăderea rapidă a preţurilor la petrol, conducerea politică a Federaţiei Ruse a decis să aplice mecanismul de «control al gazelor» nu numai în tradiţionalul «domeniu privat» ex-sovietic, dar şi în Europa. În ciuda pierderilor financiare şi de imagine substanţiale, RAO Gazprom a intrat în conflict deschis cu Uniunea Europeană, de fapt ignorând obligaţiile contractuale.

Reacţia SUA si UE la acţiunile Rusiei în Georgia a devenit n test de turnesol pentru elita politică a statelor ex-sovietice, orientate spre integrarea euroatlantică. Co-directorul Institutului suedez pentru securitate şi dezvoltare, S. Cornell este convins că: «Pentru viitorul apropiat cea mai mare îngrijorare este neputinţa aparentă a NATO. Când liderii ţărilor membre, ce se află la graniţa de vest a Rusiei, încep să-şi facă griji în mod deschis cu privire la valabilitatea articolului 5 al Tratatului NATO (unul pentru toţi şi toţi pentru unul) este a şansa în inima celei mai de succes alianţe militare din existenţa omenirii»[10]. În primul rând, această avertizare se aplică ţărilor GUAM - Ucraina, Azerbaidjan şi Moldova.

[8] http://www.kremlin.ru/text/docs/2008/07/204108.shtml
[9] http://www.lenta.ru/articles/2007/02/10/asymmetry/
[10] С.Корнелл Дилема для Заходу http://www.pravda.com.ua/news/2008/8/29/80503.htm

Alianța Nord-Atlantică a epuizat, practic, resursele lărgirii sistemului de securitate colectivă la est odată cu aderarea țărilor baltice. Aderarea la spațiul Schengen a noilor state membre UE, ce au frontiere cu Ucraina, constituie frontiera externă a UE, şi formalizează o linie de împărțire între Europa şi țările vecine.

Sistemul juridic internațional, de fapt, nu cuprinde mecanismele reale pentru a descuraja acțiuni unilaterale ale statelor membre permanente a CS al ONU. Aceasta se leagă cu «dreptul de veto» pe care-l dețin țările membre ale elitei «clubului nuclear». SUA, lansând acțiuni militare în Afganistan, Irak şi Serbia fără a fi sancționate de ONU, au lansat o «reacție în lanț» încălcarea „puternică din aceasta lume" a integrității teritoriale a statelor suverane. Acest lucru a devalorizat conținutul instituțional de funcționare a ONU. OSCE şi Consiliul Europei, la care se include şi Federația Rusă, având în vedere dispozițiile lor statutare, în general sunt lipsite de pârghii de influență asupra conflictelor dintre state.

Lipsa de acțiune a SUA şi «angajamentul tacit» al Germaniei au provocat conflictul militar ruso-georgian şi «războiul gazului» ruso-ucrainean. În aceste condiții, Ucraina este nevoită să caute mecanisme netradiționale pentru asigurarea securității naționale.

Poziția SUA

SUA rămâne principalul «donator de securitate» pentru spațiul european şi euroatlantic. Astfel, prezența militară a SUA în Europa, disponibilitatea «umbrelei» rachetelor nucleare americane este unul din factorii-cheie al sistemului de securitate colectivă a NATO.

Poziția sincer rezervată a Administrației SUA în cursul conflictului militar ruso-georgian şi a «războiul gazului» ruso-ucrainean este o mărturie a lipsei de voința a SUA pentru o altă rundă de confruntare geopolitică cu Rusia pentru controlul fostului spațiu ex-sovietic. Ultima formațiune în lanțul pierderilor geopolitice ale SUA a fost încercarea conducerii Kirghistanului de a refuza să prelungească termenul prezentei bazei militare americane pe teritoriul său național. Acest lucru dă motive pentru a concluziona ca astăzi strategia politicii externe a SUA în Europa, în general şi în spațiul ex-sovietic în special, a ajuns într-un «punct mort».

În plus față de factorii obiectivi (criza financiară fără precedent, concentrarea eforturilor pe eşecul proiectelor geopolitice în Irak si Afganistan) aceasta situație este asociată cu schimbarea elitei conducătoare la Casa Albă, ce condiționează necesitatea formării administrației democrate a preşedintelui B. Obama de noua viziune despre locul şi rolul SUA în lume. Acest proces încă nu este finalizat, constructorii noii arhitecturi a politicii externe americane vice-preşedintele Bayden şi secretarul de stat H. Clinton au identificat domeniile sale principale după cum urmează:

1. Dezideologizarea politicii externe. Menținând în acelaşi timp un parteneriat strategic cu țările NATO, Israel, Arabia Saudita, politica externă a SUA se bazează în principal pe pragmatism şi ține cont de caracteristicile socioculturale ale altor țări.
2. Întoarcerea în planul relațiilor juridice cu țările considerate paria: Iran, Coreea de Nord, Cuba.

3. Consolidarea rolului ONU în relațiile internaționale.
4. Relațiile cu Federația Rusă încep «de la punctul zero» în problemele litigioase (sistemul anti-rachetă în Europa; de reducere a armelor strategice ofensive şi a capacităților nucleare; interesele în Asia Centrală, Caucazul de Sud şi Ucraina) se rezolvă prin acordul părților.

Trăsătura caracteristică a transformării configurației relațiilor ruso-americane este rolul mărit al forumurilor informale internaționale (Conferința Internațională de Securitate de la München, Forumul Economic de la Davos, Summitul G20), pentru a găsi o rezolvare consolidată a problemelor de însemnătate reciprocă, prin acorduri bilaterale egale. În condițiile în care, problema aderării Ucrainei şi Georgiei la Alianța Nord-Atlantică, precum şi (cel mai important) posibilitatea de a desfăşura forțe NATO la granița cu Federația Rusă sunt de fapt eliminate, Statele Unite şi Rusia formează noua agendă şi regulile în sistemul relațiilor internaționale, printr-o oarecare măsură de abstractizare a instituțiilor existente de securitate colectivă.

Aceasta se referă, în primul rând, la dezarmare şi controlul armamentelor, problema terorismului internațional şi cooperarea în sfera energiei.

În preajma summit-ului Alianței Nord-Atlantice, administrația SUA nu a formulat o poziție coerentă cu aliații europeni, cu privire la viitoarea extindere a NATO spre est şi noul format al colaborării Alianței cu Ucraina şi Georgia, în plus față de conceptul deja tradițional al «uşilor deschise».

Perspectivele politico-militare ale UE şi poziția Franței

Uniunea Europeană, în mod tradițional, si-a concentrat atenția asupra aspectelor economico-financiare ale integrării, neasigurând şi o politică unificată externă şi de securitate efectivă. Deşi a fost pozitiv rezultatul referendumului din Irlanda privind ratificarea «Protocolului de la Lisabona», funcțiile de securitate, apărare şi politica externă continuă să rămână în responsabilitatea exclusivă a guvernelor naționale. «Greii» europeni nu văd în situația geopolitică actuală noi perspective pentru extinderea UE în spațiul ex-sovietic. Printre altele, poziția liderilor Germaniei şi Franței[11] stă mărturie prin declarațiile lor înaintea deschiderii celei de-a 45-a Conferință pe tema securității internaționale în München: «Nici o țară nefiind în măsură să rezolve problemele lumii, o importanță crescută o au UE şi NATO — alianțe bazate pe valori comune. Baza politicii de securitate trebuie constituită din întărirea cooperării franco-germane, construcția europeană şi parteneriatul atlantic. Summit-ul aniversar al Alianței Nord-Atlantice ar putea fi consacrat revizuirii conceptului strategic al NATO şi depăşirii conflictului dintre Alianță şi UE».

Preşedintele Franței şi cancelarul Germaniei subliniau luând în considerare poziția Rusiei în procesul de transformare a spațiului de securitate euroatlantic, următoarele: «Extinderea UE şi NATO este un element central al securității şi stabilității pe continent. Dorința de a adera la NATO este rezultatul unei alegeri libere a statelor europene. Privitor la aceasta, trebuie luate în considerare criteriile existente

[11] La sécurité, notre mission commune", par Angela Merkel et Nicolas Sarkozy //www.lemonde.fr/opinions/article/2009/02/03/la-securite-notre-mission-commune-par-angela-merkel-et-nicolas-sarkozy_1150337_3232.html

pentru aderarea la Alianță. Extinderea trebuie să promoveze asigurarea securității şi stabilității pe continent şi este profitabilă pentru Rusia. În acest context, activitățile din cadrul «Consiliului Rusia — NATO» joacă un rol deosebit de important».

Într-o anumită măsură, un «suflu nou» în politica europeană de securitate şi apărare a fost dat de inițiativele preşedintelui Franței, N. Sarkozy. Membru al «clubului nuclear», Republica Franceză are în mod tradițional o perspectivă specială asupra proceselor la nivel mondial. În condițiile în care «proiectul de integrare europeană» trece printr-o criză instituțională şi de fapt a fost sub protectoratul politico-militar al SUA, conducerea politică superioară a Franței a inițiat un sistem complex de reforme în sfera politicii externe şi de securitate, dintre care trebuie să reținem următoarele:

- Adoptarea noii «Cărți Albe a Franței»[12], care printre altele, prevede o modernizare radicală a forțelor armate naționale, îmbunătățirea sistemelor de asigurare a securității şi apărării, precum şi întoarcerea Franței în structurile militare integrate ale NATO.
- Declararea continentului european ca prioritate absolută a politicii externe franceze.
- Asigurarea securității energetice în contextul diversificării surselor de aprovizionare cu resurse energetice a Europei şi opoziția la şantajul energetic al Rusiei.
- Propuneri pentru summit-ul aniversar al NATO de a consolida capacitatea organizației de a răspunde noilor amenințări ale lumii moderne.
- Intensificarea rolului Franței în etapele transformării sistemului european de securitate şi apărare:

- crearea unei forțe de 60.000 militari pentru reacție rapidă, având în compunere unități navale şi aeriene, capabilă de a executa 2-3 operațiuni de menținere a păcii în orice regiune a lumii;

- intensificarea posibilităților UE în planificarea şi realizarea operațiunilor militare;

- finalizarea reformei şi unificarea complexului militaro-industrial al Uniunii Europene;

- formarea în linii generale pentru statele membre ale UE a «Cărților europene în materie de securitate şi apărare» (temeiul juridic de bază în formarea completă a alternativei politico-militare europene la dominația Statelor Unite în arhitectura de securitate euroatlantică).

Noua strategie politico-militară a Franței vizează, în primul rând, întărirea rolului statului în spațiul securității europene şi euroatlantice. Numărul mare al forțelor armate din Europa se va reduce de la 320.000 la 225.000 în anul 2020, în timp ce pentru reechipare sunt necesare 337 mld. euro, din care 200 mld. euro pentru forțele navale şi aeriene.

[12] http://nvo.ng.ru/printed/213879

În pofida întoarcerii Franței în structurile militare ale NATO, ea păstrează însemnătatea lui Charles de Gaulle asupra principiilor generale de politică externă şi de politică în sfera securității:

- Independența forțelor strategice nucleare naționale;
- Libertatea de acțiune;
- Libertate în luarea deciziilor. Nici o divizare a forțelor armate ale Franței nu pot fi controlate printr-o comandă militară comună a NATO pe timp de pace.

Noua «Cartă albă» confirmă menținerea necondiționată a poziției tradiționale a Franței — aliatul independent şi partenerul liber, care realizează politica externă şi politica în sfera securității numai ținând cont de interesele naționale.

Rezultate şi implicații generale pentru Ucraina

1. Realizarea sarcinii de asigurare legislativă pentru integrarea Ucrainei în spațiul de securitate euroatlantic necesită de la conducerea politică superioară a statului, înțelegerea situației reale şi schimbările care au loc în politica Uniunii Europene şi a NATO.
2. Nu există condiții reale pentru aderarea Ucrainei la NATO şi UE într-un termen scurt şi mediu. Asigurarea securității naționale pretinde căutarea noilor mecanisme principale de colaborare dintre Ucraina şi instituțiile euroatlantice de securitate.
3. Aderarea Ucrainei la politica de securitate şi apărare europeană în calitate de stat non-aliat nu are cadru instituțional, întrucât această politică rămâne încă o «declarație de intenție».
4. Nivelul existent de colaborare al Ucrainei cu NATO şi UE, de asigurare a suveranității naționale şi integrității teritoriale, rămâne prerogativa principală a instituțiilor puterii de stat a Ucrainei.
5. Aplicarea reală a mecanismelor de politică externă de asigurare a suveranității naționale şi a integrității teritoriale se află în planul avansat de prevederile statutului «Memorandumului pentru garantarea securității în legătură cu aderarea Ucrainei la tratatul de neproliferare a armelor nucleare»[13] (Budapesta, 05.12.1994). În conformitate cu punctul 4 al Memorandumului, Federația Rusă, SUA şi Marea Britanie reînnoiesc angajamentul față de o acțiune imediată a Consiliului de Securitate al ONU pentru acordarea de ajutor Ucrainei, în cazul în care ea ar fi victima unei agresiuni sau ar constitui obiectul unei agresiuni nucleare. Transformarea Memorandumului în document obligatoriu de drept internațional, creează cadrul politicii externe de asigurare a securității naționale a statului, ca o alternativă la stadiul actual de realizare a strategiei de integrare a Ucrainei în UE şi NATO.
6. O alternativă ce ar trebui luată în considerare separat este formarea parteneriatului special dintre Ucraina şi Franța — într-o oarecare suficientă măsură, centru european de putere şi de stat, ce este interesat de menținerea amenințării reale pe spațiul ex-sovietic a reanimării irevocabile a dominației

[13] http://www.lawmix.ru/abro.php?id=7981

ruseşti.

Printre acțiunile concrete de creştere a colaborării bilaterale cel mai realist se prezintă intensificarea ucraineano-franceză de colaborare în următoarele domenii:

- coordonarea tratatelor interguvernamentale care reglementează elemente principale de asigurare a securității Ucrainei şi Franței: asigurarea energiei, structuri de colaborare a sectorului securității;
- luarea în considerare a experienței franceze de planificare strategică a politicii de asigurare a securității naționale, descrisă în «Carta albă», pentru pregătirea noilor redactări a legilor Ucrainei «Despre baza securității naționale», «Despre direcțiile principale ale politicii externe» şi alte acte normative în sfera securității naționale;
- coordonarea activităților dintre Ucraina şi Franța în domeniul de asigurare a securității europene, ce sunt de interes pentru ambele părți, în special privind lupta împotriva terorismului internațional şi proliferarea armelor de distrugere în masă;
- cooperarea în domeniul energiei nucleare, în contextul Ucraina «ciclul de combustibil nuclear», a celor ştiințifice şi tehnologice, precum şi privitor la eliminarea combustibilului uzat şi a altor proiecte reciproc avantajoase.

În legătură cu ceea ce s-a arătat mai sus, referitor la procesul transformării europene şi euroatlantice a spațiului securității, la politica de stat pentru asigurarea securității naționale a Ucrainei este necesar să se adopte o nouă abordare cuprinzătoare a securității naționale, pe baza introducerii unor măsuri suplimentare în următoarele domenii:

1. Consolidarea propriilor sale posibilități de apărare în direcția creării unei puteri naționale non-nucleare, pe baza existenței complexului militaro-industrial al Ucrainei şi, de asemenea, aprofundarea cooperării strategico-militare cu NATO în domenii de interes reciproc.
2. Îmbunătățirea garanțiilor externe de securitate a Ucrainei, care au fost acordate de către statele membre ale «clubului nuclear» în legătură cu Tratatul de neproliferare a armelor nucleare pe calea realizării tratativelor corespunzătoare şi susținerea acelui mecanism legitimat internațional de recunoaştere a deciziilor Ucrainei pe calea statutului legal non-nuclear.

Bibliografie

[1] http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3360-12
[2] http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15
[3] http://www.president.gov.ua/documents/5728.html
[4] Пріоритетні завдання Міністерства закордонних справ України на 2009 рік //www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/22678.htm
[5] http://www.ukraine-nato.gov.ua/nato/ua/news/detail/11970.htm?lightWords
[6] 45 Мюнхенська конференція з питань безпеки //www.rian.ru/politics/20090207/161298671.html
[7] http://www.kremlin.ru/text/docs/2008/07/204108.shtml

[8] http://www.kremlin.ru/text/docs/2008/07/204108.shtml
[9] http://www.lenta.ru/articles/2007/02/10/asymmetry/
[10] С.Корнелл Дилема для Заходу http://www.pravda.com.ua/news/2008/8/29/80503.htm
[11] La sécurité, notre mission commune", par Angela Merkel et Nicolas Sarkozy //www.lemonde.fr/opinions/article/2009/02/03/la-securite-notre-mission-commune-par-angela-merkel-et-nicolas-sarkozy_1150337_3232.html
[12] http://nvo.ng.ru/printed/213879
[13] http://www.lawmix.ru/abro.php?id=7981

MANAGEMENTUL RISCURILOR DE SECURITATE ÎN DOMENIUL INFORMAȚIILOR CLASIFICATE – EFICIENTIZAREA PROCESELOR DE ANALIZĂ ŞI EVALUARE

Marian BACŞIŞ*

Risk management *(in general) is activity directed towards the assessing, mitigating, and monitoring of risks to an organization.* ***Classified information security risk management*** *is major subset of the risk management process which includes both the assessment of information security risks to the institution as well as the determination of appropriate management action and setting priorities for managing and implementing controls to protect against those risks. This process can be broadly divided into two major components:*

Risk assessment *- identifies, quantifies, and prioritizes risks against both criteria for risk acceptance and objectives relevant to the organization.*

Risk treatment *- process of selection and implementation of measures to modify risk.*

"Even with the best planning and implementation, it is impossible to obtain perfect information security."[1]

Introducere

Problema securității informațiilor nu mai este de mult numai apanajul structurilor militare, în ultima vreme căpătând o pondere însumată în mediile de afaceri si politice. Explozia tehnologiei informațiilor în secolul care a fost denumit "Era Informațională – Information Age" a spart de mult barierele de timp şi spațiu, permițând astfel o mai rapidă accesare a informațiilor.

În acest context, a crescut dependența de informații, dar şi necesitatea de a le proteja, ceea ce presupune identificarea şi aplicarea, la nivel organizațional, a celor mai eficiente şi oportune soluții de management al riscurilor de securitate în domeniul informațiilor clasificate.

Actualele evoluții interne şi internaționale în domeniul securității relevă caracterul dinamic, complex şi fluid al riscurilor şi amenințărilor cu impact direct asupra modului de funcționare a instituțiilor statului cu atribuții în asigurarea securității naționale şi, implicit, în asigurarea securității informațiilor clasificate, ca latură a securității naționale. Persistența conflictelor clasice, militare, în anumite zone şi a ambițiilor regionale ale unor state, emergența unor noi vectori în Asia sau Orientul Mijlociu se suprapun peste transferarea în plan non-statal a relațiilor internaționale pe coordonatele dezvoltării organizațiilor transnaționale, a grupărilor teroriste sau extremiste cu veleități globale sau chiar a actorilor individuali. În acest sens, relațiile dintre state şi actorii non-statali au devenit o coordonată importanță a descifrării dinamicii de securitate atât la nivel național, cât şi internațional.

---

* **Colonel,**

[1] Michael E. Whitman, Herbert J. Mattord, **Principles of Information Security**, Third Edition, Thomson Course Technology, Canada, 2009.

Globalizarea comunicațiilor şi dezvoltarea exponențială a tehnologiilor au generat manifestarea unor riscuri „clasice" de securitate într-un mediu nou: cel virtual, al informațiilor electronice. Aceste riscuri se manifestă prin criminalitatea informatică, spionajul economic şi militar prin utilizarea mijloacelor electronice, a Internetului. În acest context cyber-intelligence-ul a devenit o componentă cheie a securității, în general, şi a securității informațiilor în special, care trebuie să asigure protejarea infrastructurii informatice şi de comunicații critice, iar cooperarea între instituțiile statului a devenit o condiție necesară promovării unui răspuns adecvat acestui tip de amenințări.

Un alt efect al revoluției tehnologice este reprezentat de creşterea capacităților civile şi comerciale de supraveghere – sateliți, sisteme de tip GPS – care conduc la nevoia unei mai bune protecții a informațiilor din mediul militar şi la utilizarea la capacitate maximă a informațiilor care provin din mediul civil, comercial.

Într-un mediu ostil şi evolutiv, în care amenințările şi vulnerabilitățile se redefinesc şi se amplifică permanent, protecția informațiilor clasificate devine o sarcină deosebit de complexă. Cel mai adesea pentru protejarea acestora se recurge la soluții bazate pe mecanisme de securitate deplină. Indiferent de strategia aleasă, mecanismele de securitate deplină asigură integrarea funcțională, din punct de vedere al securității, a procesului ce trebuie protejat, pe baza reglementărilor legale în materie, într-o structură ierarhică eficientă. Conform celor relatate Ilie Gheorghe şi Tiberiu Urdăreanu[2], "*nu a fost, nu există şi nu va putea exista o măsură de securitate perfectă şi general valabilă. Deşi mai puțin, această remarcă este adevărată şi pentru un mecanism de securitate deplină, deoarece orice sistem are slăbiciunile sale conceptuale, constructive, tehnologice şi, în plus, o dinamică de adaptare şi perfecționare, de regulă, inferioară dinamicii de evoluție a realității*".

Succesul oricărui mecanism de securitate deplină care a fost implementat în vederea protecției informațiilor clasificate, depinde în mod de indubitabil de eficiența cu care organizațiile analizează şi evaluează amenințările şi vulnerabilitățile şi îşi asumă costurile pentru desfăşurarea managementului riscurilor de securitate, atât la nivel strategic, cât şi la nivel operațional.

Putem defini managementul riscului ca fiind "*totalitatea acțiunilor, metodelor sau mijloacelor prin care este gestionată incertitudinea, ca bază majoră a factorilor de risc, în scopul îndeplinirii obiectivelor în cadrul activității desfăşurate de organizație*". Cuvântul cheie al managementului de risc este sistematic, deoarece numai o abordare extrem de riguroasă şi constantă la toate nivelurile de desfăşurare ale activităților, poate conduce la un control eficient asupra activităților organizației şi la reducerea factorilor de risc. Managementul de risc nu trebuie privit doar prin perspectiva singulară a unui capitol component al managementului global al organizației, datorită complexității sale situându-se în categoria selectă a ştiințelor de graniță ce necesită în general coroborarea informațiilor din mai multe domenii: economic, tehnic, juridic, statistic şi psihologic.

[2] Ilie Gheorghe, Urdăreanu, Tiberiu, **Securitatea deplină,** Editura UTI, Bucureşti, 2001.

1. Funcțiile managementului de risc

Conceptul de *management de risc* a pătruns destul de greu în mediul guvernamental şi privat, şi parțial, la nivel teoretic, în domeniul apărării. Cercetările de până acum din mediul militar, dar şi din cel civil, au abordat doar secvențial managementul riscurilor, numai în ceea ce priveşte securitatea informațiilor clasificate, vehiculate prin sistemele informatice şi de comunicații. Alte lucrări de cercetare au fost orientate pe managementul securității informațiilor clasificate, fără să aprofundeze şi să ofere soluții viabile pentru un proces al managementului riscurilor, în toate domeniile securității informațiilor.

Abordarea unitară a riscului de securitate trebuie să furnizeze factorilor de decizie *soluții eficiente de implementare a politicilor şi măsurilor de securitate,* în raport cu noile amenințări şi vulnerabilități la adresa informațiilor clasificate gestionate de structurile militare, astfel încât *costurile şi timpul operațional de implementare a acestora să fie minime*.

Exista cel puțin şapte moduri/filozofii de abordare a conceptului de management al riscurilor. O definiție larg folosită este aceea că *Managementul de risc* reprezintă un proces complex, unitar şi flexibil de gestionare a riscurilor de orice tip care amenință desfăşurarea normală a unui proces bazat pe utilizarea unor tehnici şi instrumente complexe, pentru prevenirea pierderilor de orice natură.

Într-o altă viziune, managementul de risc este un proces continuu, bazat pe procese, metode şi instrumente de gestionare a riscurilor care asigură un mediu riguros pentru un proces decizional pro-activ, prin:

- evaluarea continuă a ceea ce se poate întâmpla rău (riscul);
- identificarea riscurilor care trebuie tratate prioritate;
- implementarea strategiilor de gestionare şi diminuarea riscurilor.

Managementul de risc are ca scop fundamental creşterea capacităților operaționale şi ameliorarea condițiilor de executare a misiunilor, concomitent cu menținerea pierderilor de orice fel la un nivel minim acceptabil.

Managementul de risc se aplică întregii game şi la toate nivelurile de desfăşurare a acțiunilor militare şi contribuie fundamental la conservarea resurselor şi a puterii de luptă şi la formarea liderilor.

Managementul de risc contribuie la asigurarea unui echilibru între mijloacele şi modalitățile de realizare a obiectivelor propuse, căpătând un rol deosebit în domeniul protecției informațiilor clasificate.

În vederea stabilirii funcțiilor managementului riscului de securitate, luându-se în considerare că acesta reprezintă un proces interactiv interdisciplinar între nivelul decizional şi cel operațional, trebuie să fie analizate cele două componente majore ale acestuia:

- evaluarea riscului: identificarea, cuantificarea şi prioritizarea riscurilor la adresa organizației luându-se în considerare cele două criterii: obiectivele organizației şi riscul acceptat;
- tratarea riscului: selectarea şi implementarea măsurilor pentru modificarea riscului de securitate.

Aşa cum reiese din cele două definiții rezultă că procesul de management de risc constă în două direcții de acțiune: identificarea şi evaluarea amenințărilor şi vulnerabilităților şi diminuarea lor prin luarea deciziilor care să conducă la minimizarea acestora, adoptarea măsurilor de control, precum şi monitorizarea şi evaluarea lor.

Fiind vorba, în esență, despre o activitate de management, managementul riscului trebuie să îndeplinească, cel puțin, aceleaşi funcții ca şi managementul general. Astfel, îi putem extrapola aceleaşi funcții ale managementului general, cu specificul adaptării la domeniul informațiilor clasificate şi la protecția acestora.

În consecință, putem atribui următoarele cinci funcții ale managementului de risc al informațiilor clasificate, prezentate în Figura 1.

Funcțiile managementului de risc
Funcția de previziune
Funcția de control – evaluare a activităților, personalului şi tehnologiei
Funcția de organizare a activităților
Management de risc
Funcția de antrenare – motivație a personalului
Funcția de coordonare a activităților

Figura 1. Funcțiile managementului de risc

Funcția de previziune a managementului de risc se realizează printr-o serie de activități menite să descopere acele elemente ale unei instituții – personal, infrastructură, tehnică, activități, informații – care pot genera anumite riscuri, datorită vulnerabilităților pe care le au. Exemplificând acest aspect, putem considera că activitățile de verificare ale personalului care urmează să aibă acces la informații clasificate îndeplinesc sarcinile acestei funcții.

Funcția de organizare a activităților de management al riscurilor se realizează prin totalitatea activităților de natură să asigure o securitate corespunzătoare, minimă, informațiilor, în funcție de nivelul lor de clasificare. Putem agrega aici toate măsurile, de orice natură, care au rolul de a asigura informațiilor clasificate, caracteristicile lor de bază: confidențialitate, integritate şi disponibilitate.

Funcția de coordonare a activităților pe linia managementului de risc se realizează prin acele măsuri organizatorice şi de orice altă natură, planificate, cuprinse în acte normative, reglementări la nivel departamental, proceduri şi altele,

care sunt de natură să reglementeze toate aspectele privind identificarea ameninţărilor, vulnerabilităţilor şi riscurilor specifice unei instituţii şi să le elimine, să le diminueze efectele sau, în cazul riscurilor, să stabilească modalităţile de asumare a lor.

Funcţia de antrenare – motivaţie a personalului se poate realiza prin acele pregătiri prin colocvii, cursuri etc. la care participă persoanele care au atribuţii în gestionarea informaţiilor clasificate, persoanele care au îndatoriri de control şi monitorizare a respectării reglementărilor şi cele care gestionează direct problematica riscurilor şi vulnerabilităţilor organizaţiei.

Funcţia de control – evaluare a activităţilor, personalului şi tehnologiei se poate identifica în acele activităţi de verificare în scopul depistării vulnerabilităţilor şi riscurilor asimilate acestora, specifice domeniului securităţii informaţiilor clasificate. Cu ocazia acestor activităţi de verificare trebuie să se facă şi o evaluare a riscurilor şi vulnerabilităţilor şi să se stabilească măsurile concrete de eliminare, diminuare sau asumare a lor.

Din punct de vedere acţional, funcţiile 1 şi 5 sunt îndeplinite în cadrul procesului de evaluare a riscului de securitate, iar funcţiile 2, 3 şi 4 se realizează în cadrul procesului de tratare a riscului de securitate.

Managementul unei activităţi care gestionează probleme legate de riscurile ce pot apărea în activitatea de protecţie a informaţiilor clasificate gravitează în jurul acelor activităţi pe care trebuie să le înfăptuiască şi care, de fapt, se sintetizează în funcţiile (atributele) sale.

Principalul atu al managementului de risc constă în faptul că urmăreşte în mod continuu să surprindă relaţiile complexe dintre interesele specifice unei structuri, vulnerabilităţile asociate proceselor care susţin îndeplinirea acestor interese şi ameninţările la adresa acestora. Altfel spus, managementul de risc reprezintă un proces de sprijin decizional, care se bazează pe identificarea, evaluarea şi controlul riscurilor, ameninţărilor şi vulnerabilităţilor, din perspectiva echilibrării costurilor cu beneficiile.

Până în prezent, în abordarea procesului de management de risc s-a acordat prioritate potenţialelor ameninţări, identificarea şi gestionarea riscurilor făcându-se mai mult din această perspectivă.

În sinteză, managementul de risc asigură că decidenţii evaluează ce riscuri pot fi asumate, ordonă măsuri de diminuare a acestora şi se asigură că toţi executanţii şi-au însuşit şi execută ordinele transmise. Situaţia este evaluată în permanenţă şi sunt implementate noi activităţi de monitorizare şi control a riscurilor.

2. Identificarea, evaluarea şi analiza ameninţărilor şi vulnerabilităţilor

Obiectivul *securităţii informaţiei* este de a apăra valorile informaţionale ale organizaţiei şi asigurarea suportului desfăşurării în bune condiţii a activităţilor în contextul păstrării şi asigurării caracteristicilor de bază ale informaţiilor:

- *confidenţialitatea* – accesul la informaţie este permis numai celor autorizaţi;
- *integritatea* – acurateţea şi integritatea informaţiilor (datelor) şi metodelor de prelucrare sunt apărate, protejate;

- *disponibilitatea* – informaţiile şi valorile asociate acestora sunt accesibile utilizatorilor autorizaţi, la cererea, necesitatea acestora.

Pentru asigurarea acestor caracteristici de bază ale informaţiilor, Managementul riscului de securitate a informaţiilor impune desfăşurarea anumite activităţi premergătoare, şi anume:

- identificarea valorilor informaţionale pentru care este necesară asigurarea protecţiei;
- identificarea, evaluarea şi analiza ameninţărilor, în paralel cu modalităţile de manifestare ale acestora;
- identificarea, evaluarea şi analiza vulnerabilităţilor componentelor care asigură protecţia informaţiilor clasificate de la nivelul organizaţiei;
- întocmirea documentaţiei care se va constitui ca bază pentru realizarea managementului riscurilor de securitate a informaţiilor clasificate.

Identificarea valorilor informaţionale

Informaţiile constituie fundamentul, baza pe care orice organizaţie îşi desfăşoară activităţile pentru îndeplinirea obiectivelor şi atribuţiilor stabilite prin actele normative. Ca şi custode (manager) al unei mari cantităţi de informaţii militare, politice, comerciale, personale sau de altă natură, orice organizaţie are responsabilitatea fundamentală, „datoria de a apăra", de a proteja informaţiile împotriva modificării accidentale sau neautorizate, pierderii sau divulgării.

Informaţia se poate materializa în orice formă. Rezultatul prelucrării informaţiilor poate fi tipărit sau scris, stocat pe mijloace electronice, optice sau magnetice, transmis prin poştă sau folosind mijloacele electronice, vizualizat în înregistrări video sau dialogat în conversaţii şi constă în documente pe hârtie, date electronice, programele sau sistemele şi reţelele pe (în) care informaţia este stocată, procesată sau transmisă, informaţia inteligentă (cunoştinţe), repere fizice de la care informaţia poate fi obţinută, în ceea ce priveşte modele, componente sau întrebuinţare.

Valorile informaţionale includ toate informaţiile şi elementele de suport de care instituţia are nevoie pentru conducerea şi desfăşurarea activităţii. Toate valorile informaţionale, dar şi de altă natură, trebuie identificate în contextul managementului riscului, la un nivel potrivit de detaliere.

Câteva exemple de valori sunt:

- informaţii/date (ex. fişiere conţinând informaţii pe domenii de activitate etc., înregistrările de voce, fişiere cu imagini, informaţii de produse, manuale, regulamente, proceduri, planurile etc.);
- documentele scrise (pe hârtie);
- soft-uri de calculator (ex. soft-uri de sistem, soft-uri aplicaţie, de dezvoltare şi utilităţi);
- echipamente fizice (ex. echipamente de computere şi sisteme de comunicaţii, suporţi de stocare magnetici, alte echipamente tehnice);
- servicii (ex. servicii IT şi de comunicaţii, furnizori de servicii şi utilităţi etc.);

- personalul şi cunoştinţele acestuia (ex. tehnicieni, operaţionali, consilieri juridici, financiari, contractori şi consultanţi, furnizori externalizaţi)
- imaginea şi reputaţia organizaţiei.

Evaluarea valorii informaţionale se realizează cu scopul identificării necesităţii de protecţie corespunzătoare pentru respectivele valori şi pentru a determina importanţa bunului (valorii) respectiv în desfăşurarea activităţii. Aceste valori pot fi exprimate din punctul de vedere al impactului evenimentelor nedorite asupra potenţialului misiunilor, afectând pierderea confidenţialităţii, integrităţi şi/sau disponibilităţii. Impactul potenţial include pierderile informaţionale, financiare, de imagine, etc.

La finalul etapei de inventariere şi evaluare a valorilor informaţionale, se întocmeşte „Inventarul Valorilor informaţionale", care trebuie să includă următoarele informaţii:

- identificarea valorii informaţionale, pe clase, categorii şi niveluri de clasificate;
- descrierea valorii informaţiilor;
- gestionarii informaţiilor;
- locaţia exactă unde acestea se păstrează.

După finalizarea acestei etape şi pe baza „Inventarului", se trece la următoarele etape care fac parte din procesul de management al riscului.

Identificarea, evaluarea şi analiza ameninţărilor

Ameninţările sunt cauzele potenţiale de producere a unui eveniment nedorit care poate afecta buna desfăşurare a activităţilor organizaţiei şi valorilor ei şi îndeplinirea obiectivelor proprii. Acestea pot lua diferite forme, în funcţie de proveniența acestora (interne şi externe), de manifestare (umane, materiale, informaţionale, informatice, tehnice etc.)

Pentru ca o ameninţare să se manifeste, aceasta trebuie să exploateze o vulnerabilitate a mediului organizaţiei (interior sau exterior).

Ameninţările pot fi acţiuni ale naturii (inundaţii, incendii, cutremure), acţiuni intenţionate sau accidentale. În general, o ameninţare materializată poate avea ca rezultate:

- distrugerea unei valori informaţionale (facilităţi, date, echipamente, comunicaţii, personal);
- alterarea sau modificarea unei valori informaţionale (date, documente, aplicaţii);
- furtul, mutarea sau pierderea unei valori informaţionale (echipament, date, documente, aplicaţii);
- dezvăluirea, divulgarea unor valori informaţionale, prin diseminarea acestora persoanelor care nu sunt autorizate pentru accesarea acestora;
- utilizarea sau acceptarea unei valori informaţionale ilegale sau neconfirmate (echipament, soft nelicenţiat, repudierea datelor, date false);
- blocarea serviciilor, în special cele pentru accesarea informaţiilor de către persoanele autorizate.

Etapa următoare a procesului este cea de identificare a tuturor amenințărilor la adresa protecției informațiilor clasificate, care pot duce la pierderea confidențialității, integrității sau disponibilității acestora. Tot în cadrul acestei etape se evaluează şi probabilitatea apariției amenințărilor.

Amenințările pot fi definite de:

- sursă;
- motivație;
- rezultat.

Amenințările pot fi:

- deliberate sau accidentale;
- deschise sau acoperite;
- externe sau interne.

Amenințările pot apare din diverse surse:

- spionaj - acțiunile serviciilor de informații care vizează organizația;
- terorism;
- sabotaj;
- personal nesatisfăcut, frustrat, nemulțumit;
- acte de fraudă şi furturi;
- erori şi omisiuni;
- dezastre naturale.

Intrările pentru evaluarea amenințărilor trebuie să fie furnizate de persoanele competente din cadrul structurii şi de structurile cu atribuții pe linia securității. Amenințările şi nivelul acestora se pot schimba şi, de aceea, evaluarea amenințării trebuie să fie reanalizată periodic.

În procesul de evaluare al amenințărilor este necesar să se identifice:

- sursa;
- ținta;
- intenția;
- scopul;
- motivația şi capacitatea sursei de amenințare;
- impactul amenințării asupra informațiilor clasificate;
- probabilitatea apariției amenințării.

În funcție de impactul asupra misiunilor organizației fiecărei amenințări i se atribuie un nivel:

- înalt;
- mediu;
- scăzut.

Identificarea, evaluarea şi analiza vulnerabilităților

Vulnerabilitățile sunt slăbiciuni asociate unor valori informaționale sau de altă natură aparținând organizației. O vulnerabilitate este numai o condiție sau un set de condiții care pot permite ca o amenințare să afecteze o valoare a organizației. Prin urmare, o vulnerabilitate care nu poate fi exploatată de o amenințare nu constituie un pericol, nefiind necesară stabilirea unor măsuri de contracarare a acesteia.

Caracteristic, o vulnerabilitate este o consecință a unor măsuri de protecție necorespunzătoare şi a unor proceduri fragile, a unui management necalificat, a unor tehnologii incorect configurate sau defectuoase.

Pentru ca o vulnerabilitate să poată fi exploatată trebuie să fie cunoscută sau să poată fi descoperită de o amenințare. Acest aspect face importantă respectarea principiului „*need to know - necesitatea de a cunoaşte”*. Prin respectarea cu strictețe a acestui principiu, se limitează la maxim numărul persoanelor care accesează anumite informații, asigurându-se o protecție superioară acestora. În acest sens, măsurile şi procedurile de protecție a informațiilor se vor aplica atât personalului cât şi documentelor şi sistemelor electronice de gestionare a datelor.

Exemple de vulnerabilități:

- conexiuni neprotejate ale sistemelor electronice prin care se vehiculează date şi informații;
- procesele de identificare a utilizatorilor de la distanță;
- utilizatori nepregătiți;
- pregătirea inadecvată a personalului care gestionează problemele tehnice ale sistemelor;
- selecție greşită şi utilizarea greşită a parolelor;
- mecanisme de control al accesului ineficiente sau configurate greşit (logic şi/sau fizic);
- configurarea incorectă a mecanismelor de securitate;
- defecte cunoscute şi nereparate ale programelor (software) de securitate;
- informații electronice partajate;
- lipsa copiilor de rezervă a informațiilor şi programelor;
- localizarea clădirilor, serverelor, mijloacelor tehnice în zone susceptibile la inundații.

Relaționarea între elementele cele două componente principale ale managementului de risc este prezentată în Figura 2.

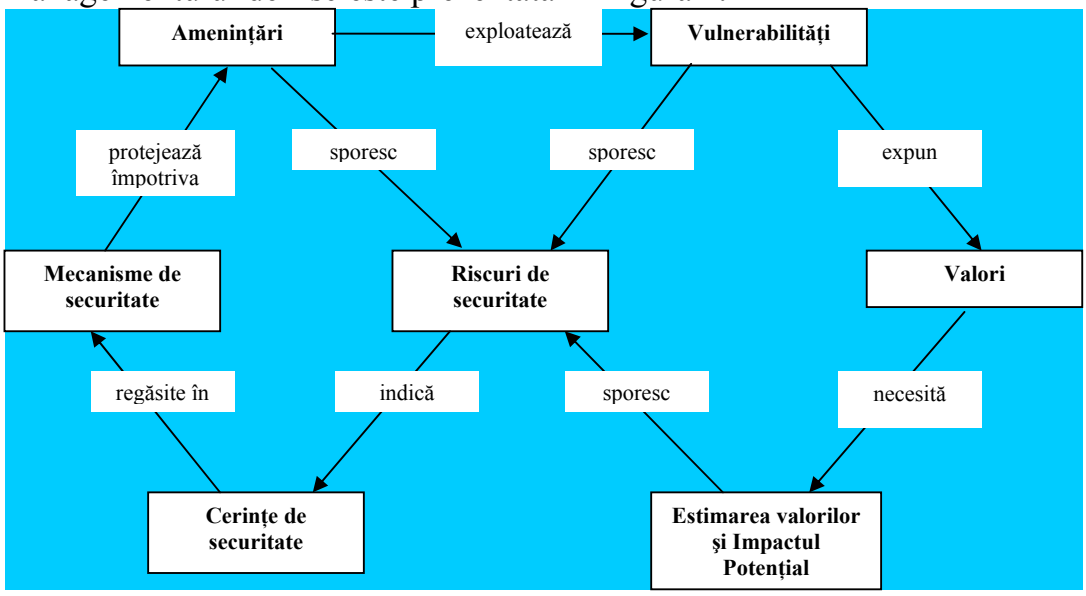

Figura 2. Relaționarea componentelor

În Figura 3 este redat, schematic, contextul de securitate dintr-o organizație, împreună cu relaționarea dintre elementele acestuia.

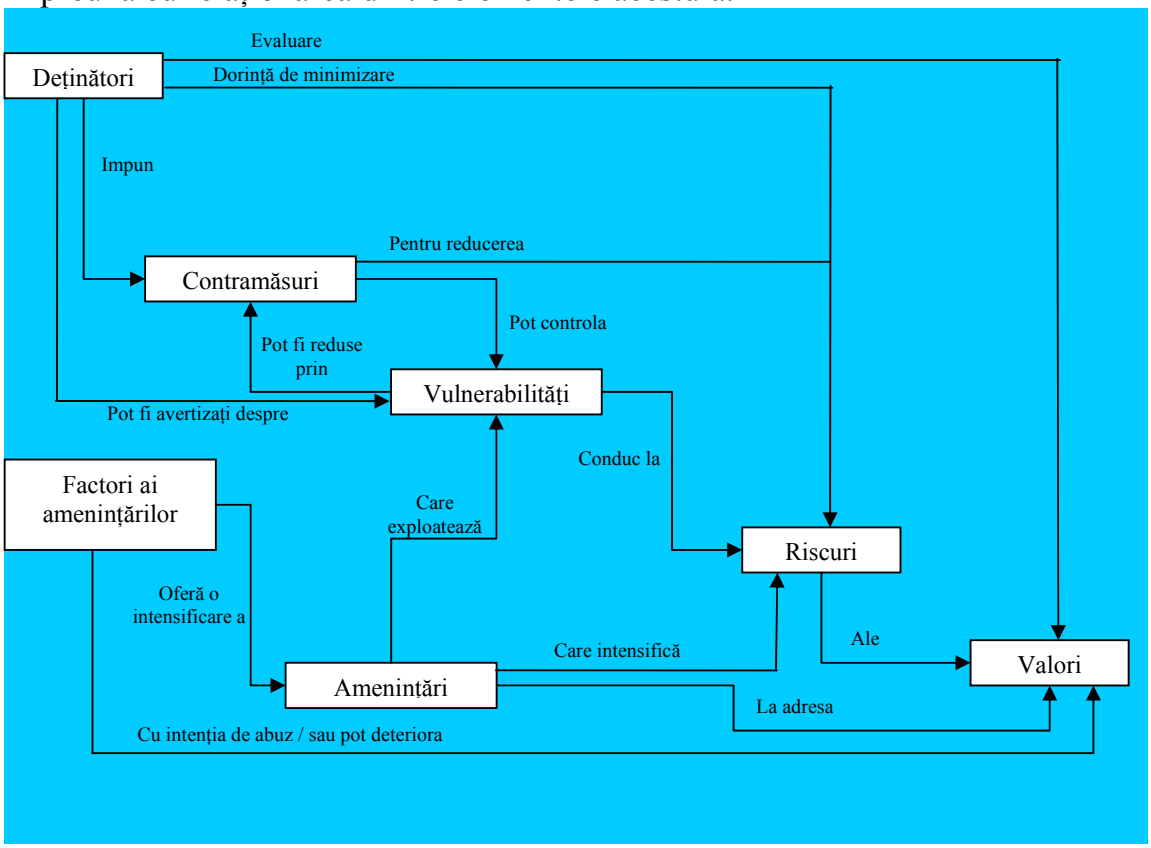

Figura 3: Contextul de securitate – concepte şi relaționare

3. Automatizarea proceselor de evaluare a riscurilor de securitate

La nivel național, din păcate, în sistemul public şi în mod transparent, *nu s-au dezvoltat cercetări strict care să aprofundeze procesul de management al riscului în domeniul informațiilor clasificate*, pe de o parte, din cauza unor mentalități legate de vechiul sistem, care a funcționat până în anul 1989, iar pe de altă parte, din cauza implementării, în anul 2002, a standardelor NATO în acest domeniu specific, şi care, în mod eronat, au fost şi sunt percepute doar ca un atribut al instituțiilor cu responsabilități în domeniul securității naționale.

Totuşi, problema managementului riscului în domeniul securității informațiilor a fost abordată în trei lucrări, dintre care se remarcă „*Managementul securității informațiilor clasificate. Introducere în securitatea informațiilor clasificate*" – Editura Academiei Tehnice Militare, Bucureşti, 2007, autor Constantin Romanoschi[3].

În cea de a doua lucrare, „Protecția informațiilor – de la concept la implementare", publicată de Editura Tritonic, în anul 2005, autorul, Nasty Vladoiu[4], impresionează prin idei şi argumente convingătoare pentru a acorda societății civile mai multă încredere şi responsabilități în promovarea securității, însă, fără să facă o

[3] Constantin Romanoschi, **Managementul securității informațiilor clasificate. Introducere în securitatea informațiilor clasificate,** Editura Academiei Tehnice Militare, Bucureşti, 2007.
[4] Nasty Vlădoiu, **Protecția informațiilor de la concept la implementare,** Editura Tritonic, 2005.

analiză detaliată privind importanţa şi rolul managementului riscului în domeniul informaţiilor clasificate.

Lucrarea „Protecţia informaţiilor clasificate", tipărită în Editura Institutului Naţional de Informaţii, Constantin Raicu[5], este o colecţie de prevederi legale în domeniul informaţiilor clasificate, fiind sintetizate sumar definiţiile cu care operează acest domeniu, inclusiv cea a managementului riscului.

La nivel teoretic dar şi aplicativ, se regăsesc în literatura de specialitate, eforturile şi rezultatele cercetării în domeniul managementului riscului critic al unor companii româneşti furnizoare de soluţii de securitate a informaţiilor clasificate, Astfel, în lucrarea [6], sunt descrise mecanismele ce guvernează procesul de management al riscului şi care, prin extrapolare, pot fi asignate, sub anumite aspecte, şi managementului riscului pentru domeniul informaţiilor clasificate.

Trebuie menţionat însă faptul că, *la nivel universitar*, cel puţin în instituţiile cu responsabilităţi în securitatea naţională (ANI[7]/SRI si ATM[8]/MApN) şi nu numai, *preocupările ştiinţifice în domeniul managementului riscului de securitate*, cu precădere pentru domeniul informaţiilor clasificate, *au crescut în ultimii ani*, fiind promovate diverse forme de pregătire (cursuri, masterate etc.) şi realizate proiecte de cercetare specifice domeniului.

Există o preocupare susţinută pentru cercetarea unor activităţi subsecvente domeniului managementului riscului informaţional. Astfel, cercetările au condus la crearea unor modele de evaluare a riscurilor de securitate, care se bazează pe etape secvenţiale în managementul integral al riscurilor, ce pot varia de la una sau două etape, până la opt etape.

În lucrarea „Integrated Risk Assessment: Results and Lessons-Learned", Barney B. Roberts[9], pornind de la multiplele interdependenţe ale componentelor unui domeniu, cum este, de exemplu, şi cel al informaţiilor clasificate, propune un model de evaluare a riscului, în două etape. Primul pas constă în *evaluarea* riscului, *separat*, pentru fiecare componentă, astfel ca, în etapa a doua, *să se facă integrarea* rezultatelor, prin *cuantificarea riscului total de securitate*.

Conform metodologiei propuse de Yacov Y. Haimes, Stan Kaplan şi James H. Lambert, în articolul "Risk Filtering, Ranking, and Management Framework Using Hierarchical Holographic Modeling", publicat în Revista Risk Analysis, Vol. 22, No. 2, 2002[10], *procesul de management al riscului constă în opt etape*, dintre care, cele mai importante sunt cele de identificare şi filtrare a scenariilor. Filtrarea scenariilor se realizează, mai întâi, pe baza unor criterii calitative, urmată de criterii cantitative. Importanţa domeniului este relevată de faptul că, pe baza rezultatelor cercetării

---

[5] Constantin Raicu, **Protecţia informaţiilor clasificate,** Editura Institutului Naţional de Informaţii.
[6] Michael E. Whitman, Herbert J. Mattord, **Principles of Information Security**, Third Edition, Thomson Course Technology, Canada, 2009.
[7] ANI – Academia Naţională de Informaţii
[8] ATM – Academia Tehnică Militară
[9] Barney B. Roberts, *Integrated Risk Assessment: Results and Lessons-Learned,* Risk management Symposium, Sponsored by the USAF SMC and the Aerospace Corporation, February 8-11, 1999.
[10] Idem.

ştiinţifice, unele state, au *adoptat directive şi ghiduri de implementare a managementul riscului informaţiilor*. Cele mai avansate state, cu politici bine instrumentate şi reglementate în acest domeniu, sunt SUA, Canada, Marea Britanie, Franţa şi Australia.

Totodată, un alt domeniu prioritar este cel legat de *informatizarea sistemului de evaluare şi monitorizare a riscului de securitate*. În scopul automatizării activităţilor de identificare şi evaluare a riscurilor având la bază standarde guvernamentale, au fost dezvoltate instrumente software. Calitatea rezultatelor evaluărilor depinde, însă, în mare măsură, de nivelul de pregătire a echipelor evaluatoare. Cele mai cunoscute şi utilizate produse software sunt:

- **OCTAVE**[11], a fost dezvoltat de specialiştii de la Software Engineering Institute/SUA. Proiectul a fost sponsorizat de DoD[12] şi constă într-o metodologie automatizată de realizare a evaluării riscurilor de securitate a informaţiilor clasificate, atât din punct de vedere organizaţional, cât şi tehnic, examinând modul în care personalul utilizează, din punct de vedere al protecţiei informaţiilor clasificate, infrastructura informatică şi de comunicaţii.
- **CRAM**[13], este un software specializat, produs de Insight Consulting/Marea Britanie, care constă într-un set complet de instrumente pentru managementul riscurilor de securitate în sistemele informatice şi de comunicaţii. Se pot efectua 3000 de tipuri de controale/verificări care acoperă toate aspectele securităţii informaţiilor, stabilite de Standardul ISO/IEC 27000 [8], evaluarea riscurilor putând să se facă şi pe baza unor politici de securitate predefinite. Pentru nevoile NATO, firma producătoare a realizat o versiunea *profil NATO,* care asigură evaluări complexe şi pentru reţelele LAN Voice şi Wireless.

Indiferent de metoda aleasă, mecanismele adecvate pentru reducerea riscurilor evaluate la un nivel acceptabil trebuie identificate şi selectate cu justificarea costului/beneficiului. Mecanismele deja existente şi proiectate trebuie avute în vedere la selecţie, pentru evitarea duplicatelor inutile. Trebuie efectuată o verificare pentru a se asigura că mecanismele existente sau proiectate funcţionează efectiv. De asemenea, este posibil ca un mecanism existent să nu fie pentru mult timp justificat şi este necesar să fie îndepărtat, înlocuit cu unul mai adecvat sau să fie păstrat din motive ale costului. Vulnerabilităţile asociate ameninţărilor indică dacă sunt necesare mecanisme suplimentare şi ce formă trebuie să aibă.

Pentru selectarea mecanismelor avute în vedere, este avantajoasă identificarea funcţiunilor mecanismului din punctul de vedere al protecţiei, abaterii, răspunsului şi restaurării. Multe mecanisme protective pot servi mai multor funcţiuni. Adesea, este mai eficientă din punct de vedere financiar, alegerea mecanismelor protective care pot avea mai multe funcţiuni.

Mecanismele sunt selectate în contextul riscurilor, pentru a furniza securitate, funcţionalitate şi încredere. O abordare iniţială a tratării riscului necesită stabilirea unui set minim de mecanisme pentru protejarea tuturor sau a unor informaţii ale

[11]OCTAVE - Operationally Critical Threat, Asset, and Vulnerability Evaluation
[12] DoD - U.S. Department of Defense.
[13] CRAMM – CCTA Risk Analysis and Management Method

instituției împotriva celor mai comune ameninţări. Mecanismele inițiale sunt comparate cu cele existente sau cu protejărilor planificate în contextul luat în considerare. Acelea care nu sunt implementate dar sunt aplicabile, este nevoie să fie implementate. Un pas timpuriu în abordarea inițială poate fi o lacună a analizei mecanismelor existente.

Riscul în abordarea inițială este că pot exista bunuri informaționale neidentificate, ameninţări „non-standard", vulnerabilităţi „pierdute" de lacunele în analize şi/sau mecanisme inițiale. Lipsa unei *Politici de Securitate* accentuează acest risc.

Nivelul securității inițiale (de referinţă) poate fi pus la punct pentru a fi convenabil nevoilor organizației. Această abordare reduce investițiile pe care instituția trebuie să le facă pentru îndeplinirea revizuirii riscului. Selectarea mecanismelor ar trebui să includă tot timpul o balanță a mecanismelor operaționale (non-tehnice) şi tehnice. Mecanismele operaționale de securitate includ mecanismele fizice, de personal, administrative sau procedurale. Exemple ale acestor mecanisme includ:

Mecanismele fizice de securitate includ accesul în clădiri, închiderea uşilor cu cifru, sistemele de stingere a incendiilor şi de pază.

Securitatea personalului acoperă verificările la angajarea (recrutarea) personalului, în special pentru „pozițiile de încredere", supravegherea personalului şi programele de conştientizare a securității informațiilor.

Securitatea procedurală poate să includă documentația de proceduri operaționale, procedurile de admitere şi dezvoltare a aplicațiilor precum şi procedurile de gestionare a incidentelor. Poate să includă procedurile de management al schimbării, procedurile de continuitate a activității, inclusiv planul de acțiune la evenimentele neprevăzute/strategiile de restaurare după un dezastru şi plan(uri) precum managementul crizelor.

Securitatea tehnică conține securitatea hardware (dispozitive fizice) şi software (programe de calculator), precum şi mecanismele de comunicații. Aceasta include: identificarea şi autentificarea, cerințele de control al accesului logic, controlul traiectoriilor/nevoilor jurnalelor de securitate, securitatea apelurilor inverse, autentificarea mesajului, criptarea şi semnăturile digitale, protecțiile rețelei, monitorizarea şi analiza rețelei, programelor anti-virus.

O organizație poate achiziționa produse, sisteme sau părți ale funcțiunilor acestora, care au fost evaluate şi examinate de un specialist independent (terț). Evaluarea trebuie să fie pentru un profil corespunzător de protecție pentru sisteme şi produse şi amenințările la adresa acestora. Produsele sau sistemele evaluate oferă organizației convingerea că un set implementat de funcționalități este corespunzător cerințelor, iar implementarea funcționalităților este corectă şi completă. Testarea practică şi concentrată a securități poate fi, de asemenea, efectuată pentru confirmarea nivelului garanției de securitate asigurat. Sunt de preferat criteriile comune ca bază a evaluării oricum, profilul de protecție şi, de aici, nivelul de asigurare a evaluării, trebuie să fie adecvat riscurilor agenției.

Factorii de luat în considerare pentru selectarea mecanismelor pentru implementare includ:

- utilizare uşoară a mecanismelor de protecţie şi pază;
- transparență pentru utilizatori;
- proximitatea mecanismului față de valoarea de protejat;
- asistență oferită utilizatorilor pentru îndeplinirea activităților;
- costul mecanismului;
- compatibilitatea cu mecanismele existente;
- puterea relativă a mecanismelor;
- profilul de protecţie şi nivelul de asigurare al evaluării;
- tipuri de funcțiuni pe care le poate executa – protecţie, evitare, detecţie, răspuns, restaurare.

O altă observație pentru selectarea mecanismului este *arhitectura de securitate* care descrie modul în care vor fi atinse cerințele de securitate. Arhitectura de securitate poate fi folosită când sunt dezvoltate noi sisteme sau când sunt făcute schimbări majore la sistemele existente. Pe baza rezultatelor analizei de risc ori abordării inițiale, cerințele de securitate sunt perfecționate în cadrul unor servicii tehnice de securitate pentru sisteme.

În mod normal, o arhitectură de securitate se compune din unul sau mai multe domenii ale securității. Un domeniu al securității se referă la o zonă al aceluiaşi mecanism sau cerințe de securitate sau similare acestora (de ex. statul de plată, finanțe, servicii de e-mail etc.). Rezultatele de luat în considerare la construirea unei arhitecturi de securitate includ:

- relaționările şi interdependențele între domeniile de securitate unice;
- impacturile sau implicațiile relaționărilor sau interdependențelor care slăbesc serviciile de protecţie;
- extra-serviciile sau prevederile necesare pentru corectarea, controlul sau evidența oricărei slăbiciuni.

Există multe constrângeri care pot influența selectarea mecanismelor. Aceste constrângeri trebuie avute în vedere la pe timpul recomandărilor (regulilor de folosire) şi pe timpul implementărilor.

Constrângerile de timp

Pot exista multe tipuri de constrângeri, cum ar fi:

- mecanismele ar trebui implementate într-o perioadă de timp acceptabilă pentru management (conducere);
- care mecanisme pot fi implementate pe toată durata de funcționare a sistemului;
- managementul timpului decide dacă perioada este acceptabilă pentru a avea informații expuse unui anumit risc;

Constrângerile financiare

Instituțiile au multe necesități conflictuale pe latura resurselor financiare disponibile limitate. De exemplu, este posibil ca fondurile să nu fie disponibile pentru

implementarea totală a mecanismului propus, iar conducerea să fie pregătită să accepte o implementare parțială şi să suporte riscul rezidual până când fondurile suplimentare necesare vor fi disponibile.

Constrângerile tehnice

Probleme tehnice, cum ar fi compatibilitatea programelor sau dispozitivelor fizice, tehnice, pot fi ocolite cu uşurință dacă astfel de probleme sunt luate în considerare pe timpul alegerii mecanismelor. De asemenea, implementările retrospective ale mecanismelor în cadrul unui sistem informațional existent este adesea împiedicat de constrângeri tehnice.

Constrângerile Sociologice - multe mecanisme tehnice şi operaționale se bazează pe suportul activ al personalului. Dacă personalul nu înțelege nevoia mecanismului sau nu îl găsesc acceptabil din punct de vedere cultural, este probabil ca acel mecanism să devină ineficient în timp.

Constrângerile de mediu - factorii de mediu. cum ar fi disponibilitatea spațiului (suprafeței), condițiile extreme de climat etc. pot influența selectarea mecanismelor.

Constrângerile Juridice - factori juridici, cum ar fi Legea privind prelucrarea datelor cu caracter personal şi protecția vieții private în sectorul telecomunicațiilor şi Legea pentru protecția persoanelor în privința prelucrării datelor cu caracter personal şi libera circulație a acestor date, pentru informațiile procesate ar putea afecta alegerea mecanismelor. Legile specifice non-TIC şi reglementările, ca de ex. reglementările pentru incendii, legile de reglementare a muncii, codurile de conduită, sănătatea în muncă şi reglementările despre securitate pot, de asemenea, să influențeze alegerea mecanismelor.

Concluzii

Activitățile şi operațiile militare presupun, prin natura lor, expunerea la riscuri. Pentru aceasta, există numeroase pârghii şi mecanisme care vin în sprijinul monitorizării şi controlului riscurilor, cum ar fi doctrina existentă, procesul de planificare a operațiilor, normele tehnico-tactice şi antrenamentul susținut. Aceasta presupune ca planificării militare să-i fie asociat un *proces de management de risc* definit cu claritate, pentru ca orice gen de amenințare să nu scape unei examinări minuțioase, iar măsurile care se impun să fie adoptate pentru limitarea efectelor amenințărilor.

Evaluarea procesului de management de risc presupune determinarea nivelului eficienței implementării procesului. În funcție de cât de bine este administrat riscul, se realizează şi îndeplinirea misiunii. Decidenții trebuie să cunoască statutul şi eficiența programului de desfăşurare a managementului de risc şi să evalueze eficiența acțiunilor unității lor prin prisma managementului de risc, pentru a putea câştiga acea înțelegere necesară privind îmbunătățirea situației şi acel feedback care să măsoare gradul de înțelegere şi aplicare a managementului de risc. Obiectivele evaluării sunt necesare pentru a determina cum managementul de risc:

- este integrat în planificarea şi pregătirea operațiilor;
- este înțeles de către subordonați (executanți);

- sprijină efectiv îndeplinirea misiunii.

Implementarea unui sistem de management de risc în domeniul protecției informațiilor vine în sprijinul mecanismelor de luare a deciziilor militare şi conduce la următoarele efecte principale:

- *Siguranța misiunii* pentru evitarea surprinderii. Utilizarea unor informații corecte, nealterate permite evaluarea continuă a ceea ce poate avea efecte negative asupra intereselor şi obiectivelor proprii, poate conduce la anticiparea evenimentelor şi a consecințelor acestora înainte de producere şi nu doar elaborarea unei reacții în momentul în care se produc.
- *Corectitudinea deciziilor* - creşterea probabilității ca evenimentele să se producă potrivit aşteptărilor. În loc de a lăsa lucrurile să se întâmple, pe baza informațiilor se pot influența deciziile viitoare prin cântărirea posibilelor efecte şi a probabilităților asociate acestora. Identificarea şi analiza riscurilor permite luarea unor decizii mai bune.

Succesul managementului de risc constă în adoptarea procedeelor şi mecanismelor de luare a deciziei, bazate pe management de risc, la toate nivelele de decizie politico-militară. Este evident că nimeni nu se aşteaptă ca toate deciziile şi acțiunile referitoare la acțiunile militare să fie elaborate şi îndeplinite fără erori. A cere astfel de standarde rigide duce la o super-supraveghere şi la paralizie sistemică, iar liderilor le va fi teamă să ia decizii în special în situații de criză, nedorind să-şi asume riscul necesar pentru atingerea obiectivelor. O mentalitate fixată pe zero erori creează condițiile care vor duce inevitabil, într-un sens mai larg, la eşec. Liderii militari au obligația morală să sprijine deciziile adoptate la nivelele inferioare, să accepte riscurile care sunt conforme obiectivelor şi concepției de acțiune.

O sinteză concisă a ceea ce s-a scris despre managementul riscului în ultimii 40 ani sunt cele „ *9 Reguli de management al riscului*” prezentate în [9]:

1. Nu există nici alegere fără risc. Recompensele merg către cei care îşi asumă riscurile.
2. Fii transparent. Riscurile ar trebui să fie în totalitate înțelese.
3. Câştigă experiența. Riscul este măsurat şi gestionat de oameni, nu de modele matematice.
4. Cunoaşte ceea ce nu ştii. Întrebările sunt presupuneri pe care le faci.
5. Comunicarea. Riscurile ar trebui discutate deschis.
6. Diversificarea. Multiple riscuri vor produce recompense mult mai consistente.
7. Fii Disciplinat. O abordare/cale strictă şi consecventă va înfrânge o strategie schimbată constant.
8. Utilizarea termenilor cunoscuți. Este mai bine să ai aproximativ dreptate decât să fii exact incorect.
9. Alegerea este numai jumătatea ecuației. Deciziile ar trebui luate numai având în vedere riscul şi posibilitatea revenirii acestora.

BIBLIOGRAFIE:

[1] HAIMES, Yacov Y., KAPLAN, Stan, LAMBERT, James H., *Risk Filtering, Ranking, and Management Framework Using Hierarchical Holographic Modeling*, Risk Analysis, Vol. 22, No. 2, 2002.

[2] ILIE, Gheorghe, URDĂREANU, Tiberiu, **Securitatea deplină,** Editura UTI, Bucureşti, 2001.

[3] RAICU, Constantin **Protecția informațiilor clasificate,** Editura Institutului Național de Informații.

[4] ROBERTS Barney B., *Integrated Risk Assessment: Results and Lessons-Learned,* Risk management Symposium, Sponsored by the USAF SMC and the Aerospace Corporation, February 8-11, 1999.

[5] ROMANOSCHI, Constantin, **Managementul securității informațiilor clasificate. Introducere în securitatea informațiilor clasificate,** Editura Academiei Tehnice Militare, Bucureşti, 2007.

[6] VLĂDOIU, Nasty, **Protecția informațiilor de la concept la implementare,** Editura Tritonic, în anul 2005;

[7] WHITMAN, Michael E., MATTORD, Herbert J., **Principles of Information Security,** Third Edition, THOMSON Course Technology, Canada, 2009.

[8] ISO/IEC 27000, *Information technology – Security techniques – Code of practice for information security management*, 2007.

[9] *Risk Management Reports*, Volume 31, Number 8, August 2004, www.riskmetrics.com.

DETERITORIALIZAREA – CONDIȚIA CULTURALĂ A GLOBALIZĂRII

Cristina Maria BANCIU*

The aim of the following essay is to deal synthetically with the deterritorialized quality acquired by cultural heritage in the transition from first modernity to globalized modernity. In order to do so, we will start by defining the concept of deterritorialization, which, in our opinion, describes the essence of the cultural condition of globalization, which go beyond the limits of a specific territory, a kind of "weighing of anchors" of social relations, which takes us to a closer involvement with the external, which generates closeness in distance, and to a relative distancing from what is close.

Numeroşi teoreticieni au folosit termenul de „***deteritorializare***" în legătură cu procesele globalizatoare. Deşi există câteva diferenţe de accent între aceste utilizări („*deteritorializare*" la Garcia Canclini, Featherstone şi Latouche, „*delocalizare*" la Thompson, „*dis-locare*" la Anthony Giddens), cred că se poate identifica un sens general al conceptului, care poate ajuta la înţelegerea transformărilor ample din cadrul relaţiilor loc-cultură în contextul modernităţii globale. **Deteritorializarea** implică, cu certitudine, o mişcare de îndepărtare de o stare anterioară, în care experienţa culturală depindea mai mult de loc. Prin urmare, utilizarea termenului de „*deteritorializare*" într-un mod foarte amplu surprinde ceea ce Garcia Canclini numeşte *„pierderea relaţiei naturale dintre cultură şi teritoriile geografice şi sociale"*[1]. Pentru a ne putea apropia de această idee este necesară o scurtă expunere a implicaţiilor distanţării spaţio-temporale şi ale deîncapsulării pentru experienţa spaţiului pe care o face Anthony Giddens.

Un aspect central al teoriei lui Giddens este acela că modernitatea eliberează relaţiile sociale de constrângerile interacţiunilor directe din societăţile premoderne, permiţând extinderea relaţiilor în timp şi spaţiu, fapt ce constituie, în accepţiunea sa, ideea centrală a globalizării. Aşadar, din punct de vedere al experienţei culturale, ceea ce devine important este modul în care această extindere a relaţiilor sociale afectează caracterul locului în care trăim. Giddens surprinde această transformare descriind spaţiile moderne ca fiind din ce în ce mai „*fantasmagorice*". Caracterul familiar, liniştitor al decorurilor culturale printre care ne mişcăm în mod obişnuit ascunde influenţele forţelor şi proceselor sociale aflate la distanţă.

Se poate merge mai departe în înţelegerea acestei ambivalenţe intrinseci a deteritorializării îndreptându-ne atenţia asupra cazului ipotetic de „*experienţă trăită*" a modernităţii globale. Înainte ca oamenii să înceapă să discute despre globalizare, Raymond Williams a oferit punctul de pornire al acestui demers, apelând la o descriere a stilului de viaţă occidental „*cosmopolit*":

„Un englez lucra într-un birou din Londra pentru o corporaţie multinaţională, cu sediul în Statele Unite. Într-o seară conducea spre casă, în maşina sa japoneză. Soţia sa, care lucra la o firmă ce importa din Germania aparatură electrocasnică, era deja acasă. Mica ei maşină italiană era rapidă în trafic.După o cină care a inclus carne de miel din Noua Zeelandă, morcovi din California, miere mexicană, brânză franţuzească şi vin

* **Profesor, doctorand la Universitatea Naţională de Apărare „Carol I" din Bucureşti**

[1] Nestor Garcia CANCLINI, *Hybrid Cultures: Strategies for Entering and Leaving Modernity*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1995, pp. 29-44.

spaniol, s-au instalat să urmărească o emisiune la televizorul fabricat în Finlanda. Emisiunea comemora războiul de recuperarea a insulelor Falkland. Privind-o, s-au simţiti încălziţi de sentimente patriotice şi au fost foarte mândri că sunt britanici"[2].

Acest exemplu lansează discuţia asupra naturii contradictorii a identităţii naţionale contemporane şi a modului în care globalizarea experienţei practice poate determina imposibilitatea de susţinere a sentimentului unei identităţi culturale „*locale*", pe măsură ce vieţile oamenilor se împletesc tot mai mult cu influenţe şi experienţe care îşi au originea la mare distanţă. Putem considera, în egală măsură, că acest cuplu ilustrează substanţa mai amplă a deteritorializării.

Din moment ce globalizarea este considerată un proces din ce în ce mai accelerat, ar putea fi interesant să aducem acest cuplu „*la zi*", la începutul secolului XXI. Cu siguranţă, cei doi vor fi martorii unor schimbări neprevăzute, dintre care multe sunt direct legate de mecanismul amplu al globalizării, fiind cauzate şi contribuind la acest proces în egală măsură. Evenimente precum explozia de la Cernobâl, căderea zidului Berlinului şi prăbuşirea blocului comunist, mişcarea spre o unitate europeană reprezentată de Tratatul de la Maastricht şi moneda europeană unică, deregularizarea pieţelor capitaliste globale, criza economică mondială, întâlnirile la nivel înalt pe tema poluării mediului şi a modificării climei, războaiele din Irak şi Afganistan se derulează cu o „*instantaneitate*" tehnică sporită în propria lor cameră. Astfel de evenimente globale se leagă de experienţa culturală a deteritorializării prin efectele directe asupra mediului şi condiţiilor materiale ale oamenilor.

Un exemplu în acest sens îl oferă reglementările Uniunii Europene, care pot avea un impact (*negativ sau pozitiv*) asupra modului în care oamenii locului resimt aceste intervenţii (*fie ca amestec nejustificat sau ameninţare la adresa securităţii lor sau ca promisiune a unei noi şi destul de incerte identităţi europene şi a unui proiect comunitar*). Perceperea ideilor europene novatoare va depinde, în mare măsură, de gradul în care cetăţenii europeni beneficiază de pe urma lor sau sunt dezavantajaţi de ele. Dar, în substrat, există cu siguranţă o conştiinţă sporită a importantei forţelor „*îndepărate*", dincolo de ceea ce, la un nivel fundamental, am ajuns să considerăm a fi organizarea noastră politică „*naturală*" şi viabilă: graniţele teritoriale ale statului naţional.

Un rol important în globalizarea culturală îl joacă tehnologiile şi mijloacele de comunicare în masă, în special televiziunea. Într-un anume sens, opţiunea pe care o oferă mass-media contribuie la deteritorializare. A fi „*mai bine informat*" presupune a avea la dispoziţie numeroase perspective asupra unor evenimente de dincolo de „*cultura de acasă*", a fi capabil să te situezi la distanţă de punctul de vedere naţional sau local. Chiar dacă e promiţătoare, din perspectiva dezvoltării unor dispoziţii culturale cosmopolite, această opţiune reprezintă, de asemenea, pierderea certitudinii culturale, chiar şi a „*confortului*" existenţial. Deteritorializarea, în sensul deschiderii către lume şi al lărgirii orizonturilor culturale prin mijloace de comunicare în masă globalizate, poate fi o condiţie ambiguă. Acest gen de ambiguitate se desprinde şi din modul în care tehnologiile comunicaţionale pot fi văzute, într-un mod simultan, ca „*ieşiri din*" şi „*intrări în*" spaţiile noastre intime de trai.

Mass-media au o importanţă culturală nu doar datorită mesajelor şi reprezentărilor pe care le transmit, ci şi datorită capacităţii lor de a ne structura experienţa şi modul în care utilizăm timpul şi spaţiul. Afluxul de informaţii de care ne bucură în aceste timpuri semnifică, totodată, că propriul cămin nu mai este inexpugnabil. În acest sens, este relevant citatul extras din lucrarea lui Joshua Meyrowitz:

[2] Williams, Raymond, *Towards 2000*, Chatto and Windus, Londra, 1983, p. 177.

„Căminul e un loc al păcii; un adăpost la distanța nu doar de orice formă de agresiune, ci şi de teroare, îndoială şi scindare. Dacă nu e aşa, nu mai e un cămin; dacă neliniştile vieții exterioare pătrund în interior şi dacă oamenii permit societății inconsecvent supărătoare, necunoscute sau ostile a lumii de afară să treacă pragul, încetează să mai fie un cămin; devine, atunci, doar o parte a lumii de afară, peste care ai pus un acoperiş şi în care ai aprins un foc"[3].

Cred că putem afirma, fără a duce mai departe această discuție, că, în societățile dezvoltate, putem regăsi, la începutul secolului XXI, un tip clar de experiență culturală deteritorializată, într-o gamă variată de activități cotidiene. Deşi deteritorializarea are diverse aspecte, o caracteristică centrală constă în slăbirea sau ruperea legăturii dintre cultura cotidiană trăită şi localizarea teritorială. Totuşi, aceasta nu este resimțită, în mod tipic, ca o simplă pierdere sau înstrăinare culturală, ci ca un amestec complex şi ambiguu de familiaritate şi înstrăinare, de expansiune a orizonturilor culturale şi percepție acută a vulnerabilității, de acces la „*lumea dinafară*" însoțit de pătrunderea în lumile noastre private a unor oportunități şi noi riscuri.

Dar mai există numeroase probleme importante legate de ideea deteritorializării, grupate în jurul întrebării: „*Cine ia parte la cultura globalizată şi cine este exclus de la aceasta?*". Există riscul ca discuția despre experiența deteritorializată să fie destul de exclusivistă. Doreen Massey exprimă foarte bine acestă idee, afirmând că globalizarea include o „*geometrie a puterii*" specifică, astfel încât unii o controlează mai mult decât alții; unii inițiază fluxuri şi mişcări, alții nu; unii se află mai aproape de informație decât alții, unii sunt efectiv prizonierii ei. Pentru Massey, jucătorii privilegiați în procesul globalizării, sub toate aspectele sale, sunt elitele.

Ideea că, de fapt, cultura globalizată este o cultură hibridă e atractivă deoarece decurge direct din noțiunea de deteritorializare, în sensul că traficul tot mai intens între culturi, adus cu sine de procesul de globalizare sugerează că dispariția legăturii dintre cultură şi loc este însoțită de amestecarea practicilor culturale dezrădăcinate, producând noi forme de cultură, hibride şi complexe. Poate că elementul principal al ideii de hibriditate e pur şi simplu *amestecul*, combinarea, fuziunea, malanjul. În aparență, acesta este un fapt evident şi deloc excepțional: hibriditatea este amestecul dintre culturile din diverse părți, generat de traficul crescut dintre culturi şi, în special, de procesele de migrație. Pe de altă parte, hibriditatea poate fi înțeleasă ca o condiție continuă a culturilor umane, care nu conține zone de puritate, deoarece, neîntrerupt, au loc procese de transculturalitate (*împrumuturi reciproce între culturi*).

În concluzie, este important să accentuăm faptul că procesul de deteritorializare nu e unul liniar şi unidirecțional, ci e caracterizat de aceeaşi mişcare dialectică de contratimp, specifică globalizării însăşi. Acolo unde există **deteritorializare**, există şi **reteritorializare**. Tendința de reteritorializare poate fi recunoscută în diversele încercări de reîntemeiere a „*căminului*" nostru cultural. Printre acestea se numără exemplele unor proiecte culturale colective materializate în acțiunile diasporelor culturale, care creează „*patrii imaginare*", cu scopul refacerii climatului „*de acasă*" în lumea modernității globale.

[3] Joshua Meyrowitz, *No Sense of Place: The Impact of Electronic Media on Social Behaviour,* Oxford University Press, New York, 1994, pp. 50-77.

NOUL MEDIU DE SECURITATE – PROVOCĂRI CONTEMPORANE LA ADRESA NATO. O ANALIZĂ CONSTRUCTIVISTĂ

Dr. Bogdan ŞTEFANACHI[1]

In explaining international relations realism relies on state as the main promoter of national interest and neorealism underlines the role of the structure in offering explanations of international politics. Unlike the realist mainstream, structuralism considers that agents and structures are mutually constituted, or in Alexander Wendt's terms through reciprocal interaction we create and instantiate the relatively enduring social structures in terms of which we define our identities and interests. Such thinking allows us to see that there is a mutual influence: from player agent to the environment, structure, and vice versa, from structure to agent. Thus, the new international realities – emerging as Cold War's end – were integrated into the NATO's new security doctrine; on the other hand, NATO influences international space through new mechanisms (such as EAPC or / and PfP) and the international environment changes through institutional pressures (NATO enlargement).

Modificările profunde survenite în structura sistemului internațional ca urmare a sfârşitul Războiului Rece[2] fac nu doar posibilă ci şi necesară o analiză care condiționează reforma instituțională de modificarea spațiului internațional, ca unică manieră de a permite perpetuarea unei formule organizaționale; *politica internațională* devine comprehensibilă atât timp cât „agenții şi structurile sunt *constituiți în mod reciproc*"[3] sau, în termenii lui Alexander Wendt „prin interacțiune reciprocă creăm şi instanțiem structurile sociale relativ durabile prin care ne definim propriile identități şi interese."[4]

Sfârşitul Războiului Rece, modul în care acest lucru se întâmplă, determinând în ultimă instanță eşecul manierei *tradiționale*[5] de a înțelege securitatea, a intensificat dezbaterea în legătură cu studiile de securitate, în vederea determinării obiectului şi domeniului de studiu al acesteia. Astfel, într-un eseu intitulat „Redefining Security", Jessica Tuchman Mathews, argumentează că, securitatea ca şi conceptul trebuie regândită – „evoluția contextului global impune ca securitatea națională să includă

---

[1] **Lector universitar, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi**

[2] Acest eveniment marcheaza inceputul unei „perioade de schimbări profunde în evoluția relațiilor Est – Vest şi a relațiilor internaționale şi cu o transformare radicală a mediului de securitate", conform **Manualul NATO**, Office of Information and Press, Brussels, 2001, p. 35.

[3] Burchill, Scott, Linklater, Andrew, Devetak, Richard, Donnelly, Jack, Peterson, Matthew, Reus-Smith, Christian, True, Jack, **Teorii ale relațiilor internaționale**, Editura Institutul European, Iaşi, 2008, p. 216.

[4] Wendt, Alexander, „Anarchy Is What States Make of It", *International Organization* 46, 2, Spring 1992, p. 406.

[5] Maniera tradițională de a înțelege securitatea face referire la teoria realistă, conform căreia relațiile internaționale nu sunt altceva decât o competiție a statelor pentru asigurarea securității şi pentru *securizarea* puterii dobândite, fără a exclude războiul ca ultimă formă de îndeplinire a acestor scopuri; dintr-o astfel de perspectivă securitatea este posibil de imaginat şi analizat doar în subsidiarul politicii de stat

problemele legate de resurse, mediu precum şi problemele demografice."[6] Cei care optează pentru o redefinire a securităţii, consideră că majoritatea ameninţărilor ţin de sănătatea şi bunăstarea indivizilor, de problemele sociale, de sursele interne de instabilitate precum şi de costurile sociale implicate – „în timp ce aceste ameninţări afectează evident siguranţa, coeziunea şi stabilitatea indivizilor, familiilor, comunităţilor, societăţilor şi chiar a statelor, nu este deloc clar de ce acestea nu se constituie în ameninţări la adresa securităţii naţionale în termenii neorealişti."[7]

Reconceptualizarea teoretică (doctrinară) a securităţii s-a făcut în jurul unor autori precum Barry Buzan sau Ole Waever, asociaţi ai *Centre for Peace and Conflict Reasearch in Copenhagen*. *Şcoala de la Copenhaga*, rezultat al unei fuziuni teoretice care aduce împreună „realismul constructivist al Şcolii Engleze" pe fondul studiilor strategice (Buzan) şi auto-proclamatul „realism post-structural" puternic influenţat de Derrida şi Kissinger (Waever)[8], propune lărgirea ariei de cuprindere a conceptului de securitate şi părăsirea viziunii „aproximatoare", care se concentrează doar asupra dimensiunii militare a securităţii, excluzând celelalte dimensiuni – „Securitatea colectivităţilor umane este afectată de factori din cinci sectoare principale: militar, politic, economic, social şi de mediu. Vorbind în general securitatea militară primeşte interacţiunea dublă a capacităţilor statului de ofensivă şi defensivă armată, şi percepţia statelor, fiecare despre intenţiile celuilalt. Securitatea politică se referă la stabilitatea organizaţională a statelor, a sistemelor de guvernare şi a ideologiilor care le guvernează. Securitatea economică primeşte accesul la resurse, finanţe şi pieţe necesare pentru a susţine un nivel acceptabil de bună stare şi de putere a statului. Securitatea socială se preocupă de capacitatea de susţinere, în limitele unor condiţii de evoluţie acceptabile, a elementelor tradiţionale de limbă, cultură, identitate şi obiceiuri culturale şi religioase. Securitatea mediului se referă la menţinerea biosferei locale şi planetare, ca suport esenţial de care depind toate acţiunile oamenilor. Aceste cinci sectoare nu operează separat unul de celălalt. Fiecare defineşte un punct central, în cadrul problematicii securităţii ca şi un mod de a ordona prioritătile, dar toate sunt întreţesute într-o strânsă reţea de legături."[9]. Impactul acestei noi tendinţe de abordare a securităţii a fost enorm, conturând practic politica statelor membre ale organizaţiilor de securitate în Europa. Mai mult, în 1991, la summit-ul de la Roma, NATO a hotărât, într-un limbaj clasic pentru *Şcoala de la Copenhaga*, că securitatea trebuie analizată pe cinci paliere, pe cinci dimensiuni: militară, socială, politică, economică şi de mediu (ambientală).

Perspectiva lansată de Barry Buzan, o dată cu *Popoarele, statele şi teama* a fost adâncită prin colaborare cu Ole Waever şi Jaap de Wilde, care s-a concretizat în

[6] Mathews, Jessica Tuchman, „Redefining Security", *Foreign Affains*, Spring 1989, Volume 68, Number 2.
[7] Lipschutz, D. Ronnie (editor), **On Security***,* Columbia University Press, New York, 1995, p. 6.
[8] C.A.S.E. Collective, Critical Approaches to Security in Europe: A Networked Manifesto, *Security Dialogue* 2006; pp. 37; 443 – 487.
[9] Buzan, Barry, **Popoarele, statele şi teama**,Editura Cartier, Chişinău, 2000, p. 31.

volumul *Security. A new Framework for Analysis.*[10] Dacă Barry Buzan este reprezentantul *Şcolii de la Copenhaga*, care a (re)adus în dezbaterea academică complexitatea agendei securității, Ole Waever s-a impus prin „conceptualizarea discursivității securității."[11] Pentru Waever, securitatea nu este altceva decât un act de vorbire."[12] Aceasta înseamnă că securitatea nu este ceva real obiectiv, ci că „utilizarea sa extremă (absolută, totală) o transformă într-un fapt real. Astfel, prin securitatea extremă (totală), un reprezentant al statului poate deplasa o anumită problemă într-o arie specifică, pentru ca apoi să pretindă dreptul de a utiliza orice mijloace necesare pentru a o înlătura."[13] Altfel spus, „securitatea ca act de vorbire" (*speaking-security*), permite unui reprezentant al statului înzestrat cu autoritate să transleze un anumit eveniment sau problematică în sfera activității politice care garantează utilizarea mijloacelor extreme de acțiune. Pentru Ole Waever, două premise majore trebuie să ofere fundamentul pentru dezvoltarea analizei securității: „În primul rând cuvântul *securitate* este actul vorbirii; utilizarea sa (totală, extremă) devine un fapt real, o realitate pragmatică. În al doilea rând *securitatea* a fost minimizată prin aproximarea domeniului căruia i se aplică, de perspectiva radicală realistă."[14] Pe scurt, Ole Waever consideră că securitatea este mai curând *un proces discursiv* care în mod tradițional a privilegiat statul, decât o *realitate obiectivă* în interiorul căreia statul este privilegiat datorită caracteristicilor sale inerente. Plasându-se pe o astfel de traiectorie explicativă reprezentanții *Şcolii de la Copenhaga* propun un „nou cadru de analiză" pentru a putea surprinde complexitatea problematicii securității în posteritatea Războiului Rece sau, în termenii volumului *Security. A new Framework for Analysis* – „având o idee clară asupra naturii securității, studiile de *securitate* îşi propun să ofere o înțelegere cât mai exactă despre cine securizează, despre amenințări, despre obiecte de referință, îşi propun să răspundă necesității şi condițiilor care explică necesitatea şi succesul *securizării*."[15]

În contextul unor asemenea abordări contemporane ne propunem să analizăm evoluția NATO evidențiind modul în care această instituție a reuşit să se adapteze şi să se reformeze pentru a face față noilor provocări ale mediului internațional, păstrându-şi ca principal atribut „garantarea libertății, a moştenirii comune şi a civilizației popoarelor (statelor semnatare), bazată pe valorile democratice comune, respectarea drepturilor omului şi în conformitate cu statul de drept"[16].

În decursul ultimei jumătăți de secol, dar cu precădere în ultimii 20 de ani, mediul strategic a continuat să evolueze şi o dată cu el s-a transformat şi NATO astfel încât să poată răspundă noilor provocări.

---

[10] Buzan, Barry, Waever, Ole, de Wilde, Jaap, **Security. A new Framework for Analysis,** Lyne Rienner, London, 1998.
[11] Bird, Tim, Corft, Stuart, *The Copenhagen School and European Security*, The University of Birmingham, p. 13.
[12] Lipschutz, D. Ronnie (editor), op. cit., p.55.
[13] Ibidem, p. 55
[14] Idem.
[15] Buzan, Barry, Waever, Ole, de Wilde, Jaap, op. cit., p. 32.
[16] Preambulul Tratatului Nord Atlantic semnat pe 4 aprilie 1949 la Washington.

Schimbările profunde care au recartografiat politic Europa şi practic întregul spaţiu internaţional, îşi au originile în câteva evenimente din anii şaizeci şi şaptezeci, care au avut implicaţii pe termen lung, anume: adoptarea de către Alianţă, în decembrie 1967, a doctrinei Harmel, bazată pe politici paralele de menţinere a unei apărări adecvate odată cu încercarea de a detensiona relaţiile Est - Vest; introducerea de către Guvernul Republicii Federale a Germaniei, în 1969, a "Ostpolitik", propusă de către Cancelarul Willy Brandt, menită să promoveze relaţii mai bune cu ţările din Estul Europei şi Uniunea Sovietică, în cadrul constrângerilor impuse de către politicile guvernamentale şi acţiunile externe ale acestora; şi adoptarea Actului Final de la Helsinki al CSCE[17], din august 1975, care stabilea noi standarde pentru discutarea problemelor referitoare la drepturile omului şi introducea măsuri de sporire a încrederii reciproce dintre Est şi Vest[18].

Politica *détente*[19] – evidenţiată prin evenimentele menţionate – a reprezentat fundamentul pentru un nou tip de abordare a relaţiilor internaţionale, o abordare care începea sa fisureze ortodoxismul realist. Într-un astfel de context, declaraţia Summit-ului NATO din 1989 recunoştea schimbările în desfăşurare din Uniunea Sovietică, precum şi din alte ţări est – europene, şi contura modul de abordare al Alianţei în problema prevenirii divizării Europei şi a îndeplinirii obiectivului său de lungă durată de realizare a unei ordini europene juste şi de pace, precum şi generarea unui scenariu care să permită cooperarea extinsă Est – Vest (inclusiv în alte zone geografice), acţionarea în cazul pericolelor globale semnificative şi adoptarea de măsuri menite să satisfacă obiectivele pe termen lung ale Alianţei[20].

Ca urmare a evenimentelor din 1989, în iulie 1990, la Londra, este propusă cea mai semnificativă *declaraţie* de la începutul NATO, în care şefii de state şi de guverne au anunţat măsuri majore de transformare a Alianţei, în conformitate cu *noul mediu de securitate* şi, de asemenea, au susţinut decizia de a pune capăt confruntării dintre Est şi Vest. Aceste transformări profunde ale relaţiilor dintre URSS şi Occident vor fi pregnant evidenţiate de izbucnirea crizei din Golf în august 1990. Într-un astfel de context internaţional se produce intensificarea vizitelor şi contactelor diplomatice dintre NATO şi Ţările Europei Centrale şi de Est (păstrând congruenţa cu principiile enunţate şi adoptate la Londra), iar în noiembrie 1991, *Declaraţia de la Roma* va pune bazele aşezării acestei relaţii dinamice pe un fundament instituţionalizat, marcat de înfiinţarea Consiliului de Cooperare Nord – Atlantică (decembrie 1991), care, în mai 1997, se va transforma în Consiliul pentru Parteneriat Euro – Atlantic (EAPC), marcând lansarea unei noi etape de cooperare. „Adoptarea documentului fundamental al EAPC a semnalat hotărârea celor 44 de ţări participante în acel moment de a trece

[17] Conferinţa pentru Securitate şi Cooperare în Europa (CSCE) a fost redenumită Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE) în ianuarie 1995.
[18] Manualul NATO, p. 36.
[19] „Perioada *detente* reprezintă încercarea celor două superputeri de a gestiona relaţiile dintre ele într-un cadru marcat de negocieri şi acorduri", Scott, Len, *International History 1945 – 1990*, p. 82, în Baylis, John & Smith, Steve, *The Globalization Of World Politics. An Introduction to International Relations*, Oxford University Press, 2001.
[20] Manualul NATO, p. 36.

colaborarea comună, politică şi militară, la un nou nivel calitativ. Documentul a reafirmat angajamentul comun al ţărilor membre de a întări şi extinde pacea şi stabilitatea în zona Euro – Atlantică. Valorile comune şi principiile aflate la baza acestui angajament sunt stipulate în documentul-cadru al Parteneriatului pentru Pace (PfP)."[21]

Evoluţiile din anii 1990 au determinat elaborarea unui concept strategic al Alianţei, concept care să permită o abordare a securităţii specifică secolului XXI. Astfel, continuâd traiectoria reformelor post – Război Rece, „Alianţa se angajează într-o abordare extinsă a securităţii care recunoaşte importanţa factorilor politici, economici, sociali şi de mediu în completarea indispensabilei dimensiuni a apărării. Aceasta abordare extinsă formează baza necesară Alianţei pentru îndeplinirea efectivă a funcţiilor sale fundamentale de securitate, şi pentru creşterea eforturilor de a dezvolta o cooperare efectivă cu organizaţiile europene şi euroatlantice precum şi cu Naţiunile Unite."[22]

Conceptul strategic aşa cum a fost elaborat în 1999 confirmă faptul că scopul esenţial şi durabil al Alianţei este acela de a garanta libertatea şi securitatea membrilor săi prin mijloace politice şi militare, exprimând angajamentul Aliaţilor nu numai faţă de apărarea comună, ci şi faţă de realizarea păcii şi stabilităţii zonei Euro – Atlantice extinse.

Una din trăsăturile caracteristice ale strategiei din 1991 a Alianţei a fost schiţarea unei abordări largi a problemei securităţii, cuprinzând mijloace complementare politice şi militare şi subliniind cooperarea cu alte state care împărtăşesc obiectivele Alianţei. Această abordare cuprinzătoare rămâne o trăsătură centrală a noului Concept Strategic şi include următoarele elemente esenţiale[23]:

- Păstrarea legăturii transatlantice. Conceptul Strategic subliniază caracterul indivizibil al securităţii Europene şi Nord – Americane şi, implicit, importanţa unui parteneriat puternic şi dinamic între Europa şi America de Nord.
- Menţinerea capacităţilor militare eficace. Strategia solicită capacităţi militare care să facă faţă tuturor circumstanţelor previzibile, de la tactica de intimidare şi apărarea colectivă şi până la operaţiuni de rezolvare a crizelor. Conceptul Strategic oferă instrucţiuni şi asupra capacităţilor necesare.
- Dezvoltarea Identităţii Europene de Securitate şi Apărare în cadrul Alianţei. Conceptul Strategic confirmă faptul că Identitatea Europeană de Securitate şi Apărare va continua să fie dezvoltată în cadrul Alianţei, pe baza deciziilor luate de către Miniştrii de Externe ai Alianţei la Berlin, în 1996, precum şi după această dată. Se afirmă faptul că acest proces va necesita o strânsă cooperare între NATO, Uniunea Europei Occidentale şi, dacă şi când va fi necesar, Uniunea Europeană Conceptul afirmă că acest proces va da posibilitatea tuturor Aliaţilor europeni să îşi aducă o contribuţie mai coerentă şi efectivă la

[21] Idem, p. 20.
[22] *The Alliance's Strategic Concept. An Alliance for the 21st Century*, approved by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Washington D.C. on 23rd and 24th April 1999, disponibil la http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-065e.htm
[23] Conform Manualul NATO, pp. 45-46.

misiunile şi activităţile Alianţei; va reîntări parteneriatul transatlantic; şi îi va ajuta pe Aliaţii europeni să acţioneze cu propriile forţe, conform capacităţii Alianţei, de la caz la caz şi prin consens, de a-şi oferi activele şi capacităţile disponibile pentru operaţiuni conduse de către europeni în care NATO nu este implicată militar, luând în considerare întreaga participare consimţită a Aliaţilor europeni.

- Prevenirea conflictelor şi rezolvarea crizelor. Conceptul defineşte un rol important pentru Alianţă, referitor la prevenirea conflictelor şi rezolvarea crizelor, din moment ce operaţiunile de ripostă la criză, precum cele din Bosnia şi Kosovo, reprezintă un aspect-cheie al contribuţiei NATO la pacea şi securitatea Euro – Atlantică.
- Parteneriat, cooperare şi dialog. Conceptul accentuează hotărârea Alianţei de a-şi continua politica îndelungată de parteneriat, cooperare şi dialog cu toate ţările euro-atlantice democrate, în scopul menţinerii păcii, promovării democraţiei şi contribuţiei la prosperitate şi progres. Se indică faptul că această abordare este îndreptată către întărirea securităţii tuturor, nu exclude pe nimeni şi ajută la rezolvarea diviziunilor care ar putea genera conflicte. De asemenea, descrie principalele instrumente ale acestei politici - Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic, Parteneriatul pentru Pace, relaţiile speciale cu Rusia şi Ucraina şi Dialogul Mediteranean.
- Extindere. Conceptul confirmă deschiderea Alianţei către acceptarea de noi membri, conform Articolului 10 din Tratatul de la Washington, şi reafirmă aşteptările NATO de a avansa noi invitaţii în anii care vor urma.
- Controlul armelor, dezarmare şi neproliferare. În final, Conceptul Strategic stabileşte politica Alianţei de ajutor în controlul armelor, dezarmare şi neproliferare. Se subliniază intenţia Alianţei de a păstra acest aspect al abordării problemei securităţii în armonie cu cel al apărării; de asemenea, se afirmă că va căuta să întărească securitatea şi stabilitatea cu cel mai scăzut număr de forţe capabile să îndeplinească toate misiunile sale.

Prin intermediul unei astfel de grile interpretative şi evaluative trebuie înţeleasă misiunea NATO în secolul XXI, ca „forum esenţial pentru consultare între aliaţi şi ca forum pentru adoptarea politicilor care înglobează angajamentele de securitate şi apărare ale membrilor semnatari ai Tratatului de la Washington”[24], ca instituţie care propune o abordare *comprehensivă*[25] a securităţii (abordare care trebuie să reflecte prioritățile NATO pentru următoarea decadă).

Necesitatea unei noi poziţionări strategice este evidenţiată de secretarul general al Alianţei, Jaap de Hoop Scheffer, care într-un discurs intitulat *A new NATO*[26], argumenta că sintagma *nou* este legitimă şi corectă în acelaşi timp, deoarece Alianţa

[24] *The Alliance's Strategic Concept.*

[25] conform *Riga Summit Declaration*, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council, in Riga on 29 November 2006, disponibil la http://www.nato.int/docu/pr/2006/p06-150e.htm.

[26] *A new NATO,* Speech by NATO Secretary General, Jaap de Hoop Scheffer, at the Norwegian Atlantic Committee, Oslo 3 March 2006.

Nord Atlantică a trecut printr-un proces de transformări profunde, care pot fi subliniate urmând cinci dimensiuni, perspective generale:

- Noile provocări la adresa securității şi modul în care NATO este pregătit să le facă față: mediul de securitate relativ static din timpul Războiului Rece a fost înlocuit de amenințări noi şi complexe; noua concepție asupra Alianței oferă o serie de noi oportunități pentru cooperarea transatlantică pe probleme de securitate (şi chiar aduce în discuție un *NATO global*)
- Reforma, transformarea NATO ca instituție fundamental militară, care trebuie să reflecte, în cuvintele lui Jaap de Hoop Scheffer „modul în care trebuie să înlocuim armatele tradiționale (*heavy metal armies*) cu forțe mult mai agile (*agile forces*)"[27]
- Relațiile cu alte instituții, în special cu UN şi UE: pentru a contracara amenințările la adresa securității NATO trebuie să poată aplica o serie de instrumente militare, politice şi economice într-o manieră coordonată, altfel spus trebuie să dezvolte o serie de mecanisme şi procese care să-i permită *să acționeze în concert cu alte instituții*
- Dimensiunea geografică, din perspectiva căreia NATO trebuie să-şi redefinească interesele cu privire la o serie de regiuni (pe care să le „privească prin lentilele transatlantice") precum Rusia şi Ucraina, Caucaz şi Asia Centrală, Africa de Nord şi Orientul Mijlociu.

Aşadar, aceste patru domenii majore care evidențiază palierele necesității reformei şi transformării instituționale ale Alianței Nord Atlantice, respectiv „conceptual, militar, instituțional şi geografic aduc în prim plan abordarea *comprehensivă* a securității pe care a adoptat-o NATO."[28]

- Necesitatea de a întări rolul NATO ca forum politic, în completarea rolului său de instrument militar, pentru a putea face față provocărilor la adresa valorilor comune care oferă unitate națiunilor membre, anume: democrație, libertate individuală şi stat de drept. Implementarea unei astfel de strategii trebuie ca, în timp, „să genereze o mai mare cunoaştere în privința aspectelor fundamentale ale epocii noastre, care reprezintă o condiție a oricărei abordări comune." (Jaap de Hoop Scheffer).

---

[27] În acest sens miniştrii apărării din statele membre au aprobat în iunie 2003, la Bruxelles, crearea Forței de Reacție NATO (NRF), care în urma summitului de la Riga , din noiembrie 2006, a fost declarată complet operațională cu un efectiv de 25.000 de trupe. „Forțele, caracterizate de un nivel tehnologic avansat, sunt constituite din componente de forțe terestre, aeriene, maritime şi speciale, pe care Alianța le poate desfăşura cu rapiditate acolo unde este cazul. Acestea sunt capabile să deruleze operațiuni pe întregul glob şi într-un spectru complet, inclusiv evacuări, gestionare de dezastre, prevenirea terorismului şi să acționeze în calitate de forță de descindere pentru forțe de dimensiuni mai mari, care urmează să descindă. Numărul de trupe al acestora se poate ridica la 25 000, pot fi mobilizate după cinci zile de la notificare şi se pot menține pe cont propriu timp de 30 de zile sau mai mult, cu condiția de a fi re-aprovizionate.", conform *NATO after Riga*, disponibil la http://www.nato.int/docu/nato_after_riga/nato_after_riga_mol.pdf.

[28] *A new NATO,* Speech by NATO Secretary General, Jaap de Hoop Scheffer, at the Norwegian Atlantic Committee, Oslo 3 March 2006.

Transformările care au oferit un nou fundament de legitimitate pentru NATO pot fi traduse prin faptul că au pus la dispoziția Alianței un instrument solid care să-i permită „supraviețuirea în posteritatea revoluției geopolitice cauzate de încetarea amenințării sovietice."[29] Însă, un asemenea demers, nu putea să fie unul lipsit de provocări majore, care au generat tot atâtea posibile amenințări şi eventuale vulnerabilități la adresa Alianței; dintr-un astfel de punct de vedere şi utilizând acelaşi limbaj - al *Şcolii de la Copenhaga*, Stuart Croft, Jolyon Howorth, Terry Terriff şi Mark Webber, consideră că „aspectul fundamental al NATO ca organizație politică continuă să pară că este, nu robustețea, ci, dimpotrivă, fragilitatea politică."[30]

Aceiaşi autori, continuă prin a identifica o *triplă provocare* la adresa Alianței care poate fi rezumată astfel: în primul rând rolul NATO trebuie să rămână fundamental cel de a dezvolta o zonă de securitate în Europa, care, în manieră pragmatică implică pe de o parte problematica includerii (a extinderii NATO), iar pe de altă parte, problema mult mai complicată şi cu un potențial conflictual extrem de ridicat, cea a excluderii (cum vor putea state precum Serbia să fie pe deplin angajate în demersurile Alianței?, rămâne o întrebare importantă la care NATO trebuie să ofere răspuns în secolul XXI). Reiterarea unei asemenea logici binare de tip *noi* şi *ei*, ar genera premisele unei noi divizări a continentului european şi ar readuce în discuție problematica Războiului Rece pe care încercam să o depăşim (de data aceasta sursa scindării ar putea fi însăşi cei care şi-au fixat ca obiectiv integrarea continentului – statele membre NATO). De aceea, evitarea unei astfel de situații este fundamentală şi posibilă prin continuarea implementării Parteneriatelor pentru Pace, precum şi prin continuarea dialogului strategic cu Rusia în cadrul Consiliului NATO – Rusia – „vom continua să acționăm strâns împreună cu Rusia şi vom căuta să aprofundăm pe mai departe această relație esențială."[31] Planul necesar pentru a putea diminua aparentul *decalaj de valori* ar trebui să plaseze în centrul său investiția în consolidarea democrației înțelegând prin aceasta, „identificarea unei strategii comune cu privire la modul cel mai bun prin care putem promova şi sprijini democrația, în şi în jurul Rusiei, pentru a reduce aceste tensiuni."[32] În acelaşi timp, guvernele statelor membre trebuie să fie pregătite să contribuie, în strânsă cooperare cu alte instituții precum UE, ONU sau OSCE, la toate operațiile în sprijinul păcii care ar putea fi lansate, evitând astfel imaginea *excluzivă* a NATO. Un alt aspect central care reprezintă un indicator pentru transformarea politică a NATO trebuie să includă dezvoltarea parteneriatelor cu alte state şi alte regiuni ale lumii: „dezvoltarea formală a parteneriatelor cu țările şi instituțiile interesate din diferite regiuni ale lumii va întări capabilitățile NATO şi va spori credibilitatea şi legitimitatea Alianței ca instituție de

[29] Lellouche, Pierre, *Unde se îndreaptă NATO*, disponibil la http://www.nato.int/docu/review/2006/issue4/romanian/art4.html, (Pierre Lelloucheeste Preşedintele Adunării Parlamentare NATO şi membru al Parlamentului Franței)

[30] Croft, Stuart; Howorth , Jolyon; Terriff , Terry; Webber , Mark, "NATO's Triple Challenge", în *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 76, No. 3, Europe: Where Does It Begin and End?. (Jul., 2000), pp. 495 – 518.

[31] Scheffer, Jaap de Hoop, *Reflecții privind Summit-ul de la Riga*, disponibil la http://www.nato.int/docu/ review/2006/issue4/romanian/art1.html.

[32] Lellouche, Pierre, *Unde se îndreaptă NATO?*

securitate. Parteneriatele globale vor crea o cultură a cooperării în domeniul securității între NATO şi alți actori, vor reduce neînțelegerea şi proasta comunicare şi vor spori cunoaşterea şi conştientizarea în privința politicii şi a condițiilor sociale regionale, care au o importanță fundamentală pentru conceperea unor răspunsuri de securitate de succes în cazul amenințărilor curente şi emergente."[33]

Fără a crea un *NATO cu mai multe viteze*, un *parteneriat global* între NATO şi state non-europene[34] ar trebui să ofere premisele „unui forum pentru un dialog extins cu state democratice importante."[35] Posibilitatea *extinderii globale* a NATO se poate concretiza doar în măsura reformei Tratatului de la Washington din 1949, în special a articolului 10, care limitează posibilitatea calității de membru NATO doar la statele europene: criteriul geografic (strâns legat de realitățile Războiului Rece) trebuie înlocuit cu unul care să vizeze apartenența la un set comun de valori (valorile democratice). Altfel spus, „angajamentul față de valori comune ar trebui să fie mai relevant decât cel construit pe criterii geografice. Orice țară care subscrie la obiectivele NATO ar trebui să poată deveni membră a Alianței – aşa cum s-a întâmplat şi cu Statele central şi est europene după colapsul comunismului."[36]

A doua provocare majoră cu care se confruntă Alianța la începutul mileniului III, are în vedere stabilitatea relației transatlantice în condițiile în care şi aceasta trebuie reformată pentru a reflecta schimbările din mediul internațional. În timp ce, cea mai mare parte a europenilor consideră că „o Europă mai puternică şi un parteneriat atlantic mai echilibrat, departe de a reprezenta o amenințare pentru Alianță, îi va asigura integritatea şi viabilitatea, europenizarea Alianței este văzută la Washington ca un precursor al decuplării transatlantice."[37] Însă, realitatea unei astfel de provocări este destul de limitată deoarece din punct de vedere al capacității de decizie, Uniunea Europeană rămâne ancorată în dificultatea, aproape insurmontabilă, a unanimității, iar din punct de vedere strict militar, „de abia se poate vorbi despre apariția unei puteri militare europene, având în vedere că ceilalți 25 de membri NATO cheltuiesc împreună 40% din cheltuielile Americii pentru apărare şi sunt capabili să asigure doar 10% din proiecția capabilităților forțelor americane."[38] Mai mult, trebuie să devină o evidență pe ambele maluri ale Atlanticului că, dacă NATO

[33] Sens, Allen G., *Riga şi mai departe: Transformarea politică a NATO*, disponibil la http://www.nato.int/docu/review/2006/issue4/romanian/analysis3.html

[34] Începuturile *parteneriatului global*, ar putea pentru început să grupeze state precum Australia, Noua Zeelanda sau Japonia (state care deja susțin politic şi militar acțiunile NATO şi de asemenea, din punct de vedere al valorilor promovate fac parte din comunitatea transatlantică)

[35] Daalder, Ivo and Goldgeier, James, „Global NATO", *Foreign Affairs*, Volume 85 No. 5, 105 – 114, p. 106.

[36] Idem, p. 111.

[37] Croft, Stuart; Howorth , Jolyon; Terriff , Terry; Webber , Mark, "NATO's Triple Challenge", în *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 76, No. 3, Europe: Where Does It Begin and End?. (Jul., 2000), pp. 495 – 518.

[38] Lellouche, Pierre, *Unde se îndreaptă NATO?*; dincolo de realitatea slăbiciunii financiar militare, Europa este împărțită în trei grupuri de țări: neutre, care îşi păstrează acest statut şi după încheierea Războiului Rece; „euro-atlanticiste", care sunt în favoarea abordării de tip pilon în cadrul NATO; „euro-gauliste", care vizează construirea unei Europe ca o contra-pondere la puterea şi dominația globală a SUA.

vrea să rămână un instrument real de consultări şi răspunsuri pe / la ameninţările curente şi emergente la adresa securităţii (înţeleasă în cel mai larg sens cu putinţă), atunci trebuie să acceptăm necesitatea transformării politice a Alianţei. Accentul acestei transformări nu trebuie să vizeze repoziţionarea Alianţei în cadrul arhitecturii europene de securitate sau a modificării procedurilor de luare a deciziilor, ci dimpotrivă, trebuie să cadă pe întărirea capacităţilor Alianţei de a-şi îndeplini cu adevărat rolurile principale, anume: „acţiuni militare colective şi cooperarea în domeniul securităţii", fapt pentru care „transformarea politică a Alianţei trebuie să urmărească îndeplinirea unei agende dedicate acestor două funcţii fundamentale."[39] – importanţa majoră trebuie acordată misiunii pe care NATO şi-a asumat-o şi nu punctului de vedere politic care aduce în prim plan relaţiile dintre NATO şi Uniunea Europeană.

Ultima componentă a *triplei provocări* la care trebuie să răspundă *noul NATO*, vizează capacitatea Alianţei de a se reforma militar, astfel încât să poată răspunde noilor ameninţări şi probleme de securitate – pe ambele maluri ale Atlanticului, terorismul rămâne punctul focal al politicii de securitate, dar concomitent, preocupări majore ale securităţii internaţionale au devenit conflictele intra-statale şi statele problemă / statele totalitare, proliferarea armelor de distrugere în masă, migraţia ilegală şi neajunsurile în privinţa integrării sociale a comunităţilor de imigranţi (pot crea o sub-clasă definită rasial şi religios, alimentând extremismul şi violenţa de natură identitară în cadrul societăţii), crima organizată, securitatea energetică sau schimbările climatice şi degradarea mediului. Pe fondul construirii parteneriatelor globale, principiul central al Alianţei trebuie să devină *flexibilitatea*, care trebuie să se constituie într-o prelungire firească a transformării politice care „să permită Alianţei să-şi consolideze capacitatea de a culege informaţii politice, sociale, economice şi de mediu, să analizeze şi să identifice toate implicaţiile pentru securitatea ţărilor NATO şi să integreze rezultatele acestei analize în activităţile politice şi în planificarea şi executarea misiunilor."[40] Ca urmare a diversificării tipologiei ameninţărilor contemporane la adresa securităţii putem constata că aspectele militare au fost înlocuite sau măcar completate de provocări mai curând de natură socio-economică, fapt pentru care răspunsul oferit de NATO nu mai poate să reflecte doar avantajul său comparativ (ca organizaţie) anume, folosirea forţei sau ameninţarea cu folosirea forţei. Mai mult, noile provocări la adresa securităţii generează deseori *ciocniri* la nivelul ideilor sau ale sistemelor de valori şi, se asemenea constatăm o erodare a graniţelor conceptuale şi fizice dintre securitatea internă şi externă şi diviziunea tradiţională a responsabilităţilor între instituţiile internaţionale şi agenţiile naţionale.[41] Ca urmare a acestor noi coordonate ale realităţii internaţionale post – Război Rece, strategia NATO nu mai poate continua să fie una reactivă ci „trebuie să ne apărăm împotriva acestor noi ameninţări într-un mod cu totul nou, prin proiecţia stabilităţii"[42], fără a mai pune semnul egalităţii între

[39] Sens, Allen G., *Riga şi mai departe: Transformarea politică a NATO.*
[40] Ibidem.
[41] Ibidem.
[42] Scheffer, Jaap de Hoop, *Reflecţii privind Summit-ul de la Riga*

securitate şi securitatea teritoriului (ca formulă tradiţională de exprimare a interesului naţional). De aceea „dacă doreşte să asigure materializarea unei idei de ordine şi securitate în lumea zilelor noastre, comunitatea trans-atlantică trebuie să accepte responsabilitatea de a acţiona acolo unde este necesar, fie că este vorba de prevenirea terorismului sau de furnizarea asistenţei umanitare. Aceasta este abordarea securităţii care a inspirat evoluţia NATO în perioada care a urmat după încheierea Războiului Rece. Această evoluţie va continua […] cu noi capabilităţi, mai mult dialog, mai mulţi parteneri, noi legături cu alte instituţii şi, în cele din urmă, noi membri."[43] De asemenea, pentru a fi un instrument real de *proiecţie a stabilităţii* şi un for real de consultări pe probleme de securitate, „NATO trebuie să-şi dezvolte capacitatea de a evalua dimensiunea etică a rolurilor pe care le joacă şi a misiunilor pe care le desfăşoară" şi astfel, legitimitatea construită pe fundamentul principiilor şi practicilor legale şi etice va constitui „o componentă vitală în vederea asigurării sprijinului pentru activităţile politice şi militare."[44]

[43] Ibidem
[44] Sens, Allen G., *Riga şi mai departe: Transformarea politică a NATO.*

MANAGEMENTUL STRATEGIC MILITAR ŞI SECURITATEA NAȚIONALĂ

Dr. Mihaela HOARĂ*

Army has to provide a credible defensive capability based on organization, endowment, training and co-operation. The implementation of a viable strategic management system is a political-military decision matter. By expressing a clear solution in this field, action and behaviour errors in judging and managing of the present security environment phenomena could be avoid.

Ceea ce caracterizează evoluția societății moderne este dinamismul accentuat al acesteia, motiv pentru care efortul de mai bine trebuie subordonat ideii că schimbarea este starea în care trăim şi acționăm în oricare domeniu de activitate. Această subliniere este la fel de evidentă în teoria şi practica managerială. În prezent, dar mai ales în perspectivă, mutațiile vizând managementul se vor produce într-un ritm şi mai rapid. Evoluția societății în direcția creşterii calității în toate segmentele acesteia necesită efort şi totodată încadrarea acesteia într-o strategie care să conducă la asigurarea scopului urmărit.

Prin urmare, în orice domeniu de activitate trebuie avut în vedere managementul calității totale şi trebuie acționat în concordanță cu cerințele strategiei adoptate (managementul strategic), adică în baza unor obiective strategice bine definite, cu resurse precis stabilite şi practic asigurabile, cu termene judicios determinate, a deplinei autonomii în acțiunile care trebuie întreprinse şi sub un control al democrației colectivității[1]. Aşadar, se impune un tip de gândire sistematică şi prospectivă, care trebuie să confirme că ceea ce se decide la nivel strategic al managementului se bazează pe calculul probalistic şi statistic, iar fundamentarea proceselor decizionale bazate pe un management anticipativ constituie o adevărată sursă de generare a soluțiilor.

Astăzi, managementul strategic se prezintă ca o direcție bine conturată de dezvoltare a managementului general al organizației, având o armătură teoretică şi un registru de instrumente proprii, ceea ce îi conferă o poziție superioară față de managementul tradițional (operațional), apărând ca răspuns la tendința actuală de accelerare a schimbărilor şi amplificarea efectelor pozitive. O serie de modele propuse în acest sens şi frecvent citate în literatura de specialitate[2], consideră analiza diagnostic ca element premergător al unui demers managerial strategic[3], neglijând, de

---

* **Locotenent-colonel, doctor în Management şi doctorand în ştiințe militare şi informații**

[1] Sbora Traian, sub redacția, **Coordonate ale societății viitoare**, Editura NEWA, Bucureşti, pp 215-216.

[2] Rusu Corneliu, **Management strategic**, Editura All Beck, Bucureşti, 1999, pp. 71-73.

[3] Managementul strategic nu reprezintă un proces de formulare a strategiei care se suprapune peste sistemul de management al întreprinderii, ci o nouă formă de management bazată pe strategie, politici şi plan, ceea ce îi conturează caracterul tridimensional şi anume: rațional şi analitic, socio-politic şi birocratic.

exemplu, etapele de previziune şi de planificare, întocmire şi executare a planului şi programelor care derivă din acesta.

Cu toate confuziile şi neclarităţile care persistă, ceea ce se conturează din aceste încercări de modele propuse este caracterul iterativ al procesului managerial strategic, recunoscându-se faptul că stabilirea strategiilor, a planurilor care le reflectă şi a politicilor de susţinere, reclamă frecvente reconsiderări a ceea ce a fost anterior stabilit, revenindu-se, dacă este cazul, la prima fază, după care întregul proces se reia ciclic.

Din dorinţa de a contribui la clarificarea şi punerea de acord a unor concepte, etape şi acţiuni, se poate analiza modelul managementului strategic şi prin prisma următoarei etapizări: analiza diagnostic (diagnoza), previziunea, strategia, politica şi planul, în care diagnoza este punctul de pornire. A discuta despre analiza diagnostic în afara acestei concepţii sistemice ar însemna diminuarea valenţelor sale ştiinţifice cu implicaţii negative asupra întregului demers strategic propus. Ca atare, analiza diagnostic, previziunea, strategia, politica şi planul formează un sistem interconectat în sensul că nu sunt izolate una de alta şi se intercondiţionează reciproc, exercitarea fiecăreia dintre ele sprijinindu-se pe exercitarea celorlalte.

Actualmente, şi în România, aceste etape care caracterizează managementul strategic sunt în plin proces de regândire şi de reconsiderare[4]. Se remarcă tendinţa de aliniere la sistemele moderne de management practicate în statele dezvoltate din punct de vedere economic şi de clarificare a principalelor concepte cu care se operează în cadrul managementului strategic şi care îl individualizează ca domeniu specific şi formă modernă de conducere[5].

Între etapele procesului strategic există o relaţie foarte strânsă de complementaritate, fără a se putea face o ierarhizare strictă a importanţei acestora, ierarhizare care ar fi contrară logicii şi modului acestora de manifestare, care trebuie să fie rezultatul eficient al unui efort colectiv de inteligenţă managerială. Desigur, în acest demers (diagnoză, previziune, strategie, politici, plan-programe), pot să apară şi imperfecţiuni datorate unor mutaţii strategice de conjunctură, în care germenii schimbărilor sunt greu de anticipat fără a se aprecia cu grijă probabilitatea lor. Se produc astfel, în mod frecvent, confuzii între elementele exploratorii şi cele normative. Fiecare etapă presupune metode şi instrumente specifice de acţiune, iar acestea sunt uneori aplicate mecanic şi secvenţial, fără utilitate finală şi în detrimentul susţinerii, printr-o gândire solidă şi adecvată, a scopului urmărit de demersul managerial strategic.

Nu se ţine cont de faptul că rezultatele unei etape sunt fundamentul celor următoare şi invers. Şi pentru că, în final, demersul strategic se concretizează într-un plan, în mod firesc, se pune şi întrebarea: *La ce ar putea folosi fixarea unor obiective strategice şi angajarea mijloacelor corespunzătoare dacă, din ce în ce mai des,*

[4] În literatura de specialitate nu există o viziune unitară cu privire la succesiunea acţiunilor care dau conţinut procesului respectiv şi la etapizarea acestora. A se vedea în acest sens Tumbăr Constantin şi colectiv, **Strategia întreprinderii**, Reprografia Universităţii din Craiova, 2001.

[5] Pentru dezvoltări, a se vedea în acest sens: Sbora Traian, **Sistemul transporturilor** (Inginerie economică – I), Editura Spicon, Tg.-Jiu, 2001 şi Rusu Corneliu, op. cit.

aceste obiective trebuie adaptate în funcţie de modificările conjuncturale? Ca atare, este normal să ne mai întrebăm şi dacă: *Tehnica planului glisant mai este corespunzătoare sau nu pentru a da un răspuns satisfăcător acestei dileme?* Un eventual răspuns la aceste întrebări ar putea atrage atenţia că adaptarea la incertitudine este uneori contrară obiectivelor planului, în sensul că un proiect sau altul ar putea fi respinse pentru că nu este prevăzut în plan, iar noile proceduri de remodelare par uneori greoaie şi încărcate de birocratism, deşi se cer cu acuitate. De aceea, demersul managerial strategic, în ansamblul acestuia şi pe faze componente, trebuie să se fundamenteze pe o analiză eficientă a factorilor cheie de succes în diferite domenii ale activităţii strategice. Dar, această înnoire în gândire, imperios de necesară, este absolut ineficientă, dacă nu este transpusă întocmai, complet şi coerent la realităţile concrete. Numai aşa se poate răspunde la întrebările: *De unde venim? Unde ne găsim? Unde dorim să ajungem? Unde putem ajunge?*

Simbioza şi înlănţuirea logică a acestor etape sistemice a fost evitată deseori şi din motive de confuzie între concepte, procedee şi metode. În altă ordine de idei, cultura şi identitatea organizaţiilor sunt elemente de înnobilare a sistemului ca atare şi dau contur şi viaţă valenţelor dinamice ale acestuia. Acest mod de abordare plasează gândirea în contextul eficacităţii demersului managerial strategic. Efectul etapelor sistemice, de la diagnoză la plan, trebuie să fie rezultatul eficienţei creativităţii şi flexibilităţii acestei gândiri, care determină în final capacitatea intrinsecă a organizaţiei de a reacţiona şi de a se adapta la conjunctură, fără a se pierde finalitatea.

O altă problemă, care trebuie să fie clarificată în acest proces etapizat, este cea referitoare la ceea ce numim *„planificare strategică”*. Situarea *„planificării strategice”* deasupra managementului, care poartă acelaşi nume, dezvăluie camuflarea inconştientă a lipsei obiectivului şi a pierderii direcţiei. Managementul strategic are un conţinut mai bogat şi o sferă de cuprindere mai largă decât *„planificarea strategică”*, pe care, de altfel, o include, în calitate de instrument. Tot cu caracter clarificator, trebuie arătat faptul că managementul strategic nu se confundă cu cel operativ (tradiţional). Dacă managementul operativ are ca obiect exploatarea de o manieră cât mai eficientă posibil a potenţialului existent al organizaţiei, managementul strategic vizează dezvoltarea potenţialului organizaţiei.

Situată la interferenţa simbiotică dintre diagnoză şi strategie, previziunea nu reprezintă un scop în sine, menirea acesteia fiind să sprijine fundamentarea strategiilor posibil de realizat şi pe baza acestora, elaborarea unor politici care să corespundă cerinţelor unei planificări realiste şi de durată. Decizia managerială în executarea planului şi programelor care derivă din acesta, răspunde astfel, pe deplin, eficacităţii şi eficienţei. John Naisbith, în lucrarea „*Megatendinţe*”, face următoarea remarcă: *„Omul supravieţuieşte numai prin capacitatea sa de a acţiona în prezent, pe baza experienţei trecute, în termenii consecinţelor viitoare. Prin asumarea viitorului, omul îşi face prezentul suportabil şi trecutul semnificativ. Trecutul, prezentul şi viitorii alternativi se întreţes în anticiparea şi predicţia acţiunilor viitoare*”[6].

[6] Naisbith John, **Megatendinţe**, Editura Politică, Bucureşti, 1989, p. 8.

Aşadar, ţinând cont şi de experienţa trecută, realizarea obiectivelor stabilite presupune desfăşurarea unui ansamblu de activităţi şi iniţierea unui număr mare de acţiuni care trebuie să fie corelate, coordonate şi orientate unitar spre atingerea obiectivelor ştiinţific previzionate. Căile care pot fi urmate, recomandate de diagnoză şi fundamentate pe bază de prognoze, sunt multiple, managementul de vârf trebuind să opteze în vederea îndeplinirii obiectivelor strategice majore[7], deci a strategiei de adoptat.

Aceste caracteristici s-au impus tot mai mult în condiţiile în care schimbările produse în mediile intern şi extern au devenit tot mai profunde, iar răspunsurile la aceste schimbări tot mai delicate, cristalizându-se progresiv, în mod deosebit, în sistemul managementului strategic, care a impus conceptul de strategie ca element central al acestuia. Iar, ca produs al managementului strategic, strategia conturează conţinutul cuprinzător, unitar, integrator şi ştiinţific, precum şi modalităţile eficiente de îndeplinire a obiectivelor majore ale organizaţiei, într-un mediu din ce în ce mai turbulent şi cu concurenţi inteligenţi.

Aşadar, nu se poate vorbi de strategie, de management strategic *stricto-senso* şi fără a ţine seama de necesitatea şi rolul activităţii de planificare în înfăptuirea cerinţelor manageriale. Plecând de la strategie, se poate spune că, conducerea strategică vizează nivelul de conducere superior, întrucât se referă la decizii pentru toate activităţile organizaţiei.

Securitatea reprezintă, la modul general, faptul de a fi la adăpost de orice pericol, coroborat şi cu existenţa unui sentiment de încredere şi de linişte pe care îl dă cuiva absenţa oricărui pericol[8]. Astfel, securitatea trebuie privită nu numai ca o valoare importantă a vieţii internaţionale, ci şi ca o importantă valoare naţională. Conceptul românesc de securitate naţională a început să se cristalizeze mai bine după 1990 şi a reprezentat un cadru teoretic de referinţă şi o bază metodologică preţioasă pentru elaborarea concepţiilor strategice, de promovare şi apărare a intereselor fundamentale în fiecare domeniu de activitate.

Acum, securitatea naţională exprimând un dublu caracter – de stare şi totodată de proces – reprezintă gradul de satisfacere a intereselor naţionale fundamentale ale statului, precum şi ansamblul de măsuri luate în toate domeniile vieţii sociale, în conformitate cu o concepţie unitară, pentru promovarea şi apărarea intereselor naţionale împotriva agresiunilor, pericolelor, ameninţărilor şi riscurilor de orice natură. Având în vedere că scopul politicii de apărare a României îl constituie descurajarea oricărei agresiuni, securitatea naţională devine obiectiv strategic, bazat pe promovarea intereselor naţionale, identificarea riscurilor şi ameninţărilor la adresa intereselor naţionale şi apărarea armată.

România înţelege să-şi asigure securitatea prin integrarea efortului propriu în acţiunile întreprinse de organizaţiile europene şi euro-atlantice de securitate şi subscrie la principiul indivizibilităţii securităţii spaţiului euro-atlantic. Un vechi

[7] Ciurlău Constantin şi colectiv, **Previziune macroeconomică – concepte şi metodologie,** Editura Universitaria, Craiova, 2001, p. 10.

[8] *** **Dicţionarul explicativ al limbii române**, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, p.969.

dicton preluat de unii analişti americani spune că *„strategia nu este ştiinţă, ci artă”*, aceasta în încercarea de a scoate în evidenţă adevărul că este realmente o artă să elaborezi o strategie militară viabilă şi realistă. Analiştii strategiilor militare se străduiesc în mod constant să realizeze un echilibru între multiplele variabile aflate în competiţie. Arta strategiei şi a planificării forţei este, de fapt, efortul de a rezolva tensiunile inevitabile dintre acestea.

Ţinta oricărei strategii de securitate este, bineînţeles, atingerea nivelului cel mai înalt posibil de securitate sau a celui mai scăzut de insecuritate. Reducerea insecurităţii se poate obţine fie prin reducerea vulnerabilităţilor interne, fie prin reducerea ameninţărilor sau riscurilor, iar România are cele mai bune şanse de a-şi îmbunătăţi nivelul de securitate prin combinarea celor două strategii.

Strategia de securitate naţională a României presupune asigurarea unei capacităţi militare proprii, adaptată calitativ la exigenţele apărării naţionale şi a celorlalte state membre NATO, obiectivul principal rămânând însă protecţia cetăţenilor, garantarea drepturilor fundamentale şi a libertăţilor individuale ale acestora, alături de promovarea intereselor naţionale. Strategia militară a României este documentul de bază al Armatei, care cuprinde obiectivele şi opţiunile fundamentale privind îndeplinirea, prin mijloace şi căi de acţiune militare, a politicii de apărare a statului român. Ea stabileşte locul şi rolul Armatei României în cadrul eforturilor de realizare a obiectivelor prevăzute în Strategia de securitate naţională şi în Carta Albă a Guvernului privind securitatea şi apărarea naţională.

Strategia militară a ţării noastre este elaborată pe următoarele considerente: România nu are inamici declaraţi, se bucură de relaţii paşnice cu vecinii, iar probabilitatea apariţiei, pe termen scurt şi mediu, a unei ameninţări militare majore la adresa securităţii sale este minimă. Strategia este, în mod evident, defensiv – activă.

Ameninţarea cu o confruntare militară majoră în Europa s-a diminuat în mod semnificativ. Odată cu colapsul regimurilor comuniste, România se confruntă cu o perioadă de tranziţie, care prezintă atât aspecte favorabile, cât şi provocări. Paralel cu progresele cooperării şi integrării, au loc procese perturbatoare la adresa securităţii cum sunt fragmentarea, marginalizarea sau izolarea unor actori internaţionali. În lipsa dialogului, conflictele tind să dobândească un caracter internaţional, antrenând utilizarea forţei militare şi creând pericole la adresa securităţii statelor, cu consecinţe în plan regional şi global. Toate statele participante la edificarea securităţii europene s-au angajat să adopte măsuri pentru întărirea cooperării, creşterea stabilităţii şi reducerea posibilităţii izbucnirii unui conflict armat.

În prezent, există o instabilitate regională care poate determina accentuarea riscurilor pe termen mediu şi lung. Spiritul de deschidere, de parteneriat şi cooperare în Europa contribuie la întărirea tendinţei de stabilitate. Armata României joacă un rol activ în dezvoltarea cooperării cu armatele altor state, pentru a susţine întărirea încrederii şi stabilităţii. Actualul mediu de securitate permite realizarea reformei Armatei noastre în cadrul unor limite de risc acceptabile.

În prezent, riscul izbucnirii unei confruntări militare majore rămâne redus. Totuşi, există riscuri regionale şi locale, nonmilitare şi militare dificil de prevăzut şi apreciat, care ar putea evolua în ameninţări. Acestea pot fi clasificate în riscuri

regionale, asimetrice, transnaționale şi în evenimente neprevăzute. Consecințele riscurilor la adresa securității naționale în planul apărării sunt extrem de important de evaluat. Neidentificate, nedefinite şi necontracarate oportun, aceste riscuri pot avea consecințe care se vor manifesta izolat sau, mult mai probabil, cumulat, cu efecte directe asupra menținerii unității şi integrității teritoriale a statului român.

Pentru diminuarea efectelor riscurilor sunt necesare măsuri ferme şi oportune. Amânarea lor accentuează riscurile şi măreşte costul acțiunilor viitoare. Pe baza deciziei autorității naționale de comandă, Armata va coopera cu celelalte elemente ale sistemului național de apărare, specializate în combaterea acestor riscuri, având în vedere faptul că obiectivul fundamental al apărării naționale a României îl constituie realizarea capacității militare necesare şi adecvate pentru apărarea suveranității şi independentei naționale, a integrității şi unității teritoriale, a democrației constituționale şi a statului de drept.

Evoluțiile în conceptele strategice de ducere a războiului, complexitatea crescândă a câmpului de luptă modern şi dezvoltarea tehnologică impun ca Armata să fie în măsura să ducă acțiuni militare intr-o concepție întrunită (a intercategoriilor de forțe ale armatei), la nivel strategic şi operativ. În unele situații, în special în condițiile participării la operațiile multinaționale, acest principiu se poate aplica şi la nivelul eşaloanelor tactice. Pentru îndeplinirea acestor misiuni rămân primordiale principiile Alianței Nord-Atlantice privind solidaritatea aliată, unitatea strategică, partajarea echitabilă a rolurilor, riscurilor şi responsabilităților, efortul colectiv pentru apărare, finanțarea multinațională, sprijinirea dezvoltării Identității de Securitate şi Apărare Europeană (ESDI) şi descurajarea credibilă.

Conceptele strategice descriu principalele modalități de folosire a Armatei în operaționalizarea strategiei militare. Ele definesc, de asemenea, direcția în care Armata va fi structurată, înzestrată şi instruită, pentru a se menține permanent capacitatea de a răspunde eficient şi adecvat la riscurile generate de mediul de securitate, deoarece riposta graduală şi flexibilă, cuprinzând o combinație de acțiuni simultane sau succesive, prin utilizarea forțelor de supraveghere şi avertizare timpurie, de acțiune în situații de criză, principale şi de rezervă, asigură un răspuns adecvat la riscuri. Astfel, principala orientare în domeniu o reprezintă, pe de o parte, crearea noilor structuri de conducere, luptă, sprijin de luptă şi logistic, moderne sub raport organizatoric, mobile, manevriere şi flexibile, cu o mare capacitate de dislocare, protecție şi susținere, cu putere de foc sporită şi apte să îndeplinească misiuni multiple, iar, pe de altă parte, înzestrarea organismului militar cu echipamente adecvate.

Astfel, misiunile strategice ale Armatei au la bază obiectivele politicii de apărare şi prioritățile acesteia, principiile strategice, hotărârile organismelor de conducere abilitate, precum şi evoluțiile mediului de securitate intern şi internațional. Concluzionând, se poate spune că Armata trebuie să asigure o capacitate defensivă credibilă bazată pe organizare, înzestrare, instruire şi cooperare. Implementarea unui sistem de management strategic viabil este o problemă de decizie politico-militară. Cu o soluție clar exprimată în acest domeniu se pot evita erorile acționale şi de

comportament în aprecierea şi gestionarea fenomenelor din mediul de securitate actual.

Bibliografie:

[1] *** **Dicţionarul explicativ al limbii române**, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998.

[2] ARĂDĂVOAICE Gheorghe, STANCU Valeriu, **Războaiele de azi şi de mâine, agresiuni neconvenţionale,** Editura Militară, Bucureşti, 1999.

[3] BĂDĂLAN Eugen, **Securitatea naţională şi unele structuri militare româneşti la cumpăna dintre milenii,** Editura Militară, Bucureşti, 1999.

[4] BĂDĂLAN Eugen, FRUNZETI Teodor, **Forţe şi tendinţe în mediul de securitate european,** Editura Academiei Forţelor Terestre, Sibiu, 2003.

[5] CIURLĂU Constantin şi colectiv, **Previziune macroeconomică – concepte şi metodologie,** Editura Universitaria, Craiova, 2001.

[6] MUREŞAN Mircea, TOMA Gheorghe, **Provocările începutului de mileniu,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2003.

[7] NAISBITH John , **Megatendinţe**, Editura Politică, Bucureşti, 1989.

[8] RUSU Corneliu, **Management strategic,** Editura All Beck, Bucureşti, 1999.

[9] SBORA Traian, sub redacţia, **Coordonate ale societăţii viitoare,** Editura NEWA, Bucureşti, 1999.

[10] SBORA Traian, **Sistemul transportur**ilor (Inginerie economică – I), Editura Spicon, Tg. Jiu, 2001.

[11] TUMBĂR Constantin şi colectiv, **Strategia întreprinderii**, Reprografia Universităţii din Craiova, 2001.

TEHNICILE DE ANALIZĂ STRATEGICĂ ŞI COMPETITIVĂ A RISCURILOR – PARTE DETERMINANTĂ A MANAGEMENTULUI RISCULUI INTEGRAT

Dr. Mihaela HOARĂ*

The risk management implies the risk monitoring activities, the access to doubtless information regarding risks and decision processes based on the risk frame analysis and assessment. The risk should be manage in an integrated manner taking into consideration the fact that the assumption of some risks is inevitable in some degree if the organization has to accomplish its objectives.

Au fost dezvoltate numeroase scheme care descriu structura şi procesul de management al riscului. În mod tradiţional, abordarea lineară primară a prevalat în înţelegerea managementului de risc, fapt ce reflectă distincţia dintre stabilirea riscului şi activităţile de management al acestuia. O strategie comprehensivă de management de risc pregăteşte o organizaţie pentru toate tipurile de crize, inclusiv cyber-terorism, incidente materiale neprevăzute, erori umane, dezastre naturale, disfuncţionalităţi ale sistemului de securitate fizică etc., iar *managementul de risc* reprezintă un proces complex, unitar şi flexibil de gestionare a riscurilor de orice tip, care ameninţă desfăşurarea normală a evenimentelor, proces bazat pe utilizarea unor tehnici şi instrumente complexe pentru prevenirea pierderilor de orice natură.

Managementul de risc are ca scop fundamental creşterea capacităţilor operaţionale şi ameliorarea condiţiilor de executare a misiunilor, concomitent cu menţinerea pierderilor de orice fel la un nivel minim acceptabil, fiind aplicat întregii game şi la toate nivelurile de desfăşurare a acţiunilor militare şi contribuie fundamental la conservarea resurselor şi a puterii de luptă şi la formarea liderilor. Activităţile şi operaţiile militare presupun, prin natura lor, expunerea la riscuri. Pentru aceasta, există numeroase pârghii şi mecanisme care vin în sprijinul monitorizării şi controlului riscurilor, cum ar fi doctrina existentă, procesul de planificare a operaţiilor, normele tehnico-tactice şi antrenamentul susţinut. Aceasta presupune ca planificării militare să-i fie asociat un proces de management de risc definit cu claritate, pentru ca orice gen de ameninţare să nu scape unei examinări minuţioase, iar măsurile care se impun să fie adoptate pentru limitarea efectelor ameninţărilor.

Managementul de risc contribuie la asigurarea unui echilibru între mijloacele şi modalităţile de realizare a obiectivelor propuse. Principalul atu al managementului de risc constă în faptul că urmăreşte în mod continuu să surprindă relaţiile complexe dintre interesele specifice unei structuri, vulnerabilităţile asociate proceselor care susţin îndeplinirea acestor interese şi ameninţările la adresa acestora. Altfel spus, managementul de risc reprezintă un proces de sprijin decizional, care se bazează pe

* **Locotenent-colonel, doctor în Management şi doctorand în ştiinţe militare şi informaţii**

identificarea, evaluarea şi controlul riscurilor, ameninţărilor şi vulnerabilităţilor, din perspectiva echilibrării costurilor cu beneficiile.

Până în prezent, în abordarea procesului de management de risc s-a acordat prioritate potenţialelor ameninţări, identificarea şi gestionarea riscurilor făcându-se mai mult din această perspectivă. Ameninţările la adresa stării iniţiale de normalitate a unui sistem constau în evenimente condiţionate, mai mult sau mai puţin, de strategii, măsuri sau atitudini atât ale unui potenţial adversar, cât mai ales interne, îndreptate în mod deliberat sau accidental împotriva propriului sistem.

Prin urmare, se impune ca în cadrul procesului de management de risc vulnerabilităţile şi ameninţările să fie abordate de pe aceeaşi poziţie. Dacă vulnerabilităţile nu ar fi gestionate oportun şi eficient, ar exista posibilitatea (exprimată în probabilităţi) ca acestea să se transforme în ameninţări şi, implicit, în riscuri. Riscul este caracterizat atât de probabilitatea sa de producere, cât şi de severitatea potenţialei pierderi pe care ar cauza-o, iar percepţia sa diferă de la persoană la persoană: ceea ce este riscant sau periculos pentru o persoană poate să nu fie pentru o alta. Percepţia influenţează semnificativ decizia liderilor. Un eveniment precum un accident sau un alt incident minor, puternic mediatizat, poate induce opiniei publice impresia de risc major pentru un anume eveniment, chiar dacă acest lucru nu corespunde realităţii.

Recunoaşterea şi administrarea riscului integrat în contextul globalizării reprezintă o problemă de atitudine, care poate reaşeza problematica luării deciziei militare pe noi fundamente. Criteriile de analiză a riscurilor integrează considerente de natură ştiinţifică, economică, culturală sau etică în procesul de luare a deciziei.

Provenind din medii, spaţii şi domenii diferite, riscurile asociate pregătirii şi desfăşurării acţiunilor militare pot fi generate de mediul operaţional în continuă schimbare, ritmul desfăşurării acţiunilor, terenul şi starea vremii, echipamentul şi tehnica militară, factorul uman etc. Necesitatea cunoaşterii şi înţelegerii riscurilor derivă nu atât din nevoia de informare şi control a unui areal tot mai extins de factori de risc, cât din severitatea consecinţelor, uneori critice sau catastrofale care pot decurge din ignorarea acestora. De exemplu, consecinţele riscurilor asociate pregătirii şi desfăşurării acţiunilor militare se manifestă în neîndeplinirea obiectivului general al acţiunilor, pierderea pe termen îndelungat a capacităţii de ripostă a statului, slăbirea capacităţii de acţiune a autorităţilor, sporirea tensiunilor interne şi internaţionale, crearea condiţiilor pentru declanşarea unor genuri de acţiuni ostile sau agresive, cu impact asupra intereselor de securitate ale statului.

În esenţă, se poate afirma faptul că procesul de management de risc constă în evaluarea riscurilor - identificarea şi evaluarea ameninţărilor şi vulnerabilităţilor - şi în diminuarea lor - luarea deciziilor de diminuare, adoptarea măsurilor de control, precum şi monitorizarea şi evaluarea lor. Astfel, analiza strategică şi competitivă, ca parte a procesului managementului de risc, ajută decidenţii să determine cum pot fi reduse sau evitate problemele strategice şi să ia decizii adecvate, în funcţie de importanţa riscului şi în raport cu rezultatele misiunii.

În *Strategia de Securitate Naţională a României*, factorii de risc sunt definiţi ca „*acele elemente, situaţii sau condiţii, interne sau externe, care pot afecta prin natura*

lor securitatea ţării, generând efecte contrare sau de atingere a intereselor fundamentale", iar vulnerabilităţile sunt definite ca fiind „*stări de lucruri, procese sau fenomene din viaţa internă, care diminuează capacitatea de reacţie la riscurile existente ori potenţiale sau care favorizează apariţia şi dezvoltarea acestora*". Din această perspectivă, în procesul de management al riscurilor trebuie abordată atât latura internă, cât şi cea externă a domeniilor politic, militar, economic, informaţional, social, financiar, ecologic.

Din perspectivă procesuală, se evidenţiază faptul că nivelul actual de inovare, adecvare şi transformare a sistemului de securitate naţională – evaluat din punct de vedere al proceselor şi metodologiilor existente – nu asigură o abordare sistemică, optimă a problemelor de securitate naţională, fapt ce se reflectă, în mod direct, asupra abilităţii de a proteja infrastructura naţională critică.

Evaluarea riscurilor la nivel strategic vizează şi apărarea naţională, care presupune, pe de o parte, vulnerabilităţile, ameninţările şi implicit riscurile care ar putea fi identificate la adresa apărării şi decurg din misiunile specifice, iar pe de altă parte, din procesele de reformă impuse de exigenţele adaptării forţelor armate la caracteristicile actualului mediu internaţional de securitate şi la statutul de membru NATO.

Se impune folosirea celor mai fiabile tehnici de analiză strategică pentru a veni în sprijinul eforturilor de *intelligence* competitiv şi strategic, pentru a oferi managerilor un instrument prin care să anticipeze schimbările. Majoritatea recomandărilor de management strategic sugerează faptul că o organizaţie trebuie să-şi monitorizeze cu atenţie mediul socio-politic, pentru a identifica oportunităţile şi ameninţările. Acestea îmbracă de multe ori forma unor probleme strategice.

Astfel, o analiză a riscurilor reprezintă o listare pe priorităţi a riscurilor asociate informaţiilor, ca, de exemplu, vulnerabilităţile care stau la baza riscului. Evaluarea este rezultatul unei analize a riscurilor. Realizarea unei analize a riscurilor ar trebui să fie rezultatul unui efort organizat, de echipă. Se pledează în favoarea abordării soluţiei eficace, atunci când este un program foarte strâns sau informaţiile deţinute sunt nesigure. Aceasta reprezintă o abordare pe scurt faţă de cea formală. Aceasta poate fi urmată de o abordare a soluţiei formale când sunt disponibile mai multe informaţii şi există timp suficient pentru a le utiliza. Abordarea soluţiei formale asigură un răspuns mai complet la ameninţare.

Analizele de risc referitoare la starea unui sistem furnizează o imagine de profunzime asupra condiţiilor care stau la baza apariţiei şi manifestării riscurilor de orice natură. În acelaşi timp, evaluarea punctelor vulnerabile şi a indicatorilor relevanţi permite obţinerea unor analize care oferă concluzii şi bilanţuri ale evaluărilor, o privire în detaliu a situaţiei. Evaluarea riscurilor la nivel strategic vizează, în primul rând, securitatea naţională în dubla ei manifestare de stare şi proces, care defineşte gradul de satisfacere a intereselor naţionale ale unui stat, precum şi ansamblul măsurilor luate pentru promovarea acestora în toate domeniile de activitate, într-o perspectivă integrată, şi pentru diminuarea/anihilarea riscurilor şi ameninţărilor la adresa acestor interese.

Procesul de aplicare a tehnicii de analiză a problemei este acela de a clasifica informaţiile, evaluându-le în funcţie de criteriul ales şi de a trage concluziile necesare pentru deciziile manageriale. Tehnicile cele mai cunoscute pentru identificarea problemelor sunt variate, reprezentative fiind analiza conţinutului, crearea de scenarii şi tehnicile de supraveghere.

Analiza conţinutului este o tehnică, care în practică, implică scanarea vehiculelor de comunicaţie, cum ar fi ziarele, jurnalele, cărţile, articolele, discursurile etc. Abordarea şi rezultatele pot fi fie cantitative, fie calitative.

Crearea de scenarii presupune elaborarea unor descrieri scrise ale unei varietăţi de viitoruri alternative, plauzibile, bazate pe presupuneri/evaluări specifice cu privire la forţele de mediu relevante sau evaluări specifice cu privire la forţele de mediu marcante (frecvent categorizate ca sociale, tehnologice, economice, ecologice şi politice) şi interacţiunile acestora.

Tehnicile de supraveghere includ sondaje cu privire la opinia publică, sondaje de atitudine şi *delphi panels.* Acestea utilizează o succesiune de chestionare distribuite experţilor în care răspunsurile la un chestionar sunt utilizate pentru a produce următorul chestionar succesiv. Oricare set de informaţii disponibile unor experţi şi nu altora sunt apoi redistribuite, lucru care permite fiecărei persoane din grup să aibă toate informaţiile disponibile în cadrul grupului pentru a-şi produce previziunile. Aceste grupuri îmbunătăţesc utilizarea opiniilor experţilor prin voturi bazate pe anonimat, prezentarea statistică şi *feedback*-ul raţionamentului.

Astfel, procesul de analiză a problemei este alcătuit din trei componente: previziunea, evaluarea şi alegerea problemelor, ceea ce permite factorilor de decizie să determine natura răspunsurilor potenţiale date de organizaţie.

În prima fază - previziunea problemei, analistul încearcă să anticipeze succesiunea şi natura dezvoltării problemei pe care organizaţia o monitorizează. Un instrument destul de util în realizarea acestuia este cunoscut sub numele de ciclul de viaţă al problemei. Este bazat pe premisa că problemele au tendinţa să evolueze printr-o progresie logică, de la momentul apariţiei lor pe un *ecran radar* al unei organizaţii, până când nu mai sunt de importanţă în mediul organizaţional.

Pe măsură ce problemele evoluează de-a lungul timpului, atenţia publică creşte până la un punct de vârf, în timp ce discreţia managerială scade. Concluzionând, se poate spune că natura discreţiei acordată organizaţiei determină momentul când se va răspunde la problemele care depind de locul de unde a evoluat problema în ciclu.

În cea de-a doua fază - evaluarea problemei**,** pot fi utilizate unele dintre tehnicile utilizate în identificarea problemelor, mai ales tehnicile grupurilor *delphi* şi ale creării scenariului, existând şi alte tehnici frecvent utilizate pentru evaluarea problemelor.

Astfel, se poate sugera o abordare bazată pe „*distanţa*" dintre organizaţie şi problemele luate în considerare, care pot sau nu pot afecta interesele de afaceri în viitor, iar până când aceste probleme devin mai clare, organizaţia ar trebui să nu le ia în considerare în mod activ.

Din cauza numărului mare de probleme existente într-un mediu al organizaţiei la un moment de timp, evaluarea trebuie să fie făcută de către analişti, pentru a

recomanda factorilor de decizie care probleme ar trebui să fie alese pentru acțiune şi pentru alocarea resurselor de către organizație. Pentru că toate organizațiile au resurse limitate, eforturile ar trebui să fie făcute pentru a determina care din acțiunile organizației produc efectele net-pozitive cele mai mari.

Aceasta necesită ca analistul să ia o listă cu problemele generate în cadrul fazei de identificare şi să le plaseze în celulele unei matrice dată de alegerea unor variabile. Printre variabilele utilizate cel mai frecvent sunt *probabilitatea* (sau gradul de certitudine pentru ca problema să se întâmple într-adevăr şi să afecteze organizația) şi *impactul* (severitatea efectului posibil al problemei asupra organizației). Acestea sunt deseori combinate într-o matrice 3x3 cu variabile care sugerează o prioritate diferită pentru acțiunea ulterioară din partea organizației.

În cea de-a treia fază – se aleg tiparuri pentru răspuns la probleme şi se identifică tipuri de răspuns. Răspunsul la o problemă necesită un set de acțiuni coordonate şi planificate, unele dintre acestea putând fi din interiorul organizației, iar altele manifestate în contextul mediului extern care include organizația.

O altă opțiune prezintă alternativele matricei la problemele politice şi sugerează că există două dimensiuni care trebuie luate în considerare atunci când se planifică un răspuns la o problemă, generând o modalitate directă/indirectă de atac care ar trebui lansată.

Se poate concluziona, cu pragmatism, că utilizarea celor mai performante tehnici de analiză strategică şi competitivă are ca scop reducerea riscurilor de securitate şi înarmarea managerilor cu instrumentele necesare pentru luarea tuturor măsurilor care să conducă la eliminarea acțiunilor violent – ostile la adresa securității.

Bibliografie:

[1] *** Strategia de Securitate Națională a României, Bucureşti, 2007.

[2] BĂDĂLAN, Eugen, **Securitatea națională şi unele structuri militare româneşti la cumpăna dintre milenii,** Editura Militară, Bucureşti, 1999.

[3] MUREŞAN, Mircea, **Provocările începutului de mileniu,** Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2003.

[4] MUREŞAN, Mircea, VĂDUVA, Gheorghe, **Războiul viitorului, viitorul războiului,** Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2004.

[5] NICOLAESCU, Gheorghe**, Gestionarea crizelor politico-militare**, Editura Top Form, Bucureşti, 2003.

CRIZELE POLITICO- MILITARE CONTEMPORANE

Dr. Vasile BOGDAN*

Military and political crisis are an unpredictable event but they evolve quickly. Every crisis generates an outcome similar to landscape changing after the volcanic eruptions and the earthquakes. After each crisis major changing occurs in the security environment. It is very good reason to pay attention the way of those crises evolving.

Crizele politico-militare sunt cele mai spectaculoase tipuri de criză, având un impact maxim asupra securității statelor. Pot fi generate în mod independent sau se pot produce pe fondul acutizării sau întrepătrunderii acțiunii factorilor generatori ai altor crize (alimentare, economice, ecologice etc.). Cele mai cunoscute forme de manifestare a crizelor politico-militare sunt: violența, conflictul de joasă intensitate, terorismul, războiul civil şi revoluția, războiul internațional, precum şi formele de conflict specifice ultimelor decenii (războiul nuclear, războiul frontalier, războiul civil, războiul terorist, războiul antiterorist, acțiuni sub mandat ONU). Detalii în figura nr. 1.

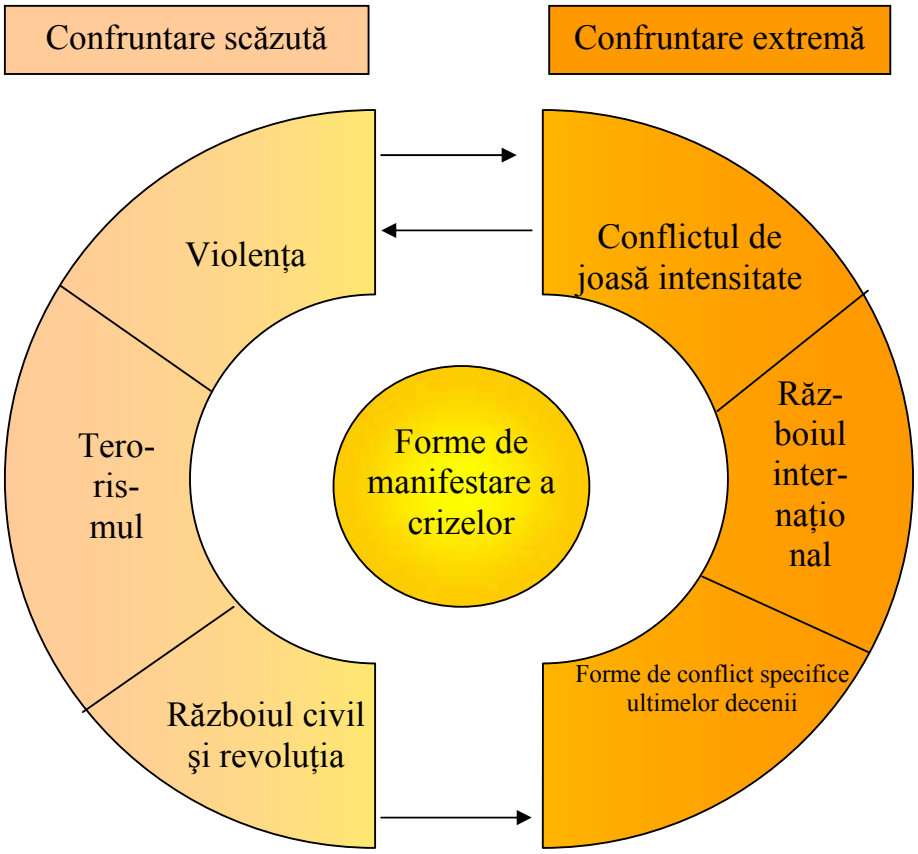

Figura nr. 1: Forme de manifestare a crizelor

* **Colonel**

Violența este forma de criză cu o prezență cvasi-permanentă în societate, la toate palierele ei. Nici o societate umană nu a cunoscut dezvoltări lineare. Elemente de agravare a situației pot genera escaladări succesive, inclusiv conflictul armat.

Conflictul de joasă intensitate. Crizele pot escalada în conflicte de joasă intensitate sau se pot transforma direct în război. Conflictul de joasă intensitate are caracter limitat ca frecvență şi nivel al violenței. Forma de manifestare a crizelor la care facem referire a fost parte componentă a vieții comunității internaționale aproape permanent, dar relevanța acesteia fost recunoscută doar relativ recent.

Conflictul de joasă intensitate prezintă riscul escaladării într-un nivel superior de violență, mult mai distructiv. Larga răspândire a armamentului modern asigură potențialul ca acest tip de conflict să devină extrem de distrugător. Datorită existenței interdependențelor globale şi regionale, efectele unei întreruperi temporare a stării de pace într-o anumită zonă a lumii se resimt şi în alte spații geografice.

Conflictul de joasă intensitate poate fi folosit ca un instrument politic de către un stat ori un actor nonstatal sau se poate desfăşura un caracter spontan în unele ocazii. Este o formă obişnuită de manifestare violentă în contextul internațional.

Terorismul. Obiectivul pe care şi-l propune terorismul este producerea şi răspândirea terorii, transformarea lumii prin violență dusă la paroxism, configurând-o corespunzător propriilor „tipare". Ca formă de violență internațională, terorismul are un impact psihologic deosebit, indus de posibilele pierderi umane şi de distrugerile pe care le provoacă. Potrivit unor opinii, terorismul reprezintă o formă de conflict de joasă intensitate. Având în vedere obiectivele specifice ale terorismului şi utilizarea lui crescândă ca formă particulară de violență internațională, terorismul poate fi definit ca formă distinctă de violență desfăşurată la scară planetară.

Frecvența crescândă a terorismului poate fi atribuită diverşilor factori. În prim plan se situează procurarea facilă a armamentului. În anumite situații acesta este oferit în mod gratuit de actori de drept ce au interese în regiune, alături de consilieri militari şi luptători fanatici. În plan secund poate fi plasată creşterea interdependenței internaționale, în toate domeniile (economic, social, politic), fapt ce a oferit ținte diverse atacatorilor şi atacurilor. Pe al treilea plan poate fi dispusă lipsa unui consens la nivel internațional în privința reducerii subsidiilor terorismului, dar şi în legătură cu viitorul comunității internaționale şi a naturii leadership-ului acesteia. În ultimul rând este situată revoluția în domeniul comunicațiilor, ce impune ca impactul acțiunilor teroriste să fie de nivel global, indiferent de locația evenimentului.

Războiul civil şi revoluția**.** În termeni generali, războaiele civile sunt conflicte care au loc în interiorul unui stat, între două sau mai multe grupuri/grupări care se luptă din cauza dezacordurilor existente între ele în privința problemelor legate de viitorul țării. Cel puțin unul din grupurile implicate în război trebuie să fie un actor nonstatal. Celălalt grup sau celelalte grupuri pot fi fie guvernul statului respectiv, fie alți actori nonstatali. Războaiele civile au determinări ideologice, religioase, etnice, economice, sociale şi politice.

Războiul internațional este conflictul desfăşurat între state, exercitat prin intermediul propriilor forțe armate. Este o formă aparte de desfăşurare a relațiilor dintre state şi a fost catalogat în dreptul internațional ca un element inevitabil dacă nu

chiar dezirabil, de interacţiune statală. Se deosebeşte de conflictul de joasă intensitate prin amploare şi nivel de violenţă. Toate perioadele de angajament militar extins dintre state, chiar dacă nu sunt declarate războaie, sunt incluse în datele de analiză ce privesc războaiele internaţionale. Un stat poate avea diferite motive de a nu declara un conflict militar major drept război. Este ştiut că o declaraţie de război poate duce la încălcarea şi ruperea de tratate, poate fi ilegală din punct de vedere constituţional sau poate constitui o măsură nepopulară în rândul populaţiei proprii, poate reduce sau elimina elementul de surpriză militară sau poate chiar extinde un conflict (mai degrabă decât să-l stabilizeze).

Războaiele specifice ultimelor decenii**.** Convenţiile internaţionale interzic războiul ca formă de rezolvare a diferendelor dintre state. Fără ca nimeni să-l declare în mod expres, războiul a ajuns astăzi să îmbrace o multitudine de forme. Intre dimensiunile securităţii (economică şi militară), există o competiţie evidentă.

Principalele tipuri de războaie ale secolului al XXI-lea pot cunoaşte nuanţări specifice. *Războiul nuclear* (sau cu faze nucleare) care nu mai este acelaşi cu cel de acum 30-40 de ani. Deşi nu este imposibil de conceput, probabilitatea ca un astfel de război să fie declanşat între puteri nucleare (globale sau regionale), deşi redusă, se menţine totuşi. Un astfel de război ar putea avea declanşare accidentală, prin escaladarea ostilităţilor în cadrul unui război frontalier între două sau mai multe state (sau facţiuni disperate şi iresponsabile ale conducerilor naţionale), care deţin armament nuclear sau poate fi iniţiat prin modalităţi specifice actelor teroriste. *Războiul frontalier*, unul dintre cele mai răspândite forme de război, se manifestă cu precădere în Africa, Asia şi America Latină. Cauza producerii acestuia trebuie căutată în trasarea arbitrară a frontierelor statelor de către fostele puteri coloniale, insuficienta consolidare a autorităţilor statului de drept, precum şi în frământările şi modul de viaţă al unor etnii. Pe diferite arii geografice din lume, pot avea loc manifestări specifice ale *războiului civil, războiului terorist* sau *războiul antiterorist*.

De asemenea, pot fi amintite în această categorie şi acţiunile comunităţii internaţionale, sub mandat ONU sau OSCE, pentru combaterea prin luptă armată (intervenţii sau acţiuni militare) a ameninţărilor asimetrice.

Diferendele sunt reprezentate de dizarmoniile ce intervin în relaţiile dintre state. Criza şi războiul nu sunt identice. Criza şi războiul sunt două faţate de agravare a diferendelor internaţionale. Referitor la interrelaţionarea dintre aceste elemente, se apreciază[1] că relaţiile dintre state se pot manifesta în patru moduri:

A) diferende internaţionale ce nu generează criză şi război;
B) crize ce nu se transformă în război;
C) crize ce anticipează războiul;
D) Războiul (conflictul armat). Detalii în figura nr. 2.

[1] Cf. Jean-Louis Dufor, **Crizele internaţionale. De la Beijing (1900) la Kosovo (1999),** Bucureşti: Editura Corint, 2001, p.17.

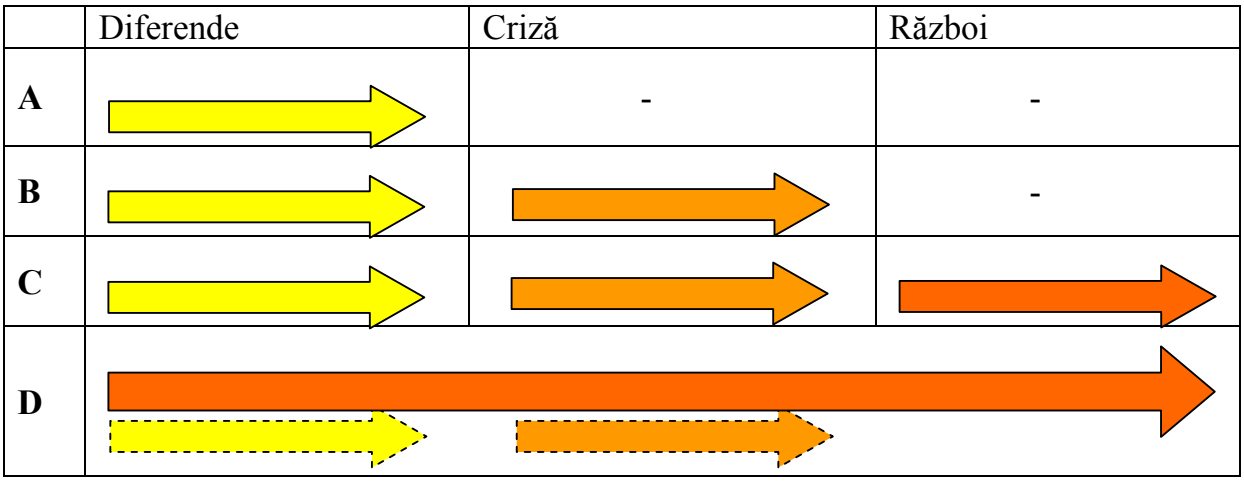

Figura nr.2: Formele de manifestare a diferendelor

Diferendele internaționale (A) sunt modalităţii de manifestare a relaţiilor dintre state, caracterizate de o stare de tensiune de lungă durată sau permanentă, cu posibilităţi de acutizare sau chiar de explozie.

Criza (B) reprezintă o agravare a situaţiei de tensiune dintre state în raport cu o situaţie relativ greu de suportat, dar situaţia este menţinută sub control prin intermediul acţiunii mai multor factori. Reprezintă 65% din numărul total al crizelor.

Crizele ce transformă în război (C) reprezintă o agravare a stării de tensiune ce depăşeşte capacitatea de control asigurată de state sau este lăsată liber să degenereze în conflict, ca modalitate de soluţionare. Însumează 12% din totalul crizelor. Această situaţie se poate produce şi în cazul gestionării defectuoase a unei crize.

Războiul (conflictul armat) (D) este forma de agravare maximă a diferendelor dintre state, urmare a degenerării unei crize sau declanşării distincte. Poate induce crize în state aflate în zonele limitrofe conflictului sau chiar îndepărtate, ca urmare a interdependenţelor specifice lumii actuale. Astfel de crize se cifrează la aproximativ 23% din cazuri.

Criza este o ieşire din normalul relaţiilor internaţionale. Această situaţie poate avea o durată variabilă, de săptămâni, luni sau chiar ani. Modificările şi fizionomia crizei cunosc aspecte particulare. Astfel, evoluţia crizei cunoaşte patru faze distincte: precriza, escaladarea, destinderea şi impactul. Detalii în figura nr. 3.

Precriza este etapa de degradare treptată a relaţiilor dintre state, cu apariţia de manifestări ale tensiunii şi creşterea încordării internaţionale. Precriza reprezintă interacţiunea conflictuală la nivel scăzut a doi sau mai mulţi actori. Este o perioadă de tensiune anormală şi limitată. Cauza degenerării bruşte şi a escaladării violenţei spre etapa superioară este dată de un eveniment declanşator (ruptura). Acest element catalizator poate fi o acţiune ostilă, un eveniment destabilizator sau o modificare a mediului internaţional. Ca exemplu, poate fi citată degradarea relaţiilor dintre SUA şi Cuba ca urmare a luării puterii de către Fidel Castro la 1 ianuarie 1959, cu măsurile reciproce ulterioare, destul de numeroase.

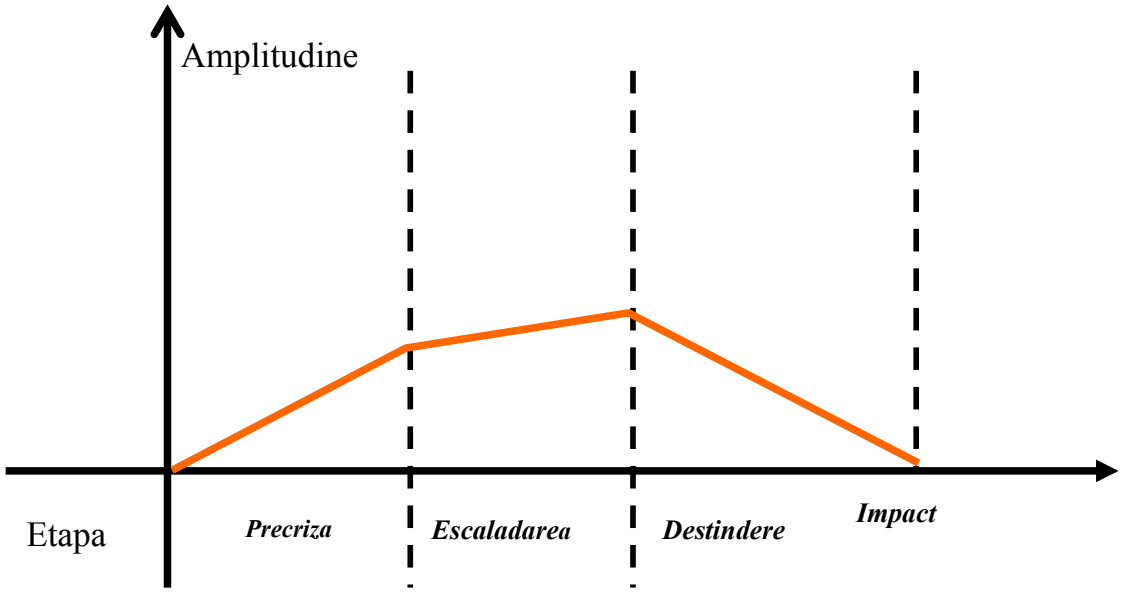

Figura nr. 3: Etapele crizei

Escaladarea presupune acutizarea accentuată a relaţiilor dintre state, atingerea unui nivel maxim al tensiunii dintre acestea. Starea de echilibru regional sau internaţional este compromisă grav. Evenimentele au o succesiune rapidă, realizând în mod concertat o agravare a situaţiei. În condiţiile în care tensiunea atinge apogeul, factori subiectivi pot influenţa deciziile la nivel înalt.

Trecerea de la criză la război se poate realiza în patru condiţii:

- existenţa unui dezechilibru zdrobitor în raportul de forţe al părţilor;
- instabilitatea internă dintr-un stat este de natură să conducă la război;
- sunt ameninţate valorile sau interesele fundamentale (integritatea teritorială, suveranitatea naţională, existenţa statului);
- proximitatea geografică reduce timpul de atac/ reacţie şi favorizează surprinderea[2].

Pentru criza rachetelor din Cuba, pot fi luate în considerare elementele: instalarea rachetelor sovietice în insulă, marşul peste Atlantic al navelor de război sovietice, instituirea „carantinei" (pentru mascarea blocadei), deplasarea flotei de submarine a părţilor în zonă, declaraţiile şi atitudinile belicoase ale părţilor.

Destinderea este etapa în care tensiunea descreşte progresiv, pierzând din potenţialul exploziv acumulat. Cazul crizei rachetelor din Cuba are ca repere mesajele privind oprirea navelor sovietice, zborul şi angajarea avioanelor americane U 2 deasupra Cubei, acţiunile marinei americane pentru respectarea „carantinei", mesajele liderilor american şi, respectiv, sovietic, negocierea clauzelor privind retragerea rachetelor.

Impactul reprezintă convenirea unei modalităţi finale de detensionare a stării conflictuale dintre state, în condiţiile revenirii la normalitate. Pentru evocata criză a

[2] Ibidem, pp.22, 30-31.

rachetelor din Cuba, elementele de impact pot fi angajamentul SUA de a nu invada Cuba, renunțarea la instalarea de rachete sovietice în insulă, retragerea rachetelor americane Jupiter din Turcia, instalarea telefonului roşu între Moscova şi Washington.

Crizele, ca perioade de disfuncționalitate din viața oamenilor şi a societăților, sunt episoade din istorie ce impun trecerea unei anumite perioade de timp pentru reintrarea în normalitate. Printre cele mai grave crize politico-militare ale începutului de mileniu se situează criza generată de atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 asupra Statelor Unite. Atacurile teroriste au condus la riposta energică americană, materializată prin declanşarea Războiului global împotriva terorismului.

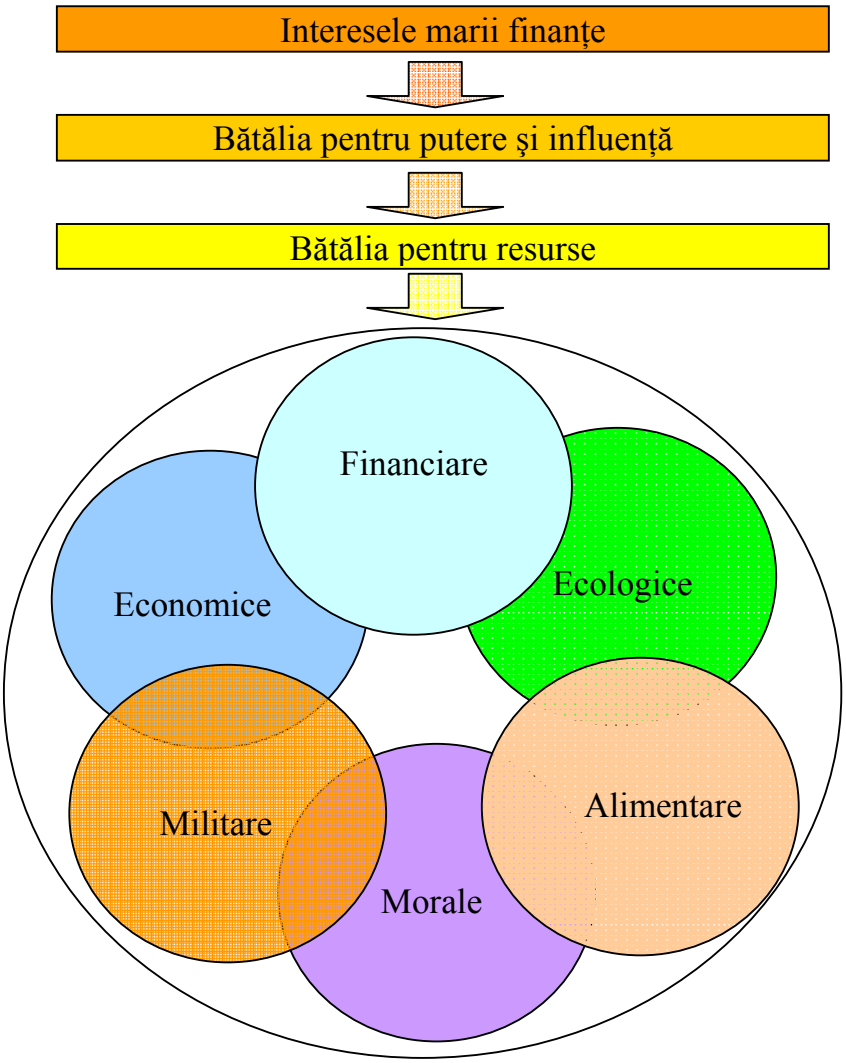

Figura nr. 4: Generarea crizelor politico-militare

Reacția americană a fost prezentă sub forma intervenției din Afganistan, Războiului din Irak. Chiar dacă în Irak prezența trupelor americane s-a redus la un contingent deosebit de scăzut, în Afganistan vom asista la o creştere semnificativă a

implicării. Criza din Orientul Apropiat (conflictul dramatic dintre Israel şi palestinieni) nu s-a ameliorat, iar cea a Balcanilor de Vest, deşi gestionată în mod corespunzător de NATO şi, actualmente de Uniunea Europeană, continuă. La fel se întîmplă şi în cazul crizei din Transnistria, din Cecenia, din Georgia, din Asia Centrală şi din Asia de Sud-Est. Continentul african este zguduit de conflicte militare deschise, atacurile teroriste făcând numeroase victime la început de secol în Spania, Turcia, Federaţia Rusă, Caucaz, Asia de Sud-Est şi în multe alte locuri de pe glob.

Aparent, aceste crize politico-militare care se ţin lanţ nu au nici o legătură cu criza economică mondială, cu criza energetică şi cu crizele politice declanşate (şi soluţionate) în Georgia, în Ucraina şi în ţările Asiei Centrale. În realitate, toate aceste crize se întrepătrund, la originea lor aflându-se bătălia pentru resurse, frontiere şi poziţii avantajoase în noua configuraţie mondială pentru putere şi pentru influenţă. În spatele crizelor se află interesele marii finanţe, capacitatea ei extraordinară de a produce situaţii generatoare de crize şi conflicte. Detalii în figura nr. 4.

O PROVOCARE PENTRU SECURITATEA ŞI APĂRAREA EUROPEI: CAZUL IRANULUI

Dr. Florin DIACONU*

Iran already is a powerful and very ambitious regional power, clearly controlling the necessary resources enabling Tehran to try to become at least a regional hegemonic power. The active search for at least regional hegemony is, in the case of contemporary Iran, seriously boosted by several factors: the very nature of the political regime in Tehran; the potent imperial tradition; a significant regional power vacuum, as a result of the collapse of the authoritarian and aggressive regime in Iraq; some strategic obsessions, based on a special way of understanding important trends on the international arena. In such a context, a significant development of the Iranian military forces (including dual purpose nuclear programs and advanced missile of all sorts) is one the obvious signs of a potentially more assertive and more aggressive Iranian foreign policy, aiming both an increased prestige and several already clear operational goals. Domestic problems of all sorts are boosting the chances of increased aggressiveness of Iran on the international arena, a situation in direct contradiction with the geo-strategic interests of Europe.

Exact în momentul în care am încheiat prima formă a acestui studiu, trei noi episoade au adus din nou, în chip foarte acut, în atenţie potenţialul *agresiv* al Iranului contemporan, precum şi consecinţele posibile – importante *şi* pentru Europa – ale unui anumit tip de politică externă preferat de liderii de la Teheran. Este vorba, mai întâi, despre declaraţii oficiale la nivel înalt, făcute imediat după ce rebeli – probabil sunniţi – au ucis, la 18 octombrie 2009, mai mulţi ofiţeri superiori ai Corpului Gardienilor Revoluţiei (mare unitate a forţelor armate iraniene, cu un efectiv total de 125.000 de oameni), împreună cu alte câteva zeci de persoane. În acest context, transmitea pe 19 octombrie agenţia *Reuters*, un parlamentar iranian a declarat că forţele armate ale ţării sale ar putea întreprinde, la nevoie, raiduri de represalii pe teritoriul Pakistanului, împotriva „grupului terorist" implicat în atacul din ziua precedentă. Parlamentarul iranian a afirmat chiar că „există o unanimitate de păreri" la Teheran în legătură cu posibilitatea ca forţele militare iraniene „să se angajeze în operaţiuni în *orice loc* (sublinierea noastră – Florin Diaconu) va fi necesar". La mai puţin de o oră după această declaraţie referitoare la perspectiva întreprinderii unor raiduri de proporţii pe teritoriul altui stat suveran, o altă înaltă oficialitate iraniană a făcut noi declaraţii belicoase. Comandantul-şef al Corpului Gardienilor Revoluţiei, Mohammad Ali Jafari, a declarat agenţiei *INSA* – preluată imediat de *Reuters* – că în spatele atentatului produs în Sistan-Baluchistan „se află serviciile secrete americane şi britanice, şi vor fi întreprinse măsuri de răspuns împotriva acestora, pentru a le

* **Doctor în ştiinţe politice şi absolvent al Colegiului Naţional de Apărare, conferenţiar universitar la Facultatea de Ştiinţe Politice a Universităţii din Bucureşti şi cercetător ştiinţific gr. II la Institutul Diplomatic Român, editor-şef al Revistei Institutului Diplomatic Român**

administra o pedeapsă”[1]. În aceeaşi zi, surse diplomatice citate de *Associated Press* afirmau că, încă dinaintea deschiderii unei noi runde de convorbiri, la Viena, pe tema dosarului nuclear iranian, Teheranul „a dat semne că *nu* (sublinierea noastră – Florin Diaconu) va da curs cererii Occidentului de a ajunge la un acord ce ar conduce la scoaterea din ţară a celei mai mari părţi din uraniul îmbogăţit”; ceea ce înseamnă că liderii iranieni *nu* acceptă în nici un chip „amânarea momentului în care ar putea avea capacitatea de a fabrica arme atomice”[2].

Despre politica externă iraniană în contextul evoluţiilor globale

Tot ceea ce se întâmplă în sistemul de referinţă al relaţiilor internaţionale – *inclusiv* evoluţiile şi perspectivele politicii de putere a Iranului, subiectul central al acestui studiu – stă sub semnul, foarte clar conturat, al unui plus progresiv de instabilitate şi de impredictibilitate generat, în mod limpede, de deprecierea evidentă (fie ea în termeni relativi sau absoluţi) a puterii (şi respectiv a influenţei globale) a Statelor Unite ale Americii. Statutul hegemonic global al SUA, încă în stare de funcţionare, era deja semnificativ erodat încă de pe la sfârşitul anilor 1980, atunci când Paul Kennedy scria că Statele Unite sunt „numărul unu mondial, în declin relativ”[3].

Între timp, problemele geo-strategice cu care se confruntă SUA s-au agravat. America este acum implicată în două conflicte regionale majore – vorbesc aici despre misiunile cu o natură extrem de complexă, de pacificare şi stabilizare, din Irak şi Afganistan, precum şi într-un conflict de lungă durată, desfăşurat la scară planetară şi alcătuit din episoade adesea mai puţin vizibile (este vorba despre aşa-numitul global war on terror). Aceste trei conflicte, în mod clar interconectate (desigur, doar până la un anumit punct, dar totuşi în mod consistent) absorb şi consumă continuu cantităţi enorme de resurse de toate tipurile. În acest context, forţele militare ale SUA sunt deja suprasolicitate, iar politica globală a SUA este deja marcată de ceea ce putem numi supra-extindere. Criza economico-financiară în plină desfăşurare nu face decât să complice şi mai mult lucrurile. În realitate, cu două intervenţii militare şi politice majore în curs de derulare, desfăşurate pe fondul unui conflict global de intensitate variabilă şi – probabil – de *foarte* lungă durată, purtat împotriva terorismului internaţional legat, cauzal sau catalitic, de radicalismul politic şi religios din lumea islamică, SUA, afectate grav de criza economico-financiară, şi-ar putea cu greu permite încă un conflict deschis. Liderii de la Teheran ştiu şi ei, cât se poate de clar, acest lucru. Ei mai pot evalua – cu instrumentele politicii la nivel înalt – şi măsura în care Washingtonul are – sau nu – nu numai resursele materiale, ci şi voinţa de se mai implica într-un nou eventual conflict. În acest sens, eşecul încercării SUA de a obţine

[1] Pentru aceste declaraţii, vezi *Iran Guards chief threatens US, Great Britain after attack* şi *Iran MP: hunt for „terrorists” may cross into Pakistan*, ştiri *Reuters*, transmise la 19 octombrie 2009, accesate la adresa de internet http://www.reuters.com.

[2] George Jahn, *Iran signals it may not strike nuclear deal*, ştire *Associated Press* difuzată la 19 octombrie 2009, accesată la adresa de internet http://news.yahoo.com.

[3] Paul Kennedy, **The Rise and Fall of the Great Powers. Economic change and military conflict from 1500 to 2000,** Vintage Books, New York, 1989, p. 514.

integrarea rapidă a Georgiei şi Ucrainei în NATO, ca şi incapacitatea Washingtonului de a proteja Georgia de puternica ofensivă rusească din vara trecută nu pot decât să-i încurajeze pe partizanii de la Teheran ai unei politici externe mai ambiţioase şi mai agresive. Cele două episoade recente pomenite în fraza anterioare pot fi puse, într-un anume fel, sub semnul întrebării. Ele măsoară, poate, nu lipsa de voinţă politică a Americii, ci doar criza politicii externe la sfârşitul administraţiei republicane, ar putea spune unii. Dar, mult mai recent, administraţia Obama – una nouă, venită la putere în urmă cu mai puţin de un an, cu un enorm sprijin popular şi care în mod natural nu suferă de servituţile care puteau paraliza sau frâna iniţiativele de politică externă în partea finală a celui de-al doilea mandat prezidenţial al lui George W. Bush – dă şi ea dovadă de lipsa voinţei politice de a duce la bun sfârşit proiecte cu semnificaţie majoră pentru securitatea naţională a SUA, ca şi pentru stabilitatea globală. E vorba despre cedările făcute în raport cu Rusia, în problema dosarului scutului anti-rachetă. E posibil ca liderii de la Teheran să evalueze toate aceste elemente ale realităţii internaţionale ca alcătuind o uriaşă, interesantă şi greu repetabilă fereastră de oportunitate, alcătuită din următoarele elemente principale: a. o Americă încă puternică, dar mai slabă – cel puţin în termeni relativi – decât oricând în ultimele decenii; b. o opinie publică americană deja sătulă de conflicte militare (şi mai ales de numărul consistent, deşi nicidecum insuportabil, al pierderilor în luptă – combat casualties – în Irak şi Afganistan); c. o Americă implicată deja în mai multe conflicte care consumă şi blochează resurse politico-militare notabile; d. o Americă lipsită, în mai multe ocazii succesive recente, de suficientă voinţă politică pentru a-şi putea finaliza cu succes proiecte şi iniţiative strategice importante pentru securitatea naţională; e. o Americă dispusă – sau poate obligată – la concesii majore pe arena internaţională; f. o Americă foarte puţin populară în straturi foarte largi ale societăţilor din întreg Orientul Mijlociu; g. o Americă aflată în plină coliziune cu voinţa politică şi cu dinamica geostrategică a Federaţiei Ruse şi a Chinei şi h. o Americă aflată acum sub conducerea unui personaj cu relativ puţină experienţă pe arena internaţională, perceput de straturi largi ale opiniei publice, dar şi de către destui lideri politici ca un *dove* (spre deosebire de predecesorul sau imediat, care în mod limpede a fost un *hawk*[4]) şi recunoscut în mod oficial, prin chiar recenta acordare a Premiului Nobel pentru Pace, ca un lider paşnic, dispus în semnificativ mai mică măsură decât predecesorii săi să folosească forţa şi/sau să escaladeze conflicte internaţionale.

Câteva observaţii despre puterea militară a Iranului

Puterea militară a Iranului este una considerabilă, şi cu o dinamică ce poate provoca o anumită îngrijorare. Merită subliniat, în acest context, şi faptul că înfrângerea Irakului în anii 90 şi în 2003, urmată apoi şi de prăbuşirea regimului lui Saddam Hussein, nu a făcut decât să întărească, în mod absolut spectaculos, relevanţa regională a puterii militare iraniene (prin apariţia unui vid regional de putere, pe care

[4] Pentru definiţiile uzuale ale politicienilor care sunt, în domeniul relaţiilor internaţionale, *doves* şi *hawks*, vezi Graham Evans, Jeffrey Newnham, **Dicţionar de relaţii internaţionale englez-român,** Editura Universal Dalsi, Bucureşti, 2001, pp. 147 şi respectiv 228-229.

Teheranul poate şi doreşte să-l umple cu propria influenţă). Acesta era un proces vizibil încă dinainte de 2003. Aşa de exemplu, dacă Irakul rival Teheranului avea, în 1990, peste 1,1 milioane oameni sub arme (cu 5.700 tancuri, alte 8.000 de vehicule blindate de luptă de diverse tipuri, 3.100 de piese de artilerie, 650 de aeronave de luptă – cu totul 55 de divizii, susţinute de un buget militar anual de 13 miliarde dolari SUA), în 2001 forţa militară irakiană se redusese (în ciuda eforturilor susţinute făcute de regimul lui Saddam) la doar 424.000 militari (cu doar 2.200 tancuri, 3.500 vehicule de luptă blindate mai uşoare, 2.050 tunuri de toate tipurile, 316 avioane militare – dintre care cel mult 100-150 apte de luptă; altfel spus, un total de doar 23 de divizii, susţinut de un buget anual de doar 1,4 miliarde dolari SUA). Reducerea relevanţei militare a Irakului era la fel de evidentă şi în plan maritim – vorbim despre o scădere a numărului de nave militare operaţionale de la 43 la doar 6[5]. Dimpotrivă, puterea militară a Teheranului creşte continuu. Aşa de exemplu, doar în intervalul 2003/2004 – 2005/2006 (altfel spus, în mai puţin de o jumătate de deceniu), deşi numărul total de oameni aflaţi sub arme s-a redus de la circa 540.000 la doar 420.000, numărul de tancuri grele a crescut de la 1.565 la peste 1.613; la fel, numărul de nave de suprafaţă mai mici decât corvetele a crescut de la mai puţin de 60 la peste 254 (cu menţinea că, în interiorul acestei categorii, numărul de vedete purtătoare de rachete a rămas constant, de 10 unităţi), ca şi numărul total de nave de transport şi desant (la începutul intervalului amintit existau doar 9 nave ceva mai mari, capabile să transporte chiar şi tancuri, precum şi 9 nave mai mici, în timp ce în 2004/2005 aveam deja de-a face cu nu mai puţin de 13 nave mai mari de transport şi desant, ca şi cu 23 de nave mai mici, plus încă 6 vehicule maritime cu pernă de aer)[6]. Dacă analiza unui interval extrem de scurt nu reuşeşte să pună în evidenţă rezultate spectaculoase, ci doar *interesante* în ceea ce priveşte dinamica puterii militare iraniene, cu totul altfel se petrec lucrurile atunci când discutăm despre intervale ceva mai lungi. Între 1990 şi 2001 (intervalul în care, să ne reamintim, forţa militară irakiană s-a redus la mai puţin de jumătate), forţa militară a Iranului a crescut în ritm extrem de susţinut: cu peste 10% în ceea ce priveşte numărul total al militarilor activi, de aproape două ori în ceea ce priveşte numărul de tancuri, de peste două ori şi jumătate în ceea ce priveşte numărul de piese de artilerie, ca şi de peste 2,3 ori atunci când vorbim despre avioanele de luptă. În sfârşit, dacă în 1990 Iranul nu avea nici un submarin, în 2001 el avea şase submersibile operaţionale[7] (alte surse vorbesc despre doar 3, de fabricaţie rusească şi din clasa *Kilo*[8]). Merită luat în calcul şi faptul că programele de dezvoltare militară ale Iranului au presupus, în ultimii ani, şi achiziţionarea unui număr *mare* de *rachete anti-navă* (ce pot fi lansate, în funcţie de tipul lor, de pe mare, de pe uscat sau

[5] Pentru toate aceste cifre vezi Kenneth M. Pollack, *The regional military ballance*, în Richard D. Sokolski (editor), *The United States and the Persian Gulf. Reshaping Security Strategy for the Post-Containment Era*, National Defense University Press, Washington, D.C., 2003, p. 62.

[6] Pentru toate aceste cifre vezi The International Institute for Strategic Studies, *The Military Ballance 2003-2004*, Oxford University Press, 2003, pp. 109-110 şi respectiv The International Institute for Strategic Studies, *The Military Ballance 2005-2006*, Routledge, 2005, pp. 188-191.

[7] Pentru aceste cifre vezi Kenneth M. POLLACK*, op. cit.*, p. 72.

[8] Pentru această estimare vezi deja citatele *The Military Ballance 2003-2004* şi *The Military Ballance 2005-2006*, pp. 109 şi respectiv 191.

din aer). Teheranul investeşte masiv, de ani buni, şi în mai multe tipuri de rachete balistice, cu raze de acţiune cuprinse între 900 şi 3.500 de mile[9], dintre care unele sunt capabile să lovească nu numai practic orice ţintă din Orientul Mijlociu, ci şi anumite regiuni şi obiective din Europa şi zona Mării Mediterane. Încă de acum mai bine de jumătate de deceniu era clar că, relativ rapid, Teheranul ar putea recupera, *dacă* alocă suficiente resurse, rămânerile în urmă ale programelor sale nucleare provocate de conflictul cu Irakul, precum şi că, *dacă* reuşeşte să achiziţioneze avioane şi rachete din generaţii avansate (cel mai probabil din Rusia), ar putea întreprinde, cu şanse de succes „dramatic crescute", misiuni „de apărare a litoralului Golfului Persic şi vizând interzicerea accesului în regiune a forţelor navale şi aeriene americane"[10]. Există, atrag atenţia unii autori, riscul ca, în astfel de condiţii, „Iranul să mărşăluiască în deceniile de la începutul secolului 21 sfidător, agresiv, în mod virulent antiamerican şi înarmat cu bombe nucleare"[11].

Masa totală – ca şi ritmul de evoluţie – a forţelor militare iraniene sunt încă şi mai semnificative dacă le comparăm cu ale altor actori politici de tip statal din zona Golfului Persic. Noile forţe armate *irakiene* sunt încă în plin proces de organizare şi, în plus, se vor confrunta, în cel mai bun caz pentru ele, ani în şir, cu sarcina deloc uşoară de a menţine un nivel acceptabil de securitate pe întreg teritoriul naţional. Drept urmare, credem că, în viitorul previzibil (în termeni mai concreţi, pentru cel puţin câţiva ani), Irakul nu poate constitui un motiv serios de îngrijorare, în plan strict militar, pentru Teheran. Iar dacă vorbim despre forţe armate ale micilor principate din regiune, ele nu sunt capabile, datorită efectivelor mici sau foarte mici, nici să ducă cu succes un război defensiv contra Iranului, nici să funcţioneze în chip eficient ca instrumente militare ale descurajării. *Bahrain*-ul, de exemplu, avea în 2005 forţe militare active cu efective totale de doar 11.200 oameni, *Kuwait*-ul – de doar 15.500 oameni, *Omanul* – de doar 41.700 oameni, *Qatar*-ul – de 8.500 oameni, iar *Emiratele Arabe Unite* – de 50.500 oameni. Chiar şi dacă adăugăm la aceste efective extrem de limitate (chiar dacă adesea foarte bine înarmate şi instruite) şi potenţialul militar important al *Arabiei Saudite* (199.500 oameni, din care 75.000 în unităţi ale Gărzii Naţionale) şi al *Republicii Yemen* (cu totul, 66.700 oameni în serviciul militar activ)[12], rezultă cu claritate că, *dacă discutăm despre capitolul forţă vie (respectiv oameni aflaţi în serviciul militar activ) al puterii militare, Iranul deţine o superioritate confortabilă în raport cu orice alt actor statal din regiunea Golfului, ca şi în raport cu aproape orice coaliţie regională posibilă şi/sau probabilă*.

[9] Kenneth M. Pollack*, op. cit.*, pp. 72-73.
[10] Ibidem, pp. 74-75.
[11] Thomas J. Ridge, "Foreword", în Ilan Berman (editor), *Taking on Tehran. Strategies for confronting the Islamic Republic*, Lexington Books, Plymouth, UK, 2007, p. vii.
[12] Pentru cifrele referitoare la puterea militară a statelor din Golful Persic vezi The International Institute for Strategic Studies, *The Military Ballance 2005-2006*, Routledge, 2005, pp. 183-215.

Câteva elemente despre situaţia geostrategică din zona Golfului Persic şi din proximitatea Iranului

Situaţia strategică din zona Golfului Persic este şi mai mult complicată – şi evoluează, în bună măsură, într-o manieră conformă mai degrabă intereselor politice şi strategice pe termen scurt, dar şi lung, ale Teheranului – şi din pricina manierei în care marile puteri se raportează la situaţia din zonă. Statele Unite, de exemplu, au în zona Golfului strategice majore şi clare: să evite o „explozie revoluţionară" (cel mai probabil una radical-islamică, pe modelul celei din Iran) care să arunce în haos toată zona; să asigure securitatea accesului Occidentului la hidrocarburile din Golf; să asigure libertatea navigaţiei în Golful Persic; să interzică – sau măcar să modereze/controleze – procesul de proiectare, fabricare şi stocare a armelor de distrugere în masă în regiune[13] (inclusiv pentru a împiedica astfel lansarea în forţă a unei accelerate curse regionale a înarmărilor, ca şi pentru a reduce cât mai mult posibilitatea ca instabilitatea cronică a regiunii să ducă la apariţia unor conflicte deschise, a căror escaladare necontrolată ar fi dificil – dacă nu chiar imposibil – de evitat). Dar SUA sunt deja suprasolicitate, iar Rusia şi China nu dau dovadă de atitudine prea fermă în cazul Iranului.

Merită să remarcăm, în acest moment al prezentării noastre, faptul că Iranul este *deja* implicat, masiv, în diverse măsuri de susţinere a anumitor categorii de insurgenţi din Irak (ca urmare, încearcă să susţină exact tipul de „explozie revoluţionară" pe care SUA doresc să o evite, încercând să catalizeze transformări întemeiate pe „adaptări evolutive încununate de succes"[14]); că Iranul este implicat *şi* în operaţiuni militare pe teritoriul Afganistanului[15]; şi că tot Iranul *are deja* mijloacele – politice şi militare – de a perturba accesul Occidentului la hidrocarburile din Golf, ca şi libertatea navigaţiei în regiune; şi că, în sfârşit, nici SUA şi nici măcar *întreaga* comunitate internaţională nu au putut împiedica Teheranul să-şi continue, în ritm accelerat, programele sale nucleare.

Mai merită remarcat că Teheranul are, în acest context, şi avantajul că poate folosi chiar şi resurse minuscule pentru a leza *foarte* grav interesele geo-strategice ale SUA şi ale lumii occidentale (din care face parte, să nu uităm aceasta nici o clipă, *şi* România). Aşa de exemplu, episodul din martie 2007, în care Iranul a capturat şi a ţinut ostatici, chiar dacă numai pentru 12 zile, mai mulţi marinari militari britanici (15 la număr, aparţinând echipajului fregatei *HMS Cornwall* şi care executau, în momentul în care au fost capturaţi de forţele navale ale Corpului Gardienilor Revoluţiei, o misiune de patrulare, în ambarcaţiuni uşoare, în apele teritoriale irakiene) a subliniat, în termeni extrem de puternici din punct de vedere mediatic, că *SUA şi aliaţii lor nu mai sunt hegemoni incontestabili în zona maritimă a regiunii*

[13] Joseph McMillan, „U.S. Interests and Objectives", în D. Sokolski (editor), *op. cit.*, pp. 9-35.
[14] Ibidem, p. 20
[15] La 22 septembrie 2009, de exemplu, *Reuters* publica o ştire despre declaraţiile unei "oficialităţi din domeniul contra-terorismului" din SUA, care afirma că Gardienii Revoluţiei, corp de elită al armatei iraniene, furnizează armament şi instructori insurgenţilor talibani – vezi Adam Entous, *US sees hand of elite Iranian unit in Afghanistan*, ştire *Reuters* difuzată la 22 sept 2009, accesată la adresa de internet http://www.reuters.com.

Golfului. Dar episodul în cauză – *oricând* repetabil – ar fi putut avea drept țintă nu o ambarcațiune militară britanică, ci unul sau mai multe petroliere mari, sau nave de pasageri care transportă turişti înspre sau dinspre stațiunile de lux din regiune. Altfel spus, episodul respectiv poate fi înțeles ca un puternic semnal de avertisment, prin care Teheranul spune, *foarte* clar, că poate periclita, *dacă* şi *când* doreşte, accesul liber al Vestului la hidrocarburi, ca şi libertatea navigației în Golf. Altfel spus, *Teheranul e deja în stare să pună sub semnul întrebării, fără nici un fel de eforturi deosebite, 50% din ceea ce unii autori consideră a fi interesele geostrategice vitale ale SUA în regiunea Golfului Persic*.

Scurt exercițiu de comparație istorică

Ceea ce constituie un factor de risc suplimentar deloc neglijabil este, în cazul Iranului, posibilitatea funcționării unor corelații pe care le-am mai întâlnit şi în alte ocazii pe arena internațională. Este vorba, în primul rând, despre faptul că, *adesea, regimurile politice de tip non-democratic (cele autoritare, dictatoriale sau totalitare), confruntate cu probleme interne (fie acestea de natură politică sau economică) grave, dezvoltă un apetit suplimentar pentru agresiune externă*. Cu doar câteva decenii în urmă, exact în acest tipar se înscria invazia argentiniană în Insulele Malvine (Falklands). În al doilea rând, în anumite ocazii, *eşecurile în politica externă îi fac pe unii lideri să caute soluții compensatorii – respectiv posibilitatea de a obține, inclusiv prin folosirea forței, succese notabile (sau măcar un plus de prestigiu) care să anuleze cumva măcar percepția publică legată de insuccesele anterioare pe arena internațională*. Şi această corelație a funcționat, în Argentina, la vremea Războiului din Malvine.

Pentru a înțelege mai bine modelul comportamental al decidenților de la Buenos Aires, pe care îl propunem ca termen de comparație pentru cazul de față, amintim mai întâi că Argentina se afla, în 1982, în fața unui dureros eşec de politică externă. Cel puțin aceasta era percepția amiralului Jorge Isaac Anaya, comandantul-şef al forțelor navale. Negocierile cu Chile, pe tema controlului asupra Canalului Beagle (coridorul de trecere între Atlantic şi Pacific) păreau că vor conduce la pierderea definitivă de către Argentina a şansei de a controla acest punct important al Oceanului Mondial (şi de a juca un rol semnificativ pe arena globală). În acest context, a renunța şi la Malvine ar fi însemnat, din perspectiva lui Anaya, convins de faptul că viitorul Argentinei va fi legat de mare şi de forțele navale, un gest impardonabil, de renunțare la o componentă vitală a interesului național[16]. Un al doilea eşec important al politicii externe argentiniene era, în mod clar, incapacitatea de a para în chip eficient presiunea crescândă şi izolarea pe plan internațional, provocate de „războiul murdar" purtat împotriva opozanților de toate tipurile (şi în care au fost uciși, în doar câțiva ani, mai bine de 18.000 de oameni, dintre care 100 de jurnaliști şi vreo 200 de membri respectați ai comunității academice). În aceste condiții, administrația Carter a început să condamne în termeni tot mai duri politica argentiniană şi a sfârşit prin a recurge la un embargo asupra exporturilor de arme

[16] Pentru această corelație vezi Paul Eddy, Magnus Linklater şi Peter Gillman (editori), *The Falklands War. The full story by The Sunday Times insight team*, Sphere Books, 1982, pp. 28-29.

către Argentina, aruncând regimul de dictatură militară „înspre statutul de lepros moral" al scenei internaționale[17]. Pierderea de prestigiu provocată de embargoul american trebuia, şi ea, compensată într-un fel sau altul. În ceea ce priveşte criza internă pe care liderii juntei militare argentiniene încercau să o compenseze oferind poporului un succes zgomotos pe arena internațională, ea era întemeiată în special pe lipsa de performanță în domeniul economic şi social al guvernării militare.

În ceea ce priveşte criza internă profundă pe care a încercat să o compenseze tentativa de a recupera Malvinele, e suficient să amintim că inflația ajunsese la 150% pe an încă înainte de lovitura de stat militară de la mijlocul anilor 1970. În 1980, „starea economiei, deja dezastruoasă, se deteriora încă şi mai mult". În plan social, urmările nu au întârziat să apară. În ciuda politicii represive extrem de brutale a juntei militare, sindicatele argentiniene au ieşit în stradă, în masă, la 30 mai 1982, iar demonstranții s-au retras abia după ce mai multe sute dintre ei au fost răniți, iar peste 2.000 au fost arestați[18].

Într-o anumită măsură, situația Argentinei din anii 70-80 ai secolului trecut seamănă cu cea din Iranul de astăzi. Regimul politic teocratic a reuşit să se mențină al putere, fraudând masiv alegerile prezidențiale şi menținându-l la putere pe Mahmud Ahmadinejad. Dar, foarte important, protestele opoziției politice şi ale populației au atins, rapid, o amploare şi un nivel de intensitate neaşteptat de mari (şi care indică, foarte clar, criza profundă a regimului). Economia iraniană se confruntă, şi ea, cu probleme notabile. Încă din 2003, o lucrare care evalua starea economiei mondiale şi a economiilor naționale atrăgea atenția că PIB-ul iranian este influențat, în sens negativ, de „rigiditățile politice" şi de „tensiunile regionale" ce constituie, luate împreună, „principalii factori de blocaj ai unei economii… în pană de strategie". Inflația continua să fie mare, „de două cifre". În plus, vulnerabilitatea majoră a economiei iraniene – care constă în faptul că în jur de „50 % din încasările statului şi 85 % din export"[19] sunt generate de vânzarea de hidrocarburi – s-a accentuat şi agravat în contextul caracterizat de scăderea serioasă, în ultimii ani, a prețului petrolului pe piața internațională, ca şi de criza economico-financiară globală. În aceste condiții, există riscul – deloc neglijabil – ca regimul actual de la Teheran să opteze, ca şi junta militară din Argentina, pentru un plus de agresivitate pe arena internațională, cu speranța că un eventual succes i-ar putea consolida autoritatea pusă în discuție de opoziție şi de către protestatari.

Iranul are, în plus, şi o îndelungată tradiție istorică *imperială*. Altfel spus, o îndelungată tradiție a expansiunii războinice, a exprimării intereselor de stat într-o manieră asociată cu agresiunea. De-a lungul mai multor mii de ani, în spațiul iranian s-au succedat mai multe imperii (cel Persan, întemeiat de Cyrus cel Mare; cel al parților, apărut la doar trei generații după înfrângerea Persiei de către Alexandru cel Mare; cel Sasanid, întemeiat de Ardashir I; cel Samanid, între 819 şi 999 ; cel al

[17] *Ibidem*, pp. 58-59.

[18] Pentru situația economiei argentiniene în acei ani, ca şi pentru consecințele în plan social, vezi *Ibidem*, pp. 59-62

[19] Pentru aceste informații şi evaluări vezi André Gamblin (coordonator), **Economia lumii 2004,** Editura Ştiințelor Sociale şi Politice, Bucureşti, 2004, pp. 155-157.

Bujizilor, între 932 şi 1055; cel Selgiucid, după 1038; cel al Hulaghizilor, de pe la 1220 la 1256; cel al Sefevizilor, întemeiat la începutul secolului al XVI-lea, cel al lui Nadir Şah; cel al dinastiei Kadjarilor, de la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi până în 1925; şi mult mai aproape de zilele noastre, cel condus de dinastia Pahlavi)[20]. Unele dintre aceste construcţii politice au avut o dinamică şi o vitalitate cu totul excepţionale, fiind actori *foarte* importanţi – cu statut pe deplin conturat de mare putere cu potenţial hegemonic – ai scenei internaţionale a vremii lor. Mai mult, faptul că lumea (sau civilizaţia, ca să folosim exact conceptul propus de Samuel P. Huntington) islamică *nu* are stat de nucleu este de natură să încurajeze *orice* actor ce posedă, într-o anumită cantitate, resurse naturale şi alţi factori constitutivi importanţi ai puterii naţionale (suprafaţă, poziţie geografică, populaţie, capacitate industrială, putere militară, voinţă politică articulată şi coerentă), să încerce să ocupe această poziţie şi să exercite un anumit tip de control asupra unei părţi cât mai mari din Orientul Mijlociu Extins (Greater Middle East).

Scurte concluzii

În aceste condiţii, se poate estima că: a. potenţialul de agresivitate al actualului regim de la Teheran este nu numai înalt, ci şi *în creştere*; b. în anumite condiţii, diverse iniţiative în domeniul politicii externe a Teheranului au toate şansele să lezeze grav – sau chiar foarte grav, inclusiv pe termen mediu şi lung – interesele de securitate şi apărare ale Orientului Mijlociu Extins, dar şi ale Europei şi SUA; c. programul nuclear şi cel balistic iranian sunt deosebit de îngrijorătoare; d. felul îngrijorător în care se manifestă adesea Teheranul pe arena internaţională conduce, automat, la *necesitatea* ca decidenţii politici din lumea occidentală (din care face parte *şi* România) să fie pregătiţi, *oricând*, chiar şi pentru un set de măsuri *dure* pentru a pune capăt caracterului agresiv al politicii externe iraniene. Merită făcut aici, în finalul acestui studiu, şi următorul comentariu: *orice* slăbiciune a Occidentului în raporturile sale cu Teheranul are *toate* şansele, credem, să fie perceput – ca şi conciliatorismul anilor 30 – ca un îndemn suplimentar la agresiune, sau măcar ca o garanţie suplimentară că o politică agresivă nu va provoca reacţii rapide, puternice şi hotărâte. Şi Europa are, împreună cu tot restul lumii occidentale, interesul ca aşa ceva să *nu* se întâmple.

Bibliografie:

[1] BERMAN, Ilan (editor), **Taking on Tehran. Strategies for confronting the Islamic Republic,** Lexington Books, Plymouth, UK, 2007.

[2] GAMBLIN, André (coordonator), **Economia lumii 2004,** Editura Ştiinţelor Sociale şi Politice, Bucureşti, 2004.

[3] SOKOLSKI, Richard D. (editor), **The United States and the Persian Gulf. Reshaping Security Strategy for the Post-Containment Era,** National Defense University Press, Washington, D.C., 2003.

[20] Pentru această succesiune de imperii vezi Florin DIACONU, „Iran: Revoluţia Islamică, altoită pe o veche tradiţie imperială", în *Revista Institutului Diplomatic Român*, anul I, semestrul I, nr. 1, 2006, pp, 66-70.

[4] The International Institute for Strategic Studies, **The Military Ballance 2003-2004,** Oxford University Press, 2003.
[5] The International Institute for Strategic Studies, **The Military Ballance 2005-2006,** Routledge, 2005.

SOCIETATEA CUNOAŞTERII ŞI INFRASTRUCTURA INFORMAȚIONALĂ ÎN ETAPA ACTUALĂ

Dr. Marin DUMITRU[*]
Ana-Maria-Raluca DUMITRU[**]

The Internet has experienced a strong development in all sectors of activity from e-commerce to on-line televisions.

Immediate effects of economic virtualization there are in the reduction of the direct communication costs, the reduction of transactions period, the customers' direct access into the business process.

Electronic payment systems have the advantage of commerce transaction decreasing and streamline and this eliminate the movement to the bank centers for the payments or money transfers.

Nivelul dezvoltării Internetului şi dezvoltarea fără precedent pe care au avut-o formele de afaceri bazate pe acesta, de la comerț electronic la televiziuni on-line, au făcut să se vorbească din ce în ce mai mult de o nouă economie, economia digitală sau e-economia. Se pune firesc întrebarea: în ce mod diferă această economie nouă de cea veche, clasică, specifică epocii industriale, dar aflată în criză?

În opinia noastră, nu există diferențe majore între Noua şi Vechea Economie. Formal şi istoric vorbind, Noua Economie este economia prezentului, maniera actuală de desfăşurare a acțiunilor din viața organizațiilor de orice natură, nu numai a celor din sfera economicului sau afacerilor. Din punct de vedere faptic şi al conținutului, este o nouă modalitate de exprimare şi funcționare a perceptelor economice cunoscute şi practicate de umanitate dintotdeauna.

În concluzie, economia erei informaționale diferă de economia erei industriale în primul rând în ceea ce priveşte viteza de derulare a operațiunilor economice, comoditatea cu care oamenii le pot controla şi capacitatea de transportare a informației de natură economică, altfel spus numai în forma exterioară de manifestare a faptelor economice.

Noua Economie nu elimină circuitele economice clasice, nu creează un mediu în care vechile reguli sunt eliminate, iar productivitatea creşte în salturi spectaculoase. Ea nu desființează sau schimbă fundamentele economiei - capital, cost, profit sau inovare - şi nici principala cerință a consumatorilor - obținerea de bunuri şi servicii de calitate. „Lumea cea nouă are încă nevoie de vechile aptitudini, pe lângă cele noi, specifice ei".[1]

Primul efect al plasării afacerii pe Internet este penetrarea directă şi imediată - fără costuri suplimentare semnificative – a unor piețe situate în cele mai diverse medii, dincolo de distanțele fizice propriu-zise; existența sediului într-o zonă

[*] **Profesor universitar**
[**] **Economist licențiat**
[1] Charles Handy, *Elefantul şi puricele,* Editura Codecs, Bucureşti, 2007, p. 109.

periferică sau în sufletul unei mari metropole nu mai are nici o relevanţă pentru cifra sa de afaceri potenţială. Se creează astfel premisele echilibrării gradului de dezvoltare economică la nivel regional, naţional şi global.

Efectul secundar al dezvoltării afacerilor pe Internet este crearea unui mediu puternic concurenţial, în care o multitudine de elemente, de la preţ/calitate (elementul tradiţional de avantaj concurenţial) până la aspectul, conţinutul şi complexitatea web site-ului, limbile de prezentare a ofertei sau gradul de virtualizare al proceselor ulterioare ofertei (în cazul comerţului electronic - comanda, cumpărarea şi plata) pot decide câştigătorul. Reprezentativ pentru caracterizarea mediului concurenţial virtual este faptul că pe Internet, „competiţia este la un click distanţă."

Care sunt efectele imediate ale virtualizării faptelor economice?

- reducerea costurilor directe legate de procesul de comunicare şi negociere (contracte, corespondenţă, telefoane etc.);
- scăderea duratelor tranzacţiilor (pot ajunge de la zile şi ore pentru circuitul clasic al hârtiilor la câteva secunde);
- transparentizarea activităţilor interne organizaţiei prin permiterea accesului clientului direct în interiorul proceselor de business ale furnizorului (cazul companiilor de curierat care permit urmărirea on-line a coletelor, sau al companiilor informatice care au deschis complet clienţilor săi procesul de comandă a echipamentelor hardware dorite).

Premiza apariţiei şi dezvoltării economiei digitale a constituit-o apariţia Internet-ului. Internet-ul a fost definit ca „reţeaua reţelelor", combinaţia ideală între mijloace de comunicaţie şi capacitate de stocare, poate cea mai bună întrupare a termenului IT&C în sine - tehnologia informaţiei şi comunicaţiilor; din punctul nostru de vedere, Internetul reprezintă oportunitatea de a muta afacerile într-o nouă dimensiune temporară.

Dacă ar fi să încercăm o clasificarea a operaţiunilor, fenomenelor dar şi a companiilor care oferă servicii bazate pe Internet, considerăm că este adecvată o abordare pe patru niveluri:

1. nivelul infrastructură - acele produse şi servicii din sfera IT&C care permit dezvoltarea suportului oferit de Internet, premiză a relaţiilor comerciale mijlocite de Internet: furnizori de conectivitate, furnizori de hardware şi software de bază, furnizori de servicii de securitate a comunicaţiilor pe Internet.
2. nivelul aplicaţii - produse şi servicii construite pe platforma IP şi care mijlocesc realizarea de activităţi din sfera „e" (e-business, e-commerce, e-learning, teleworking etc.). Din punctul de vedere al scopurilor afacerilor, în această categorie apar consultanţii Internet, furnizorii de aplicaţii e-commerce, aplicaţii multimedia, motoare de căutare şi indexare a informaţiei, furnizori de servicii de training online, baze de date distribuite.
3. nivelul infomediere - acele servicii care permit creşterea eficienţei pieţelor electronice prin organizarea locurilor de întâlnire virtuale între ofertanţi şi consumatori de informaţie. Aşa numitele companii „market makers"

specializate în oferirea de portaluri comerciale, diverse tipuri de agenții specializate în medierea online a tranzacțiilor (imobiliare, turism), agenții de brokeraj, companii producătoare de conținut digital, publicitate online - iată numai câteva dintre categoriile de companii care compun acest nivel.

4. nivelul comercial - facilitarea tranzacțiilor de vânzare-cumpărare online: retailing sau vânzarea directă (tranzacțiile de tip Business-to-Consumer), vânzarea prin lanțuri de distribuție (tranzacțiile din zona Business-to-Business) şi altele.

După cum putem observa din această clasificare, Internetul are o ridicată autonomie față de o eventuală abordare instituționalizată. Dacă atât în infrastructura de transporturi cât şi în infrastructura energetică statul are un rol important de reglementare şi poate fi chiar un actor important pe o piață concurențială, în cazul infrastructurii informaționale, rolul statului se reduce la a fi un simplu participant. Ce poate face atunci statul într-un mediu în care blogul unei singure persoane sau ideea de afaceri a unui adolescent pot să pună în umbră traficul pe site-urile Internet al tuturor instituțiilor statului?

Procesele economice sunt poate cel mai mult influențate de e-business. E-business este un sistem aducător de valoare, iar în cadrul acestui sistem organizațiile - clienți, furnizori, distribuitori, parteneri - cooperează şi se motivează reciproc.

Implementarea unei soluții e-business reprezintă pentru orice firmă o investiție pe termen lung. Acest efort trebuie controlat printr-un cadru legislativ bine pus la punct, care să reglementeze toate aspectele implementării şi utilizării soluției. Cadrul legislativ trebuie să reglementeze drepturile şi responsabilitățile fiecărei părți implicate, să evidențieze riscurile posibile ale implementării şi modurile de escaladare a problemelor.

Dacă în zonele în care sunt restricționate libertățile democratice statul se implică în cenzurarea Internetului, considerăm că într-o societate deschisă statul ar trebui să devină un susținător al acestui mediul deschis prin excelență, de pe urma căruia ar putea profita la urma lui prin dezvoltarea mediului de afaceri.

În anul 2000, Uniunea Europeană a formulat o serie de recomandări, prin care se încearcă, cel puțin în cadrul Uniunii, realizarea unei infrastructuri informatice pentru comerț comune, bazate pe:

- *termene şi condiții* - termenele şi condițiile comerciale trebuie prezentate utilizatorului înaintea începerii oricărei tranzacții pe Internet;
- *statut egal* - contractele electronice sunt egale, din punctul de vedere al efectelor comerciale şi juridice, cu forma lor tipărită. Ele pot fi folosite în instanță, împreuna cu elemente electronice de autentificare (semnătură electronică);
- *localizare* - localizarea geografica a terților este independentă de localizarea server-ului Web care găzduieşte tranzacția;
- *piață unică* - comerciantul poate oferi servicii de tranzacționare pe Internet în toată Uniunea Europeană, cu condiția să respecte legile şi regulamentele comerciale în vigoare în țara sa de origine.

Definirea, acceptarea şi utilizarea unui set de standarde general valabile pentru tranzacţionarea online, a reprezentat un deziderat al ultimilor ani, dar nici o încercare nu a reuşit să fie adoptată pe scară largă.

Afacerile electronice presupun o schimbare completă a modului în care clientul este privit în relaţia sa cu organizaţia; cerinţele „e – clientului" sunt mai mari şi din ce în ce mai sofisticate, iar „e – organizaţia" trebuie să fie capabilă să ofere servicii de o calitate din ce în ce mai mare unei comunităţi multinaţionale de parteneri şi clienţi.

În ceea ce priveşte factorii care au stat la baza creşterii utilizării „e-business", majoritatea companiilor implicate consideră că cel mai important factor a fost încercarea de a veni în întâmpinarea aşteptărilor clienţilor, urmat de necesitatea obţinerii unui avantaj faţă de concurenţă. 100% din companiile mari din Europa folosesc mijloace electronice în afaceri. Procentajul este de 70% la firmele de dimensiune medie şi de numai 36%, la microîntreprinderi. Dacă vor dori să crească, companiile româneşti vor trebui să ţină cont de acest aspect.

Dincolo de aspectul dimensiunii companiei, sectorul de activitate determină gradul de utilizare al mijloacelor „e-business", în detrimentul locaţiei. Furnizorii de servicii IT, aeronautică, de maşini şi echipamente, industria farmaceutică şi industria tipografică sunt domenii de activitate care utilizează în mod intensiv şi permanent mijloacele IT&C. La polul opus al clasamentului se află sectorul construcţiilor, cu un procent modest de utilizare al instrumentelor IT&C - numai 38%. Ţinând cont că sectorul construcţiilor a fost motorul de creştere economică a României în ultimii ani, considerăm că statul trebuie să se implice în acceptarea pe scară largă a economiei digitale.

Este din ce în ce mai greu de conceput o afacere profitabilă, de succes, care să nu fie prezentă pe Internet printr-un site propriu şi să nu folosească mijloacele IT&C ca suport al relaţiilor cu clienţii şi furnizorii săi. Cartea de vizită a companiilor a devenit astăzi site-ul său Web, judecat atât din punctul de vedere al conţinutului cât şi al formei de prezentare; posibilităţile de tranzacţionare on-line pe care le oferă o organizaţie, respectiv lipsa acestora, reprezintă un factor esenţial pentru un potenţial client al companiei respective.

Internet-ul prezintă şi o serie de manifestări particulare şi anume intranet-ul şi extranet-ul - privite ca elemente de infrastructură a economiei digitale şi afacerilor electronice. Afacerile electronice se bazează pe o combinaţie între sistemele informaţionale tradiţionale şi metodele specifice Internet/Intranet/Extranet având ca punct central noţiunea de tranzacţie. Afaceri electronice nu sunt considerate numai procesele de vânzare/cumpărare pe Internet, ci multitudinea tranzacţiilor electronice care au loc între cetăţeni/organizaţii şi administraţia publică, bănci, organisme fiscale sau vamale, instituţii de asigurări, interacţiunile cu furnizorii şi partenerii de afaceri.

Cea mai răspândită formă a afacerilor electronice este în prezent cea a comerţului electronic. În mod eronat, cele două tipuri de interacţiuni sunt deseori confundate. În realitate comerţul electronic este parte a afacerilor electronice, fiind procesul de vânzare, cumpărare sau schimb de bunuri şi servicii folosind metode electronice de comunicare.

Potențialul comerțului electronic a fost la începuturi supraestimat, numărul companiilor având ca obiect de activitate „e-commerce" crescând peste nivelul maxim de asimilare al pieței, ceea ce a condus la crahul pieței în anul 2000. Companiile care au ştiut să adauge valoare simplelor tranzacţii comerciale, realizând că Internet-ul poate oferi mult mai mult decât un mediu de desfăşurare al proceselor de vânzare/cumpărare, au supraviețuit şi au acaparat o bună parte din piață (Amazon, e-Bay, şa). Aceste companii au înțeles că absența relației inter-umane vânzător /cumpărător trebuie suplinită cu „ceva", acel „ceva" fiind realizarea unei experiențe plăcute de cumpărare, personalizarea ofertei şi servirea fiecărei persoane sau organizații ca şi cum ar fi singurul şi cel mai important client. Se năştea astfel noțiunea de „mass-customization"[2] în tranzacțiile B2C[3]. În curând companiile deja prezente pe Internet au identificat ca pas următor în evoluție adoptarea tehnologiilor şi modelelor de comunicație din B2C în sfera mult mai valoroasă a B2B[4], a „e-business"-ului.

Pentru a scoate în evidență necesitatea unei prezențe româneşti active în mediul virtual, precum şi riscurile care decurg din întârzierea adoptării la nivelul întregii societăți a unui stil de viață on-line, referindu-ne aici de la educație, informare şi divertisment la cumpărături şi plata taxelor, vom încerca să arătăm câteva trăsături care creează un avantaj comparativ la afacerile electronice de afacerile tradiționale:

- *valoarea afacerii*: nu mai stă exclusiv în bunurile sale tangibile, fizice, în dimensiunea sau numărul său de angajați ci în bunurile sale intangibile, cum ar fi: numele de marcă, imaginea firmei, calitatea relațiilor cu clienții, capabilitatea de a realiza o experiență interesantă din interacțiunea cu aceştia, şi de a oferi servicii de valoare adăugată (plata online a produselor achiziționate, convergența mai multor servicii aparent distincte într-un produs complex, agregat etc.);

flexibilitatea: în cazul afacerilor se traduce prin personalizare, adaptarea producției la cerere, orientarea spre cereri de nişă, crearea de procese business specifice fiecărui tip de client;

- *capacitatea de răspuns interactiv*, scurtarea duratelor tranzacțiilor: presupune colaborarea între producător şi consumator prin intermediul IT&C, de cele mai multe ori prin intermediul agenților software care pot oferi răspunsuri 24 de ore din 24 fără intervenție umană. Organizațiile pot alege când şi cum doresc să îndeplinească sarcinile ce le revin pe Internet, fără a implica simultan, în acelaşi moment de timp, şi partenerii de afaceri;

- *orientarea spre procese*: bazându-se pe IT&C ca suport informațional al întregii activități, afacerile electronice permit desființarea granițelor rigide impuse de

[2] „Mass customization", termen folosit pentru a semnifica „personalizarea în masă" a serviciilor, adaptarea unor servicii sau produse generale la specificul fiecărui client în parte, în opoziție cu „mass production" - producție de serie, în masă

[3] „Business to consumer" reprezentând modalitatea de a face afaceri pe Internet orientate spre client/consumator.

[4] „Business to b usiness" reprezentând modalitatea de a face afaceri pe Internet orientate spre mediul de afaceri.

structura organizațională şi conducerea în mod complet şi unitar a proceselor necesare desfăşurării activității firmei;
- *integrarea*: organizația nu mai poate fi privită în mod izolat, fără a lua în considerare piața din care face parte, furnizorii şi partenerii săi de afaceri. Afacerile nu se mai desfăşoară luând în considerare disponibilitatea şi capabilitățile proprii organizației, ci pe cele ale tuturor partenerilor săi;
- *pericolul marginalizării*: în lumea economiei digitale se creează diferențe majore de competitivitate între organizații digitalizate şi cele care încă nu au reuşit să atingă acest punct; organizațiile digitale vor fi mai rapide, mai competitive, mai aproape de clienți şi furnizori.

Totuşi, afacerile electronice nu au doar avantaje comparativ cu cele clasice. Soluțiile moderne de „e-commerce" pun la dispoziția clienților potențiali diverse modalități de analiză a caracteristicilor produsului / serviciului oferit, dar nici una dintre acestea nu se compară cu a vedea produsul pe raft, cu senzațiile vizuale, olfactive, tactile pe care acesta le oferă. Acesta este motivul pentru care, cel puțin în această perioadă, cele mai comercializate produse online sunt cele pentru care proprietățile subiective nu sunt foarte importante: electronicele, electrocasnicele, consumabile de birou, bilete de călătorie, filme şi albume de muzică, produse digitalizate etc. Acest tip de produse fac de obicei obiectului comerțului online de tip B2C - *Business-to-Consumer*.

O categorie de produse des comercializate online sunt cele de nişă, aferente unui anumit domeniu economic. Ele sunt organizate de cele mai multe ori în portaluri, care grupează în acelaşi spațiu virtual oferte similare ale mai multor furnizori sau producători. Acest tip de produse fac de obicei obiectului comerțului online de tip B2B - *Business-to-Business* sau chiar al licitațiilor electronice şi soluțiilor de „e-procurement".

În continuare analizăm pe scurt principalele forme de manifestare ale comerțului electronic: Business-to-Consumer, Business-to-Business şi licitațiile electronice.

B2C - Business-to-Consumer

În prezent cel mai răspândit mod de tranzacționare pe Internet, este reprezentat de „e-commerce". Acesta defineşte capacitatea unei organizații de a interacționa on-line, direct cu clienții săi, eliminând intermediarii de orice natură. Se caracterizează printr-un număr mare de clienți, o mare varietate de produse şi servicii, valoarea tranzacțiilor fiind în general relativ mică; interacțiunile sunt de obicei nepredictibile şi mediu securizate (acces prin nume de utilizator şi parolă), iar mediul tehnologic de derulare a tranzacțiilor este Internet-ul.

Evident cel mai mult ar trebui să aibă de câştigat clientul, care poate achiziționa astfel bunuri sau servicii la care accesul ar fi îngreunat din punct de vedere spațial şi/sau temporal. Mult mai interesante sunt din punctul nostru de vedere beneficiile potențiale ale furnizorului sau deținătorului magazinului virtual, ceea ce îl motivează pe acesta să facă afaceri în mediul virtual:

- extinderea pieței potențiale prin targetarea unui număr mai mare de clienți decât cei rezidenți în zonă;

- creşterea vizibilității produselor prin înscrierea site-ului în motoare de căutare sau portaluri;

- transparentizarea activității prin implementarea unor mecanisme de urmărire a comenzii chiar de către client;

- posibilitatea cunoaşterii cu exactitate a tipologiei clienților, prin culegerea de informații despre aceştia şi adaptarea în consecință a politicilor de marketing;

- posibilitatea de a contacta direct clienții precum şi posibilitatea implementării politicilor de marketing direct pe site;

- costuri de deschidere şi costuri logistice minime în strânsă legătură cu: întreținerea unui departament de vânzare (site-ul acționează până la un punct ca un angajat virtual cu program de lucru non-stop); crearea documentelor specifice operațiunilor comerciale (tipărire facturi, avize de expediție etc.); dimensionarea stocurilor pe baza datelor primite on-line despre clienți şi comenzi;

- scăderea generală a duratei tranzacțiilor, de la preluarea comenzii până la livrarea şi plata produselor.

Riscul asociat extinderii operațiunilor de vânzare către zona B2C, de către o companie care desfăşoară deja activitate pe piața tradițională este minim. Organizația poate să experimenteze o perioadă mediul virtual, iar dacă evoluția nu se ridică la nivelul aşteptărilor, îl poate închide fără pierderi semnificative. Dacă afacerea evoluează însă favorabil, cifra de afaceri poate realmente să explodeze.

Este evident că între diversele companii care activează în zona comerțului electronic B2C există diferențe în ceea priveşte stadiul de dezvoltare şi operabilitate. Iar dacă o afacere a evoluat pozitiv pe acest segment, este posibil ca acesta să fie doar primul pas în migrarea spre B2B.

B2B-Business-to-Business

B2B este zona cea mai valoroasă a tranzacționării pe Internet, însă deocamdată mai puțin exploatată decât B2C. În prezent B2B modelează ansamblul tranzacțiilor dintre o organizație şi partenerii săi de afaceri (furnizori, distribuitori, clienți), fără a mai utiliza vreun standard anume. Mediul de existență este de obicei puternic securizat, datorită informațiilor sensibile care se schimbă între parteneri (contracte, facturi, plăți, alte documente comerciale). Se caracterizează printr-un număr relativ mic de parteneri dar cu valori mari ale tranzacțiilor; interacțiunile sunt de regulă predictibile şi repetitive.

Ținând cont de baza legală şi standardele economice comune la nivelul unei anumite industrii, interoperabilitatea partenerilor este relativ uşor de realizat din punct de vedere strict funcțional. Dificultatea constă însă în sincronizarea datelor aferente activităților partenerilor şi în identificarea unui standard comun de operare.

Din punct de vedere tehnologic tranzacțiile se pot desfăşura nu numai pe Internet (cum era cazul în comerțul B2C) ci şi utilizând extranet-urile (accesibile numai unui set de parteneri autorizați) sau rețelele private

De multe ori tipul produselor comercializate în comerțul B2B nu diferă cu nimic față de cele din B2C. Diferențele sunt nu atât în varietatea produselor comercializate, cât în tipul şi cantitatea lor. Dacă în B2C produsele comercializate sunt în special din zona mărfurilor, al produselor finite, în B2B avem de-a face şi cu materii prime, materiale, semifabricate. De asemenea putem observa diferențe în ceea ce priveşte cantitatea produselor comercializate şi în valoarea tranzacțiilor aferente, acestea fiind în B2B mai mari decât în B2C. Desigur există şi zone comune în ceea ce priveşte produsele comercializate în B2C față de B2B, precum şi produse care nu apar decât într-unul dintre cele două tipuri de comerț electronic.

În zona serviciilor diferențele sunt mai greu de sesizat; poate singurul tip de serviciu accesibil numai în zona B2B este cel al e-banking-ului specific organizațiilor (plăți online către furnizori, plata salariilor angajaților etc.), deşi şi aici apar zone comune cu serviciile oferite către consumatorii direcți.

În B2C furnizorii nu au ca prim scop fidelizarea, ci mai degrabă atragerea unui număr cât mai mare de clienți. În B2B fidelizarea clienților este primordială. Atragerea şi apoi menținerea clientului aduc stabilitate furnizorului online, un venit sigur şi predictibil, dat fiind caracteristica de repetabilitate a tranzacțiilor B2B. Furnizorii online apelează la diverse metode de fidelizare a clienților: discount-uri sau prețuri speciale în funcție de cifra de afaceri derulată într-o anumită perioadă, promoții online, timpi de livrare mai mici, posibilitatea de plată eşalonată sau termene de plată mai lungi decât în comerțul tradițional etc.

Dacă în comerțul B2C cel mai câştigat era clientul, în B2B ambii parteneri sunt avantajați în aceeaşi măsură, ceea ce se răsfrânge în mod pozitiv asupra întregului lanț economic:

- sistemele avansate de comerț B2B permit furnizorului integrarea efectivă cu afacerea clientului, devenind parte activă a operațiunilor acestuia: poate interoga on-line stocul de produse proprii la client şi poate propune momentele de reaprovizionare atât în funcție de nivelul stocurilor de la client dar şi de disponibilitatea sa internă;

- în mod similar, clientul devine parte activă a operațiunilor furnizorului: poate vizualiza online stocul de produse de la furnizor şi în cazul relațiilor de parteneriat tradiționale, poate lansa direct comenzi de cumpărare online. Există parteneri între care nivelul de integrare a devenit în timp atât de strâns încât comanda de cumpărare trimisă de client ajunge direct în sistemul informatic al furnizorului în care se transformă direct şi nemijlocit în comandă de vânzare şi apoi, în limita stocului şi creditului disponibil - în livrare. De asemenea există companii care au renunțat complet la modelul de producție în serie, pentru asigurarea unui stoc permanent; în schimb au inclus clientul în procesul de producție alegând modelul „build-to-order” (producție la comandă), cu avantaje evidente asupra cash flow-ului general şi siguranței vânzărilor. Avantajul major este acela că nivelul stocurilor se optimizează atât în organizația client cât şi în organizația furnizor;

- în cazul integrărilor bilaterale complete între parteneri, la nivel de sisteme informatice, comerțul B2B permite eliminarea erorilor umane ce apar la introducerea

comenzilor de cumpărare precum şi creşterea vitezei de preluare şi onorare a comenzilor;

- gradul de virtualizare al organizațiilor creşte: angajații pot lucra anumite perioade de timp de acasă, pot lua decizii indiferent de locul în care se află;

costurile cu telecomunicațiile se reduc substanțial: costul utilizării legăturilor Internet este incomparabil mai mic decât costurile tradiționale de telefonie, fax, sau poştă;

- similar modelului B2C, clientul are acces la produse, servicii şi informațiile aferente acestora în orice moment, existând posibilitatea implementării unor mecanisme informatice la furnizor care permit clientului urmărirea on-line a stării comenzilor sale şi dimensionarea corespunzătoare a operațiunilor sale interne, cu influențe directe în scăderea riscului comercial şi a costurilor logistice.

Extrapolând avantajele descrise anterior, ale partenerilor implicați la nivel microeconomic, la un nivel macroeconomic, lanțul economic în întregime are de câştigat prin:

- scăderea costurilor şi duratelor tranzacțiilor la nivelul partenerilor conduce la obținerea unor profituri mai mari, şi implicit la creşterea veniturilor bugetare;

- presiunea exercitată de parteneri pentru îmbunătățirea infrastructurii comune de telecomunicații conduce în timp la îmbunătățirea infrastructurii tehnologice în zonele de interes;

- companiile din zonele defavorizate care fac pasul către noua economie, au acces la produse şi servicii furnizate de organizații din zone mai dezvoltate; astfel, au posibilitatea să producă şi să vândă produse mai complexe decât cele existente în mod tradițional pe piața locală, cu un grad mai mare de noutate şi superioare calitativ, cu influențe directe în dezvoltarea economică locală sau regională;

- schimbările în cultura organizațională a partenerilor duce la creşterea nivelului de cunoaştere şi educație a angajaților, cu influențe directe în nivelul salariilor, dar şi în sofisticarea comportamentului de consumatori al acestora;

- scăderea consumului de hârtie şi consumabile necesare derulării operațiunilor, cu efecte directe asupra mediului înconjurător şi dezvoltării economice durabile.

Licitații electronice publice şi private

Modelul de comerț electronic orientat licitații se regăseşte atât în B2C cât şi în B2B. Referindu-ne la modelul B2C, cel mai cunoscut site de licitații electronice este www.ebay.com, care permite persoanelor fizice oferirea spre licitare a unor produse din categoria bunurilor de larg consum, noi sau folosite. Site-urile de licitații acționează ca forumuri în care utilizatorii se autentifică şi îşi asumă rolul de vânzător sau cumpărător.

În zona B2B modelul este ceva mai complicat, evidențiindu-se două mari categorii de licitații, aşa numitele „forward auctions" (licitații directe) şi „reverse auctions" (licitații inverse).

Licitațiile directe („forward auctions") se deschid la inițiativa vânzătorului: compania vânzătoare publică oferta de produse şi servicii pe care le oferă spre licitare

potențialilor cumpărători fie pe Web site-ul propriu fie pe un portal de tip „e-marketplace”. Scopul direct al licitației este obținerea de venituri prin vânzarea produselor la cel mai bun preț. Scopul indirect al licitației este lărgirea bazei de date de clienți potențiali. Participarea la licitație presupune înregistrarea participanților (numele companiei şi date de contact, domeniul de activitate etc.) în baza de date a vânzătorului; vânzătorul obține astfel, cu un minim de efort, date despre clienții săi potențiali, date pe care le poate utiliza ulterior în acțiuni de marketing şi promovare. Este un beneficiu indirect substanțial, rezultat în urma economisirii banilor necesari pentru a obține date despre companiile ce activează într-un anumit domeniu. Costul organizării licitației este redus, folosindu-se de canalele de comunicare electronice deja construite (Web site-ul propriu sau unul de tip portal).

Licitațiile inverse („reverse auctions”)sunt inițiate de cumpărător: compania caută să achiziționeze un anumit produs sau serviciu cu anumite caracteristici bine definite, la cel mai bun preț. Scopul direct al organizării licitației este identificarea companiei care poate furniza produsele şi serviciile cele mai apropiate de cele dorite, care satisfac toate cerințele de acceptare, calitate şi buget specificate.

Din punctul de vedere al obiectului licitației se disting două categorii:

• licitarea în vederea cumpărării unui volum mare de produse similare, cu specificații clare, în scopul obținerii celui mai bun preț. Acest model mai poartă numele de „e-procurement”. În această categorie intră în general echipamente de calcul şi de telecomunicații, materiale de birotică şi consumabile, materii prime necesare procesului de producție dar şi servicii (de transport, telecomunicații). O dată declarat furnizorul câştigător, între cei doi parteneri se încheie de obicei contracte cadru de achiziții pe termen mediu sau lung.

• licitarea în vederea achiziției unui produs sau serviciu unicat. Scopul principal nu este obținerea celui mai bun preț de achiziție ci identificarea companiei care poate produce şi furniza produsul cel mai adaptat cerințelor. Este cazul unor echipamente de producție speciale, agregate, maşini industriale speciale dar şi soluții software de exemplu. O dată declarat furnizorul câştigător, între cei doi parteneri se încheie de obicei un contract de vânzare-cumpărare specific (contract „spot”).

Am adus în discuție până acum interacțiunile între organizații şi consumatori care produc efecte comerciale (în esență tranzacții de vânzare - cumpărare, mai simple sau mai complexe). Pe lângă acestea, Web-ul oferă şi infrastructura de dezvoltare a unei multitudini de alte tipuri de relații, nu neapărat comerciale, între diverse categorii de parteneri, dintre care cele mai importante considerăm a fi:

- B2E - *Business-to-Employee*: utilizarea unei rețele interne organizației, pentru facilitarea comunicației între organizație şi angajații săi. Soluțiile B2E sunt utilizate în general pentru automatizarea proceselor interne organizației: cereri de dotare a angajaților cu rechizite şi consumabile, oferte speciale şi promoții de produse pe care organizația le pune la dispoziția angajaților săi, completarea şi actualizarea datelor personale ale angajaților etc. B2E poate fi considerat o formă mai specială a B2C în care locul consumatorului sau clientului este luat de un angajat al companiei;

- X2A, A2X - *Everybody-to-Administration*, *Administration-to-Everybody*: modelează pe o platformă electronică interactivă relațiile dintre autoritățile publice

sau locale (uniformizate în sintagma de mai sus „Administration") şi public, fie el format din cetăţeni sau organizaţii comerciale. Acest tip de interacţiuni nu sunt de natură comercială; ponderea cea mai mare o are aspectul legat de informarea cetăţenilor / organizaţiilor asupra cadrului legislativ în care îşi desfăşoară activitatea, baze de date cu informaţii publice despre companii, baze de date cu întrebări şi răspunsuri frecvente legate de activitatea administraţiei publice/locale. Site-urile care intră în această categorie nu oferă însă numai informaţie statică, ci şi variate metode de interacţiune între public şi administraţie.

Lanţul complet al unei tranzacţii de „e-commerce" / „e-business" se închide de regulă prin realizarea în format electronic a tranzacţiei de stingere a datoriei clientului către furnizor, deci a unei plăţi online. Noţiunea de bani electronici şi sisteme de plată specifice a provenit aşadar din necesitatea închiderii lanţurilor de tranzacţionare online. Astăzi sistemele de plăţi electronice reprezintă un substituent din ce în ce mai frecvent utilizat al cash-ului.

Plata reprezintă cea mai complexă parte a unei tranzacţii electronice (fie ea comercială, financiar-bancară, administrativă), atât datorită siguranţei în manevrarea informaţiilor de ordin calitativ şi cantitativ pe care trebuie să o ofere, a securităţii şi confidenţialităţii datelor de identificare a surselor de plată, a duratei relativ scurte în care trebuie să se finalizeze, în general datorită naturii sensibile a oricărei tranzacţii care presupune existenţa unui flux monetar.

Sistemele de plăţi electronice au avantajul unui potenţial deosebit în scurtarea şi fluidizarea tranzacţiilor comerciale, eliminând în mare măsură nevoia de deplasare la sediul băncilor pentru efectuarea de plăţi sau transferuri monetare.

Sistemele de plăţi electronice presupun riscuri sporite şi de aceea sunt mai greu acceptate de către publicul larg, datorită faptului că presupun manevrarea de date financiare şi monetare, cu reflectare directă şi într-o oarecare măsură greu de controlat de către plătitor a sumelor de bani efectiv existente în conturile bancare ale acestuia.

Securizarea sistemelor informatice şi implicit reducerea riscurilor de fraudă, permit plăţilor electronice să devină principalul element de reducere a costurilor asociate unei tranzacţii comerciale prin realizarea de economii substanţiale de timp, resurse umane şi materiale, precum şi principalul element în globalizarea reală a economiei, prin eliminarea limitelor geografice şi geo-politice.

Riscurile de fraudă prin intermediul infrastructurii informatice nu se reduc însă la sistemele de plăţi electronice. Pe măsură ce volumul tranzacţiilor comerciale desfăşurate pe Internet creşte, pericolul de interferenţă în vederea denaturării datelor sau obţinerii de informaţii confidenţiale este din ce în ce mai acut.

Cel mai vulnerabil domeniu este cel a comerţului B2C care presupune divulgarea datelor confidenţiale legate de card-uri bancare, interceptarea şi apoi folosirea acestora în scopuri frauduloase.

Un alt domeniu în care se observă proliferarea atacurilor informatice este cel al interceptării informaţiilor de autentificare ale utilizatorilor de conexiuni dial-up la Internet; prin intermediul unor viruşi sunt sustrase datele de autentificare, care sunt folosite apoi în scopuri frauduloase.

Acelaşi tip de atacuri se observă şi în comunicaţiile B2B, care presupun divulgarea de informaţii sensibile referitoare la planuri şi relaţii de afaceri, date de interes pentru competiţie.

Pentru anihilarea acestor atacuri, companiile care gestionează platforme „e-commerce" sau „e-business", şi furnizorii de servicii Internet au obligaţia de a securiza bazele de date, serverele de e-mail şi infrastructura de comunicaţii în general. Din punct de vedere tehnologic, acestea impun respectarea de către orice platformă de comunicaţii a patru cerinţe de securitate de bază - autentificarea, confidenţialitatea, autorizarea şi non-repudierea - iar din punct de vedere al protecţiei datelor asigurarea accesului controlat la informaţie, nedivulgarea ei către terţi, utilizarea ei numai în scopurile pentru care individul/organizaţia în cauză şi-a dat acceptul.

Din punct de vedere al statului, considerăm oportună găsirea unei formule de parteneriat public-privat, prin care agenţii economici sau instituţiile financiare care promovează în mod direct „e-economia", să beneficieze de un regim fiscal preferenţial.

În concluzie noua economie nu elimină circuitele economice clasice, nu creează un mediu în care vechile reguli sunt eliminate, iar productivitatea creşte în salturi spectaculoase. Noua economie împreună cu principiile care o guvernează - flexibile şi într-o permanentă schimbare - formează un mediu informaţional ale cărui capabilităţi nici nu le cunoaştem încă în totalitate; îi descoperim noi valenţe şi noi aplicaţii în fiecare zi. Nu avem voie însă să nu fim conectaţi, pentru că asta ar însemna o deconectare de la circuitele economice ale lumii globalizate în care trăim.

Dar viaţa marii majorităţi a oamenilor nu s-a mutat în cyber-spaţiu. Avem şi o să avem nevoie de o infrastructură de transport pe care să ne deplasăm noi sau mărfurile comandate, adaptată la viteza în care am ajuns să trăim. Şi avem nevoie de resurse energetice pentru mijloacele de transport. Chiar şi pentru aceia dintre noi care au devenit totuna cu calculatorul, lipsa unei surse de energie ar conduce la o moarte sigură – fie ea şi a procesorului.

Deoarece, pe fondul crizelor politice repetate, instituţiile statului nu reuşesc să urmărească o strategie coerentă de dezvoltare a infrastructurilor, înţelegând importanţa infrastructurilor pentru o creştere economică sănătoasă şi durabilă, credem că cea mai indicată soluţie ar fi identificarea posibilităţii unor parteneriate public-privat, prin care statul să cointereseze agenţii economici viabili, care şi-au dovedit capacitatea de a valorifica oportunităţile economiei de piaţă, să investească în mod transparent în infrastructură, urmând să-şi amortizeze investiţiile şi să câştige de pe urma acestora pe termen lung. Totodată, considerăm că se impune urmărirea spargerii monopolurilor din infrastructură, îndeosebi în domeniile transporturilor şi în cel energetic, cu efecte benefice atât la nivelul utilizatorului final, cât şi al creşterii gradului de asigurare a securităţii economice.

AMENINȚĂRI LA ADRESA PĂCII ŞI SECURITĂȚII ÎN EPOCA CONTEMPORANĂ

Roland – Dorian ENE*

With the evolution of technology, development of weapons and military objects, military conflicts from the beginning of mileniu.au progressed. Philosophy which was the basis for building the security environment in the last century known fundamental shifts. Globalization has led, on the one hand, the multiplication of opportunities for development and cooperation and the exponential increase in the number of entities that act on the global scene, especially the assertion of non-state actors, making decisions in foreign policy and security of states and international organizations became more complex.

Millennium III century began with a declaration of war between terrorists and democratic societies, which have proposed a global democratic revolution, declaring peace and security as the supreme value of the global legal system. In the face of new threats facing the world - terrorism, nuclear proliferation, government failure (failed states), hunger, environmental degradation, etc.. - UN Charter assumed the role of main guarantor of peace and social progress, serious failure in consensualizarea a position.

După terminarea Războiului Rece principala sursă de instabilitate a fost reprezentată de conflictele inter-etnice, religioase, naționaliste generate de fragmentarile intra-statale care au avut loc imediat după prăbuşirea comunismului in Europa Centrala şi de Est, spatiul fostei Iugoslavii reprezentand un focar de risc deosebit de ridicat. Factorii de insecuritate generați de cursa înarmărilor s-au amplificat după dezmembrarea Tratatului de la Varşovia, a U.R.S.S. şi R.F. Iugoslavia, având ca efect disponibilizarea unor mari cantități de armament şi material strategic, precum şi a unei părți a personalului militar sau civil implicat în cercetarea, producția, comerțul şi paza acestor materiale.

Aceste dezvoltări au favorizat sustragerea, deturnarea şi tranzacționarea de armament şi materiale sensibile pe piețele ilicite, având ca destinație zonele de conflict, state, grupări teroriste şi organizații criminale interesate, dar şi migrația de specialişti, cercetători şi experți militari din Europa de Sud-Est către țări şi grupări proliferatoare, prin racolare sau din considerente economice.

Pe acest fond, s-a ajuns la proliferarea grupurilor şi bandelor de traficanți ilegali de armament, componente şi produse strategice, unele dintre acestea fiind create şi conduse de foste cadre ale structurilor de apărare şi de informații din țările respective, care au folosit legăturile deja create, experiența profesională, informațiile ce le dețineau şi au exploatat situațiile de criză, haosul, confuzia, corupția şi superficialitatea în sistemul de control, permeabilitatea frontierelor etc.

Cele mai active în domeniu au fost şi sunt încă structurile de tip mafiot de sorginte rusă, care acționează pe arii extrem de întinse, precum şi cele albaneze care controlează zona balcanică. Migrația ilegală a devenit o afacere de miliarde,

* **Locotenent – colonel, doctorand, Departamentul pentru relația cu Parlamentul şi informare publică**

grupările criminale şi cele teroriste au preluat controlul acestui fenomen, au introdus elemente organizatorice noi, transformând totul. *Mediul de securitate s-a transformat, trecând de la un sistem bipolar la unul in care polii de putere sunt mai greu de identificat, iar ameninţările sunt mai difuze.*

Deschiderea graniţelor, garantarea libertăţii de mişcare, liberalizarea schimburilor de mărfuri şi servicii, circulaţia rapidă a informaţiilor au permis terorismului şi crimei organizate efectuarea unui salt important din punct de vedere al sferelor de acţiune şi din cel conceptual; organizaţiile teroriste şi criminale şi-au adaptat rapid structura, metodele şi mijloacele utilizate la noile realităţi, au diversificat formele de pregătire a personalului şi au asigurat o mai pronunţată conspirativitate reţelelor, membrilor şi activităţilor.

*Fenomenul terorismului internaţional reprezintă un punct central pe agenda reuniunilor celor mai importante organizaţii internaţionale şi regionale, de la ONU, NATO, UE şi G-8 până la Consiliul miniştrilor arabi de interne. În mod firesc, un asemenea punct nu poate lipsi de pe agenda de lucru a niciunei reuniunii a miniştrilor apărării din ţările NATO, manifestare ce constituie o oportunitate pentzru reafirmarea solidarităţii şi angajamentului de a acţiona uniţi împoriva terorismului şi a noilor ameninţări.Lupta antiteroristă este acum prioritară nu numai pentru NATO şi de aceea este nevoie de cooperare***.***

Exportul radicalismului islamic dinspre zonele aflate pe „axa răului" spre cele cu conflicte inter-confesionale latente, coroborat cu alegerea Europei de Sud-Est ca zonă de refugiu şi refacere a grupărilor extremist-teroriste, menţine în actualitate riscul ameninţărilor teroriste, probabilitatea concretizării acestora fiind sporită de existenţa în aproape toate ţările din regiune a unor comunităţi puternice de cetăţeni arabi, în rândul cărora se află şi susţinători sau membri ai organizaţiilor teroriste Kongra Gel, Hamas, Hezbollah, Fraţii Musulmani, Al-Qaida etc.

În spaţiul post-iugoslav, riscurile de securitate sunt agravate de persistenţa formaţiunilor paramilitare care propagă idei extremist-separatiste, tensionând climatul de securitate şi aşa foarte fragil. Apariţia pe continentul european *„a celei de-a treia generaţii"* de luptători antrenaţi în diverse tabere de instruire ale Al Qaida (foşti voluntari din state occidentale care au luat parte la luptele din Afganistan, Cecenia, Bosnia şi au revenit în statele de origine, unde au creat reţele de sprijin pentru continuarea Jihadului împotriva SUA şi aliaţilor acestora) constituie un alt factor de risc major pentru climatul de securitate în Europa de Sud-Est. Resurecţia preocupărilor pentru afirmarea identităţii confesionale sau etnice inspirată de o acutizare a naţionalismului şi a efervescenţei religioase a creat un teren mai mult decât favorabil pentru apariţia unor manifestări extremiste şi fundamentaliste. Mişcările masive de populaţie determinate de sărăcie sau de războaiele etnice locale şi religioase au adus aceste conflicte în lumea occidentală, migranţii devenind, de regulă, surse de sprijin politic şi financiar pentru grupările teroriste din locurile de baştină. În multe situaţii, diaspora din ţările vest-europene furnizează şi sprijin uman „calificat", teroriştii provenind din astfel de medii având o pregătire net superioară mai ales pe linia utilizării mijloacelor moderne de comunicaţii sau cu aplicabilitate militară.

Datorită cutumelor religioase şi culturale proprii, unele categorii de migranţi refuză să se integreze în noile societăţi, devenind astfel factori de risc în planul stabilităţii politice şi economice. Alte grupuri de migranţi sunt percepute ca o ameninţare datorită sprijinului pe care îl acordă unor organizaţii teroriste sau de gherilă. La toate acestea se adaugă ofensiva procesului de islamizare a unor categorii minoritare (rromi, pături defavorizate economic sau medical) din spaţiul ex-iugoslav, îndoctrinarea acestora pentru a susţine proiectul „Statului islamic pur", pericolele rezultate din asocierea cercurilor islamice radicale cu mişcările sau organizaţiile naţionalist-extremiste şi regruparea militanţilor radicali în formule organizatorice noi (fundaţii, asociaţii culturale, religioase, de caritate etc.), care servesc interesele unor organizaţii sau state care susţin terorismul.

În procesul de islamizare şi îndoctrinare religioasă sunt implicate şi o serie de organizaţii neguvernamentale, întâlnite mai frecvent în spaţiul post-iugoslav şi Albania, care condiţionează aproape orice sprijin umanitar de realizarea unor obiective ce ţin de propagarea islamului. Mai mult, orice investiţie este precedată de construirea de moschei, centre cultural-religioase, instituţii de învăţământ numai pentru musulmani.

Recrudescenţa extremismului de dreapta, a naţionalismului, xenofobiei şi revizionismului în unele ţări din regiune, coroborată cu sentimentele antisemite comune acestor mişcări, amplifică sursele de sprijin şi de alianţe ale extremiştilor şi supradimensionează spectrul ameninţărilor la adresa securităţii naţionale şi regionale. Existenţa în apropierea graniţelor româneşti a unor stări conflictuale latente ce se pot reaprinde, degenerând în confruntări deschise, evoluţiile mişcărilor separatist-autonomiste din spaţiul ex-iugoslav, prezenţa şi activitatea gherilei albaneze, securitatea fragilă a unora dintre statele din regiune, expansiunea entităţilor teroriste către Europa de Sud-Est, transformă spaţiul adiacent României într-o zonă complexă, care oferă condiţii favorabile (sociale, economice, politice şi de structură etnico-religioasă) germinării şi dezvoltării unor nuclee extremist-teroriste şi ale crimei organizate transfrontaliere.

Relativa vecinătate geografică cu Orientul Mijlociu, recunoscut ca „gazdă" a principalelor organizaţii teroriste cu vocaţie de internaţionalizare şi creşterea fluxului migraţionist dinspre statele din această zonă spre Europa de Sud-Est au determinat adoptarea unor măsuri specifice de prevenire a transformării teritoriului naţional în spaţiu de refugiu sau de tranzit al entităţilor radicale.

Plasarea geografică a ţării noastre pe axa de acţiune a unor organizaţii teroriste de factură separatistă şi fundamentalistă (kurzi, albanezi, ceceni etc.), care încearcă să creeze sau să consolideze nuclee în spaţii extranaţionale, reprezintă în contextul internaţional actual un factor major de ameninţare la adresa securităţii naţionale a României. Proximitatea geografică a României de zonele în care ameninţările asimetrice şi-au făcut simţită mai activ prezenţa şi participarea ţării noastre la acţiunile de stabilizare/reconstrucţie a zonelor aflate în conflict (Afganistan, Irak, Kosovo etc.) pot furniza suficiente motive exponenţilor terorismului de a înscrie România pe lista ţintelor vizate, în timp ce aderarea la

NATO şi perspectiva încheierii negocierilor cu UE fac din România o țară din ce în ce mai atractivă pentru fluxul migrației ilegale, în special de sorginte asiatică.

Amenințările asimetrice la adresa climatului de securitate din Europa de Sud-Est şi, îndeosebi, la adresa statelor angajate fără rezerve în lupta împotriva terorismului internațional, crimei organizate şi proliferării armelor de distrugere în masă vor persista datorită discrepanțelor de ordin logistic dintre state în ceea ce priveşte securizarea granițelor; lacunelor legislative sau imperfecțiunilor aplicării cadrului juridic din domeniul contraterorist şi al combaterii criminalității transfrontaliere; insuficienței măsurilor adoptate pentru blocarea finanțării terorismului şi a accesului grupărilor extremiste la substanțe chimice şi biologice, dispozitive şi tehnologii nucleare, mijloace de comunicare moderne.

Mediul de securitate a devenit fluid, complex si volatil, a cărui dinamica a riscurilor se manifestă pe diferite paliere (militar, politic, economic, social, cultural), a influențat procesul de transformare in care Alianța a intrat.

Ulterior, atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 şi apoi invocarea articolului V al Tratatului Nord Atlantic, pentru prima data, de către statele aliate, au rearanjat prioritățile, pe primul loc situandu-se amenințările de natură teroristă, propagarea armelor de distrugere in masă, amenințările de natura asimetrică.

Provocarile la adresa securitatii spatiului aliat s-au intensificat pe măsură ce riscurile au inceput să cunoască o delocalizare accentuată. *Mediul de securitate s-a transformat, trecând de la un sistem bipolar la unul in care polii de putere sunt mai greu de identificat, iar amenințările sunt mai difuze.*

In prezent riscurile sunt generate de:

- atacuri teroriste;
- dezvoltarea şi proliferarea armelor de distrugere in masă, dublate de pericolul ca acestea să ajungă in posesia unor regimuri politice nedemocratice, a unor entitati ale crimei organizate sau celule teroriste;
- existenta unor regimuri nedemocratice sau cu o structura institutională fragilă;
- fluxuri masive de refugiați;
- dezechilibre ecologice sau catastrofe naturale majore (secete, inundatii, furtuni, incendii, cutremure, accidente nucleare etc);
- insecuritate economică;
- conflicte etnice regionale sau locale;
- perpetuarea stărilor de conflict - in anumite zone sau regiuni neguvernabile-, care se află in afara controlului național, de către grupări criminale cu interese de natură pecuniară.

La aceasta mai contribuie şi divergența de interese, percepția diferită asupra strategiilor şi procedurilor de urmat, având in vedere faptul că interesele actorilor implicați nu converg intotdeauna, la care se adauga diferentele in perceperea riscurilor, mijloacelor şi procedurilor de contracarare a acestora. La aceste cauze poate fi de asemenea adăugată pierderea suveranității, care se dezvoltă în două direcții:

- prima direcție, pozitivă, tinde să modifice structura suverană a statelor, reducându-le puterea şi influența prin deplasarea către agregări supra-naționale mai extinse şi diferențiate;
- a doua direcție, negativă, este spre o guvernare rea: diminuarea abilității statelor de a gestiona viața cetățenilor lor sau a relațiilor inter-state, cu toate consecințele ce decurg din aceasta.

Acest fapt poate conduce – în cel mai rău caz – la apariția organizațiilor criminale, care posedă capacitatea de a destabiliza situația prin utilizarea violenței, ale cărei efecte sunt binecunoscute: conflicte etnice, sociale şi religioase, terorism şi proliferarea armelor de distrugere în masă. În actuala perioadă de minime confruntări militare între state, în comparație cu războiul şi pacea din timpul secolului trecut, opiniile publice tind să considere că riscurile şi insecuritatea sunt mult mai mari decât în timpul confruntării nucleare din perioada Războiului Rece.

În ceea ce priveşte tipologia noilor riscuri şi amenințări, trebuie să înțelegem că, de fapt, conceptul de securitate implică din ce în ce mai mult o lume fără granițe, în care securitatea internă şi cea externă nu mai sunt separate şi trebuie să fim conştienți de ponderea redusă a statelor luate în mod individual atunci când abordăm aspectele securității şi cele ale rolului crescând al organizațiilor internaționale.

Globalizarea reprezintă principalul fenomen care influențează mediul de securitate contemporan, atât în ceea ce priveşte geneza noilor riscuri şi amenințări, cât şi al apariției diferitelor oportunități. În acest mediu, nici un stat nu se poate izola sau rămâne neutru, nici un stat nu este la adăpost şi nici unul nu trebuie să rămână în afara proceselor globale.

Securitatea internațională tinde tot mai mult să-şi manifeste caracterul indivizibil, iar comunitatea internațională este tot mai conştientă de răspunderile ce îi revin. Globalizarea profilează o şansă reală de dezvoltare economică aptă să creeze prosperitate şi să protejeze mediul, dar înscrierea pe această tendință nu este o certitudine garantată pentru fiecare țară. Ea depinde de capacitatea statelor de a exploata programatic şi eficient la astfel de oportunități. În caz contrar, țările care nu răspund acestor exigențe riscă să piardă şansa de a beneficia de efectele pozitive al globalizării.

În contextul acestei configurații a scenei globale, regiuni întregi sunt afectate de stări de tensiune, instabilitate şi conflict, de sărăcie şi frustrare care generează sau favorizează proliferarea noilor riscuri şi amenințări. Dintre acestea, unele pot avea un impact major asupra securitățiiRomâniei.

La nivel regional, în Europa centrală, de est şi de sud-est, persistă sau sporesc în intensitate diferite stări de tensiune şi situații conflictuale determinate de vechi dispute de natură etnică sau religioasă, teritoriale sau separatiste ori de contestare a frontierelor existente, precum şi de criminalitatea transfrontalieră.

Un proces de globalizare intens va slăbi rolul statului suveran. Dar ce trebuie să facă, într-un moment istoric, statul suveran dacă, departe de a avea un duşman armat la graniță, are duşmani înăuntrul graniței (sărăcia, confuzia, umilința, izolarea)? Sfârşitul Războiului Rece a accelerat globalizarea. Statele lumii sunt într-o interdependență şi o interacțiune economică ce se dezvoltă pe zi ce trece. Se

manifestă, totodată, din ce în ce mai vizibil, transferul de civilizaţie materială şi spirituală de la marile puteri către ţările mai puţin dezvoltate.

Astăzi securitatea naţională este percepută ca un proces dinamic cu geometrie variabilă, care necesită o raportare permanentă la diferitele tipuri de ameninţări din mediul extern: terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, crima organizată, migraţia ilegală, insecuritatea frontierelor, entităţile statale sau substatale neconsolidate sau cu deficit democratic, conflictele etnice şi religioase, şi nu numai.

Majoritatea acestora au un grad ridicat de impredictibilitate şi se caracterizează prin faptul că acţionează separat sau în conexiune şi, în funcţie de particularităţile diferitelor zone, tind să se "plieze" pe anumite vulnerabilităţi sau imposibilităţi de acţiune locale, crescând gradul de risc la adresa securităţii.

În consecinţă, orice demers naţional de proiectare/reproiectare a unei strategii de securitate va trebui să ţină cont de complexitatea şi fluiditatea mediului actual internaţional de securitate.

Ameninţări majore la adresa Europei

- terorismul,
- proliferarea armelor de distrugere în masă,
- conflictele regionale,
- statele eşuate (falite, corupte sau slab guvernabile)
- crima organizată.

Strategia Europeană de Securitate dovedeşte, totuşi, o preocupare limitată a implicării Uniunii Europene în probleme globale şi, cu toate că se admite faptul că Uniunea acţionează deja mult dincolo de frontierele sale, reiese cu claritate că principalele interese sunt localizate în spaţii din vecinătatea Uniunii, incluzând Balcanii, Federaţia Rusă, Orientul Mijlociu, pe lângă întărirea cooperării cu state mediteraneene şi a legăturilor tradiţionale cu Africa.

Uniunea consideră ameninţările ca provenind mai ales din interior, incluzând societatea europeană şi ţările învecinate; astfel, obiectivul esenţial este acela de angajare în contracararea acestor ameninţări, cu punerea accentului pe probleme care reprezintă o ameninţare pentru întreaga omenire şi participarea la construcţia unei lumi mai bune, întrucât Europa, ca atare, „nu a fost nicicând mai prosperă, mai securizată sau mai liberă”.

Raportat la acestea, situaţia politico-militară din zona de potenţială extindere a Uniunii Europene este caracterizată de existenţa următoarelor vulnerabilităţi la adresa securităţii europene:

- Persistenţa unor crize nesoluţionate (îngheţate) care prezintă pericolul reizbucnirii unor conflicte sângeroase (Kosovo, Ciprul de Nord, Albania, Bosnia şi Herţegovina «Republica Srpska», Zona Transnistreană a Republicii Moldova, Caucaz);
- Revendicări teritoriale sau de altă natură care tensionează relaţiile dintre statele implicate (Grecia şi Turcia, Grecia şi Macedonia, Albania şi Grecia, Kosovo şi Serbia);

- Existența unor minorități etnice şi tendințele autonomiste ale acestora: albanezii din Grecia, Macedonia, Kosovo şi Muntenegru; sârbii din Kosovo şi celelalte state ex-iugoslave; maghiarii din Voivodina; kurzii din Turcia, turcii din Grecia şi Bulgaria; Zona Transnistreană; - cumulate cu tentativele unor state de a elabora acte normative cu valoare (aplicare) transfrontalieră şi discriminatorii pe criterii etnice sau de altă natură;
- Dificultățile pe care le întâmpină unele state în procesul tranziției;
- Pătrunderea şi extinderea fundamentalismului islamic, îndeosebi cel radical (Bosnia şi Herțegovina, Turcia, Kosovo şi chiar în sud-estul Bulgariei);
- Existența unor însemnate minorități musulmane pe teritoriul unor state cu majoritate creştină: Muntenegru, Macedonia, Bulgaria;
- Existența în apropierea „viitoarelor" granițe ale Uniunii Europene a unor zone cu grad ridicat de instabilitate (Orientul Mijlociu - prin admiterea Turciei, Uniunea Europeană va avea graniță comună cu Iran, Irak şi Siria -, republicile caucaziene, autoproclamata Republică Transnistreană, autoproclamata independență a Kosovo);
- Tendințele unor state de a deveni lideri zonali (Grecia, Turcia, Ucraina);
- Tendințele federației Ruse de a-şi reface sferele de influență pierdute după încheierea Războiului Rece şi atragerea în orbita sa a Belarus-ului, Republicii Moldova, Ucraina, Zona Transnistreană, Serbia, Zona Caucazului;
- Existența unor dispute şi a unor pretenții privind delimitările de frontieră, platoul continental şi zona economică exclusivă: între Grecia şi Turcia, Ucraina şi România, între statele exiugoslave (Croația, Slovenia, Bosnia şi Herțegovina);
- Creşterea importanței Mării Negre în procesul de redefinire a noilor zone de influență; competiția economică declanşată de exploatarea şi transportul resurselor energetice din Asia Centrală, Marea Caspică şi Orientul Mijlociu;
- Vecinătatea unor teatre de acțiuni militare;
- Intensificarea amenințărilor de natură non-militară la adresa siguranței naționale a statelor din zonă, dar şi a Uniunii Europene (crimă organizată, terorism transfrontalier, trafic ilegal de droguri şi armament, imigrația ilegală).

Noi riscuri şi amenințări la adresa păcii şi securității României din prismă europeană

Securitatea reprezintă o problemă esențială a existenței societății umane, iar definirea sa este un subiect foarte important în documentele oficiale ale multor organizații internaționale. Principalele tipuri de riscuri ce amenință România după integrarea în UE sunt militare şi non-militare.

a) Riscuri militare

Uniunea Europeană nu mai este amenințată, în prezent, de conflicte de tip clasic, în schimb se confruntă din ce în ce mai frecvent cu o serie de amenințări asimetrice, greu predictibile şi mult mai greu de contracarat.

Trei dintre aceste tipuri de amenințări de tip militar se impune a fi marcate în mod special:

- Terorismul internațional - amenințare strategică. Acest nou tip de terorism este legat de mişcări religioase fundamentaliste care au cauze deosebit de complexe. Dincolo de riscurile imediate, terorismul amenință deschiderea şi toleranța specifice societăților democratice.

Noul tip de terorism diferă de cel din deceniile precedente deoarece pare a fi interesat de utilizarea violenței nelimitate şi de producerea de pierderi masive. Pentru acest tip de terorism, exemplificat de rețeaua Al-Qaeda, Europa este atât o țintă, cât şi o bază de lansare a atacurilor.

- Proliferarea armelor de distrugere în masă - în prezent are loc o diseminare periculoasă a armelor de distrugere în masă, mai ales în zona Orientului Mijlociu. Prin intermediul acestor arme un grup terorist de mici dimensiuni poate provoca pierderi care anterior nu puteau fi cauzate decât de armate ale unor state naționale.
- Existența unor structuri statale slabe (failed states) şi amplificarea crimei organizate -în unele state sau regiuni precum Somalia, Liberia, Afganistan, Bosnia şi Herțegovina, Serbia şi Muntenegru, Kosovo etc., dezorganizarea instituțională, corupția la nivel înalt, conflictele civile şi accesul la arme au determinat întărirea pozițiilor crimei organizate. Aceste situații sunt amenințări la adresa securității, prin sprijinirea traficului de droguri, a celui de ființe umane şi a terorismului.

Aceste tipuri de amenințări la adresa securității Europei sunt localizate şi în Balcanii Occidentali, Europa Răsăriteană şi Asia Centrală.

b) Riscuri economice

Pe lângă riscurile de tip militar relativ cunoscute mai apar şi unele emergente asupra individului de unde se resimte necesitatea accentuării elementelor ce țin de securitatea individului odată cu integrarea în Uniunea Europeană.

Riscurile, ca urmare a integrării României în UE sunt diferite în funcție de orizontul de timp pentru care se face analiza (scurt sau lung). Aici vor fi considerate doar riscurile care ar putea apărea pe termen scurt, adică în perioada imediat următoare (1-2 ani) după momentul aderării. De asemenea, mai facem o reducție de sfera de cuprindere şi anume vom trata doar riscurile care sunt generate, pe termen scurt, de aderare, din perspectiva României.

Deşi pot fi imaginate tipologii mai diversificate pentru riscurile aderării, aici vom folosi un criteriu care pare, de departe, cel mai relevant din perspectiva efectului asupra economiei (instituțiilor, societății) româneşti: *criteriul comportamentului economic vizat.* În acest sens, am identificat următoarele categorii de riscuri:

- Riscul de capilarizare a fluxurilor economice, la nivelul noului sistem integrativ - în principiu, riscul de capilarizare a fluxurilor economice nu înseamnă altceva decât implicațiile generate de orientarea spontană (parțial, poate fi şi instituționalizată) a oricărei resurse economice (forță de muncă, capital fizic, bani) spre costul minim de oportunitate al fructificării sale sau spre beneficiul maxim al fructificării sale.

În acest sens, pot apărea următoarele reorientări ale acestor fluxuri, cu implicațiile corespondente:

- ieşiri masive de capital bănesc (ieşiri valutare nete) din economia națională (inclusiv din sistemul bancar) spre celelalte state membre, luând în considerare nu numai gradul superior de fructificare a capitalului bănesc, dar şi securitatea acelui capital sau randamentul superior de utilizare a lui ca şi capital productiv; acest risc se va produce, desigur, cu o probabilitate mai mare în condițiile deschiderii contului de capital neânsoțită de anumite măsuri de control care să minimizeze efectul destabilizator al ieşirilor nete de capital asupra echilibrului extern;
- ieşiri masive de forță de muncă spre piețele de muncă ale statelor membre. Deşi un asemenea flux are şi implicații pozitive (asupra contului curent, asupra cheltuielilor cu indemnizațiile de somaj sau asupra creşterii calificării forței de muncă), în general, efectul negativ va fi predominant (scăderea potențialului economic curent al țării, prin reducerea produsului intern brut potențial);
- reducerea capacității băncii centrale naționale (chiar în interiorul principiului subsidiarității concedat de banca centrală europeană) de a controla politica monetară, prin faptul că băncile comerciale rezidente pot apela la credite bancare de ultima instanță, la rescontări sau la vânzari de valută (până la adoptarea efectivă a monedei euro) la oricare bancă centrală din statele membre;
- intrări masive, pe "nişe libere", ale infracționalității internaționale, indeosebi trafic de droguri, arme sau carne vie;

- Riscul de capturare a pieței - acest risc se referă la faptul că, dat fiind gradul mediu de competitivitate al bunurilor şi serviciilor din actualele state membre mai mare decât cel al bunurilor şi serviciilor autohtone, piața de bunuri şi servicii internă va deveni captivă ofertei externe (în condițiile acceptate ale liberei circulații a bunurilor economice). Deşi la unele bunuri (cum ar fi cele din agricultură) sau servicii (cum ar fi cele de turism rural sau montan) România poate dezvolta o competitivitate în afara considerentelor de preț sau calitate (mizând pe aspecte de ecologie sau de specificitate naturală), balanța rezultantă a acestor "competiții" va fi cu siguranță negativă;
- Riscul de efecte asimetrice ale şocurilor instituționale comunitare - politicile guvernamentale comunitare vor avea în vedere "media" structurilor, standardelor, situațiilor etc. La nivelul sistemului integrat. Ca urmare, o anumită măsura de politică guvernamentală (politica monetară, fiscală, socială comercială etc.) va putea produce efecte asimetrice (chiar adverse, la limită) într-o economie care se "*abate*" de la standardul luat în considerare la proiectarea măsurii respective. Deşi realizarea unui grad mare de convergență a economiei româneşti cu economia comunitară va putea reduce mult din această asimetrie de efecte ale şocurilor instituționale comunitare, cel puțin pe termen scurt, după aderare, riscul unor asemenea efecte a rămas actual şi important;
- Riscul de import de uzură morală: economiile emergente care aderă la UE se pot confrunta cu un risc specific şi anume acela că, în complexul economic național, să se transfere ramuri, subramuri sau activități ori subactivități economice care, la nivelul statelor membre actuale, sunt considerate indezirabile din motive

diverse (poluante pentru mediul înconjurător, cu randamente economice inacceptabil de scăzute, dezonorante pentru persoanele implicate etc.)

c) *Noile ameninţări biologice, fizice şi psiho-sociale*

În ultimii zece ani, mass-media a sensibilizat opinia publică în legătură cu riscurile biologice, cum ar fi antraxul, ca urmare a activităţilor bioteroriste, sindromul respirator acut sever (SRAS) şi ameninţarea gripei aviare. Însă, agenţii biologici sunt omniprezenţi şi, în multe locuri de muncă, lucrătorii se confruntă cu riscuri biologice foarte grave. Două dintre principalele preocupări evidenţiate – riscurile de securitate şi sănătate în muncă (SSM) legate de pandemii şi de prezenţa la locul de muncă a organismelor rezistente la medicamente – ilustrează cât este de important ca riscurile biologice să fie tratate la nivel **global şi printr-o cooperare între discipline** cum ar fi SSM, sănătatea publică, sănătatea animalelor, protecţia mediului şi siguranţa alimentară.

Cele mai importante 10 probleme care se nasc sunt:

- riscuri profesionale legate de pandemii;
- evaluarea dificilă a riscurilor biologice;
- expunerea lucrătorilor la microorganismele rezistente la medicamente;
- lipsa informaţiilor privind riscurile biologice;
- întreţinerea necorespunzătoare a sistemelor de aer condiţiona şi de alimentare cu apă;
- formarea necorespunzătoare a personalului autorităţilor locale din domeniul securităţii şi sănătăţii în muncă;
- riscuri biologice în uzinele de tratare a deşeurilor;
- expunerea combinată la bio-aerosoli şi substanţe chimice;
- endotoxine;
- mucegai în locurile de muncă închise.

d) Alte riscuri fizice - nivel de zgomot, vibraţii, temperatură, radiaţie non-ionizantă sau ionizate, utilaje sau procese de muncă, radiaţii ultraviolete etc.

Riscurile psiho-sociale se datorează modului în care munca este destinată, organizată şi gestionată, dar şi contextului economic şi social al mediului de lucru european, ce duc la creşterea stresului şi chiar la deteriorarea gravă a sănătăţii fizice şi mentale. Principalele astfel de riscuri sunt:

- contracte nesigure în contextul unei pieţe de muncă instabile;
- vulnerabilitatea crescută a lucrătorilor în contextul globalizării;
- noi forme de contracte de muncă;
- sentimentul lipsei de siguranţă a locului de muncă;
- forţă de muncă înaintată în vârstă;
- program de lucru prelungit;
- intensificarea muncii;
- producţie şi externalizare competitive;
- exigenţe emoţionale mari la locul de muncă;

- un echilibru necorespunzător între viața profesională şi viața privată.

Integrarea României în Uniunea Europeană a adus pentru firmele româneşti noi posibilități, dar şi noi riscuri, mai ales pentru cele care nu sunt pregătite să țină piept concurenței. O firmă "bine informată" caută tot timpul soluții. Una dintre acestea ar putea fi un ajutor din banii alocați de stat pentru cercetare, dezvoltare şi inovare. Acordurile fiscale ale României cu diferite state din regiune (Moldova, Serbia, Macedonia, Albania, P-16, SGPC) au fost denunțate la aderare şi, de asemenea, se anulează şi preferințele pentru diferite acorduri preluându-se cele ale UE, România devenind donator de preferințe tarifare (SGP) şi supunându-se unor noi reguli/documente/condiții de origine.

În toate epocile istorice au fost războaie care şi-au atins scopul şi altele care nu au realizat acest lucru. Condițiile de succes utilizând violența armată, erau favorabile celor puternici, iar superioritatea în forțe şi mijloace, în general superioritatea în forțe armate, era, de regulă, decisivă.

Toate conflictele militare care au existat loc de-a lungul timpului, au avut un puternic caracter convențional, însă totdeauna, în conflictele de durată, s-a constatat apariția unor elemente neconvenționale, care în ultima fază, au avut un rol decisiv în finalizarea conflictului, elemente neconveționale care au fost prezente, prin diferite forme de manifestare, inclusiv la nivelul comunicării. Comunicarea, în conflictele post Război Rece a fost caracterizată de numeroase elemente
de asimetrie şi s-a desfăşurat pe cel puțin trei paliere.

- *La nivelul primului palier*, comunicarea a fost caracterizată de existența unui intens dialog între actorii mediului internațional interesați în a stopa cât mai rapid aceste conflicte şi părțile aflate în conflict;
- *Al doilea nivel* a avut în prim-plan un dialog-competiție purtat prin intermediul mass-media, între actorii aflați în conflict/război pe de o parte, şi opinia publică internațională, pe de alta, fiecare dintre părți având ca principal scop convingerea opiniei publice internaționale de justețea cauzei pentru care luptă;
- *Ultimul nivel* la care s-a desfăşurat comunicarea, s-a materializat, pe timpul desfăşurării conflictului între părțile beligerante. Acest tip de comunicare se poate încadra în ceea ce specialiştii numesc război informațional.

Primul război din Golf a fost apreciat ca fiind ultimul război al erei industriale, reprezentând în acelaşi timp, primul război informațional. Odată cu acest război, s-a înțeles că lumea s-a schimbat, amenințarea cea mai mare nu mai este o confruntare bipolară între supraputeri, ci apariții crizelor şi conflictelor locale şi regionale, în care modul de gestionare a informației este vital.

Această primă manifestare a unui conflict politico-militar complex a demonstrat puterea informației în contextul conflictului tradițional. Informația a ridicat nivelul de eficiență a aspectelor războiului, de la logistică, la comandă, control comunicații şi computere, informații, supraveghere şi recunoaştere.

Astăzi, în mediul internațional sunt din ce în ce mai prezente riscurile nonmilitare şi neconvenționale complexe, care creează noi tipuri de provocări la adresa securității naționale şi internaționale.

Proliferarea tehnologiilor nucleare şi a altor arme de distrugere în masă, terorismul, fanatismul religios şi naţionalist, crima organizată, migraţia ilegală, ameninţările la adresa mediului înconjurător, sunt doar câteva dintre sfidările care afectează atât statele, cât şi comunitatea internaţională, în ansamblu.

În acest context, se poate spune că asimetria, este „o caracteristică a perioadelor de schimbări rapide, de transformări revoluţionare, transformări care au determinat, implicit, schimbarea hărţii geopolitice şi geostrategice a lumii şi a continentelor şi au influenţat, în mod categoric, fenomenul militar".

Tendinţele de evoluţie denotă continuarea acestor procese şi apariţia altora noi, condiţii în care fenomenul militar va fi expus aceleiaşi rate a schimbărilor.

Bibliografie:

[1] DAVID, Aurel V., **Naţiunea între „starea de securitate" şi „criza politic-militară",** Editura Licorna Bucureşti, 2000.

[2] GRECU, Petre, gl. bg. (r.), NĂBĂRJOIU, Neculae, gl. bg. (r), LĂPUŞNEANU, Florin, lt. col., **Fizionomia acţiunilor militare în cadrul conflictelor asimetrice,**
Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2006.

[3] FRANCART, Loup, **La guerre du sens. Pourquoi et comment agir dans les champs psychologiques**, Economica, Paris, 2000.

[4] NICOLAESCU, Gheorghe, dr., SIMILEANU, Vasile, drd., **Putere, management, informaţie,** vol.II – Războiul informaţional, Editura Top Form, Bucureşti, 2004.

[5] POPESCU, Mihai, gl. dr., *Ameninţările asimetrice*, Impact strategic, nr. 1/2004.

[6] YOUNG, Peter şi JESSER, Peter, T**he Media and the Military from Crimean War to Desert Strike,** Macmillan, London, 1997.

LEGITIMITATEA MIJLOACELOR PAŞNICE ŞI MILITARE DE REZOLVARE A CRIZELOR CONTEMPORANE

Anelis-Vanina ISTRĂTESCU[*]

Solving contemporary crisis by peaceful means is nowadays the main objective of all States engaged in ensuring and maintaining the world's security as a fundamental requirement for the preservation of humanity.

In this background, the amicable settlement of conflicts becomes the best method for the solution of disputes, which might be accomplished only by an efficient cooperation and collective effort of all structures involved in the development of an international climate of security and stability, based on the principle of law. Using of force by military means has to be therefore regarded as an ultimate alternative for the getting over the conflict and restoration of peace.

The governing rule is that, regardless of the nature of means to be used-peaceful or military-any operations conducted by the bodies charged with the reestablishment of the global order must comply with the international laws, as a premise of respect of fundamental human rights and freedoms.

As a result, all military actions must be legitimate and the peace must prevail over the war.

1. Consideraţii introductive privind crizele şi securitatea internaţională

Crizele, calificate de doctrină[1] drept *„etape sau momente extrem de dificile ale raporturilor politice, economice şi chiar culturale",* au făcut şi continuă să facă obiectul planurilor de acţiune şi strategiilor elaborate la nivel mondial în scopul asigurării unui climat real de securitate.

Acutizarea şi intensificarea crizelor contemporane în ultimele decenii au impus o readaptare a strategiilor utilizate de state în domeniul politic şi militar, în vederea restabilirii echilibrului mondial şi favorizării reintrării umanităţii într-o stare de normalitate. Eforturile depuse de autorităţile statale în această direcţie s-au dovedit însă ineficiente, în absenţa unor metode adecvate, dar şi a unor programe apte să conducă la refacerea ordinii juridice internaţionale.

Perpetuarea, dar mai ales globalizarea crizelor contemporane, reprezintă actualmente principalii factori de risc la adresa securităţii mondiale, înlăturarea lor constituind obiectivul primordial al puterilor angajate în lupta destinată menţinerii păcii şi stabilităţii mondiale. Escaladarea crizelor nu s-ar putea realiza decât printr-o acţiune concertată a tuturor statelor lumii pentru realizarea căreia este imperios necesar ca alternativa diplomatică să prevaleze celei militare, iar intervenţia armată să se facă doar în situaţii cu totul excepţionale, când orice altă variantă va fi fost epuizată.

---

[*] **Asistent universitar, Facultatea de Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, Universitatea *Spiru Haret*, avocat Baroul Bucureşti doctorand al Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I"**

[1] În acest sens, Gh. Văduva, M.St. Dinu, **Crizele politico-diplomatice ale începutului de mileniu,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare Carol I, Bucureşti, 2005, p. 6.

Soluționarea pe cale amiabilă este cu certitudine, varianta optimă de surmontare a crizelor inerente lumii contemporane, prin intermediul căreia se pot minimaliza în mod efectiv consecințele negative decurgând din declanşarea lor.

Adepții principiului folosirii prioritare a mijloacelor paşnice au însă o misiune aproape imposibilă, în contextul perfecționării şi diversificării armelor de distrugere în masă, creşterii alarmante a acțiunilor de tip terorist, globalizării crizei economice, exacerbării politicii agresive a unor state pentru a-şi impune supremația şi pentru a dobândi o mai mare putere de influență.

Toți aceşti factori cu potențial distructiv, generatori de substanțiale pierderi umane şi materiale, îşi pun amprenta asupra actualului mediu de securitate, a cărui evoluție o influențează în mod semnificativ, impunând redirecționarea demersului colectiv de reinstaurare a securității. Monitorizarea atentă a acțiunilor întreprinse pentru anihilarea focarelor de criză devine astfel un imperativ, constituind în fapt mijlocul optim prin intermediul căruia arsenalul aflat în dotare se poate perfecționa, iar producerea unor noi dezastre poate fi preîntâmpinată.

Literatura de specialitate[2] descrie o gamă largă de forme de manifestare ale crizelor specifice lumii moderne, ce se produc atât la nivel intern, în plan politic, economic şi social, cât şi la nivel zonal, regional sau internațional, cauzând importante dezechilibre, soldate cu instaurarea haosului şi în cele mai grave cazuri, cu producerea conflictelor armate.

Iată de ce, abordarea acestei problematici nu trebuie să se facă într-o manieră restrictivă, ci dimpotrivă, într-un mod exhaustiv, care să permită deopotrivă identificarea cauzelor, iar nu doar a efectelor, şi să antameze soluții concrete pentru ieşirea din impas. Pe de altă parte, în rezolvarea acestei ecuații, ar trebui să avem în vedere şi limitele în care statele pot acționa ori altfel spus, să stabilim în ce măsură, mijloacele la care acestea recurg, indiferent de natura lor-paşnică sau militară - sunt sau nu legitime şi sunt proporționale cu scopul urmărit prin aplicarea lor.

2. Imperativul folosirii legitime a mijloacelor de rezolvare a crizelor contemporane

Din punct de vedere etimologic[3], noțiunea de „*legitim”* are două accepțiuni principale: într-o primă accepțiune, ea defineşte ceea ce se întemeiază pe lege sau care se realizează cu îndeplinirea unor forme legale; într-o a doua accepțiune, ea semnifică, ceea ce este justificat ori echitabil. Fără a ne propune a oferi o definiție perfectă a conceptului de „*legitimitate*” din perspectivă politico-militară, considerăm că el se impune a fi analizat în sens larg, tocmai pe considerentul că şi intervenția statelor în soluționarea crizelor se manifestă în numeroase şi variate modalități, care trebuie subsumate întotdeauna acelui sistem de legi, principii şi cutume aplicabil arealului afectat.

[2] Pentru comentarii mai ample, a se vedea Gh. Văduva, M.St. Dinu, op. cit, p. 7.

[3] Explicații preluate din **Dicționarul explicativ al Limbii Române**, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, 1998.

Legitimitatea mijloacelor utilizate pentru rezolvarea crizelor trebuie privită aşadar, ca o cerinţă intrinsecă societăţii organizate, a cărei absenţă ar da naştere arbitrariului şi abuzului, cu consecinţa directă a afectării drepturilor şi libertăţilor fundamentale individuale.

În opinia noastră, orice mijloc, metodă sau măsură luate de state pentru rezolvarea crizelor naţionale sau internaţionale trebuie să satisfacă înainte de toate, exigenţa legitimităţii, cu alte cuvinte, să respecte normele şi principiile de drept, să fie justificate în raport de subiecţii cărora li se adresează, dar şi de împrejurările concrete de timp, loc şi mod în care devin incidente.

Orice derogare de la principiul legitimităţii constituie în sine, un act discreţionar, vădit incompatibil cu regulile ce guvernează statul de drept, privit din perspectiva calităţii sale de garant al democraţiei şi al stabilităţii. Într-o exprimare mai plastică, absenţa legitimităţii, ar „legitima" haosul [4], creând astfel premisele dezordinii şi anarhiei.

Fără să minimalizăm impactul crizelor de natură economică, socială, culturală asupra umanităţii, credem însă că pentru studiul nostru prezintă un interes deosebit crizele politico-militare, de evoluţia cărora depinde însuşi viitorul omenirii. Apogeul acestui gen de crize îl reprezintă conflictul armat, cea mai gravă şi mai intensă formă de manifestare a crizei, în care respectarea drepturilor omului ar trebui să constituie întotdeauna o prioritate. Odată atins punctul culminant al crizei, mijloacele militare, iar locul celor paşnice, confruntarea părţilor beligerante în teatrele de operaţii devenind iminentă.

Examinarea retrospectivă a conflictelor politico-militare de mare amploare din istoria umanităţii reflectă faptul că acestea sunt cauzate şi întreţinute de dorinţa acerbă a unor state de a-şi impune supremaţia în plan economic şi strategic, prin dobândirea controlului asupra zonelor bogate în resurse, ori prin obţinerea unor poziţii cheie în structura mondială a centrelor de putere.

Legătura indisolubilă dintre elementul politic şi militar nu poate fi tăgăduită, conflictul militar declanşându-se în caz de ineficienţă a măsurilor luate în plan politic, ca mijloc alternativ de rezolvare a diferendelor dintre părţile implicate. Literatura de specialitate[5] a abordat pe larg raportul cauzal dintre cele două componente, arătând că lupta armată se declanşează în urma unei decizii militare, care este la rândul ei, o modalitate de punere în aplicare a unei decizii politice.

Desigur că statele au îndatorirea de a-şi soluţiona în prealabil disputele pe cale diplomatică, negocierile şi tratativele conduse în plan politic reprezentând principalul mijloc destinat refacerii relaţiilor internaţionale şi restabilirii ordinii de drept. Imperativul reglementării raporturilor interstatale în mod amiabil decurge chiar din Preambulul Convenţiei de la Viena cu privire la dreptul tratatelor din 1969, potrivit căruia *diferendele privind tratatele trebuie, ca şi celelalte diferende internaţionale, să*

[4] În urma unor studii de specialitate, a fost lansată şi dezvoltată „teoria haosului" care evidenţiază instabilitatea unor sisteme dinamice neliniare şi imposibilitatea predictibilităţii evoluţiei lor

[5] Pentru mai multe amănunte, M. Mureşan, Gh. Văduva, **Războiul viitorului, viitorul războiului,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare Carol I, Bucureşti, 2004, pp. 78-79.

fie soluționate prin mijloace paşnice şi în conformitate cu principiile justiției şi ale dreptului internațional.

Cu toate acestea, configurația actuală a lumii demonstrează că nu toate entitățile statale sunt deschise dialogului ori sunt adeptele ideii de conciliere, istoria demonstrându-ne cu prisosință că expansiunea unor puteri s-a realizat prin războaie îndelungate, marcate de distrugeri şi suferință. Armonizarea raporturilor interstatale se dovedeşte în unele cazuri un obiectiv intangibil, în contextul persistenței factorilor generatori ori favorizanți de conflict, simpla înlăturare a efectelor nereprezentând decât o măsură temporară şi insuficientă de aplanare a disputelor deja apărute.

Tocmai de aceea, suntem de părere că strategiile adoptate pentru restabilirea păcii în zonele recidivante din punct de vedere conflictual, aşa-numitele zone anacronice sau tradiționale, trebuie să aibă un caracter multidimensional, să se axeze pe rezolvarea tuturor problemelor conexe sau accesorii,[6] pentru a limita posibilitatea reizbucnirii conflictului. Exemplul tipic în susținerea tezei noastre este conflictul palestiniano-israelian, în care starea temporară de acalmie nu prefigurează decât începutul unor noi masacre sau a unor acte de rebeliune condamnate de întreaga comunitate internațională.

Pe de altă parte, recurgerea la forță prin mijloace militare, se dovedeşte în alte cazuri, drept unica modalitate de ripostă la atacurile de tip terorist, a căror creştere exponențială marchează trecerea către o nouă eră conflictuală, grevată de modernizarea şi perfecționarea arsenalului, fluidizarea sistemelor informaționale şi permanentizarea stării de insecuritate, panică şi teroare.

Se impune subliniat că în situația declanşării războiului, indiferent de durata, natura sau intensitatea acestuia, linia de demarcație între acțiunile legitime şi cele nelegitime este dificil de trasat, având în vedere tocmai caracterul imprevizibil al conflictului armat, care, cu toate acestea, trebuie să se conformeze unui ansamblu de norme specifice şi să răspundă intereselor colective ale umanității.

Legile războiului, implementate şi dezvoltate prin numeroase instrumente juridice internaționale la care a aderat un număr impresionant de state, s-au născut tocmai din necesitatea salvgardării valorilor sociale fundamentale, văzute ca elemente indispensabile progresului omenirii.

Adoptarea unor norme imperative care să reglementeze conduita entităților angajate în conflict, îşi are originea în principiile generale ale dreptului internațional, văzut ca un ansamblu originar de reguli destinate optimizării relațiilor interstatale, dar şi ca factor de mediere între beligeranți. O recunoaştere expresă a supremației principiilor de drept internațional, se face de pildă, prin Convenția Europeană a Drepturilor Omului[7], care le reafirmă aplicabilitatea prioritară în situații de urgență ori de război. Potrivit art. 15 din această Convenție, „*în caz de război sau de alt pericol public ce amenință viata națiunii, orice înaltă parte contractantă poate lua măsuri care derogă de la obligațiile prevăzute de prezenta convenție, în măsura strictă în care situația o cere şi cu condiția*

[6] Cum ar fi cele de ordin etnic, religios, identitar, etc.

[7] Acest instrument internațional a fost semnat la data de 5 noiembrie 1950 la Roma şi a intrat în vigoare la data de 3 septembrie 1953.

ca aceste măsuri să nu fie în contradicţie cu alte obligaţii care decurg din dreptul internaţional".

Violarea normelor de reglementare a raporturilor interstatale în situaţii de conflicte armate a afectat deseori populaţia civilă, în rândul căreia s-au înregistrat numeroase pierderi de vieţi omeneşti, mutilări ori infirmităţi permanente sau distrugeri de bunuri, fără ca pentru aceste ingerinţe să existe o justificare obiectivă şi rezonabilă.

Prin prisma obligaţiilor asumate prin acorduri şi tratate internaţionale, atunci când decid o intervenţie armată pe teritoriul altui stat, statele „invadatoare" trebuie să conştientizeze pe de o parte, importanţa principiului respectării suveranităţii naţionale, iar pe de altă parte, să depună toate eforturile pentru evitarea prejudicierii civililor. În asemenea cazuri, intervenţiile militare trebuie să fie laborios analizate, prin raportare la circumstanţele concrete în care s-au produs, graniţa dintre legitimitate şi imixtiune fiind uneori, greu de stabilit.

În repetate rânduri, ocupaţia militară străină şi impunerea controlului asupra zonei vizate a fost „*justificată"* de necesitatea înlăturării conducerii politice a statului ocupat [8] şi sprijinirii populaţiei din zonele calamitate în instaurarea regimului democratic, bazat pe pluralismul politic şi respectarea demnităţii umane. În realitate, multe din intervenţiile armate declanşate în numele unor principii demne de elogiu, au reprezentat doar transpunerea în practică a dezideratului unor state de a deveni lideri ai lumii şi de a-şi extinde sfera de influenţă.

Operaţiile umanitare au căpătat în acest context o nouă dimensiune, focalizându-se pe ocrotirea cât mai eficientă a populaţiei civile, victimă colaterală a acţiunilor soldate în egală măsură cu violarea principiului integrităţii teritoriale.

Ele au permis ocrotirea deplină a drepturilor fundamentale individuale, precum dreptul la viaţă, dreptul de a nu fi supus torturii ori tratamentelor inumane ori degradante, dreptul la libertate şi la siguranţă, dreptul la nediscriminare, dreptul de a nu fi supus sclaviei ori muncii forţate, ori alte asemenea drepturi garantate nu doar la nivel principial, ci şi prin acte internaţionale exprese.

Gestionarea crizelor manifestate în plan politico-militar se înscrie în obiectivele principale avute în vedere de structuri şi organisme internaţionale, precum ONU, OSCE, Liga Naţiunilor, NATO sau UE, al căror efort comun a făcut posibilă prevenirea declanşării unor noi conflicte, menţinerea păcii în regiunile afectate de război, dar şi remedierea consecinţelor suferite în urma acţiunilor armate.

Îndeplinirea acestor obiective pe termen lung va fi însă condiţionată de identificarea tuturor disfuncţionalităţilor ce perturbă echilibrul mondial, de eliminarea factorilor declanşatori şi potenţatori, de stabilirea punctelor vulnerabile în derularea crizelor, dar şi de cooperarea solidă a entităţilor responsabile cu implementarea programelor de combatere, dar mai ales de prevenire a crizelor. Aspectele menţionate au făcut de altfel şi obiectul dezbaterilor din cadrul *Summit-ului NATO* desfăşurat în perioada 3-4 aprilie 2009 la Strasbourg (Franţa) şi respectiv Kehl (Germania)[9], pe a

[8] Astfel a fost motivată intervenţia SUA în Irak.

[9] Pentru prima dată în istoria NATO, o astfel de reuniune a fost găzduită în acelaşi an de două naţiuni diferite, reprezentate de preşedintele francez Nicolas Sarkozy şi cancelarul german Angela Merkel.

cărui ordine de zi au figurat soluționarea cât mai rapidă a războiului din Afganistan, îmbunătățirea raporturilor cu Rusia, reintegrarea Franței în alianța nord-atlantică, ca şi elaborarea unui nou concept strategic ce se va definitiva cu prilejul Summit-ului NATO din 2010, din Lisabona Portugalia. Chiar în cadrul acestei reuniuni la nivel înalt, preşedintele american Barack Obama s-a referit expres la legitimitatea unor acțiuni ale Rusiei, punând în discuție importanța dialogului dintre țările aliate şi puterea răsăriteană care, în pofida unor disensiuni, au şi interese comune.

Rezolvarea tuturor acestor priorități nu este deloc o misiune facilă, entitățile statale angajate în proiect confruntându-se cu multiple şi nebănuite fațete ale surselor generatoare de conflict, ce necesită o perpetuă adaptare a mijloacelor şi metodelor destinate aplanării lor.

3. Prevalența mijloacelor paşnice în rezolvarea crizelor

Dincolo de particularitățile de abordare ale fiecărui tip de criză, inclusiv a celei produse în plan politico-militar, se recunoaşte unanim că, ceea ce trebuie să prevaleze în soluționarea unui conflict, este conduita conciliantă şi echilibrată, materializată prin dialog şi negocieri.

Practica relațiilor internaționale a reflectat preocuparea constantă a statelor de a prezerva securitatea mondială, prin dezvoltarea unor strategii colective pe termen lung şi prin consolidarea cooperării, aspecte reiterate şi în doctrina de specialitate[10], în care s-a concluzionat că dezvoltarea prin cooperare e apanajul societăților civilizate, în care se promovează o adevărată cultură, a toleranței, a schimburilor şi colaborării în interes comun.

De altfel, principiul cooperării, condiție-premisă a securității, se regăseşte în mai toate instrumentele juridice de reglementare a activității organismelor şi structurilor cu atribuții pe linia menținerii păcii mondiale, dintre care cea mai fervență şi activă promotoare este ONU, organizație de mari proporții[11] înființată în 1945, cu realizări prodigioase în acest domeniu. De fapt, unul din scopurile înființării organizației, a fost crearea unui cadru legal care să prevină comiterea unor noi fapte de genocid, ori a altor atrocități generatoare de încălcări ale drepturilor fundamentale individuale. Succesul unor misiuni[12] întreprinse de unele diviziuni ale organizației, precum Consiliul de Securitate, concretizate îndeosebi în operații de menținere a păcii, a permis îndeplinirea obiectivelor principale, respectiv implementarea unui ansamblu de măsuri specifice pentru respectarea drepturilor omului şi aplicarea de sancțiuni celor vinovați de încălcarea lor.

Vigilența şi promptitudinea cu care astfel de organizații au intervenit ori de câte ori au luat act de violarea drepturilor omului a conferit o nouă dimensiune principiului rezolvării paşnice a diferendelor dintre state şi a reafirmat interdicția folosirii forței armate, ca modalitate de aplanare a neînțelegerilor apărute.

---

[10] În acest sens, I. Dragoman, C. Militaru, C. Panduru, **Relații internaționale actuale,** Editura Intergraf, Reşita, 2004, p. 179.

[11] Organizația Națiunilor Unite numără în prezent 192 de state membre, având sediul central la New York.

[12] Misiuni precum cele din El Salvador sau Mozambic au asigurat o pace durabilă în aceste teritorii.

Schimbarea opticii internaţionale privind utilizarea forţei armate s-a produs cu adevărat abia după cel de-al doilea război mondial, în anul 1945, odată cu adoptarea Cartei ONU, care instituie obligativitatea soluţionării conflictelor interstatale prin mijloace paşnice şi stabileşte modalităţile concrete în care statele membre pot acţiona pentru îndeplinirea acestei obligaţii imperative. Elaborarea acestui document a reprezentat un moment de turnură în istoria omenirii, care a marcat intrarea într-o nouă eră, aceea în care recurgerea la forţă şi la ameninţarea cu forţa sunt prohibite, prin consacrarea principiului *„jus contra bellum”*.

Prioritatea mijloacelor paşnice în raport cu cele militare se explică prin rolul lor covârşitor în identificarea cauzelor diferendului, în dezvoltarea unui climat de încredere reciprocă şi în mai buna cunoaştere a drepturilor şi intereselor legitime ale părţilor aflate pe poziţii adverse[13], dar şi prin potenţialul lor de a preveni producerea consecinţelor inerente oricărui conflict armat.

O examinare atentă a teoriilor cristalizate în materia relaţiilor internaţionale ne arată că termenul de „*diferend*” are o conotaţie mai largă, ilustrând cel mai bine dezacordurile ori conflictele iscate între două sau mai multe state, doctrina politică şi juridică internaţională fiind unanime în acest sens.

Existenţa diferendului este condiţionată de manifestarea activă a părţilor în susţinerea pretenţiilor sau opiniilor lor divergente[14], ceea ce conduce la apariţia disensiunii. Mai mult, alegerea mijloacelor de rezolvare paşnică a diferendelor interstatale depinde de natura acestora, pe care actele de reglementare a relaţiilor internaţionale le-au divizat în diferende politice şi diferende juridice.

Legitimitatea mijloacelor paşnice de rezolvare a diferendelor dintre state, trebuie abordată, atât din perspectiva dreptului statelor de a selecta instrumentele cele mai facile pentru menţinerea păcii, pe baza liberului acord de voinţă, cât şi prin prisma obligaţiei lor de a respecta întru-totul principiile şi normele dreptului internaţional, ca şi orice alte prevederi pe care şi le-au asumat prin ratificarea unor acte internaţionale. Pe cale de consecinţă, orice mijloace contrare principiilor ce stau la baza ordinii juridice internaţionale devin nelegitime şi trebuie sancţionate.

Marja de apreciere de care entităţile statale beneficiază este foarte largă, ele având deplină autonomie în identificarea şi folosirea acelor metode pe care situaţia concretă faptică şi juridică le impun, fără a fi ţinute de respectarea unei anume ordini ierarhice în alegerea lor.

3.1 Legitimitatea mijloacelor diplomatice

Succesul anihilării unui focar conflictual pe cale amiabilă depinde nu numai de convergenţa strategiilor propuse pentru detensionarea situaţiei, ci şi de abilităţile diplomatice ale fiecărei părţi prezente la masa negocierilor, de responsabilitatea cu care aceasta înţelege să trateze.

Mijloacele diplomatice consacrate în Carta ONU, concretizate sub forma tratativelor, bunelor oficii, medierii, anchetei şi concilierii internaţionale, au reprezentat

[13] Aspecte abordate în detaliu în D. Mazilu, **Dreptul păcii,** Editura Academiei, Bucureşti, 1983, p. 276.
[14] Vezi, I. Dragoman, C. Militaru, C. Panduru, op. cit. p. 183.

şi continuă să reprezinte modalităţi prin care statele îşi rezolvă deseori disputele şi reuşesc să ajungă la un numitor comun, în maniera cea mai „*elegantă*" şi mai puţin prejudiciabilă.

Dialogul politic angajat prin tratative devine în acest context, instrumentul cel mai oportun pentru dezamorsarea conflictului şi înlăturarea divergenţelor generatoare de criză, el îmbrăcând numeroase şi diverse forme, de la schimburile de specialişti ori experţi, corespondenţă între misiunile diplomatice şi până la reuniuni ale şefilor de state ori de guverne, organizate cu scopul precis şi determinat al identificării soluţiei optime pentru rezolvarea unor probleme locale, regionale sau globale, încheierea de convenţii, tratate şi acorduri multilaterale în domenii strict specializate.

Escaladarea conflictului prin dialog implică cele mai mici costuri umane şi materiale şi este cea mai puţin invazivă, răspunzând pe deplin principiilor consacrate în dreptul păcii şi înlăturând riscul violării drepturilor şi libertăţilor fundamentale individuale.

Pentru a ilustra importanţa utilizării cu prioritate a mijloacelor paşnice pentru securitatea umanităţii, ar fi suficient să amintim tratativele purtate între SUA şi Rusia în cursul lunii aprilie 2009, în vederea încheierii unui acord care să înlocuiască tratatul referitor la armamentele strategice pentru ofensivă (SALT) şi reducerii radicale a arsenalelor nucleare; reluarea relaţiilor bilaterale între cei doi coloşi de putere va permite întărirea mediului de securitate şi va spori eficienţa luptei declanşate împotriva terorismului, oferind o perspectivă mult mai optimistă a configuraţiei mondiale viitoare.

Tot în categoria mijloacelor diplomatice se înscriu şi bunele oficii, constând în intervenţia unor terţi, state sau organizaţii, fără participare directă, în tratativele demarate între două părţi aflate pe poziţii diferite, în vederea preîntâmpinării declanşării conflictelor armate. Reglementarea expresă a acestui mijloc diplomatic s-a realizat de pildă, şi prin *Pactul Internaţional cu privire la drepturile civile şi politice* adoptat de Adunarea Generală a ONU la data de 16 decembrie 1966, în care s-a acordat Comisiei înfiinţate de Comitetul drepturilor omului[15], prerogativa exercitării bunelor oficii pentru reglementarea amiabilă a chestiunilor divergente dintre statele semnatare. El face parte dintr-un concept mai larg, denumit „*diplomaţie preventivă*", aplicabil mediului predispus la folosirea forţei sau care prezintă un grad semnificativ de izbucnire a unui conflict armat. La fel ca şi negocierile dintre state, bunele oficii se înscriu în categoria iniţiativelor preliminare luate pentru prevenirea degenerării unui dezacord într-o confruntare militară de forţe.

O formă similară de soluţionare amiabilă o reprezintă *medierea*, care, spre deosebire de bunele oficii, presupune participarea efectivă a mediatorului la discuţiile dintre părţile oponente, cu respectarea unei proceduri specifice destinată rezolvării problemelor de fond aflate la originea conflictului. Un astfel de demers, ce a rămas însă sortit eşecului, s-a încercat în octombrie 2007 de OSCE, în raporturile conflictuale dintre Georgia şi Osetia de Sud, între care au avut loc şi sângeroase confruntări militare în cursul lunii august 2008, când Georgia a anunţat eliberarea unei mari părţi a capitalei osete, Ţhinvali.

[15] A se vedea art. 42 din Pact.

Tot în sfera diplomatică intră şi *anchetele internaţionale* efectuate de diverse organisme, de regulă, asupra unor chestiuni faptice divergente, finalizate cu adoptarea unor concluzii facultative pentru statele aflate pe poziţii adverse. Prin comparaţie cu sistemul tradiţional de efectuare a anchetelor de acest gen, cel consacrat de Carta ONU implică o analiză prealabilă a situaţiilor conflictuale, urmată de intervenţia prin mijloace paşnice a unor structuri specializate[16], abilitate să ia măsuri concrete pentru înlăturarea cauzelor diferendului. Aceste prerogative s-au exercitat de exemplu, cu prilejul elaborării raportului misiunii conduse de judecătorul sud-african Richard Goldstone, desemnat de ONU, care a constatat comiterea unor crime de război în cursul atacului israelian produs în Fâşia Gaza în perioada decembrie 2008-ianuarie 2009.

În rezolvarea diferendelor internaţionale prin mijloace diplomatice se recurge tot mai des la *concilierea internaţională,* efectuată de organe formate din parteneri ai statelor aflate în conflict, pe baza unei proceduri contradictorii, axată atât pe examinarea variantelor expuse de părţi, cât şi pe formularea unor recomandări, pe care statele au facultatea, iar nu obligaţia, de a le lua în considerare.

3.2 Legitimitatea mijloacelor jurisdicţionale

Atunci când metodele diplomatice se dovedesc ineficiente în restabilirea bunelor raporturi, neînţelegerile interstatale pot fi soluţionate pe cale jurisdicţională, prin intermediul unor complete arbitrale sau a unor organe de jurisdicţie, ale căror decizii sunt executorii şi au putere de lege faţă de statele litigante. Diferenţa esenţială faţă de mijloacele diplomatice constă în obligativitatea respectării celor decise, încălcarea hotărârilor date de asemenea organe antrenând aplicarea de sancţiuni statelor care au aderat la această formă de rezolvare a diferendelor dintre ele.

În cazul acestor mijloace paşnice de soluţionare a diferendelor dintre state, noţiunea de „*legitimitate*" dobândeşte noi valenţe. Astfel, arbitrajul internaţional consacrat deopotrivă prin Convenţia de la Haga din 1907, dar şi prin Carta ONU din 1945, presupune derularea unei proceduri jurisdicţionale specifice, condusă de judecători aleşi de state, în temeiul şi cu aplicarea regulilor de drept internaţional sau a normelor juridice convenite de statele adverse. Particularitatea procedurii de arbitraj constă în aceea că instanţa arbitrală se constituie ad-hoc, ca efect al convenţiei părţilor de a-şi regla raporturile pe această cale. Existenţa unei Curţi Permanente de Arbitraj, care are ca atribut principal asigurarea unui corp de arbitrii calificaţi, în situaţia declanşării unui diferend interstatal, nu schimbă cu nimic natura arbitrajului.

O privire retrospectivă în istorie ne face să observăm că s-a apelat la arbitraj chiar înainte de Primul Război Mondial, de pildă în anul 1912, prin Conferinţa de la Petersburg a ambasadorilor Marilor Puteri în disputa româno-bulgară privind trasarea graniţei dobrogene. După căderea fostelor blocuri comuniste, arbitrajul s-a dovedit o cale eficientă pentru dezlegarea unor probleme regionale stringente. Amintim aici, Comisia de Arbitraj pentru fosta Iugoslavie creată în anul 1991 de către miniştrii de externe din 12 state, având competenţa de a rezolva, aşa cum o arată însăşi denumirea ei, diferendele decurgând din dizolvarea fostei Iugoslavii. Actualmente, statele continuă

[16] Consiliul de Securitate al ONU are atribuţii în materia anchetelor internaţionale.

să întrevadă în arbitraj o formă concretă şi efectivă de reglementare paşnică a disputelor dintre ele, o astfel de posibilitate fiind considerată drept o alternativă viabilă, sub egida ONU, în problemele privind divizarea Ciprului, în urma aderării părţii sale greceşti la Uniunea Europeană[17].

Spre deosebire de arbitraj, la care statele au facultatea de a recurge prin acordul lor de voinţă, justiţia internaţională devine un mijloc imperativ de rezolvare a conflictelor interstatale, atunci când chestiunile litigioase ţin de aplicarea dreptului şi necesită emiterea unor decizii obligatorii pentru statele destinatare. Înfăptuirea justiţiei internaţionale reprezintă un act complex în care aspectele divergente sunt reglementate prin aplicarea principiilor de drept internaţional şi a instrumentelor juridice pe care statele şi le-au asumat şi care le impun o anumită conduită.

Justiţia internaţională se distinge net de arbitraj în primul rând, prin aceea că ea se înfăptuieşte prin organe judiciare permanente, compuse din judecători independenţi, în baza unui statut propriu de organizare şi funcţionare. Competenţele şi domeniile specializate de reglementare atribuite organelor de justiţie internaţională sunt dintre cele mai diversificate.

Astfel, dacă în cazul Curţii Penale Internaţionale sunt dezbătute şi soluţionate cauze privind comiterea unor infracţiuni grave la adresa păcii şi omenirii, Curtea Europeană a Drepturilor Omului are competenţa de a tranşa cererile prin care se reclamă încălcarea unor drepturi fundamentale individuale garantate de Convenţia Europeană a Drepturilor Omului şi Protocoalele ei Adiţionale. Altele sunt atribuţiile conferite Curţii Internaţionale de Justiţie[18], înfiinţată în temeiul Cartei ONU, cunoscută ca şi Curtea Mondială, care are plenitudine de jurisdicţie în soluţionarea problemelor juridice intervenite între statele membre ONU[19] şi elaborează rapoarte pentru ONU, pe aspecte legate de dreptul popoarelor.

Un ecou deosebit al participării Curţii Internaţionale de Justiţie în problemele conflictuale aflate în atenţia ONU l-a produs şi avizul dat de instanţa menţionată în privinţa autoproclamatei independenţe a provinciei Kosovo din 17 februarie 2008, ca urmare a cererii exprese formulate de Serbia[20].

De asemenea, o dovadă grăitoare a implicării Curţii Internaţionale de Justiţie în rezolvarea unor crize regionale o reprezintă şi recenta hotărâre[21], nr. 100/03.02.2009, adoptată de acest organism jurisdicţional în *cauza România vs. Ucraina* privind platoul continental şi zona economică exclusivă din Marea Neagră.

---

[17] În aprilie 2009, liderul cipriot turc Mehmed Ali Talat a solicitat arbitrajul ONU în problema Ciprului, având în vedere ineficienţa negocierilor purtate în vederea reunificării insulei divizate.

[18] Succesoare a Curţii Permanente Internaţionale de Justiţie, CIJ a fost înfiinţată în 1946 şi are sediul în Palatul Păcii de la Haga, Olanda.

[19] Competenţele CIJ sunt expres reglementate în cap. XIV din Carta ONU.

[20] Belgradul i-a solicitat Curţii să emită un punct de vedere privind proclamarea independenţei Kosovo prin raportare la dreptul internaţional.

[21] România a sesizat Curtea de la Haga în septembrie 2004 pentru delimitarea platoului continental din Marea Neagră, după ce negocierile cu Ucraina au eşuat. Prin hotărârea mai-sus menţionată, i s-a recunoscut României dreptul suveran de exploatare pentru o suprafaţă de 79,34%, adică 9.700 km pătraţi, din suprafaţa disputată cu Ucraina.

Exemplele mai-sus enumerate nu fac decât să ne confirme faptul că mijloacele jurisdicționale folosite pentru rezolvarea diferendelor internaționale nu sunt doar necesare, ci şi legitime, ele reprezentând în fapt pârghii de restabilire a legalității în relațiile dintre state, dar şi modalități de prevenire a conflictelor armate.

Analiza noastră privind instrumentele jurisdicționale de rezolvare a crizelor contemporane ar fi incompletă, dacă am omite să reamintim şi rolul extrem de important pe care îl joacă ONU (prin Adunarea Generală şi Consiliul de Securitate) şi organizațiile internaționale regionale (precum OSCE), în optimizarea securității internaționale, atât de necesară omenirii.

3.3 Legitimitatea mijloacelor coercitive

Practica relațiilor internaționale a conturat şi alte modalități de soluționare a crizelor; ne referim aici la mijloacele de constrângere, care exclud însă posibilitatea recurgerii la forță sau la amenințarea cu forța. Tocmai de aceea, literatura de specialitate le-a încadrat tot în categoria mijloacelor paşnice de reglementare a raporturilor interstatale.

Constituie astfel de mijloace, *retorsiunea, embargoul ori boicotul*, considerate drept măsuri punitive aplicate de un stat sau de un grup de state pentru sancționarea conduitei necorespunzătoare a unui alt stat. Conceptul de retorsiune, înțeles ca măsură de ripostă luată împotriva actelor neamicale comise de un stat, îşi găseşte din nefericire, aplicarea în tot mai multe situații specifice lumii contemporane, manifestându-se prin încetarea schimburilor comerciale, refuzul recunoaşterii valabilității unor acte emise pe teritoriul statului aflat în culpă, ori prin alte acțiuni similare. S-a apelat la asemenea mijloace în derularea raporturilor dintre Moldova şi Transnistria din perioada 2001-2003,[22] a căror evoluție sinuoasă nu a încetat să ne surprindă, cu atât mai mult cu cât în această ecuație a intervenit şi Ucraina[23].

În alte situații, statele au recurs la *embargo*, măsură constând în reținerea de către un stat în porturile sale a navelor comerciale aparținând unui alt stat, împreună cu încărcătura aflată la bordul lor. Menționăm în acest sens, embargoul impus SUA de către statele arabe petroliere în octombrie 1973, ca urmare a sprijinului acordat Israelului după atacurile spontane ale Egiptului şi Siriei.

Boicotul, măsură aplicată cu titlu de sancțiune statului responsabil de încălcarea unor norme ale dreptului internațional, se manifestă prin întreruperea relațiilor comerciale ori a comunicațiilor cu acel stat, un exemplu de referință fiind acțiunile întreprinse de ONU împotriva Africii de Sud pentru a o determina să înceteze politica de apartheid. Noțiunea de *boicot* a căpătat recent şi alte valențe. „*Boicotarea"* unor produse de import, reflectată în refuzul de a le achiziționa, reprezintă o practică tot mai des vehiculată: ideea de a „boicota" produsele franțuzeşti în SUA, ca efect al refuzului

[22] Criza existentă între cele două părți a determinat retragerea masivă a agenților economici de pe ambele maluri ale Nistrului şi a sporit cazurile de contrabandă şi corupție.

[23] La data de 15 mai 2003, între Moldova şi Ucraina s-a semnat *Protocolul privind recunoaşterea reciprocă a documentelor vamale, comerciale şi de transport mărfuri*, în urma căruia Ucraina nu a mai permis pe teritoriul său, accesul încărcăturilor cu asigurare vamală din Transnistria.

fostului preşedinte francez Chirac de a sprijini ofensiva americană în Irak, ne confirmă pe deplin susţinerile.

Tot ca o măsură cu caracter sancţionator este văzută şi *ruperea relaţiilor diplomatice,* cu statul care se face vinovat de săvârşirea unor acte ilegale sau considerate de statul lezat drept contrare intereselor sale. Actuala configuraţie a lumii este marcată de asemenea „intemperii"; amintim numai întreruperea relaţiilor dintre Georgia şi Rusia[24] în august 2008 ori cele dintre Maroc şi Iran în martie 2009[25].

Simpla constrângere nu este întotdeauna suficientă pentru prezervarea ordinii mondiale, existând şi cazuri în care măsurile coercitive aplicate pentru remedierea unei crize se bazează pe folosirea forţei ori pe ameninţarea cu forţa, ca modalităţi de ripostă la problemele ce afectează securitatea colectivă, element prioritar al întregii comunităţi internaţionale. Surmontarea dificultăţilor decurgând din declanşarea crizelor contemporane depinde în mod covârşitor de coeziunea dintre state, de sinergia demersurilor lor, dar şi de capacitatea acestora de a-şi reduce vulnerabilităţile, pentru binele comun al umanităţii.

Transpunerea în practică a acestui deziderat nu s-ar putea realiza în absenţa *cooperării politice şi parteneriatului militar*, indispensabile în lupta împotriva acţiunilor sau inacţiunilor ilicite ori contra faptelor reprobabile săvârşite de susţinătorii haosului şi instabilităţii.

O practică tot mai des întâlnită o reprezintă *presiunea politică* exercitată asupra unui stat sau grup de state pentru a le determina să îşi reconsidere poziţia în abordarea unor chestiuni care periclitează securitatea internaţională, prin propriile acţiuni sau prin sprijinul acordat unor grupări înfiinţate în scopul proliferării terorismului, folosirii armelor de ucidere în masă, creşterii infracţionalităţii la nivel mondial. Cu titlu exemplificativ, facem trimitere la demersurile întreprinse de SUA şi de aliaţii săi în vederea contracarării politicii Iranului şi ameninţărilor acestuia cu folosirea armelor nucleare[26], politică îmbrăţişată şi de alte state, precum India[27] ori Coreea de Nord[28], prizoniere ale orgoliilor exacerbate ale liderilor lor interni. Negocierile de lungă durată purtate de SUA, Japonia, China, Rusia şi Coreea de Sud în vederea denuclearizării Coreei de Nord, reprezintă o dovadă vie a efortului depus în plan politic pentru anihilarea pericolului nuclear. Conduita statelor dezvoltătoare de programe nucleare se impune a fi sever sancţionată, dar şi permanent monitorizată, lipsa de vigilenţă putând conduce la dezastrul întregii umanităţi.

Tocmai din aceste raţiuni, puterile coalizate pentru asigurarea securităţii mondiale au apelat şi la alte mijloace paşnice de intervenţie, dar cu un grad mai mare de fermitate, concretizate sub forma avertismentelor sau somaţiilor adresate reprezentaţilor

[24] Decizia Georgiei de a rupe relaţiile cu Rusia a fost luată ca efect al recunoaşterii de către Rusia a independenţei republicilor separatiste Osetia de Sud şi Abhazia.

[25] Marocul şi-a justificat decizia de rupere a relaţiilor cu Iran, acuzându-l de imixtiune în problemele religioase ale ţării şi de remarci inadmisibile la adresa Bahreinului.

[26] Nici până în prezent Iranul nu a putut să-şi justifice în plan internaţional programul de îmbogăţire cu uraniu.

[27] India a organizat primul său test nuclear în anul 1974.

[28] Coreea de Nord a ameninţat SUA cu redeschiderea centralei atomice de la Yongbyon, în cazul în care Phenianul nu era retras de pe lista capitalelor susţinătoare ale terorismului internaţional.

statelor a căror conduită contravine atât normelor aplicabile în timp de pace, cât şi celor incidente în vreme de război. Ilustrative în acest sens sunt de pildă, declarațiile adoptate de Consiliul de Securitate al ONU, dar şi cele ale oficialilor SUA, prin care s-a cerut în mod insistent liderilor Coreei de Nord de a înceta atacurile la granița cu Coreea de Sud şi amenințările cu testarea armei nucleare[29]. La fel de categorice au fost şi criticile aduse Rusiei de către SUA ca urmare a intervențiilor sale nelegitime din Georgia.

Ineficiența unor astfel de măsuri a condus însă treptat la implementarea unor planuri de acțiune mai radicale, soldate cu *represalii, blocade maritime ori demonstrații navale,* a căror utilizare continuă să nască controverse şi să provoace numeroase dispute. Folosirea represaliilor, ca modalitate de constrângere a unui stat vinovat de comiterea unor fapte nelegale de către un alt stat, fără mandatul Consiliului de Securitate al ONU, a fost adesea văzută ca o ingerință arbitrară a statului inițiator de represalii, contrare principiilor consacrate în dreptul păcii.

Pentru o apreciere corectă asupra oportunității declanşării de *represalii*, se impun analizate, atât efectele directe cât şi efectele indirecte ori colaterale ale acestor operații, calificate adesea drept *mijloace de apărare generate de nevoi colective*. Atentatele din Fâşia Gaza ilustrează fără putință de tăgadă urmările distructive ale represaliilor asupra populației civile prinse în mijlocul unui conflict absurd şi abominabil. Astfel, la data de 27 decembrie 2008, trupele israeliene au atacat acest teritoriu, localizat în Orientul Mijlociu, în replică la atacurile cu rachete declanşate de trupele Hamas asupra Israelului, printre victime aflându-se şi un mare număr de nebeligeranți[30].

Legitimitatea mijloacelor utilizate într-o atare ipoteză este echivocă şi susceptibilă de interpretări, întrucât nicio lege internațională, uzanță sau cutumă nu pot servi drept justificare pentru masacrele şi torturile căreia îi cad victime civili inocenți, aflați în imposibilitatea de a se apăra sau de a riposta. Aceleaşi probleme s-ar putea ridica şi în cazul *blocadelor maritime ori demonstrațiilor navale, terestre sau aeriene*, pe care statele le exercită în faza premergătoare declanşării ostilităților, în scopul pregătirii viitoarei confruntări militare directe şi blocării acțiunilor statului supus constrângerii. Un caz recent de instituire a blocadei maritime este cel din Marea Neagră, impusă de Rusia Georgiei în august 2008, pentru a bloca expedierea de arsenal militar în zonele conflictuale din regiunea separatistă Osetia de Sud.

Instituirea unor blocade maritime excesive şi nejustificate de securitatea mondială a stârnit reacții dure din partea oficialilor unor state neutre în raport cu părțile aflate pe poziții adverse, care au solicitat în mod public încetarea actelor ostile, în acțiunea conjugată de menținere a păcii.

Cererea expresă adresată Israelului de reprezentanții Germaniei şi Franței pentru ridicarea blocadei maritime impusă Libanului pe 12 iulie 2006 vine în sprijinul afirmațiilor noastre.

---

[29] La data de 26 mai 2009, Coreea de Nord a lansat o rachetă cu rază scurtă de acțiune, ce a atras proteste din partea întregii comunități internaționale.

[30] În urma incidentului au fost ucişi peste 1100 de palestinieni (inclusiv civili) şi au fost rănite peste 2300 de persoane.

4. Legitimitatea mijloacelor militare de soluționare a crizelor şi limitele intervenției armate

Nu în toate situațiile, crizele se detensionează în etapa premergătoare conflictului armat, situație în care confruntarea directă în teatrele de operații militare devine inevitabilă, cu riscurile şi urmările nimicitoare pe care războiul, ca apogeu al stării conflictuale, le presupune.

Asistăm contrariați şi intrigați, la un şir nesfârşit de evenimente, în care lupta pentru dobândirea supremației în plan economic, politic, militar ori geostrategic devine mai acerbă decât oricând, iar flageluri precum terorismul, crima organizată, contrabanda ori proliferarea armelor de distrugere în masă se extind asemeni unei maladii ireversibile şi incurabile. Mirajul numeroaselor parteneriate şi alianțe înfăptuite la nivel local, regional ori universal, al strategiilor îndelung elaborate, se spulberă brusc ori de câte ori un conflict mocnit reizbucneşte, ori o acțiune teroristă de mari proporții zdruncină idealul de securitate al umanității. Abordarea realistă a actualului mediu de securitate evidențiază faptul că potențialul de risc al declanşării unor noi confruntări armate subzistă şi trebuie atent supravegheat.

Prevenirea războiului se înscrie de altfel, în prioritățile statelor preocupate de stabilizarea relațiilor internaționale, alături de obiectivul general al aplanării conflictelor deja declanşate, al remedierii prejudiciilor aferente şi normalizării vieții în perioada post-conflictuală. Aşa fiind, legitimitatea mijloacelor militare de rezolvare a crizelor contemporane rămâne o chestiune amplu dezbătută atât de forurile politice, juridice şi militare, cât şi de cercetătorii interesați de studierea unei problematici atât de sensibilă şi controversată.

Teoriile şi doctrinele cristalizate în jurul acestui subiect au încercat să răspundă într-o mai mică sau mai mare măsură, întrebărilor privitoare la legitimitatea războiului, prin raportare la principiul neagresiunii armate, al suveranității naționale ori a integrității teritoriale de care beneficiază statele agresate. Cu alte cuvinte, în ce condiții se justifică războiul, ca mijloc de soluționare al crizelor contemporane? În ce măsură poate să intervină un stat, un grup de state sau o organizație în sfera de competență aparținând unui alt stat, în scopul rezolvării problemelor sale interne sau pentru a-l constrânge să acționeze în maniera impusă de intervenienți?

Conceptul de *intervenție* a fost analizat din mai multe perspective, în politica internă a statelor, în războaiele civile ori în constituția socială, în strânsă corelație cu imperativul respectării legilor umanității.

Cea mai recentă, dar de departe cea mai interesantă dintre modalitățile de abordare, rămâne cu certitudine *doctrina dreptului de intervenție umanitară*, creată tocmai din necesitatea identificării acelor cazuri susceptibile de a legitima „ocupația" teritoriilor unor state vulnerabile de state mai puternice, fără ca o astfel de intervenție să poată fi blamată.

S-au creat chiar curente de opinie diametral opuse, în care s-au expus argumente pro şi contra intervenției determinate de rațiuni umanitare, decurgând din dilema universal valabilă între umanism şi securitate[31], între suveranitate şi stabilitate.

[31] A se vedea o expunere largă pe această temă în I. Dragoman, **Protecția juridică a drepturilor omului,** Editura Fundației *România de Mâine*, Bucureşti, 2008, pp. 247-251.

În numele acestei doctrine, SUA[32] a acționat militar în Bosnia, şi îndeosebi în Kosovo, cu motivarea că genocidul comis de un stat asupra propriului popor nu reprezintă doar o gravă încălcare a drepturilor fundamentale individuale, ci şi un factor de risc la adresa securității regionale şi globale.

Aceeaşi doctrină, dar de data aceasta fondată pe teoria „*loviturii preventive*”[33] s-a invocat şi cu prilejul declanşării războaielor din Afganistan[34] şi Irak[35], pe care SUA le-a explicat prin nevoia de a preîntâmpina evoluția stării de insecuritate în aceea de instabilitate, astfel încât amenințarea să nu se transforme ea însăşi în agresiune. Ideea unei protecții reale efective a drepturilor omului prin atacuri preventive lansate asupra statelor deținătoare de arme de distrugere în masă a fost de asemenea avansată de SUA, în replică la criticile aspre venite din partea comunității internaționale cu privire la imixtiunea sa în Irak.

Opozanții doctrinei anterior menționate continuă însă să susțină inexistența vreunei cauze justificative pentru ingerința exercitată în treburile interne ale statelor atacate, mergând pe ideea că suveranitatea națională reprezintă un drept absolut, care nu poate fi limitat în nici o situație, indiferent de natura ei.

Dincolo de divergențele pe care le suscită un atare subiect, este unanim admis că regula o constituie neintervenția militară, principiu consacrat prin numeroase acte internaționale şi reiterat în Declarația Adunării Generale a ONU din 1981 asupra neadmiterii intervenției şi amestecului în afacerile interne ale statului, care conține prevederi prohibitive exprese în privința folosirii drepturilor omului, ca mijloc de amestec în treburile interne împotriva altui stat.

Cu toate acestea, statele reunite sub egida ONU recunosc posibilitatea luării unor măsuri, în virtutea dreptului de legitimă apărare colectivă de care acestea dispun, în îndeplinirea obiectivelor fundamentale ale organizației internaționale, pe linia salvgardării păcii şi securității mondiale. Acelaşi punct de vedere a fost exprimat şi în lucrările doctrinare, în care s-a arătat că, „*în starea actuală a dreptului internațional există, în primul rând obligația de neintervenție, dar ca o expresie a realismului politic, sunt admise şi intervenții unilaterale şi colective, (...) supervizate de Cartă şi Consiliul de Securitate*”[36].

Ne raliem şi noi acestei opinii, considerând că intervenția militară sub mandat ONU se înscrie în limitele conferite de actul de înființare al Organizației şi este perfect compatibilă cu scopurile avute în vedere la crearea ei, cu condiția ca ingerința colectivă să fie cerută de nevoia apărării valorilor sociale fundamentale şi să fie determinantă pentru menținerea securității globale. Argumentele noastre îşi mențin valabilitatea şi în privința acțiunilor întreprinse de organizațiile regionale ale statelor în favoarea

[32] La momentul intervenției militare în Kosovo, SUA era condusă de preşedintele Bill Clinton, susținător fervent al intervenției în interes umanitar.
[33] Teorie susținută de preşedintele american George W. Bush, în timpul mandatului său derulat în perioada 2001-2009.
[34] Războiul din Afganistan a început la data de 7 octombrie 2001.
[35] Ofensiva americană în Irak s-a declanşat în martie 2003.
[36] Pentru amănunte, I. Dragoman, op. cit., pp. 234-235.

drepturilor omului[37], care, deşi nu implică intervenţia armată, se materializează în sancţiuni politice, economice sau de altă natură, aplicate statului responsabil de încălcări flagrante ale libertăţilor individuale.

Mult mai nuanţat este punctul nostru de vedere în ceea ce priveşte intervenţiile colective declanşate fără mandatul expres al ONU, în justificarea cărora statele interveniente ar invoca motive de ordin umanitar.

Fără a avea pretenţia că deţinem adevărul absolut, vom încerca totuşi să facem propriile aprecieri referitoare la oportunitatea intervenţiilor armate în actualul context internaţional, caracterizat prin acutizarea conflictelor de ordin etnic sau religios, răsturnări politice spectaculoase, decalaje economice, creşterea ratei infracţionalităţii, înmulţirea necontrolată a acţiunilor de tip terorist. Iată doar câteva din sursele de izbucnire ale războaielor, de care umanitatea nu va fi lipsită nici în următoarele decenii.

Considerăm că absenţa unei decizii a ONU de aprobare a unei intervenţii militare nu i-ar conferi *de plano* acelei intervenţii caracter ilicit; legitimitatea intervenţiei în lipsa unei autorizări exprese a Organizaţiei ar trebui analizată într-o asemenea ipoteză cu şi mai multă rigoare, pentru a nu afecta principiul neamestecului în treburile interne ale unui stat, în însăşi substanţa sa. În opinia noastră, intervenţia colectivă de acest gen ar fi legitimă, dacă ar îndeplini cumulativ următoarele condiţii: să fie absolut necesară, să reprezinte unicul mijloc de restabilire a legalităţii, prin raportare la principiile dreptului internaţional, să reprezinte singura cale de garantare a drepturilor omului, să se realizeze în sprijin umanitar, să fie proporţională cu scopul urmărit, să nu fie determinată de satisfacerea propriilor interese economice, politice, juridice sau de altă natură ale statelor interveniente în teritoriile invadate. O teză contrară ar crea un precedent periculos, în care sub pretextul intervenţiei umanitare, s-ar ajunge la ocuparea nelegitimă a unor state, în scopul de a le asupri şi de a le exploata, ceea ce nu poate fi admis.

Fără un organ imparţial de monitorizare, ar fi însă aproape imposibil de stabilit în ce măsură condiţiile enumerate au fost respectate. Într-o viziune optimistă, cheia acestei „uşi" momentan închise aparţine posterităţii, care va găsi soluţii noi pentru rezolvarea problemelor încă nedezlegate.

În loc de concluzii

Prin prisma celor mai-sus arătate, este dificil să emitem judecăţi de valoare privind legitimitatea mijloacelor de rezolvare a crizelor contemporane; avem însă convingerea că, ceea ce trebuie să primeze în cazul oricărui diferend interstatal-manifestare a crizelor contemporane - este calea paşnică, a dialogului, a înţelegerii reciproce, condiţii-premisă pentru menţinerea securităţii mondiale şi a unui climat durabil de pace şi stabilitate.

[37]OSCE desfăşoară o activitate intensă în acest domeniu.

Bibliografie*:*

[1] **Dicţionarul explicativ al Limbii Române,** Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, 1998.

[2] **Carta Organizației Națiunilor Unite** adoptată la San Francisco în 1945.

[3] **Convenția Europeană a Drepturilor Omului** adoptată la Roma în 1950.

[4] **Pactul Internațional cu privire la drepturile civile şi politice** adoptat de ONU în 1966.

[5] **Convenția cu privire la dreptul tratatelor** adoptată la Viena în 1969.

[6] DRAGOMAN, I., MILITARU, C., PANDURU, C., **Relații internaționale actuale***,* Editura Intergraf, Reşita, 2004.

[7] DRAGOMAN, I., **Protecția juridică a drepturilor omului,** Editura Fundației România de Mâine, Bucureşti, 2008.

[8] MAZILU, D., **Dreptul păcii,** Editura Academiei, Bucureşti, 1983.

Colectiv de autori, **Lexicon militar***,* Editura SAKA, Bucureşti, 1994.

[9] MUREŞAN, M., VĂDUVA, Gh., **Războiul viitorului, viitorul războiului,** Editura Universității Naționale de Apărare *Carol I*, Bucureşti, 2004.

[10] VĂDUVA, Gh., DINU, M. St., **Crizele politico-diplomatice ale începutului de mileniu,** Editura Universității Naționale de Apărare *Carol I*, Bucureşti, 2005.

[11] www.mae.ro.

GESTIONAREA CRIZELOR DIN MEDIUL INTERNAȚIONAL DE SECURITATE FĂRĂ IMPLICAREA COMPONENTEI MILITARE

Iulian MĂRGĂRIT*

Compared to the new security challenges, the article tries to bring a different perspective regarding management of the crisis without military involvement since the risks of a traditional military confrontation have diminished significantly. Intervention of the international community, through the political, diplomatic, economic, can provide plenty of answers to counter risks, use of military instruments remain a last resort.

Măsurile politice şi diplomatice necesare a fi luate în actul de gestionare paşnică a crizelor sunt strâns legate de evoluția politicii externe a marilor actori. Relațiile externe rezumate doar la relațiile comerciale sau doar la ajutorul acordat țărilor în curs de dezvoltare sunt doar paşi timizi, în definirea unei politici externe coerente la nivel mondial, fiind nevoie de transformarea lor într-un proces de cooperare politică care să reprezinte un moment important în exercitarea responsabilităților, drepturilor şi obligațiilor ce-i revin fiecăruia ca actor geopolitic[1].

Dintre măsurile politice şi diplomatice concrete ce pot fi luate în gestionarea paşnică a crizelor vom supune atenției dumneavoastră, controlul politic şi tempo-ul sub control, actiunile diplomatice coordonate, semnalele de consistență-moderare şi iesirea cu succes din criză.

Carta ONU consideră că principala modalitate de rezolvare a oricăror diferende o constituie controlul, mai exact, controlul politic şi tempo – ul sub control. În esența lui, controlul politic este un instrument al politicii, adică o modalitate prin care se evaluează interesele, deosebirile, zonele de confluență şi zonele divergente şi uşurează cautările şi găsirea soluțiilor optime[2].

În relațiile dintre state şi în interiorul acestora, în cadrul structurilor care le compun, controlul politic dublat de dialogul politic se consideră a fi mijlocul cel mai simplu, cel mai util, cel mai la îndemână şi cel mai eficient pentru soluționarea oricăror probleme. Dialogul politic este foarte important, este hotărâtor în rezolvarea crizelor. Chiar dacă, pe parcurs, se poate recurge şi la alte mijloace (economice, informaționale sau de altă natură), în cele din urmă, tot controlul politic dublat de dialogul politic este cel care pune lucrurile la punct. Formele controlului politic pot fi numeroase, independente, netransparente sau transparente ca semnificație şi îl pot transforma pe acesta, cu uşurință în mijloc de investigare a situației, a crizelor şi împrejurărilor în care a avut loc un eveniment sau s-a declanşat o criză.

---

* **Locotenent colonel, doctorand, Comandantul U.M.01376**

[1] Cf. **Controlul parlamentar al sectorului de securitate. Principii, mecanisme şi practici. Ghid practic pentru parlamentari**, Nr. 5 - 2003, p. 82.

[2] Marshall McLuhan**, Understanding the Media: The Extensions of Man** , New York, 1966, p. 23.

Presiunea politică sau tempo-ul controlului este o altă formă prin care se încearcă să se impună părților aflate în conflict sau părții opozante, un anumit tip de comportament, în sensul acceptării unor soluții pentru rezolvarea crizei, a diferendelor etnice sau de altă natură, pentru izolarea unui agresor.

Acțiunile diplomatice coordonate şi semnalele de consistență-moderare, sunt specifice procesului accentuat de mondializare şi sunt dependente de factorul economic[3]. Marea majoritate a crizelor acestei planete îşi au cauzele aici, în această realitate, care nu este totdeauna cunoscută, investigată şi înțeleasă în dinamica ei, în legitatea ei. În procesul de gestionare, prin mijloace economice, acțiunile se înscriu în următoarele fluxuri principale: din şi în interiorul statelor naționale pentru rezolvarea crizelor specifice, dinspre statele puternice, cu interese economice globale sau regionale, dinspre marile concerne economice spre zonele lor de interes şi dinspre organismele internaționale[4]. Acțiunile economice vizează, în general, în faza preventivă revigorarea producției, asigurarea locurilor de muncă, creşterea salariilor şi alte măsuri menite să îmbunătățească mediul social, de afaceri şi să optimizeze piața forței de muncă. Există, desigur, şi sancțiuni economice externe, care au menirea de a descuraja generatorii de crize sau de a pune capăt unor conflicte. Statele puternice, marile unități economice transnaționale, ca şi organismele internaționale folosesc o gamă diversificată de forme şi procedee de acțiune dintre care nu lipsesc: sancțiunile economice, embargoul, boicotul şi blocada economică[5].

Iesirea cu succes din criză şi sprijinul menținerii păcii este instrumentul fundamental al ONU şi se referă la folosirea mijloacelor diplomatice pentru a convinge părțile să înceteze orice ostilitate şi să treacă la negocierea condițiilor de soluționare paşnică a conflictului. Promovând toată gama acțiunilor preventive, Națiunile Unite pot juca un rol important în determinarea părților să înceteze ostilitățile, dar acest lucru nu se poate face decât cu acordul acestora. Din acest motiv acțiunile de iesire din criză şi cele de peacemaking exclud în totalitate folosirea forței împotriva uneia dintre părți, cu scopul de a pune capăt ostilităților. Pentru executarea cu succes a acțiunilor de peacemaking, Națiunile Unite, în temeiul capitolului VIII al Cartei ONU, au intensificat cooperearea atât cu organizațiile regionale, cât şi cu alți actori ai arenei internaționale.

In acest sens, ONU a conlucrat până în prezent cu organizații precum Organization of American States în Haiti, European Union în fosta Iugoslavie, The Economic Community of West African States în Liberia şi Sierra Leone, şi The African Union în Sahara de Vest, regiunea Marilor Lacuri, Sierra Leone, Etiopia şi Eritreea. Observatorii militari ai ONU au cooperat foarte bine cu forțele de peacekeeping ale organizațiilor regionale în Liberia, Sierra Leone, Georgia şi Tadjikistan.

---

[3] Cf. S Sweeney, **Europe, The State and Globalisation**, Pearson Education, Harlow – Essex, April 2005, p.138.

[4] Cf. George Poede, **Studii de securitate**, Editura Cavallioti, Bucureşti, 2005, p. 96.

[5] Cf. Lindley-French, Julian şi Franco Algieri, **A European Defence Strategy**, Bertelsman Foundation,Gutersloh, 2004, p.12.

Apreciem că procesul de gestionare a crizelor fără implicarea componentei militare este, un act politic, prin care statele îşi afirmă poziția de răspuns față de sfidările globale, exprimate prin amenințări prezente şi totodată o modalitate prin care se încercă obținerea unui maximum de siguranță, cu un minim de resurse. Ca finalitate extinsă a gestionării crizelor fără implicarea componentei militare apare politica de cooperare, apreciată deopotrivă ca o consecință şi posibilă soluție împotriva amenințărilor globale, de fapt pârghia de realizare a stabilității bazată atât pe echilibrul de putere, cât şi pe legitimitate[6].

Gestionarea crizelor este însă departe de a putea fi schematizată şi rezolvată doar prin măsuri instituționalizate. Un bun exemplu în acest sens îl reprezintă multitudinea de tulburări în domeniul relațiilor internaționale din ultimele două decenii, care au reprezentat adevărate surprize politice.

6

CONSIDERAȚII PRIVIND SECURITATEA PSIHOLOGICĂ A INDIVIDULUI

Nicuşor MOLDOVAN[*]
Amelia-Mariana MOLDOVAN[**]

Psychological security of the person is a concept not only relates to the category of risks and threats that she wait in progress of various dimensions of its existence. Psychological security of the person is of great regarding the attitudes and behaviors. Security climate of the person is achieved through both physical and psychological security.

Psychological pressure generated by the state of insecurity of the person in all areas (economic, financial, political, environmental, food, cultural, religious etc.) can have devastating effects on it. The most important issue related to psychological security of the person is related quality of life.

Psychological insecurity of the person is the result of emergent actions of internal and external factors which jeopardizes the rights and liberties, interests and fundamental values, place and role in family organization and society.

Motto:
"Libertatea este unicul adevăr al spiritului."

(Hegel)

Introducere

Securitatea psihologică a individului nu este un concept abstract. Domeniile sale sunt precise, iar gradul în care securitatea psihologică este garantată are, cel mai adesea, posibilități de a fi cuantificat. Diminuarea sau eliminarea întregii game de riscuri şi ameninţări la adresa individului duce, practic, la creşterea securității psihologice a acestuia.

Securitatea psihologică a individului este un concept care nu se raportează doar la categoria de riscuri şi ameninţări care-l pândesc, în derularea diferitelor dimensiuni ale existenței sale. El se referă în egală măsură la predictibilitatea existenței sale. Incertitudinea, imprevizibilitatea constituie factori de risc care erodează demnitatea individului. Impredictibilitatea este o componentă arhaică a societății. O societate modernă, organizată pe norme, legi şi reglementări stabile, îşi reduce arbitrariul, având un grad sporit de predictibilitate, util nu numai la nivelul securității psihologice, dar şi la cel al securității sociale sau al securității naționale.

Securitatea psihologică a individului are o importanță covârşitoare în ceea ce priveşte atitudinile şi comportamentele acestuia. Trăind în incertitudine, indivizii tind să se izoleze, iar inițiativele lor se mărginesc numai la evitarea pericolelor imediate, fără a-şi stabili o conduită pe termen mediu.

Climatul de securitate al individului se realizează atât prin securitatea fizică cât şi prin securitatea psihologică. Când vorbim despre securitatea individului ne vine în

[*] **Serviciul Român de Informații**
[**] **Ministerul Educației Cercetării şi Inovării**

minte noțiunea de protejare a vieții şi proprietății acestuia. Această noțiune este adeseori folosită metaforic pentru a descrie acțiuni împotriva *„victimizării”* în toate domeniile vieții economico-sociale ale individului. Teama născută din amenințări fizice are paralele psihologice în numeroase cazuri, atunci când individul îşi simte securitatea amenințată.

Presiunea psihologică generată de starea de insecuritate a individului din toate domeniile acesteia (economică, financiară, politică, ecologică, alimentară, culturală, religioasă etc.) poate avea efecte devastatoare asupra acestuia. Oamenii care se află în situații dificile încearcă să depăşească problemele apărute şi pe măsură ce îşi ating unul câte unul scopurile propuse, frica şi teama acestora se micşorează, fiind înlocuită de un sentiment crescător de automulțumire şi încredere în forțele proprii. Eliberarea de anxietate deschide uşile bunăstării şi fericirii iar rezultatul psihologic al acestei senzații conduce la o stare de securitate şi stabilitate.

Nevoia de securitate a individului

Nevoile şi motivațiile sunt două dintre atributele specifice ființei umane, care ne definesc şi ne diferențiază. De-a lungul vremii numeroşi psihologi au încercat să explice comportamentul uman în funcție de aceste două atribute. Unul dintre primii care au realizat o ierarhizare a acestora a fost Abraham Maslow[1].

În viziunea acestuia nevoile oamenilor au în comun faptul că sunt instinctive, însă se deosebesc prin aceea că au un grad de intensitate diferit, unele fiind mult mai puternice decât altele.

Din acest unghi de vedere ele au fost ierarhizate sub forma unei piramide. Maslow susține că toate trebuințele umane pot fi organizate într-o ierarhie, începând cu trebuințele fizice - de aer, hrană şi apă. Apoi urmează alte patru niveluri, ale trebuințelor psihice - de securitate, dragoste, respect şi actualizare a sinelui. Acestea sunt:[2]

- *Nevoi fiziologice.* Sunt indispensabile pentru a supraviețui: a mânca, a bea, a dormi, a se proteja de frig şi de căldură. Ele reprezintă cele mai puternice, cele mai importante nevoi ale omului. Satisfacerea lor este necesară pentru a rămâne în viață.
- *Nevoia de securitate.* Orice ființă omenească are nevoie să se simtă protejată în fața oricărei amenințări a vieții. Odată ce nevoile fiziologice sunt satisfăcute, intervine nevoia şi dorința de a satisface nevoile de securitate.
- *Nevoia de dragoste şi apartenență.* După nevoile de bază, aceasta este cea mai importantă. Aici sunt incluse nevoia de prietenie, familie, apartenență la un grup, sau de implicare într-o relație intimă non-sexuală.

[1] Abraham H. Maslow (1908-1970) - întemeietor al psihologiei umaniste din care s-au dezvoltat mai multe psihoterapii situate dincolo de freudism şi comportamentalism. Profesor la Brandeis University între 1951 şi 1969, Maslow a rămas în istoria psihologiei prin contribuția sa cea mai importantă cunoscută ca *„ierarhia trebuințelor”*.

[2] Abraham H. Maslow (trad. Andreea Răsuceanu), **Motivație şi personalitate,** Editura Trei, Bucureşti, 2008.

- *Nevoia de autorespect.* Fiecare fiinţă umană are nevoie să se respecte pe ea însăşi şi să aibă o concepţie potrivită despre propria sa persoană. Este vorba aici de recunoaşterea venită din partea altor indivizi cât şi din respectul de sine.
- *Nevoia de autorealizare.* O persoană din zece simte intens această nevoie iar oamenii care au totul pot mări potenţialul lor. Autorealizarea include obiective mai înalte şi mai abstracte, care sunt tot mai fragile, ca şi vârful piramidei.

Omul devine mai sensibil la nevoile superioare dacă nevoile precedente sunt relativ împlinite. O nevoie puţin satisfăcută poate să producă o frustrare sau o suferinţă, dar poate de asemenea, să-l determine pe om să acţioneze pentru a şi-o împlini: este motivaţia.

Nevoia de securitate se referă la protecţia împotriva adversităţii atâta timp cât există o stare de insecuritate. Dacă individul trăieşte într-o ţară care se află în război, de exemplu, se presupune că această necesitate nu este acoperită. De asemenea, fiecare individ are nevoie de securitatea casei şi familiei, mai ales atunci când vine vorba de copii.

Specialiştii în domeniu apreciază că individul consumă multă energie şi un sfert din timpul său pentru a satisface această nevoie precum şi pe cea precedentă. Datorită activităţii noastre profesionale, individul îşi procură de fapt hrana, căldura şi beneficiază de un acoperiş. Dacă îi este ameninţat locul de muncă poate deveni nesigur. A evita o activitate nesatisfăcătoare face parte dintre soluţiile posibile la o problemă, dar incertitudinea de a da peste o alta determină numeroase persoane să consulte un psiholog. A rămane blocat într-o astfel de sițuatie este sursă de angoasă, de stres.

Căutarea securităţii cu orice preţ poate fi sufocantă dacă ea conduce la o existenţă regulată, însoţită de obiceiuri fixe. Toate ritualurile în viaţă, ca şi în religie, fac viitorul previzibil. Nevoia de securitate are de-a face cu stabilitatea şi consistenţa într-o lume relativ haotică. Ea ţine mai mult de integritatea fizică, cum ar fi securitatea casei şi a familiei. În unele cazuri, nevoia de siguranţă motivează unii indivizi sa devină religioşi, religia oferindu-le confortul unei promisiuni de siguranţă printr-un loc paradisiac. Nevoia de siguranţă este crucială pentru copii.

Nevoia de securitate se poate referi în acelaşi timp la locuinţă, loc de muncă, îmbrăcăminte, articole de uz-casnic, asigurarea ordinii publice, siguranţă în caz de riscuri, ameninţări şi pericole provenite din toate domeniile vieţii economico-sociale şi în diferite situaţii. De multe ori adulţii nu conştientizează această nevoie decât atunci când viaţa le este ameninţată sau există perioade de dezorganizare a vieţii. De cele mai multe ori, copiii tind să dea deseori semne de insecuritate şi au nevoie să se simtă în siguranţa.

Grupul a constituit cadrul de afirmare şi de securitate, a exprimat nevoia omului de a se asocia, de a se socializa. Pe de altă parte, grupul oferă individului satisfacţii sociale şi ajutor contra frustraţiilor.

Nevoia de securitate devine importantă în motivarea individului numai după ce nevoile au fost satisfacute la un nivel acceptat de fiecare ca fiind suficient. Altfel, nici una din următoarele categorii de nevoi nu pot să apară dacă precedenta nu a fost satisfacută la nivel minim.

Referitor la nevoia de securitate, se poate aprecia că o importanță deosebită o are siguranța fizică şi psihică, asigurată de securitatea dotării tehnologice, de securitatea muncii, de limitarea accidentelor şi îmbolnăvirii profesionale, stabilitatea locului de muncă, posibilitatea exprimării libere fără a suferi opresiuni etc.

Securitatea psihologică – delimitări conceptuale

Definirea conceptului de *„securitate psihologică”* nu este deloc uşoară, ea presupune o analiză complexă şi aprofundată a psihologiei individului şi mai ales a ameninţărilor psihologice la adresa acestuia. În acelaşi timp, această definire trebuie să pornească de la conceptul de *„securitate”*, în general, şi conceptul de *„securitate a individului”*, în particular.

Legătura cea mai simplă dintre cele două concepte, psihologie şi securitate, este la îndemână a fi prezentată şi totuşi nu este atât de clară precum ar putea părea la prima vedere.

„Definiţiile securităţii, aşa cum se găsesc ele în diferite dicţionare, se referă la protejarea de pericol (securitate obiectivă), senzaţia de siguranţă (securitatea subiectivă) şi absenţa oricărei îndoieli (încrederea în cunoştinţele proprii). Ameninţările de referinţă (pericolul şi îndoiala) sunt foarte vagi, iar sentimentul subiectiv de securitate sau încredere nu are legătură cu starea reală de securitate sau de încredere.”[3]

Cea mai simplă definiţie dată securităţii se referă la o *”situaţie fără pericol; lipsă de primejdie; siguranţă.”*[4] În acelaşi timp, apreciem că cea mai reprezentativă definiţie a securităţii este cea dată de Barry Buzan, în studiul său *„People, States and Fear” („Popoarele, statul şi teama”).* În acest studiu autorul susţine un punct de vedere în care securitatea include aspecte politice, economice, sociale şi de mediu, alături de cele militare: *„În cazul securităţii, discuţia priveşte preocuparea de a fi liberi de ameninţări. Când această discuţie se poartă în contextul unui sistem internaţional, securitatea vizează capacitatea statelor şi societăţilor de a-şi menţine identitatea, independenţa şi integritatea funcţională“.*

Securitatea este o noţiune complexă şi controversată, încărcată cu valori adânc înrădăcinate în diferitele dimensiuni ale conştiinţei umane. Perspectivele de abordare ale acestui fenomen se referă la: securitate politică, militară, economică, socială şi de mediu, securitate culturală, religioasă, psihologică, securitate naţională, regională, globală etc. Se poate vorbi în orice fel despre securitate, însă trebuie să se ţină mereu cont de latura sa umană.

Factorii cu impact major asupra studiului securităţii sunt reprezentaţi de:

- *factorul militar* - studiile strategice, arta militară (strategia şi tactica militară);
- *geografic* - geopolitica şi geostrategia (relaţiile internaţionale);

[3] Frunzeti Teodor, *Cunoaşterea şi contracararea factorilor de risc şi a vulnerabilităţilor la adresa securităţii umane (I)*, în Gândirea Militară Românească nr. 1/2009, http://www.defense.ro/gmr, p. 39.

[4] **Dicţionarul explicativ al limbii române,** Ediţia a II-a, Institutul de llinvistică „Iorgu Iordan”, Bucureşti 1998.

- *uman* - psihologia, sociologia şi religia.

Din punctul nostru de vedere, *"securitatea psihologică"* (a individului) se referă la acea stare, situație în care individul se află în siguranță, fără a fi pus în fața unor amenințări psihologice care să-i modifice conştiința, atitudinile şi comportamentele normale.

"Securitatea este un concept ce are dimensiuni variabile. Ceea ce ne face să fim sau să ne simțim în siguranță (adică dimensiunile fizice şi psihologice ale securității) depinde de două fenomene elementare, fiecare dintre acestea putând avea valoare diferită. Cea mai evidentă provocare la adresa securității sunt factorii care amenință tocmai valorile pe care punem preț. Cele mai obiective dintre acestea sunt amenințările fizice, ca de exemplu capabilitatea unui stat de a-şi distruge adversarii prin utilizarea puterii militare. Amenințările psihologice – ceea ce ne face să ne simțim în siguranță sau nu – sunt de cele mai multe ori mult mai puțin palpabile şi concrete şi sunt mult mai subiective, fiind o problemă de interpretare personală, în cele mai multe cazuri."[5]

Aceste amenințări psihologice pot fi generate de persoane, grupuri, instituții, actori statali şi nestatali, organizații din țară şi străinătate, din toate domeniile vieții economico-sociale, în timp de pace, în situații de criză şi la război.

În acest sens: *„O componentă esențială a securității individului este constituită de percepția şi de reprezentarea psihosocială pe care acesta o are asupra propriei stări, asupra riscurilor, a pericolelor şi amenințărilor la adresa sa."*[6]

Securitatea psihologică influențează starea psihică a individului, modul său de gândire şi felul în care percepe realitățile vieții sociale, generând o stare în care acesta nu se mai concentrează asupra problemelor familiale şi profesionale curente. În centrul atenției sale apare situația de criză creată, el fiind frământat de rezolvarea unor probleme legate direct de familie sau locul de muncă sau cu implicații majore asupra acestora.

„Un mediu mai ostil va diminua mai mult şi mai rapid dimensiunea psihologică a securității decât un mediu benign, în care se manifestă mai puțini adversari şi competitori care să pună în pericol propriile interese de securitate."[7]

Riscuri şi amenințări psihologice la adresa individului

Psihologic vorbind, securitatea individului - fie ea fizică sau emoțională - este o nevoie de bază care declanşează un proces interminabil de activități care vizează satisfacerea ei. Din acest punct de vedere, riscurile şi amenințările din exterior şi interior vor putea pune în pericol identitatea şi integritatea individului.

Riscurile şi amenințările psihologice la adresa individului vizează schimbarea mentalităților, aspirațiilor, ideilor, teoriilor, comportamentelor, moravurilor etc.

---

[5] Frunzeti Teodor, *Gestionarea crizelor în Războiul Rece*, în Lumea Mlilitară nr 1/2006, http://www.lumeamilitara.ro.

[6] Frunzeti Teodor, *Cunoaşterea şi contracararea factorilor de risc şi a vulnerabilităților la adresa securității umane (II)*, în Gândirea Militară Românească nr. 2/2009, http://www.defense.ro/gmr, p. 136.

[7] Frunzeti Teodor, *op. cit.*

(elemente de psihologie națională). Pentru aceasta sunt folosite metode de manipulare foarte greu de depistat, bazate pe exploatarea instinctelor primare (de hrană, de apărare, de supraviețuire, de reproducere etc.) şi a înclinațiilor primitive din individ:

- inocularea şi dezvoltarea spiritului individualist şi a egoismului, în dauna spiritului de echipă şi de întrajutorare;
- abaterea atenției şi interesului indivizilor de la problemele lor curente, către direcții neimportante, neinteresante sau chiar nocive;
- crearea şi impunerea în conştiința indivizilor a unor false valori materiale şi spirituale, în scopul înlocuirii valorilor adevarate şi tradiționale (naționale).
- afectarea (distrugerea) fizică şi/sau spirituală a indivizilor care prezintă pericol, din diferite puncte de vedere;
- influențarea relațiilor dintre indivizi şi apariția unor stări de neîncredere şi suspiciune;
- determinarea spionajului, sub diferite forme şi metode, între indivizi;
- apariția unor forme de luptă şi confruntarea între indivizi, grupuri etc.

Toate acestea se pot realiza prin: reclamă manipulatorie, trezirea instinctelor acaparatorii, exploatarea orgoliului, uşurinței (nechibzuinței), superficialității, naivității şi altor trăsături negative de personalitate.

Sistemul psihic uman este, în aparență, unul paradoxal, fiind, în acelaşi timp, puternic şi fragil. Schimbarea mentalităților este un proces dificil, care presupune certitudini sociale, voința de schimbare, dar şi capacitatea de schimbare. Pentru a-i asigura individului securitatea psihologică, statul trebuie să îi asigure acestuia şi implicit întregii societăți: securitatea alimentară, educațională, religioasă, financiară, economică, politică, ecologică, informațională, culturală, a sănătății şi muncii. Toate acestea trebuie să stimuleze capacitățile tehnico-motrice ale indivizilor, să faciliteze constituirea unui cadru social propice traiului liniştit, în siguranță şi în care nevoile de bază ale individului să poată fi asigurate. Asigurarea drepturilor şi libertăților fundamentale ale individului, a siguranței şi bunăstării materiale, determină starea de securitate a acestuia.

Situațiile cel mai des întâlnite şi care îi afectează securitatea psihologică a individului se referă la perpetuarea faptelor infracționale care pun în pericol viața şi integritatea acestuia, avutul public şi privat, drepturile şi interesele legitime ale cetățenilor.

„Într-o accepțiune relativ largă, securitatea umană globală vizează nu doar amenințările la adresa individului şi a populației căreia acesta îi aparține, ci semnifică preocuparea tuturor factorilor responsabili statali şi nonstatali de a asigura binele ființei umane în integritatea sa. Se au în vedere toate tipurile de amenințări ce pot afecta semnificativ, consistent şi pe o perioadă de timp mare, ființa umană din punct de vedere fizic, psihic, material, dar şi dezvoltarea acesteia liberă şi durabilă.”[8]

[8] Frunzeti Teodor, *Cunoaşterea şi contracararea factorilor de risc şi a vulnerabilităților la adresa securității umane (II)*, în Gândirea Militară Românească nr. 2/2009, http://www.defense.ro/gmr, p. 134.

Pentru eliminarea sau diminuarea riscurilor şi ameninţărilor psihologice la adresa securităţii individului, se impune ca actorii statali şi nestatali să facă un efort comun pentru găsirea unor metode şi mijloace concrete în vederea luării unor măsuri care să vizeze:

- combaterea sărăciei;
- asigurarea locuinţelor şi a locurilor de muncă (reducerea şomajului);
- consolidarea dialogului social;
- reforma salarizării şi a pensiilor;
- perfecţionarea sistemului de asistenţă socială;
- asigurarea normalităţii stării de sănătate;
- îmbunătăţirea sistemului educaţional,
- dezvoltarea solidarităţii sociale şi a dialogului intercultural;
- armonizarea legislaţiei în domeniul social sau cu implicaţii directe sau indirecte asupra individului;
- reforma sistemului economico-financiar;
- crearea unui climat de normalitate civică, de ordine şi siguranţă publică;
- respectarea drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti;
- protecţia mediului;
- stoparea urbanizării excesive;
- exploatarea raţională a tuturor resurselor şi căutarea soluţiilor pentru noi resurse sau alternative.

Ameninţările psihologice la adresa individului sunt, de regulă, mai puţin vizibile şi de cele mai multe ori sunt subiective, fiind o problemă de interpretare personală a fiecăruia. Indivizii simt în mod diferit siguranţa lor în faţa aceloraşi ameninţări psihologice, securitatea lor fiind, de asemenea, percepută diferit.

Agresiuni psihologice la adresa individului

Ca şi multe alte concepte psihologice, termenii de „agresivitate", *„agresiune"* şi *„agresiune psihologică"* aparţin deopotrivă limbajului comun şi arsenalului tehnic al psihologiei, cele două puncte de vedere putând să nu coincidă cu necesitate.

Termenul *"agresivitate"* provine din latinescul *agresio* (atac) si reprezintă un comportament verbal sau acţional prin excelenţă ofensiv, orientat spre umilirea, minimalizarea sau suprimarea fizică a celorlalţi.

„Agresiunea" a fost definită ca *„un comportament deliberat, întreprins cu intenţia de a dăuna sau de a aduce prejudicii unui alt individ care nu doreşte să fie tratat în acest mod"*[9]. De asemenea, prin *"agresiune"* se înţelege orice formă de intiţiere a unui comportament violent, inclusiv comportamente precum abuzurile verbale.

[9] Robert Baron, **Human Aggression**, New York, Plenum, 1977.

La rândul ei, *"agresiunea psihologică"* este reprezentată de o *"acțiune directă şi/sau indirectă asupra proceselor psihice cu scopul dereglării acestora şi inducerea, la individ şi colectivitate, a unor stări anormale în gândire şi comportament"*[10].

Agresiunile psihologice la adresa individului se desfăşoară prin forme şi metode specifice, de către profesionişti sau neprofesionişti, iar în majoritatea cazurilor acesta nu *„vede"*/simte pericolul la care este expus, deoarece:

- se desfăşoară în ascuns;
- *„armele"* folosite sunt la îndemâna oricui: informația, cuvântul, imaginea etc.;
- mijlocul cel mai des utilizat este mass-media;
- scopurile vizate sunt greu percepute.

Formele de manifestare a agresiunii psihologice sunt reprezentate de acțiuni directe sau indirecte de: amenințare, intoxicare, dezinformare, manipulare, influențare, intimidare, propagandă, abuz etc. Aceste forme sunt însoțite în majoritatea cazurilor de minciună şi înşelare.

Agresiunile psihologice la adresa individului pot determina apariția stresului şi a depresiei, izbucnirea unor crize sau chiar conflicte.

Ca urmare, efectele ce se manifestă asupra indivizilor pot fi reprezentate de:

- reducerea discernământului;
- afectarea capacității de analiză şi sinteză;
- apariția unor situații confuze;
- dispariția încrederii în sine şi în diferiți membri ai societății, mai ales în familie, prieteni, colegi etc;
- lipsa hotărârii în luarea deciziilor;
- apariția unor stări de anxietate şi a fobiilor;
- scăderea eficienței activităților personale şi profesionale;
- scăderea speranței şi a optimismului;
- atitudini refractare față de nou şi schimbare;
- modificarea atitudinilor şi comportamentelor;
- producerea panicii.

Securitatea psihologică are în vedere o serie de procese şi fenomene ce stau la baza schimbării conduitei: tendința spre echilibru cognitiv şi emoțional, disonanță cognitivă, nevoia de recunoaştere, afiliere sau securitate, efectul carismatic, fenomenul de sugestie controlată etc.

Agresiunea psihologică la adresa individului are consecințe mult mai grave decât cea fizică. Este bine ca individul să nu trateze cu indiferență anumite reacții, atitudini şi comportamente, chiar dacă la prima vedere poate crede că acestea nu sunt periculoase şi ca atare nu-i pot face prea mult rău.

Agresiunea psihologică vizează inconştientul, unde forța sugestiei este deosebit de mare şi individul acționează sub o presiune de care nu este conştient. De aceea,

[10] Mircea Cosma, Benoni Sfârlog, Alexandru Rizescu, **Dicționar de termeni specifici crizelor,** http://www.scribd.com.

fisurarea sau chiar schimbarea sistemului de referință poate fi mai uşor provocată prin formule şoc puternic emoționale.

Concluzii

Securitatea psihologică a individului este asigurată în cadrul comunității, a societății, în ansamblul său. La rândul ei, aceasta are o anumită stabilitate atâta timp cât membrii depun un efort colectiv de conservare a valorilor şi tradițiilor ei. Dar fiecare perioadă istorică are specificul ei, o anumită marcă psihologică. În fiecare moment istoric se produc schimbări sociale care influențează direct viața membrilor societății, obligându-i să se adapteze situației create.

Adeseori, confruntarea brutală, bruscă, a indivizilor cu aceste schimbări, care obligă la adaptare prin asimilarea factorilor de noutate, implică renunțarea la vechile moduri de gândire, la vechile atitudini şi comportamente, etc. Toate acestea pot genera reacții din partea indivizilor, iar în planul organizării şi funcționării instituțiilor sociale pot apărea crize. Aceste crize psiho-sociale sunt, de regulă, crize de progres, care au două aspecte: unul structural şi unul adaptativ. Schimbările pot duce la tulburarea ordinii sociale, dar şi stagnarea poate provoca acelaşi efect, din cauza uzurii şi devalorizării.

Securitatea psihologică a individului poate fi afectată prin agregarea unui set de factori care, la prima vedere, nici nu au o legătură directă, evidentă. Astfel, sărăcirea accelerată şi deliberată a populației în perioada de criză, afectarea stării de sănătate, nefuncționarea la nivelul cerințelor a sistemului educațional, moralitatea lacunară, salarizarea minimală, nesiguranța locului de muncă, sporirea cazurilor de violență fizică şi domestică, nerespectarea drepturilor şi libertăților cetățeneşti, afectarea sistemului de pensii şi asigurări sociale, neasigurarea în totalitate a ordinii publice, schimbarea condițiilor climatice etc., sunt factori care la prima vedere nu par să aibă interconexiuni între ei înşişi, precum şi nici între ei şi securitatea individului.

Totuşi, în anumite condiții, aceşti factori, agregați, generează o stare de insecuritate psihologică. Aşadar insecuritatea psihologică a individului este rezultanta emergentă a acțiunilor factorilor interni şi externi care-i periclitează drepturile şi libertățile, interesele şi valorile fundamentale, locul şi rolul său în familie, organizație şi societate.

Cea mai importantă problemă legată de securitatea psihologică a individului este cea legată de calitatea vieții. Aceasta poate fi apreciată în funcție de o serie de indicatori, cum ar fi: educație, cultură, sănătate, sărăcie/bogăție, condițiile de locuit, religie, starea mediului, serviciu şi remunerarea acestuia etc.

Bibliografie:

[1] **Strategia de securitate națională a României**, Bucureşti, 2007, http://www.presidency.ro.

[2] *Securitatea...* şi *Securitate. De la universal la «Omul PESC»*, Centrul de promovare a culturii de securitate, http://www.cpcs.ro.

[3] *O nouă manifestare psihologică - inteligența publică (Rolul ei în asigurarea securității comunitare şi naționale),* în Didactica Magna, Revista electronică a

Şcolii de Aplicaţie pentru Ofiţeri “Mihai Viteazul” a Jandarmeriei Române, nr. 9, http://www.scoalarosu.ro.
[4] **Agresiune şi apărare psihologică,** Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 1994.
[5] Le BON Gustave, **Psihologia maselor,** Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1991.
[6] CORUŢ, Pavel, *Războiul psihologic (1)*, http://www.drumulinvingatorilor.ro.
[7] CREPON, Marc, **Securitatea individului şi securitatea statului, o relaţie ambivalentă**, http://idea.ro http://idea.ro.
[8] FRUNZETI, Teodor, *Cunoaşterea şi contracararea factorilor de risc şi a vulnerabilităţilor la adresa securităţii umane (I şi II),* în Gândirea Militară Românească nr. 1 şi 2/2009, http://www.defense.ro/gmr.
[9] FRUNZETI, Teodor, *„Gestionarea crizelor în Războiul Rece”*, în Lumea Mlilitară nr 1/2006, http://www.lumeamilitara.ro.
[10] MASLOW, Abraham H. (trad. Andreea Răsuceanu), **Motivaţie şi personalitate,** Editura Trei, Bucureşti, 2008.
[11] MÂNZAT, Ion (coord.), **Psihologia sinelui,** Editura Eminescu, Bucureşti, 2000.
[12] NECULAU, Adrian (coord.), **Psihologie socială,** Editura Polirom, Iaşi, 1996.
[13] OGNEV, Ivan, RUSSEV, Vladimir (trad. Andreea-Luminiţa Dunaeva), **Securitatea psihologică,** Editura Fundaţiei Culturale Ideea Europeană, Bucureşti, 2005.
[14] POPESCU-NEVEANU, Paul, **Dicţionar de psihologie,** Editura Albatros, Bucureşti, 1981.
[15] SAVA, Ionel-Nicu, **Studii de securitate,** Editura Centrului Român de Studii Regionale, Bucureşti, 2005.
[16] SIMION Sergiu, *Cultură, Securitate şi psihologie*, http://sergiusimion.blogspot.com..
[17] ZAMFIR, Cătălin, VLĂSCEANU, Lazăr, **Dicţionar de sociologie**, Editura Babel, Bucureşti, 1993.

CRIZA ŞI CONFLICTUL ARMAT. DETERMINĂRI ŞI INTERDEPENDENȚE ALE CHELTUIELILOR MILITARE CU ECONOMIILE ȚĂRILOR

Noris NICA*

"One of the most difficult and complex problems
in political science and economics is to try
to calculate the costs of modern war."
Joseph C. Farah

1. Criza şi conflictul armat

Crizele fac parte din viața oamenilor, a societății omeneşti şi se manifestă, practic, în toate domeniile de activitate. Unele dintre ele pot fi prevenite, evitate, gestionate, altele nu. Oamenii nu sunt, totuşi, neputincioşi în fața crizelor. Dar nici nu pot face minuni. Cu cât omenirea este mai interdependentă cu atât ea devine mai solidară la bine şi la greu, iar crizele, ca orice alt lucru care se petrece în lumea oamenilor, beneficiază din plin de acest efect de interdependență.

Odată cu dezvoltarea societății, a evoluat şi sistemul crizelor şi conflictelor armate. Chiar dacă producerea unei crize şi mai ales a unui conflict armat este un fel de joc cu focul, mai persistă şi azi destule strategii şi stratageme din acest spectru. Însă rețeaua, dominarea informațională, tehnologia înaltă şi tehnologia informației permit o altfel de influențare şi un alt fel de a produce şi gestiona crize şi conflicte.

Criza nu mai este aceeaşi pentru toți. Chiar şi aceleaşi tipuri de crize – cum ar fi, spre exemplu, crizele economice – nu mai au şi nu mai pot avea acelaşi conținut şi cu atât mai puțin aceeaşi sferă de cuprindere pentru toată lumea. Aceeaşi sferă de cuprindere n-au avut-o ele niciodată, dar astăzi lucrurile s-au schimbat şi mai mult. Procesul real de globalizare introduce elemente noi şi în ceea ce priveşte filosofia şi fizionomia crizei şi conflictului armat.

Există crize care afectează întreaga planetă, cum sunt cele financiare, cele ale resurselor (criza petrolului) şi crize care afectează doar entitățile în care s-au produs, cum sunt crizele politice din țările mici. Sunt crize care conduc la conflicte armate sau la violențe în lanț şi crize care duc la schimbarea sistemului, la mutații semnificative în mediul strategic de securitate, cum a fost criza comunismului din 1989-1991, care a dus la spargerea bipolarității, la căderea sistemului socialist şi la declanşarea unei noi competiții marcată de reconfigurarea centrelor de putere, a mediului de securitate, a celui economic, politic, financiar etc.

Există cel puțin două percepții şi, pornind de aici, cel puțin două modalități de a înțelege criza şi conflictul armat. Una dintre ele se referă la faptul că nu toate crizele duc la conflicte armate, de unde rezultă că nu totdeauna momentul de vârf al unei

* **Căpitan, doctorand, Baza 90 de Transport Aerian**

crize îl reprezintă conflictul armat. Cea de a doua priveşte crize şi conflictul armat ca făcând parte din acelaşi proces. Chiar dacă nu orice criză duce neapărat la un conflict armat, orice conflict armat este o criză şi încă una dintre cele mai grave. De asemenea, criza nu se confundă cu starea de haos. Haosul presupune dezorganizarea unui sistem sau a unui proces în vederea unei noi organizări, deci este rezultatul unei acțiuni de regulă conştiente, prin care se dezorganizează un sistem sau un proces. Criza este mai mult decât o simplă dezorganizare, mai mult decât un simplu efect. Criza este ea însăşi un proces cu cauze foarte complexe, unele cunoscute, altele nu, care include, deopotrivă, disfuncția sistemului şi efectul acesteia. O criză poate duce deci la o stare de haos. Dar nu orice stare de haos are şi o componentă conflictuală armată. De fapt, haosul nici nu trebuie să fie neapărat conflictual. El este haos, adică dezordine, şi atât.

Se ştie ca războiul este un conflict violent între diverse forme de organizare politică. În limba latină, „politia"semnifică un grup de oameni caracterizat prin faptul că în interior şi între membrii săi conflictele pot fi supuse unor norme care trebuie, în principiu, să facă posibilă soluționarea paşnică a acestora.

În afara grupului însă, respectiv în relațiile dintre grupuri, astfel de norme fie că nu există, fie sancțiunile preconizate prin acestea nu pot fi impuse, fapt ce adesea degenerează în conflicte cu caracter de război.

Condiția principală a probabilității unui război nu este nici agresivitate, nici inamiciția dintre oamenii grupați în diferite comunități, ci faptul că oamenii nu sunt reuniți într-o organizație politică unică.

Există un anume consens în a defini şi caracteriza războiul ca un fenomen (proces) complex constând din lupta armată între diferite grupuri sociale şi/sau între diferite state pentru atingerea unor scopuri, pentru realizarea unor interese economice, sociale, etnice şi politice. De fapt, războiul reprezintă continuarea politicii statului cu mijloace violente. De la apariția sa ca fenomen social, cu mai multe milenii în urmă, acesta a cunoscut numeroase forme şi s-a declanşat pe baza celor mai variate cauze. Ținând seama de aceste aspecte, a fost elaborată de către specialişti o întreagă tipologie a acestora (război drept şi război nedrept; război de apărare şi război de cotropire; război direct şi război indirect; război parțial şi război total; război psihologic, război economic, etc.).

Forțând logica lucrurilor, s-ar putea spune ca o „politia" planetară ar duce la eradicarea războiului. O asemenea realizare (imaginară) nu ar suprima însă conflictele interne, nici violența, fie ea particulară (între oameni), fie publică (între cei ce guvernează şi cei ce sunt guvernați). Dar cine ar putea să realizeze aşa ceva la nivelul planetei? Globalizarea economiei mondiale va antrena aşa ceva? Rămâne de văzut.

Începuturile conflictelor războinice se pierd în negura vremilor. Specialiştii în istoria veche ne asigura ca războiul a apărut odată cu surplusul de produse din era neolitica şi ca a devenit endemic după epoca bronzului (mileniul III înainte de Hristos). Ca forma de tranşare a unui conflict între comunități politice, războiul a avut întotdeauna un scop, o motivație. S-a ajuns la constatarea conclusivă că *războaiele s-au declanşat şi desfăşurat sub incidența a trei scopuri*. Primul scop consta în

prădarea stocurilor de bunuri ale altora, ale adversarilor politici; cel de-al doilea scop ce a stat la baza unora dintre războaie a fost acela de a cuceri teritoriile statelor vecine şi de a le încorpora în organizarea politica proprie; al treilea scop a fost şi poate fi unul de apărare împotriva acelora care atentează la suveranitatea, independența şi teritoriul propriu. Aceste trei mize ale declanşării războiului se pot întrepătrunde sub diferite forme şi proporții.

Războiul este prin natura sa o manifestare a violenței fizice. Ca urmare, acesta are o dimensiune tehnică, constând din două aspecte.

a) Pe de-o parte *războiul transformă în forme de distrugere toate instrumentele realizate de ingeniozitatea umana pentru creşterea eficacității activităților social-umane*. Deoarece tehnica a cunoscut de-a lungul timpului un progres continuu, războiul a devenit din ce în ce mai devastator. Acesta a cunoscut un salt calitativ în condițiile progresului ştiințific, tehnic şi industrial din epoca modernă. Alvin Toffler pune semn de egalitate intre Al Doilea Val al istoriei civilizației şi epoca modernă.

b) Pe de alta parte, *tehnica şi cuceririle sale sunt îndreptate spre capacitatea de mobilizare, întreținere, formare şi angajare a unor efective mari de militari* pentru campanii lungi. Toate acestea sunt deosebit de costisitoare. Orice progres economic şi organizatoric implică aplicații militare care sunt tot mai diferite de o luptă sportivă, de pildă.

Războiul a fost şi continuă sa fie, de asemenea, un conflict violent intre diferitele organizări politice. Acesta este un mijloc la îndemâna unor organizări politice, ce poate fi folosit împotriva altor sau altei organizări politice. Acțiunea este pregătită şi desfăşurată fie cu scop de cucerire, fie cu scop de apărare. Istoria confruntărilor războinice evidențiază că țările (statele) cu organizări politice puternice (prin resursele lor umane, materiale, tehnici militare) tind sa proiecteze puterea lor asupra organizărilor politice slabe. „Când organizările politice puternice - remarca J. Baechler - au fost mai multe de patru şi mai puține de douăzeci s-a putut asigura un echilibru durabil". În aceste condiții, fiecare organizare politică îşi evaluează aliațele posibile şi îşi calculează şansele, astfel încât sa opună oricărei încercări de hegemonie din partea unei mari puteri o coaliție destul de puternică pentru a face să eşueze tendința hegemonică ce se întrevede.

În ultimele decenii, pe fundalul problemelor omenirii surprinse prin conceptul de globalizare, au fost făcute noi generalizări teoretice cu privire la conflictele planetare, apărând noi discipline ştiințifice, interdisciplinare, ca irenologia, polemologia, etc.

Una dintre cele mai complexe şi controversate trăsături ale dinamicii economiilor după încheierea celui de-al doilea război mondial a constat în ceea ce a fost denumită de specialişti *militarizarea economiilor naționale*, ca şi a celei mondiale. O astfel de caracterizare derivă din evoluția extrem de contradictorie a cheltuielilor militare şi a obiectivelor susținute pe aceasta bază, din multiplele determinări interne şi externe ale acestora, din amploarea deosebită a respectivelor cheltuieli, dar mai ales din implicațiile lor politice, economice, sociale asupra fiecărei țări în parte şi asupra lumii în ansamblul ei.

Armele nucleare, apărute şi dezvoltate ulterior, au avut un impact multilateral şi profund asupra relaţiilor economice şi politice internaţionale, ele schimbând însăşi concepţia despre securitate şi pace. Începe astfel procesul istoric care avea sa fie denumit cursa înarmărilor, îndeosebi a celei nucleare. Pe de alta parte, ţările învingătoare în cele de-al doilea război mondial se manifestau ca forţe ale păcii şi progresului social. Nu doreau o politică de echilibru al forţelor, o politică de împărţire a lumii în blocuri militare. Astfel, cea de-a doua jumătate a secolului XX a oferit tabloul unor evoluţii extrem de contradictorii. S-a reuşit, în urma negocierilor desfăşurate în cadrul ONU, în Comitetul pentru dezarmare şi între diferite guverne, încheierea unei serii de convenţii şi tratate multilaterale, precum şi acorduri bilaterale sovieto-americane, în domeniul controlului armamentelor şi al dezarmării. Totuşi, chiar dacă acestea au avut un rol pozitiv în promovarea destinderii şi chiar dacă au exercitat, poate, o acţiune de frânare a cursei înarmărilor, rezultatele lor de ansamblu se situează sub nivelul aşteptărilor.

Aşa cum rezultă din statistici, acordurile de dezarmare n-au condus încă la o reducere a cheltuielilor militare. Ordinea internaţionala instituita după al doilea război mondial a fost creată pe criteriul înfruntării politico-ideologice. Timp de aproape 45 de ani, ordinea mondială a fost circumscrisă logicii înfruntării dintre capitalism şi socialism. În vederea atingerii supremaţiei absolute, marile puteri nu au precupeţit nici un efort.

Principalul instrument cu care s-a urmărit supremaţia a fost puterea militară. După al doilea război mondial, omenirea a cheltuit pentru înarmări şi ducerea de războaie locale şi regionale fabuloasa sumă de peste 20.000 de miliarde dolari.

Pe fondul unor astfel de confruntări şi de eforturi financiare, industria de armament şi, în general, economia militară a devenit una dintre cele mai importante şi mai rentabile industrii. Ca urmare, s-a produs o proliferare a acestei industrii în plan orizontal-geografic şi în ceea ce priveşte tehnologia. La sfârşitul războiului mondial, doar cinci ţări dispuneau de capacităţile necesare pentru a produce armament de mare performantă (SUA, URSS, Marea Britanie, Canada, Suedia). După 30 de ani (la nivelul anilor ’80), peste 40 de ţări erau angajate în producerea de armament performant, fie pe baza de tehnologii naţionale, fie pe baza unor licenţe de producţie cumpărate.

Căderea zidului Berlinului şi dezmembrarea URSS au deschis calea unei perioade de euforie în speranţa unei încheieri progresive a tensiunii Est-Vest, pe baza căreia lumea se va putea bucura de „dividendele păcii”. O reducere semnificativă a cheltuielilor militare, însoţită de o mai buna repartizare a cheltuielilor publice, ar fi trebuit sa antreneze, prin intermediul unei curse a dezarmării, construirea unei lumi în care conflictele armate să se diminueze până la dispariţie. Totuşi, aceasta viziune idilică a unei noi ordini mondiale a lăsat foarte repede loc unei stări de fapt mult mai complexe şi mai paradoxale.

În pofida acestui considerabil efort global militar, nu se simte mai multă siguranţă, nu este asigurată mult aşteptata stabilitate internaţională. Realitatea spiralei cheltuielilor militare se concretizează şi în faptul că în lume, în perioada postbelică, s-au purtat aproximativ 130 de conflicte armate în care au fost implicate peste 80 de

țări şi s-a înregistrat un număr de victime care depăşeşte pe cel atins pe parcursul celui de-al doilea război mondial.

2. Determinări şi interdependențe recente ale cheltuielilor militare cu economiile țărilor

Orice cheltuială, fie ea şi guvernamentală, se angajează, de regulă, cu un scop, cu o finalitate. În cazul cheltuielilor militare, finalitatea respectivă constă în pregătirea şi ducerea războaielor, precum şi în acoperirea datoriilor publice asumate de state în vederea susținerii acestora.

Una din cele mai semnificative interdependențe recente pe plan mondial şi pe planul țărilor cu pondere mare în economia militară este cea dintre dinamica produsului intern brut (PIB) şi evoluția cheltuielilor militare. În tabelul de mai jos sunt evidențiate ratele de evoluție anuală a produsului intern brut în paralel cu ponderea cheltuielilor militare în PIB.

Nr.	Ţara	1990		1991		1995		2000	
		Chelt. militare	Creştere economică	Chelt. militare	Creştere economică	Chelt. militare	Creştere economică	Chelt. militare	Creştere economică
1	SUA	5.3	1.2	4.7	-0.9	3.8	3.8	3.1	2.6
2	Federaţia Rusă	12.3	n.a.	0	-5.3	4.1	-4.6	4	0
3	Franţa	3.5	2.5	3.5	0.78	3.5	3.2	2.6	3
4	Japonia	0.9	5.08	0.9	3.8	0.9	-2.83	1	1.49
5	Marea Britanie	3.9	0.6	4.2	-1.49	3	2.2	2.5	2.38
6	Germania	2.8	5.7	2.2	5	1.7	2.2	1.5	2.5

Tabelul nr. 1 Evoluția PIB şi a ponderii cheltuielilor militare în PIB

În 1990, SUA şi Federația Rusă aveau cele mai ridicate cheltuieli militare, 5,3% şi respectiv 12,3% din PIB, iar în cifre absolute 382,2 şi respectiv 343,3 milioane USD. Pentru Federația Rusă calculele sunt făcute la paritatea puterii de cumpărare. Deşi cifrele absolute pentru cheltuielile militarea ale celor două mari puteri sunt comparabile, procentual între ele diferența este mult mai mare, ceea ce denotă efortul făcut de Federația Rusă pentru înarmare în detrimentul altor cheltuieli pentru dezvoltare. Perioada '90-'91 a coincis în SUA şi Federația Rusă cu cele mai scăzute ritmuri ale creşterii economice (1,2% în 1990 şi -0,9 în 1991 în SUA, şi -5,3 în Federația Rusa în 1991).

Cursa înarmărilor în cele două țări atinsese cote paroxistice, care nu țineau cont de nimic altceva decât de câştigarea supremației de către una din cele doua superputeri. Situația cea mai dramatică a fost în anul 1988 când cheltuielile SUA şi Federației Ruse reprezentau 5,7 şi respectiv 15,8 % din PIB-urile celor două țări, şi 404,1 şi respectiv 437,6 milioane USD în cifre absolute. În special în Federația Rusă, pentru înarmare nu s-a ținut cont de factorii economici, iar prin cheltuielile militare au fost sacrificate şanse de progres economic. Rezultatul a fost câştigarea supremației militare absolute de către SUA şi dezmembrarea URSS, a cărei economie s-a

prăbuşit, intrând într-o perioadă de tranziţie foarte dificilă. Creşterea economică a Federaţiei Ruse a înregistrat ritmuri negative pe tot parcursul deceniului '90, atingând creştere economica 0 abia în anul 2000, când a început şi refacerea economică.

În perioada 1990-1991, în majoritatea ţărilor luate în calcul procentul în PIB al cheltuielilor militare depăşea semnificativ rata creşterii economice. Singurele excepţii sunt Japonia şi Germania, care au înregistrat cele mai mari creşteri economice, dar au avut în acelaşi timp şi cheltuielile militare cele mai reduse. Situaţia celor 6 ţări luate în perioada 1990-1991 poate constitui o exemplificare a faptului că efectuarea de cheltuieli exagerate pentru înarmare poate duce la dezechilibre economice grave.

SUA au reuşit abia în 1995 sa aibă rate egale ale cheltuielilor militare şi creşterii economice, după aceasta dată diferenţa dintre cei doi indicatori, chiar dacă în favoarea cheltuielilor militare, fiind mai redusă. Creşterea economică în Franţa a reuşit sa devanseze cheltuielile militare ca procent din PIB abia în anul 2000. Germania şi Japonia au fost singurele care au menţinut pe parcursul întregului deceniu (mai puţin perioada de puternică recesiune economică din Japonia) diferenţa clar favorabilă creşterii economice, dintre cei doi indicatori exemplificaţi.

În cele ce urmează, vor fi redate dinamicile cheltuielilor militare pe regiuni şi continente.

Regiunea	*1989*	*1992*	*1995*	*1998*	*2000*	*2003*	*2005*	*2008*
Africa	**12.3**	**10.4**	**10.9**	**11.1**	**13.6**	**15.1**	**17.3**	**20.4**
America	**520**	**456**	**396**	**366**	**383**	**482**	**549**	**603**
Nord	494	438	370	340	354	453	516	564
Sud	21.4	14.5	22.7	22.6	24.8	25.3	29	34.1
Asia	**107**	**119**	**124**	**132**	**139**	**160**	**177**	**206**
Est	80.2	91.8	95.2	100	104	122	133	157
Europa	**498**	**326**	**283**	**276**	**287**	**302**	**303**	**320**
Vest	280	270	244	245	251	258	255	258
Est	203	43.5	23.7	15.6	21.4	27.6	32	43.6
Centrală	14.9	13	15.4	14.9	14.8	16.1	16.6	18.8
Orientul Mijlociu	**39.3**	**49**	**41.2**	**48.2**	**53.8**	**56.4**	**66**	**75.6**
Global	**1176**	**961**	**856**	**833**	**877**	**1015**	**1113**	**1266**
Modificare (%)	**-1.6**	**…..**	**-4.9**	**-1.2**	**3.5**	**6.6**	**3.9**	**3.7**

Tabelul nr. 2 Dinamica cheltuielilor militare pe regiuni şi continente, în perioada 1989-2008, în mld. USD, preţuri constante 2005.

Sursa : World and regional military expenditure estimates 1988-2008, SIPRI Yearbook 2009, Appendix 5A

Încheierea războiului rece a determinat o scădere continuă a cheltuielilor globale. Aceasta a fost determinată în special de scăderea cheltuielilor în Europa şi America de Nord; alte regiuni ale lumii, în special Africa şi Orientul Mijlociu au înregistrat creşteri ale cheltuielilor militare. Perioada 1992-2001 în ansamblu, a înregistrat următoarele evoluţii regionale: o scădere a cheltuielilor Americii de Nord cu 17% şi o scădere a cheltuielilor Europei cu 18%; o creştere a cheltuielilor militare

în Africa cu 32%, în Orientul Mijlociu cu 38% şi Asia 23%. Scăderea cheltuielilor militare a preocupat în special Europa şi America de Nord. În timp ce ţările cu venituri ridicate şi-au redus arsenalele militare şi cheltuielile aferente acestora, ţările cu venituri mici sau medii au înregistrat creşteri ale cheltuielilor militare. În Asia toate ţările din regiune au cunoscut o creştere sensibilă a bugetelor militare pe parcursul ultimilor ani, în proporţii totuşi inferioare creşterilor PIB. Acest fapt s-a datorat, pe de o parte, presiunilor FMI, şi pe de altă parte consecinţelor devastatoare ale crizei financiare asupra economiilor asiatice. În America de Sud a fost înregistrată o creştere de 14% a cheltuielilor militare în deceniul 1980-1990. Orientul Mijlociu, este continentul care a înregistrat cea mai ridicată creştere a cheltuielilor militare. Africa sub-sahariană face excepţie, în măsura în care cheltuielile s-au redus cu 30%. Chiar daca încurajantă, aceasta diminuare nu echivalează cu absenţa conflictelor armate, având în vedere ca războaiele civile şi masacrele nu sunt neapărat condiţionate de achiziţionarea unor arme costisitoare.

Chiar dacă evoluţia de ansamblu a cheltuielilor militare ale lumii în perioada 1992-2001 a înregistrat un trend descrescător, se poate observa, începând cu anul 1998, o creştere a cheltuielilor militare în toate regiunile lumii. Există totuşi disparităţi notabile în cadrul aceleiaşi regiuni: în anul 2001, comparativ cu anul 1992, Europa de Vest a înregistrat o scădere de 10% iar Europa Centrala şi de Est o scădere de 37%, iar America de Nord a înregistrat o scădere de 21%, în timp ce America Centrală şi de Sud au înregistrat o creştere de 21% şi respectiv 46%. Dacă se face comparaţia cu anul 1998, se poate observa o creştere generală a cheltuielilor militare.

Creşterea cheltuielilor militare din 1998 este rezultatul unor trenduri crescătoare înregistrate în majoritatea regiunilor lumii. Singura excepţie o fac Europa (unde creşterea a fost foarte mică), şi Oceania (unde cheltuielile au fost constante). Regiunile cu cea mai puternică creştere a cheltuielilor militare sunt Africa, Asia de Sud şi Orientul Mijlociu. Aceste regiuni au înregistrat o creştere agregată de mai mult de 25 % (în termeni reali) între 1998 şi 2001.

Motivele de creştere a cheltuielilor militare diferă de la o regiune la alta. În Africa, cheltuielile pot fi atribuite aproape în totalitate factorilor interni : existenţa războaielor civile, a conflictelor armate interne, precum şi ameninţarea unor noi conflicte. Costurile şi metodele de finanţare variază de la o ţară la alta, dar de obicei este dificil de evaluat mărimea resurselor destinate activităţii militare, o mare parte fiind finanţate din resurse neînregistrate în bugetele oficiale.

Deşi cheltuielile militare ale Africii reprezintă o mică parte din cheltuielile militare globale, ele reprezintă o povară asupra economiei în multe ţări africane unde nevoile sociale solicită resurse economice, risipite pe înarmare. Astfel, în Eritreea cheltuielile militare reprezintă 30% din PIB, în condiţiile unei creşteri economice negative, şi unor alocări pentru educaţie şi sănătate de 1,8% şi respectiv 2,9%. În Angola, cheltuielile militare reprezintă 9,41% din PIB, în condiţiile similare ale unei creşteri economice negative (-4,2 pe perioada 1990-2000), unor alocări pentru sănătate de 3,9% şi pentru educaţie probabil nimic (nu se dau cifre).

În general, cheltuielile militare în țările africane sunt destinate aproape în exclusivitate importurilor de armament, şi nu cercetării şi dezvoltării unei industrii locale, impactul acestora asupra economiei naționale fiind exclusiv negativ.

Creşterea cheltuielilor militare în Asia de Sud ca regiune este datorată creşterii însemnate a cheltuielilor în India şi Pakistan, țări deținătoare de arme nucleare, unde s-a înregistrat în ultima perioadă o escaladare a conflictului din regiunea Kashmir. India şi Pakistan alocă pentru apărare 15,9 şi respectiv 3,3 miliarde USD, reprezentând 2,82% şi respectiv 4,7% din PIB. India şi Pakistan au înregistrat creşteri economice în anul 2000 de 6 % şi respectiv 4,5 %. Creşterea economică în 2001 se înscrie în trendul general de creştere a PIB din ultimul deceniu, India înregistrând în perioada 1990-1999 o creştere economică medie de 4,2%, iar Pakistanul înregistrând o creştere medie în aceeaşi perioadă de 4,9 %. Spre deosebire de țările dezvoltate, ale căror cheltuieli militare au fost exemplificate anterior ca fiind cu mult inferioare cheltuielilor pentru educație şi sănătate, în India şi Pakistan situația este complet diferită. În India se alocă pentru educație 3,2% şi pentru sănătate 0,6 % din buget, în timp ce în Pakistan se alocă 2,7% şi respectiv 0,9%. Situația este dramatică în special în ce priveşte sănătatea, fiind foarte clar ca resursele alocate pentru cheltuieli militare ar putea fi utilizate pentru creşterea nivelului de trai al populației.

Creşterea cheltuielilor militare pe ansamblul zonei este datorată şi cheltuielilor însemnate ale Chinei, care a început sa dea dovadă de o mai mare transparentă în ceea ce priveşte resursele alocate cheltuielilor militare (141,1 miliarde yuani în 1998, constând în subvenții pentru cercetare-dezvoltare şi pentru industria de armament, importuri de tehnologie militară).

Situația cheltuielilor militare în China, comparativ cu creşterea economică şi cu resursele alocate educației şi sănătății, este mult mai bună. Astfel, la un procent de 1,72% din PIB pentru cheltuieli militare, China aloca pentru educație şi sănătate 2,3 şi respectiv 2% din PIB, iar creşterea economică a fost impresionantă : 8% în anul 2000 şi 10% creştere economică medie în perioada 1990-1999.

În Orientul Mijlociu creşterea este datorată conflictului israeliano-palestinian, cât şi continuării programului de înarmare al Iranului. S-au constatat creşteri însemnate ale cheltuielilor militare ale statelor din Golf, care coincid cu creşterea veniturilor din petrol. Israelul aloca pe anul 2001 6,77 din PIB pentru cheltuieli militare iar cheltuielile militare pe cap de locuitor se ridica la 1081 USD; aloca pentru educație 7,6% din PIB iar pentru sănătate 7% din PIB.

În prezent cheltuielile militare globale se ridică la 1.46 mii de miliarde dolari – la prețurile curente din 2008. În comparație cu prețurile anului 2005 cheltuielile echivalează cu 1.2 mii de miliarde dolari iar trendul a fost conform graficului de mai jos:

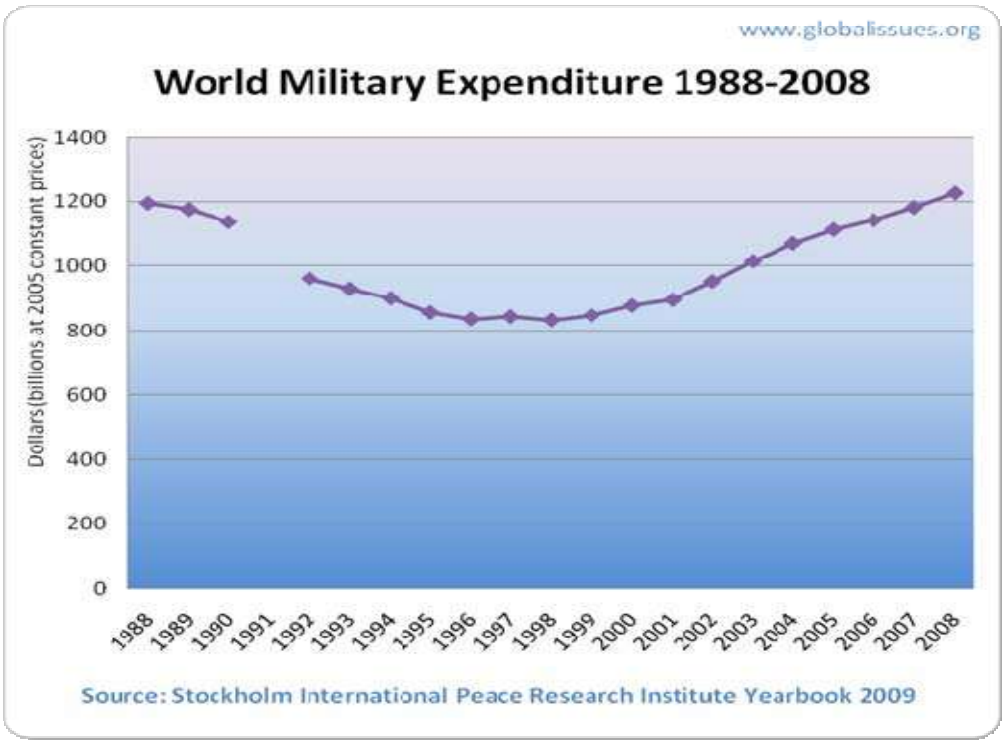

Figura nr. 1 Dinamica cheltuielilor militare globale în perioada 1988-2008, în mld. USD, preţuri constante 2005.

Sursa : World and regional military expenditure estimates 1988-2008, SIPRI Yearbook 2009, Appendix 5A

Din analiza datelor actuale privind cheltuielile militare globale se pot desprinde următoarele :

• cheltuielilor militare globale în 2008 este estimată a fi atins 1464 miliarde dolari în dolari curenți (puțin peste 1.2 mii de miliarde dolari în dolari 2005, ca pe graficul de mai sus);

• Aceasta reprezintă un 4 la sută creştere în termeni reali începând cu anul 2007 şi de 45 la sută creştere față de perioada anterioară de 10 ani, din 1999;

• Aceasta corespunde la 2,4 la sută din produsul intern brut global sau 217 dolari pentru fiecare persoană din lume;

• SUA cu bugetul de cheltuieli masive, este un determinant principal al tendinței lumii actuale, precum şi cheltuielile sale militare reprezintă în prezent doar sub jumătate din totalul la nivel mondial, de la 41,5% din totalul la nivel mondial.

Se observă concentrarea tot mai mare a cheltuielilor militare, şi anume că un număr mic de țări cheltuiesc sume mai mari. Această tendință se remarcă în cheltuielile din 2008. De exemplu:

• 15 țări cu cel mai mare cont de cheltuieli reprezintă peste 81% din total;

• SUA este responsabil de 41.5 la sută din totalul la nivel mondial, la mare distanță urmată de China (5,8% din cota de lume), Franța (4,5%), Marea Britanie (4,5%), şi Rusia (4%):

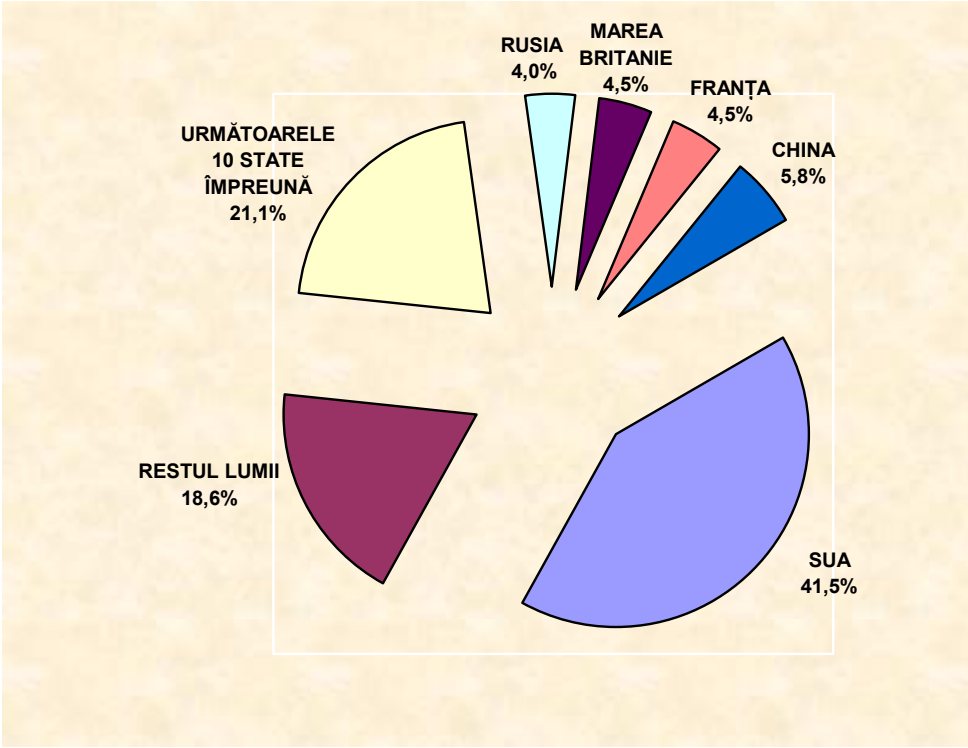

;

Cheltuielilor militare sunt concentrate în America de Nord, Europa, şi din ce în ce mai mult, Asia:

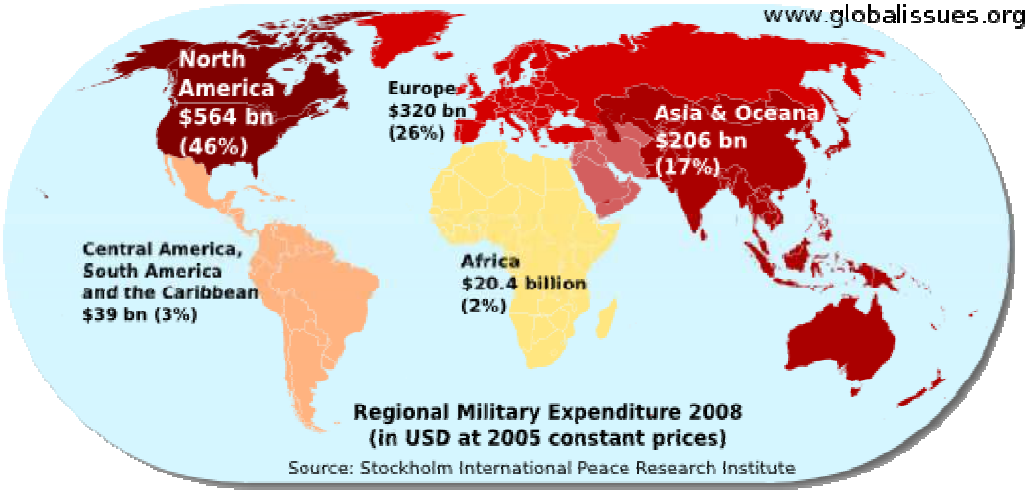

Recent, mai multe țări au crescut cheltuielile lor militare. Factorii care au determinat această creştere sunt:

• obiectivele de politică externă;
• ameninţări reale sau percepute;
• conflictele armate şi politicile de participare la operaţiunile de menţinere a păcii;
• disponibilitatea de resurse economice.

Preţurile ridicate şi în creştere pe piaţa mondială pentru minerale şi pentru combustibili fosili (cel puţin până de curând) au permis ca unele naţiuni să cheltuiască mai mult pentru armatele lor. Naţiunile în curs de dezvoltare, precum

China şi India, care au avut o creştere economică considerabilă în ultimii ani au avut cheltuieli militare în creştere. Creşterile lor sunt în mare parte proporţionale cu creşterea lor economică. China, pentru prima dată, s-a clasat pe locul 2 în topul cheltuielilor militare în 2008.

3. Finalitatea cheltuielilor militare

În literatura de specialitate, s-au formulat două unghiuri de tratare a implicaţiilor economice, tehnico-ştiinţifice şi politico-strategice ale cursei înarmărilor, ale producţiei şi exportului de arme, ca şi ale căilor de soluţionare treptată a problemelor arătate.

1. Cele mai multe din lucrările consacrate acestei teme globale evidenţiază noile riscuri şi implicaţii ale cursei înarmărilor asupra situaţiei internaţionale, asupra securităţii şi păcii în lume. Toate demonstrează, cu mijloace şi argumente specifice, că sporirea bugetelor militare constituie o realitate profund îngrijorătoare a lumii contemporane.

2. Invers, mulţi economişti sunt de acord în considerarea cheltuielilor militare o categorie aparte a cheltuielilor publice, evidenţiind valenţele creşterii bugetelor militare.

4. Sporirea bugetelor militare – noi riscuri economice, sociale, ecologice

Dimensiunea militară a dezvoltării economice contemporane se concretizează în următoarele efecte negative asupra economiei:

- consum enorm de resurse naturale, umane şi financiare;
- sacrificarea unor şanse de susţinere a programelor educaţionale, de ocrotire a sănătăţii publice chiar şi în tarile dezvoltate economic;
- modalitate de irosire a unor posibilităţi de atenuare a problemelor sociale;
- sursă majoră de poluare a mediului înconjurător şi de dezechilibru ecologic;
- frână a creşterii economice.

Se consideră că cheltuielile militare contribuie la deteriorarea mecanismelor normale ale economiei de piaţă reprezentând o sursă de puternice presiuni inflaţioniste. Metale rare sau scumpe, ca titaniul, uraniul, cobaltul, paladiul, zirconiul, tantalul, platina, consumate în cantităţi mari în scopuri militare, au fost declarate metale strategice, aprovizionarea producătorilor civili cu aceste metale devenind deosebit de dificila şi costisitoare 60. Mecanismul formarii preţurilor la astfel de bunuri strategice, ca şi la armamente, este unul specific situaţiei de monopson, statul fiind unicul cumpărător al acestor bunuri. În aceste cazuri, preţul nu poate fi explicat nici prin valoarea-utilitatea şi nici prin consumurile de factori sau prin şansele totale sacrificate pentru a achiziţiona astfel de mărfuri.

Pentru susţinerea acestei teorii, cel mai frecvent utilizat este exemplul Japoniei, care, după înfrângerea în cel de-al doilea război mondial, şi-a concentrat majoritatea resurselor spre o dezvoltare economică fără cheltuieli militare. În Japonia, în perioada 1953-1969 a existat cea mai scăzută pondere medie anuală a cheltuielilor militare în produsul naţional brut şi cele mai înalte ritmuri medii anuale de creştere a producţiei industriale (13,6%). SUA s-au situat în aceasta perioadă pe primul loc în ceea ce

priveşte ponderea cheltuielilor militare (8,5%) şi pe penultimul loc în privinţa ritmului mediu anual de creştere a producţiei industriale (4%).

În condiţiile deosebite ale anilor ’70 – cu fluctuaţii mult mai mari în evoluţia economică a ţărilor – corelaţiile arătate mai sus au continuat să se manifeste. În Japonia, la o pondere medie a cheltuielilor militare în produsul naţional brut mai mică de 2% (în anul 1978, aceasta a fost de 1,7%), ritmul mediu anual de creştere a producţiei industriale a fost de 6,3%, în timp ce în SUA ritmul mediu anual al aceluiaşi indicator a fost de 3,6%, ponderea cheltuielilor militare în produsul naţional brut fiind însa aici de aproape 4 ori mai mare decât în Japonia (în 1978 ponderea respectivă a fost de 7,6%).

Evident, corelaţiile arătate nu pot fi şi nu trebuie sa fie absolutizate. Există mulţi alţi factori care stau la baza creşterii economice. Constantin Fota, în cartea Economia Internaţională, consideră ca într-o lume viabilă, bugetele militare naţionale vor reprezenta numai o mică fracţiune din ceea ce sunt în prezent; cheltuielile militare mondiale vor fi reduse drastic pe măsură ce ţările vor recunoaşte ca pericolele care ameninţă mediul înconjurător depăşesc tradiţionalele ameninţări militare. Mai mult, viabilitatea nu poate fi atinsă fără o masivă trecere a resurselor din domeniul militar în cele ale eficientei energetice, conservării solului, plantarii arborilor, planificării familiale, alte activităţi care necesită a fi dezvoltate.

5. Cheltuielile militare – o categorie specifică de cheltuieli publice

Invers, din perspectiva politicilor actuale ale unor state, mulţi autori evidenţiază valenţele creşterii bugetelor militare şi achiziţionării de arme sofisticate în contextul schimbării orientării strategice, ca mijloc de a face fata noilor ameninţări de securitate şi a stimula economia în acelaşi timp.

Economiştii sunt de acord în considerarea cheltuielilor militare o categorie aparte a cheltuielilor publice, în măsura în care ele sunt stabilite dinainte din raţiuni politice, şi mai puţin economice. Ele au cunoscut o expansiune formidabilă, scăpând masurilor de compresie care, în perioade de criză, de dificultăţi economice, afectează toate celelalte categorii de cheltuieli publice. Statul, în calitate de cumpărător sigur al producţiei militare, constituie o garanţie pentru furnizor. Ca şi celelalte cheltuieli publice, cheltuielile militare permit utilizarea de capacităţi de producţie şi de mână de lucru sub-utilizate. Ele acţionează ca un stimulent al cererii globale şi constituie astfel o forţă de antrenare a economiei. Adesea se susţine că sporirea cheltuielilor militare înseamnă, de fapt, crearea de noi locuri de muncă, că reducerea bugetelor militare ar agrava problema ocupării resurselor de muncă.

Cheltuielile militare au fost şi continuă sa fie o bază pentru cercetarea tehnologică avansată, pentru inovaţii, necesare ameliorării producţiei industriale. Cercetarea şi dezvoltarea, esenţiale pentru punerea la punct de noi tehnici industriale, îşi văd astfel finanţarea asigurată în mare parte de stat, prin intermediul cercetării militare, în condiţiile în care costurile şi riscurile devin prohibitive pentru întreprinderile private. Prin intermediul unui obiectiv desemnat drept interes naţional (apărarea ţării), scop pur politic, statul intervine direct pe teren economic pentru a lua asupra sa o dimensiune esenţială a dezvoltării industriale.

Inovarea industrială este astfel alimentată de cercetarea militară, finanțată de către stat. În acest ritm, dividendele războiului risca să le depăşească pe cele ale păcii. Țările care au avut mari cheltuieli militare şi exporturi de armament considerabile au beneficiat de o rată a acumulărilor înaltă şi au realizat un ritm mediu anual de creştere susținut care s-a concretizat în ritmuri medii anuale ridicate de sporire a producției industriale şi a celei manufacturate (aceasta din urma coincide, în principiu, cu industria prelucrătoare). Astfel, SUA au avut o rată a acumulării de 26,8% în 1998, înregistrând față de 19,0 % în 1960 o creştere de 41% a ratei acumulării în aceasta perioadă. Ritmul mediu anual de creştere a investițiilor a evoluat de la 4,8 % în 1960 la 5,1 % în 1998, înregistrând o creştere de 6%, iar ritmul mediu anual de creştere a producției industriale a evoluat de la 5,2 % în 1960 la 6,5 %, în 1998, înregistrând o creştere de 25%. Germania a avut o rata a acumulării de 29,0 % în 1960 şi de 32,0 % în 1998, înregistrând o creştere de 10%; ritmul mediu anual de creştere a investițiilor a evoluat astfel de la 4,0 % în 1960 la 3,2 % în 1998, înregistrând o scădere de 20% ; ritmul mediu anual de creştere a producției industriale a fost de 5,2 % în 1960 şi 4,5 %in 1998, înregistrând o scădere de 13,4%. Germania a înregistrat scăderi uşoare ale ritmului mediu anual de creştere a investițiilor şi a ritmului producției industriale, datorate unor evoluții conjuncturale pe piețele internaționale (criza dolarului, şocurile petroliere).

Ratele înalte ale acumulării, care au înregistrat doar creşteri în perioada luata în calcul, se datorează introducerii masive a tehnicii şi tehnologiei de vârf, creşterii eficientei economice şi folosirii în mare măsură a exporturilor ca factor de creştere economică; în acest cadru, un rol foarte important l-au avut exporturile de armament. SUA ar putea constitui un exemplu de țară în care cheltuielile militare ridicate au contribuit la dezvoltarea economică, sau cel puțin nu au împiedicat-o. Autorul roman Ioan Grigorescu, pe baza unei lucrări semnificative de istorie economică a SUA, surprinde şase cauze care au condiționat apariția şi susținerea prosperității acestei țări. Acestea sunt formulate astfel : 1. imensele bogații ale solului; 2. profiturile scoase din dominarea economică a continentului sud-american; 3. cultura tehnică a societății; 4. productivitatea muncii, al cărui nivel ridicat a fost întreținut prin relativa penurie de forță de muncă; 5. programul înarmărilor ca sursă de îmbogățire a țării ; 6. beneficiile obținute de pe urma sclavajului oamenilor de culoare. Autorul remarca faptul ca nici o altă țară din lume nu a dispus vreodată, simultan, de atâtea atu-uri de excepție, capabile sa acționeze convergent, în direcția îmbogățirii galopante a unei națiuni.

Bibliografie:

[1] BARI, Ioan, **Globalizare şi probleme globale,** Editura Economică, Bucureşti, 2001.

[2] DOBROTĂ, Niță, **Militarizarea şi reproducția capitalistă postbelică. Reproducția capitalistă contemporană. Probleme economice actuale ale țărilor capitaliste dezvoltate**.

[3] DOBROTA, NiȚĂ, *Relația înarmare-dezarmare din perspectiva dezvoltării actuale,* în Economie Politică, Biblioteca manualelor alternative, Editura Economica, Bucureşti, 1997.

[4] MURGESCU, Costin, Criza economiei mondiale, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986.
[5] *** **Armaments, Disarmaments and Internaţional Security**, Oxford University Press, 2002.
[6] *** *Budget requests, Special Report*, www.dod.gov.
[7] *** Consecintele economice şi sociale ale cursei înarmărilor, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1988.
[8] *** Dicţionar Diplomatic, Editura Politică, Bucureşti, 1979.
[9] *** **L'annee strategique 2002**, Institut des relations Internationales et strategiques, Paris 2001.
[10] *** *Military Expenditure în Africa*, Onitooga W. în SIPRI Yearbook 2000.
[11] *** *Nuclear Weapons: a new Great Debate*, Chaillot Papers Nr. 48, july 2002, EU Institute for Security Studies.
[12] *** **Report of Preparatory Committee for the Special Session of the General Assembly Devoted to Disarmament.**
[13] *** **Revoluţia industrială şi potenţialul militar al statelor**, Editura Militară, Bucureşti 1995.
[14] *** *Risks of the status quo*, Newslwtter nr.2, may 2002, EU Instite for Security Studies.

Resurse on-line:

[15] http://www.sipri.org/yearbook/2009/05
[16] http://yearbook2006.sipri.org/chap8
[17] http://milexdata.sipri.org/
[18] http://www.sipri.org/research/armaments/milex/resultoutput/trends.
[19] *Global Issues: "Global Financial Crisis",* Last updated: Saturday, July 25, 2009, http://www.globalissues.org/article/768/global-financial-crisis.
[20] Elisabeth Skons, Catalina Perdomo, Sam Perlo-Freeman and Petter Stalenheim, Chapter 10, SIPRI Yearbook 2004, Stockholm International Peace Research Institute, June 9, 2004, http://editors.sipri.se/pubs/yb04/ch10.html.
[21] http://www.globalpolicy.org/un-reform/un-financial-crisis-9-27.html·
[22] 'The UN in Brief', United Nations Web Site, http://www.un.org/Overview/brief.html
[23] 'UN Reform', Global Policy Forum, last accessed September 13, 2009, http://www.globalpolicy.org/un-reform.html.
[24] Global Issues: "United Nations on Development Issues", Last updated: Wednesday, July 25, 2001, http://www.globalissues.org/article/24/united-nations-on-development-issues.
[25] http://www.un.org
[26] Global Issues: "Official global foreign aid shortfall: $3.6 trillion", Last updated: Monday, April 13, 2009, http://www.globalissues.org/article/593/official-global-foreign-aid-shortfall-over-3-trillion.
[27] Global Issues: "Global Financial Crisis", Last updated: Saturday, July 25, 2009, http://www.globalissues.org/article/768/global-financial-crisis·
[28] http://news.bbc.co.uk/1/hi/business/8050737.stm .

[29] http://www.visionofhumanity.org/gpi/home.php
[30] http://www.visionofhumanity.org/gpi/home.php
[31] Thalif Deen, 'Global Drug Trade Reaches Staggering Proportions', IPS News Service, March 2, 1998, http://www.oneworld.org/ips2/mar98/drug_trade.html
[32] http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr1998/

RECONFIGURAREA TERORISMULUI EUROPEAN? BASCII, REBELII KOSOVARI ŞI MODELUL MUJAHEDINILOR

Dr. Anghel ANDREESCU[*]
Dr. Nicolae RADU[**]
dr. Sorin LĂZĂRESCU[***]

"If our requests aren't satisfied, next time will hit more precisely and the World Trade Center will continue to be one of our targets in the United States", affirmed Nidal Ayyad, a Islamic militant in February 1993. Almost 100 years before, an adept of terror use, Andrei Zeliabov (member of the Executive Council of the Russian group Narodnaia Volia) considered that "The history evolves to slow. We should give it a hint." Along the last 10 years, the phenomenon dimensions globalised to a hard predicted level.

Atentatele de la 11 septembrie 2001 au marcat o nouă etapă a terorismului internațional. Că ne place sau nu, terorismul nu s-a oprit aici. Evenimentele de la World Trade Center au fost urmate de altele, adevărat, de mai mică amploare. Grupările teroriste islamice nu au mai lovit în SUA, ci au preferat să atace interesele americane de pe alte continente sau cum a fost cazul la Madrid (11 martie 2004) şi Londra (7 iulie 2005), au dorit să „pedepsească" participarea europenilor la conflictele din Irak şi Afganistan. După „potolirea" ETA, IRA şi Armatei de Eliberare din Kosovo **(**UCK), fundamentaliştii islamici şi-au făcut din nou simțită prezența (Mihai, 2007).

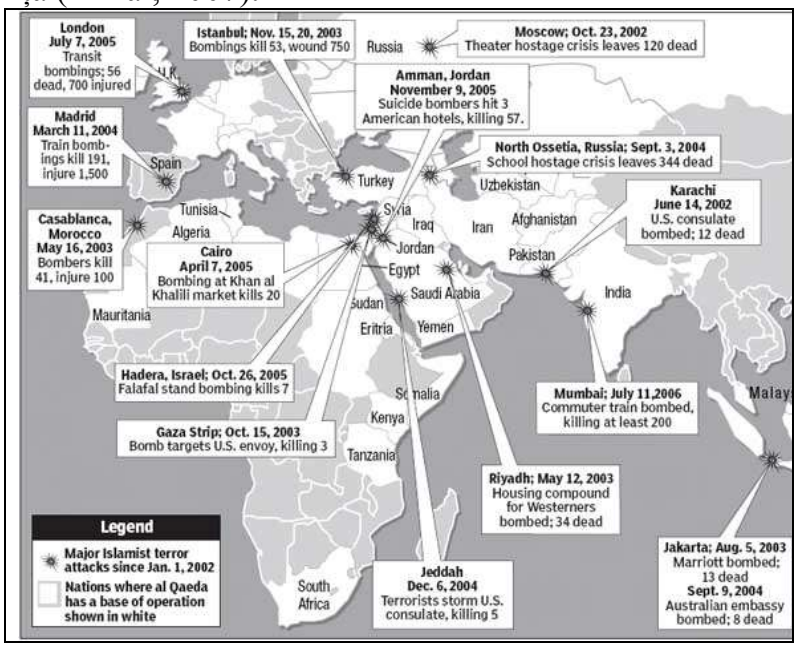

[*] **General (r.) profesor universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I"**
[**] **Comisar-şef conferențiar universitar, Universitatea „Lucian Blaga" Sibiu**
[***] **Subinspector de poliție asistent universitar, Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza"**

1. ETA şi precedentul Kosovo

În 2005, liderul guvernului basc, Juan Jose Ibarretxe, a prezentat parlamentului de la Madrid un plan care viza o autonomie aproape totală, echivalând practic cu independența. El propunea „o asociație liberă" între Țara Bascilor şi Spania. Aceasta consta în adoptarea unui sistem judecătoresc separat şi a unuia fiscal independent de Madrid (Mihai, 2007; de văzut şi Documentar BSIJ, 2007). Totodată, bascii ar fi avut propriul paşaport şi reprezentanți în organismele importante, precum UE. Legislativul spaniol a respins însă planul, iar reacția ETA, contrar aşteptărilor, nu a fost violentă.

Mai mult, în martie 2006, liderii separatişti şi guvernul spaniol au anunțat o încetare a focului. Înțelegerea nu a durat însă foarte mult. Anul trecut, pe 5 iunie, separatiştii au anunțat ruperea „armistițiului permanent" (www.adevarul.ro). Revendicările organizației sunt acum susținute de noul statut al Kosovo. La scurtă vreme, în decembrie 2007, ETA anunța că lupta sa nu este „o utopie", cel mai bun exemplu în acest sens fiind Kosovo.

2. Armata de Eliberare din Kosovo sub vizorul serviciilor secrete occidentale

În noiembrie 1997, Armata de Eliberare din Kosovo **(**UCK), formată atunci din cel mult 200 de oameni, a fost pusă de SUA pe lista grupărilor teroriste. Un an mai târziu, în 1998, guvernul american a scos organizația de pe listă şi, după modelul mujahedinilor din Afganistan, membrii UCK au devenit luptători pentru libertate.

Armata de Eliberare din Kosovo (UCK) este, fără îndoială, organizația care şi-a atins cel mai bine scopurile propuse. Şi, cum proclamarea independenței Kosovo s-a comis, „triumful" a devenit şi mai deplin (Mihai, 2007). Fostul lider al UCK, Hashim Thaci, s-a transformat şi el într-un politician respectabil.

3. Compromisuri şi funcții importante

Schimbarea de atitudine a intervenit după ce occidentalii au realizat că pot folosi gruparea în lupta împotriva regimului Miloşevici. Imediat, serviciile secrete germane, britanice şi americane au sărit în ajutor: SAS a organizat tabere de antrenament în nordul Albaniei, iar BND a furnizat uniforme, arme şi instructori. „The Sunday Times" a publicat declarațiile unor agenți CIA care au recunoscut că au oferit consiliere UCK înainte de declanşarea atacurilor NATO asupra Iugoslaviei (Mihai, 2007).

De altfel, serviciile secrete britanice şi americane au continuat colaborarea cu rebelii kosovari pentru a identifica mai multe obiective sârbe vizate de bombardamentele Alianței. Oficial, UCK a încetat să mai existe la 20 septembrie 1999, când KFOR a anunțat demilitarizarea grupării. Thaci a decis să împartă fosta grupare teroristă în trei: o componentă a format un partid politic (Partidul Democratic din Kosovo), alta s-a alăturat poliției (TMK), iar a treia a devenit nucleul forțelor armate (Kosovo Protection Corps - KPC). KPC a reprezentat un compromis între intențiile KFOR de a demilitariza organizația şi dorința foştilor lideri UCK de a-şi păstra influența în sectorul apărării viitorului stat. Aceştia erau convinşi încă de

atunci că va veni şi ziua în care Kosovo va obține independența şi va avea nevoie de o armată.

Potrivit unui raport al International Crisis Group (ICG), schimbarea a însemnat de fapt transformarea unei mişcări populare într-un fel de nomenclatură în care se pătrunde greu (Mihai, 2007; de văzut şi Documentar BSIJ, 2007). Conducătorii ei şi-au consolidat puterea şi dețin funcții importante nu numai în politică, dar şi în sectorul economic.

4. Rezistența împotriva britanicilor

Armata Republicană Irlandeză (IRA) a fost înființată în 1919, dar şi-a făcut simțită prezența abia în anii ’60. Irlanda reprezintă cea mai veche problemă colonială, şi singura care nu a putut fi rezolvată. În anii ‘20, politicienii de la Londra erau decişi „să se retragă” (Mihai, 2007). Au fost însă împiedicați de protestanții majoritari din Irlanda de Nord, care se considerau britanici. Aşa că soluția a părut atunci a fi împărțirea insulei: Irlanda de Nord a rămas parte a imperiului, în timp ce restul teritoriului a format o entitate sub jurisdicție britanică, dar beneficiind de o largă autonomie.

Americanii au început să se intereseze de situația din Irlanda de Nord după ce, în 1973, FBI a prezentat un raport potrivit căruia conflictul era sponsorizat cu dolari de comunitatea puternică de irlandezi din SUA. IRA a primit o importantă susținere financiară din partea imigranților irlandezi din America şi chiar din partea conducătorului libian Moammar Gadaffi (Moloney, 2002). Până la Bill Clinton, administrația de la Washington nu şi-a pus însă prea mult amprenta asupra negocierilor de încetare a violențelor. Primul preşedinte american de după Războiul Rece, Clinton, a lansat o altă abordare: l-a invitat pe Adams, în 1994, în Statele Unite şi a obținut o încetare a focului.

Gestul a avut o importanță crucială pentru Adams, oferindu-i un sprijin în încercarea sa de a-i convinge pe nord-irlandezi că problemele lor pot fi rezolvate prin negocieri politice. Un raport alcătuit în 2006 de „Independent Monitoring Comission” (Documentar BSIJ, 2007) arăta că IRA a abandonat terorismul şi a pus capăt activităților criminale pentru a adopta, ireversibil, calea politică, după ce, în urmă cu cinci ani, armata republicană irlandeză era considerată cea mai periculoasă grupare paramilitară.

În acest cadru, aspirațiile de independență ale corsicanilor au rămas tot timpul la statutul de iluzii. Organizațiile teroriste din insulă nu au reuşit niciodată să ajungă la o înțelegere, astfel că fiecare a luptat pe cont propriu. Armata Corsa şi Frontul pentru Eliberare Națională (FLNC) sunt principalele grupări care luptă pentru desprinderea de Franța. Dar singurele lor reuşite sunt reprezentate de atentate minore, luări de ostatici sau aruncarea în aer a unor clădiri aparținând administrației de la Paris.

5. Modelul economic al terorii

Finanțarea terorismului este acceptată la scară largă drept una dintre componentele esențiale ale activității teroriste (Andreescu, Albu, 2008). Această

activitate acoperă, potrivit surselor deschise de informare („TE – SAT 2007”), două domenii distincte marcate de finanțarea atacurilor şi rețelelor teroriste. Fondurile sunt procurate prin crearea şi gestionarea unor companii mici, ca surse ale unui venit legal, care astfel este folosit pentru susținerea grupărilor teroriste în interiorul şi exteriorul UE. Astfel, în conformitate cu cele prezentate de Comisia Națională privind Atacurile Teroriste asupra Statelor Unite, organizația Al-Qaida ar fi cheltuit, anterior anului 2001, suma de 30 milioane de dolari anual pentru finanțarea unor operațiuni, menținerea nivelului de pregătire a structurii militarizate a acesteia şi susținerea financiară a altor organizații (National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States, 2004).

Finanțarea grupărilor teroriste se poate realiza fie direct, cu bani proveniți din activități specifice criminalității organizate, dintre care traficul de droguri şi perceperea unor taxe de protecție sunt dintre cele mai reprezentative, fie cu bani rezultați din activități legale amorsate şi întreținute în multe situații cu bani obținuți ilegal în urma unor activități de natură criminală, precum şi din donații ale unor simpatizanți.

Trebuie avut în vedere faptul că finanțarea unei acțiuni teroriste nu presupune costuri foarte mari (activitatea din 11 septembrie 2001 nu a necesitat mai mult de 500.000 $), dar finanțarea unei grupări teroriste presupune existența unor importante sume de bani care sunt dirijate pentru organizarea activităților, recrutarea de noi membri, antrenarea şi echiparea acestora şi, în final, finanțarea operațiunilor. În paralel, marile grupări teroriste investesc importante sume de bani în campanii mediatice, acțiuni de influențare a unor lideri politici şi derularea unor proiecte în plan social menite să atragă noi simpatizanți (Traficul de droguri, 2007).

În acest context, grupările criminale sunt permanent preocupate pentru a găsi surse de finanțare cât mai stabile, un rol important în această direcție jucându-l derularea directă, dar mai ales prin intermediari (simpatizanți), a unor activități economice care să le asigure veniturile necesare şi să mascheze proveniența inițială a banilor rezultați, din activități ilegale. Pentru aceasta grupările teroriste apelează la experți financiari care activează în cadrul unor firme special create, derulând o serie de tranzacții prin intermediul mai multor firme fantomă, ceea ce le asigură introducerea banilor în circuitul legal. Tot prin intermediul acestor firme sunt reciclați şi banii obținuți de grupările teroriste în urma unor donații venite de la simpatizanți sau a colectării unor taxe de protecție, casele de schimb valutar aflate sub controlul direct sau indirect al grupărilor teroriste jucând un rol deosebit de important în aceste activități.

Principalele surse financiare ale organizațiilor teroriste pot fi înscrise, potrivit Andreescu, Albu (2008) în două mari categorii, în funcție de originea acestora: venituri obținute din surse legale de finanțare şi venituri obținute din surse ilegale ori din săvârşirea de activități criminale.

- *Veniturile obținute din surse legale reprezintă sume considerabile provenite din derularea unor afaceri legale, inclusiv activități de autofinanțare prin acțiuni lucrative, economii sau contribuții sociale.* Aici este inclus şi fenomenul denumit *black washing*, care reprezintă direcționarea banilor proveniți din surse legale,

contribuţii guvernamentale, acţiuni caritabile, către scopuri legate de radicalism şi terorism.

O atenţie deosebită a fost acordată contribuţiilor financiare către organizaţii teroriste realizate de imigranţii de aceeaşi naţionalitate, rezidenţi ai unor state terţe. Bune exemple în acest sens sunt acţiunile Armatei Republicane Irlandeze de colectare de fonduri pe teritoriul Statelor Unite sau iniţiativa Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei, care a impus o taxă de 5 procente din venitul tuturor palestinienilor care locuiau în străinătate. De asemenea, în anii ’90 imigranţii albanezi din Germania şi Elveţia au donat 3 procente din veniturile lor pentru susţinerea Armatei de Eliberare a Kosovo (UCK). Contribuţiile imigranţilor nu trebuie să fie obligatoriu sub formă bănească, elocvent fiind exemplul albanezilor din America. Aceştia au donat UCK, în timpul conflictului din Kosovo echipament de vedere pe timp de noapte, veste antiglonţ şi staţii radio, care fuseseră cumpărate printr-un catalog online (Napoleoni, 2004).

Contribuţiile personale joacă un rol important în finanţarea activităţilor teroriste. În aprilie 2002, poliţia bosniacă a descoperit în timpul unei percheziţii un document intitulat *Golden Chain Link* care conţinea o listă cu 20 de persoane care au susţinut financiar Al-Qaida (Solomon, 2003).

O altă sursă relevantă de finanţare a terorismului este reprezentată de organizaţiile caritabile, metodă utilizată prima dată de americanii de origine irlandeză care au înfiinţat astfel de structuri pentru susţinerea văduvelor şi orfanilor din Irlanda de Nord în timp ce în realitate banii erau utilizaţi pentru susţinerea IRA. Situaţii similare au fost întâlnite în Bosnia şi Cecenia unde organizaţiile caritabile sunt conduse de lideri islamişti sau simpatizanţi ai grupurilor radicale islamiste, unele dintre ele evoluând de la simpla sponsorizare a mujahedinilor la acordarea de asistenţă directă şi chiar adăpostirea temporară a membrilor grupărilor teroriste.

- *Veniturile obţinute din surse ilegale ori din săvârşirea de activităţi criminale* reprezintă un domeniu intens studiat în ultimul timp atât de specialiştii în materie cât şi de mijloacele mass-media, datorită importanţei lor în raport cu activitatea organizaţiilor teroriste, a potenţialului financiar cât şi a impactului avut în rândul publicului larg, motiv pentru care nu vom insista foarte mult asupra acestui aspect.

Există nenumărate posibilităţi în acest domeniu. Din studierea diferitelor surse de informare rezultă că nu lipsite de importanţă sunt sursele financiare variind de la răpiri sau omoruri, de la fraudele săvârşite prin utilizarea cardurilor bancare până la piraterie. Dintre acestea două sunt cele mai elocvente:

a. *Răpirea urmată de cererea unei sume importante de bani drept răscumpărare este o modalitate des folosită de către teroriştii*, banii primiţi în schimbul eliberării ostaticilor devenind astfel o sursă de venit. Un exemplu în acest sens este răpirea în anul 1991 a unui grup de geologi japonezi de către Mişcarea Islamică din Uzbekistan (IMU). Potrivit unor surse diplomatice, Guvernul Japoniei ar fi plătit în secret o sumă între 2 şi 6 milioane de dolari pentru eliberarea acestora (Rashid, 2002).

b. *Contrabanda este considerată cea mai importantă sursă de venit a organizațiilor teroriste.* Bunurile traficate pot fi tutun, alcool, petrol, aur sau diamante, electronice, armament sau droguri, cel mai bun exemplu în acest domeniu fiind situația de la granița dintre Afganistan şi Pakistan. Potrivit unui studiu al Organizației Națiunilor Unite dat publicității în anul 1999, formațiunile talibane au beneficiat de venituri din acest gen de activități estimate la aproximativ 36 milioane de dolari (Pearl, 2002).

c. *Pentru cunoaşterea circuitului complet al resurselor financiare de care beneficiază organizațiile teroriste, specialiştii în domeniu au studiat şi modalitățile de transfer utilizate.* Astfel, s-a concluzionat că teroriştii transferă bani sau alte valori folosind orice soluție posibilă, utilizând sistemele financiar-bancare legale, prin transportul sumelor cash cu ajutorul curierilor, precum şi transferul fondurilor utilizând sistemul de comerț internațional, prin achiziția temporară de bunuri.

Studiile de caz efectuate au demonstrat că descoperirea situațiilor în care obținerea, transferarea şi utilizarea fondurilor în scopuri teroriste este mult mai dificilă atunci când organizațiile implicate recurg la rețelele informale de sprijin, care nu operează ca parte a unei structuri organizate, cu funcțiuni, roluri, sarcini şi responsabilități bine definite.

Un exemplu în acest sens este utilizarea de către organizațiile teroriste a *rețelelor Hawala*, acestea fiind un sistem alternativ de transmitere a banilor, fără implicarea instituțiilor financiare. Folosirea acestora se bazează pe existența unui lanț de brokeri ce realizează tranzacții cu bani cash în baza unor convenții preexistente, între aceştia fiind stabilită o îndelungată cooperare bazată pe relații de încredere ce țin, în general, de legăturile de rudenie dintre ei (Traficul de droguri, 2007).

Existența sistemelor financiare informale (hawala) este cunoscută pentru prima dată în China şi pe subcontinentul indian, textele de jurisprudență islamică amintind despre ele încă din secolul al VIII-lea şi chiar mai devreme (Andreescu, Albu, 2008). Întâlnit în prezent îndeosebi în țările musulmane, întregul mecanism funcționează doar pe baza încrederii dintre părți. De altfel, însuşi termenul hawala, în limba arabă, are sensul de "încredere". Serviciile rețelei sunt atractive pentru rapiditatea lor, dar mai ales pentru discreția tranzacțiilor, care se fac în lipsa oricăror documente. Mai mult, sistemul hawala face posibil transferul fondurilor fără a stabili proveniența lor sau identitatea plătitorului.

Începând cu anul 2001, hawala a apărut frecvent în atenția mass-mediei, adesea, în posibilă legătură cu activitățile teroriste, existând informații că prin acest sistem au fost transferate sume utilizate ulterior pentru săvârşirea unor atentate teroriste.

Faptul că grupările extremiste folosesc aceste căi de transfer în vederea finanțării propriilor acțiuni ar putea fi interpretat ca o consecință a creşterii eficienței măsurilor adoptate în sistemul financiar oficial, mai ales, în privința combaterii spălării banilor (Caunic, 2007).

În loc de concluzii:

- Recrudescența terorismului islamic a „scos la pensie" grupările europene, care au încercat să se distanțeze de acest fenomen, odată cu declanşarea luptei antiteroriste pe plan internațional. Dorința lor este perfect justificată, ținând cont de faptul că terorismul de pe Vechiul Continent, chiar şi cel nord-irlandez, nu are motivații religioase, ci politice, etnice şi separatiste (Documentar BSIJ, 2007).
- În acest cadru, în 1959, nemulțumiți de conservatorismul Partidului Naționalist Basc, câțiva studenți au creat mişcarea Euzkadi ta Askatasuna („Țara Bascilor şi Libertate"), cunoscută drept ETA. Organizația şi-a trasat încă de la început un obiectiv clar: obținerea independenței Euskal Herria („Țara Bascilor"), termen care include şi regiunea locuită de basci în sud-vestul Franței şi provincia Navarra. Sub regimul lui Franco, limba bască a fost interzisă, identitatea culturală suprimată, iar intelectualii au fost închişi şi, adesea, torturați.
- Negăsind o cale de dialog, ETA a lansat o campanie sângeroasă în 1968, când a avut loc primul asasinat asupra lui Meliton Manzana, şeful poliției din San Sebastian. Moartea lui Franco în 1975 a schimbat situația (www.adevarul.ro). Încetul cu încetul, cei două milioane de basci au obținut mai multe drepturi. În prezent, ei au propriul parlament şi poliție, îşi colectează taxele şi au drept de decizie asupra procesului educațional. Sprijinul opiniei publice a început însă să scadă vertiginos după răpirea şi uciderea cu sânge rece a lui Miguel Angel Blanco, un membru al filialei Partidului Popular din regiune.
- În condițiile în care şirul surselor ilegale pentru finanțarea terorismului acoperă în cea mai mare parte majoritatea acțiunilor criminale, de la tehnica legată de falsificarea documentelor de identitate şi călătorie, la infracțiuni de natură financiară, precum folosirea cărților de credit false, evaluarea sumei totale a fondurilor ilegale folosite pentru finanțarea terorismului este aproape imposibilă.
- Este o tristă realitate faptul că majoritatea liderilor organizațiilor teroriste poate trece aproape nestingherită frontierele, că sume imense de bani pot ajunge de pe un continent pe altul în numai câteva ore, însă, când este vorba de cei care aplică legea, paradoxal, frontierele devin un serios obstacol.

Bibliografie:

1. Legislație

[1] ****Constituția României,* în, „Monitorul Oficial", partea I, nr. 767 / 31.10.2003.

****Strategia de securitate națională a României*, Imprimeria Națională S.A., aprilie 2007.

[2] ****Strategia Ministerului Administrației şi Internelor de realizare a ordinii şi siguranței publice, pentru creşterea siguranței cetățeanului şi prevenirea criminalității stradale,* în, „Monitorul Oficial", partea I, nr.243 din 23.03.2005.

[3] ****Strategia Națională de prevenire şi combatere a terorismului*, aprobată prin Hotărârea CSAT nr. 0067 din 2002, în, http://www.cdep.ro/plslegis/legis.

[4] ***Legea 51/1991, privind siguranța națională a României,* în http://www.cdep.ro/plslegis/legis.
[5] ***Legea nr. 19/1997 privind ratificarea Convenției Europene pentru reprimarea terorismului,* în „Monitorul Oficial" nr. 34, din 4 martie, 1997.

2. Cursuri, comentarii, monografii

[6] ****Război împotriva terorismului*, Javier SOLANA, revista DIPLOMATIC NEWS, ediție specială, iunie 2002.
[7] ***Alocuțiuni la Conferința Internațională "*Solidaritate împotriva terorismului*", Asociația George C. Marshall - România, în, revista *Securitate şi Cooperare* nr.1, Februarie 2003, Bucureşti.
[8]****Terorism şi contraterorism. Implicații strategice* – Curs, Centrul de Studii de Securitate "George C. Marshall"- Germania, 1999.
[9]****Viziune asupra terorismului global*, Departamentul de Stat al S.U.A., Washington D.C., 2003.
[10] ****Viitorul posibil val al terorismului islamist în Europa*, Defense and Foreign Affairs, Strategic Policy - Septembrie 2003.
[11] ****National Strategy for Combating Terrorism*, Departamentul de Stat al S.U.A., Washington D.C., 2003.

3. Lucrări de autor

[12] AGRAFLATIS, D., TSILIOPOULOS, E., *Terrorism and counterterrorism in a current perspective,*în, „Intelligence net", 5 noiembrie 2003.
[13] ALISTAR, I., *Neechivalențe privind definirea terorismului la începutul secolului XXI,* în, Sesiunea de Comunicări Ştiințifice STRATEGII XXI – „Securitate şi Apărare în Uniunea Europeană", Ministerul Apărării, Universitatea Națională de Apărare „Carol I", Bucureşti, 17 - 18 aprilie 2008.
[14] ANDREESCU, A.; RADU, N., (2007). - *The voice of terror between Islamic Law and civilization consciousness,* în "Romanian Military Thinking", April – May, vol 2.
[15] ANDREESCU, A., RADU, N., *Terrorism – From „The Big Encyclopedia of Jihad" to „Hamas Covenant" and „the White al – Qaeda",* în „Romanian Military Thinking", January- March, vol 1, 2007.
[16] ANDREESCU, A.; ALBU, G., *Bosnia şi Herțegovina între fundamentalismul islamic şi terorism,* în, Sesiunea de Comunicări Ştiințifice STRATEGII XXI – „Securitate şi Apărare în Uniunea Europeană", Ministerul Apărării, Universitatea Națională de Apărare „Carol I", Bucureşti, 17 – 18 aprilie 2008.
[17] ANTIPA, M.; PREDA, I., *Activitatea de informații în prevenirea acțiunilor extremist-teroriste*, în, Buletin U.N.A.p. „Carol I", nr. 1. 2005.
[18] ARĂDĂVOAICE Gh., ILIESCU, D., NIȚA, L. D., **Terorism, antiterorism, contraterorism,** Editura ANTET, Bucureşti, 1997.
[19] ATANASIU, M., *Terorismul – amenințare contra umanității*, în, „Colocviu Strategic", nr. 3 (XLX), Universitatea Națională de Apărare „ Carol I", Bucureşti, 2006.

{20] AUST, St.; SCHNIBBEN, C., **Ziua în care s-a cutremurat lumea**, Editura Runa, Bucureşti, 2002.
[21] BALABAN, C., Gh., *Problemele terorismului în dreptul internaţional,* revista „Impact strategic" nr. 3-4, 2003.
[22] BOTOŞ, I., *Dinamica fenomenului terorist. De la terorismul clasic la terorismul suicidar*, în, revista "Gândirea Militară Românească", nr.2, 2008.
[23] BRAD, C., *Terorismul - cancerul mileniului III*, în „ Spirit Militar Modern", nr.5, 2002.
[24] BURGESS, M., DELCEA, Eva., ILDIKO, C., *Problematica definirii terorismului,* în „Terorismul Azi", vol IV - VI, an 1, oct. - dec. 2006.
[25] BUSH, G., *U.S. Departement of State,* 2001, în, http:usinfo.state.gov.
[26] CARRE, O., MICHAUD, G., **Les Frères Musulmans (1928 - 1982),** L'Harmattan, Paris, 2001.
[27] CARLTON, D., SCHAERF, C., **International Terrorism and World Security,** Editura Croom Helm, London, 1975.
[28] CHIRU, I., BARNA, C., **Contraterorism şi securitate internaţională,** Editura Top Form, Bucureşti, 2008.
[29] CHOMSKY, N., **America în căutarea dominaţiei globale: Hegemonie sau supravieţuire,** Editura Antet, Bucureşti, 2003.
[30] SEGER, K., **The antiterrorism handbook,** Editura Presido, SUA, 1990.
[31] SIMILEANU, V., **Asimetria fenomenului terorist**, Editura TopForm, Bucureşti, 2003.

TERORISM *vs.* GLOBALIZARE. PRETEXT AL MARILOR PUTERI PENTRU RECONFIGURAREA ZONELOR DE INFLUENȚĂ?

Dr. Nicolae RADU[*]
Dan FRUNZETI[**]

Into the contemporary world, for the terrorism or for its generating causes there isn't a definition universally accepted. The international law didn't codify into studies, conventions or treaties. This isn't possible as long as in the biggest centers of power don't admit any justification for the increasingly menacing terrorist phenomenon. That means that weren't done and isn't done efforts to try defining terrorism. These efforts are done as concerns globalization. The terrorism from the national or international space is an social phenomenon old as the humanity and will last as long the humanity will exist. This happens because will never be extinguished the causes generating it: poverty, inequity, oppression, dictates, robbery, aggression, al lat a global scale. Is there terrorism just a tool for the big powers to reconfigure the influence areas? So, what does mean globalization? If we quote Kissinger (2007), is this just a new name for the American hegemony policy?

1. Dialectica terorii

Terorismul contemporan are deja un caracter mondial. El se axează îndeosebi pe extremismul religios violent, pe extremismul politic şi pe efectele dezrădăcinării. Cauzele acestuia sunt complexe. Ele se află în dinamica crizelor economice, culturale şi sociale, în politica de alienare a tinerilor (îndeosebi musulmani) care trăiesc în străinătate, în reacțiile virulente la influențele intrinseci pe care le exercită civilizația occidentală asupra zonelor încremenite în fantasme şi prejudecăți, în recrudescența anomiei sociale, criminalității şi traficanților. De aici, o dialectică perversă a intereselor lumii interlope şi ale unor structuri predominant violente, generate de adâncirea faliilor strategice dintre lumea modernă şi lumea rămasă în mizerie, subdezvoltare şi neputință. Această lume chinuită nu produce terorism însă, ciocnirea unora dintre entitățile ei cu interesele civilizației moderne generează şi întreține fenomenul terorist.

2. Raportul de forțe

Sunt puterile promotoare ale „globalizării", precum şi statele multinaționale, ținte ale unor lovituri teroriste devastatoare? Din acest punct de vedere, se poate considera că state precum S.U.A. şi Federația Rusă se situează pe primele locuri. Manifestațiile anti-globalizare ar putea îmbrăca în viitor forme violente, inclusiv cu caracter terorist.

Există multiple explicații față de opțiunea pentru terorism. Putem considera că aceasta are la bază în primul rând considerentul raportului de forțe. Dacă nu ar recurge la terorism, ce şanse ar avea palestinienii în fața armatei israeliene, printre

[*] **Conferențiar universitar, Universitatea „Lucian Blaga" Sibiu**
[**] **Doctorand inginer**

cele mai dotate din lume? Ce şanse au afganii şi irakienii ocupaţi, în faţa hiper-puterii militare a S.U.A.?

Explicarea opţiunii pentru terorism pe criterii cultural-religioase, aşa cum se încearcă în cazul terorismului islamic este o imensă diversiune. Nu facem decât să subliniem acest lucru. Palestinienii şi evreii se ucid între ei nu din motive culturale sau religioase, ci pentru stăpânirea pământului Palestinei. S.U.A. au pus stăpânire pe Orientul Mijlociu, nu pentru combaterea cultului islamic, ci pentru luarea sub control a 75% sub rezervele cunoscute de petrol ale lumii. Desigur că există şi o latură cultural-religioasă a terorismului internaţional contemporan, dar nu aceasta este esenţială. Toate religiile lumii au extremişti.

3. Tactica ultimei soluţii?

Este folosit terorismul ca pretext pentru invazii, cucerirea de teritorii şi subjugarea de naţiuni? Cum bine se cunoaşte, terorismul poate constitui nu numai pretextul unui război civil intern (inter-etnic de exemplu), ci şi al unor intervenţii militare străine cum au fost cele din 1999 împotriva Iugoslaviei (Serbia şi Muntenegru), din 2001-2002 din Afganistan, precum şi intervenţia militară împotriva Irakului, pregătită de S.U.A. şi Marea Britanie, şi derulată în martie-aprilie 2003. În formularea cea mai largă, terorismul poate fi definit, atât cel intern, cât şi cel internaţional, drept folosirea organizată a terorii. Nu întâmplător, terorismul este apreciat drept „tactica ultimei soluţii" (Troncotă, 2008).

4. Conceptualizare

Surprinsă de efectele loviturilor teroriste de la 11 septembrie 2001 şi de faptul că S.U.A. au devenit principala ţintă a terorismului internaţional, Administraţia de la Washington a elaborat o strategie de combatere a terorismului dându-i următoarea definiţie: "*terorismul reprezintă orice act premeditat şi ilegal periculos pentru viaţa umană sau bunăstarea publică având scopul de a intimida sau a constrânge populaţia civilă sau guvernul*".

După anul 1988, ca urmare a ruperii echilibrului de forţe la nivel global, al creşterii dezordinii, haosului, a nesiguranţei generale s-au dezvoltat foarte mult mişcările teroriste naţionalist-separatist-etnice. Astfel, în lume exisă în jur de 3.600 de grupuri minoritare etnice care se doresc autonome sau independente. Acestea sunt manipulate şi de către forţe externe interesate, aşa cum a fost cazul organizaţiei teroriste "Armata de Eliberare din Kosovo" a minorităţii albaneze, care a condus la intervenţia militară a S.U.A. şi N.A.T.O. din martie-iunie 1999, împotriva Iugoslaviei.

Terorismul se manifestă în zilele noastre, atât pe plan intern, ca metodă de luptă politică, aplicată din Filipine până în California, din Irlanda de Nord până în Argentina, cât şi pe plan extern ca formă de opoziţie faţă de opresiunea străina, faţă de societăţile transnaţionale, care au acaparat planeta, cu alte cuvinte faţă de "globalizare".

5. Globalizarea

Într-o accepțiune largă globalizarea privește de fapt, un proces complex, ce se dezvoltă permanent, în măsuri diferite pe teritorii diferite, ce a cunoscut o evoluție permanentă în timp, proces pentru care nu poate fi găsită şi acceptată unanim o definiție concisă şi cuprinzătoare.

Pornind de la Kissinger (2007), potrivit căruia globalizarea reprezintă doar noul nume al hegemoniei americane, definițiile acceptate în prezent (Dicționarul Universal al Limbii Române, 2006), consideră globalizarea drept "acțiunea de a reuni într-un tot elemente separate" sau "tendința de transformare a lumii într-o unitate (economică), cu instituții suprastatale".

6. Efectele globalizării

Dacă terorismul a căpătat dimensiuni cu adevărat internaționale abia după dispariția cortinei de fier şi încetarea Războiului rece, definirea "globalizării" drept "un proces de diminuare continuă a rolului statelor naționale şi creşterea dominației companiilor transfrontaliere asupra lumii", lasă deschise multiple sensuri de interpretare. După catastrofalele lovituri suferite la 11 septembrie 2001, societatea americană a început să se închidă tot mai mult. Cetățenii fostelor state socialiste, chiar dacă sunt membre U.E. nu au acces în S.U.A. fără vize (discriminare față de cei din Europa de Vest).

Accesul terorismului contemporan la tehnologiile ultramoderne, printre altele şi în domeniul telecomunicațiilor şi rețelelor de informații Internet, a condus la naşterea superterorismului. Acesta tinde spre intrarea în posesie a unor mijloace de nimicire în masă de tip chimic, bacteriologic şi nuclear, dacă nu cumva acest lucru s-a şi realizat. Utilizarea de către structurile teroriste a avioanelor de transport civile ultramoderne, în rol de rachete de croazieră, cum s-au derulat lucrurile la 11 septembrie 2001 la New York şi Washington a făcut dovada că ultraterorismul poate efectua lovituri catastrofice de nivel strategic. Aceasta a dus la schimbarea fundamentală a rolului şi locului terorismului contemporan la scara globală, devenind un element ce va trebui luat în calcul în planul raportului şi a echilibrului de forțe.

Teama autorităților de la Washington că teritoriul S.U.A. ar putea fi victima unui atac nuclear terorist este justificată. Cel mai probabil însă că o lovitură nucleară teroristă la New York, la Los Angeles sau într-o altă zonă a S.U.A. nu va veni la bordul unei rachete, ci mai probabil sub forma unei "valize diplomatice" fapt ce ar putea ridiculiza sistemul de apărare antirachetă la care preşedintele G.W.Bush ținea atât de mult.

7. Realism şi lumea musulmană

Secolul al – XXI-lea aduce în prim plan o lume caracterizată de hegemonia americană, de o dezlănțuire globală de antiamericanism, dar şi de dezintegrarea suveranității, atât ca principiu normativ, cât şi ca realitate empirică (Fukuyama, 2006). Preocupat de cercetarea diferențelor dintre lumea musulmană vs. modernism, profesorul universitar american Michael Field de la Harvard University este unul

dintre cei mai mari specialişti în problemele lumii arabe. Una dintre dilemele lansate consideră că propaganda oficială americană din ultimele cinci decenii a prezentat lupta pentru emancipare a lumii islamice, în general, şi a celei arabe, în special, drept o luptă împotriva modernității sub conducerea fundamentalismului religios islamic.

In căutarea unui răspuns, profesorul Field pune o întrebare legitimă: ce a făcut Occidentul pentru dezvoltarea şi "modernizarea" lumii islamice pe care a stăpânit-o în totalitate mai ales după primul război mondial ? Răspunsul este ca absolut nimic în afara jefuirii sistematice a resurselor naturale ale acestei lumi şi mai ales ale petrolului. Imensa majoritate a lumii s-a convins ca războiul împotriva terorismului nu este nimic altceva decât lupta pentru menținerea şi lărgirea controlului asupra celor mai mari rezerve de petrol ale lumii, conchide profesorul american.

8. Al - Qaeda

Dacă serviciile americane de informații sunt demne de încredere, atunci componenta fundamentală a terorismului contemporan este organizația Al Qaeda, forța principală a Frontului Mondial Islamic. Din multiple surse americane deschise, printre care şi „San Francisco Chronicle" Oficiul Internațional de Informații din Washington şi altele, rezultă că organizația teroristă Al Qaeda s-a născut la Peshavar, localitate strategică din Pakistan, situată în apropierea trecătorii Kebir, care face legătura cu Afganistanul sub patronajul S.U.A., cu participarea directă a unui important număr de specialişti ai C.I.A., jucând un rol esențial în scoaterea ruşilor din această țară.

La început aceasta s-a numit Maktab Al Khidamat (în traducere Oficiul pentru Servicii Speciale). Rolul acestui „oficiu" era recrutarea, înarmarea şi instruirea de luptători, din toata lumea musulmană, pentru ducerea unor acțiuni de luptă împotriva trupelor de ocupație sovietice din Afganistan.

În anul 1985, în fruntea „oficiului" a fost numit un om de excepție, recrutat şi instruit de C.I.A. pe nume Osama bin Mohamed bin Laden, care a transformat cu aprobarea C.I.A., "Oficiul pentru Servicii Speciale" în Al Qaeda. Prin intermediul acestei organizații S.U.A. au introdus în Afganistan armament şi materiale de război estimate la circa 8 miliarde de dolari. La încheierea războiului din Afganistan în anul 1988 Al Qaeda controla un efectiv de circa 50.000 de luptători proveniți din toate statele de credință musulmană, experimentați în acțiuni subversive, teroriste şi de gherilă. Întorşi în țările de origine, combatanții Al Qaeda au constituit filiale locale ale acestei organizații continuând acțiunile de recrutare şi instruire de noi aderenți. În felul acesta Al Qaeda a devenit cea mai mare organizație teroristă transnațională a tuturor timpurilor, adică s-a "globalizat". S-a repetat fenomenul de la sfârşitului celui de-al doilea război mondial, cu zecile de mii de terorişti instruiți de S.O.E. şi O.S.S. care au distrus imperiile coloniale.

9. Acțiunile combatanților

Organizația Al Qaeda a întors armele împotriva S.U.A. după războiul din Golful Persic (1990-1991) ca urmare a permanentizării prezenței trupelor americane

în Arabia Saudită considerată de lumea musulmană drept „ţara sfântă”. Era vorba despre 24.000 militari, 200 avioane (F-15, F-16, F-17 Awacs) şi 8 divizioane de rachete Patriot. În mai 2003 S.U.A. au decis să-şi retragă aceste forţe. Retragerea a fost definitivată în august 2004.

Serviciile de informaţii ale S.U.A. au ajuns la concluzia că microcelule aparţinând Al Qaedei (aflate în conservare) se găsesc pe toate continentele şi în toate statele vizate a fi lovite. În ceea ce priveşte lumea musulmană, Al Qaeda are filiale autonome bine structurate şi înzestrate în 66 de state, totalizând peste 60.000 de combatanţi.

După aprecierile C.I.A. pe locul doi după Al Qaeda, cu orientare antisemită şi antiamericană este organizaţia Hezbollah care operează cu precădere în Orientul Mijlociu. În anul 1983 aceasta a masacrat în câteva zeci de secunde un întreg batalion de infanterie marină american, aruncând în aer în toiul nopţii clădirea în care acesta era cazat, în apropierea aeroportului din Beirut – Liban. În iulie-august 2006, timp de peste 30 de zile, Hezbollah a purtat un război de-a dreptul incredibil cu puternica armată israeliană.

Autorităţile americane au în vedere şi terorismul autohton, reprezentat de Alianţa Naţională şi Naţiunea Ariană, care pot provoca masacre în masă, aşa cum a fost cazul sediului F.B.I. (Murah Federal Building) din Oklahoma City din anul 1995, încheiat cu 500 de morţi şi răniţi.

Fără a exista certitudini în aceasta privinţă se estimează că în cursul ultimului deceniu al secolului XX în lume operau peste 500 de organizaţii şi structuri teroriste, dintre care circa 110 de esenţă naţionalist-separatistă. Centrul mondial al terorismului islamic nu a fost niciodată Afganistanul, ci Pakistanul, unde se găseşte nucleul de bază al conducerii Frontului Mondial Islamic. Osama bin Laden este doar unul dintre conducătorii acestui “front”, în rândul cărora cea mai mare pondere o au liderii religioşi.

10. Pierderi colaterale?

Loviturile de la 11 septembrie 2001 împotriva S.U.A. au marcat trecerea de la terorismul modern la superterorism sau terorismul catastrofic. Nu mai organizează „acte teroriste”, ci „operaţii teroriste”. Exemplu: „Operaţia avioanele” din 11 septembrie 2001, „Operaţia Trenuri” 11 martie 2004, „Operaţia Metroul” din 7 iulie 2005. S-au făcut estimări potrivit cărora loviturile teroriste din 11 septembrie 2001 şi efectele acestora asupra economiei americane şi mondiale ar fi produs pierderi de circa trei trilioane (3.000 miliarde) dolari. În acelaşi timp, experţii în materie au estimat că pregătirea celor 19 terorişti care au produs dezastrele de la World Trade Centre şi Pentagon a costat câteva sute de mii de dolari, adică mult sub preţul unui singur tanc (care poate costa între 3-5 milioane dolari).

Pentru comparaţie, analiştii americani au evidenţiat că pierderile S.U.A. în primul război mondial au fost de 24 miliarde dolari, cele din al doilea război mondial de 300 miliarde dolari, iar războiul din Vietnam (1964-1975) 150 miliarde de dolari. Rezultă că în urma loviturilor terorismului contemporan de la 11 septembrie 2001, S.U.A. au suferit cele mai mari pierderi din întreaga lor istorie. Pentru acest motiv

preşedintele G. W. Bush a considerat cele întâmplate la 11 septembrie 2001 nu acte teroriste, ci „acte de război". De aici ar deriva „dreptul" S.U.A. de a declara război terorismului contemporan, şi de a-l purta „până la victoria finală" în cooperare cu „comunitatea internațională" sau singure dacă va fi cazul. „Comunitatea internațională" nu s-a grăbit să-l urmeze decât în mică măsura.

Specialiştii militari americani sunt însă conştienți că războiul împotriva terorismului ridică foarte multe probleme cărora nu li se poate găsi răspuns. După atacul de la Pearl Harbour din 7 decembrie 1941, americanii ştiau măcar unde se află Japonia şi au acționat în consecință.

11. Intangibilitatea terorii

Terorismul contemporan nu este nici tangibil şi nici cuantificabil. Nu dispune de un teritoriu propriu şi nici de obiective de valoare pe care să le loveşti. Chiar şi fostul preşedinte al S.U.A., G. W. Bush, în cuvântarea sa din 16 iulie 2002, aprecia că "terorismul poate lua forme multiple, se poate ascunde în foarte multe locuri şi este de regulă invizibil". Dacă este aşa, atunci care este rolul pe care-l pot juca Forțele Armate ale S.U.A., Trupele Terestre, Forțele Aeriene şi Forțele Maritime într-un război împotriva unui inamic invizibil?

Analiştii politico-militari occidentali sunt unanimi în a recunoaşte că portavioanele, diviziile mecanizate şi de tancuri, rachetele de croazieră şi chiar superbomba de 10 tone experimentată recent, nu au nici un efect asupra organizațiilor şi structurilor teroriste. De pe urma intervenției militare americane în Afganistan, declanşată la 7 octombrie 2001 organizația superteroristă Al Qaeda a avut foarte puțin de suferit.

12. Spre hegemonia luminată

Se pune întrebarea ce urmăreşte de fapt Administrația S.U.A. prin marile concentrări de forțe din zona Golfului Persic şi din alte regiuni ale lumii? Nu cumva, sub paravanul războiului împotriva terorismului internațional, S.U.A. urmăresc să transforme supremația militară pe care o dețin, în raport cu restul lumii, în avantaje economice unilaterale? O asemenea conduită nu va rămâne fără răspuns, chiar şi din partea aliaților S.U.A. Analiştii politico-militari, în majoritatea lor, sunt convinşi că terorismul contemporan nu va fi descurajat de acțiunile în forță ale armatei S.U.A., care în proporție de 85% este folosită pentru „a proiecta putere" în afara granițelor S.U.A.

Specialiştii din S.U.A. au ajuns la concluzia potrivit căreia teroriştii pot lovi în orice loc, oricând şi cu orice tip de arme. La Pentagon s-a concluzionat că terorismul este un pericol mortal, iar teritoriul S.U.A. a devenit vulnerabil față de atacurile teroriste în totalitate. Guvernul S.U.A. recunoaşte, în mod oficial, că: „terorismul amenință în mod direct temeliile națiunii, oamenii noştri, modul nostru democratic de viață şi proprietatea noastră economică".

Din această recunoaştere deosebit de gravă se pot desprinde dimensiunile strategice ale acțiunilor teroriste. La cel mai înalt nivel al Administrației americane se recunoaşte deschis că înainte de a fi „criminali sângeroşi" teroriştii sunt actori

strategici, disciplinaţi, răbdători, sofisticaţi şi morali. Acesta este un element de noutate absolută reflectând o anumită notă de respect faţă de combatanţii terorismului contemporan care, în proporţie de peste 85% s-au dovedit ca au studii superioare,. Aceştia au început a fi luaţi în calcul ca adversari redutabili şi nu doar „criminali".

Ca mod de acţiune în plan strategic teroriştii vizează întreaga societate din ţara ce urmează a face obiectul unor atacuri. Descoperă vulnerabilităţile, studiază sistemele de apărare şi pregătire antiteroriste şi lovesc în locul şi momentul ales de ei. Surprinderea este condiţia fundamentală a succesului. Superterorismul produce nu numai teroare, ci şi distrugeri strategice catastrofice.

Analiştii americani Michael Walzer şi James R.Rule, într-un studiu intitulat „Cinci întrebări în legătură cu terorismul" constată că societatea americană continuă să fie traumatizată, înspăimântată, buimăcită, paralizată, dezorientată şi cu pierderi economice în creştere după dezastrul de la 11 septembrie 2001. De la această dată fatidică, cea mai gravă din întreaga istorie a S.U.A., americanii se consideră „O naţiune în stare de război". Cât va dura această stare nimeni nu ştie. Grav este şi faptul că Administraţia Bush nu a reuşit să anticipeze virulenţa reacţiei globale faţă de exerciţiul său de „hegemonie luminată".

Succesul militar în Irak, privit doar şi din perspectiva intereselor economice, se pare că a fost orbitor. Acesta nu a însemnat însă şi lovitura de graţie pentru terorism. Să existe şi o explicaţie în acest sens ?

În loc de concluzii:

- Lumea are nevoie de o strategie multifaţetată care să delegitimeze atacurile asupra civililor ca o formă de organizare a conflictului, să descurajeze statele care furnizează adăpost şi resurse teroriştilor, să reducă într-un cuvânt stimulentele recursului la terorism.
- La întrebarea ce rol poate juca armata S.U.A. în războiul împotriva terorismului internaţional se pare că răspunsul cel mai apropiat de adevăr l-a dat eminentul om politic şi membru al Congresului american, Gerry Hart, care a declarat în mod public: „S.U.A. cea mai mare putere militară a lumii, nu sunt pregătite pentru a se apăra în secolul XXI, când războiul este purtat de civili conta civililor, când nu există limite în ceea ce priveşte alegerea obiectivelor, când părţile angajate în conflict nu au nimic comun cu armata şi regulile militare".
- Principalele câmpuri de bătălie vor fi în Europa Occidentală şi în Orientul Mijlociu. Firește, S.U.A. vor fi în continuare o ţintă importantă a teroriştilor.
- Pentru transpunerea în practica a Strategiei Naţionale de Securitate Internă în S.U.A., după loviturile de la 11 septembrie 2001 a fost creat Departamentul Securităţii Interne, în care este concentrată puterea a peste 40 de agenţii separate din acest domeniu. Noul departament numără peste 175.000 de angajaţi.

Bibliografie

1. Legislație

[1]. ****Legea privind prevenirea şi combaterea terorismului*, *nr. 535/2004,* Monitorul Oficial nr.1.161/08.12 2004.

[2]. Rezoluția Consiliului de Securitate al ONU nr. 1368, 1373 şi 1377/2001 privind dreptul la autoapărare şi condamnarea terorismului ca o amenințare la adresa păcii şi securității internaționale.

2. Cursuri, comentarii, monografii

[1]. *Război împotriva terorismului*, Javier SOLANA, revista DIPLOMATIC NEWS, ediție specială, iunie 2002.

[2]. Alocuțiuni la Conferința Internațională "*Solidaritate împotriva terorismului*", Asociația George C.Marshall-România, revista *Securitate şi Cooperare* nr.1 Februarie 2003, Bucureşti, 11 septembrie 2002.

[3]. *Terorism şi contraterorism. Implicații strategice* – Curs, Centrul de Studii de Securitate "George C. Marshall"- Germania, 1999;

[4]. *Viziune asupra terorismului global*, Departamentul de Stat al S.U.A., WASHINGTON D.C., 2003.

[5]. *Viitorul posibil val al terorismului islamist în Europa*, Defense and Foreign Affairs, Strategic Policy-Septembrie 2003.

[6]. *National Strategy for Combating Terrorism*, Departamentul de Stat al S.U.A., WASHINGTON D.C., 2003.

[7]. *Viitorul posibil val al terorismului islamist în Europa*, Defense and Foreign Affairs, Strategic Policy-Septembrie 2003.

3. Lucrări de autor

[1]. AMOS John, *Palestinian Resistance: Organization of a National Movement,* N.Y:. Pergamos Press, 1980.

[2]. ANDREESCU Anghel, *Terorismul internațional-flagel al lumii contemporane,* Editura M.A.I., Bucureşti, 2003.

[3]. ANDREESCU, Anghel, Nicolae RADU, *GENEZA ŞI PARADIGMELE TERORII. De la Hizballah - „Partidul lui Dumnezeu" la Al Qaida – Albă,* in, "Terorismul Azi", vol., an II, 2007.

[4]. ANDREESCU, Anghel, Nicolae RADU, *The voice of terror between ISLAMIC LOW and CIVILIZATION CONSCIOUSNESS,* in, "Romanian Military Thinking", april - mai, vol 2, 2007.

[5]. ANDREESCU Anghel şi colectiv, **Terorismul – analiză psiho-sociologică,** Editura Timpolis, Timişoara, 1999.

[6]. BĂDĂLAN Eugen, **Sensul transformării,** Editura Militară, Buucreşti, 2004.

[7]. BODUNESCU Ion, *Flagelul terorismului internațional*, Ed. Militară, Bucureşti, 1978.

[8]. CORDESMAN H. Anthony, *Terorismul şi Amenințarea A.N.M. în Orientul Mijlociu*, Curs - Centrul de Studii de Securitate "George Marshall", Germania,1999.

[9]. FALCONE, A. Sette, FUKUYAMA, Francisc, *Ussama bin Ladin – Teroare în occident,* Ed. Alfa, Bucureşti, 2002.
[10]. FALCONE, A. Sette, FUKUYAMA, Francisc, *America la răscruce,* Ed. Antet, Bucureşti, 2006.
[11]. FRUNZETI Teodor; ZODIAN Vladimir, **Lumea 2007, Enciclopedie politică şi militară,** Editura ECTEA, Bucureşti, 2007.
[12]. JABER Hala, **Hizballah***,* Bucureşti, 1998, Editura Antet.
[13]. MARRET J.L., **Tehnicile terorismului,** Editura Corint, Bucureşti, 2002.
[14]. MORGAN J. Matthew, **The Origins of the New Terrorism, Parameters,** US Army War College Qarterly, 2004.
[15]. MUREŞAN Mircea, VĂDUVA Gheorghe, **Războiul viitorului, viitorul războiului,** Editura Universității Naționale de Apărare, 2004.
[16]. ONIŞOR Constantin, *Studii de cercetare ştiinţifică privind strategiile generale de combatere a terorismului,* Bucureşti, 2004.
[17]. SIMILEANU Vasile, **Asimetria fenomenului terorist,** Editura TopForm, Bucureşti, 2003.
[18]. STANCIU Ion-Aurel, **Terorismul internațional şi implicațiile lui asupra securității naționale a României,** Lucrare de curs, Colegiul Național de Apărare, Bucureşti, 2001.
[19]. STOINA Neculai, *Megaterorismul – provocarea mileniului al III-lea*, în www.actrus.ro, 2004.
[20]. TRONCOTĂ, Tiberiu, *Globalizarea exportului de securitate* – 11 septembrie în redefinirea terorismului, manuscris, 2008.
[21]. WALTER Reich, **Origins of Terrorism,** Cambridge, Marea Britanie, CUP, 1990.
[22]. YONAH Alexander, **International Terrorism: Political and Legal Documents,** Editura Martinus Nijhoff Publishers, 1992.

4. Alte surse

[1]. Dimitris Agraflatis and Efthimios Tsiliopoulos, *Terrorism and counterterrorism in a current perspective,* Intelligence net. 05.11 2003.
[2]. *Observatorul Militar*, Nr. 12 (24-30 martie 2004), articolul *Vrem acțiune*.
[3]. Revista *Jane`s Terrorism and security monitor*, Editura Engleză, nr. 1-11/2003; 1/2004.
[4]. United States Department of State, **Patterns of global terrorism,** April 2003; 2004.

ECONOMIC SECURITY.
ORGANIC DIMENSION OF NATIONAL SECURITY

Petre-Marius ROTARU*

La sfârşitul secolului trecut, după căderea regimurilor comuniste, s-a modificat percepția asupra tipurilor de amenințări la adresa securității. Aspectele ce țin de dimensiunile nonmilitare ale securității au devenit prioritare în locul celor de natură militară fără însă a le elimina.

Un concept complex şi dinamic, securitatea economică este o importantă dimensiune nonmilitară a securității. Complexitatea sa derivă atât din multitudinea de procese şi fenomene economice, sociale, financiare şi nu numai pe care o presupune, cât şi ca urmare a globalizării, văzută atât ca proces, cât şi ca fenomen care acționează sistematic şi permanent asupra economiilor naționale. Dinamismul său este dat de ritmul alert al proceselor şi fenomenelor economice care se produc atât la nivel național, cât şi planetar.

Prin urmare, securitatea economică ar trebui înțeleasă ca fiind un factor esențial al securității şi anume acela care asigură resursele şi echilibrul dinamic al celorlalte componente ale acestui sistem.

From the plenary point of view of national security, approached systematically in sense and meaning, the economic security represents a complex concept, which, essentially, refers to the ability of a state, of a society, to timely, cursively, plentifully and effectively ensure the material resources, which are needed by the other dimensions of national security, in order to reach their ultimate level of their operational preservation. If applicably defined, the most sensitive dimension of national security represents the organic pillar of the other components of the fundamental preservation of the existence of the Romanian state, in case of threats to its fundaments, territorial integrity, independence and sovereignty, when the economic security ensures not only the safeguarding of resources for the state and national vitality, but also the development potential, under estrangement circumstances for sovereignty and independence. In the procedural context of globalization, the credible safeguard of economic security is even more difficult as the dominant effect of interdependencies imposes servitudes, to which not any economic system is able to resist, keeping with its stipulated national interests.

From the perspective of this reality, it can be asserted that the economic field of national security shares a dependence relation with the global economic procession, and implicitly, this emphasizes a certain degree of dependence of the national security to the international economic system. Under these circumstances, it becomes obvious the virtues of the national economic security consist exactly of its ability and potential to ensure the best resource needs, in order to maintain the vitality of the other systemic fields. This explains why, during the management process of the national economic society, the politicians and governmental representatives with decision power take always into account the following: cultivating a certain ability to

* **Maior, Ministerul Apărării Naționale**

maintain independent capabilities of military production within a global market; the likelihood of using economic dependence on the global market in order to reach some political purposes; the possibility that the evolutions on the global market may lead to the increasing of the economic inequalities among states; the risk the economic globalization may lead to the diminishing of state economic functions, hence generate vicious effects, such as subterranean economies, illegal trade, technology traffic, environment altering; chances the global economy might enter a crisis, due to a mildly generalized political leadership, to the decline of international institutions, to certain uninspired protectionist reactions, or to the financial instability.

From the operational perspective, generally speaking, the economic dimension of national security can be projected, analysed, evaluated and designed or remodelled in a systemic manner, taking into account such indicators as: *the state capability to manage issues like inflation, unemployment, quality of life, unhinged balance of payments, lack of economic opportunities, increased level of protectionism, dependence on foreign natural resources, and so on: the states' ability to economically preserve the independence of military production, thus reflecting the relation between the economic and the military power; the continuous knowledge of relationship intimacies between those who win and those who lose on the global market, aiming to analytically emphasize the conditions which induce the deepening of economic inequities; the proliferation of illegal trafficking with humans, drugs, light weapons, mass-destruction weapons, and so on.* Nowadays, without getting into a profile specific analysis, it can be assessed as the most important issue, as regarding the economic dimension of security, *the persistent and widespread poverty*, as attested in significant countries within the global area.

The economic security is ultimately the direct consequence of the state economic power, being caused by such factors as: size of the country, stability of the political system, relationships with the international economic environment and the institutionalization of external contacts, the ability to institutionally and socially adapt to the changes occurring in the internal and external conditions, and so on.

It appears as a truism to assert that the economic power, under functioning parameters of positively preserving national security, generates security, while its organic flaws lead to uncertainty, anxiety and insecurity. Nevertheless, generically, security does not refer only to a protection system against threats, dangers or hazard risks, as insecurity cannot be simply reduced to the lack of such a protection system. Security represents a significant system and process function, a systems' functioning condition, as well as maintaining a dynamic equilibrium, needed to cohabit in a complex environment, continuously changing, tensed, competitive, undergoing intricate evolutions, most often unpredictable. In the context of this approach, one can perform a certain difference, conceptually modified, between *economic security and economic dimension of security*. The first concept relates to the functioning of an economy, to the economic security of the individual, family, community, state, of financial and economic conditions for life; the second concept refers to the functioning, in the quantum of the specificities for organizing and running the society, of the social and political systems, of the state, public institutions, national

organizations and authorities, and, as part of these, international alliances and coalitions, and so on. In essence, economic security aims at ensuring the conditions for maintaining the economic activity between normal parameters, as well as counteracting the various types of attacks, out of which the most important are the following: financial fraud, strategic dependence, cyber-infractions, industrial espionage, corruption, subterranean economy. At the same time, we can talk about *the territorial economic security*, understood as a protection system for resources, markets, enterprises, jobs, in the same way we can talk about *economic security* in terms of preserving national strategic assets, namely those sectors of strategic importance, such as major infrastructure elements, energy, military industry and information technology.

In the view of this approach, it is important to add that some states are less preoccupied with such a protectionism of economic security, while others have never given up – nor have the intend to do so – their levers of economic security, in order to protect, defend and preserve crucial economic infrastructure elements, private enterprises, resources and markets, and so on. On the other hand, the economic security dimension is proved by the fact that without a strong modern economy, there does not exist, or there cannot truly exist, safety, prosperity and stability, neither at individual or family level, nor at state, or international community level. Security and defence represent those components which put into practice means of fulfilling vital interests for states and communities. Economy and political neo-liberal currents existing in some states do not prejudice, or they fail to succeed in doing so, or to significantly diminish the security or the defence concepts. Even in those states where they intensively cultivate the market economy philosophy, namely freedom of action for certain economic factors related to economic dynamics, economic measures to secure, protect and defend the enterprises' interests, as national interests are the most drastic. Many times, the insistence involved in suggesting or imposing means of coming out of Keynesianism, more or less direct, that is eliminating any form of state interference in economy, does not refer to the natural tendencies to make the economy more dynamic, to implement some new modern and effective methods for economic growth, by rapidly adapting to the real and concrete economic situation, but this insistence represents simply another facet – somewhat more subtle – of economic war. Several national economies have also faced disaster due to economy fractioning and to the introduction of economic chaos, under the form of the necessity to liberate economy. The fall of a national economy leads to extremely grave effects, on all fields, starting with the economic security of the individual and its family, and continuing with the diminishing of the economic security of the state, its potential to act and react in case of conflict, and magnifying the political, economical, social and military vulnerabilities of that specific state.

As it has been argued above, there is no security if there is no power. And there lacks any kind of power if there is no economic power. The economy represents a generating factor of power and well-being. Even if security, from the perspective of national definition and approach, consists of other components, also extremely important, like demographic potential, systems of values (that is a certain culture,

including a security and defence culture, a culture of alliances and coalitions), diplomatic potential, and others, economy has always been present as a power resistance structure, as an architecture generating power, security and stability.

An economically powerful state is a stable state, affording political and strategic initiatives, always to be credited and obeyed. This is the case of Japan, which, practically, does not have almost any natural resources (90% of raw material is imported), of Switzerland, located in an area without resources, as is the case for other countries as well. In conclusion, it can be stated the security economic dimension fits the pattern of being synergic and essential, as it is surrounded by and integrates in the same power concept all the other dimensions - human, cultural, social, informational, military -, lending them with force and consistency. Among the main characteristics of the security economic dimension, actually of economic security, and, like it or not, implicitly, of defence, are to be found the following pieces of evidence: *it is a generating factor of material and financial resources; it represents a support for all types of security (economic, financial, individual, collective, institutional, governmental;, and so on); it is a dissuasive factor for intrinsic and indirect security; it encompasses an architecture both stable in its resistance structure, and dynamic and complex in its evolution; it represents a powerful globalization factor (together with the information), which, in future, will probably diminish the disputes among states, thus generating other types of relationships; it stands as the foundation pillar for strategic partnerships, alliances and coalitions; it changes gradually from central material and financial pillar of the state of right into a new configuration, as support for cooperation among states of right, and for improving their relationships.*

All these characteristics, to which others may be added, show how economy, without diminishing its powerful role of generator and support of the state's power, and, implicitly, of the national security systems, passes on to a new dimension, where the power supports are getting more international and global. For now, this feature of internationalization is discontinuous and fractured, but there prefigures already a reconfiguration, not quite comforting, of new pillars and new power areas, implicitly of economic power.

It must be emphasized that the security problematic, including economic security, does not mix into the normal functioning of the state in these dimensions, but it solely refers to the threats which, through the above-mentioned dimensions, endanger the existence of the state itself. As for us, concretely speaking, the operational optimization of the economic dimension of the national security can essentially take form through the agency of: the consolidation of macroeconomic stability and implementation of coherent fiscal policies, while promoting a stimulating, firm, constructive type of law-making system; improvement of business environment; bureaucracy diminishing; favourable laws for investors and constant stimulation of economic growth, through notable production, as required by the market; encouraging the small and medium sized enterprises through effective laws; strategic continuation of long-lasting restructuring and modernization of the national economic system; promoting applicable economic policies, in accordance with the

market's ever changing social needs and requirements; development of international economic relations, focused on active, stimulating, mutually beneficial forms; reinforcement of the banking and insurance system, as well as control over capital markets, where major actors from the social environment are involved; agricultural and forestry rebirth, as significant fields of state's economic power; optimal territory planning and rehabilitation of transport infrastructure; widespread promotion, within all fields of the economic spectrum of the social system, of new technologies, essential for the society's post-modern development; attracting significant foreign investments, mainly those belonging to the united European and North-Atlantic areas, similar to the collective security systems to which Romania is a member; development of activities subordinated to internal trade, and encouraging consumer protection, and, none the least, guaranteeing a free, fair, honest competitive system.

The theoretical approach incorporated in this issue highlights the essential role, if not vital, of the economic security, in the frame of the national security dynamic complex, standing for a reality which allows us to consider economic security as the

BIBLIOGRAPHY:

[1]. ANASTASIEI, Traian, *Consideraţii privind corelaţia dintre securitate şi economie*, în volumul seminarului cu participare internaţională al Centrului de Studii Strategice de Apărare şi Securitate „România – membru al Alianţei Nord-Atlantice", 3-4 iunie 2004, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2004.

[2]. BUZAN, Barry, **People, States and Fear. An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era**, Harvester Wheatsheaf, 1991.

[3]. BARRY, Buzan, WEAVER, Ole, de WILDE, Jaap, **Security. A New Framework for Analysis,** Lynne Reiner Publishers Inc., Londra, 1998.

[4]. DĂIANU, Daniel, *Dinamici economice post-Praga*, articol publicat în revista Monitor Strategic nr. 1-2/2002, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2002.

[5]. HELD, David, McGREW, Anthony, GOLDBLATT, David, PERRATON, Jonathan, **Transformări globale. Politică, economie şi cultură**, Editura Polirom, Bucureşti, 2004.

[6]. HOUGH, Peter, **Understanding Global Security,** London and New York, 2004.

[7]. SILAŞI, Grigore, **Integrarea monetară europeană. Între teorie şi politică,** Orizonturi Universitare, Timişoara, 1998.

[8]. SILAŞI, Grigore, **Teoria integrării. Note, studii, comentarii, conspecte,** Editura Orizonturi universitare, Timişoara, 2005.

[9]. SILAŞI, Grigore, **Uniunea Europeană sau noua "Comedie" Divină,** Editura Orizonturi Universitare, Timişoara, 2004.

[10]. SILAŞI, Grigore, ROLLET, Philippe, TRANDAFIR, Nicu, VĂDĂSAN, Ioana, **Economia Uniunii Europene: O poveste de succes?,** Editura de Vest, Timişoara, 2005.

[11]. Swedish Emergency Management Agency, **Societal Security and Crisis Management in the 21st Century**, Stockholm, Sweden, 2004.
[12]. UNGUREANU, Mihai-Răzvan, **Importanța şi rolul diplomației în realizarea şi menținerea securității naționale,** Universitatea Națională de Apărare, Bucureşti, 14.12.2005.
[13]. WEAVER, Ole; BUZAN, Barry; LAMAITRE, **Identity, Migration and New Security Agenda in Europe**, London, Pinter, 1993.
[14]. *** **Doctrina națională a informațiilor pentru securitate**, Bucureşti, 2004.
[15]. *** Institutul European din România, Studii de Strategii şi Politici, Studiul Nr. 4, **Modelul social european, implicații pentru România, 2007** (www.ier.ro);
[16]. *** Institutul Român de Studii Internaționale, **NATO: ce este, ce va fi, noua Europă şi securitatea statelor mici**, R.A.Monitorul Oficial, Bucureşti, 1996.
[17]. *** **Strategia de securitate națională a României**, Bucureşti, 2006.
[18]. *** **Tratatul Nord-Atlantic**, Washington DC, 4 aprilie 1949, http://www.mae.ro/poze_editare/TRATATUL%20NORD-ATLANTIC.pdf (website accessed on 20.10.2008);
[19]. *** Human Development Report – 1993, United Nations Development Programme, http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr1993/, (website accessed on 20.10.2008).

NOI PARADIGME ALE PĂCII ŞI RĂZBOIULUI

Sorin Marius MIHALACHE*

In first it seems that peace and war are two political states clearly defined one from the other: therefore, when it rules peace, can't be seen war, and when stands war, can't be peace. But, the reality of the Cold War showed us that the binary construction peace-war became more complex that this simple statement. Therefore, in this esquisite changing times we should learn to make a balance among these concepts reconsidering and reshaping their interferenced areas.

1. Introducere

Pacea, în sensul cel mai simplist, reprezintă lipsa războiului. Războiul se configurează după configuraţia lumii şi evoluează pe principalele coordonate pe care evoluează efectiv lumea. Lumea şi întregul Univers. Războiul este un *maximum* al acestei conflictualităţi, expresia ei de vârf şi, de aceea, omenirea simte (a simţit mereu) nevoia de a pune sub control – în măsura posibilului şi chiar a imposibilului – această realitate dinamică şi complexă[1].

În ultimul deceniu al mileniului doi am asistat la schimbarea paradigmei clasice a păcii şi a războiului, prin modificarea naturii legăturilor dintre elementele de referinţă ale acestei paradigme.

Paradigmele securităţii şi cele ale păcii şi războiului se condiţionează reciproc. Nu poate exista securitate în război, iar pacea oferă prezumţia securităţii, cel puţin militare.Din cele mai vechi timpuri ale istoriei şi până la naţiunea modernă, securitatea s-a bazat pe abilitatea de a supravieţui în război. Aceasta şi-a găsit semnificaţia în expresia: „Dacă cineva doreşte pacea, atunci trebuie să se pregătească de război", validitatea războiului ca o „continuare a politicii cu alte mijloace" rămânând de neclintit ca moştenire în conştiinţa umană.

Există, în opinia noastră, mai multe configuraţii ale războiului, în funcţie de epoca istorică, de organizarea social-economică, de calitatea şi dinamica relaţiilor internaţionale, de dinamica politicilor, de opţiunile pe care le au la dispoziţie, de cunoştinţele de care dispun beligeranţii, de valorile pe care se bazează, de convingerile pe care le au, de preţul pe care îl pun pe soluţia violentă, de sistemele de arme, de caracteristicile mediului de securitate, de tensiunile existente, de intensitatea conflictualităţii şi, evident, de sistemele de arme, de resursele economice, financiare, tehnologice, informaţionale, de sistemul relaţiilor şi alianţelor, de posibilitatea alcătuirii unor coaliţii, de efectul internaţional previzibil, de configurarea şi prognoza situaţiei post-război etc.

Totuşi, după cel de-al doilea război mondial, apare întrebarea paradoxală: dacă războiul nuclear pe scară largă ameninţă cu distrugerea globală, cum poate războiul

* **Doctorand al Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Inspectoratul General al Poliţiei Române**

[1] Văduva Gheorghe, **Război şi cunoaştere,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2009, p. 10.

să ajute la supraviețuire? Abia în ultimele decenii, această întrebare a scuturat paradigma securității tradiționale. În mod oficial, aceasta acorda armelor de nimicire în masă ipostaza de treaptă pe scara ridicării gradului de letalitate al armelor.

Dacă în perioada bipolarismului securitatea națională s-a realizat mai ales prin dimensiunea sa militară, în prezent, dinamica relațiilor internaționale impune un proces de regândire a conceptelor referitoare la securitatea națională şi a demersurilor practice de realizare a acestora, necesitate determinată de modificarea configurației de riscuri şi amenințări la adresa securității şi percepției acestora. Dacă într-o perioadă nu prea îndepărtată, conceptul de securitate se referea la un ansamblu restrâns de factori, în principal de ordin militar şi teritorial, el se impune astăzi printr-un sistem coerent de componente supuse echilibrului sistemic. Însuşi domeniul militar al securității se reprezintă profund restructurat, el fiind astăzi circumscris triadei cooperare-dialog-apărare.

Caracterul competițional, necontrolat şi conflictual al paradigmei tradiționale a condus la departajarea statelor lumii, decalajele mari, inclusiv în spațiul euroatlantic, accelerând căutările pentru înlocuirea modelelor de securitate.

Astfel o dată cu sfârşitul rivalității bipolare est-vest, coordonatele conceptului de securitate pot fi centrate mult mai rațional. În timp ce războiul modern, implicând potențial de arme de distrugere în masă, amenința supraviețuirea, el poate fi considerat ca fiind antiteza politicii şi nu continuarea acesteia cu alte mijloace. Deci, pasul de la tiparul tradițional la o nouă fundamentare a securității vizează eradicarea concepțiilor conform cărora războiul este un mijloc viabil de asigurare a securității.

În locul războiului ce periclitează instituțiile pe care ar trebui să le protejeze, politicile securității logice şi coerente, fixează ca scop prevenirea războiului şi a antecedentelor lui asemănătoare. Confruntat cu amenințarea greu de stăvilit a armelor de nimicire în masă, securitatea nu poate fi realizată prin dezvoltarea fără restricții a puterii militare, ci prin controlul ei strict. Deci, *forțele militare trebuie folosite nu pentru a duce, ci pentru a preveni războiul.*

Factorii generatori de războaie, mai exact de interese conflictule ce se concentrează în politici conflictuale ce pot decide declanşarea unor războaie, sunt numeroşi şi, în viitor, ar putea fi şi mai numeroşi. Pentru că mediul de viață al oamenilor creşte în complexitate, iar provocările, pericolele şi amenințările generate sau adăpostite de acesta proliferează şi se diversifică, în timp ce vulnerabilitățile societății omeneşti, în pofida efortului oamenilor de a le reduce, se complică, se diversifică şi se multiplică[2].

Războiul modern are, ca vârf de lance, războiul tehnologic, cu detaşamentul său înaintat – Războiul bazat pe Rețea –, dar, deopotrivă, dincolo şi dincoace de high-tech şi IT, se află şi o imensă gamă de războaie frontaliere, secesioniste, de gherilă etc., unde se foloseşte toată gama de arme şi de tehnologii, de la arcul cu săgeți otrăvite din jungla amazoniană sau din Africa războiului continuu, până la tancuri moderne şi arme de mare performanță.

[2] Ibidem, p. 24.

Războaiele sunt ca oamenii şi ca societăţile. Se dezvoltă odată cu ele, îmbracă formele şi trăsăturile conflictualităţii individuale şi sociale, economice, politice, informaţionale şi militare, pe care o duc la extrem, fac parte din societate şi pot fi clasificate şi în funcţie de stadiul la care a ajuns societatea respectivă, de nivelul, sfera şi conţinutul provocărilor, pericolelor şi ameninţărilor care se conturează în acea societate, de soluţiile pe care le oferă şi de modul în care societatea acceptă situaţiile create şi desfăşurările asociate acestora. Cu alte cuvinte, războaiele din noua generaţie poartă, pe de o parte, amprenta celor din generaţiile anterioare şi, pe de altă parte, sunt modelate de cerinţele conflictualităţii noului tip de societate.

Războaiele moderne folosesc sisteme de arme moderne şi toate mijloacele ce pot fi utilizate în astfel de situaţii. Războaiele moderne – între care se situează, desigur, şi cele două conflagraţii mondiale – au demonstrat şi demonstrează uriaşul potenţial de conflictualitate al lumii. Concluzia este cât se poate de pesimistă, în sensul că lumea nu va reuşi să iasă niciodată din această conflictualitate. Problema care se pune din ce în ce mai acut şi mai tranşant este nu dacă lumea poate sau nu poate ieşi din conflictualitate (la urma urmei, ieşirea din conflictualitate poate să însemne ieşirea din evoluţie şi dezvoltare), ci cum va reuşi ea în viitor să-şi modeleze şi să-şi gestioneze conflictualitatea.

Războiul post-modern – războiul din generaţiile viitoare – va fi, probabil, un război care iese din violenţa tradiţională şi trece tot mai mult în planul cunoaşterii, sau, dacă nu va fi aşa, nu va mai fi, probabil, deloc, întrucât deja ne aflăm în stadiul la care nivelul de conflictualitate iese din raţional. La ora actuală, bombele A şi H, ca şi celelalte arme de distrugere în masă, la care se adaugă sistemele de arme de mare precizie, armele geofizice şi armele neconvenţionale creează şi menţin, la nivel de tensiune permanentă, pericolul şi chiar ameninţarea unui război ce poate evolua rapid spre o dimensiune haotică imprevizibilă şi catastrofică. Războiul post-modern ar putea deveni, în viziunea noastră, un război antirăzboi sau un război de apărare a civilizaţiei umane atât împotriva propriei agresivităţi, cât şi împotriva altor ameninţări, cum ar fi cele geofizice, cele cosmice, cele informaţionale şi cele ce rezultă din conflictualitatea cunoaşterii. Războiul post-modern îmbracă toate formele posibile – simetrice, disimetrice şi asimetrice – şi nu reduce conflictualitatea, ci, dimpotrivă, o amplifică. Printre principiile cele mai importante ale noului război considerăm că ar trebui situate şi următoarele: predominanţa informaţională; dominanţa tehnologică; simetria conflictuală; disimetria; asimetria; extensia mediatică şi acţiunea indirectă.

Războiul viitorului este o materializare a viitorului războiului. Nimeni nu se mai îndoieşte azi de metamorfozele care s-au produs, se produc şi se vor produce în arta militară, de prezenţa, într-o formă sau alta, a războiului în viaţa societăţii.

Războiul viitorului este tot o continuare a politicii prin mijloace specifice confruntării armate şi nu numai armate. Războiul cunoaşte o extensie semnificativă în domeniile non-militare. Acest lucru este impus de noile tipuri de ameninţări şi de vulnerabilităţi, de decalajele imense care există în lume şi se amplifică pe zi ce trece, de criza profundă (politică, economică, socială şi morală) care se dezvoltă asimetric şi haotic.

Lumea, cu toate progresele imense în domeniul tehnologiei, civilizației şi culturii, informației şi economiei, este măcinată de mari contradicții, de mari provocări, de mari
discrepanțe, în care formele de progres şi cele de protest împotriva efectelor secundare ale acestui progres sunt vectori care, pe măsură ce se îndepărtează, măresc gradul de tensiune, zonele de criză şi starea conflictuală. În aceste condiții, are loc o complexă bătălie pentru reconfigurarea centrelor de putere, pentru cucerirea şi menținerea inițiativei politice şi strategice şi, pe această bază şi pe cea a tehnologiei de vârf, a dominanței strategice. Se folosesc, azi, pe scară largă, parteneriatele strategice, care se constituie într-o nouă formulă de armonizare a intereselor şi de prevenire a conflictelor majore între marii actori, între nucleele în jurul cărora se constituie sau se reconstituie centrele de putere: Statele Unite ale Americii, Uniunea Europeană, Rusia, China, Japonia, India, Lumea Arabă. Strategiile acestor nuclee se aseamănă foarte mult, întrucât şi politicile lor se aseamănă – cel puțin în ceea ce priveşte dorința, voința şi putința de a participa la noua reconfigurare strategică a lumii –, ceea ce duce, într-un fel, la crearea şi menținerea unui mediu de securitate în care sunt ținute în frâu armele de distrugere în masă şi prevenite conflictele şi războaiele de mare intensitate.

Bibliografie

[1]. ALVIN, Tofler, Heidi Tofler, **Război şi antirăzboi,** Editura Antet, Bucureşti, 1996.

[2]. MUREŞAN, Mircea, VĂDUVA, Gheorghe, **Războiul viitorului. Viitorul războiului,** Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I", Bucureşti, 2004.

IMPLEMENTAREA POLITICII MONETARE ÎN ROMÂNIA, COMPARATIV CU ZONA EURO

Antonel LUNGU*

Există un consens la nivelul băncilor centrale, al mediului academic şi al publicului larg potrivit căruia stabilitatea preţurilor este benefică, iar politicii monetare ar trebui să îi revină sarcina realizării acesteia. Această comandare generală este valabilă atât în cazul economiilor industrializate,cât şi în cel al economiilor emergente, deşi în cazul celor din urmă băncile centrale s-ar putea confrunta cu o sarcină mai dificilă, aceea de a răspundeşocurilor reale şi celor nominale, întrucât pieţele financiare sunt insufficient de mature şi operează cu instrumente mai puţin diversificate. Asemenea şocuri ar putea fi generate de variaţiile neanticipate ale preţurilor alimentelor, energiei şi ale preţurilor administrate şi, nu în cele din urmă, de fluxurile masive de capital. Aceste limitări la adresa eficienţei politicii monetare fac cu atât mai imperioasă necesitatea implementării unui mix coerent de politici în cazul economiilor emergente. Fără sprijinul altor politici economice, politica monetară ar putea întâmpina dificultăţi în asigurarea într-o manieră sustenabilă a unei inflaţii reduse. Altfel spus, este posibil ca stabilitatea preţurilor să fie realizată în detrimentul altor echilibre macroeconomice, ceea ce se poate dovedi în ultimă instanţă un process autoreversibil.

Economiile în tranziţie din Europa Centrală şi de Est s-au confruntat cu intrări masive de investiţii străine directe, atât independente de, cât şi asociate procesului de privatizare, precum şi cu investiţii de portofoliu stimulate de diferenţialul semnificativ de dobândă în comparaţie cu economiile avansate. Intrările masive de capital au creat o dilemă pentru autorităţile monetare. Pe de o parte, acestea stimulează dezvoltarea economiei, sprijinind astfel convergenţa reală; ele contribuie, de asemenea, la reducerea presiunilor inflaţioniste pe termen scurt prin efectele pe care le au asupra aprecierii cursului de schimb şi prin orientarea consumului către bunurile comercializabile. Pe de altă parte, datorită aceloraşi efecte asupra aprecierii cursului de schimb, intrările de capital pot eroda competitivitatea externă a economiei, amplificând astfel dezechilibrele externe, ceea ce conduce la deprecierea monedei şi, în cele din urmă, la o inflaţie mai mare.

În plus, dezechilibrele externe mari sporesc vulnerabilitatea economiei la modificarea percepţiei investitorilor sau la şocurile asociate volatilităţii înalte de pe pieţele externe. Această lucrare examinează caracteristicile politicii monetare şi constrângerile cu care aceasta se confruntă în cazul economiilor emergente deschise de mici dimensiuni din Europa Centrală şi de Est (concentrându-se în mod deosebit asupra României) şi evaluează rolul politicii monetare în cadrul *mix*-ului de politici.

***Colonel,c doctorand, Direcţia management resurse umane**

Politica monetară a Zonei EURO are caracter de unicitate, însă execuția ei este descentralizată. Conceperea politicii monetare cade în sarcina Băncii Centrale Europene.

În România, implementarea politicii monetare a fost orientată cu consecvență spre asigurarea reducerii sustenabile a inflației. Prin mix-ul de instrumente utilizate, în cadrul căruia rolul ratei dobânzii a crescut în timp datorită îmbunătățirii mecanismului de transmisie monetară, strategia politicii Băncii Centrale a stopat accelerarea sistemului de creştere a prețurilor de consum

Pe parcursul ultimelor decenii au existat trei strategii standard de politică monetară care s-au bucurat de succes în ceea ce priveşte furnizarea unei ancore nominale eficiente, respectiv țintirea agregatelor monetare, țintirea cursului de schimb şi țintirea inflației. Frankel (1995) a sugerat o strategie alternativă ca fiind cea mai potrivită pentru economiile semideschise, şi anume țintirea veniturilor nominale; cu toate acestea, o problemă majoră ridicată de această strategie o constituie faptul că nu a fost pusă în practică niciodată, nici de țările industrializate, nici de cele emergente (Mishkin şi Savastano, 2000).

Dintre strategiile standard, numai țintirea cursului de schimb şi țintirea inflației sunt utilizate în prezent de noile state membre UE din Europa Centrală şi de Est. Țintirea agregatelor monetare a pierdut susținerea pe care o avea în aceste țări, situație întâlnită în trecut şi în majoritatea țărilor dezvoltate, în urma dezintegrării relației anterior stabile dintre agregatele monetare şi inflație; această evoluție este legată în special de remonetizarea accelerată, care s-a manifestat după ce inflația a coborât la niveluri moderate, sectorul bancar a fost privatizat, iar fluxurile de capital liberalizate. Totuşi, BCE ia încă în considerare în mod explicit ritmul masei monetare în procesul de formulare a politicii sale monetare prin promovarea unei strategii heterodoxe cu doi piloni: 1) evaluarea determinanților prețurilor pe termen scurt şi mediu, cu un accent deosebit asupra activității din economia reală şi asupra condițiilor financiare din economie (analiză economică); 2) valorificarea legăturii pe termen lung dintre bani şi prețuri (analiză monetară). În acest context, trebuie menționat faptul că țintirea inflației nu împiedică banca centrală să acorde atenție agregatelor monetare în măsura în care acestea conțin informații utile procesului de prognozare a inflației. Economiile de dimensiuni mai reduse tind să prefere ancorele de curs de schimb, respectiv regimuri de tip „consiliu monetar" în Bulgaria, Estonia şi Lituania sau *hard peg* în Letonia. Celelalte țări au optat pentru aranjamente de curs de schimb mai flexibile, de la regimuri de curs de schimb cu flotare liberă în Polonia şi regimuri cu flotare controlată în Republica Cehă şi în România până la o bandă de fluctuație a cursului de schimb de tip ERM II în Ungaria, asociindu-le cu adoptarea strategiei de țintire a inflației.

În cadrul regimurilor de tip „consiliu monetar" politica monetară este setată pe „pilot automat", în timp ce băncile centrale care practică regimuri de țintire a inflației utilizează în mod activ instrumentele de politică monetară disponibile şi trebuie să adopte cu regularitate decizii complexe în vederea minimizării funcțiilor lor de pierdere.

Abordarea graduală determinată de preocuparea privind stabilizarea deviației PIB în jurul nivelului său potențial este însoțită de obicei de necesitatea de a se evita evoluțiile bruşte ale ratelor dobânzilor („netezirea" şi stabilizarea ratei dobânzii), precum şi cele ale cursului de schimb, care pot pune în pericol stabilitatea piețelor financiare şi echilibrele externe.

Particularitățile economiilor emergente, cum sunt predominanța şocurilor pe partea ofertei, extinderea fenomenului de substituire monetară, fragilitatea instituțiilor fiscale, piețele financiare puțin adânci, vulnerabilitatea față de întreruperea bruscă a intrărilor de capital şi migrația forței de muncă, contribuie la amplificarea complexității deciziilor de politică monetară destinate realizării obiectivului de stabilitate a prețurilor1. Criteriile de aderare la zona euro sunt considerate ca reprezentând o constrângere suplimentară pentru conduita de politică monetară a noilor state membre UE, deoarece este imperios necesar ca îndeplinirea criteriilor de la Maastricht să se realizeze fără a se pune în pericol convergența reală.

Este unanim acceptat faptul că nu există o corelație negativă pe termen lung între inflație şi şomaj. Friedman (1968) şi Phelps (1968) sunt autorii teoriei conform căreia curba lui Phillips standard a fost definită eronat, deoarece nu a reuşit să încorporeze anticipațiile inflaționiste, iar în varianta actualizată a acesteia „orice corelație negativă între inflație şi şomaj ar trebui să fie cel mult una temporară" (Bernanke, 2006). Cu alte cuvinte, nu se poate obține în mod sistematic o rată a şomajului inferioară celei naturale prin acceptarea unui puseu inflaționist. Ținând seama de cele de mai sus, nu putem conchide decât că, pe termen lung, stabilitatea prețurilor constituie obiectivul fundamental adecvat al politicii monetare. Stabilitatea prețurilor este atât un scop în sine, cât şi un mijloc pentru politica monetară, întrucât contribuie la realizarea unei creşteri economice sustenabile şi la stabilitatea macroeconomică (Bernanke, 2006).

ConformTratatului de înființare a Comunității Europene, „obiectivul principal al Sistemului European al Băncilor Centrale este menținerea stabilității prețurilor".

Cu toate acestea, eficiența politicii monetare este limitată, în absența unui sistem financiar viabil şi stabil, în special în cazul ratelor inflației cu o singură cifră. Piețele financiare puțin adânci împiedică funcționarea eficientă a canalului ratei dobânzii şi al creditului, limitând capacitatea băncii centrale de ajustare fină a economiei şi putând determina o situație de dependență excesivă de canalul cursului de schimb în cadrul procesului de gestionare a cererii agregate.

Este larg răspândită accepțiunea conform căreia unul dintre principiile macroeconomice de bază afirmă că fricțiunile pe plan financiar au un rol determinant în cadrul fluctuațiilor ciclului economic. Complementaritatea mai accentuată dintre stabilitatea prețurilor şi stabilitatea prețurilor financiară este asociată globalizării economice şi, în particular, eliminării impedimentelor în calea liberei circulații a fluxurilor de capital. În contextual procesului de deschidere a economiilor naționale, stabilitatea financiară a devenit un element fundamental al stabilității macroeconomice, având în vedere că intrările de capital profită de vulnerabilitățile

sistemului financiar pentru a sancționa prompt erorile sau orice alte măsuri nesustenabile de politică economică.

Sunt de părere că experiența României, după cum veți constata în cele ce urmează, indică faptul că stabilitatea financiară prezintă o importanță deosebită pentru stabilitatea prețurilor. Această experiență denotă că, în cazul în care există constrângeri pentru a opta între un proces alert de dezinflație şi menținerea stabilității financiare, cel din urmă trebuie să fie prioritar în vederea îndeplinirii obiectivului de menținere a stabilității prețurilor pe termen lung. Este demn de menționat că țările care au inițiat procesul de dezinflație trebuie să opteze pentru un ritm corespunzător de dezinflație astfel încât să se evite conflictul cu stabilitatea financiară.

Consider că România a dobândit o bună experiență în acest sens. Țara noastră a realizat o rată medie de dezinflație de 5,8 puncte procentuale pe an în perioada 2000-2007, în paralel cu menținerea stabilității sistemului financiar. Pe termen lung, incapacitatea menținerii stabilității financiare nu poate să conducă decât la o reinflamare a inflației. Acest fapt îmi reaminteşte de instrucțiunile de securitate standard de la bordul aeronavelor conform cărora, în cazul depresurizării cabinei, părintele este cel care trebuie să-şi pună mai întâi masca de oxigen pe față şi numai după aceea să i-o ataşeze copilului (care, în majoritatea cazurilor, reprezintă însăşi rațiunea sa de a fi).

Astfel, în situația în care demersul de reducere a inflației depinde în mod covârşitor de aprecierea cursului de schimb al monedei naționale, care consemnează abateri semnificative de la nivelul său de echilibru, conducând la persistența unui deficit substanțial al contului curent, vom asista la erodarea stabilității prețurilor pe termen lung. Rămâne valabilă corelația dintre stabilitatea financiară şi stabilitatea prețurilor pe termen lung.

Ca urmare, considerând stabilitatea prețurilor pe termen lung drept obiectivul fundamental, banca centrală trebuie să acorde o atenție deosebită stabilității financiare şi, aş adăuga, evoluției de ansamblu a indicatorilor macroeconomici. În caz contrar, câştigurile de dezinflație, oricât de spectaculoase ar putea fi la un moment dat, ar deveni complet nesustenabile.

Obiectivul prioritar al politicii monetare a SEBC îl reprezintă asigurarea stabilității prețurilor. Experiența ultimelor decenii a demonstrat că țările în care rata inflației a fost cea mai mică au prezentat rate ale dobânzilor mici, beneficiind astfel de un climat investițional stabil. În schimb, politicile macroeconomice care s-au axat pe arbitrajul şomaj – inflație au eşuat, conducând atât la creşterea şomajului, cât şi la creşterea inflației. Deşi BCE a devenit operativă la 1 iunie 1998, până la sfârşitul anului 1999, conducerea politicii monetare a rămas formal în sarcina băncilor centrale naționale. Introducerea oficială a monedei unice europene a reprezentat transferul suveranității monetare de la băncile centrale naționale la SEBC. Astfel, din 1999, BCE a fost însărcinată cu conducerea politicii monetare în cadrul UEM.

Politica monetară a Zonei Euro are caracter de unicitate, însă execuția ei este descentralizată. Conceperea politicii monetare cade în sarcina BCE. O funcție importantă a băncilor centrale naționale este însă implementarea deciziilor de politică

monetară ale Consiliului Guvernatorilor al BCE. Băncile centrale sunt responsabile cu executarea operațiunilor de open-market, formarea RMO, dar şi cu alte operațiuni de punere în practică a politicii monetare a BCE.

La nivelul politicii monetare, principiul subsidiarității, respectat de SEBC, se referă la faptul că toate operațiunile care pot fi efectuate în mod descentralizat cad în sarcina băncilor centrale naționale, acestea rămânând interlocutorii instituțiilor de credit din țările membre în ceea ce priveşte implementarea politicii monetare.

În vederea atingerii obiectivelor statutare, SEBC dispune de un set de instrumente de politică monetară, respectiv operațiunile de open-market, oferirea de facilități permanente şi impunerea constituirii RMO. De asemenea, BCE, în mod exclusiv, poate decide şi regla cantitatea de numerar aflată în circulație, controlând în acest fel baza monetară.

În România, implementarea politicii monetare a fost orientată cu consecvență spre asigurarea reducerii sustenabile a inflației. Prin mix-ul de instrumente utilizat, în cadrul căruia rolul ratei dobânzii a crescut în timp datorită îmbunătățirii mecanismului de transmisie monetară, strategia politicii Băncii Centrale a stopat accelerarea ritmului de creştere a prețurilor de consum.

În anul 2004, implementarea politicii monetare în România a fost subordonată mai ferm asigurării continuității şi sustenabilității pe termen mediu a dezinflației, ceea ce nu a diminuat însă atenția acordată de autoritatea monetară atingerii țintei anuale de inflație – importantă şi din perspectiva consolidării credibilității Băncii Centrale, având în vedere eforturile de trecere la regimul de țintire a inflației în 2005. În acelaşi timp, BNR şi-a menținut preocuparea pentru minimizarea costului economic al dezinflației – exprimat în termenii creşterii economice şi ai stabilității financiare – dar şi al celui generat de operațiunile de sterilizare.

Asigurarea continuității trendului descendent al ratei inflației a necesitat o relativă accentuare a caracterului restrictiv al politicii monetare de-a lungul anului. Maniera de implementare a politicii monetare a cunoscut însă o schimbare importantă în semestrul al doilea. Astfel, dacă în primul semestru rolul principal în întărirea uşoară a politicii monetare a revenit politicii ratei dobânzii BNR, în a doua parte a anului, date fiind apropierea unei noi etape de liberalizare a contului de capital, precum şi existența unor influxuri substanțiale, Banca Centrală a fost nevoită să transfere această sarcină cursului de schimb al leului. În primul semestru al anului 2004, BNR a păstrat constant nivelul nominal al ratei dobânzii de politică monetară (21,25% până în mai 2004), în pofida declinului aproape continuu al ratei anuale a inflației, şi a sterilizat ferm excesul de lichiditate. Majorarea componentei reale a ratei dobânzii de intervenție a BNR a fost motivată de necesitatea temperării vitezei de creştere a creditului neguvernamental, care devenise nesustenabilă din perspectiva obiectivului dezinflației. În acelaşi timp, BNR a pus în practică un set de reglementări prudențiale menite să accentueze restrictivitatea condițiilor de acordare a creditelor.

Continuarea dezinflației pe seama evoluției cursului de schimb al leului, consolidarea procesului de remonetizare a economiei, evoluția descendentă a dinamicii împrumuturilor în monedă națională, precum şi necesitatea diminuării diferențialului de dobândă față de alte țări, în perspectiva liberalizării accesului

nerezidenţilor la constituirea de depozite în lei, au constituit principalele argumente ale deciziei de reducere a ratei dobânzii de politică monetară.

O influenţă mai complexă asupra conducerii monetare a exercitat-o interacţiunea dintre economia românească şi fluxurile financiare internaţionale. Semnalele pozitive emise de economia autohtonă şi, implicit, reducerea riscului de ţară s-au suprapus unei perioade de relativă stagnare a randamentelor oferite de plasamentele pe principalele pieţe financiare externe, dar şi de menţinere a diferenţialului înalt al ratelor dobânzilor interne, toate acestea crescând atractivitatea pieţelor locale din perspectiva investitorilor internaţionali.

Deciziile de politică monetară adoptate începând cu luna ianuarie 2005 au avut în vedere şi descurajarea intrărilor de capital cu potenţial speculativ, din perspectiva liberalizării accesului nerezidenţilor la constituirea de depozite la termen în lei. În acest scop, Banca Naţională Română şi-a modificat temporar maniera de derulare a operaţiunilor de open-market, tactică adoptată de Banca Centrală ca fiind favorabilă reducerii diferenţialului ratei dobânzii interne faţă de pieţele internaţionale.

Bibliografie:

[1] ANGHELACHE, G., **Piaţa de capital. Caracteristici, evoluţii, tranzacţii**, 2004.

[2] ISĂRESCU, M., *Spre o nouă strategie de politică monetară: ţintirea directă a inflaţiei,* dizertaţie cu ocazia decernării titlului de *Doctor Honoris Causa* al Universităţii din Craiova, Craiova, 17 octombrie, 2003.

[3] *România: drumul către euro,* prezentare la Conferinţa organizată de Colegiul Academic al Universităţii „Babeş Bolyai", Cluj-Napoca, 29 martie 2004, „Reflecţii economice", Academia Română, Bucureşti, 2007.

[4] POCAN, Ioana-Mihaela,. **Politicile monetare şi piaţa de capital din România,** 2005

[5] RĂDULESCU, E., **Politica monetară în procesul de dezvoltare a economiei româneşti**, teză de doctorat, 1997.

CIBERNETIZAREA SPAȚIULUI DE LUPTĂ - O REALITATE A TIMPULUI NOSTRU

Liviu-Vasile STAN*

Contemporary military conflicts have stood out new concepts and orientations concerning the military actions progress, characterized by complexity, mobility, dynamics and the employment of high technologies and almost fully professionalized forces, integrated actions of all forces and weapon categories.

The battlefield, in its ground, air, sea and outer space dimensions, tends to become more and more integrated, completely cybernetic, with strong tendencies of extension within the electromagnetic area, having the spectacular evolutions in technical-scientific filed as a base.

Introducere

La începutul mileniului trei, caracteristicile spațiului de luptă integrat şi cibernetizat au căpătat noi valențe, cu profunde schimbări atât de structură, distribuție şi angajare a forțelor, cât şi în conținutul managementului structurilor militare şi civile ce, direct sau indirect, sunt angajate în confruntările violente dominate preponderent de risc şi incertitudine.

Densitatea şi repartiția obiectivelor în spațiul de luptă a devenit o consecință a necesității dispersiei acestora impusă de întrebuințarea armelor inteligente cu mare precizie de lovire sau cu posibilități individuale mari de recunoaştere şi lovire a trupelor şi obiectivelor, ca efect al supertehnicizării domeniului militar.

Extinderea şi diversificarea dimensiunii de acoperire şi sprijin a forțelor angajate în confruntările din spațiul de luptă modern, devine o realitate a întrebuințării frecvente în cadrul unor sisteme de cercetare-lovire de înaltă precizie a aviației, a rachetelor tactice, operative şi strategice, a rachetelor şi artileriei antiaeriene, a rachetelor de croazieră, artileriei terestre cu bătaie mare etc. Prin această integrare se asigură un timp de reacție pentru lovire foarte mic (cercetare-descoperire-lovire) şi, de regulă, pe întreg spațiul de cercetare-descoperire, se aplică principiul „țintă aeriană, terestră şi/sau navală (maritimă, fluvială) descoperită-țintă lovită".

Teatrul şi spațiul de luptă al viitorului, complet cibernetizat, constituie o realitate confirmată de cel puțin două aspecte.[1] Primul se referă la procesul integrării sistemelor de automatizare a conducerii trupelor cu sistemele de armament şi la apariția şi utilizarea roboților, vehiculelor telecomandate şi muniților inteligente. Al doilea este definit de metodologia lucrului în condițiile cibernetizării, a scenariilor de luptă şi, mai ales, a desfăşurării unor aplicații de mare anvergură cu utilizarea simultană a forțelor şi elementelor prin care se simulează activitatea adversarului, reacțiilor forțelor proprii, influența condițiilor de mediu, oportunitatea şi eficacitatea

* **Locotenent-colonel doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I"**

[1] Mureşan, Mircea, **Reflecții despre fenomenul militar,** Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2004.

deciziilor luate şi se apreciază activitatea tuturor participanţilor. Avem, deci, de-a face cu o cibernetizare fizică, reală, într-o puternică dezvoltare şi perfecţionare, cât şi o informatizare metodologică, de definire, ducere şi apreciere a operaţiilor desfăşurate, simulat sau real. Coordonata actuală a dezvoltării teatrului de operaţii militare cibernetizat este dată, pe de o parte, de utilizarea tot mai intensă a sistemelor automatizate de conducere şi de armament, iar pe de altă parte, de accelerarea gradului său de informatizare.

Înalta tehnologizare a acţiunilor militare conferă conflictelor din spaţiul de luptă modern trăsături cu valenţe noi, reflectate prin: primordialitatea informaţiilor; mobilitatea acţională şi spaţială (exprimată inclusiv prin aeromobilitatea trupelor), în care elicopterul să constituie, în viitorul apropiat, un element de bază al dinamicii luptei, atât în apărare, dar, mai ales, în ofensivă; versatilitatea concretizată prin capacitatea de adaptare la situaţii variate; modularitatea structurală şi funcţională; coordonarea acţiunilor forţelor şi interoperabilitatea structurală şi funcţională; permanenţa şi continuitatea acţiunilor; surprinderea adversarului şi impunerea unui război, pe cât posibil, de scurtă durată[2].

Se apreciază că o agresiune declanşată prin surprindere, cu o grupare de forţe înalt tehnologizată şi o mare mobilitate, permite scurtarea la maxim a perioadei de tensiune şi, uneori, chiar eliminarea acesteia.

Conflictele militare contemporane scot în evidenţă, tot mai mult, noi orientări şi concepţii privind desfăşurarea acţiunilor militare, caracterizate prin complexitate, mobilitate, dinamism, folosirea unor tehnologii înalte şi a unor forţe, aproape în totalitate profesionalizate, acţiuni integrate ale tuturor categoriilor de forţe şi genuri de arme. Spaţiul de desfăşurare al luptei armate în dimensiunea sa terestră, aeriană, maritimă şi cosmică tinde să devină tot mai integrat, complet cibernetizat, cu tendinţe accentuate de a se extinde în mediul electromagnetic pe baza evoluţiilor spectaculoase din domeniul tehnico-ştiinţific. Specialiştii militari sunt întru totul de acord cu faptul că succesul operaţiilor militare este determinat de câştigarea supremaţiei în celelalte domenii ale spaţiului de luptă modern, care include acţiunile informaţionale, psihologice şi speciale. În acest fel, operaţiile devin precise şi eficiente, sunt pregătite şi coordonate în cele mai mici detalii, sunt rapide şi cu pierderi mici, dar cu efecte majore.

În acest context, prima concluzie ar fi faptul că acţiunile desfăşurate în spaţiul de luptă, se vor baza pe mijloacele de luptă, mijloacele de transport şi profesionalismul luptătorului. Factorii de bază ai succesului sunt intervenţia rapidă pe obiective, acţiuni desfăşurate succesiv (simultan) terestru, aerian, naval şi cosmic, folosirea pe scară largă a diversiunii. Sunt şi alte aspecte ale operaţiilor militare desfăşurate în spaţiul de luptă modern: dezvoltarea rapidă a unei stări favorabile se poate substitui uneori unei acţiuni militare directe; începe fără a putea fi intuită; sunt exploatate vulnerabilităţile, nu se urmăreşte ocuparea teritoriului, ci distrugerea adversarului; teatrul de operaţii poate fi oriunde; adversarul este necunoscut; mijloacele sunt întrebuinţate raţional pe obiective, aparent este o confruntare haotică,

[2] Bălăceanu, Ion, **Revoluţia tehnologică contemporană şi impactul ei asupra potenţialului militar,** Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2001.

fără legi, norme, principii; poate apare o stare nefavorabilă disimulată; este foarte greu de desluşit începutul şi sfârşitul fiecărei acţiuni. Concluzionăm că, în spaţiul de luptă modern se va imprima luptei un caracter tot mai integrat în care va creşte rolul acţiunilor indirecte duse de forţe din ce în ce mai profesionalizate.

Toate aceste aspecte sunt esenţializate în principalele caracteristici ale spaţiului de luptă al viitorului, în care se manifestă pregnant transparenţa zonelor de confruntare, datorită conjugării acţiunilor sateliţilor de observaţie, ale radarelor aeropurtate şi mijloacelor de detecţie prin contact, lovirea cu aceeaşi eficienţă a trupelor, atât de la contact, cât şi din adâncime, concomitent cu luarea unor contramăsuri eficace, dispersări şi concentrări rapide de forţe şi mijloace, existenţa spaţiului comun de dispunere şi de manevră pentru adversari, în care explozia unuia declanşează implozia altuia.

În funcţie de dinamica şi raportul dimensiunilor cercetărilor ştiinţifice şi tehnologice, se conturează două strategii[3]. O primă strategie de dezvoltare actuală, care cuprinde: noi generaţii de mijloace de conducere; metodologii şi tehnici de protecţie a informaţiilor; cibernetizarea tehnicii clasice; noi tipuri de arme genetice şi cu microunde; utilizarea inteligenţei artificiale şi realizarea roboţilor. A doua strategie vizează teatrul de operaţii viitor şi constă în: organizarea cibernetică a întregului proces pe spaţiul de luptă modern; generalizarea procesării informaţiilor; integrarea sistemelor expert, de conducere şi a roboţilor; configurarea teatrului de operaţii cibernetizat.

Spaţiul de luptă în care se confruntă părţile beligerante, înregistrează o evoluţie continuă, determinată în mod hotărâtor de dezvoltarea fără precedent a concepţiilor generale ce privesc desfăşurarea conflictelor armate. Totuşi, superioritatea tehnologică este necesară, dar nu şi suficientă pentru obţinerea succesului, ceea ce impune o permanentă optimizare a raportului/trinomului doctrină – om - tehnică.

După cum afirmam anterior, coordonata actuală a dezvoltării spaţiului de luptă cibernetizat este dată, pe de o parte, de utilizarea tot mai intensă a sistemelor automatizate de conducere şi de armament, iar pe de altă parte, de accelerarea gradului său de informatizare.

Din multitudinea de exemple care ne sunt la îndemână să amintim doar câteva: superioritatea zdrobitoare a eficacităţii sistemelor de armament şi a armelor inteligente în comparaţie cu armele clasice cu puteri de foc echivalente; existenţa numeroaselor sisteme automatizate şi de armament precum şi a roboţilor utilizaţi şi acum în spaţiul de luptă; necesitatea coordonării unor diverse categorii de armament în lupă, în condiţiile impuse de comprimarea timpului operativ; multifuncţionalitatea forţelor luptătoare atât pe timpul desfăşurării atacului, cât, mai ales, pe timpul apărării; necesitatea conservării forţelor umane şi acceptarea folosirii lor masive numai în situaţiile de mare încleştare sau pentru consolidarea succeselor; compensarea limitelor fiziologice ale comandanţilor, luptătorilor şi operatorilor; utilizarea roboţilor pentru activităţi care cer eforturi mari, timp îndelungat, atenţie

[3] Idem.

deosebită, migală, precizie, sacrificii, acțiune în condiții complexe etc.; insensibilitatea comportamentală în condiții de stres, a mijloacelor cibernetice.

1. Rolul şi locul ciberneticii la ducerea acțiunilor de tip integrat

Câmpul de luptă al viitorului, ca spațiu de confruntare a părților beligerante, va fi un spațiul cu cel puțin patru dimensiuni (terestru, aerian, naval, cosmos, electromagnetic etc.), într-o evoluție continuă determinată de dezvoltarea fără precedent a concepțiilor generale relative la ducerea războiului şi de desfăşurarea confruntărilor în câmpul informațional şi al tehnologiilor avansate, în toate mediile şi cu participarea structurilor din toate categoriile de forțe armate. Structurile aparținând categoriilor de forțe armate vor fi angrenate într-un sistem integrat, combinat acțional, ce va impune optimizarea permanentă a raportului de forțe şi mijloace, corelarea acestora cu scopurile şi obiectivele de îndeplinit, căutarea soluțiilor de fructificare a situațiilor critice şi defavorizarea adversarului, ieşirea în timp scurt din momentele grele, echilibrarea luptei cel puțin pe direcții şi zone şi redimensionarea rapidă a posibilităților de acțiune în timp şi în spațiu.

Tehnica de luptă şi armamentul vor realiza o îmbinare de problematici prin instrumente fizice şi forme de energie cu efecte la țintă ce pot atinge perfecțiunea.

În evoluția contemporană către spațiul de luptă integrat, specialiştii consideră că rolul primordial revine cibernetizării tehnicii militare, dar nu oricum ci, după o concepție unitară cu a sistemelor de automatizare a conducerii trupelor.

Elementele care conturează, caracterizează şi asigură posibilitatea de dezvoltare a spațiului de luptă modern sunt:

- superioritatea netă a eficacității sistemelor de armament şi a armelor inteligente în comparație cu armele clasice cu puteri echivalente;
- multitudinea de sisteme automatizate, armament şi roboți utilizați pe câmpul de luptă;
- necesitatea coordonării a diverse categorii de armament în luptă în condițiile comprimării timpului operativ;
- multifuncționalitatea forțelor luptătoare atât pe timpul desfăşurării atacului, dar mai ales pe timpul apărării;
- necesitatea conservării forțelor umane, prin folosirea lor masivă numai în situații de mare dinamism şi pentru consolidarea succeselor;
- compensarea limitelor fiziologice ale comandanților, luptătorilor şi operatorilor;
- utilizarea roboților pentru activități care necesită eforturi şi timp îndelungat, atenție deosebită, migală, precizie, sacrificii, acțiuni în condiții complexe şi grele.

Țările dezvoltate urmăresc atingerea unor obiective ca: desfăşurare rapidă; profesionalizare; apărare electronică mai bună; precizie; rol mai scăzut al recrutării; ducerea unor acțiuni de luptă integrate; asigurarea capacității de interdicție; forțe mai mici; ducerea de operațiuni speciale; proiectarea puterii.

Acest tip de abordare are însă şi un mare dezavantaj în ceea ce priveşte consumul mare de resurse umane şi materiale, atât în cercetare-producție, cât şi în

concepţie şi exploatare. Dar datorită contribuţiei sale la dezvoltarea şi modernizarea armamentului, ce a impus schimbări în conducere şi în modalităţile de ducere a acţiunii militare, "marile puteri" au adoptat-o, înlocuind treptat armele cu sisteme de armament ale căror componente - armele inteligente - dau noi dimensiuni luptei armate.

1.1. Conceptul de cibernetizare

Denumirea de „cibernetică" provine de la cuvântul grecesc "kibernitis", care înseamnă „timonier" sau „cârmaci". În anul 1834, fizicianul şi matematicianul Andre Ampere a folosit acest cuvânt pentru a denumi o ştiinţă ipotetică ce se referea la studierea procesului de conducere în cele mai variate domenii şi în primul rând la conducerea societăţii omeneşti. Aproximativ 100 de ani mai târziu, în 1948, matematicianul Norbert Wiener marca apariţia ciberneticii ca ştiinţă prin elaborarea lucrării „Cibernetica sau ştiinţa comenzii şi comunicării la fiinţe şi maşini". El definea cibernetica drept o ştiinţă a comunicării şi comenzii, bazată deci pe conducere şi execuţie (comandă, control, informare) şi pe reglare şi autoreglare (analiza rezultatelor execuţiei, compararea acestora cu parametrii proiectaţi şi stabilirea reacţiilor pentru reglaj sau autoreglaj).

În concepţia şi sensul ei modern, cibernetica a apărut ca urmare a generalizării asemănării dintre principiile funcţionale ale maşinii de calcul şi ale sistemelor automatizate moderne şi principiile funcţionale ale transmiterii semnalelor în organismele vii şi în liniile electrice de legătură ale sistemelor automate. Apariţia ei a fost posibilă datorită cercetărilor şi dezvoltării cunoştinţelor în trei domenii principale ale ştiinţei şi anume: matematică, fiziologia sistemului nervos central şi automatică. La dezvoltarea acestui domeniu o contribuţie importantă şi-au adus şi cercetători români ca: Gh. Marinescu în domeniul sistemului nervos central, care împreună cu alţi cercetători a ajuns la concluzia că procesele de comandă şi control în organismele vii se desfăşoară în circuit închis, pe calea senzorială şi cea motrică, academicienii Mihoc şi Onicescu în calculul probabilităţilor, academicianul Moisil în domeniul sistemelor automate. Aceştia, împreună cu mulţi alţii au elaborat teoria pe baza căreia se pot realiza cu ajutorul maşinii de calcul o serie de activităţi pe care până nu de mult le putea efectua doar omul.

Cibernetica se poate defini ca o ştiinţă care studiază procesele de comandă şi control în maşini şi organisme vii, în care modul de studiere a lor este analogia, prin care se realizează unirea unor obiecte ce aparţin diferitelor ştiinţe, prin desprinderea de la ele a unor elemente comune.

Rolul ciberneticii este acela de a compensa posibilităţile fiziologice ale omului în vederea rezolvării unor probleme concrete puse în practica conducerii proceselor din diferite domenii, dar numai sub aspectul funcţional, nu şi sub aspectul elementelor constitutive.

În ultima perioadă, datorită rezultatelor deosebite ce s-au obţinut în domeniul ciberneticii a apărut o problemă ce este foarte disputată. Problema este aceea a limitelor înlocuirii posibile a funcţiilor creierului omenesc prin lucrul maşinilor cibernetice. În legătură cu aceasta este necesară stabilirea limitelor perfecţionării

maşinilor cibernetice şi dacă s-ar putea realiza dispozitive cibernetice capabile să desfăşoare procese de gândire. Acestea pot apare doar în procesul social şi sub influenţa acestuia, ori maşinile cibernetice sunt făcute de om şi nu răspund unei cerinţe lăuntrice de existenţă şi nu au posibilităţi de a se autodezvolta. Însăşi apariţia celulelor nervoase artificiale care să constituie creieri electronici perfecţionaţi nu vor putea duce la apariţia conştiinţei, a gândirii şi nu pentru că ştiinţa nu ar putea trece peste un anumit prag, ci pentru motivul că gândirea, conştiinţa sunt rezultatul unei dezvoltări sociale necesare. Maşina fiind lipsită de conştiinţă nu poate depăşi cadrul logicii matematice.

Deosebirea în ceea ce priveşte funcţionarea maşinii faţă de gândirea umană nu constă în existenţa unor operaţii oarecare izolate, deosebit de fine şi extrem de complexe, executate de creierul uman, care nu pot fi automatizate şi transmise maşinilor ci în aceea că maşinile execută doar operaţii auxiliare în conformitate cu trăsăturile trasate de om, ca ajutoare ale omului.

1.2. Necesitatea şi viabilitatea aplicării modelului cibernetic la fenomenul militar contemporan

Existenţa a numeroşi factori ce concură la asigurarea victoriei într-o luptă, cum ar fi: starea vremii, caracteristicile terenului, cercetarea şi acţiunile violente proprii, acţiunile de răspuns ale inamicului duc la un schimb de acţiuni ce oferă un mare dinamism, discontinuităţi şi refaceri neprevăzute - structural, funcţional, spaţial şi de timp - diversitate de momente şi modalităţi de reglaje pe care comandanţii au căutat continuu să le controleze. Acesta este motivul pentru care a apărut necesitatea unui model cibernetic şi pentru fenomenul militar.

Apariţia ciberneticii în armată constituie obiectul unei noi discipline teoretic-aplicative, denumită cibernetică militară. Ea pune la dispoziţia comandanţilor mijloace importante de analiză a diferiţi factori ce definesc situaţia de luptă la un moment dat, precum şi de prevedere ştiinţifică – potrivit unor ipoteze admise – a modului de desfăşurare a acţiunilor de luptă.

Aplicarea corectă a ciberneticii militare poate contribui la asigurarea conducerii trupelor în cele mai bune condiţii şi la folosirea cu maxim de eficacitate a tehnicii de luptă în condiţiile războiului modern.

Cibernetica militară, pe baza principiilor ciberneticii, studiază şi determină modul cel mai raţional de folosire a forţelor şi mijloacelor de luptă în condiţii date. Aceasta se ocupă cu aplicarea principiilor teoretice ale ciberneticii şi a realizării ei tehnice - dispozitive automate şi în special computerul - pentru rezolvarea problemelor de comandă şi control în domeniul militar. Se bazează pe teoria informaţiilor, ce studiază procesele de transmitere a datelor prin canalele de legătură la termenele stabilite şi fără denaturări şi pe teoria maşinilor logice şi de calcul, care analizează metodele pentru transformarea cea mai raţională a informaţiei în conformitate cu algoritmii daţi şi pentru elaborarea comenzilor de conducere necesare.

Cibernetica militară studiază întrebuinţarea mijloacelor din punct de vedere al capacităţii lor de a recepţiona o anumită informaţie, de a o păstra în dispozitivul de memorie, de a o prelucra şi transmite prin canalele de legătură sub formă de semnale,

care să dirijeze acțiunea, funcție de scopul propus. În paralel cu crearea unor sisteme cibernetice de conducere a trupelor are loc elaborarea unor noi principii de conducere şi de construire a sistemelor, urmărindu-se micşorarea gabaritelor şi greutății, îmbunătățirea caracteristicilor tehnice şi creşterea siguranței în funcționarea elementelor izolate ale aparaturii, lucru extrem de important pentru condițiile de exploatare în armată.

Scopul ciberneticii militare este mărirea eficacității conducerii trupelor şi armamentului pe baza folosirii metodelor ştiințifice şi a mijloacelor tehnice pentru culegerea şi prelucrarea informațiilor şi pentru elaborarea comenzilor de conducere a trupelor şi tehnicii.

Inteligența artificială reproduce ceea ce se întâmplă în cazul în care creierul alege, dintre multiplele soluții, pe cea care corespunde unei situații complexe. Se încearcă rezolvarea cu mijloace automate a unor sarcini logice neformale care prezintă o serie de avantaje şi dezavantaje.

Ca şi avantaje față de competența umană, inteligența artificială se remarcă prin:

- este permanentă, nefiind influențată de factori externi ca oboseala;
- asigură un transfer rapid;
- asigură o documentare uşoară;
- asigură coerență;
- este accesibilă;
- este verificabilă;
- este reproductibilă.

Dintre dezavantaje amintim:

- este rutinieră (necreatoare);
- este rigidă (neadaptativă);
- se realizează printr-o comunicație simbolică, față de cea umană care este senzorială;
- este restrânsă;
- este statică.

Coordonata actuală a dezvoltării teatrului de operații militare automatizat este dată de utilizarea tot mai intensă a sistemelor automatizate de conducere şi armament, iar pe de altă parte, de accelerarea gradului său de informatizare. În evoluția contemporană către câmpul de luptă automatizat, specialiştii consideră că rolul primordial revine cibernetizării tehnicii militare, cea mai dinamică şi mai eficientă formă de perfecționare a sa, dar nu oricum ci după o concepție unitară cu a sistemelor de automatizare a conducerii trupelor.

Elementele care-l conturează, caracterizează şi-i asigură posibilitatea de dezvoltare sunt:

- superioritatea netă a eficacității sistemelor de armament şi a armelor inteligente în comparație cu armele clasice cu puteri echivalente;
- multitudinea de sisteme automatizate, armament şi roboți utilizați pe câmpul de luptă;

- necesitatea coordonării diverselor categorii de armament în luptă în condițiile comprimării timpului operativ;
- multifuncționalitatea forțelor luptătoare atât pe timpul desfăşurării atacului, dar mai ales pe timpul apărării;
- necesitatea „conservării" forțelor umane, prin folosirea lor masivă numai în situații de mare dinamism şi pentru consolidarea succeselor;
- compensarea limitelor fiziologice ale comandanților, luptătorilor şi operatorilor;
- utilizarea roboților pentru activități care necesită eforturi şi timp îndelungat, atenție deosebită, migală, precizie, sacrificii, acțiuni în condiții complexe şi grele.

Toate acestea sunt argumente puternice în susținerea ideii existenței unui teatru de operații automatizat.

Utilitatea inteligenței artificiale în domeniul militar este dată de elaborarea deciziilor militare. Caracteristicile sale reprezintă un factor de o deosebită importanță pentru îndeplinirea condițiilor în vederea elaborării unei decizii corespunzătoare.

Una dintre aceste condiții este oportunitatea în elaborarea deciziei. Ea presupune încadrarea într-un anumit timp, în care trebuie să se fundamenteze şi să se ia hotărârea, să se transmită şi să se însuşească de către executanți.

O altă condiție o reprezintă cantitatea, calitatea şi veridicitatea informației, urmată de asigurarea continuității conducerii.

Sistemele moderne pot face față acestor condiții prin aducerea unui plus de eficacitate şi siguranță în funcționare, îmbunătățind calitatea proceselor de fundamentare şi luare a deciziilor, astfel:

- reacțiile sunt rapide, calme, fără bază emoțională la schimbările bruşte de situație. Se reduce timpul pentru luarea deciziei şi se asigură creşterea calității fundamentării şi luării acesteia;
- se realizează o creştere a produsului analizei şi prelucrării informației prin ordonare logică, corelarea datelor şi prezentarea sistematizată, temporară şi ierarhică, realizarea unor conexiuni mai ample, mai rapide şi mai sigure decât o poate realiza mintea umană;
- creşterea gradului veridicității informației, ele fiind reduse cantitativ sau li se va acorda o credibilitate scăzută prin realizarea unor raporturi logice rapide, a unor comparații semantice;
- prevenirea desfăşurării evenimentelor mai importante şi posibilitatea elaborării strategiilor de corecție;
- mare siguranță în funcționare şi o bună capacitate de reconfigurare, de remodelare a posibilităților funcționale, de adaptare flexibilă, dinamică la schimbarea de situații şi la acțiunea factorilor perturbatori şi destabilizatori, interni şi externi;
- valorificarea creativă a experienței, continua instruire şi perfecționare;
- capacitatea de a putea reconstitui situația în desfăşurarea ei dinamică, în vederea analizei hotărârilor luate şi a antrenării personalului;
- studiul modelării unor situații de luptă.

În esență, sistemele moderne permit optimizarea implicării umane în elaborarea şi luarea deciziilor, în toate fazele, pentru a deveni elaboratoare de decizii imperturbabile la situații critice sau periculoase.

De asemenea, cantitatea mare de informație primită de la o mare diversitate de senzori dispuşi pe o arie mare a câmpului de luptă, a căror prelucrare este de ordinul fracțiunilor de secundă, a dus şi la automatizarea culegerii şi prelucrării automate de informații. Astfel, operatorului uman i se vor asigura mai multe variante de acțiune sau chiar o variantă optimă prin luarea în considerare a anumitor criterii de eficacitate.

Deloc de ignorat este aportul pe care l-a adus aplicarea cunoştințelor de cibernetică la reducerea distrugerilor colaterale obiectivului vizat, a pierderilor umane şi înlăturarea pericolului folosirii bombei atomice prin eficientizarea acțiunilor de tip convențional.

În desfăşurarea unui viitor conflict, precizia loviturilor va fi dată de performanțele tehnicii şi luptătorului, dar şi de noile avantajele tehnologice.

Tehnologiile militare ale viitorului vor avea un impact remarcabil în modul de ducere a conflictelor. În ultimii ani, lupta armată modernă a cunoscut mutații majore, într-o evoluție continuă, de la prima mare confruntare din Golf până la războiul din fosta Iugoslavie şi, de aici, la cel din Afganistan şi, apoi, cel din Irak.

Secolul XXI va face din război, spațiul de întâlnire al unor sisteme militare din ce în ce mai complexe şi performante, care implică tehnologii noi, militari super specializați, acțiuni deosebit de complexe, desfăşurate pe noi coordonate strategice şi tactice. Complexitatea şi capabilitatea forței sunt necunoscute asupra cărora meditează încă, de pe acum, specialiştii militari, pentru a nu fi găsiți descoperiți la examenul conflictelor viitorului. Aceasta, deoarece inovația tehnologică are drept obiectiv şi scop sporirea capabilității forței. Iar capabilitățile luptei moderne sunt influențate, cum apreciază analiştii conflictelor recente, de relativul echilibru tehnologic.

2. Tendințe ale dimensiunii spațiale în acțiunile militare ale viitorului

Viitoarele acțiuni militare, vor fi caracterizate de o mare dinamică a dimensiunilor dispozitivelor, o mare manevrabilitate şi intensitate, menite să întrerupă şi să sufoce procesul informațional - decizional al inamicului.

Aceste acțiuni militare ale viitorului sunt o consecință firească a noilor doctrine politico-militare, a noilor cerințe şi căi de ducere a luptei armate dar şi o consecință a dezvoltării infrastructurii şi sistemelor complexe de armament.

Mijloacele de luptă greu de imaginat - avioane de recunoaştere de mărimea unei insecte, laseri care distrug rachetele pe traiectorie, roboți pentru menținerea păcii, mici spioni aerieni, platforme cosmice pentru aeronave etc. sunt în prezent în atenția specialiştilor, nu departe de a deveni realitate.

Cu toate sublinierile făcute anterior forțele armate din primele decenii ale secolului XXI, vor arăta foarte asemănător cu cele din ultimii 30-40 de ani.

Această caracteristică va fi proprie în mod deosebit, țărilor mici şi mijlocii care nu dispun de complexe militare industriale şi nici de posibilități financiare. Noi

domenii şi căi de purtare a războiului, cu implicaţii şi asupra dimensiunii acţiunilor militare ar putea apare ca urmare a progreselor înregistrate în biotehnologie, în înţelegerea şi exploatarea unor medii şi zone mai puţin cunoscute şi explicate.

Prin urmare, potrivit unui oficial din domeniul cercetării militare britanice, noul secol va vedea „o formă diferită de ştiinţă militară, care va profita de totalitatea cuceririlor lumii ştiinţifice".

Aceasta este oferta viitorului cu privire la proiecţia acţiunilor militare şi îndeosebi a utilizării spaţiului potrivit obiectivelor şi cerinţelor sale. Având în vedere problematica abordată, privitor la dimensiunea spaţială a pregătirii şi desfăşurării acţiunilor militare putem aprecia că:

- spaţialitatea şi dimensiunea spaţială a acţiunilor militare întrunite va continua să constituie una din caracteristicile principale ale acestora. Ea nu este o trăsătură de moment (trecătoare) ci este o consecinţă a spaţiului şi timpului, cadru existenţial al omenirii;
- evoluţia civilizaţiei umane a condus la creşterea în complexitate a acţiunilor militare, de aici deducându-se faptul că relaţia dintre acestea şi spaţiu s-a modificat profund, sub aspect dimensional. De asemenea acţiunea militară este şi va fi proiectată în domenii spaţiale de neimaginat cu ani în urmă, de tipul spaţiilor virtuale, deduse, imaginate. Aşa s-au născut sintagmele: „spaţiul de conflict informaţional, spaţiul de conflict informatic, spaţiul de conflict electronic, spaţiul de conflict psihologic etc." la care se adaugă bineînţeles dimensiunea specifică fiecăruia;
- schimbarea esenţei luptei armate şi tendinţa de globalizare a acesteia la nivel micro şi macro social, a condus la transformarea spaţiului din simplu suport al acţiunii militare întrunite, în resursă şi ulterior în mediu în care au loc fenomene beligene de o diversitate şi complexitate cu totul deosebite, faţă de ce era cunoscut până în prezent;
- spaţiul, prin procesul intervenţiei omului asupra sa, prin „operaţionalizare" a devenit un element activ, potenţator al acţiunilor militare întrunite. Dezvoltarea tehnologică şi extinderea dimensiunilor spaţiale ale acţiunilor militare, va determina o creştere a dependenţei acestora de infrastructura teritorială specifică forţelor terestre, aeriene, maritime şi de infrastructură cosmică;
- evoluţia de-a lungul istoriei a acţiunilor militare, concomitent cu evoluţia societăţii umane şi a fenomenului social, a determinat o dialectică a spaţiilor şi dimensiunilor specifice care s-a reflectat profund şi în dinamica evoluţiei confruntărilor armate, de la ciocnirile simple, intertribale îndepărtate, la stăpânirea informaţiei lumii actuale.

Extinderea confruntării militare dincolo de limitele spaţiale proprii globului pământesc, spaţiul cosmic, va determina noi extinderi în spaţiul interstelar, spaţiul galactic, şi va continua să ofere noi dimensiuni cunoaşterii şi acţiunii umane.

Mijloacele inteligente, treptat, treptat vor prelua activitatea fizică a omului. Astfel se vor modifica procedee de ducere a acţiunilor militare, normele tactice şi operative, configuraţia teatrelor de acţiuni militare, dimensiunile spaţiale ale acţiunilor, ritmul de desfăşurare şi intensitatea acestora, durata etapelor, misiunilor etc.

De altfel, conflictele militare contemporane, au scos în evidenţă noi orientări şi concepte privind desfăşurarea acţiunilor militare, caracterizate prin complexitate, mobilitate, dinamism, folosirea unor tehnologii înalte şi a unor forţe aproape în totalitate profesionalizate, acţiuni integrate ale tuturor categoriilor de forţe şi genuri de arme. Spaţiul de desfăşurare al acţiunilor militare în dimensiunea lor terestră, aeriană, maritimă şi cosmică tinde să devină tot mai integrat, complet cibernetizat cu tendinţe accentuate de a se extinde din mediul mecanoenergetic în mediul energetic. Specialiştii militari sunt întru totul de acord cu faptul că succesul acţiunilor militare este determinat de câştigarea supremaţiei în celelalte domenii ale câmpului de luptă modern, care include acţiunile informaţionale, psihologice şi speciale desfăşurate de forţe profesionalizate. În acest fel, acţiunile de luptă devin precise şi eficiente, sunt pregătite şi coordonate în cele mai mici detalii, sunt rapide şi cu pierderi mici dar cu efecte majore. Se prefigurează astfel o nouă fizionomie a teatrului de acţiuni militare modern, caracterizat de: înalta tehnologie folosită; amploarea operaţiilor speciale de război psihologic; acţiuni de simulare şi diversiune; acţiuni diversificate ale forţelor speciale. Există de asemenea, posibilitatea, ca la particularităţile acţiunilor militare impuse de evoluţia tehnologiilor, să se alăture fenomene contemporane, care iau amploare – confruntarea cu grupări ostile paramilitare, teroriste, executate simultan sau succesiv, intervenţia unor forţe multinaţionale de impunere (menţinere) a păcii. Acţiunile militare moderne vor avea un aspect tot mai integrator, teatrul de acţiuni militare al viitorului fiind caracterizat de noi dimensiuni şi trăsături ce se regăsesc în fronturi discontinue, focare de intervenţii diferite cu extindere spre verticală, rapiditate în pregătirea şi executarea manevrelor, deplasărilor, lovirea concomitentă a trupelor şi obiectivelor atât la contact cât şi în adâncime.

Tehnologiile avansate, au determinat serioase mutaţii calitative şi cantitative în dotarea, structura şi principiile de întrebuinţare a forţelor şi mijloacelor, în pregătirea şi ducerea acţiunilor militare, în creşterea distanţelor spaţiale, puterii şi capacităţii de acţiune a trupelor. Confruntarea în spaţiul de luptă al viitorului reprezintă nu numai o confruntare a forţelor şi mijloacelor de natură materială (vectori fizici, vectori energetici) ci şi o confruntare a inteligenţei umane (de natură spirituală), ceea ce conferă acţiunilor militare pe lângă dinamism şi violenţă, încordare, voinţă, fermitate şi dimensiuni necunoscute.

Pentru viitorul apropiat sunt în curs de apariţie costume speciale ce îşi pot schimba culoarea şi asigura camuflajul pe timpul deplasărilor dintr-o zonă în alta. Sunt pe rol cercetări avansate privind crearea unui costum tip robot, cu posibilităţi de mişcare lejeră şi care asigură o forţă multiplicată luptătorului, pentru transportul de greutăţi mari şi intervenţie pentru deschiderea căilor de acces în diferite situaţii. Se lucrează intens la crearea de aparatură ce va facilita traducerea automată în limba folosită în zona de acţiune. O primă concluzie desprinsă din cele afirmate anterior, ar fi faptul că acţiunile militare desfăşurate în spaţiul de confruntare al viitorului, se vor baza pe mijloacele de luptă şi mijloacele de transport cu posibilităţi pe care doar le bănuim şi pe profesionalismul luptătorului dotat şi echipat altfel decât ştiam noi până acum. Factorii de bază ai succesului, la nivelul confruntărilor tactice, în care este implicat nemijlocit luptătorul sunt: intervenţia rapidă pe obiective limitate; acţiuni

desfăşurate succesiv terestru, aerian, maritim şi cosmic; folosirea pe scară largă a diversiunii, subversiunii, şireteniei militare, terorismului şi inducerii în eroare. Toate aceste mutaţii vor avea implicaţii majore de fond asupra dimensiunilor spaţiale ale acţiunilor militare.

Teatrul de luptă al viitorului va imprima luptei moderne, un caracter tot mai integrat. Capacitatea de lovire şi de manevră, asigurarea aeromobilităţii, sporirea rolului dimensiunii aeriene şi cosmice în sprijinul structurilor de forţe speciale, vor crea mari posibilităţi de coordonare precisă a acţiunilor de lovire nemijlocită şi de exploatare optimă a rezultatelor de către toate categoriile de forţe participante.

Analiza şi evaluarea ultimelor conflicte militare scot în evidenţă sporirea considerabilă a caracterului complex al acţiunilor militare, accentuarea trecerii de la formele de luptă precis delimitate spaţial între ele la forme de luptă complexe, combinate şi integrate organic (frecvent putându-se trece cu uşurinţă de la o formă de luptă la alta).

Acţiunile militare într-un viitor teatru de operaţii vor deveni o demonstraţie de forţe şi mijloace ce pot fi mediatizate sub anumite aspecte pentru intimidarea şi demoralizarea adversarului. Vom asista la o rarefiere a forţelor şi mijloacelor în cadrul teatrului de acţiuni militare concomitent cu o saturare electromagnetică şi informaţională a acestuia.

Acţiunile militare moderne constituie un domeniu de maximă preocupare în contextul actual, dar şi pentru viitor. Analiza acestora prin relaţia spaţiul de acţiuni militare - caracteristici, cerinţe, scoate în evidenţă că ultimele sunt elementele care marchează „principiile pentru menţinerea luptei armate în sfera actualului şi pentru adaptarea ei în viitor".

În teatrul de acţiuni militare ale viitorului structurile acţionale trebuie să fie integrate total în desfăşurarea acţiunilor militare, concomitent cu o reală autonomie, cu posibilităţi de adaptare oportună la situaţiile noi, şi viteză de reacţie suficientă pentru devansarea inamicului, spaţial şi temporal.

În viitor, armele neconvenţionale îşi vor spori prezenţa în teatrele de acţiuni militare în defavoarea celor convenţionale. Specific acestor arme, este „inteligenţa artificială". Aceste însuşiri vor determina schimbări fundamentale în organizarea şi desfăşurarea acţiunilor militare, concomitent cu mutaţii profunde în fizionomia acţiunilor – dimensiuni spaţiale, ritm, timp, intensitate.

De asemenea, se vor extinde şi structurile tactice multinaţionale, cu particularităţi în modalităţile de îndeplinire a misiunilor.

Acestea vor fi din punct de vedere structural şi funcţional la nivelul de evoluţie al armamentului şi tehnicii capabile să domine în totalitate spaţiul de desfăşurare a acţiunilor militare, tot mai dependente de sistemul C4 ISR, suportul logistic fiind integrat activ în acţiunile de luptă de ansamblu.

Spaţiul de luptă (teatrul acţiunilor militare) al viitorului impune un concept nou, şi anume „holografia războiului cibernetic" [4] care-i dezvăluie legăturile „energetico-informaţionale" şi corespunde mai bine decât alte concepte, cerinţelor de

[4] **Tratat de ştiinţă militară** (vol. I), Editura Militară, Bucureşti, 2001, p. 159.

dinamism şi de structură cibernetică. Totodată se subscrie exact concepţiei de ducere a acţiunilor militare şi susţine ascendentul mediului şi dimensiunii informaţionale. Pentru a-1 înţelege mai bine, vom prezenta esenţa prin trăsăturile sale definitorii:

- dispariţia conceptului clasic de front atrage după sine şi dispariţia celui de sector principal sau secundar, impunând conceptul de apărare omnidirecţională şi de concentrare de vectori şi posibilităţi de acţiune, evident în dauna concentrării clasice şi statice de trupe, şi a fizionomiei dimensionale a acţiunilor militare;
- calculul raportului de forţe nu mai este unilateral şi nici static ci trebuie să cuprindă coeficienţii de multiplicare sau de multiplicare informaţională;
- raportul clasic dintre forţele care atacă şi care se apără, este puternic amendat de viteza de reacţie, şi posibilităţile acţionale foarte precise, selective ale mijloacelor militare angajate;
- potenţialul acţiunilor militare întrunite nu prezintă o sumă a potenţialelor de luptă ale sistemelor, ci este o caracteristică de calitate, cu totul nouă, aproximată pe baza sumei pătratice a ecuaţiilor lui Lanchester;
- contraatacul rămâne acelaşi factor multiplicator de putere ca şi în cazul clasic dar el nu trebuie privit prin dimensiunile cunoscute ci printr-un dinamism care să-i permită preluarea iniţiativei de la inamic de câte ori este nevoie;
- eşalonarea nu trebuie privită ca o separare de forţe, ci ca o ierarhizare de funcţionalităţi, ca un element de flexibilitate şi adaptabilitate al sistemelor militare;
- obiectivul principal al luptei armate nu va mai fi distrugerea tehnicii sau nimicirea forţei vii, ci mai degrabă, dezintegrarea sistemelor militare inamice.

Spaţiul de desfăşurare al acţiunilor militare al viitorului concentrează o viziune holografica a luptei armate cu trei dimensiuni – informaţională, structurală, acţională. Între acestea există o determinare şi intercondiţionare reciprocă, din care rezultă poziţia dominantă a dimensiunii informaţionale, ca element de declanşare a structuralului şi de pregătire a acţionalului.

Spaţiul de acţiuni militare al viitorului, complet cibernetizat, constituie o realitate a timpului nostru, realitate confirmată de cel puţin două aspecte.

Primul aspect se referă la procesul integrării sistemelor de automatizare a conducerii trupelor cu sistemele de armament, şi la apariţia şi utilizarea roboţilor, vehiculelor telecomandate şi muniţiilor inteligente.

Al doilea este definit de metodologia lucrului în condiţiile cibernetizării, a scenariilor de luptă şi mai ales, ale desfăşurării unor aplicaţii de mare anvergură, cu utilizarea simultană a trupelor şi elementelor prin care se simulează reacţia inamicului, reacţiile trupelor proprii, eficacitatea şi oportunitatea deciziilor etc. Avem de-a face deci, cu o cibernetizare fizică, reală, într-o puternică dezvoltare şi cu o informatizare metodologică, de definire, ducere, şi apreciere a acţiunilor militare. Altfel spus, coordonata actuală a dezvoltării teatrului de acţiuni militare cibernetizat este dată pe de o parte de utilizare tot mai largă a sistemelor automatizate de conducere şi de armament, iar, pe de altă parte, de accelerarea gradului său de informatizare.

Spaţiul de luptă al viitorului, are deja suficiente elemente care-1 conturează şi îi conferă posibilităţi infinite de dezvoltare. Acestea vor influenţa şi în continuare

fizionomia şi dimensiunea acţiunilor militare, dar vor suporta mutaţii consistente determinate de evoluţia infrastructurii sale.

Principalele trăsături ale spaţiului acţiunilor militare ale viitorului sunt:

- existenţa mijloacelor moderne, care anulează distanţele, reduc către zero timpul şi nu ţin cont de limitările mediului natural;
- superioritatea zdrobitoare a armelor inteligente în comparaţie cu armele clasice;
- coordonarea unor diverse categorii de armament în condiţiile comprimării timpului şi anulării dimensiunii spaţiale;
- multifuncţionalitatea forţelor luptătoare pe timpul atacului şi apărării;
- necesitatea protejării forţelor umane şi folosirea lor numai pentru consolidarea succeselor;
- compensarea limitelor fiziologice umane prin folosirea mijloacelor informatice şi informaţionale;
- utilizarea roboţilor în acţiunile complexe, cu grad ridicat de risc;
- insensibilitatea comportamentală şi stabilitatea funcţională, în condiţii de stres, a mijloacelor cibernetice.

Evoluţiile din domeniul militar vor determina mutaţii de neimaginat în prezent cu implicaţii pe măsură asupra acţiunilor militare şi asupra dimensiunilor spaţiale ale acestora.

În concluzie, se poate aprecia că la nivel global, acţiunile militare vor fi caracterizate de dimensiuni spaţiale nelimitate, iar la nivel tactic, de dimensiuni spaţiale variabile, fluide, discontinui, atât cât este necesar pentru îndeplinirea scopului acţiunilor. Creşterea dimensiunii spaţiale va determina implicit creşterea rolului armelor de susţinere (asigurare), precum şi a infrastructurii.

Bibliografie>

[1]. BĂLĂCEANU, Ion, **Revoluţia tehnologică contemporană şi impactul ei asupra potenţialului militar,** Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2001.

[2]. BOARU, Gh.; PĂUN, V., **Monografie, războiul informaţional, atacul şi apărarea într-o lume digitală,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2003.

[3]. DEACONU, Gh., **Influenţa timpului şi spaţiului în obţinerea succesului în acţiunile militare moderne,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2008.

[4]. GRAD, V.; MUREŞAN, M., **Tehnologiile de vârf şi domeniul militar,** Editura Militară, Bucureşti, 1995.

[5]. MARIN V., **Elemente de analiză geopolitică şi geostrategică a spaţiului,** Editura Fundaţia Dacia, Universitatea Sextil Puşcariu, Braşov, 2000.

[6]. MOŞTOFLEI, Constantin, **Războiul bazat pe reţea şi viitorul acţiunilor militare,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2005.

[7]. MUREŞAN, Mircea, **Reflecţii despre fenomenul militar,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2004.

[8]. ***Tratat de ştiinţă militară*** *(vol. I), Editura Militară, Bucureşti, 2001*.

SPAȚIUL DE LUPTĂ MODERN ŞI MEDIUL OPERAȚIONAL – CARACTERISTICI FUNDAMENTALE. OPERAȚIILE BAZATE PE EFECTE ŞI RĂZBOIUL BAZAT PE REȚEA – CORELAȚII ŞI DETERMINĂRI

Ion VLAD*

This article is trying to analyze Operational Environment as the most effective way to frame future joint operations. This new complex and uncertain environment is mainly characterized by adversaries who have increasingly more access to weapons of Mass Destruction/Effects and whose actions will likely be very unpredictable, and could directly threaten the World. Such new and unexpected and dangerous adversaries must be dissuaded, deterred, and defeat as much as possible without undue cost to democratic world interests. The new ways in order to approach these kinds of conflicts are represented by Effects Based Operations and Network Centric Warfare – other objects for analyze.

Războiul bazat pe rețea reprezintă un concept de război, relativ recent, aflat în strânsă legătură cu capabilitățile militare, care permite militarilor să profite de avantajul informațiilor disponibile şi să-şi procure resursele necesare îndeplinirii misiunilor în timp scurt.

O primă definiție dată războiului bazat pe rețea, valabilă şi în prezent după părerea noastră, ne arată că acesta reprezintă „o modalitate de a genera putere de luptă prin integrare într-o rețea informațională a senzorilor, decidenților şi executanților în scopul cunoaşterii spațiului luptei, măririi vitezei conducerii, accelerării ritmurilor operațiilor, intensificării efectelor letale, accentuării protecției şi realizării unui anumit grad de autosincronizare[1]".

În mod necesar, ca o condiție „*sine qua non*", războiul bazat pe rețea presupune realizarea şi menținerea (cel puțin a) superiorității informaționale.

„El reprezintă modalitatea de a genera putere prin concentrarea într-o rețea informațională a senzorilor, decidenților şi executanților în scopul gestionării teatrului de operații, scurtării lanțului de decizie, accelerării ritmului operațiilor, intensificării efectelor letale, realizării protecției şi obținerii efectelor planificate"[2].

Din punct de vedere al spațiului de luptă, războiul bazat pe rețea reprezintă un concept care „leagă ansamblul părților disparate ale spațiului de luptă şi sporeşte letalitatea forțelor prin asigurarea superiorității situaționale de conştiință şi cunoştință[3]".

---

* **Locotenent colonel, lector universitar, doctorand**

[1] Vadm Arthur K. Cebrowski, USN, and John Garstka, *"Network Centric Warfare: Its Origin and Future",* Proceedings of the Naval Institute 124:1 (ianuarie 1998) p. 28-35.

[2] *Strategia de transformare a Armatei României, Bucureşti, 2007, p.25*

[3] Vadm Arthur K. Cebrowski, USN, and John Garstka, *"Network Centric Warfare: Its Origin and Future",* Proceedings of the Naval Institute 124:1 (ianuarie 1998) p. 28-35.

În acest mod, o serie de caracteristici ale spațiului de luptă modern, precum spațiu de luptă „extins" şi „integrat", pot deveni realitate.

Pentru înțelegerea conceptului de război bazat pe rețea, deosebit de sugestivă ni se pare aprecierea, conform căreia, „războiul bazat pe rețea reprezintă pentru război ceea ce comerțul electronic reprezintă pentru domeniul afacerilor"[4].

Termenul de război bazat pe rețea descrie combinația strategiilor, tacticilor, tehnicilor şi procedurilor organizațiilor, pe care o forță bazată pe rețea le poate angaja, pentru crearea unui avantaj decisiv în luptă.

Teoria războiului bazat pe rețea are aplicabilitate la toate nivelurile războiului – strategic, operativ şi tactic – şi pe întreaga gamă a operațiilor militare, de la operații combative majore la operații de stabilitate, sprijin şi reconstrucție.

Conducerea operațiilor militare caută să obțină avantajul maxim derivat din puterea războiului bazat pe rețea. În acelaşi timp, trebuie subliniat faptul că inamicii şi potențialii adversari, inclusiv organizațiile internaționale teroriste, pot căuta să obțină capabilități bazate pe rețea, în scopul utilizării acestora împotriva forțelor opozante, atunci când conduc operații de supraveghere sau de planificare, ori când realizează efectiv operații de luptă armată, fiind de aşteptat ca organizațiile adversare/teroriste să analizeze şi să exploateze, la rândul lor, vulnerabilitățile şi slăbiciunile rețelei adversarului.

Cadrul conceptual al războiului bazat pe rețea cuprinde elementele implicate în legarea şi conectarea împreună a colectorilor, efectorilor şi decidenților pentru a dezvolta o capabilitate decizională şi operațională superioară. Componentele acestui concept sunt individul, informația şi rețeaua – entități care integrează capabilitățile colectorilor, decidenților şi efectorilor, totul însă într-un ansamblu spațial cât se poate de concret, care trebuie cunoscut şi, de cele mai multe ori, adaptat şi modelat în consecință.

Forțele armate ale multor state *se deplasează rapid* spre aria războiului bazat pe rețea şi dezvoltă capabilități proprii pentru a conduce operații bazate pe efecte.

O forță bazată pe rețea, care capabilă să desfăşoare operații bazate pe rețea, reprezintă un element esențial, care permite conducerea operațiilor bazate pe efecte.

Operațiile bazate pe efecte (Effects-based Operations – EBO) sunt seturi de acțiuni direcționate către modelarea comportamentului amicilor, neutrilor şi inamicilor în timp de pace, criză şi război într-un mediu operațional bine delimitat.

Comandamentul Întrunit al Forțelor SUA (USJFCOM – United States Joint Force Command) defineşte operațiile bazate pe efecte ca fiind „***operațiile*** care sunt planificate, executate, evaluate şi adaptate pe baza unei înțelegeri atotcuprinzătoare a ***mediului operațional,*** pentru a influența sau schimba comportamentul sau capabilitățile ***sistemului,*** folosind ***aplicarea integrată a instrumentelor de putere*** selecționate, pentru a îndeplini ***obiectivele politice***[5]."

„Operațiile" – reprezintă un set de acțiuni coordonate (sau fațete ale puterii naționale şi militare) care au capabilitatea de a modela şi influența decizia unui actor.

[4] John J. Garstka, *Network Centric Warfare Offers Warfighting Advantage*, Signal, May 2003.

[5] U.S. Joint Force Command (JFCOM). 2001. *Concept Framework for Effects Based Operations*, Draft White Paper.

„Mediul operațional” – este perceput ca un complex de influențe, condiții şi elemente care afectează angajarea resurselor şi capabilităților, iar acesta are implicații asupra deciziei comandanților. Este practic un mediu în care trebuie să opereze eficient decidentul, iar dimensiunea sa variază.

Astfel, spațiul de luptă modern, reprezintă un element important al mediului operațional, dar insuficient totuşi pentru a permite o abordare a operației prin prisma efectelor.

O perspectivă sistemică asupra mediului operațional va sprijini abordarea bazată pe efecte a operației. Ea cuprinde toate elementele majore, componente ale acestuia, relevante pentru succesul operației, incluzând elementele (şi inter-relațiile dintre ele) sistemelor proprii, cele ale adversarului, precum şi ale neutrilor.

În sprijinul corelației dintre spațiul de luptă, războiul bazat pe rețea şi operațiile bazate pe efecte, apreciem că folosirea sintagmei „mediu operațional” în locul celei de „spațiu de luptă” este mult mai potrivită, mult mai cuprinzătoare şi utilă.

Un ***„sistem”*** – este „un grup de elemente inter-relaționate, funcțional, fizic şi/sau comportamental, care interacționează ca un tot unitar. Aceste elemente pot fi indivizi, grupuri de oameni sau o națiune.

„Aplicarea integrată” – se referă la aplicarea armonizată, coerentă, care rezultă din procesul de planificare, execuție şi evaluare pe bază de efecte.

„Instrumentele de putere” – reprezintă elementele puterii naționale – politic şi diplomatic, informațional, militar şi economic, care sunt disponibile factorului decident, pentru a influența mediul operațional.

„Obiectivele politice” – sunt obiectivele stabilite de decidentul național (sau alianță/coaliție, după caz), care cuprind şi stadiul final relevant pentru operația respectivă.

Cu toate că această definiție pare exhaustivă, mai există o serie variată de alte definiții, cu referire la operațiile bazate pe efecte, de la modelarea cogniției şi comportamentelor aliaților şi adversarilor până la operațiile bazate pe efecte folosite ca instrument pentru nivelul militar tactic.

În plus, pentru a înțelege operațiile bazate pe efecte trebuie, mai întâi, să înțelegem natura efectelor, mecanismele şi fizionomia războiului bazat pe rețea (Network Centric Warfare), natura evaluării operaționale de rețea (Operational Net Assesment) şi a celor trei componente majore ale operațiile bazate pe efecte: planificarea pe bază de efecte (Effects Based Planning); execuția pe bază de efecte (Effects Based Execution); evaluarea pe bază de efecte (Effects Based Assesment).

În era informațională, puterea derivă, din ce în ce mai mult, din accesul comun la informație, din exploatarea informației şi din rapiditate.

Războiul bazat pe rețea se bazează pe revoluțiile tehnologice în domeniile senzorilor, al tehnologiei informației şi al armamentului, se concentrează pe capabilitățile dezvoltate în scopul unor colaborări şi coordonări mai eficiente, în timp real, care duc la o rapiditate mai mare a actului de comandă, o auto-sincronizare mai mare şi la o precizie sporită a efectelor dorite.

De asemenea, războiul bazat pe rețea echilibrează tehnologiile şi asigură utilizatorilor abilitatea de a gândi, într-un mod diferit, modul de organizare a operației

şi executarea ei. În plus, ele accelerează abilitatea sistemului militar de a cunoaşte şi decide prin interconectarea senzorilor, a sistemelor de comunicaţii şi a sistemelor de armament într-un sistem integrat.

Această combinaţie între tacticile, tehnicile şi tehnologiile emergente, care sunt angajate de o forţă interconectată, creează un avantaj dominant decisiv, care a fost denumit „război bazat pe reţea". Cu toate acestea, adevărata putere a războiului bazat pe reţea se găseşte în punerea acestuia în practică.

Războiul bazat pe reţea reprezintă, practic, un mijloc prin care se urmăreşte un obiectiv final – şi înţeles astfel, el poate produce o eficienţă sporită acţiunilor militare, dar (încă) nu este exploatat la maximum posibil.

O abordare simplistă de aplicare a războiului bazat pe reţea nu va duce decât la o distrugere eficientă, dar potenţialul real al războiului bazat pe reţea este eliberat, la nivel maxim, în cadrul operaţiilor bazate pe efecte.

Aplicarea maximală a puterii războiului bazat pe reţea, asupra dimensiunii umane a luptei armate şi în operaţiile militare în întreg spectrul lor, de la pace la criză şi război, este posibilă, cu deosebire, prin prisma operaţiilor bazate pe efecte.

În acest sens, în scopul înţelegerii celor două concepte şi, mai ales, a relaţiilor dintre acestea, trebuie făcută o precizare importantă – în ciuda faptului că termenii „război" şi „operaţie", în înţelesul lor clasic, din punct de vedere militar, se află într-o relaţie de tip parte-întreg, unde „operaţia" ar reprezenta partea, iar „războiul" întregul, ***nu trebuie*** să cădem în „capcana" de a presupune, în mod greşit, faptul că şi conceptele de „operaţii bazate pe efecte" şi „război bazat pe reţea", doar pentru că sunt denumite astfel, s-ar afla în acelaşi tip de relaţie.

Dincolo de orice încercare de a defini operaţiile bazate pe efecte, acestea reprezintă, în primul rând, „o nouă abordare, ***un nou mod de gândire***, privind planificarea, executarea, evaluarea şi adaptarea operaţiilor militare, care se concentrează mai mult pe rezultatele operaţiilor militare – şi explicarea modului cum s-au dezvoltat acele rezultate – şi mai puţin pe misiunile de foc executate, pe cantităţile de muniţie trasă sau resursele materiale dislocate ... scopul final al operaţiilor bazate pe efecte este urmărirea şi înţelegerea modului în care acele acţiuni influenţează comportamentul atacatorului sau al adversarului[6]."

Din această perspectivă apreciem că operaţiile bazate pe efecte nu sunt altceva decât un nou mod de abordare, comprehensiv şi holistic deopotrivă, aplicabil conflictelor şi/sau războaielor, de orice tip ar fi acestea, de la cele clasice şi până la, în cazul nostru, conceptul de război bazat pe reţea. Este adevărat că rezultatele se maximizează în cazul celui din urmă.

Războiul bazat pe reţea asigură patru elemente de succes, importante pentru operaţiile bazate pe efecte. Ele sunt fundamentate pe abilitatea războiului bazat pe reţea de a furniza atât sisteme interconectate şi de reacţie eficientă cât şi cunoaşterea situaţiei, de către utilizatori, pentru a genera superioritatea informaţională şi dominarea adversarului.

[6] McCrabb, Marris, Buster, Dr. 2002. *Explaining Effects.* U.S. JFCOM.

Din punctul de vedere al operaţiilor bazate pe efecte, elementele cheie ale războiului bazat pe reţea sunt:

- capacitatea de a genera opţiuni;
- agilitatea;
- coordonarea;
- mobilizarea cunoaşterii situaţiei – toate acestea integrate mediului operaţional.

Cu privire la ***generarea opţiunilor***, războiul bazat pe reţea furnizează decidentului o gamă largă de alternative utile, datorată abilităţii acestuia de a interconecta capabilităţi diverse şi separate geografic. Opţiunile permit decidentului să-şi ajusteze acţiunile sale, în mod precis, la o situaţie anume cu scopul de a eficientiza, la maxim, impactul acestora.

Agilitatea reprezintă abilitatea de adaptare la acţiunile unui adversar inteligent datorată cunoaşterii situaţiei, rapidităţii actului de comandă şi capacităţii de reacţie a forţelor interconectate prin războiul bazat pe reţea. Prin războiul bazat pe reţea, comandanţii au posibilitatea să se ajusteze progresiv, concomitent cu toată dezvoltarea mediului operaţional.

Coordonarea este realizată prin abilitatea războiului bazat pe reţea de a echilibra tehnologia şi de a coordona acţiuni diverse. Ea reprezintă capabilitatea de a coordona acţiuni şi efecte complexe, fapt care produce sinergia, coerenţa sau uniunea efectelor la toate nivelurile şi în toate domeniile, în care se înlănţuiesc acţiuni diferite.

Mobilizarea cunoaşterii, ultimul şi cel mai important element cheie, legat de succesul operaţiilor bazate pe efecte, îl reprezintă modul în care putem potenţa cunoaşterea situaţiei şi exploata expertiza, pentru a asigura sprijin oportun decidenţilor de la toate nivelurile. Aceasta nu poate fi realizată decât prin interconectarea flexibilă şi reactivă.

Revenind la mediul operaţional şi, în cadrul acestuia, la spaţiul de luptă, sintagma „spaţiu de luptă integrat şi extins" este folosită din ce în ce mai mult, de către ţările cu un sistem militar modern; în esenţă, „conceptul a permis o trecere de la organizarea lineară a trupelor către o concentrare a efectelor pe toate dimensiunile şi simultană (full-dimensional)".[7]

Pe de altă parte, tot mai multe state, abordează concepte strategice globale, unde interesele naţionale de securitate nu se mai rezumă la apărarea teritoriului naţional, vechile distincţii între conflictul civil, cel naţional şi cel internaţional, între securitate internă şi externă (internaţională) au început să se disipeze.

Unii strategi chinezi[8] au avansat o idee extrem de interesantă, conform căreia – „păşim într-o eră în care nu există teritoriu care nu poate fi depăşit; nu există mijloace care nu pot fi folosite în război; şi nu există teritoriu sau mijloc care să nu poată fi folosite împreună."

---

[7] **Operations, Field Manual 3-0,U.S. Army Dept., Washington, D.C.,** Department of the Army, June 2001, pp 4-20 - 4-21.

[8] **Liang, Qiao and Xiangsui, Wang, Unrestricted Warfare,** Beijing, People's Liberation Army Literature and Arts Publishing House, 1999, p.199.

Nu în ultimul rând, în cadrul războiului bazat pe rețea, „diferențele clare dintre elementele de dispozitiv, dintre față şi spate, sau dintre teatre de operații şi teatre de acțiuni militare strategice vor continua să dispară, pe măsură ce instrumentele războiului devin din ce în ce mai interdependente şi, valabil în cazul comunicațiilor şi sistemelor spațiale, pe măsură ce scad diferențele calitative şi financiare între sistemele militare şi cele comerciale”[9].

În contextul actual, când inamicul poate fi prezent peste tot, inclusiv pe frontul mass-media, iar componenta de protecție a forțelor, populației şi centrelor de greutate proprii – strategice şi operative, devine din ce în ce mai importantă, implicit dependentă de tehnologia modernă şi mare consumatoare de resurse, considerăm că teatrul de operații militare, ca parte a instrumentului militar de putere, care definește o entitate geografică cu un anumit specific, s-a disipat şi îşi pierde din relevanță făcând loc unor noi abordări, precum mediul operațional.

Spațiul de luptă, ca element al mediului operațional, din perspectiva operațiilor bazate pe efecte, trebuie privit ca un întreg, ca un sistem. Această perspectivă nu trebuie constrânsă de spațiu şi timp (*manifestarea caracterului holistic al operațiilor bazate pe efecte în locul reducționismului*).

Cine acționează în spațiul de luptă trebuie să înțeleagă toate sistemele cheie şi legăturile dintre ele indiferent de proximitatea geografică sau temporală în care se găsesc acestea. Spațiul de luptă nu poate fi redus la componentele sale, fără a ține seama de interconexiunea lor cu restul lumii. Chiar dacă zona de operații este delimitată în spațiu, spațiul de luptă trebuie înțeles ca un sistem deschis, delimitarea realizându-se doar pentru scopuri operative. Perspectiva trebuie să fie cât mai larg posibilă, cuprinzând totuşi suficiente detalii pentru a realiza efectul dorit la adversar.

Mediul operațional, de luptă, aşa cum am mai afirmat deja, nu este limitat la spațiul de luptă fizic (terestru, aerian, maritim, cosmic), ci include domeniile cognitiv şi informațional în care acționează cei care decid şi mijloacele de achiziționare a cunoştințelor şi transmitere a acestora.

Reciprocitatea (*caracteristică a operațiilor bazate pe efecte spre deosebire de linearitate, în conflictele clasice*) reprezintă o altă normă a spațiului de luptă care se manifestă între actorii proprii şi adversar, în cadrul mediului operațional.

Chiar dacă un actor poate să apară ca inițiatorul unei acțiuni, acțiunea în sine constituie, deseori, o reacție la o acțiune – percepută ca atare sau anticipată – a unui alt actor. De aceea, relația cauză-efect nu trebuie privită ca liniară şi unidirecțională. O perspectivă mai bună ar fi cea conform căreia cauza şi efectul sunt preponderent reciproce.

Relațiile dintre subsistemele sau entitățile din care este compus un sistem (*e.g.* cel militar), care acționează în spațiul de luptă, în mediul operațional, reprezintă cheia înțelegerii unui sistem (*accentul pe relațiile dintre subsistemele unui sistem şi nu pe entitățile, subsistemele în sine ale acestuia constituie o caracteristică – esențială – a operațiilor bazate pe efecte*). Această analiză poate sugera care entități sunt cele mai importante pentru comportamentul sistemului, au o influență majoră asupra

[9] Evans, Michael. **Military Theory and the Future of War**, Naval War College Review, Volumul 56/ 3, 21 iunie 2003, pp. 8-9.

funcționării acestuia şi, prin urmare legăturile, conexiunile acestora cu celelalte elemente ale sistemului devin „prioritare” pentru acțiunile ce vor fi planificate şi desfăşurate.

Pe de altă parte, importanța unui element din mediul operațional, respectiv spațiul de luptă nu poate fi determinată folosind o perspectivă ierarhică, prin analizarea poziției sale într-o anumită ierarhie – *o altă caracteristică a operațiilor bazate pe efecte – egalitatea prezumată a elementelor într-un sistem, spre deosebire de ierarhizarea acestora,* în cazul unei abordări clasice a operației.

Majoritatea sistemelor umane, aşa cum este şi cel militar, prezintă funcții extraordinar de complexe, care nu pot fi afectate aşa cum se intenționează, fără a se determina contribuția elementelor individuale asupra întregului sistem.

În funcție de efectul dorit, importanța unui anumit element va varia semnificativ, de la caz la caz.

În consecință, dacă statutul final nu este înțeles corespunzător, la toate eşaloanele, prezumția de la care se va pleca va fi aceea că legăturile stabilite între centrele de greutate clasice (care de cele mai multe ori pot fi greşite) sunt cele mai relevante pentru reuşita unei operații.

Operațiile bazate pe efecte propun înțelegerea complexă în locul predicției simpliste şi stereotipe, caracteristică ce are consecințe şi în ceea ce priveşte înțelegerea spațiului de luptă şi a mediului operațional.

Planificatorii militari şi comandanții care folosesc gândirea bazată pe efecte trebuie să înțeleagă în profunzime contextul politic, economic şi social intern şi internațional în care vor acționa. Scopul este acela de a fi pro-activi, să anticipeze şi să prevină sau să împiedice o criză sau un dezastru, care ar putea apărea pe timpul desfăşurării acțiunilor.

Înțelegerea, de către planificatorii şi liderii militari, a lumii în care acționează, în ansamblul său – ca sistem funcțional şi disfuncțional în acelaşi timp – este indispensabilă elaborării unui „design operațional” care să fie suficient de anticipativ.

APĂRAREA NAȚIONALĂ ŞI APĂRAREA COLECTIVĂ – CORELAȚII ŞI DETERMINĂRI

Ion VLAD*

„It maintained the article 5 guarantees, but recognized that effective collective defense required measured that were different from those designed in the Cold War and its immediate aftermath. It took into consideration threats posed by rogue and failed states, the proliferation of weapons of mass destruction and other transnational threats such as ethnic or religious disputes. It did not, however, foresee the magnitude of the terrorist threat. What is the balance between collective defense and national defense in our time? This is the object of this article."

Procesul de transformare, deosebit de dinamic şi complex, pe care îl parcurge armata României a marcat decisiv politica militară a statului român, care a optat irevocabil pentru integrarea în structurile de securitate euro-atlantice. Acest fapt presupune, în mod necesar, definirea exactă a corelației dintre „apărarea colectivă" şi „apărarea națională", identificarea precisă a determinărilor şi a implicațiilor pe care acestea le presupun, impuse de această corelație pentru sistemul militar românesc în ansamblul său, precum şi pentru fiecare element component al acestuia.

Din punct de vedere al asigurării securității statale, după cum este deja cunoscut, România nu mai este singură. „Ca membru NATO, țara noastră se bazează pe forța aliaților în apărarea teritoriului şi a intereselor naționale, participă la **efortul colectiv de apărare** şi îşi îndeplineşte angajamentele militare asumate"[1].

Mai mult, în Strategia de transformare a armatei României se arată: „Asigurarea apărării României, **în context aliat**, reprezintă un proces continuu şi complex extins asupra unui spectru larg de domenii, relații şi interdependențe, destinat promovării intereselor şi obiectivelor de securitate ale statului, societății şi cetățeanului, ea fiind definită şi promovată, în corelare cu politicile specifice ale NATO şi Uniunii Europene." [2]

Pentru aceasta, se impune realizarea şi menținerea unei capacități militare adecvate, care să răspundă pe deplin misiunilor ce revin armatei în noul context geostrategic.

Reconfigurarea relațiilor dintre componentele specifice ale securității, precum şi înțelegerea proceselor din sfera securității mondiale şi europene, obligă statul român să-şi regândească strategia proprie la evoluțiile mediului de securitate, integrând-o într-o viziune sistemică mai largă, pentru a-şi spori capacitatea de contracarare a riscurilor şi amenințărilor ce pot afecta interesele României. Înțelegerea şi realizarea practică a corelației ***"apărare națională - apărare colectivă"*** sunt de maximă importanță pentru România în calitatea sa de membru cu drepturi depline al Alianței şi al Uniunii Europene.

---

* **Locotenent colonel lect. univ. drd.**

[1] **Strategia Militară a României**, Bucureşti, 2003, p. 6.

[2] **Strategia de transformare a armatei României,** Bucureşti, 2007, p. 9.

Modurile de abordare a corelației *"apărării naționale"* cu *"apărarea colectivă"* pot fi variate, însă consider că explorarea analitică şi sistemică a domeniilor specifice, va acoperi corespunzător problematica pe care o presupune.

Din punct de vedere teoretic, cel puțin până în prezent, *"apărarea națională"* este definită ca fiind „ *... totalitatea măsurilor şi acțiunilor adoptate şi desfăşurate de autoritățile constituționale ale statului român în timp de război. În scopul garantării suveranității naționale, independenței şi unității statului, integrității teritoriale a țării şi a democrației constituționale"*[3]. Dintre principalele atribute şi elemente de conținut ale *"apărării naționale",* amintim:

- stabilirea de alianțe politico-militare;
- adoptarea şi adaptarea Doctrinei şi Strategiei militare naționale;
- stabilirea valorii, structurii şi înzestrării forțelor militare active;
- pregătirea teritoriului, economiei şi a populației pentru apărare;
- conducerea şi executarea nemijlocită a operațiilor de apărare a teritoriului național, a independenței şi suveranității naționale a țării, precum şi a ordinii constituționale în cadrul statului de drept.

Privind conținutul sintagmei „*apărare colectivă",* aceasta este definită ca fiind „ *... totalitatea măsurilor luate şi a acțiunilor întreprinse de structurile militare interaliate pentru întârzierea, oprirea sau respingerea agresorului"*[4].

Elementele de conținut şi atributele „*apărării colective"* sunt similare celor ale „*apărării naționale",* cu deosebirea că ele vizează, prin statele membre, organismul politico-militar integrat.

Astfel, putem vorbi despre:

- stabilirea politicii organizației, politică ce se axează pe aspecte militare ale relațiilor acesteia cu alte state;
- stabilirea, de către organismele integrate de conducere, a valorii, structurii şi înzestrării forțelor militare ale Alianței;
- adoptarea şi aplicarea Doctrinei şi Strategiei militare comune pentru ducerea acțiunilor specifice;
- conducerea şi executarea nemijlocită a operațiilor de apărare a spațiului integrat al Alianței şi de promovare a intereselor de pace şi stabilitate regională şi globală ale acesteia.

Ceea ce trebuie remarcat aici este faptul că *"măsurile de pregătire a teritoriului şi economiei pentru apărare"* pot fi elemente comune atât în cazul *"apărării naționale"* cât şi a *„apărării colective"*. În schimb, pregătirea populației pentru apărare este un[5] atribut exclusiv național.

În conformitate cu Articolul 5 al Tratatului de la Washington privind *"apărarea colectivă",* forțele militare multinaționale ale Alianței trebuie să descurajeze orice agresiune potențială împotriva ei, să stopeze înaintarea agresorului

---

[3] **Dicționarul de termeni, STANAG 5062, Terminologie militară generală**, Editura Militară, Bucureşti, 2002, p. 2.

[4] Idem.

cât mai departe posibil, în cazul unui atac şi să asigure independența politică şi integritatea teritorială a statelor membre.

Tocmai de aceea, la Summitul de la Praga din 21 - 22 noiembrie 2002 s-a adoptat *„Angajamentul de la Praga privind capacitățile" (The Prague Capabilities Commitment* - PCC), luându-se hotărâri privind optimizarea structurilor de comandă a NATO *(NATO Command Arrangements - NCA*) şi constituirea Forței de Răspuns, *(NATO Response Force - NRF*).

Privind corelația dintre *"apărarea națională"* şi *"apărarea colectivă",* un prim aspect care trebuie subliniat este **interferența** dintre cele două concepte, care derivă, în primul rând, din integrarea teritoriului național al României în zona de acoperire a prevederilor Articolului 5 al Tratatului de la Washington şi, în al doilea rând, din comuniunea de interese existentă între România şi Alianță, ca structură politico-militară integrată. Aceasta presupune, aşa cum se poate vedea clar din cele prezentate, existența unor elemente ale *"apărării naționale"* care se întrepătrund cu cele ale *"apărării colective"* şi invers.

Interferența, care poate fi punctul de plecare al corelației, determină o altă trăsătură a raportului în discuție şi anume, **unitatea,** aceasta fiind în acelaşi timp şi o cerință pentru optimizarea ambelor domenii. În acest sens, trebuie menționat că fiecare țară membră a Alianței, în funcție de riscurile pe care şi le asumă, trebuie să acționeze pentru: întărirea forțelor proprii, astfel încât să fie în măsură să ducă un război de apărare națională; participarea cu forțe la efortul colectiv de apărare în cadrul Alianței Nord-Atlantice; participarea la dezvoltarea şi menținerea unui mediu de securitate favorabil protejării intereselor sale, între cele două tipuri de apărări existând, aşa cum se poate observa şi un raport de complementaritate şi interdependență.

Complementaritatea şi **interdependența** celor două tipuri de apărare analizate, sunt date de raporturile reciproce dintre elementele componente ale capabilităților militare ale membrilor Alianței. Aceasta face ca o Românie puternică din punct de vedere militar, dar înainte de toate economic şi politic, să contribuie la tăria organismului integrat, după cum şi puterea mai mare a acestuia aduce un plus de securitate pentru țara noastră. De asemenea, o strategie politico-militară corespunzătoare, aplicată de către statul român, poate avea efecte benefice pentru securitatea celorlalți membri, după cum aplicarea unor măsuri adecvate de către țările membre poate avea un efect favorabil asupra securității României.

Cele prezentate până aici, cu privire la raportul în care se află cele două elemente – *"apărare națională – apărare colectivă"* conduc, în mod necesar, la constatarea **ascendenței** unuia dintre aceste elemente asupra celuilalt, a rolului său determinant în această relație, de continuă corelație şi influențare reciprocă. Astfel, indiferent de poziția noastră în problema raportului național - internațional în relațiile externe, având în vedere şi mărimea contribuției de orice natură (financiară, militară, economică, demografică etc.) la efortul colectiv trebuie să admitem ascendența *"apărării colective"* asupra *"apărării naționale",* sub aspectul gradului de influență şi, mai ales, determinare.

Strâns legat de acest ultim aspect, se impune să remarcăm faptul că putem vorbi şi de existența unui raport de **incluziune** şi **integrare,** *"apărarea națională"* înscriindu-se, prin aspectele sale de bază, în cadrul *"apărării colective",* ca un element component al acesteia. În acest sens, România trebuie să-şi armonizeze şi să-şi adapteze permanent conținutul obiectivelor şi direcțiilor de acțiune pentru îndeplinirea scopurilor strategice fundamentale, în funcție de evoluțiile şi schimbările produse în mediul internațional de securitate.

Principiul efortului colectiv în apărarea spațiului integrat al Alianței, este întruchipat în aranjamente practice care dau posibilitatea aliaților de a se bucura de avantajul politic, militar şi de resurse al *„apărării colective"* şi de a preveni re-naționalizarea politicilor de apărare, fără a-i lipsi pe aliați de suveranitatea lor. Aceste aranjamente se bazează pe: proceduri speciale pentru consultanță; o structură militară integrată; acorduri de cooperare a forțelor; finanțare şi planificare operațională comune; formațiuni multinaționale; standarde şi proceduri comune; doctrine şi echipamente mixte etc.

Realizarea obiectivelor Alianței depinde, în mod necesar, de o împărțire echitabilă a valorilor, riscurilor şi responsabilităților, precum şi a beneficiilor *"apărării comune"*. De altfel, Conceptul Strategic al Alianței aprobat de şefii de stat şi de guvern participanți la Întâlnirea Consiliului Atlanticului de Nord de la Washington D.C., din aprilie 1999, nu privează statele membre de dreptul şi datoria lor de a-şi asuma responsabilitățile suverane în domeniul apărării, ci le dă posibilitatea ca, prin efortul colectiv să-şi realizeze obiectivele esențiale de securitate națională.

În acest sens, evidențiem faptul că integrarea României în NATO aduce modificări semnificației conceptului de *"apărare națională"*, regulile Alianței creând obligații sporite pentru țara noastră. Astfel, fără a exclude în mod absolut ideea ducerii *războiului de apărare națională prin forțe proprii* - în situații excepționale, limită şi numai pentru perioade scurte de timp - se pune accentul pe apărarea concepută ca *rezultat al efortului comun interaliat,* cu **prevenirea agresiunii** drept atuul forte al acesteia. Ca fenomen politico-militar generalizat, acest mod de a vedea lucrurile nu este specific doar României, el fiind prezent, în majoritatea statelor membre NATO din Centrul şi Estul Europei.

Procesul de transformare în care este angajată armata României, urmăreşte aproape punctual materializarea amintitelor trăsături ale binomului *"apărare națională - apărare colectivă"*. Acest lucru este evident în toate aspectele modernizării şi restructurării instituției militare, de la concepția doctrinară, structura organizatorică şi înzestrare, la formarea personalului, instruire şi concepția de întrebuințare a forțelor.

Concepția doctrinară a armatei este motorul realizării, în fapt, a corelației dintre *"apărarea națională"* şi *"apărarea colectivă",* asigurând atât elementele comune pentru toate țările membre NATO, cât şi elementele cu specific românesc, dar armonizate cu prevederile doctrinare aliate. În acest fel, concepția doctrinară pune bazele unității de acțiune cu forțele Alianței în cadrul operațiilor comune, constituind sursa comunității de limbaj, a principiilor generale, a tacticilor, tehnicilor şi

procedurilor, pe care se bazează atât structura organizatorică şi cerinţele de înzestrare, cât şi nevoile de formare - perfecţionare a personalului şi de instruire a forţelor.

Concepţia strategică de angajare şi întrebuinţare a forţelor reflectă cel mai exact unitatea, interferenţa, complementaritatea şi interdependenţa dintre cele două elemente ale binomului în discuţie, precum şi relativa ascendenţă, necesară, a *"apărării colective"* asupra *"apărării naţionale",* care conduce la adaptarea şi integrarea celei din urmă.

Practic se pot imagina două situaţii de întrebuinţare a forţelor - pentru apărarea teritoriului României, respectiv pentru apărarea spaţiului comun al Alianţei, în afara teritoriului naţional.

În situaţia trecerii la *apărarea teritoriului României,* ca spaţiu interaliat integrat, marile unităţi şi unităţile proprii vor fi introduse din timp în Planul Alianţei pentru Apărarea Integrată, astfel ca, după operaţionalizarea graduală sub conducerea nemijlocită a organelor de conducere administrativă, acestea să fie puse la dispoziţia comandamentelor operaţionale româneşti şi să desfăşoare operaţii în mod independent sau întrunit, în funcţie de situaţia concretă, până la intervenţia Forţelor Integrate ale Alianţei. După intervenţia Forţelor aliate, comandamentele, marile unităţi şi unităţile româneşti, sub comandă NATO, se vor integra în efortul comun de apărare a spaţiului aliat, pentru îndeplinirea scopului militar strategic de ansamblu al Alianţei. În funcţie de evoluţia conflictului, sub conducerea structurilor de conducere administrativă, se continuă procesul de generare şi regenerare a forţelor şi punerea graduală a acestora la dispoziţia Comandamentului Aliat, însărcinat cu conducerea operaţiilor în teatru.

Pentru *apărarea spaţiului comun al Alianţei, în afara teritoriului naţional,* prin transferul de autoritate al comenzii operaţionale, forţele operaţionalizate se pun la dispoziţia comandamentelor NATO, la cererea acestora şi, concomitent cu continuarea procesului de generare şi regenerare a forţelor, dislocarea, punerea la dispoziţie şi susţinerea logistică a planurilor întocmite în acest scop, pe toată durata operaţiilor, până la încheierea conflictului armat şi a operaţiilor postconflict.

Sintetizând până aici, apreciez că în cadrul corelaţiei dintre *"apărarea naţională"* şi *"apărarea colectivă"* unitatea, interferenţa, complementaritatea şi interdependenţa acestora determină, în ultimă instanţă, ascendenţa *"apărării colective",* rolul integrator al acesteia, în cadrul sistemului în care sunt incluse ambele elemente, rol care apare doar ca necesar, ci chiar ca o condiţie obligatorie a funcţionării adecvate a sistemului.

Pe cale de consecinţă, rezultă din cele arătate anterior, că tot ceea ce se face astăzi în armata României – de la înnoirea doctrinară, restructurare şi modernizare, la pregătire şi concepţia de întrebuinţare a forţelor – trebuie să fie subordonat determinărilor impuse de necesitatea corelării *"apărării naţionale"* cu *"apărarea colectivă*

Dintr-un alt punct de vedere corelaţia dintre *"apărarea naţională"* şi *"apărarea colectivă",* poate fi abordată şi prin prisma următoarelor domenii de referinţă: conceptual, structural, funcţional-acţional şi infrastructural.

Domeniul conceptual generează atât obiectivul acţiunii (corelaţiei), cât şi cadrul normativ de atingere a acestuia: legi, hotărâri ale guvernului şi a altor structuri guvernamentale cu responsabilităţi în domeniul securităţii şi apărării naţionale; ordine, dispoziţiuni, instrucţiuni, concepţii, strategii, doctrine, regulamente, manuale, metodologii, doctrine, standarde etc.

În scopul realizării deplinei concordanţe între obiectiv şi capabilităţile naţiunii de a-l îndeplini, anterior stabilirii acestuia a fost realizată o detaliată analiză a situaţiei, în cadrul căreia au fost investigate:

- mediul de securitate (tendinţe de evoluţie, riscuri şi ameninţări, rapoarte de forţe etc.);
- cerinţele Alianţei în domeniu;
- posibilităţile statului român de a îndeplini cerinţele minime formulate de NATO:
- resurse disponibile;
- resurse necesare;
- sprijinul opiniei publice pentru alocarea resurselor necesare;
- situaţia social - economică şi politică internă.
- impactul prognozat asupra opiniei publice al planului de măsuri privind realizarea corelaţiei *„apărare naţională – apărare colectivă”*

Cele mai importante cerinţe ale Alianţei în domeniul conceptual sunt:

- armonizarea legislativă a strategiilor normative care reglementează domeniul securităţii şi apărării naţionale;
- adoptarea standardelor, a tehnicilor şi procedurilor NATO în instruire, înzestrare, organizare structurală, operare şi mentenanţă.

Obiectivul armonizării în domeniul conceptual este acela de a permite adoptarea unor decizii colective, care să satisfacă interesele tuturor membrilor Alianţei, pe baza unor principii şi valori comune, care au fost însuşite şi asumate de către statele membre, în momentul admiterii în NA TO.

Cerinţele în ***domeniul structural,*** derivă din riscurile şi ameninţările la adresa Alianţei Nord-Atlantice care determină misiunile acesteia şi structura de forţe necesară pentru îndeplinirea lor. Noile tipuri de ameninţări şi conflicte au relevat o capacitate insuficientă a armatelor de masă de a le face faţă. Această cerinţă presupune schimbarea fundamentală a filozofiei de organizare structurală, simultan cu redefinirea unor noţiuni consacrate.

Asumarea principiului *"un atac asupra unui membru al Alianţei înseamnă un atac asupra tuturor"*[6] **,** echivalează cu angajamentul de a folosi o parte din forţele naţionale în teatrul unde a fost declanşată agresiunea şi, implicit, capacitatea de a le „proiecta” în zona de conflict, care poate fi şi în altă parte decât pe teritoriul naţional, în cadrul apărării colective. Dar acest lucru presupune, în primul rând, pe lângă structura de forţe operaţionalizată, şi o capacitate crescută de dislocare şi de autosusţinere în teatrul de operaţii militare.

[6] **Manualul NATO**, 2006, p. 39.

Domeniul funcţional-acţional al corelaţiei *"apărare naţională - apărare colectivă"* trebuie să pună în valoare cerinţele câmpului de luptă al viitorului - interoperabilitate deplină şi capacitatea de a îndeplini oricare din misiunile ce revin şi se preconizează a fi asumate de către NATO.

Deplina interoperabilitate înseamnă îndeplinirea oricărei misiuni la nivelul de performanţă cerut de standardele NATO; evitarea distrugerilor şi pierderilor inutile; îndeplinirea misiunii cu pierderi colaterale reduse; nefolosirea forţei în mod disproporţionat; respectarea legilor internaţionale ale războiului.

Domeniul infrastructural constituie suportul material pentru realizarea corelaţiei *"apărare naţională - apărare colectivă"*. Cele mai importante cerinţe ale NATO în domeniul infrastructurii se referă la compatibilitatea tehnică şi asigurarea sprijinului naţiunii gazdă.

Menţinerea unei capabilităţi militare adecvate în vederea acţiunii colective pentru apărarea comună, rămâne punctul central al obiectivelor de securitate ale Alianţei. Apărarea colectivă a membrilor săi este fundamentală pentru credibilitatea sa şi pentru securitatea şi stabilitatea spaţiului euroatlantic.

Principiul efortului colectiv în apărarea Alianţei are următoarele *trăsături:*

- planificarea colectivă a forţelor;
- finanţarea comună;
- planificarea operaţională comună;
- structuri multinaţionale;
- un sistem integrat de apărare antiaeriană;
- echilibru al rolurilor şi responsabilităţi lor între aliaţi;
- stabilirea şi desfăşurarea forţelor în afara teritoriului propriu atunci când este cazul;
- aranjamente, inclusiv de planificare, pentru gestionarea unor crize;
- standarde şi proceduri comune pentru echipamente, instruire şi logistică;
- doctrine şi exerciţii întrunite şi multinaţionale;
- cooperare în ceea ce priveşte infrastructura, armamentele şi logistica.

Din momentul aderării României la NATO se certifică apartenenţa acesteia la conceptul de apărare colectivă, care presupune noi misiuni, responsabilităţi şi obligaţii, dar nu impune renunţarea la apărarea naţională. Baza politică, militară şi juridică a misiunilor NATO este conţinută în procedurile Tratatului Atlanticului de Nord. Articolul 5 din Tratat, reprezintă esenţa „apărării colective" a Alianţei: *„Părţile convin că un atac armat împotriva uneia sau mai multora dintre ele, în Europa sau America de Nord, va fi considerat un atac împotriva tuturor şi, în consecinţă, sunt de acord că, dacă are loc asemenea atac, fiecare dintre ele, în exercitarea dreptului la autoapărare individuală sau colectivă, recunoscut prin articolul 51 din Carta Naţiunilor Unite, va sprijini Partea sau Părţile atacate prin efectuarea imediată, individual sau de comun acord cu celelalte Părţi, a oricărei acţiuni pe care o consideră necesară, inclusiv folosirea forţei armate, pentru restabilirea şi menţinerea securităţii zonei nord – atlantice"*.

Prin urmare, calitatea de membru NATO a României îi conferă acesteia posibilitatea de a beneficia de prevederile articolului 5, în cadrul apărării colective

asigurat de Alianță, apărarea națională nemaifiind rezultanta exclusivă a efortului național.

CONSIDERAȚII PRIVIND PROIECTAREA UNUI SISTEM MAI PERFORMANT DE SECURITATE A PERSONALULUI

Petre PORADICI*

The evaluation of clearance processes and procedures for a personnel security system more performant must be an important goal for decidents. The improvement of AFTER CARE principle supposes the examination of three post-vetting functions of personnel security systems: *monitoring or continuing evaluation, security education, and intervention and employee assistance.*

1. Introducere

Asigurarea unui sistem performant de protecție a informațiilor clasificate ar trebui să constituie una dintre cele mai importante preocupări ale națiunilor în domeniul securității în condițiile în care compromiterea acestora poate aduce prejudicii securității naționale.

O accentuată cunoaştere şi conştientizare a problematicii de securitate este de natură să conducă la un mediu de securitate mai sigur, fapt realizabil printr-o înțelegere a preocupărilor cheie din domeniul securității, a amenințărilor semnificative şi a mecanismelor de prevenire sau răspuns la aceste provocări.

Definit ca domeniu distinct al sistemului de protecție a informațiilor clasificate, *securitatea personalului* cuprinde ansamblul verificărilor şi măsurilor destinate persoanelor cu atribuții de serviciu în domeniul informațiilor clasificate, în scopul de a preveni şi înlătura riscurile de securitate pentru protecția informațiilor clasificate.

Securitatea personalului se realizează prin selecționarea, verificarea, avizarea, autorizarea şi instruirea persoanelor care au acces la informații clasificate, revalidarea, controlul şi retragerea documentelor de securitate.

Procesul de autorizare a accesului la informații clasificate cuprinde două faze distincte a căror optimizare conduce la perfecționarea sistemului de securitate a personalului în ansamblul său, respectiv verificarea de securitate (investigația de vetting) şi evaluarea şi fundamentarea riscurilor de securitate privind accesul la informații clasificate.

Proiectarea unui sistem mai performant implică o serie de paşi care includ:

- analiza stadiului actual al domeniului securitatea personalului şi identificarea disfuncționalităților şi posibilităților de optimizare a activităților subsecvente domeniului;
- utilizarea unor metode de cercetare ştiințifică în vederea validării unui sistem mai performant de securitate a personalului;
- proiectarea şi implementarea unui sistem de securitate a personalului mai performant.

* **Comandor (r.)**

Experienţa altor state în reformarea sistemului de securitate a personalului a demonstrat că schimbările majore au necesitat între 5 şi 7 ani până la implementarea deplină a unor noi politici în domeniu. Acest lucru se datorează şi faptului că unele măsuri ţin de decizii politice care, în context democratic, implică schimbarea frecventă a liderilor politici, iar obţinerea susţinerii pentru schimbări majore necesită un interval mai lung de timp.

2. Analiza stadiului actual al domeniului securitatea personalului

Scopul analizei stadiului actual al domeniului securitatea personalului este ca, pe baza cadrului legal şi procedural existent, dar şi în baza bunelor practici şi a "lecţiilor învăţate", care şi-au confirmat valabilitatea în ţări cu o îndelungată experienţă în cadrul NATO, *să fie identificate disfuncţionalităţile sau mijloacele de optimizare a activităţilor* din acest domeniu.

2.1. Investigaţia de securitate

Înainte de declanşarea investigaţiei de securitate este necesară validarea nevoii şi nivelului de acces la informaţii clasificate.

Un aspect deosebit de important este cel referitor la concordanţa dintre nivelul de acces solicitat şi nivelul de acces real necesar îndeplinirii atribuţiilor funcţiei (aşa-numita listă a funcţiilor ce necesită acces la informaţii clasificate). Este notabil faptul că, acestă cerinţă are un impact major, atât în cazul solicitării unui document de securitate care nu este strict necesar, cât şi în cazul solicitării unui nivel de acces superior celui real necesar, ambele situaţii generând costuri şi volum de muncă (pentru investigaţiile de securitate şi evaluarea factorilor de risc) nejustificate.

Un studiu efectuat de U.S. Government Accountability Office – "Key Factors for Reforming the Security Clearance Process" -, publicat în Raportul GAO-08-776T/22.05.2008, pune în evidenţă faptul că, *costurile asociate obţinerii şi menţinerii unui document de securitate nivel TOP SECRET pentru o perioadă de 10 ani, sunt de circa 30 de ori mai mari decât cele pentru obţinerea şi menţinerea unui document de securitate necesar accesului la informaţii de nivel SECRET pentru aceeaşi perioadă de timp.* Totodată, *ridicarea nivelului de acces la informaţii clasificate, de la SECRET la TOP SECRET, necesită un volum de muncă de investigare de circa 20 de ori mai mare.*

Aceste diferenţe semnificative se datorează faptului că nivelurile de secretizare sunt corelate strict cu nivelurile de protecţie necesare, rezultate din prejudiciile aduse securităţii naţionale în cazul diseminării neautorizate sau compromiterii informaţiilor clasificate.

Experienţa acumulată în activitatea de investigaţii şi studiul comparativ cu alte sisteme de securitatea personalului permit punerea în evidenţă a unor disfuncţionalităţi şi posibilităţi de îmbunătăţire a cadrului legal şi procedural de desfăşurare a investigaţiilor de securitate, care pot fi succint sintetizate astfel:

- *Consiliere neadecvată la completarea formularelor de securitate;*
- *Inexistenţa unor proceduri standard de investigaţie corespunzătoare fiecărui nivel de secretizare la nivelul tuturor Autorităţilor Desemnate de Securitate;*

- *Lipsa unor forme standardizate de pregătire a personalului însărcinat cu efectuarea investigațiilor de vetting;*
- *Lipsa unor mijloace obligatorii de asigurare a calității activității de investigație de vetting.*

Dintre măsurile considerate oportune pentru eliminarea disfuncționalităților şi îmbunătățirea cadrului legal în vederea eficientizării acestei activități, se evidențiază:

1. Amendarea cadrului legal prin:

- Introducerea pe formularele de securitate a elementelor de incompatibilitate privind accesul la informații clasificate
- Instituirea obligativității înregistrării interviurilor de securitate în scopul utilizării acestora ca probe în procesul de evaluare şi fundamentare a riscurilor privind accesul la informații clasificate
- Introducerea în formularul de bază date personale a unei rubrici în care să figureze starea sănătății fizice şi psihice
- Extensia duratei de valabilitate a documentelor de securitate conform standardelor NATO în vigoare.

2. Elaborarea unor proceduri unice la nivel național de verificare de securitate în funcție de nivelul de acces, prin cooperarea între Autoritățile Desemnate de Securitate, sub coordonarea ORNISS

3. Elaborarea unor standarde de pregătire a personalului care lucrează în domeniul securității şi în particular al securității personalului, cu certificarea şi acreditarea obligatorie a personalului însărcinat cu efectuarea investigațiilor de securitate şi cu evaluarea/fundamentarea riscurilor de securitate privind accesul la informații clasificate

4. Instituirea unui sistem de asigurare a calității în procesul de investigare care să garanteze că investigațiile sunt derulate de personal specializat şi acreditat şi se desfăşoară în conformitate cu proceduri unice la nivel național.

2.2. Evaluarea şi fundamentarea factorilor de risc privind accesul la informații clasificate

Evaluarea şi fundamentarea factorilor de risc privind accesul la informații clasificate este un proces decizional de maximă importanță, care se derulează pe baza tuturor datelor disponibile.

În domeniul securității personalului este unanim acceptată ideea că *o investigație de securitate executată profesional pune rar în evidență informații care oferă un „portret" al persoanei verificate, din punct de vedere al securității, „alb imaculat" sau „negru absolut".*

În aceste condiții, procesul de evaluare şi fundamentare a factorilor de risc privind accesul la informații clasificate, presupune în final, *încadrarea „nuanței de gri" în zona „alb" sau „negru"*, ceea ce în terminologia de specialitate înseamnă *risc de securitate aflat în marja de acceptabilitate, sau nu.*

Argumentele succint prezentate conduc fără echivoc, la concluzia că, suplimentar față de elementele de incompatibilitate stipulate prin lege, apare

necesitatea stabilirii unui *instrument de evaluare şi fundamentare a riscurilor de securitate în domeniul securităţii personalului reglementat prin standarde specifice.*

Alte elemente de optimizare a activităţii de evaluare şi fundamentare a riscurilor de securitate se bazează pe *introducerea formularelor de securitate sub formă electronică*, utilizarea şi *accesarea tuturor bazelor de date care conţin informaţii relevante din punct de vedere al securităţii*, şi *evaluarea preliminară electronică pe baza informaţiilor din bazele de date accesate*.

2.3 Principiul AFTERCARE

Aspectul deosebit de important şi sumar abordat de legislaţia în vigoare este cel legat de responsabilităţile Autorităţilor Desemnate de Securitate de a se asigura că persoanele verificate nu prezintă riscuri de securitate inacceptabile nici după autorizarea accesului la informaţii clasificate.

În acest context, în statele membre NATO, politicile de securitatea personalului au cunoscut transformări de fond, care s-au concretizat prin apariţia unui concept preventiv, cunoscut sub denumirea de AFTER CARE.

Cercetările din acest domeniu au avut drept scop proiectarea unui sistem instituţional care să asigure încrederea în persoana verificată şi menţinerea factorilor de risc în limite acceptabile în raport cu nivelul de acces şi ulterior autorizării accesului la informaţii clasificate, pe toată durata de valabilitate a documentelor de securitate.

Considerentele care au condus la cristalizarea şi dezvoltarea principiului AFTER CARE pot fi sintetizate pe baza unor concluzii rezultate din cercetări psiho-sociologice, pornind de la cazuistica serviciilor de informaţii şi contrainformaţii, astfel:

- Cel mai mare pericol pentru o instituţie, din punct de vedere al securităţii, îl reprezintă proprii angajaţi
- Eliberarea unui document de securitate confirmă faptul că, în urma investigaţiilor de securitate, factorii de risc se menţin într-o marjă de acceptabilitate în raport cu nivelul de acces
- Comportamentul oricărei persoane este influenţat de mediu
- Dinamica mediului de securitate impune identificarea şi instituţionalizarea unor măsuri preventive de natură să contracareze noile riscuri şi ameninţări la adresa securităţii.

Mijloacele de atingere a dezideratului AFTERCARE ţin de *optimizarea celor trei funcţii cheie post vetting: monitorizare/evaluare continuă, educaţie de securitate şi intervenţie/asistare angajaţi cu probleme de securitate.*

Monitorizarea/evaluarea continuă presupune un sistem de raportare a tuturor aspectelor care se pot constitui în riscuri de securitate.

Educaţia de securitate necesită o focalizare asupra înţelegerii depline a ameninţărilor, a vulnerabilităţilor umane şi tehnice, precum şi a mijloacelor de acţiune ale inamicilor şi contramăsurilor necesare.

Programele de intervenție/asistare a angajaților cu probleme de securitate au drept scop asigurarea unui suport tehnic adecvat pentru angajații care ulterior autorizării accesului la informații clasificate, din diferite motive, pot face obiectul unor riscuri de securitate.

Menționez faptul că ***în România, până în prezent, nu s-a pus problema implementării principiului AFTERCARE***, cu excepția educației de securitate.

2.3.1. Monitorizarea/evaluarea continuă a personalului

Monitorizarea /evaluarea continuă a personalului în concept NATO se realizează prin două modalități distincte:

1. Monitorizarea/evaluarea continuă pe baza indicatorilor de contrainformații şi securitate raportați de lucrători şi şefi
2. Monitorizarea/evaluarea continuă prin sisteme informatizate

Bunele practici ale altor sisteme de securitatea personalului includ ca parte a conceptului AFTERCARE, evaluarea continuă a personalului autorizat pentru acces la informații clasificate, acțiune al cărei scop este asigurarea încrederii şi loialității acestora pe toată durata de valabilitate a documentelor de securitate. Dacă responsabilul de securitate primeşte un raport care pune în evidență o problemă de securitate, acest raport este trimis la structura centrală abilitată cu evaluarea şi fundamentarea riscurilor de securitate, în vederea analizării oportunității menținerii sau retragerii documentelor de securitate. Rapoarte de evaluare continuă pot veni de la variate surse, precum poliție, instituții bancare, dar şi rapoarte de verificare întocmite cu ocazia revalidării sau ridicării nivelului de acces.

Cu toate acestea, sursele nu pot acoperi toate aspectele care pot genera riscuri de securitate. Soluția este de a apela la şefii ierarhici şi lucrători care, prin ceea ce văd şi ceea ce aud, să raporteze toate aspectele cu potențial impact asupra securității naționale.

Pentru asigurarea că personalul autorizat pentru acces la informații clasificate rămâne de încredere şi loial şi după finalizarea verificărilor de securitate, legile, reglementările şi procedurile specifice ar trebui să prevadă obligativitatea raportării de către lucrători şi şefii acestora a tuturor comportamentelor observate care ar putea genera riscuri de securitate. Alerta declanşată de lucrători şi şefi ar trebui să fie prima linie de apărare împotriva oricărei amenințări la adresa securității naționale.

Raportarea comportamentelor relevante din punct de vedere al securității, ar trebui să joace un rol cheie în evaluarea continuă a personalului autorizat pentru acces la informații clasificate.

2.3.2. Programe de asistență de securitate a personalului

Programele de asistență de securitate implementate deja în multe dintre statele membre NATO au la bază ideea că dinamica mediului poate conduce la situații în care o persoană să prezinte unele riscuri de securitate prin raportarea la elementele de incompatibilitate privind accesul la informații clasificate şi, în aceste condiții, existența unor programe de asistență de securitate ar putea ajuta la un corect management al riscurilor de securitate.

Din punct de vedere economic, cu cât costurile legate de recrutarea, verificarea şi pregătirea noilor angajaţi sunt mai crescute, cu atât pierderile generate de eliminarea din sistem a celor care devin incompatibili din raţiuni de securitate, sunt mai mari. Prin urmare, este logic că sub aspect economic, este preferabil să se investească în programe de asistenţă de securitate şi oamenii să fie ajutaţi să depăşească problemele, decât să se solicite înlocuirea acestora. În particular, pentru sistemul militar, este mult mai profitabil să se asigure retenţia personalului, în condiţiile în care, costurile legate de recrutare, verificare şi instruire sunt mult mai accentuate datorită evoluţiei tehnologice.

Concluzii

Este evident că implementarea unui sistem mai performant de securitate a personalului nu se poate realiza decât prin consens la nivelul tuturor instituţiilor cu atribuţii în domeniul securităţii naţionale care să se materializeze în acţiuni concrete specifice.

Cele mai importante dintre acţiunile necesare care au fost validate prin utilizarea unor metode de cercetare ştiinţifică sunt următoarele:

- Amendarea legislaţiei naţionale din domeniu cu luarea în consideraţie a aspectelor menţionate în paragraful 2.1;
- Elaborarea unui sistem de cuantificare a elementelor de incompatibilitate privind accesul la informaţii clasificate sub forma unui ghid de evaluare a riscurilor de securitate;
- Stabilirea unei liste a indicatorilor de contrainformaţii şi securitate raportabili obligatoriu de către şefi şi colegi, ca formă de monitorizare şi evaluare continuă a personalului;
- Identificarea instituţiilor guvernamentale care deţin informaţii cu impact asupra stării de securitate şi încheierea unor acorduri între acestea pentru schimbul de informaţii în sistem informatizat;
- Implementarea programelor de asistenţă de securitate pentru personalul care la un moment dat are probleme de securitate.

Dacă odată cu aceste acţiuni se fac şi corecţiile rezultate din feed-back-urile de proces, există garanţia că noul sistem va răspunde mult mai bine la provocările noului mediu de securitate.

Bibliografie>

[1] GAO, DOD Personnel Clearances: *DOD Faces Multiple Challengies in Its Efforts to Improve Clearance Processes for Industry Personnel*, GAO-08-470T, Washington, D.C., Feb. 13, 2008.

[2] DOD, *Key Factors for Reforming the Security Clearance Process*, GAO-08-776T/22.05.2008.

[3] KENT S., CRAWFORD, Eric L. LANG, *Reporting of Counterintelligence and Security Indicators by Supervisors and Coworkers*, PERSEREC, 2005, Technical Report.

[4] WOOD, S. Marshall Mies, JC 2003, *Improving supervisor and coworker*

reporting of information of security concern. Monterey, PERSEREC.
[5] BICKERTON, R.L., *Employee assistance: A history in progress*, EAP Digest, 11.1, 1990.
[6] SMITS, S.J., & Pace. L.A. (1992). *The investment approach to employee assistance programs*, Wetport, CT: Quorum Books.

MIJLOACE DE ASIGURARE A CALITĂȚII ÎN PROCESELE DE BAZĂ DIN DOMENIUL SECURITĂȚII PERSONALULUI

Petre PORADICI*

Efforts to reform personnel security clearance processes should consider, among other things, the most important key factor, quality in all clearance processes.

Building quality throughout the clearance process could promote positive outcomes. Concerns about the quality of investigative and adjudicative work underline why the government resources may be used to conduct duplicative investigations and adjudications.

1. Introducere

În conformitate cu legislația națională, securitatea personalului reprezintă ansamblul procedurilor de protecție care se aplică persoanelor care urmează să aibă acces, să dețină şi să lucreze cu informații clasificate şi are drept scop:

a) să prevină accesul neautorizat al personalului la informații clasificate;

b) să garanteze că informațiile clasificate sunt distribuite deținătorilor de documente de securitate, cu respectarea principiului „necesității de a cunoaşte";

c) să conducă la identificarea persoanelor care, prin acțiunile sau inacțiunile lor, pot pune în pericol securitatea informațiilor clasificate.

Securitatea personalului se realizează prin *selecționarea, verificarea, avizarea, autorizarea şi instruirea persoanelor care au acces la informații clasificate*, revalidarea, controlul şi retragerea documentelor de securitate.

Totodată, cercetarea altor sisteme de securitate a personalului a evidențiat necesitatea implementării acelor mecanisme care să asigure încrederea în persoanele autorizate pentru acces la informații clasificate pe toată durata de valabilitate a documentelor de securitate, mecanisme care la rândul lor ar trebui să includă şi pârghiile de asigurare a calității.

În consecință, un sistem mai performant de securitate a personalului presupune implementarea unui sistem de asigurare a calității în toate fazele procesului.

2. Modalități de implementare a sistemului de asigurare a calității în fazele determinante ale proceselor subsecvente domeniului securitatea personalului

Selecționarea personalului în vederea ocupării unei funcții prevăzute cu un anumit nivel de acces la informații clasificate pune în evidență un aspect deosebit de important, referitor la concordanța dintre nivelul de acces solicitat şi *nivelul de acces real necesar îndeplinirii atribuțiilor funcției* (lista funcțiilor ce necesită acces la informații clasificate). Această cerință are un impact major, atât în cazul solicitării unui document de securitate care nu este strict necesar, cât şi în cazul solicitării unui nivel de acces superior celui real necesar, ambele situații generând costuri şi volum

* **Comandor (r.)**

de muncă (pentru investigaţiile de securitate şi evaluarea factorilor de risc) nejustificate.

Cercetări recente efectuate in S.U.A. pun în evidenţă faptul că, costurile asociate obţinerii şi menţinerii unui document de securitate nivel TOP SECRET pentru o perioadă de 10 ani, sunt de circa 30 de ori mai mari decât cele pentru obţinerea şi menţinerea unui document de securitate necesar accesului la informaţii de nivel SECRET pentru aceeaşi perioadă de timp, iar ridicarea nivelului de acces la informaţii clasificate de la SECRET la TOP SECRET, necesită un volum de muncă de investigare de circa 20 de ori mai mare.

Ca urmare, implementarea unui sistem de asigurare a calităţii în această fază presupune evaluarea pertinentă a concordanţei dintre nivelul de acces real necesar îndeplinirii atribuţiilor funcţionale şi nivelul de acces prevăzut în lista funcţiilor, atât de către structurile de securitate cât şi de către responsabilii de securitate din Autorităţile Desemnate de Securitate.

Verificarea, avizarea şi autorizarea accesului la informaţii clasificate sunt procese complexe ale domeniului securităţii personalului care în principal vizează efectuarea verificărilor de securitate (investigaţia de vetting) şi evaluarea şi fundamentarea factorilor de risc privind accesul la informaţii clasificate.

Necesitatea implementării unui sistem de asigurare a calităţii în cele două faze distincte ale procesului de autorizare a accesului la informaţii clasificate rezidă atât din importanţa, sensibilitatea şi consecinţele unor acţiuni sau decizii eronate în oricare dintre faze, cât şi din dezideratul de optimizare a procesului în ansamblul său.

În prima fază, aceea a investigaţiilor de securitate, sistemul de asigurare a calităţii presupune la nivelul Autorităţilor Desemnate de Securitate existenţa unor proceduri de asigurare a calităţii de natură să confirme următoarele elemente:

- Investigaţiile de securitate se desfăşoară în conformitate cu legislaţia în vigoare şi în concordanţă cu nivelul de acces solicitat
- Rapoartele de verificare, ca forme de finalizare a verificărilor de securitate, sunt transmise structurilor specializate în evaluarea şi fundamentarea factorilor de risc şi conţin toate elementele necesare unei evaluări pertinente a statutului de securitate a persoanei verificate, inclusiv acele probe valabile în justiţie în cazul identificării unor elemente de incompatibilitate privind accesul la informaţii clasificate
- Personalul care efectuează investigaţii de securitate a fost pregătit şi autorizat conform unor standarde profesionale unice la nivel naţional.

Ca metode de asigurare a calităţii ale căror rezultate s-au dovedit viabile în serviciile de securitate care le-au implementat, sunt recomandate următoarele:

1. Crearea unei structuri de asigurare a calităţii care, prin sondaj, şi în baza unor eşantioane reprezentative, să reia investigaţiile de securitate şi să verifice toate elementele din investigaţiile efectuate pentru persoanele din eşantioanele respective
2. Însoţirea neanunţată a investigatorilor şi urmărirea modului în care desfăşoară interviurile de securitate de către persoane cu experienţă practică şi putere de decizie
3. Contactarea, prin sondaj, a persoanelor care au dat relaţii despre

persoanele investigate şi verificarea modului de acoperire a tuturor zonelor de interes din punct de vedere al securităţii, precum şi a modului în care au fost tratate informaţiile adverse în rapoartele de verificare.

Implementarea sistemului de asigurare a calităţii în cea de a doua fază a procesului de autorizare a accesului la informaţii clasificate (***evaluarea şi fundamentarea riscurilor de securitate***), presupune utilizarea următoarelor instrumente:

- Instituirea unor proceduri de audit de proces, începând de la baza legală existentă (factorii de risc prevăzuţi de lege, ghiduri de evaluare a factorilor de risc, etc.), până la modul de evaluare a riscurilor de securitate.
- Instituirea unei structuri care să reevalueze permanent baza legală de desfăşurare a activităţilor de evaluare şi fundamentare a factorilor de risc în baza feed-back-urilor de proces.
- Instituirea unei structuri însărcinată cu efectuarea prin sondaj a reevaluării şi fundamentării riscurilor de securitate pentru un eşantion reprezentativ de persoane astfel încât eventualele neconformităţi să fie eliminate fără a produce efecte negative nici în planul securităţii nici în plan personal.

În sfârşit**, procesul de instruire** trebuie să înceapă cu instruirea personalului cu responsabilităţi în domeniul securităţii personalului iar aspectele legate de asigurarea calităţii acestui proces sunt îndeosebi legate de activitatea de certificare a instruirii.

Certificarea este procesul de determinare a capabilităţii individului de a îndeplini criteriile stabilite prin standarde necesare pentru certificare. Acest proces poate avea loc în diferite modalităţi şi poate fi efectuat de entităţi diferite (agenţii/structuri cu responsabilităţi în domeniul securităţii, şcoli/instituţii de învăţământ, asociaţii profesionale, etc.). Toate procesele de certificare pretind candidaţilor să îndeplinească criteriile şi standardele stabilite de autorităţile de certificare. Standardele de deprinderi sunt utile în stabilirea acestor criterii şi standarde.

Certificarea profesiei este în general, atributul asociaţiilor profesionale, a instituţiilor, a practicienilor, în baza experienţei profesionale şi a educaţiei/formării anterioare.

Certificarea disciplinei este în mod uzual, atributul asociaţiilor profesionale, a instituţiilor sau practicienilor care efectuează activităţi cu caracter tehnic (faţă de supervizori sau manageri), activitatea desfăşurându-se în urma unei pregătiri şi instruiri complete, dovedite cu documente justificative, corespunzător specificului disciplinei, a experienţei, şi a eficienţei demonstrate în exercitarea atribuţiilor funcţionale.

Certificarea deprinderilor pentru un lucrător se bazează pe cursuri de instruire complet absolvite, experienţă în activitatea specifică, funcţii specifice îndeplinite de-a lungul timpului, performanţă dovedită prin testări periodice, etc. Cele mai comune forme de certificare a deprinderilor sunt date de certificarea pregătirii de bază şi certificările testărilor periodice.

Uzual, certificarea se efectuează printr-un program de certificare care conține criteriile, standardele şi procedurile de certificare pentru evaluarea candidaților eligibili. Programele de certificare definesc standardele de certificare, permit evaluarea competențelor candidaților în raport cu criteriile şi standardele de certificare şi certifică sau nu, candidații care îndeplinesc criteriile de eligibilitate.

Standardele de certificare sunt cote de nivel pe care candidații certificați trebuie să le atingă pentru fiecare dintre criteriile de certificare.

Atât criteriile, cât şi standardele de certificare trebuie să răspundă următoarelor întrebări:

- Ce ar trebui să fie capabil să facă un lucrător certificat?
- Cât de bine ar trebui să facă?
- Ce cunoştințe şi deprinderi ar trebui să dețină lucrătorul?

Rezultatul va fi un set de obiective ale instruirii care definesc ce anume trebuie să fie capabili să facă cei instruiți la finalizarea procesului de instruire, în termeni de sarcini specifice, condiții şi standarde. Nu în ultimul rând, toate aceste aspecte trebuie circumscrise unor standarde de calitate specifice procesului de instruire.

Concluzii

Este evident că implementarea unui sistem de asigurare a calității în domeniul securității personalului nu se poate realiza decât prin consens la nivelul tuturor instituțiilor cu atribuții în domeniul securității naționale care, sub coordonarea Oficiului Registrului Național al Informațiilor Secrete de Stat, să se materializeze în acțiuni concrete specifice, respectiv:

- Elaborarea şi implementarea politicilor de asigurare a calității în toate fazele subsecvente domeniului securității personalului
- Implementarea politicilor de educație de securitate în toate entitățile în care se vehiculează/gestionează informații clasificate, cu respectarea unor standarde de securitate specifice procesului educațional, mai ales în formarea personalului cu atribuții nemijlocite în domeniul securității.

Bibliografie:

[1] DOD, *"Key Factors for Reforming the Security Clearance Process"* - GAO-08-776T/22.05.2008.

[2] MARSHALL-Mies, J.C., LUPTON. T.B. & FISCHER, L.F. *Review of (ISC)2 training and certification programs to inform the development of a model for certifying security professionals. (Interim Report).* Monterey, CA: Defense Personnel Security Research Center, 2003.

[3] TIPPIT, J.D., & Rizzoli, *A study of professional development programs*. Foster City, CA, The Tippit Group, 2002.

INDEX DE AUTORI

ANDREESCU, Anghel, 393
ANTONESCU, Mădălina, 186, 216
APETROAIE, Cristina Maria, 230
ARGHIRESCU, Marius, 168
BACŞIŞ. Marian, 264
BANCIU, Maria Cristina, 281
BOBOC, Victor, 181
BOGDAN, Vasile, 307
BRABOVEANU, Mioara, 82
COVATARIU, Cosmina, 74
COTIUGĂ, Gheorghe, 239
DIACONU, Florin, 314
DUMITRU, Marin, 324
DUMITRU, Ana-Maria-Raluca, 324
FRUNZETI, Dan, 402
HOARĂ, Mihaela, 295, 302
ILIE, Adrian Florentin, 11, 17
IONESCU, Cornel, 22
IONESCU, Ion, 168
ISPAS, Lucian, 245
ISTRĂTESCU, Anelis-Vanina, 348
ÎMPĂRATU, Ştefan-Gheorghe, 239
JALO,Victor, 168
LĂZĂRESCU, Sorin, 393
LUNGU, Antonel, 421
MĂRGĂRIT, Iulian, 365
MIHAI, Sorin, 65
MIHALACHE, Sorin Marius, 417
MIHALACHE, Ovidiu, 28
MITOCARU, Valentin, 34
MOLDOVAN, Nicuşor, 368
MOLDOVAN, Amelia-Mariana, 368
MOLDOVEANU, Silviu Gabriel, 42
MUSCAN, Marina, 51
MUSTAŢĂ, Marinel Adi, 59
NĂBÂRJOIU, Neculae, 89
NICA, Noris, 378
PAHONŢU, Alin, 65
PARASCHIVU, Constantin, 230
PETRAŞUC, Ioan Nicolae, 74
PETRESCU, Marius, 82, 89
PETRIU, Lăcrămioara, 95
POPESCU, Ciprian, 109, 116
PRICOPI, Marius, 124
RADU, Nicolae, 393, 402
ROTARU, Petre-Marius, 411
SEMCU, Adrian Emanuil, 132
SLĂMNOIU, Georgică, 177
STAN, Ion, 142
STOICOVICI, Maria, 152
ŞTEFANACHI, Bogdan, 284
TATU, Alexandru, 160
TEODORESCU, Constantin, 168
TOMOIALĂ, Marius-Gabriel, 239
TROANŢĂ, Teodor Dragoş, 176
VOLOŞIN, Andryi, 252

EDITURA UNIVERSITĂŢII NAŢIONALE DE APĂRARE „CAROL I“